

ŽIVOT

JEŽÍŠE

KRISTA

ŽIVOT JEŽÍŠE KRISTA

FRANTIŠEK MICHAEL WILLAM

Ž I V O T
J E Ž Í Š E
K R I S T A

V KRAJI A LIDU IZRAELSKÉM

D r u h é v y d á n í

*Autorisovaný překlad
z němčiny opatřil Ant. Striž
S 33 původními fotografic-
kými snímky autorovými*

NAKLADATELSTVÍ „VYŠEHRAD“ V PRAZE

NIHIL OBSTAT:

Can. Dr. O. Stanovský

ensor

I M P R I M A T U R:

Dr. Theophilus Opatrný

vicarius generalis

Pragae die 9. I. 1935

No 299

**Tiskem Č. A. T. Českomoravských akciových tiskařských
a vydavatelských podniků v Praze II, Václavská ulice 12**

PŘEDMLUVA K PRVNÍMU VYDÁNÍ

Přípravné studie k tomuto dílu byl bych bezmála zaplasil životem. Nyní, kdy přede mnou leží botová kniha, vzpomínám na všechny ty, kteří o mne v Palestině a v Kábýte pečovali. Děkuji Jeho Excelenci Drn Františku Fellingengerovi, biskupu v Jerusalemě, ctib. sestře představené Berchmaně, P. Cyrilu Michelsovi a Drn Rosenauerovi v nemocnici Papaioannou v Kábýte. Nikdy nezapomenu na obětavé ošetřování ctib. sestry Edeltrudy.

Knihá nemtní nabraditi Evangelia, nýbrž je doloziti a učiniti čtenáři nenabraditelnými.

Mnobo lidí podlébá mínění, že dnes vládnou poměry tak abnormální, že snad Ježíš, zakládaje Církev, nebral jich, smí-li se tak říci, na zřetel. Ve skutečnosti však právě život naší doby má mnoho společných rysů s životem v době Ježíšově: politické, sociální a náboženské napětí mučí lidi dnes jako tehdy. Postaví-li se tedy život Ježíšův, jak je podán v Evangelích, co největněji, nejživotněji a nejvěsterněji do onoho dějinného, zeměpisného a lidového prostředí, které evangelisté povšechně nezobrazují, nýbrž jako přítomné a známé předpokládají a nanejvýš naznačují, vysvitnou zřetelně vztahy k naší tísnivé době a bezdětně se navazuje živonci vztah k Ježíši Kristu. Tomuto účelu by kniha ráda posloužila.

Leccos bude se zde pobřešovati. Nejedem o sobě důležitý a žádoucí výklad bylo nutno obětovati z obledu na zvláštní úkol knihy v nynější krizi.

Při psaní cizojazyčných slov byla všude dána přednost přepisu, jenž by čtenáři nepůsobil potíží. Všude tam, kde evangelisté líčí děj v přítomnosti, byl i v překladu tento čas podržen; zkoumáním se sbledalo, že ve všech Evangelích mimo Lukáše vyskytuje se asi na 400 místech historický praesens; tento vyjadřovací způsob náleží tudíž k srévdzu evangelijních zpráv.

Velikým díkem jsem zavázán páním profesorn Drn Edmundu Kaltovi a Drn Jakubu Schäferovi v Mohuči, P. Jindřichu Hänslerovi OSB. v opatství emanzkém v Praze a P. Janu Sonnenovi CM., zástupci německého spolku pro Svaton zemi v Jerusalemě, neboť se podjali námaby pročítati se mnou korektury a při tom mi poskytli ještě četné cenné pokyny. Rovněž děkuji panu Drn Aloisu Warmovi v Mnichově, jenž po léta věnoval dílu svoji účast.

Spisovatel.

*Alberschwende (Vorarlberg),
ve svátek Povýšení sv. Kříže 1932.*

PŘEDMLUVA KE ČTVRTÉMU VYDÁNÍ

Skutečnost, že »Život Ježíše Krista v kraji a lidu izraelském« mobil v nedlouhé době vyjít ve čtyřech vydáních, svědčí o rostoucí náboženské touze. Příležitosti nového tisku bylo použito, aby netoliko leccos bylo opětně poopraveno, nýbrž aby byly zařazeny i některé nové stati, Ježíšovy řeči na rozloučenou a výjevy s apoštolem Tomášem. Děkuji za zájem věnovaný dílu a prosím o další pomoc.

Překlady do japonštiny, čínštiny, angličtiny, franštiny, italštiny, španělštiny, češtiny, maďarštiny, holandštiny a polštiny jsou již hotovy nebo se připravují.

Spisovatel.

*Andelsbuch (Vorarlberg),
ve svátek Povýšení sv. Kříže 1934.*

Poznámka: Originál této knihy „Franz Michael Willam. Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel“ vydalo naklad. Herder & C., G. m. b. H., Freiburg im Breisgau. Vierte verbesserte und erweiterte Auflage 1934.

RADOSTNÉ ZVĚSTI V TĚŽKÉ DOBĚ

Za dnů Heroda krále.

»Za dnů Heroda krále«, těmito slovy počíná svatý Lukáš své evangelium. Je z nich tušiti dobu soužení. Herodes byl samozvanec, který výborně uměl strojiti lstivé úklady i podnikati násilné činy, který se ničeho neleká, šlo-li o to, aby uhájil své postavení.

Jeho otec Antipater, polobeduin z Edomu, byl ještě ve službách krále Hyrkana, ve skutečnosti však panovníka ovládal. Než ho jakýsi Malichus otrávil, snažil se všemožně dostati své dva syny, Fasaele a Heroda, do popředí. Herodes, ještě nadanější než otec, pokračoval v jeho díle. Jeho bratr padl v bojích o vládu; možno říci, že na štěstí, neboť časem by byla jistě nastala roztržka mezi oběma bratry. Herodes odstraňoval bezohledně každého, kdo se mu zdál nebezpečný.

Zatím co proti svým soupeřům z řad velmožů země bojoval mečem i jedem, snažil se získati přízeň židovského národa, jakož i každého římského vládce, neboť to bylo ještě důležitější. Věda, že chrám jerusalemský není jen náboženským, nýbrž i národním střediskem země, dal jej rozšířiti a s nevídanou nádherou vyzdobiti. Nádherymilovní lidé Východu mohli tím býti oslněni, kdyby byl král současně nestavěl chrámy římským bohům, divadla pro římské hry a závodiště pro římské závody a kdyby se byl nejevil po každé stránce přítelem toho národa, který byl Izraeli nepřitelem. Za jeho vlády připravoval se i pro židovskou zemi osud všech krajin, hraničících s římskou říší: nejprve se

dostávaly pod »římský« vliv a domorodí králové, kteří sympatisovali se světovou velmocí, zpola je pořímštili; stačila potom jen nepatrná srážka a staří vládcové zmizeli; jejich území bylo prohlášeno i navenek za římskou provincii. A římskému vladařskému umění podařilo se většinou za krátkou dobu »usmířiti« obyvatelstvo (tak se totiž vyjadřuje Caesar), t. j. přivítati je k ohromnému organismu římské říše.

Každý mohl tehdy tušiti, že vláda Herodova znamená takový přechod. Herodes neustával páchatí politické vraždy, aby zajistil svému rodu trůn. Ale právě tím se skýtala Římanům častěji příležitost zasahovati do vnitřních poměrů země.

Co znamenalo připojení k území římské říše, těžko se dá úplně vylíčiti; všimněme si jen v krátkém přehledu převratů na poli náboženském:

Řeckým jazykem bylo možno se dorozuměti ve všech provinciích ohromné říše: v Jerusalemě i na jezeře Genezaretském, u Eufratu a Tigridu, na Nilu i v oasách saharských, v přístavech italských i španělských i v zátokách Černého moře, na Temži, na Rýně i na Dunaji. Přehrady mezi jednotlivými národy padaly. Žádný národ si nedovedl za těchto přesunů zachovati víru v staré bohy své domoviny. Nikdo už vážně nedbal bohů své rodné země, ochránců to malého území, neboť všechny tyto kraje i se svými starými hranicemi se staly pouhými správními okrsky jediné římské říše. Když potom už stará, svým způsobem pevná víra v bohy, která vytvořila malé státečky, zmizela nadobro, klonili se lidé spíše k tomu, aby důvěřovali v bohy, kteří nebyli tak známí jako vlastní. Naslouchali vypravování přistěhovalců; tito se zase dovolávali toho, že jim bylo zázrač-

ným způsobem přikázáno získávati ctitele svým bohům a zakládati nové chrámy. Vedle veřejných obřadů a slavností k počtě starých božstev zemských vznikaly všelijaké pokoutní kulty k počtě cizích bohů, kteří byli vyhledáváni jako pokoutní mastičkáři vedle pravých lékařů.

V leckteré zemi tyto změny již proběhly nebo ještě probíhaly a v Izraeli tehdy právě začaly. Ale setkání Říma s národem izraelským bylo něčím úplně novým; židovství působilo na všechny pohany dráždivě, ať přicházeli jako úředníci z Říma, či jako obchodníci od Nilu nebo ze Španěl, či jako žoldnéři z Francie nebo z Německa - Herodes měl totiž žoldnéře i ze severních zemí.

Směšný malý nárůdek na kamenitých vrchovinách mezi Nilem a Eufratem se vzpíral »pokroku«. Nedal postaviti svého Boha Jahve po bok žádnému jinému božstvu. Římského Jupitera přirovnávali Řekové k Diovi, Egypťané k Ammonovi, Asiaté k Baalovi; Izrael však nedovolil výměny bohů a nechtěl slyšet o bohu jménem Jupiter-Jahve. Dokonce tvrdil, že zná jediného a jedině pravého Boha, Boha, který stvořil nebe i zemi, který se jim sám zjevil a který je poučil, jak se mají modliti a obětovati; všichni ostatní bohové byli jen sny nebo přeludy nebo zlí duchové; kdo jim obětoval, obětoval jako slepec.

Každý pohan, který přišel do země, pokud sám nevěřil v Boha Jahve, musel se uraziti chováním izraelského lidu. A bylo tomu opravdu tak, že poslední žebrák v zemi pokládal i nejvznešenějšího pohana za člověka, který právě o nejdůležitějších otázkách životních věděl méně než on sám. Byl »neobřezanec«, méně-

cenný člověk. Střediskem tohoto národa byl chrám jerusalemský. Tam byl svatostánek v budově obklopené širokými nádvořími. Každá modlitba konaná na tomto místě, každá oběť ranní i večerní, každá bohoslužba sobotní, každé čtení Písma a výklad Zákona, obzvláště pak veliké svátky, k nimž celý národ v proudech putoval do Jerusalema, vtiskovaly Izraelským v paměť, že jsou a zůstanou národem vyvoleným.

Od oltáře zápalného stoupal ustavičně sloup dýmu k nebi a ztrácel se v jeho jasu, rozplývá se tajupně ve výšinách. Ráno i večer byl dým hustší; přinášely se předeepsané oběti. Kněz vešel do svatyně a položil kadidlo na žhavé uhlí, které jiný služebník svatyně tam přinesl s oltáře zápalného. Zazněly trouby; všecken lid se vrhl k zemi. Byl na to asi podobný pohled, jako když dnes beduini pouště s tváří na zemi v zástupech se modlí. Tlumený hukot naplňoval nádvoří; úplné zmlknutí v takových slavnostních chvílích by se přičilo nejhlubšímu cítění lidí z Východu.

Není divu, že tato sjednocenost národa ve víře jevila se nevěřícím jako spiknutí namířené proti ostatním národům.

A přece byla vláda v zemi izraelské v rukou cizinců. Herodes, nenáviděný polobeduin, panoval pod ochranou Římanů nad těmito kraji. Nyní se musel objeviti Bohem slíbený Vykupitel, Mesiáš! Nitro národa bylo mocně rozechvěno očekáváním jeho příchodu.

Takový je význam slov: »za dnů Heroda, krále judského«.

Zvěst o narození Janovu.

Byl za dnů Heroda, krále judského, kněz, jménem Zachariáš, z třídy Abiášovy; a manželka jeho byla z dcer Áronových a jméno její Alžběta. (Luk. 1, 5-25.)

Sv. Lukáš nás uvádí do chrámu, kde kněz jménem Zachariáš byl losem určen, aby ve svatyni obětoval kadidlo. Tento kněz prožil život pro Izraelitu dosti zvláštní: všem spravedlivým slíbil Bůh, že nezůstanou bez dětí a že se aspoň ve svých potomcích dožijí dnů Vykupitelových. Zachariáš žil tak, že se zdál býti hoděn tohoto zaslíbení. Jako mladý kněz se oženil s ženou z velekněžského pokolení Áronova a po celý život zachovával spolu s ní věrně všechna přikázání i pravidla. Přesto nenarodil se jim syn. Později byli už příliš staří, aby mohli čekati děti. V Izraeli bezdětnou rodinou jen opovrhovali. Není pochyby, že i v tomto případě mnozí mysleli, že takový osud může být zaviněn jen nějakým tajným hříchem. Vzpomeňme si jen, jak učedníci, vidouce slepého od narození, bez rozpaků se tázali: »Pane, kdo zhřešil, on nebo rodiče jeho?«

O Zachariášovi se ještě zvláště poznamenává, že náležel ke skupině Abiášově. Kněží byli rozděleni ve čtyřadvacet tříd a dvakrát do roka měli týden službu v chrámě. Mimo tuto dobu žili jinde; tehdy však už nebylo měst obydlených výhradně kněžími. Poměry způsobily, že kněží dávali přednost místům ne příliš vzdáleným od Jerusalema. Podání označuje za domovinu Zachariášovu městečko Svatý Jan, jež možno pokládati za vzor takovýchto horských městeček v Judsku.

Určité služební úkony bývaly mezi kněze rozdělovány losem. Na Zachariáše připadlo, aby obětoval ka-

didlo. Protože bylo několik tisíc kněží, je zcela možné, že Zachariáš vstoupil tehdy po prvé do svatyně. Podle jednoho podání směl každý kněz konati tuto službu vůbec jen jednou v životě a byl potom z dalšího losování vyloučen.

Zachariáš podle všeho už nasypal zrn kadidlových na oltář, vrhl se k zemi, aby se klaněl Nejvyššímu, a chystal se opustiti svatyni, v níž se nikdo nesměl déle zdržovati; tu zjevil se mu anděl. Stál na pravé straně oltáře zápalu, tedy vedle sedmiramenného svícnu.

Jakožto kněz četl nejednou v posvátných knihách o zjeveních andělských; ale nicméně, když na stará kolena skutečně takové zjevení spatřil a když od světa ostatního odloučen stál tváří v tvář andělu - ulekl se. Anděl ho uklidňoval:

»Neboj se, Zachariáši, neboť vyslyšena jest modlitba tvá; aj, Alžběta, manželka tvá, porodí tobě syna a nazveš jméno jeho Jan. I budeš míti radost a veselí a mnozí se budou z jeho narození radovati. Budeť zajisté veliký před Pánem: a vína a nápoje opojného nebude píti, a naplněn bude Duchem svatým ještě v životě matky své; a mnohé z synů izraelských obrátí k Pánu Bohu jejich. A on předejde před ním v duchu a moci Eliášově: aby obrátil srdce otců k synům, a nevěřící k opatrnosti spravedlivých, aby připravil Pánu lid dokonalý.«

Oč se Zachariáš modlil? Zaslíbení syna je tak úzce spjato v řeči andělově s poukazem na Zachariášovu modlitbu, že touto modlitbou nemožno nic jiného rozuměti než jeho úpěnlivé prosby o syna! Zachariáš se sice vzdal už svých tužeb, když pro ně přestaly přirozené podmínky, a od oné doby se již nemodlil k Bo-

hu na tento úmysl. Ale není téměř lidského života, v němž by se podobné příhody neopakovaly: - Modlitby, jež pronášelo mladé srdce, docházejí vyslyšení, když prosebník se už dávno vzdal vší naděje. Bůh oddaluje splnění těchto proseb často jen proto, aby později mohl uštedřiti nejen to, oč jsme prosili, nýbrž i mnohem více.

Tkví již v povaze lidí, že v jejich nitru nastane zvláštní rozpor, splní-li se jim náhle přání, od něhož už dávno upustili. Vzepře se v nich něco, jako by byl ohrožen jejich klid. Odpověď Zachariášova prozrazuje tento čistě lidský rys povahy: přemohl sice touhu svého srdce, ale neodevzdal se snad stejně dokonale do vůle Boží.

Odpověděl andělu poněkud nedůvěřivě: »Po čem to poznám? Neboť jsem starý i manželka má zestárla ve dnech svých.«

Nyní uplatňuje anděl svou autoritu, podobaje se vysokému úředníku, který předkládá listiny opatřené pečeti: »Já jsem Gabriel, který stojí před tváří Boží« - nebesa se tu přirovnávají ke královskému dvoru na Východě, kde pouze osoby požívající největší důvěry smějí státi »před tváří panovníkovou« - »a poslán jsem, abych k tobě mluvil a ty věci tobě zvěstoval. A hle, budeš mlčící a nebudeš moci mluvit až do dne, v kterém se ty věci stanou; proto žes neuvěřil slovům mým, která se naplní časem svým.«

Zatím lid na nádvoří poklekl na dláždění k modlitbě. Knězi bylo zakázáno déle prodlévati ve svatyni, než bylo nutno. Lidé dovedli přesně odhadnouti dobu posvátného úkonu; bylo nápadné, že Zachariáš nepřicházel - tak, jako by dnes také budilo pozornost, kdyby

kněz při proměňování mezi pozdvižením hostie a pozdvižením kalicha potřeboval více času než obyčejně. Věřící se znepokojovali; obávali se, že starému knězi se stala nějaká nehoda.

Když se Zachariáš konečně ukázal, dal jim znamením na srozuměnou, že je němý. Byl by si mohl pomoci psací tabulkou, ale on nikomu nic neřekl o zjevení.

Teprve když doba služby v chrámu uplynula, vrátil se domů. Způsob, jakým Lukáš o tom píše, budí domněnku, že událost netřeba položit na poslední den týdne jeho služby, nýbrž spíše na první den, na sobotu, kdy se služební skupiny vyměňovaly.

Po nějakém čase poznala Alžběta, že jí Bůh požehnal dětátkem. Zachariáš se s ní určitě nějak dorozuměl, neboť při obřizce Alžběta už ví o příkazu andělově, aby dítě bylo nazváno Jan. Pozdní splnění dávného přání vneslo i do jejího života úplný převrat. Věděla, jak bystrý zrak mají ženy v těchto věcech a proto se vzdálila jejich pohledům. Ale samota nebyla pro ni vězením. Dítě bylo vyšší měrou než jiné darem nebes; proto cítila také zvláštní povinnost zasvětit Bohu sebraností ducha čas, po který dítě odpočívalo pod jejím srdcem: - matka budoucího poustevníka žila sama jako poustevnice. Nežli věda poznala zákony dědičnosti, věděl lid o těchto věcech. Matky byly stále ještě přesvědčeny, že dítě v jejich lůně neživí se jen jejich krví, nýbrž i jejich duchem.

Anděl zvěstuje narození Vykupitelovo.

Měsíce pak šestého poslán jest anděl Gabriel od Boha do města galilejského, kterémuž jméno Nazaret, ku panně zasnoubené muži, kterémuž jméno bylo Josef, z domu Davidova, a jméno panny bylo Maria. (Luk. 1, 26-38.)

Všude, kde pramen vylévá vodu na vyprahlou zemi, vznikne na Východě dříve či později osada. Taková též byla postavena na skalním hřbetu, u pramene, v horském sedle nad rovinou Jezreelskou. Osada dostala jméno Nazaret. Podle jedněch to znamená »kvetoucí (město)«, podle druhých »hlídka«, »stanice«. Jestliže se podává dvojí výklad téhož slova, nemáme my Evropané stání, dokud nezjistíme, který je správný. Naproti tomu lidi z Východu baví právě tato mnohoznačnost místních názvů. Nepůsobí jim ani obtíží najíti v každém výkladu slova Nazaret nějaký vztah k Ježíši.

Podobá se pravdě, že první osadníci našli tam místa, na nichž se daly snadno vyhloubiti jeskyně, nebo dokonce jeskyně hotové; ať je tomu jakkoliv, vestavovala se později obydlí více do kopce, místo aby se stavěla na stráni. V poslední době byla odkryta celá řada takových »obytných jeskyní« právě nablízku kostela, na jehož místě stál podle podání domek Svaté rodiny.

Nesmíme si však o starém Nazaretě činiti velkolepých představ. Byla to napajedla. Studně učinila Nazaret hledaným cílem poutníků a karavan; ale tatáž studně dávala často podnět ke sporům a hádkám. Nazaretští neměli u svých sousedů dobré pověsti. »Zdaliž z Nazareta něco dobrého vzejde?« praví Nathanael

z Kány, blízké to osady, uslyšev, že Mesiáš pochází odtamtud. Jako by to byla ozvěna z dob Ježíšových, říká se ještě dnes: »Koho chce Bůh potrestati, tomu dá za ženu Nazaretanku.«

Tam byl poslán šestého měsíce po početí Janově anděl Gabriel, týž, který mluvil se Zachariášem. V městečku, o jehož obyvatelích kolovala tak špatná pověst, žila totiž panna nejsvětější, jakou kdy svět viděl.

Nesčetněkrát byl tento výjev zobrazen: anděl vstupuje do komory modlíci se Panny. Nejčastěji vídáme komnatu se skvostnými záclonami na velikých oknech a s pestrými koberci na mosaikové podlaze, hladké jako zrcadlo. Podobal-li se Mariin dům průměrným obydlím v osadách na horských úbočích v Palestině, byla to jeskyně s přístavkem; místo oken měla nanejvýš vedle dveří světlík a místo dlaždic s koberci tam byla podlaha z udupané hlíny se slaměnými rohožkami.

Maria žila ještě v domě svých rodičů, ale byla zasnoubena s řemeslníkem, tesařem, a očekávala den, kdy si ji odvede do nového domova.

Zasnoubení bylo tehdy smlouvou, která činila muže pánem nad ženou. Manželství bylo tedy uzavřeno v podstatě již zasnubami; svatba byla jen obřadné doplnění smlouvy. Už zasnoubením nabyl ženich všech práv, nevěsta však ani před zasnoubením ani po něm nesměla ve všem svobodně o sobě rozhodovati.

Nikde není možno tak se od světa odloučit jako v prostých palestinských chatrčích, vestavěných do skály, jsou-li dveře zavřeny. Jen jakoby zdáli je slyšet dupot oslích kopyt a pronikavé hlasy pohaněčů, živé besedování žen a rozmluvy mužů, řev prodavačů a smlouvání kupujících.

V takové místnosti se objevil anděl Gabriel Marii a pozdravil ji: »Buď zdráva, milostí obdařená. Pán je s tebou, tys Požehnaná mezi ženami!«

Maria se modlila snad takovým tajemným způsobem, že si sama sotva byla vědoma, jak její myšlenky tkví v Bohu. Ulekla se pozdravu andělova; ale na rozdíl od zmatení Zachariášova bylo to u ní jen zneklidnění, jež nemohlo proniknouti zcela do nitra duše; neztratila vládu nad myšlenkami, nýbrž snažila se spíše, aby jasně poznala, co pozdrav znamená. Vždyť nebylo obyčejem, aby se ženy zvláště zdravily. Když se dva přátelé navštívili, neoslovil host nikdy ženy přímo, nýbrž vyptával se muže na její zdraví, což bylo projevem zdvořilé pozornosti.

Anděl jí podal vysvětlení:

»Neboj se, Maria; neb jsi našla milost u Boha. Aj, počneš v životě, a porodíš syna, a nazveš jméno jeho Ježíš. Tenť bude veliký, a Syn Nejvyššího slouti bude, a dá jemu Pán Bůh stolicí Davida otce jeho a kralovati bude v domě Jakobově na věky, a království jeho nebude konce!«

Maria se má státi matkou Vykupitelovou! Dává andělovi odpověď, jež předpokládá, že její zasnoubení s Josefem nemá za účel manželství obvyklého druhu: »Kterak se to stane, poněvadž muže nepoznávám?« Zákoníci výslovně prohlásili, že žena v určitých případech není povinna plniti sliby, které učinil muž jakožto její zákonitý pán bez jejího souhlasu. Směla se v takovém případě od něho odloučiti. Je tedy samozřejmé, že žena nemohla nikdy bez svolení mužova učiniti slib čistoty. Ale protože muž nabýval již zasnoubením práv manžela, byla Maria co do takových slibů

v postavení vdané ženy. Prohlašuje-li andělu, že muže nepoznává, nutně z toho vyplývá, že Josef ví o tomto předsevzetí a že k němu dal souhlas.

Ale proč se zasnoubila, chtěla-li žít jako panna? Na Východě by si byli tuto otázku jistě ušetřili, znajíce plně to, co my nyní víme. Vždyť každá žena byla po celý svůj život podřízena poručníkovi; i nejzbožnější otec pokládal tehdy za svou povinnost provdati dceru. Učinila-li tedy Maria slib panenství a chtěla-li je zachovávat, bylo to možné jen pod ochranou zákonitého manželství. Kdyby se dnes měl Syn Boží vtěliti, nedala by se věc jinak rozluštit, neměla-li by matka býti uvedena v podezření.

Anděl jí dává na srozuměnou, že tímto poselstvím Božím se nikterak nezmění způsob života, který si vyvolila: »Duch svatý sestoupí v tebe, a moc Nejvyššího zastíní tebe; a protož i co se z tebe svatého narodí, slouti bude Syn Boží!«

Bylo jasno. Dítě mělo míti dle plánu Nejvyššího jen Boha za otce. Proto nebude sňatek s Josefem překážkou, nýbrž přímo podmínkou pro zrození božského Syna.

Maria se liší od Zachariáše. Zachariáš se vzdal naděje na syna, když podle zákonů přírody už nemohl čekati, a když mu byl proti zákonům přírody slíben, ozval se v něm tichý odpor - událost poněkud připomíná onen výjev, kdy staré Sáše byl přislíben syn. Maria slíbila Bohu zůstatí pannou; otevřela svůj život úplně působení milosti. Proto nebylo u ní údivu jako u Zachariáše. Byla tak ovládnuta mocí Boží, že ani tento zázrak ji nepřivedl z rovnováhy. Jakmile věděla, že se poselství andělovo dá sloučiti s jejím slibem, tu už neznala váhání.

»Aj, já nevolnice Páně! Staniž mi se podle slova tvého!« Nemohla to vysloviti kratčejí. *Nevolnice Páně!* Takový byl původní význam slova, jež vyšlo z jejích úst. V této souvislosti vyjadřuje naprosté odevzdání do vůle Boží.

Maria nežádala znamení; ale anděl jí je dal: »A aj, Alžběta, příbuzná tvá, i ona počala syna v starobě své. Jest již v šestém měsíci, ona, kteráž slove neplodná; neboť nebude nemožné u Boha žádné slovo.«

Maria znala svou tetu; anděl to předpokládá ve svých slovech; snad už dříve u ní přebývala, když putovala do Jerusalema. Dalo se tedy čekati, že se Maria brzo po zvěstování vydá na cestu, aby navštívila příbuznou, o níž anděl mluvil.

Návštěva Mariina u tety Alžběty.

Povstavši pak Maria v těch dnech odešla s chvěním do města Judova. I vešla do domu Zachariášova a pozdravila Alžbětu. I stalo se, jakž slyšela Alžběta pozdravení Mariino, zplesalo nemluvnětko v životě jejím a naplněna jest Alžběta Duchem Svatým. (Luk. 1, 39-54.)

Zprávy z evangelia, jež následují po zvěstování v Nazaretě, vypadají jako řada výjevů ze života palestinského lidu tehdejší doby; opakují se tam ještě dnes v životě prostých lidí. Ale po každé je událost přirozeného řádu naplněna nadpřirozenem, překypuje jím a stává se tak něčím neslýchaným a ojedinělým.

Mladá žena navštíví starší, jež stejně jako ona čeká děťátko - a hle, vzájemný pozdrav žen se končí nadšeným prohlášením, že jejich mateřské naděje jsou nadějí světa; muž nižšího stavu neví dobře, má-li uvéstí snou-

benku do svého domu - a hle, nebesa sama mu vyjeví Boží vůli; narodí se dítě v domě starcově - a hle, stařec prorokuje; narodí se dítě ve chlévě - a hle, nebesa sama se otevrou.

Stojí za podívanou pozorovati prostý lid palestinský při slavnostních shromážděních, na příklad na velkém náměstí vedle kostela Narození Páně. Při slavnostním vstupu patriarchově na Štědrý den se zde potkávají každý rok známí a příbuzní z nejrůznějších končin země. Žen tu bývá neméně než mužů. Stále znovu máme příležitost viděti, jak se takové ženy pozdravují. Chudé ženy, jež vstávají každé ráno ve tři hodiny, aby mlely žernovem, projevují takovou ušlechtilost v pohybech a takovou srdečnost, že by mohly býti předlohou k uměleckým vyobrazením setkání Marie s Alžbětou. Objímají se, líbají se a zdraví se vysokým, zvučným a zpěvným hlasem. Při své živosti se však nespokojí jedním pozdravem; po prvním následuje druhý a třetí, který novými slovy vyjadřuje radost, a jsou-li to osoby různého postavení, dává též výraz úctě. Mohamedánky se ještě dnes pozdravují, jak se zdravily ženy v době Davidově nebo Mariině: »Pokoj - pokoj budiž s tebou!« Vrozená přívětivost lidí Východu způsobuje, že se za odpověď první pozdrav pronese dvakrát i vícekrát.

Podobný výjev by se byl očekával, když mladá Maria z Nazaretu, zaprášená z dlouhé cesty, vešla v dům staré tety Alžběty. Brzo po rozmluvě s andělem opustila Nazaret a vydala se na cestu. Bylo před velikonocemi; měla jistě příležitost přidati se ke skupině poutníků, kteří poněkud dříve vyrazili než jiní. Doba dešťů již povolila, slunce více hřálo, rovina Jezreelská se podobala

zelenému jezeru vysoko se vlnícího žita, ba i kamenné výšiny samařské a judské nabyly tmavších barev; všude vyrážely mladé výhonky; velké, ploché zvonky sasaneč a hvězdice narcisů se svítily na slunci; byla to do jisté míry nejkrásnější doba roční.

Bylo lze předvídati, že Alžběta pozdraví svou příbuznou s jásotem. Co působí nastávající matce více radosti nežli návštěva spřátelené ženy? Ale také Maria přicházela s radostným tajemstvím. Zatím co se matky zdravily, pozdravily se i jejich děti a tajemství se zjevila sama od sebe. Neboť při pozdravu se pohnulo dítě v lůně Alžbětině a ona, osvěcena jsouc Duchem Svatým, poznala, čím je Maria, jež k ní přicházela na návštěvu. Alžběta by byla podle obyčeje jistě připojila k prvnímu pozdravu ještě druhý, ale obvyklé formule byly teď rozbity a naplněny novým obsahem. Ještě dnes říkáme, vítáme-li někoho výše postaveného: »Jaká to pro mne nezasloužená čest!« I Alžběta, ctihodná žena knězova, pravila Marii: »Požehnaná tys mezi ženami, a požehnaný plod života tvého! A odkud mi to, že matka Pána mého přišla ke mně? Neboť jakž se dostal hlas pozdravení tvého do uší mých, zplesalo radostí nemluvnátko v životě mém. A blahoslavená jsi, že jsi uvěřila, že se naplní ty věci, kteréž jsou pověřeny tobě od Pána.«

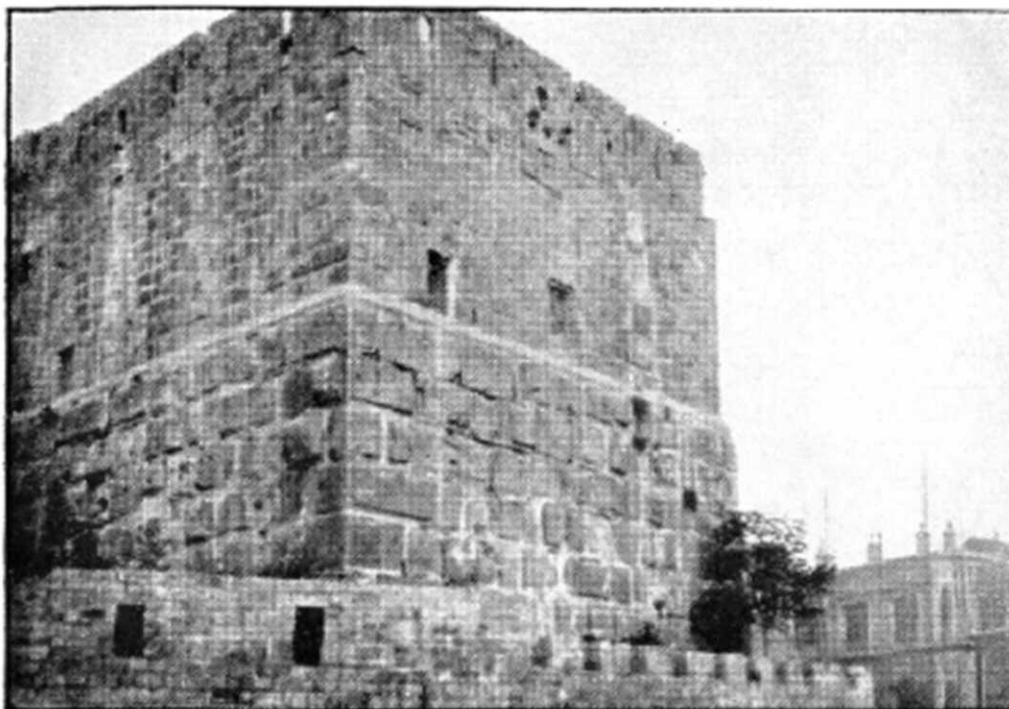
»Matka Pána mého!« tak Alžběta oslovila Marii; její víra viděla, ještě nežli dítě spatřilo světlo světa, více, než apoštolé poznali podle zázraků a znamení. Pozdrav se stal blahopřáním: »Blahoslavená jsi!« Ještě dnes si blahopřejí slovy: »Požehnaná jsi! Požehnaná budiž!« Ale i toto rčení bylo z obyčejného života přejato do světa víry.

U paláce Herodova

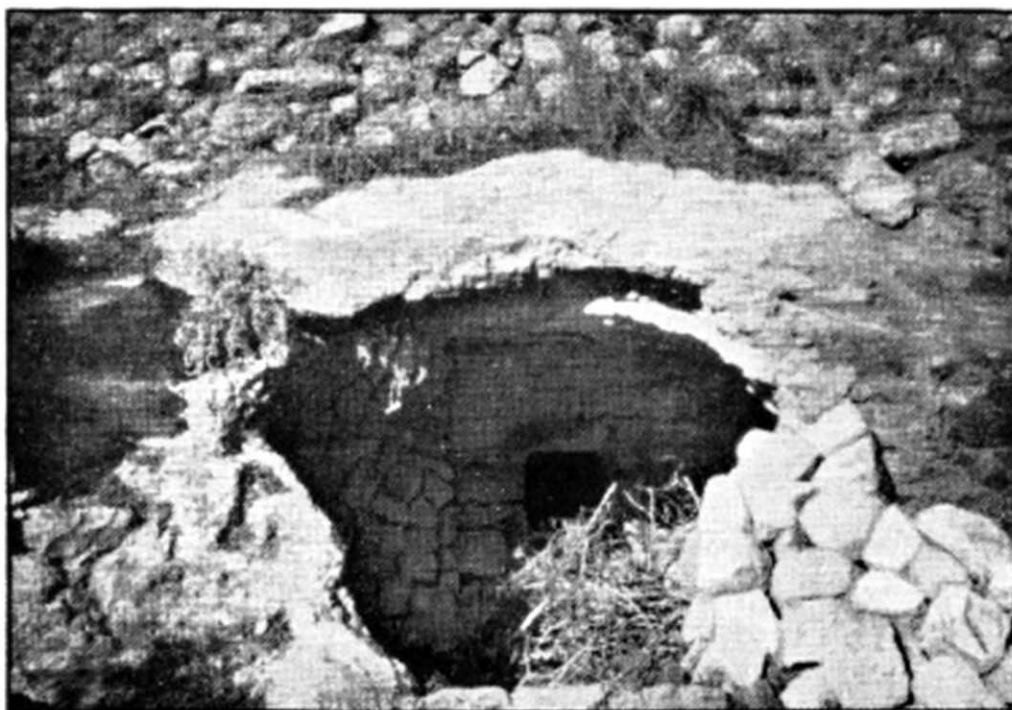
Palác byl zároveň garnisonou i pevností. Spodní část stavby jest ještě z doby Kristovy. Napravo Jaffskou branou se projde na cestu vedoucí k Betlemu. Je zcela dobře viděti, jak se při stavbě používalo velikých, zvláště vyhledaných »úhelných kamenů«. Ježíš mluvil v podobenství o kameni úhelním, který zavrhlí stavitelé.

Jeskyňní bydliště

Tato jeskyně, zcela nablízku jeskyně Narození, slouží podnes přichozím k přenocování nebo k bydlení. Je oddělena zdí. Uvnitř bývá teplo přes celou zimu. Zastavějí-li se kameny ležící u vchodu, vznikne vlastní jeskyňní bydliště, jaké viděti na obraze na str. 56. Též starý Nazaret měl podobnou polohu jako tato stráž. Chrástí pochází z fíkovníků, rostoucích na poli vedle vchodu. V podobenství o rozsevači mluví Ježíš o částech pole, kde símě padne na skalnatou půdu; tam se nedostane hluboko do země. Skála pod ním a kamení okolo se zahřívají sluncem, proto símě tam vzejde nejdříve. Příklad pro toto líčení, věrné podle přírody, viděti na obrázku. Snímek je z 23. prosince 1929. Dne 29. listopadu ponejprv přšelo. Na trávnicích ještě tráva nepročítla, ale na skalíně nad jeskyňní semena zapadlá mezi jemnou travinu vyšla již tak hustě jako na zahradním záhoně. Potom však nastane, co Ježíš líčí: slunce svítí čím dál tím palčivěji, kamení se rozžhavuje a kořínky nemohou vniknouti hlouběji do země; a tak stébla, jež se dříve jevila tak bujná, odumírají nejdříve. Na fotografii však lze přece ještě rozeznati mladou zeleň tmavou výplní pod tenkými stébly.

U paláce Herodova.

Jeskynní bydliště.

Evropana nesmírně překvapí, čte-li text bez výkladu, že Maria odpovídá na pozdrav slavnostně: »Velebí duše má Hospodina!«

Co už bylo napsáno o tomto výlevu srdce Mariina, o chvalozpěvu Magnificat! Jedni jej prohlásili vůbec za vsuvku, za jakýsi básnický doprovod textu; druzí chtěli povýšiti Marii na skutečnou básníčku, jako by to nebylo pro ni ponížením, pokud v ní vidíme opravdu matku Páně.

Základem pro správné pochopení toho jsou tehdejší životní poměry, jež se dají ověřiti tím, co se dnes při takových událostech děje. Není třeba jíti až do Palestiny. V jihoevropských zemích, v Řecku a na Korsice, nacházíme u prostého lidu zjevy, jež možno nazvati přirozenými podmínkami pro Magnificat a Benedictus i chvalozpěv Simeonův. Nesmělé a zcela nevzdělané ženy se stávají při úmrtích v záchvatu bolu básníčkami a vyjadřují své city slavnostním způsobem. Jejich chvalozpěvy se částečně skládají ze zděděných průpovědí a obrátů; ale většina žen dovede z toho všeho utvořiti něco nového a osobitého. Podobné věci jsou dosvědčeny i v Palestině. Ještě v posledních desetiletích se udály případy, že se ženy beduinů, jako kdysi za časů Davidových, stávaly za války básníčkami a opěvovaly vítězství svých mužů.

Není tedy tak divné, že Maria se ujímá při setkání s Alžbětou slavnostním způsobem slova. Při jejích slovech ukazuje se zjev, který lze i jinde spatřiti: — jednotlivé obraty pocházejí ze známých písní, jež vznikaly za podobných okolností, na příklad chvalozpěv, který zapěla Anna, když se jí narodil syn Samuel.

Ale neslýchaný jest obsah písně Mariiny. Píseň má no-

vý obsah, nové jádro. Oslavuje příchod Syna Božího, kterým počíná nová doba — Maria sama jest jeho matkou. Hned se také ukazuje ten zjev, který se v životě Ježíšově neustále opakuje — slova její jsou plna nejhlubší, pravé pokory a zároveň plna prorockého sebevědomí:

*»Velebí duše má Hospodina,
a plesá duch můj v Bohu, Spasiteli mém!
Neboť shlédl na poníženou děvečku svou;
aj, od této chvíle blahoslaviti mne budou všechna
pokolení!«*

Dosud vládl tvrdý zákon: Mocný se stával ještě mocnějším, pyšný pyšnějším, bohatý bohatším. Slabého ještě více oslabili, nízkého ponížili a chudého ochudili. Nyní nastala doba milosti, prolomen byl tvrdý zákon přirozeného života pro všechny, kteří se kupili kolem Boha:

*»Veliké věci mi učinil Mocný;
svaté jest jméno jeho.
Milosrdenství jeho trvá od pokolení do pokolení
všem, kteří se ho bojí.
Mocně vládne rámě jeho;
nití ty, jejichž srdce jsou plna pýchy;
svrhuje mocné s trůnu,
a povyšuje nízké;
bladové zahrnuje výbornými dary,
bohaté propouští s prázdnou.
Ujal se Izraele služebníka svého,
rozpomenuv se na milosrdenství své,
jakož byl slíbil otcům našim,
Abrahamovi i semeni jeho na věky.«*

Třeba mítí na zřeteli, že Maria zde nevyjadřuje city vzniklé v onom okamžiku. Jakmile totiž anděl od ní odešel, zajisté se snažila včleniti svůj posvátný zážitek ve vše to, co jí bylo známo ze svatých Písem.

O Alžbětě a Zachariáši se výslovně poznamenává, že byli k tomu zvláště naplněni Duchem Svatým, když prorokovali; u Marie však se mlčky předpokládá, že už byla napřed osvícena.

»I řekla Maria« — tím začíná Magnificat. Dotud ještě s nikým nemluvila. O oněch věcech bylo lze mluvití pouze s člověkem, který stejně jako ona věřil v jejich pravdivost a skutečnost. Mladá dívka cestou zajisté s chvěním přemítala, jak by nejlépe oznámila tetě své tajemství a jak ona je přijme. Vždyť to, že i Alžběta u vysokém věku počala dítě, bylo pro ni jakousi přípravou: — ale mezi tímto zázrakem a zázrakem, jenž se na ní stal, ležela propast věčnosti.

Vše, co dosud v sobě potlačovala, vylila nyní před tetou, která, sama jsouc osvícena Bohem, už o tom věděla a tomu věřila. Básnický prvek v tomto příběhu není hlavní věcí, vždyť báseň má v sobě vždy něco ze světa snů, něco neskutečného, přes veškerou vnitřní životní pravdu; pravda slov a božskost obsahu přesahují básnické umění. Co je jinak krásné jako báseň, je zde krásné jako pravda v říši jiné, v říši skutečnosti, a to krásou jinou, vyšší.

Narození Jana Křtitele.

Alžbětě pak naplnil se čas, aby porodila; i porodila syna. A uslyšeli sousedé a příbuzní její, že s ní učinil Hospodin veliké milosrdenství své, a radovali se spolu s ní. I stalo se v den osmý, že přišli obřezat dítě a chtěli je podle jména otce jeho nazvati Zachariášem. (Luk. 1, 57-80.)

K Mariině návštěvě u Alžběty se druží nový obrázek ze života prostých lidí: — v domě starého kněze Zachariáše se narodí synáček. I tento výjev, který se pohybuje do všech podrobností v mezích zděděných mravů a obyčejů, se nám zároveň zjevuje jakožto událost plná božských tajemství.

Narození Janovo bylo událostí. Otec i matka dosáhli stáří, v němž už nikdo nepočítal s takovým překvapením. Obyvatelům venkovského městečka, kteří sledovali rodinné poměry svých sousedů do nejmenších podrobností, jistě neušlo, že život tohoto chlapce počal klíčiti, když se byl Zachariáš vrátil němý z chrámu. Rovněž se smíme domnívati, že po zprávě o narození chlapcově smýšleli zcela jinak o bezdětnosti rodičů než dotud. Tušili, že to nebyl trest Boží, nýbrž zkouška. Ještě dnes u felahů, a beduinů teprve, bývá nejvroucnějším přáním rodičů dostati chlapce. Osobností, v užším smyslu právě mužem, stojí a padá vážnost rodiny. Dosud ještě počítají beduini své »zbraně schopné« muže; veřejné mínění přeje silným rodinám s četnými dětmi. Takový názor však působí, že narození děvčete neznamená tolik jako narození hochy — v tom případě snaží se potěšiti otce tím, že je to aspoň lepší než nic.

Pro Izraelity nemělo zrození syna jen význam takový, nýbrž i náboženský. Vždyt byli národem budoucnosti. V narození mužského potomka, jenž mohl zachovati

rod, viděli přípověď Boží, jež slibovala rodičům: I váš rod spatří ve svých potomcích dny Mesiášovy! Lidé z doby, kdy rodinná pouta jsou namnoze povolena a kdy spolupráce po sobě jdoucích pokolení už vůbec není silou, s níž by bylo třeba počítati, nemohou se dobře vžítí do citů izraelského otce, když bral svého prvorozence na kolena. Nejspíše se to ještě podaří sedláku, který v jistém smyslu slouží budoucnosti svého statku a teprve narozením dědice dostává záruku, že jeho práce nebyla marná.

V jaké nábožné a povznesené náladě asi byl starý Zachariáš! Vždyť věděl, že mimo jiné bude zbaven i němoty.

Sousedé se však neradovali toliko ze šťastné události, nýbrž ujali se do jisté míry i vedení domácnosti němého otce. Když dítě mělo býti osmého dne obřezáno, už se dohodli, že nejlépe bude nazvati je Zachariášem. Obyčejně se dítěti nedávalo jméno otcovo. Avšak u tohoto chlapce se zdálo vhodným nazvati jej podle otce. Vždyť Zachariáš byl tak starý, že by byl mohl býti dítěti dědečkem. Kromě toho byl němý, nebyl tedy podle mínění přítomných ve veřejném životě už nic platný.

Ale zvedl se proti tomu odpor, a to na straně, na které jej nejméně čekali. Matka byla proti tomu, a nejen to, navrhovala dokonce sama: »Bude se jmenovati Jan!« — Že ho nechtěla pojmenovati Zachariášem, byli by pochopili; — ale proč právě Jan? Nikde v příbuzenstvu se to jméno nevyskytuje!

Bylo přirozeno, že požádali němého otce o rozhodnutí. Byli přesvědčeni, že si určitě bude přát Jana. Otázali se ho posunky: — dítě už asi leželo připraveno k obřizce. Zachariáš požádal o deštičku. »Deštičkou«

jest rozuměti prkénko potažené voskem. K němu patřilo písátko, na jednom konci s ostrou špičkou, na druhém rozšířené do tvaru lžičky, takže jím bylo možno psáti i vosk opět uhladiti. Výslovně se kdesi činí zmínka, že v sobotu je dovoleno poznamenati si na stěnu počet hostů, že však zůstává zakázáno použití k tomu jako ve všední den tabulky nebo voskovaných deštiček. Psaní vniklo, jak viděti, už i do všedního života.

Na takovou deštičku napsal Zachariáš: Jan jest jméno jeho! — Nevíme, jak by se byl skončil zápas mezi příbuzenstvem a rodiči, kdyby se bylo nestalo něco zázračného. Ihned po tomto rozhodnutí zmizela němota Zachariášova.

Zachariáš byl v posledních týdnech ještě osamělejší než Maria, když putovala horami. Nyní, když opět nabyl řeči, naplněn jsa Duchem Božím, jal se prorokovati. Co bylo dříve řečeno o přirozených podmínkách pro Magnificat, platí také o chvalozpěvu Zachariášově. Nebylo tehdy neobyčejné, že zapěl v překypující radosti a vděčnosti takovouto píseň chvály, novotou byl obsah písně: — Jan jest hlasatel, který jde před Mesiášem, před »rohem spásy«, před spasením, proti němuž žádné zlo nic nezmůže!

Pln jásotu oslavuje Zachariáš nejprve věrnost Boha, který nezapomněl lidu svého!

*»Veleben buď Hospodin, Bůh Izraele!
Navštívil lid svůj,
vykoupení mu zjednal.
Vyzdvihl nám roh spásení
v domě Davida služebníka svého,
jakož slíbil ústy svatých proroků svých od věků,*

*že vysvobodí nás od nepřátel našich
a z ruky všech, kteří nenávidí nás.
Tak chtěl se smilovati nad otci našimi
a rozpomenouti se na svatou smlouvu svou,
na přísahu, kterouž přísáhl Abrahamovi, otci našemu:
že nám dá,
abychom z ruky nepřátel vysvobození,
beze strachu, v svatosti a spravedlnosti
sloužili před ním po všechny dny života svého.»*

Potom se obrací k vlastnímu dítěti a oslovuje je ne jako otec, nýbrž jako prorok, jenž zařaduje i vlastního syna do velikého plánu, jež má Bůh se svým národem, dobře věda, že čestné místo v něm znamená více, než mu on sám kdy může dáti.

*»A ty, můj hochu,
- prorokem Nejvyššího slouiti budeš!
Přijdeš před Pánem
připravovat cesty jeho,
aby dáno bylo poselství spásy lidu jeho
na odpuštění hříchů jeho,
skrze srdečné slitování Boha našeho,
jímžto nás navštívil
vyšed s výsostí nebes,
aby posvětil nám,
kteříž sedíme ve tmě a ve stínu smrti,
aby vedl nohy naše
na cestu pokoje.»*

Snad se již leckterý soused u sebe tázal: Proč dostali tito dva staří lidé syna? Když se pak po osmi dnech při

obřízce událo tolik zázračného, vypravovalo se všude v horách, u studní i ve stínu čerstvě pučících fíkovníků, při letní setbě i při svitu olejových lampiček o tomto podivuhodném příběhu. — Neklid i naděje se zmítaly v myslích: »Co bude z toho dítěte?«

Když hoch dorůstal, ukázalo se, že nepotřebuje lidských vychovatelů. Uchýlil se na poušť a zmizel tak lidem s očí a potom snad i z paměti.

Sňatek Panny Marie s Josefem.

Kristovo pak narození takto se stalo: Když matka jeho Maria zasnoubena byla Josefovi, prve než se sešli, nalezena jest těhotná z Ducha Svatého. Josef pak, muž její, spravedlivý jsa, a nechtěje jí uvést v neváznost, chtěl ji tajně propustiti. (Mat. 1, 18-25.)

Maria se vracela domů. Zatím pokročilo léto. Když sestoupila s vrchoviny Samašské do roviny Jezreelské, bylo jí kráčet cestou plnou bodláčí, které již usychalo a jehož semena roznášel vítr. A na severu na okraji roviny svítily se horské osady jako perly vsazené do skal, jakoby posunuty záplavou chvějícího se světla do neurčité dálky. Nač asi pomyslila, když spatřila Nazaret! Co Bůh určil jí, platilo i pro jeho Syna; byl to tedy jistě úrdek nejvyšší lásky. Mohla do jeho svaté vůle poručiti osudy svého budoucího života.

Přirozeně by se myslilo, že Zachariáš a Alžběta dali rodině Mariině doručiti poslem zprávu o tom, co věděli. Některé staré výklady mají za to, že Josef byl takto o tom zpraven. Vypravování samo svědčí spíše o opaku.

Ženy, které žily s Marií v jednom domě, ať to byl kdokoliv, zajisté první si všimly jejího stavu. Ženy mají pro takové věci velmi jemný cit. A potom učinily, co na

Východě, kde se zasnoubení rovnalo sňatku, bylo samozřejmé: — oznámily to ženichovi.

Kdo to řekl Josefovi? Zachovalo se nám více dokladů, že manželská smlouva byla vyhotovena písemně a odevzdána »příteli« ženichovu. Ten byl důvěrníkem ženichovým. V Galilei se dá takové zařízení tím spíše pochopiti, neboť se tam, jak je doloženo, snoubenci zpravidla nikdy nescházeli před svatbou o samotě jako v Judsku. Proto si snadno domyslíme, že i Josefa zpravil důvěrník o stavu Mariině. To je možné i tehdy, když nebyla uzavřena písemná svatební smlouva. Podobný případ, ve kterém vystupuje »přítel ženichův«, uvedeme později.

Písmo mlčí s uctivou zdrženlivostí o prvním dojmu, jež zpráva učinila na Josefa, a nejlépe bude říci se jeho příkladem. Avšak když Maria se byla ulekla při pozdravu andělově, smíme se zajisté domnívati, že se Josefovi nevedlo při této zprávě lépe. Starost jeho byla tím větší, že ho nepopouzela žádná nezřízená žárlivost k tomu, aby všechny nepříjemnosti z toho plynoucí svalil se sebe na Marii.

Jiný izraelský jinoch tehdejší doby si v takovém případě snadno pomohl. Nevěřil by s počátku takovým řečem o jeho vyvolené; jakmile se však přesvědčil o pravdivosti údajů, strhne ho uražená samolibost k tomu, aby učinil udání. Zákon, který ukládal nevěrné nevěstě trest smrti, vykládal se sice v době Ježíšově podle všeho zdání velice shovívavě. Ve všech případech už nedocházelo k ukamenování. Jaké těžké ovzduší spočívalo na takovýchto případech, ukazuje nám událost z posledních let. Při svatbě, když se už všichni sešli, vyšlo spolehlivými důkazy najevo, že nevěsta nežila bez

úhony. Ihned svolal otec všechny muže a otázal se jich: »Co zvolím? Hanbu nebo smrt?« - »Smrt, smrt!« znělo mu v odpověď. Vzal ručnici a zastřelil vlastní dceru.

Matouš zná obvyklý průběh věcí; má jej na zřeteli, když píše, že Josef, jsa »spravedlivý«, byl rozhodnut, že nedopustí, aby Maria byla veřejně uvedena v nevážnost. Jinak uvádí evangelista málo a vše jen v krátkých poznámkách; nejživotněji a nejjasněji ještě pochopíme tyto události, pokusíme-li se ve vypravování tom najíti odpověď na několik otázek:

První rozhodující otázkou jest: Co si Josef o Marii myslel? Měl ji za vinnou nebo nevinnou, nebo si vůbec netroufal učiniti úsudek?

Slova vypravování předpokládají, že Josef byl o její nevině přesvědčen. Čteme výslovně, že Josef byl »spravedlivý«, a proto nechtěl uvaliti na Marii hanbu. Kdyby byl připustil její vinu, nebyl by jednal »spravedlivě«, nýbrž jeho jednání by bylo svědčilo o duševní otupělosti. Podobné postavení, v jakém byl Josef, nikoli však Maria, líčí se v židovském podobenství, které zní: Je tomu tak, tak jako s králem, který pojal ženu, vyhotovil jí listinu o sňatku, kterou odevzdal do rukou družbovi. Po několika dnech se o ní rozšířila zlá pověst. Co učinil družba? Roztrhal svatební listinu: »Raději ať je souzena jako svobodná než jako vdaná!« Družba jednal, jak se to častěji děje, jako zástupce ženichův.

Další otázka jest: Mohl Josef tušiti, že jde o zázrak?

Učenci, kteří se zálibou poukazují na to, že i pohané vypravovali a snili o zrozeních z panen a že asi ve stejnou dobu, kdy se Ježíš narodil, sám první básník Říma Vergil mluví o dítěti panny, které zasáhne do běhu světa - ti mají nejméně práva potírati domněnku, že

Josef mohl aspoň vzdáleně počítati s takovou možností.

Domněnka, že jde o tajemství, pohnula asi Josefa, že se rozhodl Marii v tichosti propustiti. Vždyť podle židovského zákona bylo rozhodnutí úplně v rukou Josefových. Mohl ji propustiti, ale ona sama se nemohla ze svazku uvolniti. Připadla tedy Josefovi úloha, dokázati lásku k Marii tím, že se jí vzdal.

Tím vzniká nová otázka: Jak si Josef představoval budoucí vývoj událostí?

To byla vlastní zkouška Josefova: - byl přesvědčen o nevině Mariině, a přece viděl, že je okolnostmi nucen vydati nejistému osudu svou nevěstu, kterou nyní miloval více než kdy předtím. Josef se totiž podle plánu Božího měl na čas úplně vzdáti Marie, aby ji potom jiným způsobem a ve vyšší důstojnosti přijal i s dítětem z rukou Božích.

Tento stav myslí ženichovy předpokládají také slova anděla, který poučuje Josefa ve snu. Anděl počíná: »Neboj se vzíti k sobě Marii, manželku svou!« Kdyby byl Josef o nevině Mariině pochyboval, byla by tato slova dosti podivná jako počátek řeči; předpokládají, že se Josef, spravedlivý, bál a ostýchal vzíti k sobě Marii.

Anděl mu vysvětluje: »Což v ní počato jest, z Ducha Svatého jest. Porodí syna a nazveš jméno jeho Ježíš! Onť zajisté vysvobodí svůj lid od hříchů jeho!«

I pochopil Josef, který v mnohých trapných chvílích přemítal často o všech možnostech, jaký význam má jeho manželství s Marií pro budoucího Spasitele: mělo střežiti tajemství Boží před světem.

Josefovi vrátil Bůh nevěstu Marii, kterou z bázně před tajemstvím chtěl propustiti; třeba předpokládati, že o svém plánu ještě s nikým nemluvil.

JEŽÍŠOVO NAROZENÍ A MLÁDÍ

Území betlemské a jeho vztahy k Bibli.

Jerusalem a Betlem jsou od sebe vzdáleny jen dvě hodiny chůze, ale náležejí dvěma různým krajinám. Blížíme-li se od Jerusalema k plochému horskému hřbetu, který tvoří sotva znatelný vodní předěl, pohled se nám naráz změni: Jerusalem a údolí hluboko vklíněná do hory, na níž ční, zmizí a území betlemské se otvírá. Osada sama je ještě dosti daleko, ale můžeme přehlédnouti celou krajinu na východ od ní, a nad prohlubní Mrtvého moře vidíme, jak půda pozvolna stoupající se táhne jako zeď, až dosáhne vrcholu ve vysočině nad Jordánem. Proto nacházíme četné přechody mezi ornou půdou a vlastní pouští. Diváku se naskytuje zvláštní pohled, vidí-li, jak z tohoto údolí směrem ke stráním svažujícím se k Mrtvému moři následují po sobě tatáž vegetační pásma jako směrem k výšinám. Údolí samo je nádherná, úrodná rovina, jedna z největších v Judsku; podle ní dostala osada název »Bethlehem« = »dům chleba«. Mimo tuto souvislou zemědělskou oblast jsou na stráních jednotlivé úzké pruhy rolí; za nimi následují terasy osázené olivami, jimž se tam dobře daří, pak terasy, na nichž rostou jen tu a tam nevzhledné stromy, a konečně počíná oblast, kde se mezi svítícími vápenci tyčí poslední stromy jako příšery v pustině.

Této poloze na pokraji pouště děkuje Betlem, že nebyl sloučen s Jerusalemem, ačkoliv leží tak blízko. Betlem ještě dnes prostředkuje styk s pouští; kočovníci tam kupují obilí a plodiny a prodávají sýr a tkaniny.

Zvláštní význam pro tyto kočovné pastýře ještě má, že údolí je v zimě chráněno od větrů pohořím na západě. Půda tam po prvním dešti tolik nevysychá, vzduch a země se světlem slunečním více zahřeje. Mnohem dříve než jinde se tam zazelená útlá a lesklá tráva zpod zažloutlých zbytků z loňského roku. Pastýři, kteří hledají od větrů chráněný útulek pro svá stáda i pastviny s časně rostoucí, čerstvou travou, mají na východ od Betlema oblast, která zcela vyhovuje jejich přáním.

Tyto poměry se zrcadlí vícekrát ve zprávách evangelii, pokud jednají o Betlemě a jeho okolí. Upozorníme na to již v tomto přehledu. Ještě dnes by bylo možné, aby tam jako v době narození Kristova tábořili pastýři a aby tam hlídali svá stáda. Rovněž chování Herodesovo za návštěvy mudrců má příčinu v místních poměrech. Kdyby byl Betlem býval od Jerusalema vzdálen dva dny a nikoliv dvě hodiny, byl by Herodes určitě jednal jinak. Ale takto myslel, že má všechno stejně pod svými očima.

Kde se Jerusalem ztrácí pohledu a Betlem se ukazuje, tam asi též - ústní podání v tom souhlasí - spatřili mudrcové znovu svou hvězdu. Konečně povraždění Mladátek souvisí co do vzniku s místními poměry. Herodův palác sousedil s branou Jaffskou; touto branou jeho žoldnéři denně vycházeli a opět se vraceli. Nikoho nepřekvapovalo, když vytáhli na Betlem, vždyť toto město ještě patřilo do obvodu, v němž konali cvičení.

Ježíšovo narození.

Stalo se pak v těch dnech, že vyšel rozkaz od císaře Augusta, aby bylo vykonáno sčítání celé říše. Toto sčítání první stalo se od vladaře syrského Kvirinia, i šli všichni, aby se přiznávali, jedenkaždý do svého města. (Luk. 2, 1-7.)

Kdyby se byl Ježíš narodil v Nazaretě, bylo by vůči Marii vzniklo nejedno podezření. Plán Prozřetelnosti zvolil však za rodiště velikého potomka Davidova a dědice i dobudvatele říše tohoto krále Betlem, domovinu Davidovu. Ale nevedlo tam Marii nějaké slavné zjevení, nýbrž nařízení římského císaře Augusta. Rok, který se potom stal rokem spásy, nastával pro Palestinu jako rok neštěstí.

Ještě nevíme zcela přesně, do kterého času a mezi která jiná sčítání máme zařaditi sčítání lidu, o němž se zmiňuje Lukáš. Egyptské doklady, které pocházejí ještě z doby života apoštolů, nám však prozrazují tolik jednotlivostí o takových sčítáních, že vše, co jest ještě nejasné, nemůže už padati na váhu. Uplynul už celý lidský věk od doby, kdy někteří badatelé tvrdili, že věci, jež vypravuje Lukáš, jsou »technicky sotva možné« a »prakticky zcela nemyslitelné«. Dnes byly ze suchého písku vyhrabány výnosy egyptských místodržitelů. Najdeme tam tentýž výraz, jehož užívá Lukáš. »Apografovati« bylo úřední označení těchto státních opatření. Listina, jež se sepisovala (ve více stejnopisech), se jmenovala apografé. Údaje Lukášovy byly pokládány za nejvýš nepravděpodobné, neboť evangelista píše, že nikdo se nemohl hlásiti u komise svého bydliště, ale že se každý musel odebrati na místo, odkud pocházel jeho rod, dnes bychom řekli: na místo domovské pří-

slušnosti, aby se tam dal zapsati. Avšak nalezené výnosy potvrzují Lukášovu zprávu. Uvedme na ukázkou takovéto opatření:

»Gaios Vibios Maximos, místodržitel Egypta, uvádí ve známost: Jelikož se chystá soupis rodin, je nezbytno všem, ať se nalézají z jakéhokoliv důvodu mimo domov, poručiti, aby se navrátili k rodnému krbu a umožnili tak výkon obvyklého soupisu.«

Nařízení, o němž píše Lukáš, znělo asi zcela stejně. Také v Egyptě se museli hlásiti k »apografé«, k soupisu, v místě původu. Ve zmíněném výnosu je zmínka o »obvyklém« soupisu. Je vskutku dokázáno, že se v Egyptě už tehdy takové sčítání lidu provádělo každých čtrnáct let; i když tedy zmíněný soupis byl v Palestině první, přece už byli po ruce úředníci zapracovaní do takovýchto úkonů. Z egyptských pramenů lze také poznati, že tyto »berní komise« se velmi často sestavovaly z úředníků usedlých v místě i z vyšších úředníků přibraných z větších měst.

Průběh soupisu lidu v Palestině si můžeme představit podobně. Podnět k tomuto sčítání, jež bylo podle našich pojmů sčítáním lidu i podniků a zároveň soupisem pozemků k účelům knihovním, se nedá zjistiti; snad k tomu spolupůsobil stáří Herodovo i okolnost, že Augustus v posledních letech už mu tak neomezeně nedůvěřoval a že již měl na zřeteli, co se stane po Herodově smrti; byla to jakási příprava na přeměnu země v provincii, což potom také vbrzku následovalo.

Snadno si představíme, jak lidé o tomto výnosu smýšleli. Takováto opatření stíhají i prostého člověka, a ten má dosti důvtipu, aby poznal, že mu z nich nekyne nijaký prospěch. Bez mnohých tvrdostí a nespravedl-

Betlem s Pastýřského pole. Snímek 1.

Nálady z doby lemiho sucha. Vpředu ještě jen zaprášené bodláčí na půdě rozdrobené v bílý vápenný prach. Za střibřité tmavými olivovnsky viděti požatá a porom spasená a nyní již vyschlá a proto světlá pole. Za nimi se zdvihá nalevo hřbet s pastýřskou vsí Betsahur; dále v pozadí Betlem s věží chrámu Narození Páně. Nade vším se klene bezoblačná, modrojasná obloha.

Betlem s Pastýřského pole.

ností se dají provést jen v rovinaté krajině. Proto se jim horalé stavějí tak vášnivě na odpor. Při pozdějším sčítání došlo v Palestině ke krvavému povstání. Když Lukáš poukazuje na »druhý« soupis, chce tím snad říci, že miní z obou sčítání ono, jež proběhlo klidněji. Náhlada, jež tehdy v celé zemi zavládla, podobá se náladě dnešních palestinských horalů, zavítají-li k nim zeměměřiči se šňůrami, tyčemi i trigonometry; jaké tu vidět posunky, jaké tu slyšet řeči!

Tak tomu bylo i ve dnech, kdy se Maria i Josef vydali na cestu z Nazaretu do Betlema. Třikrát nebo čtyřikrát museli přenocovat v hospodě (noclehárně). Co se asi v těch místnostech, v nichž nikterak nepanují jemné způsoby, všechno říkalo o posledním opatření Říma! Mállokteří si všímali Josefa a Marie, kteří mlčky vytahovali měkké kusy chleba, lámali je a jedli. A kdo si jich všiml, ten si pomyslí: To jsou dva, kteří valně nechápou, co Řím dělá vyvolenému národu!

Lukáš naznačuje, že se pobyt v Betlemě prodlužoval. Snad přicházely jednotlivé rody v určitém pořádku, snad tam zůstali oba po skončení úředního jednání ještě z jiného důvodu. Dnes mnozí měšťáci už nevědí, odkud se přistěhoval jejich dědeček; naproti tomu každý člověk z Východu, i když žije třeba v Americe, přesně ví, ke které čeledi náleží. U Izraelitů tomu nebylo jinak. Potud se dalo v Palestině sčítání lidu snadno provést; seznamy však měly praktickou cenu jen tehdy, když se opíraly o vědomosti lidí samých a když byly sestaveny podle rodů.

Ze zbožných líčení a z lidových vypravování vycítujeme úžas nad tím, že Spasitel se nenarodil v lidském obydlí, nýbrž ve chlévě; ale jiná, ještě úchvatnější okol-

nost ustupuje tím do pozadí. Nebylo jim snad tak obtížné najít místo k noclehu; spíše nemohli najít místo, kde by byli samotní. Vždyť Maria jistě tušila, že narození dítěte tak zázračně počatého také se udá neobyčejným způsobem; nic ji tedy netrápilo než myšlenka, že jiní lidé by ji mohli pozorovati.

Lukáš výslovně praví pouze, že položila novorozeňátko do jeslí. Jesle však předpokládají v tomto případě chlév a chlév znamená na Východě totéž, co jeskyně. Takové jesle vznikají zpravidla tím, že se využívá přirozených nerovností stěny jeskyně, jež se pomocí hlíny doplňují na jamky, do nichž se oslům a hovězímu dobytku sype potrava. Neradi honí ovce do takových chlévů, neboť vlna trpí výpary jiných zvířat. Slepuje se a ztrácí svou hebkost.

Ještě dnes nablízku sluje, kde se Pán narodil, je celá řada takových jeskyň; jedny mají přístavek a jsou obývány; vidíme však z celého bytu jen vchod se dveřmi; v druhých se přechovává chrastí, jiné jsou opět chlévem nebo v nich také bydlí pastýři-kočovníci, přicházejí-li sem z pouště za obchodem. V takové jeskyni porodila Maria svého syna. Ovinula ho plénkami - těmi slovy evangelista jemně poukazuje, že Maria, která dítě zázračně počala, také je jako neporušená matka porodila.

Pastýři přicházejí k Ježíškovi.

A byli v té krajině pastýři ponocující a stráž noční držící nad stádem svým. A aj, anděl Páně stál vedle nich, a jasnost Boží obklíčila je, a báli se bázni velikou. (Luk. 2. 8—20.)

Evangelium nám vypráví, že narození Ježíšovo bylo zvláště oznámeno skupině pastýřů, kteří venku nocovali. Ukázali jsme již ve všeobecné stati o území betlem-

ském na důvody, jež mohou přivésti pastýře právě v chladnější roční době do okolí Betlema (str. 37). Tyto pastýře je třeba podle všeho pokládati za pravé pastýře z pouště, nikoliv za takové, kteří svá stáda pouze denně vyhánějí. Stejně nutno míti za to, že ve svých stádech měli hlavně ovce; podnes se nechovají ovce v ovčincích, aby tím vlna neztrácela jemnosti. Také židovské spisy rozlišují mezi dobyt看em chovaným ve chlévech a mezi bravem, který »od velikonoc do prvního podzimního deště« nebo »dokonce stále« nocuje na pastvišti. O takových stádech a o takových pastýřích asi mluví evangelium. Podnes se říká kočujícím pastýřům: »lidé přebývající pod širým nebem«. Lukášův výraz jest, jak se zdá, pouhým překladem tohoto názvu do řečtiny.

Tito pastýři žili ještě životem praotce Abrahama a vídali každou noc velikou hvězdnatou oblohu, černou jako samet, na niž vzhlížel též Abraham. Byli to svobodní lidé, ale žili svobodou, jež je stála denně mnoho odříkání a námah. Proto se též u nich lépe nežli kde jinde zachovala stará, zbožná a prostá víra Izraele. Není bez významu pro smysl této události, že pastýři náleželi tehdy k lidem, jimiž se opovrhovalo. Bylo pořekadlo: »Nedávej syna učiti se oslařem, velbloudářem, holičem, lodníkem, pastýřem ani kramářem; neboť jejich řemeslo je řemeslem loupežníků.«

Náhle stál před pastýři anděl a ozařoval je nebeským světlem. Nikdo nezůstane klidný, cítí-li, že stojí před mocnostmi, jež nejsou vázány zákony obyčejného lidského života. Muži jinak stateční se báli. Anděl je uklidňoval; už to, že mluvil, uvolňovalo jejich stísněnost.

»Nebojte se, neboť aj, zvěstuji vám radost velikou,

kteráž bude radostí všemu lidu; narodil se vám dnes Spasitel, jenž jest Kristus Pán, v městě Davidově. A toto vám bude znamením: Naleznete nemluvnátko plénkami obvinuté a položené v jeslích.«

Pastýřům jakožto věřícím synům Izraele bylo jasno, co zpráva znamená. Mesiáš přišel! Anděl jim také udal znamení, podle něhož jej měli poznati a jež bylo zároveň znamením zázračným. Narodilo se dítě, na němž mohli na první pohled poznati, že bylo očekáváno: - Matka už měla připraveny plénky. Ale jinak našli dítě tak opuštěné, jako by je byl celý svět i jeho matku i otce od sebe zapudil. Dítě leželo v jeslích pro osly nebo pro dobytek; chlév musel býti přibytkem a jesle kolébkou.

Po tomto poselství andělově ukázaly se celé zástupy andělů, podobných třpytným oblakům, a zazněl nový, nikdy neslýchaný chvalozpěv: »Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle!«

Sláva Boží byla obnovena, svět byl nyní Otci nebeskému nejdražší - mezi lidmi dlel sám jeho Syn jakožto člověk.

Potom světlo zhaslo, andělé zmizeli.

Pastýři si řekli v radostném pohnutí: »Pojďme do Betlema a vizme tu věc, jež se stala, kterouž Pán ukázal nám.«

Nepíše se, jakým způsobem vlastně dítě našli. Zajiště byl údaj andělův pastýřům přesnějším vodítkem než jiným lidem; pastýři, kteří stojí den co den samotni u svých stád, mají obzvláštní paměť pro jednotlivosti. Staří pastevcí na vysokých horách alpských znají daleko široko všechny salaše a vědí o každé zvlášť, jak se do ní dostati bez klíče, anebo kde je schován starý

dřevěný klíč, ne nepodobný starým dřevěným klíčkům v Palestině. Podobnou znalost míst můžeme předpokládati i u pastýřů betlemských. Lze dokonce mysliti, že zmínka o jeslích jim hledání ještě velice usnadnila. Vždyť všechny jeskyně užívané za chlévy neměly jeslí; rovněž bylo snad možno se domnívati, že v onom chlévě se tehdy nechoval dobytek. Věděli tedy, že jde o chlév tehdy prázdný, v němž byly jesle. K tomu se druzí ještě to, že takovíto kočovní pastevci sami často nocovali v jeskyních, jak se podnes namnoze děje.

Doslovné znění Písma svědčí o tom, že se pastýři ještě v noci vydali na cestu. Nalezli pak dítě v jeslích. Pověděli Marii i Josefovi, co je přimělo k návštěvě v tak neobvyklou dobu. Byla to do jisté míry i omluva: - nepřicházeli z vlastního popudu, byliť posláni andělem.

Ještě nežli vešli do chléva nebo později, když se rozednívalo, potkali lidi z města a vyprávěli jim o záračných událostech. Evangelista výslovně nepraví, jak se chovali Betlemští k této zvěsti, zdůrazňuje však opačné chování Mariino. Maria totiž »zachovávala všecka ta slova«; chovala je v srdci jako poklad a skládala vše k prvnímu tajemství, o němž toliko ona věděla. - Bůh sám se stal člověkem! Lukáš zde zajisté ukazuje na Marii zvláště také proto, že se jeho vlastní zprávy o mládí Páně opírají o její vypravování.

Pak se pastýři plni radosti navrátili ke svým stádům. Nežádali od novorozeného děťátka nic, než aby bylo na světě, a spokojili se tím, že je směli spatřiti.

Obřezání a obětování Ježíšovo.

A když se naplnilo osm dní, aby obřezáno bylo dítě, nazváno jest jméno jeho Ježíš, kterýmž nazváno bylo od anděla, prve než se v životě počalo.

A když se naplnili dnové jejího očišťování podle zákona Mojžíšova, nesli ho do Jerusalema, aby ho postavili před Hospodinem. (Luk. 2, 21, 38.)

Teprve obřizkou bylo dítě přijato do národa Božího; jí nabývalo práva vstupovati do vnitřního nádvoří chrámového.

Josef a Maria dleli v cizím kraji; jejich tajemství, o nichž toliko sami věděli, je oddělovala jakoby neviditelnými stěnami od ostatních. Tato obřizka se pozoruhodně lišila od obřizky Janovy; tam byli shromážděni známí a příbuzní, zde byla Maria i Josef v cizím kraji. Co si o tom asi lidé pomyslili, když dítěti, narozenému za tak smutných okolností, bylo dáno jméno Ježíš, t. j. Zachránce, Spasitel?

Narození syna, byl-li zároveň prvním dítětem, ukládalo matce dvojí povinnost. Syn musel býti jako prvorozený obětován Hospodinu a pak opět vykoupen; neboť podle zákona byli všichni prvorození mužského pokolení »zasvěceni Hospodinu«. Matka měla pak po čtyřiceti dnech přinésti v chrámě oběť očištnou. Bohaté matky obětovaly beránka, chudým matkám bylo dovoleno obětovati náhradou dvě hrdličky nebo dvě holoubátek.

Nebylo výslovně předepsáno, aby matka přinesla též chlapce do chrámu; byl to však nábožný obyčej, který zcela odpovídal zdravému citění lidu. Úvod matky u křestanů souvisí s tímto očišťováním. Jako mělo kdysi žehnání matky po porodu v životě lidovém veli-

ký význam a podnes u zbožných a prostých matek vyvolává nejhlubší city zbožnosti, tak tomu bylo jistě též tenkrát při návštěvě chrámu a obětování prvorozených.

Také Maria a Josef se vydali s dítětem na cestu a šli k Jerusalemu. V chrámě byla zvláštní brána, kde matky předstupovaly před kněze, aby přinesly oběť a vykoupily dítě. Velice se podobá pravdě, že se tam Maria setkala i s jinými matkami izraelskými.

Z vnější stránky bylo to vše opět výjevem ze života palestinského lidu: prvorozený byl obětován v chrámě. Každý prvorozenec byl zároveň vykoupen ze zvláštního vlastnictví Božího a vrácen tak otci. Leč Ježíš neměl otce kromě Boha na nebesích, a byl-li vykoupen, připadl opět Otci nebeskému. A ten žádal na něm právě to, co jiným prominul: aby obětoval svůj život.

Tento úkol vzal Ježíš na sebe při obřízce, když byl přijat do národa izraelského; jeho duše už byla probuzená, třebaže se navenek neprojevovala. Avšak Duch Boží se sám postaral, aby o slavném okamžiku, kdy se Vykupitel po prvé ukázal v chrámě, bylo Izraeli vydáno svědectví.

Tehdy žil v Jerusalemě muž spravedlivý a bohabojný, jménem Simeon. Tomu zjevil Duch svatý, že ještě před smrtí spatří Vykupitele. Simeon nebyl knězem a nebýval stále v chrámě. Avšak ve stejnou hodinu, kdy Maria i Josef vstoupili do vnějších nádvoří chrámových, snad s určitou plachostí a bázní, jak tomu bývá u lidí prostých, ukazují-li se na veřejných místech a účastní-li se veřejných obřadů, ale snad i zcela pohroužení v tajemství toliko jim známá, přivedl Duch

Betlem s Pastýřského pole. Snímek 2.

Večerní nálada za deště v prosinci. Půda a zčásti i zdivo nabyly po ranním dešti tmavšího zabarvení. Mraky se utvářejí v Palestině mnohem výrazněji než u nás. Vystupují od západu a jeví právě nad hlavním hřebenem za Betlemem největší mohutnost. Celá nálada má do sebe cosi bouřlivého. Déšť bez větru nebo bez bouře je v předzimní době nemyslitelný. Je-li moře na západě bezoblačné, odráží navečer svůj odlesk do vzduchu: - počasí zůstane pěkné. Je-li vzduch prosycen parami, jest čekati déšť. (Srv. řeč Ježíšovu o znameních na obloze, tedy o povětrnostních znamkách a o znameních času.) Tato pravidla platí, což nesmíme přehlédnouti, jen pro dobu, kdy vůbec pršívá. Ježíš mluvil o »povětrnostních znameních« v zimních měsících.

Betlem s Pastýřského pole.

Simeona a osvítil ho tak, že poznal v dítěti budoucího zachránce Izraele. Ale nejen to, Simeon viděl dále než třeba Zachariáš; pochopil význam Mesiášův pro všechny národy světa: - přišel, aby zachránil všechny! Temnota, která jako závoj obestírala oči pohanů, měla zmizeti. A to opět přinášelo Izraeli slávu.

*Nyní propustíš služebníka svého, Hospodine,
podle slova svého v pokoji,
neboť viděly oči mé spasení,
jež jsi uchystal před tváří všech národů: .
světlo osvětlení pohanům,
slávu národa izraelského.*

Také Simeon vyjadřuje radost svého srdce slavnostní řečí. Ale ze slov poznáváme zároveň starého, prostého muže z lidu: - už nemá mnoho přání, ani ne mnoho slov, aby zvěstoval splnění svého jediného, dlouho chovaného přání - zní to jako loučení starce čekáním znaveného. Přesto vyjadřují jeho slova poslání Vykupitelovo v celé jeho šíři - z Izraele se dostane spásy všem národům!

Josef a Maria žasli. I obrátil se k nim a blahořečil jim. A jako by věděl i to, že jen matka je tu spojena s dítětem, oslovil Marii zvláště. Co jí řekl, platilo však i dítěti, jež mlčky leželo v jejím náručí.

»Aj, postaven jest tento k pádu a k povstání mnohým v Izraeli; a za znamení, jemuž bude odpíráno.«

Simeon viděl, jak se po vystoupení Ježíšově myslí rozdělí. V palácích i hliněných chalupách, na rybářských člunech i na jízdnicích koních; v Galilei i v Judsku, na venkově i ve městě si budou dávat otázku: »Co

soudíš o Kristu?» Hotovili se pak k boji proti němu jako proti někomu, jenž musí být vyhlazen.

Z dále, jež se týkala spícího dítěte, vrátil se prorok k matce, jež stála vedle něho naslouchajíc. Každé slovo řečené o dítěti proniklo již do jejího nitra, jako by bylo platilo jí. Avšak Simeon pokračoval:

»Také tvou vlastní duši probodne meč, aby zjevena byla mnohých srdcí smýšlení!«

K této malé skupince okolo božského dítěte se přidružila ještě vdova mající čtyřiaosmdesát let. Jen sedm let žila v manželství a potom zachovávala svému muži věrnost i po jeho smrti po celý život. Vdova byla dcerou Fanuele z kmene Aser. Nyní žila v jedné z přístaveb chrámových a oddávala se zcela životu nábožnému. Také ona přišla na popud Ducha svatého a poznala Vykupitele. Měla po způsobu starých zbožných žen mnohé známé stejného smýšlení. Těm vypravovala o dítěti, jež bylo spásou Izraele.

Tím se končí radostné výjevy z prvních dnů života Ježíšova. Lidé, kteří už tehdy pozdravili Vykupitele, byli odměněni za svou víru právě tím, že ho směli spatřiti jako malé dítě. Když Ježíš veřejně vystoupil, už mnozí z nich odpočívali v hrobě.

Příchod mudrců do Jerusalema.

Když se tedy narodil Ježíš v Betlemě Judově za dnů Heroda krále, aj, mudrci od východu přijeli do Jerusalema říkouce: Kde jest novorozený král židovský? (Luk. 2, 1-8.)

Na východě a zvláště na pouštích arabských se noční obloha odívá nevýslovnou nádherou. Není to vysoká klenba, na níž se hvězdy tetelí, ale je to nekonečný

prostor, jež hvězdy prozařují; vznášejí se nad samotě černou propastí, nechvějí se vůbec, svítí klidně jako oči a je jich tolik, že stěží poznáme v této spoustě hvězdy, které vidáme i u nás; mléčná dráha je u nás jakoby vybledlá na šedočerném pozadí, tam jest ohromným zářícím mrakem. Téměř každou noc lze viděti tuto nádheru, jen zřídka je nebe zastřeno; tím je dána člověku možnost pozorovati, jak se určité skupiny hvězd objevují a zase mizejí, jak stoupají a klesají. Básnická obrazotvornost vytvořila v oněch zemích názvy souhvězdí, jichž podnes užíváme. Bývali tam odedávna lidé, kteří se věnovali pozorování změn na hvězdnaté obloze.

Takoví mužové se objevili za nějakou dobu po narození Ježíšově v Jerusalemě a tázali se: »Kde jest novorozený král židovský? Neboť viděli jsme na východě hvězdu jeho a přijeli jsme klanět se jemu.«

Cizinci, táhnoucí s četnou karavanou úzkými uličkami města na Východě, upoutají na sebe vždy pozornost. Podle volání velbloudářů, podle postroje a sedel velbloudů, podle plemene těchto zvířat možno poznati, odkud pocházejí. Ihned vyběhnou všichni z domů, pokud se ovšem stejně nezdržují na ulici, a dohadují se, odkud vznešení mužové přijíždějí a kam jedou. A tu se vždycky najde někdo, jenž se jim poníženě nabídne za průvodce. To se snad stalo také v den, kdy mágové přijeli do Jerusalema.

Herodes měl všude své špehouny, a proto se též k němu brzo dostala zpráva o podivuhodných mužích. Neobyčejně stručně píše Matouš: Ulekl se Herodes a všecken Jerusalem s ním.

Tato událost se stala na sklonku života krále. Jeho

nedůvěřivost vzrostla téměř v stihomam a jeho ukrutnost naháněla lidem stále více hrůzy.

»Král židovský« neznamenal žádného krále, nýbrž toho pravého, slíbeného krále, Mesiáše. Herodes věděl, že ve svatých knihách jsou mnohá proroctví o tomto králi. Povolal tedy velekněze a zákoníky, čili ony členy velerady, kteří měli slovo při výkladu Písem, a otázal se jich, kde se onen král narodí. Ve městech na Východě se šíří novinky s neuvěřitelnou rychlostí od domu k domu. Členové velerady mohli proto tušiti, jak otázka Herodova souvisí s příchodem mudrců, i když to Herodes nedával najevo.

Shromáždění odpovědělo na dotaz králův: »V Betlemě Judově se narodí; nebo tak psáno jest skrze proroka: A ty, Betleme, země judská, nikoli nejsi nejmenší mezi knížaty (= předními městy) judskými; neboť z tebe vyjde vévoda, kterýž by spravoval lid můj izraelský.«

Tato odpověď a hlavně okolnosti, za nichž byla dána, Heroda poněkud uklidnily. Tedy v Betlemě se měl narodit Mesiáš! Betlem byl malé hnízdečko, nebylo v něm vynikajících rodin; ani pokolení Davidovo, pocházející z tohoto městečka, už nemělo valného významu. Chování velekněží a zákoníků mělo na jeho další kroky snad ještě větší vliv než odpověď sama. Prozradili bez váhání místo, kde se měl Mesiáš naroditi, a dali tím najevo, že sami neberou vážně poselství mágů. Nechtěl se v jejich očích zesměšnit a znesnadnit si předem veškeren úspěch; proto nepokládal věc za tak důležitou a neučinil žádného opatření, jehož by si židé mohli všimnouti. Vždyť zatím stačilo, měli-li všechny nitky v rukou.

»I povolal Herodes mudrce tajně k sobě.«

Vtírá se nám tu otázka: Mluvili tehdy mudrci osobně s Herodem po prvé nebo po druhé? Evangelium samo praví pouze toto: mudrci se objeví, táží se po králi; Herodes uslyší o tom, lekne se a všechen Jerusalem s ním. Zdali Herodes osobně slyšel otázku mudrců po královském dítěti, není zcela jasno. O Janovi na př. čteme, že »slyšel« o zázracích Ježíšových, ačkoliv tu jde pouze o zprávy jiných lidí.

To, že byli »tajně« povoláni, vzbudilo asi v mudrcích dojem, že Herodes, starý král, jest úplně na jejich straně. Bylo mu tedy snadnou věcí dovědět se, kdy se jim hvězda ukázala. Potom se s nimi rozloučil a propustil je do Betlema. Hned vedle jeho paláce vedla cesta branou a pak údolí Hinnon a rovinou až k plochému horskému hřbetu.

Řekl jim: »Jděte a ptejte se pilně na dítě, a když naleznete, zvěstujte mi, abych i já přijda poklonil se jemu!«

Neposílal za nimi špehounů. To dokazuje, že si byl svou věcí úplně jist. Byla to prohnanost, jež zřídka kdy byla překonána, že použil vznešených cizinců za vyzvědače a zpravodaje pro své účely. Velice často se již činila poznámka, že tuto událost jest snadno bráti v pochybnost proto, že Josephus Flavius o ní nepíše. Ale zajímavé je, že Josephus píše o jednom rysu povahy panovníkovy, který právě evangelium potvrzuje. Flavius Josephus totiž praví, že Herodes měl netoliko všude své vyzvědače, ale že se i sám osobně vyzvědačstvím zabýval. V takovéto činnosti se nám i zde ukazuje. Sám podniká to, co by měla dělat policie, a užívá svých hostů za pomocníky ve vyzvědačství. O pro-

hnanosti Herodově ve špehování vypravují též staro-židovské spisy, jako na př.: Rabbi Baba byl uvězněn. Herodes mu dal nasaditi na hlavu věnec z ježčí kůže a tak jej oslepiti. Později navštívil nešťastníka a nedav se mu poznati, snažil se na něm vylákati projev nenávisi vůči králi. Řekl mu: »Není tu nikoho, který by šel a králi to oznámil. Jsme tu sami, já a ty!« Celý tento výjev připomíná tajnůstkářství s mudrci.

Mudrcové se klanějí Dítěti.

Mudrci, vyslechnuvše krále, ubírali se dál, a aj, hvězda, kterou byli spatřili na Východě, předcházela je opět, až stanula nad místem, kdež bylo Dítě. (Mat. 2, 9-12.)

Mágové nyní se brali od severu k jihu, kdežto dosud byli cestovali od východu k západu. Na cestě mezi Jerusalemem a Betlemem ukázala se jim opět hvězda, kterou byli spatřili na Východě. Jak už jsme se dříve zmínili, přichází se mezi Jerusalemem a Betlemem na místo, kde Jerusalem se ztrácí a zato Betlem se vynořuje. Právě tam asi mudrci spatřili hvězdu.

Hvězda postupovala opět před nimi, až se zastavila tam, kdež dlelo Dítě. Postup hvězdy tedy se dál od severu k jihu a byla to vzdálenost asi dvou hodin cesty.

Mudrci vstoupili poté do »domu«, v němž dlelo Dítě se svou matkou. Slovo »dům« naznačuje asi, že Maria a Josef po narození Dítěte, patrně když sčítací komise opustila Betlem, byli přijati do skutečného obydlí. Možná však, že je to jen povšechný název pro obydlí; Palestiňan podnes ještě označuje obydlím také sluji, a dáno-li mu na vybranou buď bydlet samotnému v nějaké sluji anebo sdíletí těsný příbytek s jinou ro-

dinou, dá jistě přednost skalní sluji před takovým domkem; neboť obydlí prostých lidí mívají jen jednu jizbičku.

Mágové přišli vzdáti hold. Na Východě není holdu bez přiměřených darů. Již tehdy bylo zvykem, že panovníci si navzájem posílali darem nejvzácnější plodiny své země. I Herodes byl milovník žoldnéřů a zvířat z cizích zemí. Mágové jistě též přinesli nejdražší plodiny své vlasti; byly to zlato, kadidlo a myrha.

Tyto dary se zdají důkazem, že mágové pocházeli ze skutečného Východu, z Vnitřní čili Jižní Arabie. Tam bylo staré naleziště zlata, odtamtud přivážely karavany kadidlo a drahé pryskyřice. Myrha se sušila na prášek a používalo se jí jako masti. Kadidlo a myrha se uvádějí též v chrámových inventářích egyptských vedle zlata jakožto dary »zbožných dárců«.

Bezelstní mužové se asi těšili, že Herodesovi podají zprávu o Dítěti a že mu budou moci vyprávěti o novém zjevení hvězdy. Tu však u vidění ve snách byli varováni, aby se již »nevraceli« k Herodesovi. Řecký výraz na tomto místě značí vlastně »odbočovati«. Zde v tomto smyslu je nadmíru přiléhavý. Kdyby totiž mágové byli znovu jeli k Herodesovi, bývalo by jim bylo zabočiti nejprve k severu a potom se obrátiti k východu. Z Betlema viděli přes Mrtvé moře, v hloubce ležící, přímo na úbočí Zajordání, jež povlovně potom přechází v širou poušť. Mohli tudíž hned z Betlema sestoupiti do roklin a odtamtud se pustiti dále některou z cest, jež vedly přes Jordán.

Pohled od chrámu Narození Páně na protilehlou stráň.

Ukázka horského svahu v Palestině. Snímek ze srpna, z doby sucha. Prst polí je rozdrobena; svítí téměř tak jasně jako oslňující prach v úvozech. Stromy se od ní černě odrážejí. V polích stojí smokvoně, meruňky a granátové jabloně. Vinná réva roste tam pohromadě se smokvoněmi. V létě r. 1929 smokvoně v srpnu zčásti shodily listí. Vpředu viděti obytnou jeskyni z obrázku k 16. stránce (dole) s okolím. Před ní pole se smokvoněmi. Napravo na obrázku je jiná jeskyně. Dále nahoře bydlíště prozrazující se jen vchodem. Napravo začíná území nezorané, čehož znamením jsou olivovníky, které nestrpí podsevu. Obraz je poučný zejména tím, že tato stráň, rozkládající se v samé blízkosti města, byla asi již v době Kristově v takovém stavu.

Pohled od chrámu Narození Páně na protilehlou stráň.

Útěk do Egypta.

Když mudrci byli odešli, aj, anděl Páně ukázal se ve snách Josefovi a řekl mu: »Vstaň, vezmi Dítě a matku jeho a utec do Egypta a zůstaň tam, dokud opět neoznámím tobě; neboť Herodes bude brzy hledati dítěte, aby je usmrtil« (Mat. 2; 13-15.)

Josef po výzvě andělově dlouho neuvažoval; byl na se vzal úkol chrániti dítě a jeho matku. Ještě téže noci vstal a vydal se na útěk. Egypt spolu se Zajordánskem zůstal podnes zemí, do které se »utíká«. Ještě i dnes, v době pasových prohlídek, je dosti osamělých míst, kudy nepozorovaně možno proklouznouti. Cestu z Betlema do Egypta možno vykonati na oslu; je to čtyři až pět dní cesty pustinou. Vojsko Pompejovo urazilo tu cestu za tři dni. Přece tedy asi známý, často malovaný obraz »Útěk do Egypta«, představující matku s děťátkem na oslu, odpovídá tehdejší skutečnosti. Stále ještě lze potkati takovou skupinu: prostou ženu ve vybílených šatech, chovající na prsou dítě a sklánějící se nad ním, a manžela kráčejícího po boku a vzhlížejícího k ní.

Josef se tedy vydal z Betlema za tmavé noci, pustil se stezkou k západu a sestupoval k pobřežní rovině. Jaksi maně lidé s velbloudy a s osly na dlouhé cestě pouští se seskupovali v karavany. Jakmile překročili »Egyptský potok«, široké, většinou bezvodé řečiště pomezí řeky, byli již zachráněni.

Poté se vstupuje do pouště, v níž lidé mizejí téměř beze stopy.

Vraždění nemluvnětek.

Tehdy Herodes poznáv, že byl od mudrců oklamán, rozhněval se a přikázal usmrtiti všechna pacho-
látka v Betlemě a v okolí až do dvou let. (Mat.
2, 16-18.)

Pro události, jež se sběhly po odjezdu mágů, jest významné, jak jsme již podotkli, že z Jerusalema do Betlema je toliko dvě hodiny cesty a že palác Herodův v Jerusalemě stojí u brány směřující k Betlemu.

Určitou dobu jistě král očekával návrat mudrců. Ale přišla chvíle, kdy v nitru Herodově se zrodil příšerný děs, děs nepocházející v jistém smyslu právě tak z víry v Mesiáše, jako byl jásos pastýřů; ale z víry zvrhlého srdce.

Herodes asi dal nejprve pomocí špehounů zjistiti, že mágové již odjeli z Betlema. Tak se dověděl, že skutečně našli v Betlemě určité dítě a jemu věnovali dary. On sám byl tedy tentokrát bláhovým důvěřivcem!

Král se rozzuřil. Chtěl dohoniti, co byl zameškal. Z jeho paláce mohla vytáhnouti k Betlemu četa vojáků, aniž to ve městě vzbudilo rozruch. Dá-li všechny hošíčky pozabíjeti, bude též obávané dítě odklizeno z cesty. Tentokrát chtěl postupovati jistě; proto rozkázal zabíjeti všechny pacholíky dvouleté a mladší.

Vojáci odtáhli a přišli do Betlema. Výjevy, jež se tam udály, vyličuje evangelista stručně, ale nadmíru působivě, poukazuje na slovo Písma: »Tehdy se naplnil výrok Jeremiáše, jenž dí:

*Hlas v Rámě slyšeti jest,
pláč a kvílení bez míry!
Ráchel truchlí dítek svých
a nedá se utěšiti, protože jich není.«*

Naše představy o tomto vraždění dítek přenášejí křesťanské pojmy do doby, která takových pojmů neznala. Usmrtiti dítě bylo tehda menším proviněním než sprovoditi dospělého se světa. Otcí příslušelo podle pohanských názorů dokonce právo odníti dítěti život.

Ale ve všech dobách stejně veliký je odpor matčin, bere-li se jí nejmladší dítě; neboť to jí bývá v jistém smyslu nejmilejší. Na tento bol matek obrací evangelista naši pozornost. Prorok ukazuje, jak Ráchel, pramáti Benjaminova a Judova, vystupuje z hrobu, když její potomci jsou odváděni do zajetí, a hořekuje nad zemí. Tato předpověď se vyplnila v novém významu, když pochopové Herodesovi rvali betlemským matkám jejich dítky z náručí a je vraždili. Tehdy žalostným křikem pramáti Ráchel se probudila a jala se plakati a bědovati se všemi matkami jakožto matka všech.

Zmatky při smrti Herodově. (Přehled.)

Za posledních let života Herodova celá země žila v jakémisi stavu obležení. Tvrze nebyly jen ochranou proti nepřátelům, nýbrž měly také zastrášovati domácí lid a udržovati jej v porobě. Kdo byl odveden jako vězeň do Hyrkanie, zmizel navždy, podobně jako Jan v pevnosti Machaerus. Shromažďovati se, ba dokonce i choditi ve skupinách bylo zakázáno.

Herodes si to mohl dovoliti; dovedl si cestami k císařskému dvoru zachovati přízeň císaře Augusta až do posledních let svého života. V jediném roku 30. navštívuje císaře nejdříve na ostrově Rhodu; potom ho vítá na palestinské půdě v Ptolemaidě a následuje ho do Egypta; kolem roku 20., když Augustus zavítá do

Syrie, vzdává mu opětně projevy úcty; kolem roku 18. jede do Říma pro své syny Alexandra i Aristobula, kteří byli vychováni v domě Asinia Polliona nablízku císařského domu. Roku 12. vyhledává císaře v Aquileji, aby žaloval na tytéž syny, Alexandra a Aristobula. Ježto Menenius Agrippa u Augusta mnoho znamená, usiluje Herodes státi se také přítelem Agrippovým. Mezi oběma dochází k souhře vzájemných návštěv.

Herodes se oženil ne méně než desetkrát. Zmiňme se však jen o těch ženách a dětech, které zaujímaly úlohu v dramatu, v něž jeho život nakonec vyvrcholil. První chotí byla Doris. Tuto zapudil i se synem Antipatrem; dlouho se nesměli ukázati v Jerusalemě, leč při velikých slavnostech. Druhou byla Mariamme, vnučka Hyrkanova. Tuto ženu Herodes nejvášnivěji miloval; ale právě tu dal z žárlivosti zavražditi. Jeden ze tří synů Mariamminých umřel v Římě, ostatní dva, Alexander a Aristobul, měli pomstíti smrt matčinu. Samaritánka Malthaké dala Herodovi dva syny, byli to Archelaus a Antipas, jakási Kleopatra z Jerusalema mu dala syna Filipa. Alexander a Aristobul byli dlouho miláčky panovníkovými. Herodes je dal, jak jsme se již zmínili, vychovati v Římě, a když se vrátili k jeho dvoru, zaopatřil jim nevěsty z královských rodů. Aristobula oženil s Berenikou, neteří Herodovou. Salome, matka této Bereniky, jejíhož manžela byl dal Herodes rovněž zavražditi, neustávala ani po svatbě štváti syny mrtvé Mariammy proti Herodovi. Aby oba prince udržel v šachu, povolal Herodes zpět zapuzeného Antipatra. Tento pak dosáhl toho, že Herodes obžaloval u císaře své kdysi oblíbené syny; Augustus smířil ještě jednou otce se syny; ale po několika málo

letech se oba synové znovu dostali před soud; v Samaří, kde byla kdysi zavražděna jejich matka, byl na nich vykonán trest smrti provazem. To se stalo asi v 7. roce před Kr.

Antipater se nyní cítil vítězem. Vždyť jej Herodes ve své závěti už ustanovil dědicem trůnu! Avšak nyní se obrátila nedůvěřivost stárnoucího muže proti novému miláčkovi. Antipater se chtěl vyhnouti zjevné roztržce, a proto odejel do Říma; za jeho nepřítomnosti se dostaly Herodovi do rukou důkazy, že Antipater pracoval proti němu. Předstíraje všemožně nejlepší úmysly, přiměl ho Herodes, aby se vrátil na jeho dvůr. Syn neměl ani tušení, že Herodes o všem ví. Sotva vstoupil do královského paláce, byl zatčen. Celý způsob, jakým Herodes přilákal syna krásnými sliby do paláce, se v mnohém podobá jeho jednání s mudrci po narození Ježíšově. Tyto události jsou si též časově velmi blízké.

Když se pak rozšířila zpráva, že král je nemocen a že se neuzdraví, srotil se lid pod vedením dvou rabínů Judy a Matiaše a strhl zlatého orla, kterého dal kdysi Herodes umístiti nad vchodem chrámovým. Ale nemocný muž ještě nebyl mrtev. Dal buřiče pochyťati a za živa upáliti. Posledním jeho činem bylo odsouzení vlastního syna Antipatra k smrti. Potom, vrátiv se z lázní Kallirhoë do Jericha, změnil ještě jednou svou závěť.

Pět dní po popravě Antipatrově umřel sám. Jeho mrtvola byla v pohřebním průvodu neslýchané nádhery odvezena do pevnosti Herodia, jižně od Betlema, a tam pohřbena.

Lid byl tehdy ještě rozlícen pro popravu Judy a Matiaše. Žádal bouřlivě od Archelaa, který byl ustanoven

následníkem v Judsku, aby potrestal muže, kteří Herodovi něco takového poradili. Bylo těsně před velikonoce. Archelaus se pokusil nejdříve jednati po dobrém. Když to nepomohlo, poslal vojáky proti zástupům na náměstí chrámové. Dav ukamenoval část bojovníků, ostatní se dali na útěk. Od té chvíle jal se postupovati neúprosně a zdolal vzpuru s velikým krveprolitím.

Když Archelaus potom odjížděl do Říma, aby se dal na základě poslední závěti potvrditi za krále, jel tam i jeho bratr Antipas, aby tam uplatnil svůj dědický nárok na královský trůn podle závěti předposlední. Jeho pak následovala spousta příbuzných, aby protestovali proti jeho jmenování; raději by chtěli, prohlášovali, aby převzal vládu římský místodržitel.

Mezitím vznikly v Palestině nové nepokoje. Císař tam poslal zvláštního prokurátora, jménem Sabina. Protože tento utiskoval národ vším možným způsobem, došlo o letnicích k povstání. Také v Judsku i ve Východojordanu se lid pozdvihl. Varus, legát syrský, vtrhl do země. Sabinus se dal na útěk, dva tisíce povstalců bylo přibito na kříže.

Konečně se Augustus rozhodl, snad pod dojmem zpráv z Palestiny, rozdělití dědictví otcovo mezi syny. Archelaus dostal Judsko, Herodes Antipas Galileu, Filip Itureu a Trachonitis. Asi v tuto dobu se vrátil Josef s Ježíšem z Egypta. Je pochopitelno, že se v každé noclehárně mluvilo o nejnovějších událostech.

Návrat.

Když pak umřel Herodes, aj, anděl Páně ukázal se Josefovi ve snách v Egyptě řka: »Vstaň a vezmi dítě a matku jeho a jdi do země izraelské: neboť zemřeli ti, již hledali bezživotí dítěte.« (Mat. 2, 19-22.)

Písmo nepraví, jak dlouho Josef pobyl v Egyptě a kde se zdržovala jeho rodina. Ještě méně víme, zda se Maria a Josef přidali k některé z četných židovských kolonií nebo zda zůstali samotni.

Podle znění Písma lze však souditi, že Josef před poselstvím andělovým nevěděl nic o smrti Herodově ani o dělení říše. To naznačuje, že Svatá rodina žila v Egyptě v malém místě nebo aspoň v ústraní. Vždyt egyptští Židé měli jinak čilé styky s domovinou.

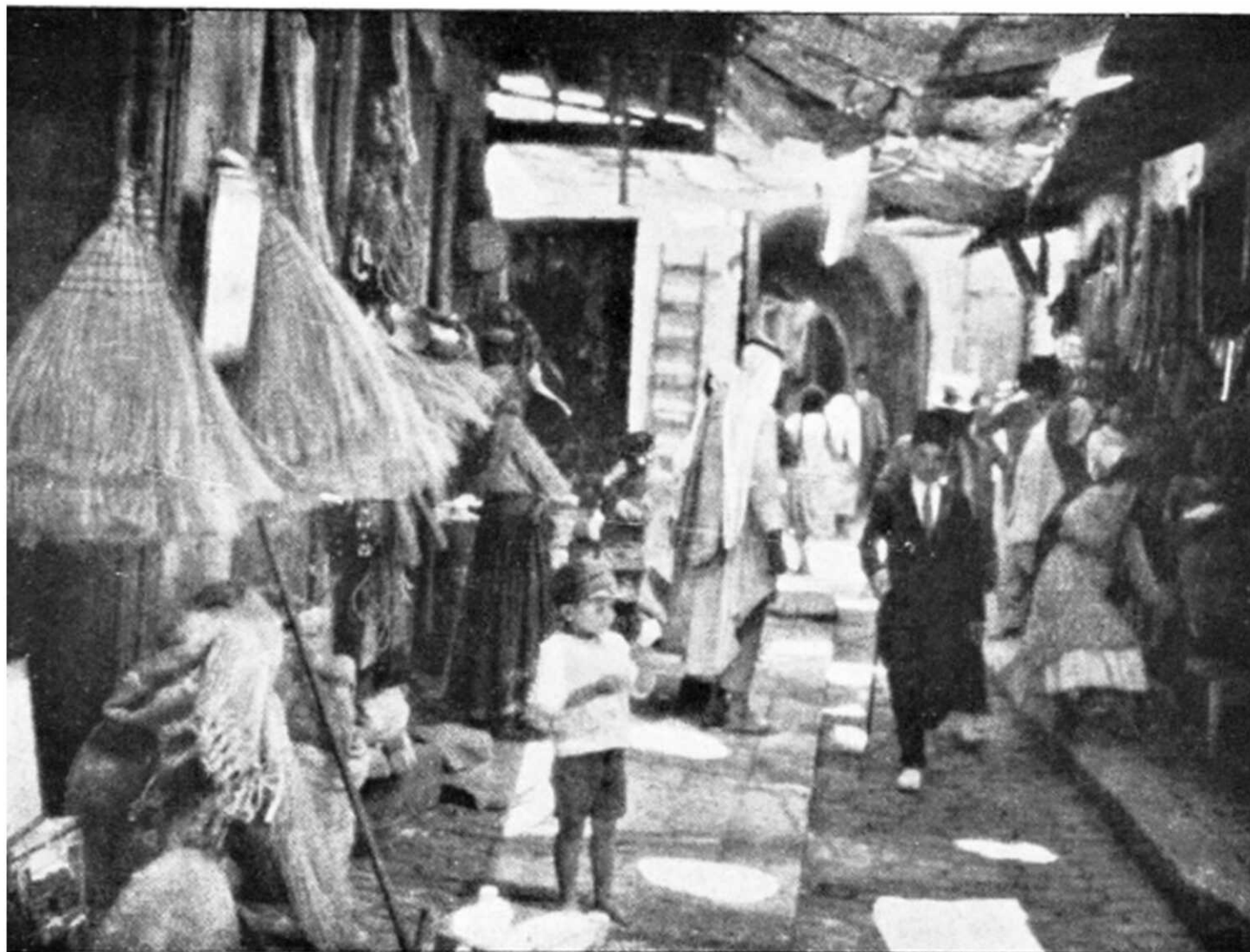
Trpělivě setrvali Josef a Maria v tomto vyhnanství, až se jim anděl opět ukázal a jim poručil, aby se vrátili domů. Jak divnou jim asi připadala země, kde v průplavech s rudohnědou vodou pluly lodi s velikými plachtami a kde dřevěná kola čerpadel stenala a rachotila dnem i nocí. Ještě více je snad jímala touha po domově, když viděli chrámy model i průvody a oběti ke cti bohů a soch zvířat a slyšeli vyprávěti, co vše se ještě zkoušelo, aby se získala přízeň božstev.

Konečně nastala hodina návratu. Anděl zvěstoval Josefovi: »Vezmi dítě a matku jeho a jdi do země izraelské; neboť zemřeli ti, již hledali bezživotí dítěte!«

Josef s Marií a Dítětem táhli po druhé poušti. Ne-li už cestou, jistotně když se dostali do vlastní Palestiny, zvěděli o rozdělení země mezi syny Herodovy. Archelaus, nový pán území jerusalemského a betlemského, zdědil asi po otci i jeho ukrutnost.

Ulice ve starém Nazaretě.

Nehledě ke krojům, obrázek skýtá výsek života a ruchu v úzkých uličkách izraelských měst za doby Ježíšovy. Zboží je vyloženo před domy; rozpjaté látky zadržují sluneční žár. Takovými ulicemi chodil Ježíš jako hošík do synagogy a k studni a později tudy krácel jako řemeslník. Jaká tlačénice tam asi byla, když »syna tesařova« vyvrhli ze synagogy a strkali ho ven z města!

Ulice ve starém Nazaretě.

Josef měl původně v úmyslu vrátiti se opět do Betlema. Snad doufal, že tam, nablízku Jerusalema, najde příznivé podmínky pro své povolání; podnes jsou Betlemští hledanými sezonními dělníky na stavbách. Snad byl Josef též toho mínění, že Ježíš, syn Davidův, má vyrůsti v Betlemě, městě Davidově. Čím více se Josef dovídal o tom, co se děje v Judsku, tím méně si věděl rady, kde se usaditi. V noci ve snách dostal pokyn, aby se navrátil do Nazareta.

Vrátil se tedy tesař Josef se svou ženou Marií do Nazareta. Od jejich odjezdu uplynula dlouhá doba. Nikomu už nepřišlo na mysl, aby se vyptával na okolnosti, za nichž se jejich dítě narodilo. Nesmíme však zapomenouti, že naše láska k domovině a láska jihozemců se nekryjí. Kdežto na severu je dům domovem, neznamená u jihozemce změna bydliště téměř nic, pokud životní podmínky zůstanou stejné. Podnes najdeme na lodích Středoziemního moře prosté lidi, kteří mají svůj pobyt hned v Sudanu, hned na Sicilii, hned v Palestině, a střídají jej s klidem, jako by to bylo něco samozřejmého. Když se Josef s Marií vrátil z Egypta, byla to sice událost pro staré sousedy v Nazaretě, ale nebylo v tom nic tak »sensačního«, jako když se na př. u nás vrátí někdo s rodinou z Ameriky.

Život v Nazaretě.

A přičed (Josef) bydlil ve městě, jež slove Nazaret... (Mat. 2, 23.)

Zakrátko po návratu Josefově zapomněli Nazaretští, že byl nějaký čas v cizině. Nazýval se prostě »Josef tesař«; také v egyptských listinách se užívá názvu ře-

mesla, aby se rozlišovali dospělí lidé téhož jména: na př. je zmínka o jakémisi »Kannisu tesařovi«.

Nesmíme si ho však představovati jako tesaře ve smyslu dnešních živnostenských řádů; podle nich bychom sv. Josefa mohli nazvati spíše truhlářem nebo stavebníkem. Jako nástroje tesařské se v Bibli uvádějí sekýra a pila, kladivo a hoblík, míra a kružidlo. K práci těchto tesařů náleželo vše, co se v zemi tak málo zalesněné, jakou již tehdy byla Palestina, zhotovuje ze dřeva; je tedy v tom zahrnuto i nářadí, jež dnes výhradně vyrábí kolář. Jednou z hlavních prací byla úprava velikých trámů, podpírajících střechu, a menších tyčí a latěk, které byly kostrou pro slaměnou krytbu. Rovněž zhotovovati dveře a dřevěné závory náleželo dřevodělníku. Také dveře se tehdy počítaly mezi »nábytek«. V dosud zachovaných egyptských nájemních smlouvách se výslovně stanoví, že nájemce má po vystěhování »zanechati na místě dveře a klíče«. Jinde se mluví o »ukradených dveřích«.

Maria, matka Ježíšova, měla na starosti práce v prosté, ba chudobné domácnosti. Stejně jako dnešní ženy v Palestině vstávala již za kuropění, aby semlela na ručním mlýnku mouku pro nastávající den. Chodila k jediné nazaretské studni a nosila vodu ve velikých, baňatých džbánech; občas posílala Ježíška s menšími nádobami ku prameni. Sama předla a tkala látky, jichž bylo potřebí.

V této nazaretské domácnosti vyrůstal Ježíšek. Pro naši dobu má právě tento tichý pracovník v malém městečku obzvláštní význam; jeho práce neměla nic společného s oním duchem dnešních dělníků, kteří jsou pokládáni za otroky a sami sebe za otroky mají. Byl to

život plný práce a lidé o tom příliš nehloubali; neboť mysleli na Boha a nikoliv na práci.

Dvanáctiletý Ježíš v chrámě.

I chodívali rodiče Ježíšovi po všední léta do Jerusalema na slavný den velikonoční. A když byl Ježíš ve dvanácti letech a oni vstupovali do Jerusalema podle obyčeje svátkového ke dni svátečnímu a když tam oslavili sváteční dni a navraceli se, zůstal pacholík Ježíš v Jerusalemě a nevěděli to rodičové jeho. (Luk. 2, 41-50.)

Ježíš zatím dorůstal; z dítěte se stal hoch. A čím více se duch všeho zmocňoval, čím více se vyvíjelo jeho člověčenství, tím více se v něm projevoval i božský život. Z pohybů a posunků, které se vyskytují v stejné podobě u všech dětí a které se u všech jako tápavé pokusy střídají každým dnem, tvořily se ponenáhlu takové, jež byly toliko Ježíškovi vlastní a jež nikdo nedovedl napodobiti. Jeho matka první zpozorovala tuto tajemnou změnu a poznala, jak se jeho nitro podivuhodně stále více projevovalo.

A mezi těmi divy je ještě větší div, když zvláště u hochů ve stejnou dobu, kdy jejich chování navenek se stává osobitějším, ukáží se také známky určitých duševních a mravních sklonů a vloh. Objevují se jako něco nově stvořeného, najednou jsou tu. Chlapec nějaký neviděl ještě práci řezbáře; vezme si do ruky kus dřeva a začne je utvářeti. Jiný zase neslyšel častěji hudbu než druzí a má po ruce jen nástroje, na něž druzí už dávno byli hráli; tu se v něm probudí vášeň pro hudbu. Jiný chlapec leží v noci pod širým nebem, aby mohl pozorovati pohyb hvězd na obloze; z toho bude slavný hvězdář.

V okamžiku, kdy se toto nitro probudilo, vydal se člověk na cestu za vlastními cíli, za nimiž jej druzí nemohou následovati. Chvilé, kdy se toto stane, je potom pro tu, která chlapce nejvíce miluje, pro matku, chvílí nejtrpčí bolesti - dítě začíná samo o sobě rozhodovati. I matka Ježíšova se měla dovědět, že její dítě už bylo od ní tak vzdáleno, že sice mohla za ním jíti, ale že ho už nikdy nemohla dohoniti.

Toto tajemné zjevení jeho nitra se stalo, když Ježíš ve věku dvanácti let putoval do chrámu jerusalemského. Od prvního okamžiku svého bytí věděl ve svém božském sebepoznání, odkud přišel a proč ho Otec poslal na svět. Jeho lidský vývoj se však dál podle zákona přírody a podle tohoto zákona nastal v době, kdy jeho božské bytí mohlo silněji zapůsobiti na jeho člověčenství, tajuplný průlom.

Dvanáctým rokem svého věku se izraelský hoch stával dospělým; před zákonem sám za sebe odpovídal. Od té chvíle byl také povinen účastniti se velkých poutí do Jerusalema. O velikonocích, o letnicích a o slavnosti Stánků se měl objeviti v chrámě. Tři až čtyři dni trvala cesta, která byla dlouhá asi 140 kilometrů. Ačkoliv Maria k tomu nebyla povinna, putovala s Josefem a Ježíškem do Jerusalema.

Když Ježíš vstoupil do domu Otcova, byl v hloubi duše dojat. Všechny oběti, které se tam přinášely, všechny obřady, jež doprovázely oběti, všechny roční slavnosti, především pak zabíjení beránka velikonočního, jehož se sám o slavnosti velikonoční účastnil, to vše ho dojímalo jako výzvy Otcovy k němu. Tu vzplála božská vůle v jeho duši jako požár a vytrhla jej všemu na světě - i matce. Musil býti sám s Otcem; i jako člověk

slyšel od té chvíle jediné heslo svého budoucího života: »Přišel jsem, abych činil vůli Otce svého!«

Zatím se blížil čas k návratu. Způsob cestování za času Ježíšova se udržel: podnes se cestuje v karavánách. Lidé utvoří skupiny, vyrazí společně a určí si již napřed místo odpočinku a noclehu. Že v krajinách nejistých zůstávají více pohromadě, rozumí se samo sebou. Jinak je každý svým pánem. Je také zvykem udělati první den cesty jen jakousi krátkou zkoušku; proto se vyrazí teprve, když největší vedro pominulo.

Nechybíme, jestliže si představíme průběh událostí po slavnosti velikonoční asi takto: Ráno posledního dne šli Maria a Josef s Ježíšem do chrámu, aby se ještě jednou zúčastnili služby Boží. Nazaretští už se smluvili, kdy vyrazí, kde se sejdou a kde se první večer utáboří. Ježíš, který jakožto »syn zákona« byl pokládán za dospělého, směl se pohybovati úplně samostatně; proto jsou rodičové klidni, třebaže nebyl s nimi, když opouštěli chrám.

Věrný obraz ruchu a shonu, který asi zavládl ke konci svátků, si vykouzlí, kdo viděl, jak se karavany mohamedánských poutníků chystají vyraziti k slavnosti Nebi Musa, která se slaví u svatyně Mojžíšovy v poušti Judské. Podíváme-li se třeba od východní brány zdi chrámové na silnici vedoucí do Bethanie, je silnice jakoby zaplavena proudem poutníků. Zpívají, hrají na flétny, vyluzují tlumené i jasné zvuky ze strunových nástrojů, vše je vzrušeno jakoby dětinnou radostí. Tak proudily za oněch dnů po velikých svátcích celé řetězy poutnických karavan od každé brány Jerusalema do všech krajů země. V takovém zástupu putovali též Maria a Josef k domovu.

Když poutníci večer dorazili k svému tábořišti, zpozorovali, že Ježíš není u nich. Museli se tedy Maria i Josef od ostatních oddělit a vrátit se touž cestou, kterou přišli. Kdykoliv potkali skupinu poutníků, která ještě nedorazila k cíli na ten den určenému, pátrali a vyptávali se po ztraceném dítěti. Tímto způsobem se opět dostali do Jerusalema. Jak asi trnuli hrůzou, když za branou vešli do ulic, v nichž se hemžila nekonečná spousta lidí. Jak tam měli mezi nimi najít chlapce!

Po třech dnech, podle našeho způsobu třetího dne, objevili Ježíše v chrámě. V sloupových síních chrámu seděli učitelé na nízkých stoličkách a kolem nich se usadil, kdo chtěl naslouchati jejich výkladu. Žáci a učitelé bývali tedy pohromadě, ale přece zase od sebe odloučení; zvláště pak bývali od sebe odloučení učitelé; každý měl své místo, kde učil. Ale Maria a Josef narazili na skupinu, jež se skládala ze samých zákoníků, tedy z mužů vysokého věku, a uprostřed nich byl Ježíš, chlapec dvanáctiletý. Naslouchal jejich výrokům a dával jim otázky, choval se tedy k nim jako rovný k rovným.

Jak se asi dostal do této skupiny? Podnes by bylo něco podobného možné při způsobu vyučování, jaký se udržuje na Východě. Posluchač, třeba také chlapec, se otáže učitele - ten odpoví. Chlapec se znovu táže - učitel si ho zapamatuje. Dojde k novým otázkám. Nepozorovaně obrátí učitel přednes k určitému oboru, aby svého posluchače vyzkoušel - už má jen jednoho žáka. Rozvine se mezi nimi rozmluva; učitel nabude přesvědčení, že má před sebou žáka, jemuž kyne slavná budoucnost; nedovede tohoto svého objevu zatajiti, jiní učitelé mu mají potvrditi, že v něm objevil talent.

Otázky žáků jsou podstatnou částí vyučování, což odpovídá zcela živé povaze východozemců. Rabbi Chanina praví: »Mnohému jsem se naučil od svých učitelů, ještě více než od učitelů jsem se naučil od kolegů, ale nejvíce od svých žáků.« Jde tu o otázky a odpovědi, stejně jako v průpovědi: »Kdo se ve škole táže a odpovídá, něco z toho má; kdo tam jen sedí a mlčí, nemá z toho nic.« Protějšek k tomuto výjevu nám podává Flavius Josephus ve svém životopise. Vychloubá se totiž, že se ve věku čtrnácti let tak dobře vyznal v zákoně, že ho vyhledávali velekněží a členové Rady v Jerusalemě, »aby jim dával přesná vysvětlení o některých místech zákona«.

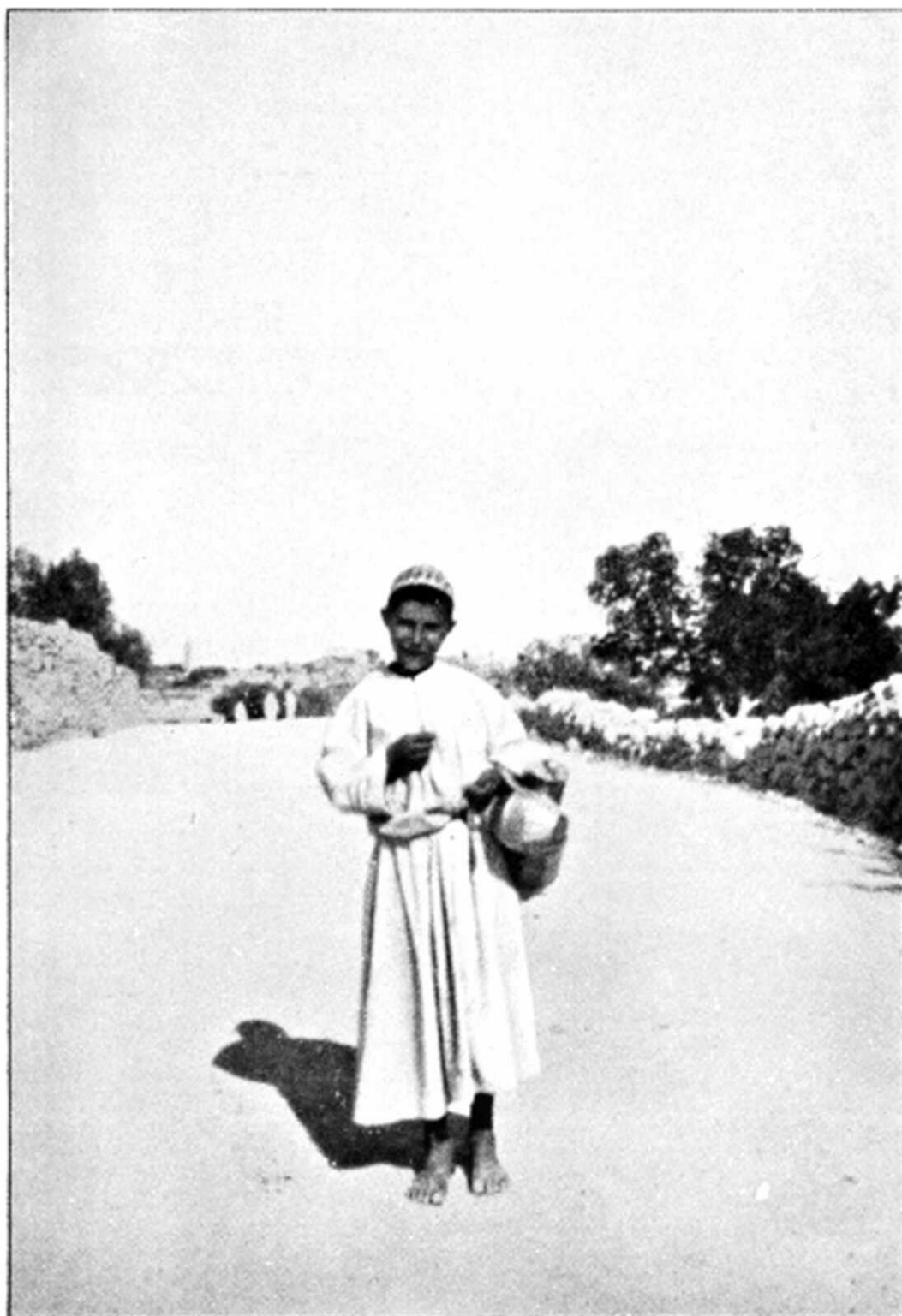
Když Maria a Josef spatřili Ježíše mezi učiteli, »ztratili rozvahu« - tak třeba překládati tento silný výraz. Řecké slovo se často zeslabuje, protože si všímáme více výjevu s učiteli nežli Marie a Josefa. Třeba se však jen vmysliti do jejich stavu, pak se nám teprve objasní úplný smysl tohoto rčení. Hledali Ježíše ve strachu a úzkostech, a nejvíce je asi při tom trápila myšlenka, že zatím Ježíš hyne touhou po nich. Když ho konečně našli, viděli ho za takových okolností, že byli v prvním okamžiku jistě trpce překvapeni a že si řekli: my jsme mu nescházeli! Z úst Mariiných se též dere bolestné zvolání: »Synu, proč jsi nám tak učinil? Hle, otec tvůj a já s bolestí jsme hledali tebe!«

Tak naříká matka ve chvíli, kdy vidí, jak se milované dítě od ní vnitřně odloučilo. Teprve když tato hodina přišla, mluví dítěti o vlastním bolu.

Nové bolesti však působila odpověď chlapcova. Ukazuje i nám, že při tomto shledání Ježíš zůstal klidný, takže to mohlo Marii i Josefa přivést z rovnováhy.

Hoch asi dvanáctiletý.

Tento hoch jde právě k studni pro vodu. Jde bos po žhavé cestě. Lněná suknice je přepásána; na hlavě má vlněnou čapku. S nepokrytou hlavou se vystavovatí paprskům slunečním je nebezpečno. Muži si přehazují přes tuto vlněnou čapku šatku zvanou keffije, jež se svazuje dvojitým prstencem z vlněné tkanice. (Viz muže na předchozím obrázku vlevo.) Kdybychom byli spatřili Ježíše ve věku dvanácti let, nebyl by asi býval jinak oděn. Po obou stranách prašné cesty jsou zdi na sucho stavěné. Ježíš chodíval na svých poutech Palestinou velmi často po takových cestách. Z půdy i ze zdiva razí na chodce prudké světlo a žár. Vápenec působí, že kůže na nohou krabatí a puká. Od spodu bijí doslovně vlny žáru do tváře. Proto je milým občerstvením, když se vkročí do domu, a sluha hned přistoupí a poleje hostu nohy vodou. Avšak oko ženy z dobrého domu na první pohled postřehne, bylo-li hostu toto dobrodíní odepřeno a byl-li s uprášenýma nohama připuštěn k hostině, jak se stalo Ježíši v domě upjatého Šimona.

Hoch asi dvanáctiletý.

V odpovědi té prozařuje něco z onoho vznešeného klidu, který se u Ježíše jevil zajisté při každém shledání. »Proč jste mne hledali? Zdaliž jste nevěděli, že já v tom, co jest Otce mého, musím býti?«

Do jisté míry jsou tato první slova, která nám evangelia z úst Ježíšových zachovala, nejpodivuhodnější, jež Spasitel kdy v životě pronesl. Nepřekvapují často jen proto, že je nespojujeme s okolnostmi, za nichž byla pronesena, nýbrž s obrazem, jež jsme si vytvořili z pozdějších zpráv o Ježíši. Uctivé chování k rodičům je nezbytnou známkou dobře vychovaného východozemce. Ještě dnes vstanou dospělí synové, vstoupí-li otec, a nesednou si, dokud jim otec nepokyne. Před Ježíšem stojí jeho pěstoun, jeho matka. Jak by byli zajásali, kdyby jim byl spěchal vstříc a padl jim do náručí. Ale on zůstává klidný; je jim vzdálen. A pronáší slova nepochopitelná. Před mužem, jehož matka nazývá otcem, ukazuje na jiného otce: »Proč jste mne hledali? Zdaliž jste nevěděli, že já v tom, co jest Otce mého, musím býti?«

Evangelista ihned připojuje: »A nerozuměli, co tím chtěl říci. Maria však si vtiskla vše to do srdce.« Tehdy »Maria ještě neporozuměla« - viděla jen, co ostatní viděli: - Ježíš sedí mezi znalci Písma, jako by se bylo nic zvláštního nepříhodilo. Slyšela jen, co ostatní slyšeli: - ukazuje na Otce, jehož vůle znamená u něho tolik, že úzkosti Mariiny i Josefovy se mu nezdají ničím. Teprve později, kdy život Ježíšův se prostíral před jejím vnitřním zrakem jako něco celistvého a zakončeného, poznala Maria, co její dítě tímto odloučením trpělo. Celou obětavostí svého srdce se Ježíš nabídl nebeskému Otci; učinil to se zápalením mladého

člověka, který již nechce čekati - a na počátek jeho života jakožto »syna Zákona« padl stín, stín z konce jeho života, z jeho třídního spánku v hrobě, a tento stín spočinul také na matce - tři dni byl od ní odloučen. Takto dal Otec nebeský záruku budoucího vykoupění.

»Vývojová teorie« chtěla také ve vědomí Ježíšově o jeho božském Synovství najíti vývoj. Ale, pokud jde o toto sebevědomí Ježíšovo samo o sobě a bez naukového rozvinutí theologických pravd s tím spojených, nelze najíti ani stopy po vývoji mezi jeho prvními slovy: »Zdaliž jste nevěděli, že já v tom, co jest Otce mého, musím býti?« a mezi posledním zvoláním odsouzeného divotvůrce na kříži: »Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého.«

Ježíš řemeslníkem v Nazaretě.

I sestoupil s nimi Ježíš a přišel do Nazareta a byl jím poddán. A matka jeho zachovávala všecky ty události v srdci svém. A Ježíš prospíval moudrostí a věkem a milostí před Bohem i před lidmi. (Luk. 2, 51-52.)

Zjevení v chrámě bylo něčím přechodným. Ježíš nezůstal v Jerusalemě, kde by ho byl nejjeden zákoník přijal za žáka. Navrátil se do města Nazareta ve vzdálené Galilei a byl opět poddán svým rodičům, jako před onou tajemnou příhodou. Když byl Ježíš vykonal pout do Jerusalema v zástupu dospělých, byl i doma počítán mezi dospělé; podobně býval kdysi u evropských národů dvanáctiletý hoch, když mu byl slavnostně odevzdán meč, pokládán za plnoprávného člena svého národa.

Pro dobu, která cení výše dílo než dělníka, je zdrávo představit si Syna Božího jako prostého řemeslníka.

Když Josef, jeho pěstoun, umřel, pracoval Ježíš jako samostatný řemeslník o zakázkách, které dostával od občanů malého městečka. Velmi často takoví řemeslníci mívali nebo si najímali malé, v blízkosti osady ležící pozemky. Na př. v egyptské listině je zmínka o jistém Pavetisovi, který stejně jako Ježíš provozoval řemeslo tesařské a najímal si pole. Poměry v dnešní Palestině svědčí rovněž pro tuto domněnku. S tímto životem souvisí podobenství, která Ježíš později pronášel. Není náhodou, že mluví tak často o stavbě, o dveřích, o úhelních kamenech a základech domu, o jhách a o pluzích, o setí a o žních. Sám pomáhal při stavbě domů, sám vyráběl jha i pluchy a jistě též sel a žal.

Vmyslíme-li se do realistického života městečka na Východě, nemůžeme se zbaviti dojmu, že Ježíše měli za člověka, jehož dobrota neznala mezí, který však přesto v celém městě neměl jediného pravého přítele; všichni vycítili oním citem, který nacházíme u lidí nižších stavů, že tento Ježíš, syn tesaře Josefa, je v nitru docela jiný než oni. Přitahoval je k sobě, ale nikdo se nemohl chlubití vědomím, že by ho Ježíš nezbytně potřeboval. A nejhlubším přáním prostých lidí bývá právě, aby někomu byli nezbytni. Josef umřel, nežli Ježíš opustil Nazaret. Maria však od oné tajuplné příhody v chrámě si nikdy nebyla jista, zda tento život jednou náhle neskončí.

V Galilei míjely roky celkem klidně. Herodes Antipas, syn Heroda Velikého, neztěžoval si život tak jako jeho otec. Naproti tomu v Judsku vládl tehdy Archelaus, jiný syn Heroda Velikého, s takovou potměšilostí a krutostí, že byl na přání Židů od Římanů sesazen. Ale tím nepřestala ještě všechna soužení. Římané pro-

hlásili zemi s hlavním městem Jerusalemem za římskou provincii. Při tom bylo provedeno r. 6. po Kr. nové sčítání lidu. Povstání, které tím bylo vyvoláno, bylo potlačeno s neúprosnou krutostí. V době, kdy Ježíš ve věku dvanácti let putoval do Jerusalema, vládl již v zemi římský místodržící. Jistě však bylo i v Nazaretě slyšet o událostech na jihu. A kdykoliv Maria s Ježíšem putovala do Jerusalema k slavnosti, bála se, aby se zmizení Ježíšovo v Jerusalemě ještě hroznějším způsobem neopakovalo, aby se jí Ježíš neztratil navždy.

VEŘEJNÉ PŮSOBENÍ JANA KŘTITELE POČÁTEK PŮSOBENÍ JEŽÍŠOVA

Zápas mezi Římem a Izraelem.

Když Judsko bylo proměněno v římskou provincii, nastal takový převrat ve společenských poměrech, že si jej nedovedeme ani správně představit. A přece souvisí tato změna se životem Ježíšovým. Nejlépe ještě nabudeme správného názoru na věc, ohlédneme-li se po historických pramenech z Egypta. Tato země se totiž dostala do styku s Římem ve stejnou asi dobu jako Judsko. Listiny tam nalezené ukazují, čeho Římané ve staré kulturní zemi nad Nilem dosáhli. Tých cíl měli na mysli také v Judsku, ačkoliv ho, jak se ukázalo, nedosáhli.

Císařský Řím svou nádherou a svými legiemi působil na národy Východu neodolatelným kouzlem. Co se toho týče, není podstatného rozdílu mezi egyptským felahem, jenž připlul po Nilu na širokém člunu do Alexandrie, aby prodal obilí, a tam se obdivuje mohutným lodím z Itálie, a mezi knížaty a králi, jejichž největší touhou jest slouti »amicus et socius populi Romani - přítelem a spojencem národa římského«. Jak i nižší vrstvy národa podléhaly tomuto kouzlu, o tom podávají velmi názorné svědectví dopisy mladého Apiona, jež se nám dosud zachovaly. Apion, mladý Egyptan, jenž byl odvezen lodí do Itálie k vojenskému výcviku, projevuje již po několika dnech svou hrdost nad tím, že smí sloužiti ve vojště světovládného Říma. Jako dobrý syn posílá domů dopis, v němž se to všechno

v podivuhodné směsici s takovou přirozeností zrcadlí: »Prosím Tě, pane otče, napiš mi psaníčko. Za prvé mi napiš, jak se Ti vede, za druhé, jak se daří mým bratřím, za třetí, chtěl bych zde rád vtisknouti políbení na nějaký předmět, jehož se dotkly Tvé ruce; neboť Tys mne velmi dobře vychoval, takže mohu doufati, budou-li bohové chtíti, že brzo budu povýšen!«

Dopis, plný dětinné úcty, připomíná svým »za prvé, za druhé, za třetí« ještě školní úlohu, ale jinak se cítí hoch, čím dále píše, tím významnější osobností. Dal se již dokonce »vymalovati«. Vypadá v uniformě jako pravý Říman a má římské jméno. To se budou tam u Nilu divit, až dostanou od něho dopis z Itálie! Pamatuje se i na své dobré známé z domova: »Pozdravte mi nastokrát Kapitona i mé sourozence, také Serenilu a ostatní přátele. Posílám Ti také svou podobiznu. Jmenuji se teď Antonius Maximos«. Jiní odvedenci z jeho domoviny se zatím dívali na něho, jak píše. Hledí se teď také ještě dostat na proužek papyru. Podepisují se napříč na okraj shora dolů a posílají rovněž své pozdravy za moře. Tento dopis podobá se skoro lístku poštovní ze světové války. Při této příležitosti k otci bychom očekávali, že Apion i v Itálii zůstane Egypťanem. Ve svém dopise přece prozrazuje k tomu ještě egyptské náboženské smýšlení. Píše totiž otci: »Děkuji Serapisovi, svému pánu, že mne zachránil na moři z nebezpečnosti života«.

Zachoval se nám však ještě druhý dopis Apionův. Jeho život se nezměnil jenom zevně, ale též vnitřně. V prvním dopise velebil nade vše Serapise. V druhém psaní už na domácího boha zapomněl. Hned po obvyklém úvodu oznamuje Apion svým sestřím - otec mezi-

tím patrně zemřel: »Vzpomínal jsem právě na Tebe při modlitbě k bohům země, ve které dlím, když mi Antonionos doručil psaníčko«. - Apion je nyní otcem rodiny. Prvním dítětem byl synáček. Jak pěkně by se bylo vyjímal, kdyby ho byl z lásky k domovině a na památku záchranění v bouři na moři nazval podle domácího boha, Serapionem. Chlapeček se jmenuje Maximus. (Jeden z jeho bratranců v Egyptě se ovšem také tak jmenoval.) Také dvě děvčátka tu jsou. Nejmenují se však podle egyptských bohyň třeba Hathor nebo Isis, nýbrž »Elpis«, to jest »Naděje«, a »Fortunata«, to jest »Šťastná«. Už delší dobu nepíše tak často domů, ačkoliv ujišťuje, »že každé naskytlé příležitosti využívá k tomu, aby dal zprávu o tom, jak se vede jemu i jeho milým«.

Milý Apion stal se totiž Římanem tělem i duší.

Egyptskému národu jako celku nevedlo se mezitím po této stránce ani ve vlastní domovině jinak; podlehl světové říši. Římané přicházejí sice do země vynikající vysokou kulturou a vyvinutým náboženským životem. Nejkrásnějšími budovami jsou chrámy, třpytící se pod tmavomodrým nebem, největšími svátky jsou slavnosti bohů. Tyto chrámy mají jakýsi »svatostan«, v němž stojí vlastní obraz boha a sochy bohů vedlejších. Inventářům nic nechybí. Jsou tu zlaté, stříbrné i bronzové busty, i zlaté podnože, stříbrné zvonky, bohoslužební poháry, umyvadla, svícny, kadidelnice, obrazy, busty a nosítka. Kalendář obsahuje mnoho svátků. Na př. v poutní svatyni boha Soknopaia jest zaznamenáno přes 155 svátků v roce. Mezi nimi také 10 slavností, které trvají jako svátky židovské 7 dní.

Obětních darů je nadbytek. Nechybí ani krvavé oběti

- obětní zvířata byla napřed důkladně prohlédnuta a úředním znamením opatřena. Rovněž nechybí oběti nekrvavé a úlitby v podobě medu, chleba, vína, oleje a mléka. Vyskytují se také obřady při oblékání a pomazávání model posvátnými oleji, při kropení a okuřování, při procesích, při ověnčování a při slavnostním osvětlování, jež nutno konati podle přesných liturgických pravidel. Zlata, kadidla a myrhy se mnoho používá. Jsou to tytéž dary, jež mudrci přinesli novorozenému božskému dítěti.

Římané považovali bohy podrobené země za nové získané služebníky svých vlastních bohů anebo aspoň v praxi podle této zásady se řídili. Jednali s nimi tedy jako s ostatními poddanými Říma. Egyptští kněží, kteří za Ptolemaiovců ještě vykonávali rozhodující vliv, musí každoročně předkládati římským úřadům »výkaz příjmů toho kterého boha«. Požaduje se na nich úplný seznam bohoslužebných předmětů; i o příjmech a vydáních se skládají účty, jako u kteréhokoli dopravního neb jiného velkopodniku. Dokonce obvyklé dary »zbožných dárců« se pevně zdaňují. Velice obávány jsou revise účtů. Jest zvykem upláceti úředníky. Dochoval se na př. dopis úředníka, který se sám nabízí: »Oznamuji Ti, že sem dnes přibyl revisor chrámových účtů a že byl pověřen, aby zkoumal Tvůj okrsek. Ale nemusíš míti obav, neboť dám všecko do pořádku. Bude-li možné, seber účetní knihy a pošli je mně. Je to sice pán velice přesný, ale i kdyby Ti to nebylo možno, pomohl bych Ti z bryndy. Znáám se s ním totiž osobně velice dobře, postarám se, aby všechno bylo v suchu, nežli k Tobě přijde. Onen pán má ovšem plnou moc zatknouti ty, kteří kladou odpor a vydati je veleknězi.

Nestarej se však o to. Nezapomeň mi nakoupiti (a ovšem také darovati), co jsem Ti onehdy v dopise naznačil. A zbylo-li Ti ještě několik ... pošli mi je (prosím bezplatně), neboť jich potřebuji.«

Velekněží v době římského panství už nejsou Egypťany. Vznešené a výnosné úřady jsou vesměs v rukou Římanů. Objevuje se na př. velekněz Claudius Agathokles. Je samozřejmé, že tito velekněží jsou na straně vlády. Veškero kněžstvo má tedy nad sebou římskou vrchnost, která žádá stále větší dávky. Vybírání a sužování ubohých felahů přenechává se však domorodcům. Podle okolností donucují se kněží »zastavením platů« k poslušnosti.

Zvláštní úlohu má v těchto »obsazených územích« vojsko. Setník je zároveň velitelem stráže bezpečnosti, vojáků se užívá též k službám policejním a popravčím. Po celé zemi, zejména při důležitých silnicích a celních úřadech leží posádkou větší či menší vojenské oddíly. Vysloužilí vojáci a bohatí obchodníci se v zemi zakupují. V jednom egyptském seznamu nalézáme 12 Římanů z celkového počtu 13 majitelů pozemků. Osm z nich má pod sebou nájemce, z těch je však jenom jeden Říman.

Okolo r. 100. po Kr. stává se Egypt cílem zábavních cest bohatých Římanů. Dovídáme se na př., že senátor Lucius Memmius má v úmyslu v r. 112 podniknouti cestu Egyptem. Vyšší úředník z Alexandrie dává o tom zprávu dalším stanicím na Nilu, dříve než člun se »vzácným hostem«, jak by to znělo v dnešních takových zprávách, odpluje z Alexandrie. »Pána třeba co nej-slavnostněji uvítati, nutno mu přichystati pokoje. Při výstupu z bárky buďtež mi odevzdány tyto dary ...«

Kdo to zaplatí, o tom se nemluví! Zvláště se upozorňuje na to, aby při prohlídce posvátných krokodilů byly připraveny pochoutky pro zvířata tak, jako když se dnes krmení zvířat pojme jako zvláštní číslo do cirkusového programu.

Archelaus, syn Heroda Velikého a jeho následník v panství nad Judskem, následník také v jeho ukrutnostech, dal Římanům podnět, aby v Palestině jednali podle starého svého hesla: Divide et impera! Rozděl a vládni! Přišli stísněnému židovskému národu »na pomoc« proti tyranu a proměnili Judsko s hlavním městem Jerusalemem, náboženským střediskem země, v římskou provincii.

U srovnání s Egyptem neznamenal malá země izraelská téměř nic - takové ubohé nárůdky pohlcovala dosud římská říše bez nejmenších obtíží. Na první pohled nalézají tam Římané většinou podobné poměry jako v Egyptě. Vždyť také země izraelská byla přes 100 let pod panstvím egyptských Ptolemaiovců. Také zde je chrám se svatostánem, velekněz, kněžský stav rozdělený na třídy a spousta chudých felahů, závislých na velkostatkářích.

Ale jsou tu rozdíly, které mění vše zdánlivě stejné v něco docela jiného, a to způsobem, jež si Římané nedovedou vysvětliti. Svatostán v Jerusalemě nemá modly. Je to skvostná, ale prázdná místnost. Velekněz vstoupí tam jen jednou do roka. Neboť podle víry židů je v oné kobce neviditelně přítomen Bůh, který stvořil nebe i zemi i vše, co jest. Pouhé vyslovení těchto slov zní jako hrozba světovládnému Římu. Nejsou-li pak lidé, kteří takové věci považují za pravdu, nutně nepřáteli Říma a nezůstanou jimi, dokud nezmění víru?

Řím chtěl zavést v Palestině podobné poměry jako v Egyptě. Avšak každý Izraelita od posledního felaha až k největšímu učenci viděl v každém opatření místodržícího zásah do náboženské svobody. Naproti tomu místodržitelé, rozumějše lépe politickým než náboženským otázkám, viděli v tomto odporu výraz úzkoprsého barbarského fanatismu, který se dosud v žádném nově získaném území římské říše neobjevil. Řekové si pokládali za čest, když jejich Zeus byl ztotožňován s Jupiterem. Egypťané sami sestavovali listiny, podle nichž bylo možno bohy vyměnit. »Hathor je Afrodité, Zeus je Ammon« atd. Izraelité však prohlásili: Všichni bohové jsou přeludy, nebo zlí duchové, jen náš Bůh je pravý Bůh a jen našim praotcům se zjevil.

Nehledíme-li na náboženské hodnoty, jež židovstvo v sobě chová, dopadne srovnání tohoto národu z kamenné Palestiny s leskem kulturního světa řecko-římského velice žalostně. A právě proto vedoucí duchové Říma tímto národem asijským z hloubi duše opovrhují. Ale jinak byl tehdy o Východ velký zájem. Na př. Cicero měl za učitele jistého Antiocha, pocházejícího z Askalonu. Philodemus z Gadary byl tehdy, jak se zdá, jako básník velmi v módě. V popsaných svitcích, jež byly vykopány v Herkulaneu pod Vesuvem, nalézáme četné zlomky jeho děl. Tento zájem o Východ nebyl však Izraelitům nikterak na prospěch. Vždyť v odporu k židům byli zajedno všichni národové sousedící s Palestinou.

Cicero v obhajovací řeči za Flacca nazývá jejich náboženství »barbarskou pověrrou«, Tacitus mluví o »nepsných a hnusných bohoslužebných obyčejích židů«; jindy je nazývá »ohavným plemenem«. Juvenal je za-

hrnuje posměchem; mluví o zemi, kde od pradávna chovají něžnou lásku dokonce i k starým vepřům, takže ani lidské maso se u nich výše necení. Nazývá je lenochy, neboť každého sedmého dne ničeho se nedotknou, a ctiteli mraků, neboť neznají model. Apollonius nazývá je nejméně nadanými ze všech barbarů, »kteří následkem toho nepřispěli žádným vynálezem k pokroku civilisace«. Ale nejen za necivilisované, nýbrž i za bezbožníky jsou prohlašováni, protože svého boha Jahve nezobrazují a protože ho nedovolují zařaditi do ohromné družiny bohů římských a asijských. Plinius je nazývá kmenem »všeobecně známým pro svou ohavnou bezbožnost«. Tacitus píše, že »opovrhují bohy«, Apollonius Malon, že jsou »bezbožníci«. Podobně smýšleli zajiště i místodržitelé, kteří se vystředali v zemi. Tón, kterým Pilát mluví při výslechu Ježíšově o »králi židovském«, dá se tímto smýšlením poněkud vysvětliti.

Zprávy evangelií a záznamy Josefa Flavia ukazují však též jasně, že Římané narazili v Palestině na odpor, jehož nedovedli překonati.

Na příklad způsob, jakým se Římané staví vůči velekněžskému úřadu v Jerusalemě, jasně nám osvětlí rozdíl mezi jejich postupem v Egyptě. Tam prostě sesadili domácí velekněze a postavili na jejich místo Římany. V Jerusalemě se neodvažují takto postupovati. Pronajímají sice hodnost velekněžskou jako jiný úřad a mění co možná často její nositele. Naproti tomu však musí židé strpěti, aby první místodržitel bral roucho veleknězovo do úschovy a aby je vydával k užívání pouze o čtyřech největších svátcích. Působí zároveň jako symbol, že toto opatření se provádí právě od roku šestého do roku 36. po Kr., tedy v době života Ježíšova. Vele-

knězi zůstala i nadále nejvyšší moc též ve světských věcech, avšak místodržící si vyhradil možnost kdykoliv zasáhnouti. Dějiny římských místodržitelů v Palestině stávají se řadou srážek s národem a jeho vůdci.

S římskými úředníky, celníky a obchodníky objevili se i římsí vojáci. Na ulicích městských i na silnicích venkovských bylo možno je potkati. Všechny důležitější body byly obsazeny vojskem. Tito vojáci byli zároveň policií. Policie v našem smyslu však tehdy ještě nebylo. Násilí vítězilo často nad právem.

Hned na počátku římské nadvlády, když se chystalo sčítání lidu za účelem zdanění nové provincie, vzniklo povstání. Jenom vliv velekněze Joasara způsobil, že povstání se nezostřilo ve válku. Avšak ani veleknězi se nedařilo lid opravdu upokojiti. Národ žil ustavičně v povstalecké náladě. Galilejští měli na počátku v této věci zvláštní úlohu.

Ještě není dostatečně prozkoumána otázka, jaké byly daňové poměry za doby Kristovy. Jisto je, že se platily daně císaři, že byly vybírány chrámové desátky a že Herodiané vymáhali též zvláštní dávky z výtěžků pozemkových, stejně jak tomu bylo dříve za Ptolemaiovců. Podle toho, jak Římané jinde postupovali, je pravděpodobno, že místodržící nezměnili nikterak starou daňovou soustavu, že se však přičinili, aby výnosy plynuly, pokud možno, do císařské pokladny. Tacitus podává zprávu, že r. 17 se odebralo ze Syrie a Palestiny poselství do Říma, aby vymohlo snížení nesnesitelného daňového břemene.

Prostý člověk neustával ve své práci, ale život se měnil rok od roku. A jak už to bývá, když jednou nedůvěra a nenávisť k Římu se probudily, dávali se lidé pří-

liš snadno pohnouti k tomu, aby Římanům přičítali vinu i na těch nesrovnalostech, které plynuly z jiných pramenů. Osvobození ze jha římského zdálo se jim osvobozením i z jiných utrpení.

Dorůstalo nové pokolení. Stále v neklidu, vrtkavé, plné podezíravosti a nedůtklivosti; poslední žebrák se cítil nějakým způsobem ohrožován. Kdokoliv se vetřelcům odvážně postavil na odpor, ba dokonce, kdokoliv vystoupil třeba jen se smělými požadavky a radikálními programy, mohl s jistotou doufat, že nalezne stoupence. Ale i nyní ještě, ba právě nyní, věřili synové Izraelovi pevně, že jsou vyvoleným, od Boha povoláním národem. A Bůh sám slíbil zachránce, který se měl objeviti, až bude nejhůře, až odňata bude berla od Judy.

Avšak jednotlivé stavy a skupiny národa nezaujímal stejného stanoviska. Pokud šlo o vedoucí směry a politické strany, stáli v zemi proti sobě farizeové a saduceové.

Strana farizeů byla panující. Měla do jisté míry i historické právo na toto postavení. Když poslední panovníci z rodu Hasmoneovců se dali nakaziti cizáckým duchem, vystoupili mužové, kteří založili novou stranu a nazvali se »separatisty, oddělenými«, »nábožensko-národní elitou«.

Když pohanští národové prohlašovali blaho své i svých bohů za totéž, měli na to v jistém smyslu právo. Vždyť jejich bohové žili jako bohové, dokud žili jejich služebníci, a byli mocní, dokud tito moci nabývali, nebo při moci se udrželi. U Izraelitů se věci měly jinak. Vůdcové národa, kteří chtěli zůstat věrni povaze svého lidu, musili bezpodmínečně bojovati o čest Boží, jak to činili odedávna proroci a za posledních velkých bojů

národa Makabejci. Na venek působila horlivost farizeů dojmem, jako by jim skutečně šlo o slávu Boží. Ve skutečnosti však toužili v podstatě jen po slávě vlastní. Všechny své myšlenky a snahy zakládali na tom, že byli syny Abrahamovými. - »Bůh se nás musí ujmouti, jinak nemůže svých slibů splnit!« Tak říkali. - Jak si potom z předpovědí proroků sestavili pozemský a národní obraz Mesiáše, o tom ještě zvláště promluvíme.

Vedle farizeů byla ještě druhá strana. Je samozřejmé, že tato v mnohých otázkách hájila prostě opak toho, zač bojovala ona, anebo při stejných cílech prohlašovala jiné prostředky za účelnější. Tato strana se nazývala stranou saduceů. Podle dnešních pojmů byli »internacionální«, prohlašovali politiku »daných skutečností« za jediné rozumnou. Vynášení předností židovského národa nazývali omezenou a přepjatou domýšlivostí. Římané se stali prvním národem na světě, řeckořímská vzdělanost byla jedinou pravou vzdělaností. Na tom se už nedalo nic měnit. Jaké tedy šílenství, když národ pastevců, sedláků a rybářů se jim stavěl na odpor. Z toho by mohly vzniknouti jen nebezpečné zápletky. Stojíce na tomto základě, saduceové si libovali v dosti svobodném výkladu Písem; radovali se, kdykoliv našli shodu mezi nějakým místem v Písmu a výrokem některého řeckého filosofa. Obírali se v jistém smyslu už tehdy horlivě srovnávací vědou náboženskou a viděli v posvátných knihách svého národa zčásti jen osobitý protějšek k mythům a pověstem jiných národů.

V jednom se však obě strany, farizeové i saduceové, shodovaly, třebaže jinak mezi nimi bylo úhlavní nepřátelství: ani jedni ani druhí neměli obětavých vůdců, kteří by byli ochotni a odhodláni dáti život za své pře-

svědčení. Jakmile se objevil muž, který byl v tom smyslu Izraelitou, jak toho žádalo náboženské poslání národa, tu svorně pracovali k tomu, aby ho zničili.

JAN KŘTITEL.

Léta pak patnáctého císařství Tiberia císaře, když Pontius Pilát spravoval Judsko a Herodes byl tetrarchou v Galilei, Filip pak bratr jeho tetrarchou krajiny iturejské a trachonitské a Lysaniáš tetrarchou abilinským, za knížat kněžských Annáše a Kaifáše, stalo se slovo Páně k Janovi, synu Zachariášovu, na poušti. I chodil po vši krajině jordané a kázal křest pokání na odpuštění hříchů. (Luk. 3, 1-6, Mark. 1, 1-6, Mat. 3, 1-6.)

Za neklidných dnů obsazení Judska Římany vynořil se dole u brodů jordaných, tam, kde podél řeky se prostírá poušť, Jan Křtitel. Už v mladém věku se uchýlil na poušť. Zatím, co se Ježíš jako »tesař« v Nazaretě stýkal se všemi vrstvami obyvatelstva, žil Jan o samotě. Byl oděn koží velbloudí nebo pláštěm ze srsti velbloudí a opásán pásem koženým. Maje tento oděv, nepotřeboval práce ženských rukou. Ale ani co do potravy nezávisel na pomoci jiných: »Jídal kobylinky a med lesní.« Ještě dnes sbírají chudí beduini kobylinky a suší je. Že sušené kobylinky už v dávných dobách bývaly předmětem prodeje, dokazuje poznámka v židovském podání: Obchodníci »kropili je vínem«, aby jim dodali velmi lákavého vzhledu. Lesním medem nerozumí se tu snad jen výrobek divokých včel, nýbrž i poživatelná pryskyřice, kterou vylučují různé keře. Poušť, ve které Jan přebýval, třeba si představit spíše jako neobydlenou step. V Písmě se totiž užívá slova poušť v trojím významu: má-li se označiti neobydlená krajina, nebo step, nebo konečně poušť ve vlastním slova smyslu.

Čas i místo byly pro vystoupení vhodné. Nahoře na výšinách, jež jsou po obou stranách údolí Jordánu, vanou v chladnějších měsících roku studené větry a přinášejí vytoužené sice, ale přece jen nepříjemné deště. V jižní části údolí Jordánu, ležícím více než 300 m pod hladinou Středozemního moře, zůstává i nadále dosti tepla; asi tolik jako za mírných letních dnů v Evropě. Mraky, které na západě halí kraj svým deštěm do šedivého závoje, táhnou přes toto údolí namnoze beze srážek.

Byla tu tedy možnost kázati lidu pod širým nebem. U brodů se křížovaly karavanní cesty se všech stran. Dnes jich už není tolik, poněvadž už ani tolik karavan nepůtuje; přece však i dnes vypadají sítě těchto cest na leteckých snímcích jako pavučiny, rozestřené nad celou pouští.

Kazatel nad Jordánem dostal brzo příjmi: Křtítel. Neboť nejvíce na sebe upozornil tím, že začal křtíti. Slovo »křtíti« dostalo ovšem teprve od Pána Ježíše ten význam, který má dnes. Tenkrát to znamenalo totéž jako »ponožiti«. Často se ho užívalo ve smyslu »hroužiti se, býti hroužen«. Také Pán Ježíš mluví o »křtu«, t. j. o ponožení v záplavu muk.

Obyvatelé Východu mají velké porozumění pro symbolické úkony. Tím více je rozrušovala zpráva o křtu Janově. Co to znamenalo? Shromažďoval snad Jan takto kolem sebe, jako kdysi Gedeon, výkvět mužů, s kterými by pak za divů a znamení provedl osvobození národa z římské poroby?

Obřadná mytí jakožto náboženské úkony znalo lidstvo odjakživa. Odpovídá zcela lidské povaze, aby volila očišťování vnější za obraz očišťování vnitřního.

Ještě dnes sestupují tisíce Indů do vln Gangu, a kdybychom se jich otázali, co to znamená, ani by to snad střízlivými slovy nedovedli povědět. U Židů byla takováto umývání zákonem výslovně předepsána po jistých událostech a úkonech, které souvisí se vznikem a koncem života lidského.

Že Jan svým křtem nechtěl zavést nové »zákonité« očišťování, chápali všichni; neboť vody z Jordánu nebylo lze k těmto očišťováním použít. Mimo to bylo možno přijmouti jeho křest jenom jednou. Dále byli připouštěni jen ti, kteří s lítostí vyznávali své hříchy. Vyznávání hříchů nebylo Židům tak neznámo, jak se myslí. Na příklad známe pokyn: »Onemocní-li někdo smrtelně, ať se mu řekne: Vyznej se ze svých hříchů!« Rovněž na velký den Smíření musel se každý za sebe z hříchů vyznati. Někteří zákoníci žádali dokonce, aby i jednotlivé hříchy byly vyznány. Vskutku je křest Janův uprostřed mezi dotud obvyklým čistě vnějším očišťováním a pozdějším křtem křesťanským.

Mesiáš přichází!

Lid byl pln očekávání a všichni se tázali, není-li Jan Mesiáš. Jan se vyjádřil o tom a řekl přede všemi: Já vás křtím jen vodou, ale přijde silnější nežli já, kterémuž nejsem hoden rozvázat řeménky u obuvi jeho. (Luk. 3, 15-18, Mat. 3, 11-12, Marek 1, 7-8.)

Jan byl po čtyřech stoletích první muž, který vystoupil jako prorok. Dojem, kterým působil, probouzel v srdcích nejodvážnější naděje. Ale snad jeho pravé činy měly se teprve ukázat. Mnozí upírali na kazatele zraky, jako by chtěli říci: Vyjev nám všecko!

Ale Jan se jal mluvit takto: »Ját vás křtím jen vo-

dou, ale přijde silnější nežli já, kterémuž ani nejsem hoden rozvázati řeménky u obuvi jeho: tenť vás křtíti bude Duchem svatým a ohněm. Ten již drží vějidlo v ruce, aby vyčistil humno své. Pšenici shromáždí do obilnice své, ale plevy pálení bude ohněm, který se již neuhasí.«

Krátkými, jasnými větami vypovídá Křtitel, za koho se sám pokládá. Není ani hoden budoucímu Mesiáši prokazovati nejnižší služby. Na starých vyobrazeních vidíme otroky, kteří klečí před stojícím pánem a zouvají mu sandály, nežli ulehne na lehátku. Rozvazovati sandály nebo je za pánem nositi se pokládalo za pravou otrockou službu. Býval to často první rozkaz, který dával pán nově získanému otroku, aby tím dal najevo své vlastnické právo.

Dílo toho, jenž přijíti má, bude něco většího, jakož i on sám bude větší. Jan křtil jenom vodou; pouhá voda však nemá schopnosti, aby se zmocnila nitra člověka. Křest, který zavede Mesiáš, promění člověka celého; božský Duch jím pak pronikne jako oheň, který stráví i nečistoty, ukryté v nitru. Ale člověk může před tímto ohněm prchat, a proto způsobí příchod Mesiášův rozdělení mezi lidmi.

Po žních má palestinská krajina zvláštní ráz. Snopy se složí na humnech před osadami a pak se drtí zvláštní mlátičkou v podobě saní. Poněvadž jsou klasy nakrátko posečeny a k tomu ještě velice drolivé, vzniká pod paznehty zvířat a pod sanicemi směsice plev, slámové drti a vymlácených zrn. Tato směsice se nakupí na velikou hromadu. Již z daleka vidíme tyto kupy zářiti v slunci světlezlatým leskem. Nežli nastane první déšť, musí býti zpracovány a humno musí býti vyčiš-

těno. K večeru vane v létě skoro každý den západní vítr od moře. Muži vyhazují lopatami tuto směsici do výše: - zrna a stéblové uzlíky padnou na zem, plevy však odletí větrem jako mraky světlého prachu. To, co zůstane na zemi, se proseje různými řešety, až se zrní od ostatních součástí oddělí. Tuto práci má Jan na mysli; jemná slámová drt, která je výborným krmivem, v jeho slovech nepadá v úvahu.

Jako se třídí na humně směsice zrní a plev, tak bude tříditi budoucí Mesiáš lidstvo. Zrní odveze do sýpky - vyvolené přijme do svého království. Plevy, t. j. ty, kteří se nedají očistiti ohněm Ducha, vydá ohni, který už nemá za účel očistiti je a který proto již neuhasne. Říkává se, že Jan větou »plevy páliť bude ohněm, který se již neuháší«, přešel od podobenství k jeho výkladu. Ale to není zcela správné. Neboť podle způsobu řeči na Východě se dá už i o plevách říci, že se páli v ohni, který již neuhasne. Neboť tyto hromady vyschlé slámy hořívají vskutku celé týdny.

Připomínka trestajícího ohně pekelného byla u Jordánu obzvláště působivá. Vždyť nablízku bylo Mrtvé moře, kde Sodoma a Gomorra zahynuly v ohni a síře. Tehdy jako dnes se nad údolím občas vznášel těžký hnědošedivý dým, jako by po onom požáru ještě doutnalo.

Úloha Mesiášova podle přání lidu.

Když židovští vykladači Písem mluví »o plnosti časů Mesiášových«, dostupuje jejich nadšení vrcholu. A právě v letech od r. 150 př. Kr. až k době vystoupení Ježíšova stupňuje se neustále napětí v národě a spěje

k nepřekonatelné výši. Vnější popud k tomu dalo obklíčení Palestiny římskými državami a posléze zařazení Judska mezi provincie světové říše. Kdykoliv se nyní mluví o »světové říši«, myslí každý syn Izraele na mocný Řím. Většina Izraelitů ztrácí smysl pro náboženskou povahu proroctví o Mesiáši, který přijíti má. Ale proroctví sama jsou více než kdy jindy předmětem oblíbených úvah. Co se nám z nich dochovalo - a není toho málo - je jistě jen nepatrný zlomek toho, co tehdy v národě kvasilo. Ojedinele již se vyskytovalo mínění, že při těchto snech o příštím království běží pouze o vidiny zákoníků, kteří nikdy nic neviděli, ježto nevyšli ze středu svých žáků. Přihlédneme-li blíže, poznáme již z obsahu, že to nejsou výtvary učenců, neznalých světa; ne, tyto vidiny jsou zrcadlem toho, co se v duši národa dělo. Všechny útrapy, jež soužily malého člověka, měly se příchodem Mesiášovým skončiti: útlak cizí nadvlády, starost o chléb vezdejší, stále nebezpečí sucha a nedostatku vláhy; místo toho má nastati to, co člověka z Východu obzvláště vábí: život v bohatství a skvělé nádheře.

Cizí nadvláda má zmizeti: »Řím je nepřítel!« lze čísti ve spisech. A spisy jsou jen ozvěnou toho, o čem se mluvilo ve všech vesnických hospodách, na karavanních cestách, na náměstích, u bran měst, na osamělých pastvinách i na kolébajících se rybářských člunech. Moc Říma musela býti zlomena. To byla první podmínka »Vykoupení«, kterou tito lidé od Mesiáše čekali.

Uveďme jednotlivé obrazy, líčící začátek doby mesiánské:

V čas, který Bůh určí, povstane v Izraeli mesiánský

král, syn Davidův, Pomazaný Páně, Kristus. Vyzbrojen Boží mocí, roztříští nespravedlivé vládce (Řím a jeho spojence), jako by nádobu hrnčířskou rozbíjel prutem železným na stěpiny. Slovo úst jeho zničí ničemné pohany, a oni ustoupí za jeho hrozeb. Držeti bude národy pod svým jhem, aby mu sloužili, vyčistí Jerusalem od pohanů, kteří jej znesvětili. Žádný cizinec a žádný přistěhovalec nesmí napříště bydleti ve Svaté zemi. Jsa Bohem poslán, neopírá se o koně a válečníky, ani o stříbro a zlato, ani o sílu národa. Bůh jest jeho Pán a jeho naděje. Sílí ho v Duchu svatém, činí ho moudrým, vlévaje mu dar rozumné rady, kterouž bude uskutečňovati spravedlností a silou. Nikdy nezakolísá jeho naděje v Hospodina, proto nikdo proti němu nic nedokáže, ochrání národ, stádo Hospodinovo věrně a svědomitě a nedopustí, aby kdo z nich padl. Proto blažen, kdo bude žíti v ony dny a bude smět patřit na spásu Izraele, která bude záležeti v tom, že Bůh sjednotí jeho kmeny.

Bůh dále slibuje:

»Když jste byli v Egyptě, spasil jsem vás pro jméno své; také při Edomu (Římu) to učiním pro jméno své; jakož jsem vás spasil ve věku tomto, tak spasím vás ve věku příštím (za časů Mesiášových). Poslední kníže (Říma), kteréž na trůně vládnouti bude, na živu zůstane; až veliká vojska jeho budou zničena, spoután bude. A vyvedou ho na horu Sion, a Pomazaný můj vyptáváti se ho bude na všechny ohavnosti jeho, a shromáždí a před něj položí všechny skutky zástupů jeho. A potom jej zabije, a ostatek lidu mého, kterýž bude v zemi, již jsem vyvolil, on chrániti bude.«

Spolu s útlakem se strany Římanů měla býti v čase

Mesiášově odňata i tíha všedních starostí, jež spočívaly na malém člověku, a to navždy. Pak už by nebylo neúrody. Muži nemuseli by v potu lisovati hrozny. A ženy už nebudou časně vstávat, aby semlely ještě za chládku ručním žernovem mouku na příští den.

Je takovéto podání: »Tehdy (za dnů Mesiášových) vyrazí pšenice jako palma a vyroste až k vrcholům hor. Snad řekneš: To se budou ženci namáhati. Ale Písmo tě poučí: Jako Libanon šuměti bude plod její. Bůh přižene vítr na ni (který semele klasy), takže z pšenice bude jemná mouka. Člověk vyjde, nabere si do dlaně, a uživí z toho sebe i rodinu svou. Nebudete se namáhati ani s lisováním ani s řezáním hroznů, ale přivezeš hrozen na voze a postavíš jej do kouta v domě (kde jindy stával džbán s vínem), a budeš míti stále z hroznu vína, jako ten, který z velkého džbánu pije.«

Také mana, nebeský chléb, který živil Izraelity na poušti, bude za dnů Mesiášových opět padati: Za onoho času bude padati mana shůry a v oněch letech budou z ní jísti. Jako první Vykupitel (Mojžíš), tak jest i poslední (Mesiáš). Jako první dal padati maně, tak i poslední jí dá padati. Z toho, čím Bůh je krmil na poušti, poznají, co jim dá na konec, za dnů Mesiášových.

Také strachu z neúrody, z nedostatku pastvin a z nedostatku vody pro člověka i pro dobytče následkem bezdeští za dnů Mesiášových už nepoznají. Neboť: Desatero věcí opět sešle Bůh v časech, které přijdou (za dnů Mesiášových) . . . Druhá z těch věcí jest: dá vytéci vodě živé z Jerusalema a uzdraví jí každého, kterýž jest nemocen, jakož psáno jest: A stane se to,

každá bytost živá, vše, cokoliv se hýbe, kudy proud poteče . . . , a budou uzdraveni a žítí budou. Jako první Vykupitel dal vytéci vodě (na poušti), tak i poslední Vykupitel dá vytéci vodě, jakož řečeno jest: Vyjde pramen z domu Hospodinova a zavlaží údolí Šittim. Pročpak se jmenuje jedna z bran chrámových »branou vodní«? Poněvadž jí se nosila voda v nádobě k oběti o slavnosti Stánků. U ní jednou vytekou vody, které vzejdou zpod prahu chrámového.

Těž starost o oděv, námaha s předením i tkaním přestane. Vypravuje se:

Rabbi jakýsi učil: »Tehdy, za dnů Mesiášových, zplodí země izraelská jemné chleby i vlněná roucha! I zasmál se žák, který to uslyšel. Rabbi odešel s ním a ukázal mu houby, jež se podobaly chlebům, a ratolest z vrcholu palmy, obetkanou jemnými vlákny. Z toho si měl žák vybrati: Když příroda už nyní rodí chlebům podobné plodiny a vlákna, jemná jako tkanivo, nedá se tedy věřit, že za dnů Mesiášových urodí i jemná pečiva i celé tkaniny?

Krásných šperků, jichž člověk z Východu potřebuje nezbytně k životu tak jako jídla i pití, mělo se každému dostati v hojnosti. Tehdáž budou hranice Jerusalema plny drahokamů a perel, a Izraelští přijdou a podle libosti vezmou. Zatím co se nyní hranice označují kameny a mořskými cibulemi, jejichž kořeny se dají těžko vyplniti, budou se za časů Mesiášových označovati drahokamy a perlami. To jest rozuměti, je-li psáno: A celé hranice tvé - drahokamy. Když pak tehdy člověk druhému bude co dlužen a řekne onomu: Pojďme a přednesme svůj spor králi, Mesiáši v Jerusalemě, tu najdou, až dojdou k území Jerusalema, toto plné dra-

hokamů a perel; tu vezme dlužník dva z nich a řekne věřiteli: Dlužím ti více než tolik? A onen mu odpoví: Ani ne tolik, budiž ti to odpuštěno, budiž ti to prominuto.

Příznačnou známkou toho, že tu šlo o vroucí tužby prostých lidí, je ujištění, že za časů Mesiášových každý bude míti svůj vlastní pozemek. Ubozí felahové v Palestině a v Egyptě by dnes neméně dychtivě naslouchali, kdyby jim někdo něco takového sliboval. Slibuje se, že každý bude míti trojí pole: jedno na vysočině, kde letní slunce tak nepálí, jedno v nížině u Jaffy, kde leží úrodná ornice, jedno v údolí Jordánském, kde teplá a mírná zima je člověku i stádům nejpříhodnější. Nikdo potom nebude nucen pro chudobu se vystěhováti, a vystěhovalci, obchodníci i jiní se navrátí domů. A ne jako rozdělení v tomto věku (rozdělení země za Josue) bude rozdělení v čase příštím (Mesiášově). V nynějším věku má člověk někdy pole, ale nikoli zahradu, nebo zahradu a nikoli pole. V čase příštím nenajdeš člověka, který by neměl pole v horách, pole v nížině a pole v údolí. Bůh sám jim je přidělí. Tehdy, za časů Mesiášových, všichni řemeslníci se budou opíratí o půdu, jakož řečeno jest: Sestoupí s lodí svých všichni, kteří se chápou vesla; námořníci, všichni mořeplavci budou se opíratí o půdu. Člověk, jenž nemá pozemku, není člověkem; neboť řečeno jest: »Nebesa jsou nebesy Hospodinu, ale země dána jest synům lidským.«

To byli »dnové Mesiášovi«, jak si je lid představoval. I když nepochází každý citát z doby veřejného působení Ježíšova, přece již tehdy pracovala fantasmie lidu po dva až tři lidské věky na takovýchto obrazech.

Pokřtění Ježíšovo.

Tehdy přišel Ježíš z Galileje k Jordánu k Janovi, aby pokřtěn byl od Jana. Ale Jan velmi zbraňoval jemu řka: »Já od tebe mám pokřtěn býti, a ty sám jdeš ke mně?« (Mat. 3, 13-17, Mar. 1, 9-11, Luk. 3, 21-22.)

Pokřtění Ježíšovo je slavnostním úvodem k veřejnému životu Spasitelovu; ale je také, a to se často přehlíží, závěrem jeho dosavadního života. Pochopíme vsutku názorněji tuto událost, vrátíme-li se v duchu do Nazareta a představíme-li si, kterak Ježíš u věku třiceti let počíná nový život, jako by byl nabyt jiného názoru o svém povolání.

Josef zemřel; Maria žila se svým synem sama, a každý den byl pro oba něčím drahocenným. I do Nazareta se dostaly první zvěsti o vystoupení Křtitelově. A bylo tomu tehdy jistě tak, jako bývá vždy u lidu, dotkne-li se nějaká událost náboženské struny jeho duše; lid směšuje skutečnosti se svými názory a nadějemi a dá všemu určitý cíl. Lidé stejného mínění se vyhledávají a dohovořují se. Jistě i do dílny nebo na staveniště tesaře Ježíše přišli nazaretští sousedé a vypravovali o muži od Jordánu. Zdalipak již nenastala doba Mesiášova?

Jednoho dne složil Ježíš své řemeslnické nářadí. Člověčenství Ježíšovo dokonalo za těchto třicet let tiše a tajemným způsobem svůj vzrůst; nebyl to zápas o jasné poznání povolání, nýbrž skrytá příprava na veřejný život. Slýchal o utrpení svého národa pod Herodovým synem Archelaem a o proměnění říše Judské v římskou provincii. Miloval svůj národ více než kterýkoli Izraelita. I jako v člověku dozrávalo v něm roz-

hodnutí, jíti národu v této nouzi na pomoc jakožto ten, který byl Bohem poslán. Rozloučil se tedy Ježíš s matkou a šel k Janovi, který byl u Jordánu.

Z vypravování o pokřtění Ježíšově poznáváme jednotlivosti o způsobu, kterým Jan křtil. Nebylo to jako hromadné koupání Řeků v Jordáně, které je podnes obyčejem ve svátek Tří králů na památku křtu Ježíšova. Kdo se chtěl od Jana dáti pokřtiti, musel ho o to osobně požádati; Jan byl při tomto úkonu v jistém smyslu úředním svědkem. Za takovýchto obřadů byl pokřtěn i Ježíš. Jakýsi muž, podle řeči a oděvu Galilejec, si přeje býti pokřtěn. Ale Janovi zjevil Duch svatý, že Mesiáš sám k němu přijde. Proto zkoumá svým pohledem každého, kdo se před ním objeví, i Ježíše; ale tu pocítil, že se podíval do očí, které více vidí než jeho; praví Ježíšovi: »Já od tebe mám pokřtěn býti a zatím ty jdeš ke mně?«

»Nech tak nyní, neb nám oběma sluší naplniti ve všem spravedlnost.«

Podle pravidel východní zdvořilosti byl by Ježíš musel odpověděti: Nepotřebuješ ode mne býti pokřtěn! Odpověď Ježíšovu však pochopíme jen tehdy, když předpokládáme, že si byl vědom, že je Syn Boží. Proti zdráhání Janovu zdůrazňuje právě to, že stojí nad ním. Oběma sluší, aby se neptali po své důstojnosti, nýbrž po tom, co je vůle Boží.

Křest a následující půst byly poslední přípravou na veřejné jeho vystoupení jakožto Vykupitele. Dotud se podobal následníku trůnu, jehož otec v skrytě vychovával, aby se jednou mohl zmocniti ztracené říše. Jen málo vyvolených o tom vědělo. Nyní nastala doba, aby veřejně vystoupil. Jan byl od Boha zvláště určen, aby

ho provolal za zakladatele nového království. Ježíš vzal na sebe vykoupením úlohu, která měla býti v nejbližší době dokonána. KraleVICI, který se právě uvazuje ve své panství, se skutečné poměry v říši ukazují v zcela jiném světle než tomu, který toliko ví, že bude teprve později poroučeti jako panovník. Když Ježíš sestupoval ke křtu, pocítil po prvé jasně a s plnou tíží veliký dosah toho, co mu Otec uložil. Když sestupoval do věčně kalných vod Jordánu, shromažďovala se okolo něho, Syna Božího a odpovědné hlavy lidského pokolení, také celá záplava lidských hříchů - mělt tento jed učiniti neškodným pro všechny, kteří se dali očistiti jeho krví.

Snad vyznávali ostatní Izraelité stojíce ve vodě své hřichy, což by zcela odpovídalo východnímu cítění. O Ježíši se výslovně poznamenává, že po křtu »ihned« vystoupil z řeky. Jeho křest nezačínal jako křest jiných; také se tak nekončil.

Celé následující vypravování je neobyčejně názorné. Ježíš se modlí, maje tvář obrácenu k nebesům. To, co se nyní stane, rozvine se před ním, aniž on mění postoj. Vidí, jak se mu - před ním, nikoli kolmo nad ním! - rozvírají nebesa; Duch svatý se spouští v podobě holubice a »letí k němu«. Líčí se tu tedy děj, který se neshoduje s tím, co vidáváme na obrazech. Ježíš stojí většinou ještě ve vodě a modlí se se sklopenýma očima; holubice se nad ním vznáší, takže ji ani nemůže viděti.

Zatím co Duch svatý takto na něm spočíval, zazníval hlas z nebe: »Tentoť jest Syn můj milý, v němž jsem si zalíbil!«

Tím Bůh před Janem i před přítomným lidem slavnostně osvědčil poslání Ježíšovo.

Pokoušení Ježíšovo.

Potom veden byl Ježíš na poušť od Ducha, aby pokoušen byl od ďábla. A prodléval mezi dravou zvěří. A když se byl postil čtyřicet dní a čtyřicet nocí, měl hlad. I přistoupil k němu pokušitel a řekl: »Jsi-li Syn Boží, poruč kamení tomuto, at se stane chlebem!« (Mat. 4, 1-11, Mar. 1, 12-13, Luk. 4, 1-13.)

Po křtu se uchýlil Ježíš na místo v poušti, odkud již nebylo viděti cest, které se jako bílé stuhy vinuly soutěskami údolí Jordánského vzhůru k výšinám jerusalemským a kam již nezáležal řev oslů a velbloudů ani křik pohaněčů. Většina lidí se do těchto končin ani neodvažovala vkročiti.

Není většího protikladu nežli mezi životem na poušti a životem východního města, kde se řemeslníci, nestačí-li jim dílna, usadí na ulici, kde jsou všechny dveře stále otevřeny a kde každý bez rozdílu má právo vstoupiti. Každý žije s každým a všichni jsou spojeni s každým jednotlivcem. Život v takovém městečku jako Nazaret byl také pro Ježíše život, kterého se on opravdu účastnil - užívání podobenství z tohoto života to dokazuje.

A nyní dlí u zvěře divočiny, jak se Marek vyjadřuje; tato slova znějí podivně, nejsou však ničím než opisem pro slova: pobyt v poušti. Až po naše časy se udrželo rčení: - »je venku mezi zvěří«. Jako něco zcela vzdáleného přehlížel svůj dlouhý život v dílně nazaretské, kterou byl teprve před několika nedělemi dal do pořádku a opustil.

Tíži hříchů celého světa cítil nyní Ježíš více nežli kdy jindy; ale zároveň ho naplňovala vroucí touha, dáti se do boje proti panství hříchu a obnoviti slávu

Otcovu. Jak postupně Jeho obcování s Otcem nebeským nabývalo stále větší vroucnosti, on nepocítoval potřeb tělesných ani samoty pouště.

Praví-li se, že se Ježíš postil čtyřicet »dní a nocí«, není tento výrok nic nového. Židé znali kromě postu ve dne také půst »ve dne i v noci«, či lépe v noci i ve dne, neboť počítali od slunce západu. Nepršelo-li po obyčejném postu, začal se třídní půst, při němž se ani v noci nesmělo pojísti.

Den a noc se střídaly věrně podle svého pravidla. Nad horami moabskými se slunce ráno zvedá a večer zase zapadá za holými kopci před Jerusalemem, vykonavši jako v zimě nízko nad obzorem obloukovou dráhu. Někdy vyvstanou nad pustými výšinami na západě vysoko nakupené mraky, jako by se chtěly zřítiti nad pouští, a prudké lijavce se ženou s vysočiny. V soutěškách mezi úbočími hučí; ze všech malých stružek se sbírá voda z holých horských planin a prudce stéká do údolí. Jde z toho hrůza, když tento hluk přeruší náhle ticho, a nový tísnivý klid se zmocní mrtvé vysočiny, když vody odteku. Dlouhé a studené jsou pak noci v poušti. Ze tmy se ozývá vytí toulajících se šakalů, které střídavě sílí a slábne jako dětský vzlykot a které zní jako pláč prokletého světa. Někdy pronikne sem řev z hloubi údolí Jordánského. Chvílemi prozradí jemné harašení písku ve tmě, že se nablízku plíží šelmy.

Vysoko nad zemí se klene prostor plný klidně se třpytících hvězd, které září nad mrtvým tichem sežehlé pouště. Svítí-li také měsíc svým bílým svitem, prostírají se před námi chlupy pouště, všechny v stejné popelavé barvě; stíny za balvany, černé jako uhlí, jeví

se skutečnější než samy balvany v měsíčním světle ležící.

U Ježíše nebylo takového horování pro samotu, jaké pozorujeme u moderního člověka; ale přece naň život na poušti působil: není náhodou, že všechna místa Písma, jež uvádí vůči Satanu, jsou vzata z vypravování o pobytu izraelského národa na poušti.

Když uplynulo čtyřicet dní, ohlásil se nesmírný hlad, neboť to, co prožil za oněch dnů, Ježíše vyčerpalo. Beduinská jedna píseň líčí mnohem lépe než dlouhá vypravování pocity, které se zmocňují vyčerpaného člověka na poušti. Nikoli bez důvodu znamená v těchto pustinách slovo »zablouditi« zároveň zahynouti.

Takový pocit slabosti se asi zmocnil Ježíše, když duch ustal od modlitby a tím nutně věnoval více pozornosti stavu tělesnému. Stav Ježíšův se snad mnohem více podobal jeho stavu na hoře Olivetské, než se domníváme.

Nevíme, v jaké podobě k němu přistoupil pokušitel. Ale třeba míti za to, že byla přizpůsobena jeho řeči i vnějším okolnostem. Dábel svým hovorem navazuje na Ježíšův hlad: obrazy, které představují Satana jako ošklivou bytost vedle Ježíše, nemají podkladu.

Pokušitel praví: »Jsi-li syn Boží, přikaz kamení tomuto, ať se stane chlebem!«

Tato slova si možno myslet jen v ústech viditelného člověka. Ze slov »kamení tomuto« vycítujeme, jak ďábel na kamení ukazoval - musel tedy býti v lidské podobě. To nevyklučuje, že se snad Satan vydával před Ježíšem za anděla, vždyť i andělé se zjevují v lidské podobě. - »Ať kamení se stane chlebem!« V poušti

Pohled s cimbuří chrámového do údolí Kedronského.

Cesta v popředí vede s návrší, na němž stával starý Jerusalema, dolů k mostu nad Kedronem. Touto cestou se přijde napravo naproti k prameni Siloe. Nalevo na úbočí se staví vesnice Siloe. Obydli jsou zčásti vestavěna do skal, střechy jsou ploché. Okna se zdají bíle orámována, jsou však natřena modře. Modř, barva nebe, je barva posvátná. Okna se vyskytují všude po dvou, což má připomínati desky zákona. Obraz podává přesnou představu starého Jerusalema, neboť právě tak, jako nyní vlevo do údolí je vystavěno Siloe v stupňovitých terasách na svahu, rozkládala se v době Kristově hlavní část města Jerusalema na úbočí vpravo, kde nyní jsou jen pole.

.

Obřadní umývání před modlitbou.

Mohamedáni přejali od židů obyčej mýti se před modlitbou. Snímek ukazuje obraz nilského průplavu. Nádherně zlaté ovzduší večerní nálady lze poněkud vytušiti i z bezbarvého snímku. Na jedné straně se shýbá právě muž, jenž si holou hrstí vhodí vodu do ústa. Již hrdinové Gedeonovi tak pili. Na druhé straně viděti muže, kteří se zouvají neb obouvají nebo se právě myjí. Modlitba se konává na slaměné rohoži. Není-li jí po ruce, rozložil si pod sebe rozvinutý turban.

Pohled s cimbuří chrámového do údolí Kedronského.

Obřadné umývání před modlitbou.

Judské jsou vskutku kameny, které se zevně podobají lesklým chlebům. Jsou to zlomky tvrdých křesacích kamenů, větrem i pískem obroušených a uhlazených.

Ježíšem sice projede hrůza, jaká se zmocňuje vyčerpaných lidí, jsou-li o samotě. Ale nikdy a za nic se nezpronevří vůli svého Otce, aby si usnadnil život. Vidí před sebou miliony, kteří tak činí z těch či oněch důvodů, protože, jak tvrdí, jinak jednati nemohou.

»Ne samým chlebem živ jest člověk, nýbrž každým slovem, které vychází z úst Božích!«

Ježíš tu uvádí místo z Písma, které nacházíme ve vypravování o cestě pouští: - Izraelité trpí nedostatkem, Bůh jim sešle manu; Bůh má možnost pomoci, i když by je ihned nevyvedl z pouště, nebo i když by nepřivedl karavany naložené chlebem. Ježíš podle toho prohlašuje: Důvěřuji v Boha! On určuje čas a způsob přispění!

»Tedy pojal ho ďábel s sebou do svatého města a postavil ho na cimbuří chrámové.«

Do svatého města. Arabové nazývají podnes Jerusalem »El Kuds«, svaté město. Cimbuří chrámové, pravděpodobně nárožní věž vnějších hradeb, opatřených jako hradby našich hradů cimbuřím, bylo přístupné. Hegesippus na příklad vypravuje, že Jakub Spravedlivý byl s této plošiny svržen dolů.

Soudí-li se, že pokušení následovala těsně za sebou, je nutno uvážit toto: První pokušení staví Satan na tom, že Ježíš trpí nejmučivější hlad. I není možno si myslet, že týž člověk těsně za sebou vykoná takové cesty, jaké se zde uvádějí: z pouště do chrámu a z chrámu na vysokou horu.

Jako v litém boji se útočilo rychle za sebou s opač-

ných stran. Ježíš důvěřuje v Boha - i hledí ho Satan svěsti k důvěře, která je v jádru jakési sebepovyšování.

»Jsi-li Syn Boží, vrhni se dolů! Neboť psáno jest: Andělům svým přikázal o tobě, a na ruce uchopí tě, abys snad o kámen nohy své neurazil.«

»Zase psáno jest: Nebudeš pokoušeti Pána Boha svého!« odpovídá Ježíš.

Kdyby se byl Ježíš, jako by sestupoval s nebe, objevil na nádvoří chrámovém, byl by ho celý národ pozdravil jako Mesiáše. Vždyť se podle židovského podání měl Mesiáš se střechy svatyně ohlásiti. - Vždyť učitelé naši učili: Až se král, Mesiáš zjeví, přijde a bude státi na střeše svatyně. Potom bude zvěstovati Izraelským a řekne: Ubozí, čas našeho vykoupení je zde!

Satan tu hraje příšernou hru. Sám cituje slovo Boží, aby druhého od slova Božího odvrátil.

Místo se opět mění. Tentokráte vezme ďábel Ježíše na velmi vysokou horu a ukáže mu v jediném okamžiku veškeru moc i slávu světa. S vrcholu bylo možno daleko dohlédnouti a skutečnost přecházela v zdánlivý svět jako malované pozadí na jevišti. A nejen že ďábel mánil touto vidinou, ale také lhal: »Tobě dám všechnu tuto moc a slávu; vždyť mně to všechno náleží; mohu to dáti, komu chci. Všechno ti dám, jestliže se mi pokloníš!«

Postupem jednotlivých pokušení ďábel nakonec vystihl, co Bůh Otec Ježíšovi skutečně určil. Jako Syn Boží má dar zázraků; později bude rozmnožovati chleby, ne pro sebe, ale pro jiné; vykoná zázraky, které jsou větší, než kdyby se vrhal s cimbuří chrámu na jeho nádvoří. Je mu dáno království nad celým světem. Co mu Bůh určil, nabízí mu ďábel jako dar ze svých ru-

kou, ovšem pod tou podmínkou, aby mu prokázal ty počty, jež náležejí toliko Bohu - jádro průběhu každého pokušení se nám jeví v plné nahotě. Satan jedná důvěrně: Takové poklady neukazují každému! Ale ty ses mi zdál pro ně stvořený! Jen maličkost, kratičký projev úcty, a dohodli jsme se!

Úchvatné jest, pomyslíme-li si, že »hora« pokušení byla jistě v poušti judské, že tedy měla, pokud šlo o skutečnost, týž obzor, který se Ježíši otvíral, když se s hory Olivetské vznášel k nebesům. - Tehdy měl v moci, co mu Satan lživě sliboval: směl říci: »Dána jest mi veškerá moc na nebi i na zemi!«

Ježíš odpovídá pokušiteli, dovolává se Písma: »Odejdi, Satane! Psáno jest: Pánu Bohu svému se budeš klaněti a jemu jedinému sloužiti.« I při tomto odmítnutí je významné, že se Ježíš neprohlašuje zjevně za Syna Božího. Volí slovo z Písma, které i každý jiný člověk může v pokušení Satanu namítnouti. Ale přesto prozařovalo člověčenstvím Ježíšovým něco z jeho božství, a Satan prchl.

Tajemným způsobem odpovídají tato pokušení pozdějším úzkostem na hoře Olivetské. Byla dobou poslední přípravy k vystoupení v Izraeli, jako byly hodiny na hoře Olivetské počátkem vlastního jeho utrpení. Sám evangelista to naznačuje, poznamenává, že ďábel ho opustil »na čas, až přišla vlastní hodina jeho«, totiž hodina jeho odsouzení a ukřižování.

I přistoupili andělé a sloužili Ježíšovi. Tato větička znamená snad více, než si myslíme. Byl snad Ježíš přece tak vyčerpán, že už neměl sil, aby bez pomoci došel do obydleného kraje?

Jaro u Jordánu. (Přehled.)

Pro celou Palestinu, zvláště pak pro údolí Jordánské je měsíc březen nejkrásnější dobou celého roku. Zatím co na vysočinách po obou stranách řeky ještě asi týden prší a noci tam tou dobou bývají velmi studené, vládne u Jordánu vyrovnanější a pro tamější obyvatele velice příjemná teplota. Obilí již vyrostlo do plné výše, a stromy, které v zimě shodily listí, raší novými výhonky. V noci už bývá takové teplo, že lidé už nejsou odkázáni na ochranný krov svého domu. Je ovšem třeba dobře se zahaliti; neboť s teplem se vracejí i mouchy a moskyti. Tou měrou, jak se hromadí teplo v údolí, až dostoupí k výšinám, také sníh na Libanonském pohorí roztává. Jordán stoupá a na rovných místech se mocně rozlévá do šíře. Ježto je voda naprosto neprůhledná, nebývá vstup do řeky bez nebezpečí; i zdánlivě ještě suchý písek může už býti zespod prosáklý vodou; - najednou je možno se propadnouti do bezedného bahna. Avšak celkem se tato doba odjakživa hodila k cestování. Byl-li někdo překvapen deštěm, mohl zas brzo oschnouti na teplém slunci. »Pastýř zmokne, ale oschne na slunci,« praví podnes tamější pranostika.

Tyto poměry stojí v pozadí evangelia a spoluurčují je a svědčí tak pro jeho pravost. Podotýká se totiž, že poselstvo z Jerusalema se vyptávalo Jana nikoli u Jordánu samého, nýbrž za řekou v Bethanii. Za povodně Křtitel od řeky odešel a vyhledal si místo, kde byly prameny, aby tam křtil.

Za nynějších časů se asi ve stejnou dobu, na jaře, tam na prvním stupni poušťové vysočiny slavívá mo-

hamedánská slavnost »Nebi-Musa«, neboli »slavnost Mojžíšova«. Zakrátko vznikne v okolí poutní svatyně nová osada. Stejný pohled se asi naskytl Římanům, když pozorovali, co se děje při vystoupení Jana Křtitele. Přichází tam velbloud za velbloudem, osel za oslem, a nesou na sobě to málo, co Východané pokládají za potřebné, chtějí-li týden slaviti svátky: berou si s sebou přikrývky, plachty na stan a tyče, chleba i měchy s vodou. To stačí. Tak vznikla okolo Jana jakási osada. Pro Izraelity, kteří u Křtitele zůstávali déle, nebylo to nic zvláštního; vždy ve stejnou dobu i ti, kteří měli řádné domy, nocovali namnoze pod širým nebem.

V této družině učedníků Janových vládla zbožná a slavnostní nálada; Jan byl středem pozornosti všech těchto mužů. Že se »krajané« scházeli, vyplývalo již z východního způsobu života. Vše se při tom dalo nenuceně, aniž se v čem jevil nepořádek: - přicházeli i odcházeli, sdružovali se ve skupiny kolem Křtitele a opět se rozcházeli; naslouchali jeho proslovům a dávali se jím poučovati o náboženském způsobu života.

Poselstvo z Jerusalema.

A totoť je svědectví Janovo, když k němu poslali židé z Jerusalema kněží a levity, aby se ho otázali: »Ty kdo jsi?« (Jan 1, 19-28.)

Kdo nechtěl uznati božské poslání Janovo, toho se muselo jeho vystoupení dotknouti. Kam by vedlo, kdyby kdokoliv zaváděl nové náboženské úkony? Co by se stalo z četných zákonných očišťování, kdyby stačilo jíti k Jordánu a podrobiti se tam očišťování jednou provždy? I objevilo se u Jana poselstvo z Jerusalema,

složené z kněží a levitů. Mínil se tu asi o levitech, že kněze jen doprovázeli; vždyť jde o to, podati jakýsi oficiální dotaz. Ptali se ho: »Kdo jsi?« Za koho se prohlašuješ, když v Izraeli zavádíš takové novoty?«

Jan ihned odpoví na to, co poslové svou otázkou v duchu sledovali; praví: »Nejsem Mesiáš!« V důvěrném očekávání se táží po tomto prohlášení dále: »Což tedy? Eliáš jsi ty?« - »Nejsem.«

Podle tehdejšího lidového názoru se měl, jak jsme již poznamenali, objeviti Eliáš, aby pomazal Mesiáše na krále. Mnozí očekávali po dlouhé předchozí době, v níž nebylo proroků, vůbec nějakého velkého proroka, který měl zavést pořádek do zmatených poměrů. - »Prorok jsi ty?« - »Ne!«

Muž z pouště nemluví nic zbytečného. Lidé, kteří mají nejméně příležitosti k hovoru, dovedou často odpověděti velice vhodně a stručně. Jen samým »ne« odmítl veškery tituly, jež by byly podle jejich mínění křest ještě ospravedlnily. Proto nyní tím důrazněji trvají na své otázce:

»Kdož jsi tedy? Pověz nám to, ať odpověď dáme těm, kteří nás poslali. Co pravíš sám o sobě?«

Jan odpovídá: »Já jsem hlas volajícího na poušti, jakož pověděl Isaiáš prorok.«

Největší váhu mezi vyslanci měli ti, kteří patřili k straně farizeů. Tito se nyní vytasili s tím, co se jim na Janovi obzvláště nelíbilo: »Proč tedy křtíš, když nejsi Kristus, ani Eliáš, ani očekávaný prorok?«

Nyní se Jan vyslovuje o svém úkolu zřetelněji, třebaže slova, jichž užívá, znějí nevěřícím farizeům tajemně a dráždivě:

»Já křtím vodou: ale uprostřed vás (mezi lidem,

jehož jste vůdci) stojí ten, kteréhož vy neznáte, kterýž po mně přijde, a kterýž přece přede mnou byl: kterémuž nejsem hoden ani rozvázati řeménky u opánek jeho!«

Beránek Boží.

Druhého dne ušel Jan Ježíše, an jde k němu, i řekl: »Ejhle, Beránek Boží, který snímá hříchy světa!« (Jan 1, 29-34.)

Hned druhý den po tomto rozhovoru se Ježíš objevil v Bethanii. U Jana byli právě věrní jeho učedníci. Ukazuje na Ježíše, pravil slavnostně: »Ejhle, Beránek Boží, který snímá hříchy světa! Tentoť jest, o němž jsem pravil: Po mně přijde ten, kterýž přede mnou byl, nebo byl prvnější nežli já.«

Název »Beránek Boží« už zřetelně naznačoval, kterak Ježíš vykoupil lidstvo: - tím, že se sám obětoval za jeho hříchy, a tím je shladil.

Jan podává též učedníkům zprávu o tom, jak se sám dověděl, že Ježíš je Mesiáš:

»Viděl jsem Ducha sestupujícího naň jako holubici s nebe, a zůstávajícího na něm. A já tehdy jsem ho neznal: ale ten, kterýž mne poslal křtít vodou, oznámil mi: Nad kýmž uzříš Ducha sestupujícího a na něm zůstávajícího, tenť jest, kterýž křtí Duchem svatým. A já jsem vskutku tak viděl, a jsem svědkem, že tentoť jest Vyvolený Boží!«

První učedníci Ježíšovi.

Druhého dne tam opět stál Jan a dva z učedníků jeho. A vida Ježíše, an jde, řekl: »Hle, Beránek Boží!« A dva učedníci, kteří slyšeli, co praví, šli za Ježíšem. (Jan 1, 35-42.)

První setkání Ježíšovo s příštími apoštoly Janem a Ondřejem je v jistém smyslu v jeho životě nejpodivuhodnější. Ježíš se tu setkává jako Neznámý s muži, kteří o něm nevědí nic než to, že ho Křtitel nazval Beránkem Božím. Zabývá se tento Tajemný také s muži, jimž páchly šaty chaluhami a rybinou? Vždyť rybáři náleželi k lidem opovrženým. S napětím šli oba za Ježíšem, jemuž byl Jan nedávno dal takový tajemný název. Ježíš si počíнал jako každý jiný člověk, pozoruje-li, že mu někdo jde v patách. Obrátil se a otázal se jich: »Co chcete?«

Viděli tak Ježíše po prvé. Na Východě ani žebrák nepřichází tak snadno do rozpaků, i když uzří třeba velikého pána; jistá aristokratická zdvořilost je dědictvím těchto starých národů. Učedníci se otázali: »Mistře, kde bydlíš?«

A nyní promluvil Ježíš první slova k prvním svým učedníkům: »Pojďte a vizte!«

Toto slovo mělo vedle svého obyčejného okamžitého významu ještě smysl hlubší. Tajilo se v něm jejich povolání. Učedníci šli s Ježíšem »a viděli, kde bydlil«. Výrazu »dům«, ačkoliv by se tam dobře hodil, se přesto neužívá - buď náhodou, buď proto, že vlastně o žádný dům nešlo.

Učedníci pak zůstali ten den u Ježíše. Rádi bychom se dověděli, o čem při prvním setkání s Ježíšem hovořili.

Ale Jan, jsa jakoby zcela pohřížen ve vzpomínky na onu dobu a zapomínaje, že skoro ještě nic nevíme, nám sděluje pouze to, že se ono setkání stalo v desátou hodinu po východu slunce, tedy asi ve čtyři hodiny odpoledne.

Byl-li Ježíš tehdy hostem v nějaké rodině, jistě neopominuli, jak to bývá na Východě obyčejem, pozvati také oba návštěvníky. Byly dvě hodiny před západem slunce. V tu dobu se již slunce schyluje směrem k vysočině Judské, která se tam se svými příkrými svahy vypíná jako pohoří, ozařuje však ještě svahy vyvyšující se Východojordánské vysočiny, světlo počíná vrhati na holé skály jemnou, bleděružovou mihotavou zář, a stíny v ostrých zářezech rozsedlin dostávají purpurový nádech. Údolí samo, místy ponožené v bělavou šed a místy bezbarvé, leží pod námi.

Všichni, kteří tam seděli, byli Galilejci. Ježto byli v cizině, probudilo se v nich ihned vědomí, že náležejí k sobě. Ježíš jim při tom dokonce sám řekl, odkud pochází. Filip to zvěděl druhý den. Snad se již tehdy smluvili, že se vrátí společně do Galileje.

Ještě týž večer anebo druhý den vyhledal Ondřej, jeden z učedníků, svého bratra Šimona. Ten snad byl také mezi učedníky Janovými. Ondřej už nadšeně horuje pro Ježíše, jehož znal teprve několik hodin. Naplňuje ho ono zvláštní nadšení, které se dostavuje, když se po prvé sejdou lidé stejného smýšlení, kteří proto ještě nemusí býti sobě rovni. Teprve později se lépe poznají, ale již první dojem naladí zvláštním způsobem jejich nitro. Proto přepadne Ondřej Šimona touto velikou novinou: »Našli jsme Mesiáše!«

Při setkání Ježíšově se Šimonem se stalo něco, co

upoutalo pozornost těchto mužů: »Ježíš upřel na něho pohled«; - zíral naň jako na člověka, na kterého čekal, aby mu přikázal určitou úlohu. Tomu nasvědčovala též významná, ale dosud tajemná slova: »Ty jsi Šimon, syn Jonášův. - Ty budeš slouiti Petr, to jest skála!«

Zatím mohl Petr jen tolik tušiti, že změna jeho jména souvisí s plány, jež s ním Ježíš měl do budoucna. Ale všem vespolek bylo nyní jasno, že je přijal za svou družinu.

Na cestě do Galileje.

Nazejtří rozhodl se Ježíš jíti do Galileje. Cestou zastihl Filipa i dí jemu: »Pojď za mnou!« Byl pak Filip z Betsaidy, města Ondřejova a Petrova. Filip zastihl Nathanaele i blásl jemu: »Nalezli jsme toho, o němž psal Mojžíš v zákoně a proroci, Ježíše, syna Josefova z Nazareta!« (Jan 1, 43-51.)

Je docela dobře možné, že Filip a Nathanael se sešli už nahoře, v krajině galilejské. O odchodu do Galileje praví Jan ve své zprávě, že to bylo »nazítří« po dni, kdy se Ježíš setkal s prvními učedníky. K tomu ihned připojuje, že den po tom, tedy třetího dne, dorazil Ježíš do Kány galilejské.

Při setkání s Filipem sám Ježíš z čista jasna vyzve cizího člověka: »Pojď za mnou!«

Ale jak se dostal Filip do blízkosti Ježíšovy? Vysvětluje to následující věta evangelistova: Byl pak Filip z Betsaidy, města Ondřejova a Petrova. Z toho možno souditi, že už byli v krajině, kde tu a tam potkávali někoho ze svých známých. Nebo si můžeme myslet, že Filip byl jedním z učedníků Janových.

Brzo potom potká asi Filip Nathanaele; takoví mužové získávají stoupence jen mezi sobě rovnými. Filip

už mluví jménem skupiny Galilejců, když oznamuje takřka slavnostně Nathanaelovi: »Nalezli jsme toho, o němž psal Mojžíš v zákoně a proroci, Ježíše, syna Josefova z Nazareta!«

Ale Filip tím řekl příliš mnoho; poslední slovo »z Nazareta« zničilo celý dojem zprávy. Vždyť Nathanael pocházel z Kány, místa sousedícího s Nazaretem. Avšak obyvatelé Nazareta, jak jsme již dříve podotkli, neslyňuli právě nejlepší pověstí. Chceme-li zvědět o zvláštnostech nějaké vesnice nebo městečka, není třeba než vyptávat se v sousedství. Uslyšíme tu mezi všelijakými předsudky také úsudky svědčící o dobrém pozorování.

Proto Nathanael vyrazí: »Z Nazareta může co dobrého býti?« Nesmíme si myslet, že tato slova byla provázena výrazem rozhorlenosti, nýbrž upřímným smíchem osmahlého Palestince.

Filip není nikterak uražen. Je vůbec člověk, který se tak snadno nerozčílí. Nepůjde-li to tak, půjde to jinak. Nepokouší se o to, aby očistil Nazaretské z nařčení, ale řekne klidně a s jistotou: »Pojď a viz!«

Snadno si možno představit oba muže, jak jdou dále: - neustále rozmlouvají, živě a pohnutě.

Kdežto při setkání s Petrem dal Ježíš, změniv Petrovo jméno, najevo, že zná budoucnost, ukázal, když se objevil Filip s Nathanaelem, že mu jsou známy i věci, které se staly daleko od něho. Ježíš vítá muže, který má o Nazaretských špatné mínění, slovy: »Aj, pravý Izraelita, v němžto není přetvářky!«

Je to jeden z těch výjevů, při nichž si možno představit Ježíše jenom s dobrotivým úsměvem, získávajícím srdce. Je pravda, že se Ježíš nikdy nesmál tak, jak

se smějí moderní lidé; naproti tomu se zachovaly doslovně četné výroky Ježíšovy, jež na Východě nikdo neřekne bez přívětivého úsměvu.

Nathanael musel chtěj nechtěj přisvědčiti tomu, co Ježíš pravil. Přetvařovati se opravdu nedovedl! Jak přece ještě před chvílí beze všech okolků projevil svůj úsudek o lidech z Nazareta! Táže se tedy zaražen: »Odkud mne znáš?« Nyní odhaluje Ježíš svou vševědoucnost:

»Prve, nežli tě Filip zavolal, viděl jsem tě, když jsi dlel pod fíkem!«

Nikdo z nich nevěděl - zrovna jako my dnes nevíme - co dělal Nathanael pod stromem. Bylo však zvykem sázeti nablízku obydlí fíkovníky; nevyrostly-li příliš vysoko, splývaly jejich větve mírným obloukem na všechny strany. Na taková stinná místa se uchýlovali lidé také k modlitbě nebo studiu. Snad se tam modlil i Nathanael, možná, že se modlil o Mesiáše nebo dokonce tam učinil slib pro případ, že se dožije Mesiáše. I o takových slibech nacházíme zmínky.

Když mu Ježíš přede všemi vyjevil, co se v jeho duši tajně dalo, zapomene Nathanael, že stojí před Nazaretanem; ve své živosti, zcela uchvácen dojmem, kterým naň působí Ježíš, praví:

»Mistře, ty jsi Syn Boží - ty jsi král izraelský!«

Odpověď Ježíšova, máme-li na mysli jeho vědomí, že je pravý Syn Boží, má obzvláštní význam. Nathanael ho nazval v návalu citů Synem Božím; rozuměl tomu slovu ve smyslu přeneseném, jak to odpovídalo tehdejšími názory. Ježíš se tak dostal, po lidsku řečeno, poněkud do rozpaků. Nebyl synem Božím, jak tomu rozuměl Nathanael; nemohl tedy potvrditi slova

ta pouhým ano; naproti tomu však nebyli jeho učedníci ještě zralí pro vyšší stupeň poznání. Proto se Ježíš svou odpovědí vyhne tomu, aby mluvil zřejmě, opraví zvolání Nathanaelovo a teprve potom je potvrdí.

»Že jsem tobě řekl: Viděl jsem tě pod fíkem, věříš. Větší věci nad to užitíš!«

Potom Ježíš, obrátiv se ke všem, kteří slyšeli slova Nathanaelova, pokračoval: »Amen, amen pravím vám: užití nebe otevřené a anděly Boží vystupující a sestupující na Syna člověka!«

Těmito slovy Ježíš naznačil, že jeho spojení s nebem je mnohem užší, než se kolemstojící prve ještě domnívali. Přehrada mezi nebem i zemí padla. Andělé konali službu poselů mezi Ježíšem a tím, který ho poslal. Zní to tajemně, že budou vystupovati a sestupovati. Poselství nebudou vycházeti od Boha na nebi, nýbrž od Syna člověka na zemi.

Namísto titulu »král izraelský«, »Syn Boží« dal si Ježíš jméno, které i napotom podržel: Syn člověka. A tenkrát, kdy se po prvé nazývá Synem člověka, zároveň po prvé ujišťuje slovy »Amen, amen!« Slova ta se zpravidla překládají: »Vpravdě, vpravdě.« Ježíš tu opravdu užívá nějakého výrazu způsobem jinak neobvyklým. »Amen!« se říkalo u Židů na znamení souhlasu s řečí druhého. Jestliže druhý něco tvrdil, znamenalo amen, že se potvrzuje (tak jest!); přál-li si druhý něčeho, bylo to znamení souhlasného přání (tak se staň!), svědčil-li o něčem, bylo to spolusvědectví (dovládá to také!). Jediný Ježíš užívá slova též tak, že jím dodává váhy svým výrokům. U ostatních se řeč slovem amen vždy končila; avšak Ježíš ve slavnostních chvílích slovem amen řeč počíná. Naše »vprav-

dě« nevystihuje zcela smysl slova. Je to jen výpomoc z nouze. Vždyť se také slova »vpravdě« mimo Bibli nikdy v témž spojení jako »vpravdě, pravím vám« ne- užívá. Na všech místech, kde se toto amen vyskytuje, mluví Ježíš jako »Syn člověka«, mluví autoritou Boží. Toto slavnostní amen u něho nahrazuje zapřísáhnutí, obvyklé u Židů, proti němuž v kázání na hoře vystupuje. Proto je v tom také souvislost vnitřní, vyskytuje-li se slovo amen po prvé právě na místě, kde Ježíš po prvé označuje sebe jako Syna člověka.

Svatby na Východě. (Přehled.)

Skoro žádný jiný výjev ze života Ježíšova se na výtvorech jinak nadaných malířů tolik neznásilňuje jako svatba v Káně: dvorana s hladkými mramorovými deskami s krásným vzorkováním, potom pokud možno průhled nádhernou sloupovou síní, v níž jsou řešeny perspektivní problémy, a v pozadí sál, široký a vysoký a bohatě ověnčený. Tohle by se ještě sneslo, kdyby to znamenalo jen promítnutí svatby do jiného prostředí; ale tím se prostě činí násilí vnitřní pravdě celého vypravování. Ani u nás, tím méně pak v takové vinorodé krajině, jakou byla stará Palestina, nemožno myslet, že v takovém paláci vzniknou vážné nesnáze tím, že není dosti vína! Čtou-li dnešní lidé, kteří většinou už nemají příležitosti poznati prostý a přirozený život, toto evangelium, vyvstane v nich možná i jistá ne- libost. Ježíš na svatbě! Ježíš rozmnožuje víno!

U prostého lidu je svatba téměř jedinou slavností, která nakrátko přeruší život plný práce. Byly vytvořeny malby ukazující bujné veselí, jež se při tom někdy

rozvine; ale zřídka byly zobrazeny svatby prostých lidí, při nichž vše probíhá v takové ušlechtilé vážnosti, srdečnosti a přesto s takovým sebevědomím, že se tomu žádná slavnost u vyšších stavů nevyrovná. Tyto možnosti je nutno si představit jako pozadí svatby v Káně i v Ježíšových podobenstvích o svatbách.

Všimněme si zvláště těch okolností, jež nám pomohou vsadit události při prvním zázraku Ježíšově do původní skutečnosti: vždyť bývá svatební veselí na Východě podnes skoro úplně stejné jako v době Ježíšově.

Svatba začíná v této horké zemi vždy večer a trvá, i když tam všichni hosté nezůstanou celých sedm dní, většinou déle než den. Už dávno předtím, čím chudší jsou snoubenci, tím dříve pečují o to, aby se připravili na dny, kdy budou mít hosty. Nejoblíbenější jídla jsou: skopové maso vařené v mléce, rozličná zelenina a sušené ovoce, jako fíky a hrozinky. Slyšíme-li to, napadne nás něco o rozmařilosti. Avšak titíž lidé žijí také celý týden o chlebě a vodě. Ale víno! řekne snad někdo. Jako již u Řeků za Homéra, nebylo ve staré Palestině víno prostředkem k požitku, nýbrž k výživě. Nesmí se též přehlížeti, že se víno vždycky mísilo s vodou. Dále je zjištěno, že je ve skutečných vinných krajích viděti méně opilých než dále na sever, a že se právě při slavnostech prostého lidu takové případy poměrně zřídka vyskytují; jihozemci jsou zvyklí od mládí dbáti vážného vystupování na venek, neboť se celý jejich život rozvíjí více méně na veřejnosti.

Víno se na Východě v takových domácnostech, jako byla v Káně, přechovává většinou ve džbánkách. Mluví se také v evangeliu výslovně o »vínu svatebním«. Vi-

díme přímo, jak tito chudí lidé stojí před štoudvemi a říkají: To je víno svatební! Nesmíme se ho dříve ani dotknouti!

Jako je tomu u všech zdravých národů, byla i v Izraeli svatba nejen událostí pro zúčastněné rodiny, nýbrž zároveň i důležitým dnem pro příbuzné s obou stran i pro všechny lidi v obci samé.

Proto byla pozvána Maria, matka Ježíšova, a když se objevil Ježíš, také on a s ním všichni ti, kteří ho provázeli. Rovněž všichni místní obyvatelé bez rozdílu měli volný přístup. Po upjaté obřadnosti obrazů, jež nám chtějí znázorniti zázrak v Káně, není ovšem nijaké stopy; naproti tomu v jedné věci je mrav zase přísnější než u nás: ženy a muži besedují odděleně. Ale jinak se lidé pohybují zcela volně, občas vysedávají v domě nebo před domem na rohožkách a scházejí se na ploché střeše.

Příchodem Ježíše a jeho učedníků se rozmnožil počet hostí; avšak tato nesnáz povstala určitě teprve tím, že se to rozhlásilo v osadě. Nathanael, jeden z těch, které Ježíš nedávno získal do svého průvodu, pocházel totiž z Kány. Člověk tak živé povahy, jakou projevil při prvním setkání s Ježíšem, jistě nemlčel. Když se pak všichni dali strhnouti jeho živostí a ihned použili příležitosti vstoupiti do svatebního domu, odpovídá to zcela životu v oněch městečkách na Východě.

I ve spisech rabínů se předpokládá, že i po začátku svatby přicházejí stále noví hosté.

Obsluhu hostí měl na starosti pořadatel, stolmistr; ale spíše by mu příslušel název číšníka. Jeho úkolem bylo mísiti víno s vodou, podle síly vína, a také dodávati mu příchuti rozličným kořením a dávati pokyny

jednotlivým služebníkům. Byl to úkol čestný. Připravovati pokrmy náleželo ženám. Pomáhaly při tom sestry a tety snoubenců. To jest též předpokládati o Marii, není-li to přímo již napověděno; - pravít se o matce Ježíšově: »byla tam« a nikoli: »byla pozvána«. Domácí ženy jistě jí hned, jakmile přišla, ukázaly všechny zásoby pokrmů i nápojů, jakož i »svatební víno«. Na Východě ještě více než u nás záleží radost žen při takových příležitostech především v rozličných přípravách na slavnost.

Svatby trávávaly déle než den, což nebylo bez významu pro vývoj věcí. Přicházelo-li po několik dní více hostů, než se čekalo, není divu, že rostl nepoměr mezi zásobou vína, která zprvu se zdála dostačující, a mezi množstvím, jehož skutečně bylo potřebí.

Svatba v Káně galilejské.

A třetího dne se slavila svatba v Káně galilejské a byla tam matka Ježíšova. Byl pak pozván na svatbu také i Ježíš i učedníci jeho. Neměli však už vína, neboť víno svatební došlo. (Jan 2, 1-11.)

Většinou si lidé neuvědomovali, jak osamělý byl život Marie, nežli se vydala na cestu do Kány: několik neděl předtím ji opustil Ježíš, její milovaný syn, po třiceti letech společného života. Od té chvíle, kdykoliv pohlédne na odpočívající nářadí, bodne ji cosi u srdce. Ticho již nepřerušují známé zvuky, zaléhající z dílny, které jí dříve tak mile zněly jako hovor se synem.

Přicházejí ženy, dívají se dveřmi dovnitř a táží se, kdy se Ješua zase vrátí. Nedovedou si to jinak vysvětlit, než tím, že tento syn starou matku nechal na holičkách. Je to ku podivu. Vždyť ho měli pořád za

tak vzorné dítě! Občas vstoupí také někteří muži a chtějí to či ono opatřiti. Nastane trapná rozmluva: »Není tu Ješua?« - »Není.« - »Kdy se vrátí?« - »Ne-vím.« - »Kam šel?« - »Co dělá v cizině?«

V Káně se Maria opět znenadání shledala se svým synem. Jaký to asi byl pro ni pohled, když spatřila, jak Ježíš, kterého dosud vídala jako tesaře, je obklopen žáky jako jeden ze zákoníků. Každou hodinou, co dleli spolu v Káně, poznávala Maria jasněji, že před ní stojí Ježíš už jako někdo docela jiný.

Pomáhala-li Maria chystat svatbu, tím snáze pochopíme, že zpozorovala, jak vína ubývalo. Také způsob, jak Maria později mluví se sluhy a jak tito se k ní chovají, předpokládá, že »matku Ježíšovu« již znají.

Maria přistoupila tedy k svému synu a řekla: »Nemají vína!«

Tato věta zní jako pouhé oznámení; ale okolnosti z ní dělají prosbu. Podnětem k ní byl určitě především obyčej, že všichni svatebčané přinášeli snoubencům dary v náhradu za náklad hostiny. Vlastní příčina této prosby byla pevná víra Mariina, že Ježíš hostitelům dovede z nesnáze pomoci, a přání, aby tak učinil. Takové krátké věty, jaké se vyskytují v tomto výjevu, dostávají svůj určitý význam od okolností a z celé souvislosti. To nesmíme pustiti se zřetele ani při následujících slovech. Ježíš totiž na to odpověděl Marii, své matce: »Ženo, co žádáš ode mne? Ještě nepřišla hodina má!«

Především je třeba si zapamatovati, že výraz »ženo« nemá do sebe nic nepřívětivého, nýbrž je to spíše oslovení zdvořilé formy a vyznačující uctivý odstup, jenž se v rodinném životě na Východě velice často

dává najevo. Východan mluví někdy i o sobě v třetí osobě. Podobně činí vůči jiným. Je to výraz pro povznesený způsob řeči. Východan řekne nejen své choti, nýbrž leckdy i matce »jà mara« - »paní«! V tomto smyslu nutno vykládati titul »ženo« i zde. V druhém případě, kde se nám toto oslovení znova objevuje, totiž při posledních slovech Ježíšových k matce, nikoho ani nenapadne o tomto výkladu pochybovati.

Odpověď Ježíšova je jistě přátelským, ale rozhodným upozorněním, že jak Ježíš, tak i matka jeho se mají podrobovati vůli Otcově. Ježíš tím prokázal před Otcem své matce největší možnou čest. Jeho, Mesiáše, Syna Božího, poprosila o pomoc. Jako Mesiáš jí dává odpověď - proto ji oslovuje »ženo« a upozorňuje, že od té chvíle podléhá jedině rozkazům Otcovým. »Ženo, co žádáš ode mne? Ještě nepřišla hodina má!« Maria obstála ve zkoušce, která jí byla uložena. Ona je první, jež svou pevnou důvěrou Ježíši takřka násilí učinila.

Potom se všechno událo s onou tajemnou málomluvností, kterou nalézáme právě u lidí, kteří mnoho let svorně spolu žili.

Matka se obrátí k sluhům. Všechny ty pochůzky a rozmluvy nerušily nikterak pořádku ve společnosti svatebčanů. »Řekne-li vám něco, učiňte to!«

Tato slova jasně dokazují, že Maria přes zdánlivě odmítavou odpověď Ježíšovu čekala od něho pomoc. Nesmíme přehlédnouti, že jak u sluhů, tak u Ježíše urovnává cestu zázraku. Jenom proto, že »matka Ježíšova«, matka muže, o němž mluvila celá společnost, je k tomu získala, byli sluhové později ochotni vykonati rozkaz Ježíšův, který byl sám o sobě bezúčelný.

Stálo tam totiž šest štoudví na vodu, připravených pro očišťování obvyklá u židů, a do nichž se vešlo po dvou až třech měrách. Ježíš jim pravil: »Naplněte štoudve vodou!« Zde se ukazuje spolehlivost vypravování. Mluví se o štoudvích »kamenných«; tyto nemohly na rozdíl od nádob hliněných způsobiti žádnou zákonnou nečistotu, proto se jich s oblibou užívalo k obřadným umýváním. V Jerusalemě byl v posledních letech vykopán dům, jenž podle všeho zanikl při náhlém sopečném výbuchu. Byly v něm nalezeny i takové kamenné štoudve. Jedna štoudev pojala v sebe 80—120 litrů.

Snoubencům se přinášelo darem víno (jak tomu bývá podnes). Starožidovské pořekadlo obsahuje ustanovení, že jen tehdy smí někdo jíti na svatbu s prázdnou nádobou, je-li členem bratrstva, které ženichu jako celek již bylo poskytlo dar. Mezi rozmnožením vína v Káně a rozmnožením chlebu u jezera jeví se zvláštní shoda. V Káně praví Maria: »Nemají vína!« U jezera učedníci: »Nemají chleba!« Víno a chléb se rozmnožují pod rukama přísluhujících.

Není řečeno, že Ježíš dal tento rozkaz ihned po rozhovoru s matkou. Pro toho, kdo vidí v odpovědi Ježíšově: Ještě nepřišla hodina má! výslovnou přípověď zázraku na pozdější dobu, má tato časová mezera důležitý význam. Trvala-li svatba podle obyčeje několik dní, nemluvili snad Ježíš a Maria o tom ani v přítomnosti hostů, nýbrž v době, kdy byla jakási »přestávka«.

Sluhové, poučeni byvše již »matkou Ježíšovou«, uposlechli. Naplnili štoudve až po okraj. I poručil Ježíš: »Nalévejte již a neste pořadateli!«

Kdyby Maria nebyla měla na sluhy vlivu, byli by si

to jistě rozmyslili. Co potom, kdyby jim tak pořadatel důkladně vyčinił? Avšak uposlechl; nabrali vody a donesli ji pořadateli jako napřed víno.

A hle, pořadatel zavolal ženicha. Nevíme, jakým tónem mluvil s mladým pánem domu; zachovala se nám jen slova: »Každý člověk nejprve dobré víno podává; a teprve, když se napili, předkládá horší; ale ty jsi zachoval víno dobré až dosavad!« To může znamenati: »Ty jsi chytrák!« Tak se to také často vykládá. Ale může to zrovna tak znamenati: »Vždyť je proti všem zvykům, že jste pořadateli ani neukázali zásoby vína!« Nikdy nejsou lidé na Východě nedůtklivější, než když zaujímají čestné úřady takového druhu.

Vyčištění chrámu.

Potom sestoupil Ježíš do Kafarnaum, on i matka jeho a jeho příbuzní i učedníci jeho a pobýli tam nemnoho dní; bylť blízko velikonoce židovské, i putoval Ježíš do Jerusalema. A nalezl v chrámě prodavače volů a ovcí i holubů a penězoměnce, kteří tam měli stánky. (Jan 2, 12-22.)

Z Kány se odebral Ježíš dolů do Kafarna. Říká se právem, že »sestoupil«, neboť cesta vedla nejprve vysočinou a pak sestupovala sráznou roklí až k jezeru, jež leželo asi o 300 metrů níže.

V Kafarnau měla dům tchyně Petrova. Pobyt ve městě byl tehdy jen krátkým odpočinkem a přípravou na pout do Jerusalema. Odtamtud právě vycházely karavany poutníků do Jerusalema. Pro Nazareťany to byla oklika. Ale lidé na Východě se neřídí jako Evropané podle hodinek, nýbrž podle srdce. Za důvod pro takovouto zacházku stačilo na př. již to, že poutníci od jezera zahajovali cestu zvláště slavnostním způsobem.

Podobně dnes karavany poutníků do Mekky začínají pochod za velikých obřadností. Kromě toho, táhlo-li se údolím Jordánu, bylo možno se vyhnouti území samašskému; napětí mezi Židy a Samaritány dávalo právě v době poutí často podnět ke srážkám. A hlavně v době velikonoční bylo radno sejít do údolí, protože tam táboření pod širým nebem nebylo spojeno s tolika nepříjemnostmi; nahoře na vysočině býval v noci ještě cítelný vítr a mráz. »Bylo zima,« píše Jan, když vypravuje o noci před smrtí Páně.

Ježíš putoval tehdy do Jerusalema s dvojím průvodem. Jednak s ním šli příbuzní čili »bratří«; na Východě označují každého blízkého příbuzného jménem bratr nebo sestra. Jednak s ním byli jeho učedníci, jeho »duchovní bratří«.

Když přišli k místu na hoře Olivetské, odkud bylo možno spatřiti město, všichni zajásali: jejich zrak se přenášel přes hluboko vyryté údolí Kedronské a viděli poněkud pod sebou Svaté město. Budova chrámová zářila mramorem a zlatem jako hrad Boží, nádvoří svítla svým dlážděním a sloupovými síněmi. Hradby chrámové se vysoko zvedaly nad střechami města na horském úbočí. Poutníci plni nadšení se vrhali k zemi, vztahovali ruce směrem k svatyni a chystali se slavnostně vstoupiti za zvuků píšťal a bubnů.

Nedovedeme si často ani správně představit, co znamená nádherná stavba lidských rukou lidem, kteří mají jinak stále na očích jenom poušť. Ale ještě méně dovedeme pochopiti, co cítil Ježíš, když vcházel stinnými branami do posvátných míst. Byl to dům Otce jeho! A on byl od něho poslán!

Ale hned, jakmile Ježíš vstoupil na první nádvoří,

spravedlivý hněv zkalil jeho radost. Divoká směsice lidských výkřiků a zvířecích zvuků zaléhala mu v sluch.

Koupě a prodej jsou na Východě vždy jakýmsi divadlem. Kdo kupuje, dává hlasitým křikem a různými posunky najevo, že ceny jsou příliš vysoké; prodavač odpoví na každý výkřik a na každý posunek novým křikem a novým posunkem. Oba se pak rozejdou, zase se sejdou; druzí prodavači přistoupí a hledí prvnímu odlouditi kupce. Není nouze ani o diváky, které nacházíme vždy tam, kde je nejvíce hluku.

K velikonočům bývala nejpříhodnější doba pro nejrozmanitější obchod. Věřící si musili opatřiti beránka velikonočního i jiná obětní zvířata k soukromým obětem; musili platiti daň chrámovou v úředně předepsané měně. Ti, kdož přicházeli zdaleka, musili chtěj nechtěj měniti peníze. Penězoměnci seděli u malých stolků, drobné měli na plochých miskách a ve skřínce nebo za pasem skrývali zlaté mince. Podnes skýtají nám ulice měst podobné pohledy. To vše mělo za následek, že se nádvoří chrámové přeměnilo v tržiště největších rozměrů. K tomu se pojal hluk způsobený zvířaty. Dobytek stál i ležel na kamenných dlaždicích a řval, unaven dlouhou cestou a trápen žízni. Týž pohled se nám naskytuje podnes v Mekce. Povýk na trhu všechno přehlušuje a poutníci, kteří dlí po prvé a naposled v životě v Mekce a chtějí obětovati ke cti Allahově, dávají se podváděti hrabivými kupčíky.

I upletl si Ježíš z řeménků důtky a jal se čistiti chrámové nádvoří. Když Ježíš takto vystoupil, jistě se projevil božský hněv, který háral v jeho nitru. Ačkoliv byl až do hloubi duše pobouřen, přece jednal v dokonalé sebevládě. Vůči takovému člověku je všechn odpor

marný. Zvířata, voly a ovce vyhnal důtkami; drobné peníze se rozsypaly po dláždění; prodavačům holubů, kteří stáli u klecí ze třeštiny, kázal opustiti nádvoří. Co jim říkal, platilo všem: »Odkliděte to vše odtud a nečiňte domu Otce mého tržištěm.«

Tímto výstupem byli učedníci překvapeni zrovna tak jako kupčíci a ostatní diváci. Ježíš, Galilejec z Nazareta, se odvážil zakročiti proti zlořádům, jež kněží trpěli!

Došlo vskutku také hned k výsledku. Otázali se Ježíše: »Jakým znamením se nám prokážeš, že smíš ty věci činiti?«

Touto otázkou mlčky připouštěli, že Ježíš jednal v duchu zákona a že Bůh mohl někomu svěřiti takový úkol. Ale pak se musil takový člověk také prokázati »zázračným znamením«, že ho Bůh opravdu poslal.

Ježíš na to prohlásil:

»Zbožte chrám tento a ve třech dnech jej zase vzdělám!«

Dám vám znamení! Ale znamení to se ukáže, až se projeví vaše pravé smýšlení tím, že mne zabijete! Potom znovu zřídím chrám, který jste zbožili. - Neboť vstanu třetího dne z mrtvých!

Ani tazatelé, ani učedníci tehdy ještě neporozuměli odpovědi. Avšak učedníci se nedali odvrátiti od Ježíše tím, že mluvil o věcech, kterých nechápali. Ale učitelé zákona, kteří ho vyslýchali, ani na chvíli nepomyslili, že by mohla být slova, jichž by oni nedovedli naráz pochopiti. Vysmívají se mu:

»Čtyřicet a šest roků stavěn byl chrám tento a ty jej vzděláš ve třech dnech?«

Židé ukazují, jak je nemožné vystavěti ve třech dnech

takovou budovu, jakou byl chrám. (Tehdy se skutečně stavělo 46 let na chrámě. Herodes Veliký začal totiž r. 18. př. Kr. přestavovati chrám v nádhernou budovu. Neptají se však po tom, co znamená »zbožiti chrám«, a za to je činí Ježíš odpovědnými.

Rozmluva s Nikodemem.

Byl pak jeden člověk z farizeů jménem Nikodem, člen rady židovské. Ten přišel k Ježíšovi v noci a řekl jemu: »Mistře, víme, že jsi učitel, který od Boha byl poslán; neboť nikdo nemůže činiti ty zázraky, které ty činíš, není-li Bůh s ním.« (Jan 3. 1-21.)

Nikodem je ze společnosti farizeů, je hluboce vzdělaný a vyzná se výborně v Zákoně. Na rozdíl od mnohých jiných si zachoval přese všecku učenost i vědění aspoň něco z onoho citu, kterým prostí lidé rozlišují podstatné životní otázky od podružných. Tento cit ho pohnul k návštěvě, která podle vnějších okolností není hrdinstvím, ale přesto svědčí o určité odvaze a zvláště o vědecké poctivosti.

Nemusila to býti výhradně obava před ostatními, co ho přimělo, aby navštívil Ježíše v noci. Chtěl důkladně prozkoumati věc Ježíšovu a vyptat se jeho samého na jeho učení. K takovým rozhovorům se na Východě právě večerní hodina hodí nejlépe. Vypravuje se o rozmluvách zákoníků, jež trvaly dlouho do noci. Je to zcela přirozené v zemi velikých veder, zrovna tak jako noční studium.

Nikdo na Východě nezačne ani obyčejnou rozmluvu, aniž prohodí úvodem několik lichotivých slov. Dokonce i u nádražní pokladny se stane, že prostý fellah odpoví na otázku, znějící po evropsku: »Čeho si pře-

jete?» klidně a přívětivě: »Přišel jsem vás pozdravit!« — Teprve potom prozradí, že by vlastně chtěl dostat jízdenku. Tak i Nikodem začíná ujištěním poněkud divným u muže, který vyhledal Ježíše v noci.

»Mistře, víme, že jsi učitel, který byl poslán od Boha; neboť nikdo nemůže činiti těch zázraků, které ty činíš, není-li Bůh s ním!« Kdyby byla rozmluva měla průběh na Východě obvyklý, byl by Ježíš odpověděl několika přívětivými slovy - ponenáhlu by se byl Nikodem dostal k jádru věci a byl by poprosil Ježíše, aby mu vyloužil své učení. Vždyť každý zákoník měl zásobu pořekadel a příkladů sobě vlastních. Avšak Ježíš začne hned otázkou, jež se týká všech členů jeho říše, jak ubohého fellaha galilejského, tak zákoníka jerusalemského.

»Vpravdě, vpravdě, pravím tobě: Nenarodí-li se kdo znova, nemůže viděti království Božího!«

Nikodem sice chápe, že Ježíš mluví o základu svého učení, ale větě samé nerozumí. Jsa jako zákoník zvyklý vynalézati námitky a vítězně je vyvracet, ihned odpoví, ale zatím prozrazuje, jak málo Ježíši rozumí.

»Kterak může člověk se naroditi, jsa stár? Může-liž po druhé vejíti v život matky své a opět se naroditi?«

Ježíš odpoví na námitku, kterou pronesl Nikodem s velkou živostí a v plném přesvědčení, že má pravdu, s naprostým klidem; opakuje svůj výrok a vykládá, v čem spočívá druhé zrození člověka.

»Vpravdě, vpravdě, pravím tobě: Nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha, nemůže vejíti do království Božího. Co se narodilo z těla, tělo jest, a co se narodilo z Ducha, duch jest!«

Ježíš rozeznává dva způsoby zrození, jež jsou začátkem nového života: zrození z těla, kterým se počíná

život tělesný a které se, jak Nikodem správně podotýká, nemůže opakovati; potom zrození z vody a z Ducha, které budí nový život duchovní v člověku, pokud dlí ještě na zemi. Také Jan Křtitel mluvil o křtu Duchem.

Po těchto slovech nabyla Nikodemova tvář výrazu, kterým Východan vyjadřuje údiv výmluvněji nežli hlučným odporem.

»Nežasni, že jsem ti řekl: Musíte se znova naroditi! Vítr přece také vane, kde chce; a slyšíš jeho zvuk, ale nevíš, odkud přichází a kam jde; tak je tomu s každým, kdo se narodil z Ducha!«

Za teplých měsíců vane každý den čerstvý vítr od moře přes vysočinu Palestinskou směrem k prolákliné Jordánské.

Jasná obloha, na níž není mráčku, ozařuje krajinu, vítr vane stejnoměrně nad ní, nikde není temných mračen ani divokého horstva, jež by mohlo býti východiskem nebo cílem vanoucího větru. Ohebné cypřiše se ladně pohybují na pozadí modrého nebe. Ve všech stromech, jež mají suché a tuhé listí, šumí vítr podobně jako v našich jedlích, ale i na pustých, divokých výšinách, kde nespatříme daleko široko stromu, zaslechneme ještě šelest neviditelného vánku. Tato hra přírody se opakuje každý den a trvá často pozdě do noci. Je dosti možné, že tento větérek vál právě v hodinu, kdy Nikodem seděl s Ježíšem. Židu jakož i Řeku narážka na vítr mnohem dokonaleji vystihovala věc, neboť v jejich řečech slovo »duch« a »vítr« zní stejně; představa větru dala podnět, aby týmž slovem bylo označeno něco neviditelného - »duch«.

Zavanutí větru se podobá zrození v Duchu; nevi-

díme, odkud přichází ani kam jde, když tvoří v duši nový život, ale tento život lze poznati z účinků.

Nyní teprve Nikodem správně pochopí, jak veliká je propast mezi učením Ježíšovým a naukou farizeů. Zmůže se jen na otázku:

»Kterak se to může státi?«

»Ty jsi učitelem v lidu izraelském a ani toto nevíš?«

Ježíš mu vyložil, že Duch přetvořuje každého člověka v novou bytost. Už skrze proroky Starého zákona bylo předpověděno, že Duch Boží bude jednou vylit nejen na jednotlivce, nýbrž na všechny. Proto Ježíš upozorňuje učeného zákoníka, že by o takových věcech přece měl něco věděti. Pokud o tom máme zprávy, Ježíš ve svém životě nikomu nevytkl výslovně nedostatek vědomostí nežli tomuto učenci; a tomu to učinil jenom z dobroty, aby ho totiž připravil na další poučení. Vyjevuje mu, že on je prorok Bohem seslaný, který ví nejen více, nežli zákoník Nikodem vůbec může poznati, ale že má o všem nejvyšší stupeň jistoty; neboť to ví z vlastního názoru. A zná více než jiní, neboť zná tajemství nebes.

»Vpravdě, vpravdě pravím tobě: Co z vlastního víme, to zvěstujeme, a co jsme sami viděli, to osvědčujeme; a vy svědectví našeho nepřijímáte. Nevěříte-li mi ani, když vám mluvím o věcech, které se dějí na zemi, kterak uvěříte, povím-li vám věci nebeské? Nikdo nevstoupil na nebe, leč jen ten, kdo s nebe sestoupil, totiž Syn člověka, který jest v nebi!«

Nikodem žasl, když Ježíš ještě vyprávěl o věcech nebeských, jež lze i na zemi do jisté míry poznati. A což teprve, až Ježíš vyjeví věci, jež jsou výlučným tajemstvím nebes a jež může znáti jen ten, kdo je z nebe!

Nyní vyjevuje veliké tajemství:

»Jako Mojžíš povýšil hada na poušti, tak musí povýšen býti Syn člověka, aby nikdo, jenž v něho věří, nezahynul, nýbrž měl život věčný.«

Syn Boží sestupuje na zemi, aby lidstvo vykoupil; vykoupí je tak, jako byli Izraelité na poušti uzdraveni od uštknutí hadího. Jestliže vzhledli s vírou a důvěrou k Bohu, unikli smrti. Podobně mají býti zachráněni všichni lidé, pohlédnou-li s důvěrou na Syna Božího, - poněvadž i on má býti povýšen.

Tajemným způsobem naznačil Ježíš svou smrt na kříži. Ale tento náznak byl tehdejšími lidmi srozumitelnější nežli nám. Ukřižování se provádělo většinou tak, že se postavil dřevěný sloup, odsouzence pak přibili za dlaně na příčnou kládu, kterou s ním pak vytáhli a připevnili na sloupu čili »povýšili«. V takovém případě bylo ukřižování skutečným povýšením. Jasně vy-
ciťujeme tuto souvislost, čteme-li ve staroegyptském snáři: Zdá-li se komu, že se »houpe« ve výšce, znamená to, že ho čeká smrt na kříži.

Nikodem už Ježíši nestačí, třebaže Ježíš spojuje s měděným hadem obraz, který byl zákoníkovi známý. Poněvadž už neví, co by namítal, ztrácí též chuť k otázkám. Avšak Ježíš ho poučuje dále.

Protože nový život závisí na dobré či zlé vůli jednotlivcově a nikoli na světských vědomostech, jsou také podmínky spásy u všech lidí stejné.

»Neboť tak miloval Bůh svět - totiž všechny lidi bez rozdílu, - že Syna svého jednorozeného dal, aby nikdo, jenž v něho věří, nezahynul, nýbrž měl život věčný. Vždyť Bůh neposlal Syna svého na svět, aby soudil svět, nýbrž aby spasen byl svět skrze něho.«

Lidé se sami nezachrání, Bůh je zachrání. Proto také není záchrana ve světských vědomostech; naopak, mohou dokonce překážeti záchraně, kterou Bůh nabízí. Neboť jestliže Bůh zachraňuje, žádá jediné, ale neúprosně, aby se člověk ochotně chopil Boží ruky. Jakmile Bůh nabídne někomu záchranu, splní se »automaticky«, smíme-li tak říci, slova: »Kdo věří v něho, nebývá souzen; kdo však nevěří, jest již odsouzen, poněvadž nevěří ve jméno jednorozeného Syna Božího.«

Podobenství ještě více objasní tuto myšlenku. Neboť to, co se děje mezi Bohem a člověkem, má obdobu i v obyčejném životě. Rozsvítí-li se náhle za noci v temné ulici světlo, budou lidé, kteří mu poběží s radostí vstříc; ale budou i takoví, které to omrzí a ti prchnou ještě do hlubší tmy.

»V tom pak záleží soud, že Světlo přišlo na svět a lidé milovali více tmu nežli Světlo; neboť skutky jejich jsou zlé. Každý zajisté, kdo činí zlé, nenávidí světla a uchyluje se od světla, aby nevyšly najevo skutky jeho. Kdo však žije podle pravdy, tíhne k světlu, aby o skutcích jeho bylo zjevno, jak jsou v Bohu vykonávány.«

A tak celá řeč zakotvila v myšlence, která jako základní tón zaznívá všemi slovy Ježíšovými: Každý člověk má rozhodnutí o svém osudu ve vlastních rukou.

Uvěznění Jana Křtitele.

Herodes vyslal pochopy, aby zajali Jana, a dal ho střežiti pro Herodiadu, manželku Filipovu. (Marck 6, 17-18, Mat. 14, 3-5, Luk. 3, 19-20.)

Zdraví není přenosné, ale zajisté nemoc. To platí jak o jednotlivých lidech, tak o celých národech, kteří se vzájemně stýkají. Za doby Ježíšovy se ukázalo, že

i v Izraeli byli mužové a ženy oněch kruhů, které se přátelily s mocnými tohoto světa, nakaženy mravní lehkomyšlností, která tehdy vháněla kulturní svět Řeků a Římanů do záhuby.

Herodias, po matce z rodu Hasmoneovců, byla manželkou Filipa, syna Heroda Velikého. Později se seznámila s jeho bratrem Antipou, který se jí velice zalíbil. Antipas byl sice již ženat; měl za ženu dceru beduinského knížete Arey ze Zajordání. Herodes Veliký, jeho otec, tam dal postavit opevněný palác, jehož bylo možno použít jako pevnosti, bylo-li mezi nimi nepřátelství, i jako místa k přátelským schůzkám, byla-li mezi nimi dobrá shoda. Tato tvrz byla u města Machaeru a měla stejné jméno. Stojí na místě, kde se vysočina pouště směrem k Mrtvému moři snižuje a tříští v jednotlivé chlupy.

Herodes projevil svou nerozhodnou povahu, nechávající jednati jiné, již od počátku svého poměru s Herodiadou. Nežli se vzchopil k rozhodnutí, aby svou ženu propustil, dověděla se ona, co se chystá; rozloučila se s ním, uchýlila se na tvrz Machaerus a odtamtud prchla k svému otci. Totéž se bude opakovati i později: Herodes nechá ženy samy jednati anebo přese všechno na jiné.

Ale s jedním člověkem, totiž s Janem Křtitelem, nepočítal ani Herodes ani Herodias. Ten se jednou objevil před panovníkem a pokáral ho z cizoložství. Vždyť bratr se nevzdal svých práv; byla tu také dceruška; bylo to tedy v každém ohledu cizoložství. Bez bázně mu prorok vmetl ve tvář: »Není dovoleno tobě míti manželku bratra tvého!«

Herodes už byl ve vleku ženy, když dal Jana v do-

hodě s farizey a snad také jejich pomocí zajmouti a dopraviti na tvrz Machaerus. Nebylo třeba se báti, že ho odtamtud jeho přátelé násilím vysvobodí. Píše-li Flavius Josephus, že Jan byl obětí politiky, je to jen částečný důvod tohoto opatření.

Beduinský kníže Aretas nemohl Herodovi promínuti odmrštění své dcery; snad napjatý poměr k němu byl příčinou, že Herodes nepobýval častěji na Machaeru; ale možná, že v tom měla prsty i jeho souložnice; neboť ta se nespokojovala zajetím Jana Křtitele, nýbrž přičiňovala se, aby vylákala na muže rozkaz k popravě.

Herodes opět váhal. Choval sice též vůči němu hněv, ale nicméně se tomu muži také obdivoval. Stávat se často, že právě lidé nerozhodné povahy bývají nadšeni smělymi hrdiny. Rád naslouchal řečem Křtitelovým, ale nedovedl se odhodlati k žádnému rozhodnutí. Žádala-li ho žena: »Dej ho usmrtiti!« lekal se vraždy. Vyčítal-li mu Jan jeho hříchy, neměl odvahy ho propustiti.

Jako v mnohých podobných případech, měla konečně rozhodnouti »vhodná příležitost«.

Dověděv se o zajetí Janově, opustil Ježíš Judsko, aby unikl nástrahám farizeů. Zajetí Křtitelovo bylo Ježíši znamením k veřejnému vystoupení v Galilei. Už byl čas.

V Judsku podléhala policie přímo veleknězi jakožto svému veliteli. Byl by tedy Ježíš již od počátku narážel ve svém působení stejně jako Jan na překážky. Naproti tomu v Galilei sahala moc veleknězova jen potud, pokud se jí Židé z náboženské horlivosti dobrovolně podřizovali.

Nedostatek vody v Palestině.

Palestina je země obklopená pouštěmi. V pozadí západního pobřeží se táhne písčina, na jihu a na východě splývá země nepozorovaně s arabskou pouští. Pohoří samo je složeno z nesčetných kulatých nebo protáhlých vápencových hřbetů. Voda stéká s kamenitých vrcholků již za deště a mizí v trhlinách a rozsedlinách. Ale od konce dubna až do října vůbec neprší. V této letní době proniká kolem ležící poušť hlouběji do nitra země.

Zatím co vedro trvá měsíce, vody neustále ubývá. Denně vanoucí západní větry přispívají vedle slunečního žáru značně k tomu, že půda vyprahne. Hroudy jsou potom také suché a drobivé, že se podobají starému popelu. Velké kapky prvních podzimních lijavců do nich nevniknou; rozbijí se na kuličky, které se rozkutálejí a při tom obalí vrstvou velice jemného prachu.

Jen poměrně řídké prameny prýští z takové hloubky a mají tak veliké úvodí, že tekou po celé léto; většina lidí se musí spokojiti s dešťovou vodou ze studenější roční doby, jež se zachycuje do cisteren, podzemních to nádrží; ale ani s touto vodou se vždy nevystačí. Neboť jen silné lijavce vydají tolik vody, aby se cisterny naplnily.

Po málo deštivých zimách může nastati tak všeobecný nedostatek vody, že je strašnější než hlad. Ještě v posledních letech musely se celé vesnice vystěhovati a uchýliti do Jordánské prolákliny.

Každý obyvatel Palestiny zkusí dříve či později, většinou však vícekrát v životě sám na sobě, co to znamená hynouti žízni. Proudění vláhy v těle se zastaví. Je hrozné, dostaví-li se s přibývajícím slabostí ještě zvýšené roz-

čilení. Jazyk nemá klidu, rty popraskají a naskočí na nich puchýře. Člověk cítí, jako by ho něco z nitra ohrožovalo a naň doráželo. Arabové snaží se odvrátit svou mysl od tohoto stavu a berou proto do úst kámen. Na nejvyšší stupeň se však vybičuje pud po nezbytném nápoji, přijdou-li po cestě »bezvodou krajinou« ke studni, Zurčení vody přivádí člověka úplně z rovnováhy; vlhké výpary z tmavé studně už značně osvěží. Není divu, že v těchto zemích neopěvují jen poháry plné vína, nýbrž i džbány plné vody.

Za takových okolností probouzí se v člověku jakýsi šestý smysl, smysl pro vodu. Voda stane se takovou životní nutností, že nemůže být ničím jiným nahrazena; proto chápeme, že staré židovské přísloví praví: Jsi-li na cestě nucen vylíti buď láhev vody nebo láhev oleje, obětuj raději olej!

Čerpati vodu, pít vodu jest jednou z hlavních činností. Volání: »Moje, moje (voda, voda)!« zní celou zemí; sotva toto volání zaslechneme, už je nám lépe.

Byl by div, kdyby člověk Východu nevyjádřil svůj poměr k vodě v obrazných rčeních; celým Písmem, které čerpalo podobenství z poměrů této země, táhne se přirovnání: »Bůh jest duši, čím voda tělu!« Lidé Východu naslouchají i dnes zcela jinak než my, mluvili Ezechiel ve chvalozpěvu na dobu Mesiášovu o zátopách životodárné vody. Poušť proniká každý rok na několik měsíců do nitra této země; prorok líčí záplavu milostí doby Mesiášovy obrazem, který znázorňuje pravý opak tohoto zjevu.

Pramen vyprýští z chrámu, voda vyrazí zpod prahu, přibývá jí a dá se v tok. Potoky a řeky země mají jinak vodu jen v horním toku, potom však vedrem vysychají

a v písku zanikají; tyto vody však se stanou během toku samy stále novými a novými prameny. - 1.000 loktů odtud bude voda sahati až ke kotníkům, po dalších 1.000 loktech až ke kolenům a po dalších ještě až ke kyčlím; pak bude proud už tak hluboký, že se dá jen přeplavati. Na jeho břehu vyvstane stromů bez počtu - vznikne krajina, jakou možno spatřiti u Nilu. Ale zatím co jindy řeky v poušti mizejí, tento proud doráží na poušť, kde tato jindy nejhůře život ničí. Tok míří k Mrtvému moři, ležícímu v proláclině. Tam úžlabiny mezi chlupy se třpytí vrstvami hořké soli, v žíravé vodě hyne veškeren život. Proud vody z chrámu promění vodu Mrtvého moře ve zdravou, takže se dá pít. Kde se vezme, tu se vezme v Mrtvém moři spousta ryb, po celém pobřeží řadí se rybářská stanoviště. Proud dokonce zničí Mrtvé moře; jen tůně, které nepojmou jeho vodu, zůstanou i dále tím, čím byly: záhubou všeho živého.

U tohoto proudu listí již nepadá se stromů, vzácné ovoce dozrává každý měsíc po celý rok a jest člověku potravou, zatím co listí jest mu lékem.

Z Krista vychází tento proud milostí do světa hříchem zahynulého a omlazuje vše, co jej do sebe přijímá. Dvakráte nazývá se Ježíš pramenem života: po prvé, rozmlouvaje o samotě se ženou u studně, tedy v rozhovoru, v němž běželo o jedinou duši, a po druhé v chrámu, kde šlo o osud všeho lidu.

Ježíš u studnice Jakobovy.

Ježíšovi bylo jít Samařskem. I přišel k městu samařskému jménem Sichar, poblíže pole, které Jakob dal svému synu Josefovi. Byla tam pak též studnice Jakobova. Proto Ježíš, jsa cestou unaven, posadil se u studnice. Bylo kolem šesté hodiny. Tu přišla jedna žena samařská vážit vodu. (Jan 4, 4-42.)

Rozmluva se Samaritánkou je zajímavým protějškem rozhovoru s Nikodemem.

Nikodem je vynikající učenec - Samaritánka je prostá žena z lidu. Na Východě ženy nemají vzdělání; nepokládají se za duchovně plnocenné. Ještě před několika lety jistá mohamedánka, přestoupivši ke katolické Církvi a pohnaná za to před soud, byla osvobozena s odůvodněním, že ženu nemožno za všechno činiti odpovědnou. Nikodem je obklopen hradbou předsudků a odcizil se životu - Samaritánka má životní zkušenosti, třeba ne veskrze v dobrém slova smyslu, a je veškerých předsudků prostá. Jen pro tuto vlastnost dojde vůbec k rozmluvě mezi ní a Ježíšem. Nikodem přichází v noci a ponechá si všechno pro sebe - Samaritánka poví hned každému, že našla »Mesiáše«.

Ježíš byl na cestě do Galileje; krajina samařská tvoří už svým rázem přechod mezi Judskem a Galileou. Výšiny jsou většinou rovnější, kamení je měkčí, údolí mezi jednotlivými pohořími jsou širší i větší. Jednou z nejkrásnějších dolin je rovina u starobylého města Sicharu. Tam se udál výjev, o němž vypravuje Jan.

Cestou do Judska stanul Ježíš asi o polednách u studnice. Nyní se klene nad oním místem zpola dostavěný chrám a studna je nově vyzděna. Dále k severu jsou na cestě do Galileje ještě staré studnice. Na jejich obezdív-

ce si někdy poutníci odpočinou. Na takovou se posadil také Ježíš, »jsa cestou unaven«. Učedníky poslal do města, aby nakoupili jídla. Ještě nyní vidáme u domorodců podobné výjevy: odpočívají u studně, zajdou si do blízkého města a nakoupí chleba, v létě také vždy něco ovoce; to jim stačí.

Z následujících slov Ježíšových k učedníkům je patrné, že chyběly čtyři měsíce do žní, tedy to bylo někdy v lednu nebo v únoru. Ale přece asi bylo jasné počasí, vždyť za deště se nikdo nevydá na delší cestu. Někteří se už pokoušeli tento výjev přeložit do letní doby. Tomu mimo jiné odporuje i to, že se Ježíš o polednách setkal u studně jen s jedinou osobou. U studnice Jakobovy, která leží na tak rušné cestě, bylo by v létě odpočívalo vždy několik poutníků.

Zatím co Ježíš odpočívá na obezdívce studny, blíží se Samaritánka se džbánem na hlavě a s vědrem v ruce. Podnes je studna 23 metry hluboká. Spatří cizince; pozná ihned, že je Žid, a dál se o něho nestará. Ale Ježíš sám k ní promluví:

»Dej mi píti!«

To ji překvapilo. V Palestině mají za neslušnost, zeptá-li se kdo ženy třeba jen na cestu. Právě u této studnice, která se připisovala praotci Jakobovi, docházelo častěji než jinde k hádkám a rozepřím mezi Židy a Samaritány. Dnes tam najde Žida, který jako by o všech těch hádkách vůbec nevěděl. Samaritánka zatím už spustila vědro provazem dolů. Podá Ježíšovi vody. Nikdo na Východě nepije, aby, podáváje číši dále, neprohodil několik vhodných slov.

»Kterak ty, Žid, můžeš žádati ode mne, Samaritánky, abych ti dala píti?«

Ježíš odpovídá:

»Kdybys znala dar Boží a věděla, kdo jest ten, jenž ti praví: „Dej mi pítí,“ i ty bys ho poprosila a dal by ti vody živé!«

Samaritánka stála nad studnicí a dívala se do prohlubně tehdy ještě 30 metrů hluboké. Vespod byla živá voda; studnice Jakobova totiž dosahuje svým dnem až k pramenům, jež sbírají své vody ze skal u hory Garizim. Cizinec mluví o vodě a přece nemá ani vědra ani provazu. Samaritánka zároveň cítí, že neznámý s ní mluví naprosto vážně. Téhož člověka, kterého před chvílí nazvala »Židem«, osloví »Pane«!

»Pane, ani nemáš, čím bys navázil, a studně jest hluboká; odkud tedy vezmeš vodu živou? Ty přece nejsi větší než otec náš Jakob, který nám tu studnici zanechal. On sám z ní pil i synové jeho i stáda jeho!«

Protože nabyla k němu důvěry, mluví k ní Ježíš jasněji. Avšak Samaritánce se tím jeho řeč stává ještě tajemnější.

»Každý, kdo pije z vody této, žízniti bude opět; kdo však se napije z vody, kterou já mu dám, nebude žízniti na věky: Voda, kterou já mu dám, stane se v něm pramenem vody vytryskující do života věčného!«

Už nesčetněkrát šla tato žena ke studnici v letním vedru, unavená a utrmácená. Už by nemusela s námahou vážit i nosit vodu, kdyby jí někdo dal vodu, která uhasí žízeň nadobro. Není tak bázlivá jako Nikodem, a proto se odváží říci:

»Pane, dej mi té vody, abych již nežíznila a nemusila sem chodit pro vodu!«

Tu Ježíš přechází pro ni, ne však pro sebe, na něco zcela jiného:

»Jdi, zavolej muže svého a vrať se sem!«

Tato slova jistě projela duší Samaritánčinou jako blesk! Copak chce tenhle neznámý? Napadnou ji všelijaké věci z dřívějšího života.

»Nemám muže!« odsekne; neboť hovor se už příliš dotýká osobních věcí. Z prvního údivu se však dostane do druhého, ještě většího, neboť cizinec pokračuje se stejným klidem jako předtím:

»Dobře jsi řekla: „Nemám muže!“; neboť pět mužů jsi již měla a šestý, s nímž nyní žiješ, také není tvůj. Potud jsi skutečně pověděla pravdu.«

Samaritánka cítí, že mluví s člověkem, který zná její nitro. Rychle obrací řeč, jak to dovedou zejména ženy v pravý okamžik, a praví:

»Pane, vidím, že jsi prorok! - Otcové naši se klaněli na téhle hoře. Vy zase pravíte, že Jerusalema je místo, kde náleží se klaněti!«

Samaritánka ukazuje na návrší Garizimu. Chrám, který tam stával, byl už před sto lety rozbořen. Musí tedy nyní opravdu do Jerusalema, chce-li se modliti k Bohu?

Tu Ježíš prohlašuje slavnostně:

»Ženo, věř mi, přichází hodina, kdy se nebudou klaněti Otci ani na této hoře ani v Jerusalemě. Vy se klaníte tomu, co neznáte; my se klaníme tomu, co známe, poněvadž spása vychází ze Židů!«

Žena naň pohlédne s jakýmsi tichým zklamáním a myslí si: **»Ach, je pyšný jako ostatní Izraelité!«**

Avšak neznámý pokračuje ještě slavnostněji:

»Avšak přichází hodina a nyní jest tu, kdy praví ctitelé budou se klaněti Otci v duchu a v pravdě; neboť Otec hledá takových, kteří by se mu tak klaněli. Bůh

je duch a jeho ctitelé musí se mu klaněti v duchu a v pravdě!«

Tato slova ohlašují, že se Bůh bude uctívati mnohem dokonaleji než za stará. Dokonaleji co do místa bohoslužby: - Nejen v Jerusalemě, nýbrž všude na světě se budou pravému Bohu klaněti. Dokonaleji co do způsobu: - Oběť už nebude jen symbolem toho, co lidé chtějí nebo mají činiti, nýbrž bude Bohu prokazovati úctu opravdu božskou.

Avšak žena pochopila jen citem posvátnost řeči. Nerozebírá jednotlivých výrazů. Má Ježíše za proroka, který konečně musí rovněž čekat, až se ukáže Mesiáš. Jsouc přesvědčena, že neznámý touží stejně jako ona po oněch časech, uzavírá rozmluvu:

»Vím, že jednou přijde Mesiáš. Až tedy přijde on, poučí nás - i mne, Samaritánku, i tebe, Žida! - o všem!«

Tu vida, že žena ochotně a odevzdaně vyznává svou naději ve Vykupitele, Ježíš už neváhá ani okamžik a praví:

»Já to jsem (Mesiáš), jenž mluvím s tebou!«

Závěr nemožno si představit jinak, nežli že se odehrál v jediném pohledu: Byl to pohled očí Ježíšových, jenž pravil: Mluvím pravdu! a pohled očí Samaritánčiných, jenž vyznával: Věřím!

V téže chvíli se vracejí učedníci. Žena nechává džbán na místě a spěchá do města. Ženy totiž nosívaly džbány na hlavě; s nimi tedy nemohou rychle běžeti. Byla to velká novina, když žena, kterou kdekdo znal, přicházela od studnice oznamujíc: »Pojďte a vizte člověka, který mi pověděl všechno, co jsem učinila; není-li on Mesiáš?«

Žena chytře ponechává ostatním, aby sami rozhodli. Všichni už byli jati zvědavostí; neboť kdo tuto ženu hovorem tak přetvořil, jistě nebyl obyčejný člověk.

Ježíš hovořil se Samaritánkou, ač nebylo obyčejem pouštět se se ženou do rozmluvy - zákoníkům to bylo přímo zakázáno. Učedníci nad tím žasli. Ale s pravým jemnocitem, na Východě obvyklým, hledí ukrýti svůj úžas a snaží se Mistra probuditi z jeho zamyšlenosti. Praví mu:

»Mistře, pojez!«

Takový výjev možno viděti i dnes u studnic. Nakoupili chleba, lámali jej a jedli. I voda byla při ruce. Podávali jí tedy i Ježíši.

Ježíš však prohlašuje jakoby z jiného světa:

»Já mám pokrm k jídlu, jehož vy neznáte!«

Učedníci se dívají na sebe: »Snad mu nakonec někdo přinesl něco k jídlu? Dokonce snad ona žena?«

»Mým pokrmem jest činiti vůli toho, jenž mne poslal, a dokonati dílo jeho!

Nejste i vy z těch, kteří praví: „Ještě čtyři měsíce a bude žeň?“ Hle, já však pravím vám: Pozdvihněte oči svých a podívejte se na pole, jak se již bělají zráním.

A kdo žne, bere odplatu a shromažďuje úrodu do života věčného, aby se radoval i ten, kdo seje, i ten, kdo žne. V této věci se osvědčuje přísloví: „Jiný rozsévá, a jiný žne.“ Já jsem vás poslal žíti, o čem jste nepracovali; jiní pracovali, a vy jste vešli v práce jejich.«

Rovina Machenská, kterou měli za tohoto hovoru před očima, je podnes výbornou ornou půdou. Také tehdy se zelenala pole po zimním dešti mezi bělavými kamenitými kopci. Osení mělo dozrání až za čtyři mě-

síce. Bůh sice určil, aby žeň duší v Samašsku započala později, ale již bylo vidět, že tam doba zrání byla bližší nežli v Izraeli. Totéž pozorujeme, srovnáme-li Samaritánku s Nikodemem: předhoni-la ho o čtyři měsíce. V Nikodemovi obilí teprve klíčilo, u ní však už svítily zralé klasy.

Ježíš nemluví nepřesně, nýbrž velice názorně, říká-li, že klasy jsou »bílé« ke žni a nikoliv zlaté. Obilí palestinské, kterého dešť nikdy nezavlažuje, a které při dozrání většinou schne, má bílou barvu se slabě žlutým nádechem.

Zatím vyšli Ježíši vstříc Samaritáni a pozvali ho k sobě, ačkoliv byl Žid! Zůstal u nich dva dny, jak to bývalo obyčejem u hosta.

Ze slov, jimiž končí toto vypravování, poznáváme, že Samaritáni záviděli poněkud své spoluobčance, která první viděla Ježíše. V celku nedůvěřovali jejímu úsudku; ať si na tom tolik nezakládá, myslili si. I sami už mluvili s Ježíšem! Pravili: »Věříme už nikoli jen pro tvoji řeč; neboť sami jsme slyšeli a poznali, že tento jest vpravdě Spasitel světa!«

JEŽÍŠ PŮSOBÍ V GALILEI

Krajina galilejská. (Přehled.)

Je-li krása Judska vážná a drsná, je Galilea zemí plnou půvabu a rozmanitosti. Samařsko, země mezi Galileou a Judskem, je přechodem mezi nimi. Jakmile vstoupíme na půdu galilejskou, přijdeme do roviny Jezreelské, která sama urodí více obilí nežli celé Judsko. Hory jsou tu jen zčásti vápencovité. Srázy hor Nazaretských připomínají poněkud ještě Judsko. Jinak se tam většinou vyskytuje sopečný čedič. Proto jsou kopce mnohem oblejších tvarů a skály rychleji zvětrají. Na stráních už se udrží úrodná prst. Je tam více stupňovitých teras, na kterých se i ve vyšších polohách daří plodiny. Podnes je Galilea obilnicí Palestiny. Ani za doby Kristovy nebylo tomu jinak. V podobenstvích, vzatých z Galileje, se zrcadlí krajina oplývající úrodou.

Střed Galileje je také jiný nežli střed Judska. Jako Jerusalelem leží na tom místě, kde se drsnost Judska stupňuje, tak je srdce Galileje tam, kde vyniká nad ostatní krajinu půvabem: je to pobřeží »Galilejského moře«, jezera Genezaretského.

Přijdeme-li dnes do oné krajiny od Nazareta a uzříme-li po prvé jezero, býváme poněkud zklamáni.

Většinu roku se pod strání, jež je porostlá zažloutlou, suchou travou a bodláčím, rozprostírají šedomodré vody jezera. Jasnou září světla vynikají protivy mezi vodou a zemí, mezi nimiž tam beztoho není přechodu. Živě hrající vlny se dotýkají vyprahlého břehu, svítícího jasnou barvou se žlutavě-šedivými odstíny. Při

bližším pohledu rozezná oko ještě jednotlivé skupiny stromů, ale i tyto jsou osamoceny a netvoří nového obrazu.

Ale naše představa se úplně změní, dovíme-li se, co se vše urodí na pobřeží, je-li dostatek vláhy. Jezero leží skoro 200 metrů pod hladinou Středozemního moře. Teplota v zimě neklesne téměř nikdy pod 15 stupňů Celsia. V létě dostoupí někdy až 30—40 stupňů.

V březnu je tam nejkrásnější doba roční; lze ji srovnati s naším červencem za teplého léta; klasy se již kolébají na silných stéblech. Pšenice vyroste 1—1.20 m vysoko, na vysočině Judské však sahá žencům sotva po kolena. Za žní, koncem dubna, bývá pak už takové vedro, že se dá žíti srpem jenom za rosy; jinak by se zrní vydrolilo z klasů. Ječmen vyroste u jezera až do výše 1 metru, na sušších stráních a v Judsku měří často jen píd, i když jsou klasy dobře vyvinuty.

Pšenice a ječmen se sklízají skoro v týž čas. Pšenice se seje od prosince do února - toť tamější doba jarní, - ječmen pak od polovice prosince do ledna. Čočka zraje už v polovici, fazole někdy už začátkem dubna, tykve možno sklízeti již v lednu. Koncem června jsou již jedlé fíky, v červnu už lze česati první hrozny. Netřeba se vůbec báti, že by nedozrály datle, jak tomu bývá na vysočině. Urodí se jich vždy veliká spousta. Říkalo se také orientálskou nadsázkou, že lze v Galilei snáze uživiti celou legii z výtěžku oliv nežli v Judsku jedině dítě.

Vidíme-li obdělávané pozemky lazaristů u Tabghy a uvědomíme-li si, že v době Kristově byl celý kraj u jezera zavodňován buď z tamějších pramenů a struh nebo pomocí čerpadel z jezera, dostaneme obraz, který

nám Flavius Josephus kreslí o této rajske krajině. Obraz ten se též dosti přesně podobá dnešnímu Egyptu s jeho zavodňovací soustavou: - zima tam rodí plody našeho léta, léto pak plody jihu. Je-li kraj dobře zavlažován, dává slunce svými paprsky všemu bujný vzrůst, koruny palem se vznášejí na azurově modré, bezoblačné obloze, pole obilná jasně svítí, révy každý rok dávají hrozny.

Ale i v takovém ráji jsou útrapy! Lidé jsou sužováni všelijakým hmyzem a v létě velkým vedrem, jemuž není možno uniknouti. Cestovatelé ze severu Evropy často se jen obdivují skvělé nádheře takovýchto krajin, ale nepomyslí, kolik dá námahy stavba zavodňovacích zařízení i rozvádění vláhy samo.

Lid galilejský. (Přehled.)

Náboženství Izraele působilo, že se národ i jeho rasa do jisté míry odlučoval od okolních pohanů. V tom směru měly i vlastnosti jednotlivých krajů země během století stále silnější vliv na ráz obyvatelstva. Za časů Ježíšových přijali obyvatelé Judska rovněž něco z povahy své země. Strana farizeů ovládala z Jerusalema, jenž byl náboženským i politickým střediskem, celé území. Podnes není u muslimanů hranice mezi pravidly náboženskými a světskými zákony. Tak tomu bylo tehdy i u Židů. »Zákonem Mojžíšovým« se řídilo všechno. Tento Zákon pak byl vlivem zákoníků rozkouskovan na spoustu podrobných ustanovení; podobal se výšinám judským, pokrytým spoustou trosek z roztříštěných skal.

Se závislostí náboženskou byla spojena i závislost

politická; veliký význam mělo již to, že se musel odváděti desátek chrámový. Každý odpor proti straně farizeů se mohl vykládati jako odpor proti Zákonu. Cizinci měli v Judsku poměrně malý význam. Římský správce země sídlil v Caesarei u moře a dostavoval se do Jerusalema jen v čas velikých poutí. Takové slavnosti bývaly tehdy jakož i dnes příležitostí k povstáním rázu politicko-náboženského; i v posledních letech souvisely nepokoje se svátky mohamedánskými nebo židovskými.

Vládce nad Galileou Herodes Antipas, syn Heroda Velikého, jevil sklon spíše k požitkářství a hýření nežli k odvážným podnikům. Ale i obyvatelstvo mělo zvláštní povahu; ačkoliv se ještě vědecky nebadalo o rasách, věděl o tom kdekdo. Galilejci byli oproti judským horalům mnohem živější, čilejší, družnější a upřímnější. Bylo přísloví: Galilejští dbají více cti než peněz; Judští více peněz než cti.

Kdyby se byli v Galilei přesně řídili předpisy farizeů o obcování s pohany, byl by veškerý obchod vzal za své. Na jihu a dílem i na západě jezera žili pohané v uzavřených osadách. Všichni rybáři museli chtěj nechtěj do Tarichey na trh, neboť odtamtud se vyvážely ryby do ciziny. Podél jezera vedly též prastaré karavanní cesty ze Syrie do Babylona a z Filistee do Egypta. Z toho kynul výtěžek velbloudářům a mezkářům.

Starožidovské spisy vypravují, že Galilejci měli vadnou výslovnost. Mluvili tak nejasně, že druzí museli teprve otázkami pátrati po smyslu slov. O tom se vypravují četné historiky, jež by v češtině zněly na příklad: Řekne-li Galilejec »sûl«, dlužno z něho teprve otázka-

mi dobýti, míní-li sůl nebo kůl, důl, půl nebo stůl. Evangelium, líčíc truchlivé příběhy utrpení Páně, naráží namátkou na tuto zvláštnost galilejské mluvy. Říkají Petrovi: »Mluva tvá tě prozrazuje!«

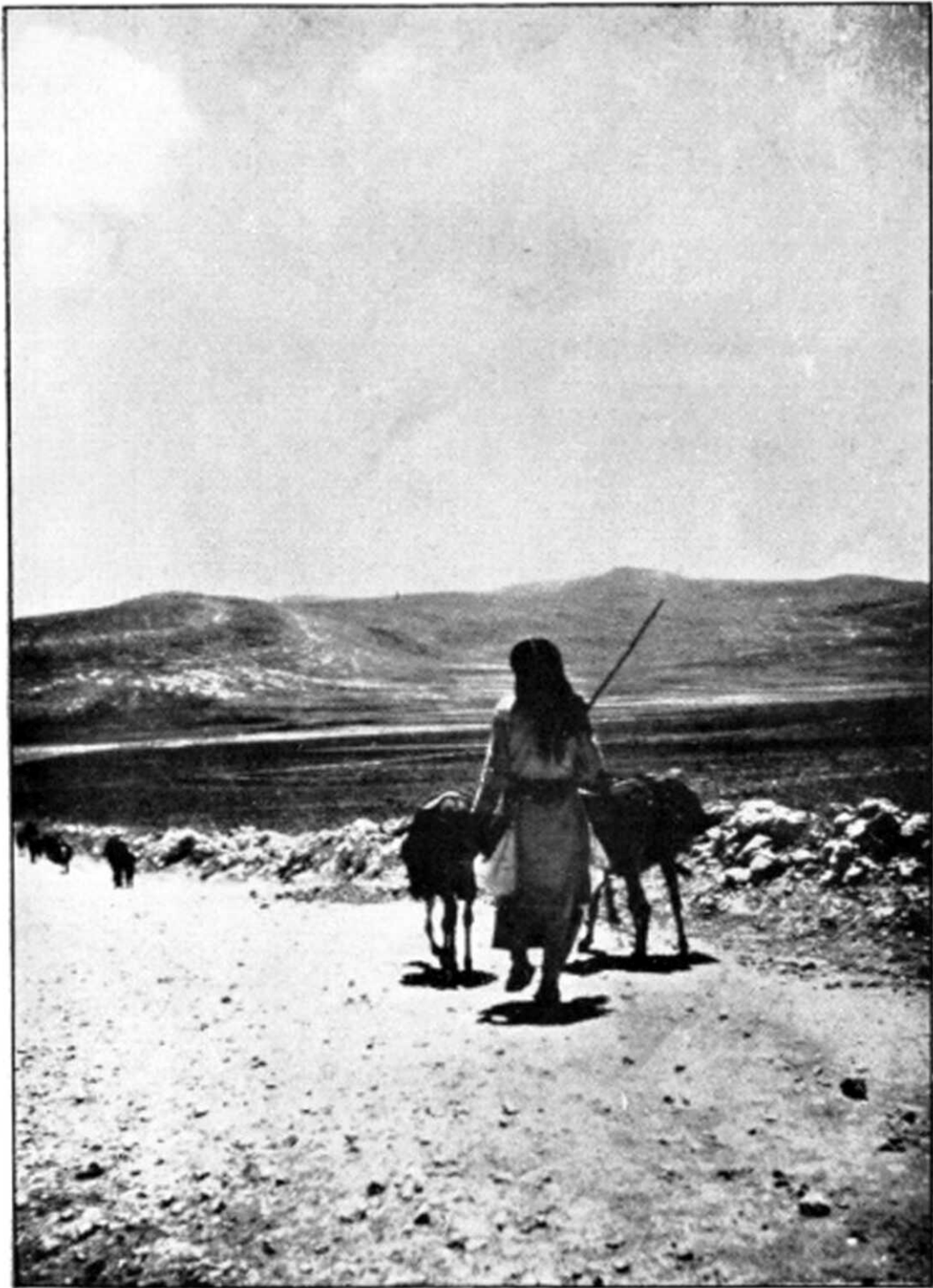
I v ohledu náboženském byli Galilejci zvláštní skupinou obyvatelstva. Galilejci, sousedíce s pohany, byli nemálo hrdi na to, že jsou členy vyvoleného národa. Avšak v Jerusalemě se na ně dívali jako na Izraelity druhého řádu, neboť byli nuceni často se stýkati s pohany a byli od vlastního Judska odděleni Samaškem. Ale zdá se, že jejich úcta k úřadům hlavního města vycházela více z nitra než u leckterých obyvatelů Judska, kteří se před nimi krčili jen z otrocké bázně. Je příznačno, že učedníci, ačkoliv dovedou někdy býti velmi řízní, nikdy se neodvážili slova namířeného proti zákoníkům.

Poloha Galileje dodala zvláštního významu synagogám. Po zajetí babylonském se Izraelité vzdali všeho koketování s modloslužbou. Už neobětovali »pod každým zeleným stromem a na každém pahorku«. Obětovali jedině v chrámu jerusalemském, k němuž putovali o velikých svátcích. Ale co měli dělati v sobotu, když byli doma v Galilei? Vyvinula se tam bohoslužba v synagogách. Každá obec izraelská si postavila uprostřed osady sbornici. Tam se v sobotu scházeli. Z poměrů samých pak vyplynulo, že se v synagogách na místě obětí stalo hlavní věci vyučování Zákonu.

Každá synagoga měla představeného a výbor i jakéhosi kostelníka. Tento sluha zavíral skříň s knihami, jež měly podobu svitků, a pečoval o předčitatele i vykladače. Byly zajisté v každé obci vážené osoby, které se častěji ujímaly slova. Ale v zásadě měl každý právo

Galilea - pohled na rovinu Jezreelskou.

Galilea jest obilnice Palestiny. Obraz podává pohled na rovinu Jezreelskou směrem jižním. Za doby Ježíšovy byla rovina jedno žitné pole. Cestou se právě ubírá pastýř, jehož stádo ho již předešlo. Jeho úbor připomíná slova, která pronesl Ježíš, vysílaje apoštoly. Má na pase »mošnu«, v ruce hůl, na nohou obuv. Vysoko na nebi se bělá několik bílých roztrhaných mračen, poslední to zbytky letních oblak, přinášejících rosu. Tyto se dopoledne rozplynou a slunce pak pálí horkým zářem. Rovněž vidíme, jak se provádí oslárko s oslicí a jak poslušně kráčí vedle ní. Podobně kráčely vedle sebe mladé i staré zvíře při vjezdu Ježíše do Jerusalema. Půda cesty se za sucha rozdrolila ve směsici kamení a prachu. Žár a jas bijí tam člověku v tvář. Tato zář zdola, s cesty, i shora, s nebe planoucího světlem, to jest, co tak silně doléhá na oči. Nikoli bez příčiny se praví v Písmě, že se světlo zavrtává v oči. Člověk má opravdu takový pocit. Na takovém horském svahu, jaký zde vidíme, leží Naim.

Galilea - pohled na rovinu Jezreelskou.

se přihlásiti. Zvláště přítomní hosté se vyzývali, aby pronesli nějakou řeč. Shromáždění seděli naproti výklenku, v němž byla skříň na knihy; avšak »vznešení« seděli na vlastních lavicích nebo stolicích obráceni tváří k lidu. Jsou to »přední místa«, o nichž mluvil Ježíš.

Život Ježíše jakožto člověka plynul v podřízenosti zákonům a obyčejům, jež se postupně vžily. Nejvhodnějším místem pro náboženské poučování byly synagogy jednotlivých osad; s počátku tam Ježíš také vystupoval. Teprve když se zvětšoval zástup posluchačů, jal se kázati pod širým nebem.

Choroby a jejich léčení. (Přehled.)

Uzdravením dítěte královského úředníka v Kafarnau počínají zprávy evangelií o zázračných uzdraveních Ježíšových. Chceme-li porozuměti těmto událostem, bude velice užitečno vědět, jaký pojem měli tehdy lidé o nemocech a jakých prostředků proti nim užívali.

Každá země má své zvláštní nemoci. V Palestině se vyskytují často velice náhlé přechody mezi teplem a zimou. Po chladné roční době následuje ihned doba »hamsinu«, kdy věje vítr od pouště. Tehdy dostoupí teplota až 40 stupňů ve stínu. Tato změna způsobuje četné nemoci. Ze spisu sv. Cypriana je známo, že kněží afričtí měli zvláštní plnou moc rozhřešovati odpadlíky umírající v této době. Na vysočinách se i každý večer vzduch silně ochladí, takže hrozí dosti značné nebezpečí lidskému zdraví. Západní vítr přivádí těžký vzduch od moře. I na střechách v Jerusalemě mohou člověku zvlhnouti šaty. Všichni lidé pak nemají možnosti, aby dbali náležitě opatrnosti při změně teploty, při pití

vody a při jídle, zvláště při ovoci a aby se vyhnuli přílišné, zdraví škodící námaze. Proto jsou nemoci pocházející z nachlazení velmi hojné.

Jako ve všech teplých krajinách i v Palestině provázejí některé nakažlivé nemoci život prostého lidu. Mnozí jsou zejména náchylni k úplavici, která se pak při změně počasí na jaře i na podzim a po veliké tělesné námaze projeví v akutním stadiu. V posledních letech byl na židovské universitě v Jerusalemě objeven nový bacil úplavice. V době Kristově byla v močálovitých krajinách velmi rozšířena malarie; k tomu přistupovaly ještě různé vyrážky: spalničky, neštovice a svrab. Pronikavé světlo a hojně se tvořící prach působí též četné choroby oční.

V nemocnici sv. Jana v Jerusalemě, která je určena výhradně pro zrakově choré, bylo roku 1931 ošetřeno přes 1900 nemocných. Ale to byli jen lidé z Jerusalema a okolí. Epidemie očních chorob pravidelně provázejí doby sucha, tedy léta následující po málo deštivých zimách. Slepota bývá často následkem zánětu spojivek. Kromě lidí slepých na jedno nebo na obě oči jsou mnozí, kteří trpí zákalem čočky.

Nejobávanější nemoc je malomocenství. Jsou dva druhy nevylečitelného malomocenství: jeden působí otoky kloubů, druhý vředy na pokožce, které se rozpadnou a promění v hnis. Ještě není zcela objasněna povaha této strašlivé metly. Jisto je, že malomocenství je nevylečitelné. V poslední době se hájil názor, že je sice dědičné, ale nikoliv nakažlivé: pak by vůbec nebyla měla smyslu zdravotní opatření, jež malomocné tolik tížila. Naproti tomu nutno upozorniti na skutečnost, že evropští misionáři, pocházející z krajin malo-

mocenství prostých, byli nakaženi při ošetřování těchto ubožáků; na př. P. Damian, proslulý apoštol malomocných.

V době Ježíšově byli malomocní oddělováni od ostatní společnosti. Ustanovení Zákona byla velice přísná: nesměli vstupovati do žádné osady a každému, koho potkávali, museli volati vstříc: »Jsem nečistý!« Jako se dnes nezachovávají zdravotní předpisy proti epidemiím, tak tomu bylo asi také tenkrát. Malomocný prosí Ježíše ve městě nebo dokonce v domě, aby ho uzdravil. V židovských spisech se mluví i o tom, že se malomocným přikazovala zvláštní místa v synagoze. Ježíš trvá neústupně na tom, aby se muži, které uzdravil, ukázali kněžím a dali se od nich prohlédnouti, jak toho zákon žádá. Káže jim: Jděte a ukažte se kněžím. Podle toho je nejpřirozenější výklad slov: »na svědectví jim« tento: »aby o vás vydali svědectví (že prohlídkou zjistili, že jste zdraví).«

Lidé ještě nerozeznávali dosti přesně různé nemoci. Spjovali je v skupiny spíše podle průvodních znaků a nejčastějším průvodním zjevem nakažlivých nemocí bývá »zimnice«. Znali tedy četné »zimnice«; a to zimnici, jež se dostavuje každý den, k té patřila asi též úplavice, zimnici, vracející se obden nebo každý třetí den, zimnici mrazivou, zimnici horkou. Lukáš nazývá nemoc tchyně Petrovy »velikou zimnicí«. Užívá tím odborného lékařského výrazu.

Vysoká horečka pak působí, že průběh nemocí bývá často velmi rychlý. O jistém druhu úplavice tvrdí Egypťané, že sklátí nemilosrdně do hrobu lidi mezi 15. a 25. rokem, aniž je naděje na vyváznutí. Není náhodou, že Ježíš tak často uzdravuje nemocné stížené zimnicí, sle-

potou a malomocenstvím a že všichni tři mrtví, které vzkřísil, umřeli v mladém věku.

Jak se chovali lidé vůči takové strašlivé spouště zimnic a jiných těžkých ran? Papyry a spisy rabínů podávají o tom četné doklady. Ty nám ukazují stav přibližně takový, jaký je dnes v lidovém lékařství, které na tomto stupni houževnatě lpí. Je vždycky příznačno, že všechny prostředky jsou zahaleny rouškou magic-
kých kouzel. Usmíváme se tomu, ale přezíráme zcela, že se nám v tomto rouše zachovala nejedna prastará lékařská zkušenost. Některé koření se nesmělo prostě trhati; muselo se při trhání zaříkávati, smělo se sbírat jen v určitou hodinu a v určitý den a nosilo se domů v čistém šátku. Sedm zrn pšeničných a ječných se pomazalo medem a jimi se zacpal otvor, jenž zbyl po vytaženém koření. Byly zaklínací průpovědi proti nemocem a někteří lidé tvrdili, že znají formule, jež mají obzvlášť velikou moc. Prakse se podnes o mnoho nezměnila. Ve starých listinách se dočítáme, že se nemocní okušovali pryskyřicí z pinií. Ještě teď potkáme na silnici zaklínače s jakýmis kadidelnicemi.

I v židovském národě bývalo všeobecným zvykem modliti se nad nemocným. Při tom se nejčastěji odříkávaly úryvky z Písma. Vedle toho se léčilo velice mnoho slinami. Podle názoru mnohých má tento zvyk základ v domněnce, že sliny působí zlým duchům oškli-
vost a že je zahánějí. Ale lze také mysliti, že pravá příčina toho je desinfikující a léčivá moc slin, která je nepochybně zjištěna. (Něco podobného je starý lidový zvyk nositi při rheumatismu v kapse kořeny kapradinové; vypadá to jako pověra, ale ve skutečnosti je vědecky zjištěno, že právě kapradinové kořeny působí

radioaktivně.) Ostatně slinami se léčí jen místní bolesti a zranění.

Rozpaky působilo, měl-li někdo plivnouti na ránu a při tom vysloviti jméno Boží. Proto bylo ustanoveno, aby se svaté jméno vyslovovalo po plivnutí, ale nikoli před ním. Dotkl-li se Ježíš slinou jazyka hluchoněmého, bylo to jen znamením, aby porozuměl, že ho Ježíš chce uzdraviti; Ježíš nezaříkává, ale vrací nemocnému sluch všemohoucím slovem: »Otevři se!«

Veškery způsoby léčení, jichž užívali tito mastičkáři, se shodovaly v tom, že vešli nějak ve styk s nemocnými; museli se dotknouti jeho samého nebo šatů nebo jiné věci, která s ním byla v těsném spojení. Pak nad ním mumlali zaříkavací formule se spoustou tajemných, nesrozumitelných jmen, řídíce se předepsanými dobami a znameními.

Takové zvyky vyvěrají z názoru, že nemoci mají nějaký vztah ke zlé moci, že jsou dílem ďábla nebo hříchu. Mnohým se ukřivdilo, soudilo-li se podle této zásady u jednotlivců z nemoci přímo na hříchy, trestané takovýmito chorobami. I Kristus kárá učedníky, když vidouce slepého od narození, ihned se táží: »Kdo zhřešil, on nebo rodiče jeho?« Ale se stanoviska křesťanského je takový názor přece jen hlubší nežli názor lidí, kteří prohlašují: Ta neb ona nemoc pochází od toho neb onoho bacilu! Ale netáží se, proč je lidstvo vydáno na pospas tak nepatrným tvorečkům.

Ježíš po prvé mluví v Kafarnau. Ježíš a zákoníci.
(Přehled.)

I vešli do Kafarna; a hned v sobotu vešel do synagogy učil. I žasli nad učením jeho; neboť učil je jako moc maje a ne jako zákoníci. (Marek 1, 21-22, Luk. 4, 31-32.)

První den, kdy Ježíš veřejně vystoupil v Kafarnau, byla sobota. Jako každý Žid věrný Zákonu vešel do synagogy a tam se buď sám přihlásil o slovo nebo ho k tomu vyzval představený synagogy. Stručně je popsán dojem jeho řeči na přítomné: žasli nad tím, jak učil, neboť učil, jako moc maje, jako ten, který směl o všem rozhodovati, a nikoli jako zákoníci.

Kdo byli zákoníci? Proč lid Ježíše ihned srovnával s těmito lidmi?

Zákoníci byli jaksi profesori bohosloví, jazykozpytci i právníci své doby. Scházelo jim pouze, že nebyli kněžími. Ježto v době Ježíšově všichni zákoníci náleželi téměř bez výjimky k straně farizeů, možno je nazvati vědeckými představiteli farizejství. Byli zároveň učiteli jinochů, kteří se jednou měli ujmouti jejich úřadu.

Na způsob jejich vyučování mělo ohromný vliv, že poučky přecházely ústním podáním s pokolení na pokolení.

Kde ještě není učebnice, musí se žáci učit všemu nazpaměť. To opět působí na učitele i na žáky. Učitel je třeba dbáti, aby v přednesu shrnul látku do krátkých vět nebo příkladů, jež by snadno utkvěly v paměti. Zákoníci velice rádi objasňovali Zákon příklady, podobně jako Ježíš s oblibou užíval podobenství. Avšak i žák dobře ví, že mu paměť má nahraditi učeb-

nici. Vštěpuje si poučky i příklady. Paměť lidí vyrůstajících bez knih bývá neobyčejně silná a spolehlivá. Židovští hoši, kteří se učí na rabíny, znají i nyní velké části posvátných knih i s poznámkami nazpaměť.

I odborné výrazy nám vyznačují jasně vlastnosti tohoto vyučování. Výraz »učiti« znamená v řeči rabínů totéž, co »opakovati« čili »ustavičně odříkávati«. Střídavými otázkami a odpovědmi se táž věc několikrát probírala. Žák nesmí užívat jiných výrazů než učitel. Ideálem byl hoch, jenž se podobal cisterně uvnitř natřené vápnem, která nepropouští ani kapky.

Ježíš učil také ústně. Proto řekl leccos vícekrát; to se rozumí samo sebou. Nesmíme se tedy pozastavovati nad tím, že evangelium na mnohých místech opakuje totéž.

Veškeré vyučování vycházelo ze Zákona a směřovalo opět k Zákonu. Už malým chlapcům bývala »thora« čili Zákon učebnicí. Třetí kniha Mojžíšova bývala jakýmsi slabikářem, v prvouce museli žáčkové vědět, kolik bylo obětí, a museli je umět popsat. Proto se škola nazývala »domem knihy Zákona«. S počátku dávali žákům do ruky jednotlivé části knihy, aby se na nich cvičili. V podstatě postupovali stejně i zákoníci vůči svým posluchačům, kteří se připravovali na úřad učitelský, na jakýsi »doktorát«.

Bylo tedy potřebí velmi mnoho učení a cviku. Každý musel umět rozvinouti své myšlenky v předepsané formě. Zvláštní důležitost měly »závěry«, zejména tam, kde se ze snadného soudilo na něco těžkého a naopak. Ani Ježíš se nevyhýbá takovým závěrům, praví na příklad: »Jestliže tedy trávu polní, která dnes jest a zítra do peci vržena bývá, Bůh tak odívá, čím spíše vás,

malověrní?« - »Když toto na zeleném dřevě se děje, což teprve na suchém?«

Důležité byly také formule, podle nichž se uváděly citáty z Písma, jež ovšem musel znáti ten, kdo citoval, nazpaměť. Někdy se hodila ta, někdy zas ona formule lépe k textu. Pravý pocit vítězství ovládal žáka, mohl-li větu za větou ihned doložit vhodným citátem anebo důležitou větu dokonce řetězem dobře do sebe zapadajících citátů. Že otázky žáků byly částí vyučování, pověděli jsme již dříve.

V jedné věci se tehdejší poměr mezi učitelem a žákem velice lišil od dnešního. Vštípení vědomosti nebylo jediným cílem učení. Za stejně důležité se pokládalo, aby studenti žili společně s profesorem; měli přivyknouti celému způsobu jeho života a ve všech činech svých se řídit podle něho. Proto žáci provázeli učitele na cestách. Rozdíl stavu se často projevoval v tom, že rabbi jel na koni a učedníci šli za ním pěšky. Odtud rčení »za někým choditi« nabylo téhož významu jako »býti žákem«. Jeden ze starších zákoníků vypravuje: »Když jsem ještě chodíval za rabbim Jochananem . . .« Jinde čteme: »Stalo se jednou, že rabbi Jochanan (zemřel 80 po Kr.) vyjel na oslu z Jerusalema; jeho žáci šli za ním.« Obraz ten mimovolně připomíná výjevy ze života Ježíšova až na to, že Ježíš chodil na rozdíl od rabbiho vždy pěšky stejně jako jeho učedníci. Jinak by se byli tolik neradovali, když jim Ježíš před vjezdem do Jerusalema nařídil, aby přivedli oslící.

Žáci, stavše se učiteli, nedovolávali se při vyučování jen pouček svého mistra, nýbrž někdy stručně prohlásili: Jednou bylo tak a tak; mistr se rozhodl takto. Proto se musíme teď rozhodnouti rovněž tak!

Žáci byli učiteli povinni službami, jaké konali služebníci pánu. Avšak vysloveně otrockých prací, jako zouvání sandálů a umývání nohou, nesměl mistr po nich žádati.

Ovšem že ani tenkrát nebyvali všichni žáci pochodněmi vědy. Různé přezdívky naznačovaly vlastnosti žáků: »houby« se říkalo těm, kteří do sebe vsakovali vše bez rozdílu, ať důležité nebo vedlejší; »nálevky« přijímaly jedním uchem a druhým vše zase pustily; »cedítka« pak propouštěla víno a zůstávaly v nich kvasnice čili pamatovala si jen vedlejší věci; »řešeta« si pamatovala všechno důležité a jenom školská přítěž propadávala u nich zapomenutí.

Učení dosáhlo svého cíle, když žák na danou otázku dovedl uvést příslušné úryvky Písma i výklady k úryvkům Písma i důsledky k výkladům i ustanovení, zakládající se na výkladech, zachovaných ústním podáním. Čím více se odpověď kandidátova doslovně shodovala s přednáškami rabbiho, tím příznivěji vyzněl posudek. I tito studenti se museli podrobiti zkoušce, nežli byli připuštěni k promoci. Ani tenkrát nedosahovali všichni touženého cíle. Tehdy ovšem nebyli lidé tak zlomyslní jako dnes, neříkali o kandidátu vědy, který neobstál, že »prolítl«, nýbrž nazývali ho prostě »chaber«, t. j. kolega.

Byl-li někdo jmenován rabbim, dostalo se mu plné moci, aby působil jako učitel a soudce. Přenesení moci s učitele na žáka se znázorňovalo tím, že mistr vzkládal na učedníka ruce, a tak naň přenášel úřad učitelský i soudcovský. Podle tohoto obřadu se nazývala promoce též »vzkládáním rukou«. Později při tom vešla v obyčej formule: »Ustanovuji tě rabbim; budiž tedy

ustanoven!« Zákoník, jemuž nebyla udělena moc jiným zákoníkem, nenáležel do posloupnosti učitelů, jež sahá až k Mojžíšovi. Židé byli přesvědčeni, že by tato posloupnost už nikdy nemohla býti obnovena, kdyby se někdy úplně přerušila.

Zákoníci vymáhali pro svá ustanovení bezpodmínečnou poslušnost, dovolávající se slov Písma svatého: »Podle slova, které ti hlásati budou, učiníš.« Podle způsobu, kterým se uváděla, vyplývala tato ustanovení ze samého zákona Božího. Zajisté už v době Ježíšově měli někteří zákoníci o sobě vysoké mínění, jež se zrcadlí v pořekadle z pozdější doby: »Větší váhu mají slova učenců nežli slova proroků.« Je tomu jak u krále, který vyslal dva ze svých tajných písařů. O jednom napsal: Neukáže-li vám můj podpis a pečeť, nevěřte mu! O druhém napsal: I když vám neukáže podpisu, věřte mu přece, třeba bez podpisu i bez pečeti. - Podle tohoto názoru byli zákoníci nad proroky. Ovládnání jsouce takovými názory, postupují zákoníci nepřátelsky proti Janovi i proti Ježíšovi.

Avšak někteří žijí přes své vážené postavení v chudobě; dočítáme se o zákonících, kteří z nouze slouží na lodi, a o jiných, kteří jsou »tak moudří, že dovedou spočítati kapky mořské, a přece trpí nejhorší bídu«. Proto je skutkem obzvláště záslužným pomáhati rabbi-mu peněžními dary nebo jinými úsluhami. Konaly se pro ně též oficielní sbírky. Sami hleděli uhájiti živobytí provozováním řemesla. Podobně, jako byl Pavel výrobcem stanových plachet, mluví se také o zákoníku, který byl valchářem.

Lidé tohoto stavu si dávali nemálo záležitosti na svém zevnějšku. Vždyť Východ miluje vše, co bije v oči.

Kristus vytýká farizeům široké modlitební řemeny a nápadně veliké třepení; totéž platí ještě větší měrou o zákonících. Právě-li Marek v 12, 38, že farizeové si vykračují v dlouhých řízách, upozorňuje na jiný, zcela příznačný rys jejich vystupování. Každý měl právo nositi řízu, ale zákoníci nosili pláště, aby každý v nich poznal, jaké požívají hodnosti i důstojnosti. Jako poznáváme lidi stojící stále u ohně, tak poznáváme i učence po chůzi (plné velebnosti), po řeči (plné vážnosti), i po způsobu, jakým se halí v řízu (který jim je vlastní). Žádné úřední jednání se neobešlo bez této řízy. Oblékání řízy patřilo k přípravným obřadům. Často čteme: »Zahalil se v řízu a pomodlil se.« Podle jakéhosi pozdějšího výkladu začalo soudní řízení, »jakmile se soudci zahalili v pláště«. I slib mohl býti zrušen jenom v úředním rouchu. K rabbimu Gamalielovi (okolo r. 90 po Kr.) přijde člověk a prosí, aby byl zproštěn slibu. Rabbi ho poslouchal, seděl na oslu. Pak sestoupil s osla, oblékl řízu, posadil se a zrušil slib.

Takové bylo právě náboženské ovzduší, když Ježíš, tesař z Nazareta, započal veřejnou činnost. Majíce na paměti tyto poměry, pochopíme především, že každý zákoník, nevěřil-li v božské poslání Ježíšovo, viděl v něm nebezpečného protivníka. Mohli proti němu namítati, že se neučil u žádného mistra, že nebyl jmenován učitelem a že tudíž není oprávněn učit. Jakmile Ježíš vykládal nějaké místo v Zákoně jinak nežli škola, mohli naň podati žalobu pro šíření nepravých nauk a zahájiti proti němu trestní řízení. Kázání horské, jež počíná slovy: »Nedomnívejte se, že jsem přišel zákona zrušit; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit (zdokona-

lit)!« je celým svým rázem obhajobou proti takovým útokům zákoníků.

Přesto má život Ježíšův mnoho společného s životem zákoníků; někdy jsou shody i rozdíly těsně vedle sebe. Ježíš prochází s učedníky zemi, podobně jako zákoníci cestovali se svými, učice a soudíce; - zákoníci však jezdí na oslech, kdežto Ježíš chodí pěšky stejně jako učedníci. Ježíš žije z almužen jako oni; následuje ho několik žen, které ho podporují penězi i prací, zákoníci se však ženám vyhýbají. Zákoníci dbají velice svého zevnějšku, jenž by odpovídal jejich stavu, a podobných věcí; o Ježíšově šatu slyšíme po prvé, když vojáci oň pod křížem losují. Zákoníci rádi vídali, když je někdo volal za právní rádce nebo rozhodčí soudce, ale Ježíš takové úřady výslovně odmítá: »Kdo mne ustanovil dělitelem dědictví?« Chce býti náboženským učitelem, nikoliv světským soudcem.

Také Ježíš vycházel při svých výkladech ze Zákona, zvláště když měl v sobotu mluvit o nějakém místě Písma. Ale vše znělo zcela jinak! Úryvky Písma, které procházely rukama mnohých zákoníků s pokolení na pokolení a podobaly se otřelým mincím, nabývaly takřka nového významu, když jich on užíval. Citoval také svatá Písma; ale každý cítil, že necitoval jako citovali zákoníci, aby obhájili vlastní své mínění proti jiným a aby je mohli prohlásiti za všeobecně závazné. Mluvil o Zákonu spíše jako ten, který jej sám dal a který jej nyní ostatním vykládá.

Uzdravení posedlého.

Byl pak v synagoze jejich člověk, který měl ducha nečistého; ten zvolal: »Co tobě do nás, Ježíši Nazaretský? Přišel jsi nás zahubit? Vím, kdo jsi: Světec Boží.« (Mar. 1, 23-28, Luk. 4, 33-37.)

Ještě když Ježíš mluvil v synagoze nebo ihned potom došlo k výjevu, který ukázal, že Ježíši byla dána božská moc.

Byl v synagoze člověk, který se dosud choval klidně. Najednou se dal do křiku a spílal Ježíšovi: »Co tobě do nás, Ježíši Nazaretský? Přišel jsi nás zahubit? Vím, kdo jsi: Světec Boží!«

Všichni se zděsili, uslyševše tato slova. Pohled na mluvícího ještě zesílil dojem slov.

V témže okamžiku stáli v synagoze proti sobě dva lidé: Ježíš a onen člověk. A lidé cítili, že s oběma jsou vyšší mocnosti: »Co tobě do nás?« Potom hlas vyrazil - proti své vůli - svědectví, které mluvícího strašlivě hnětlo: »Vím, kdo jsi: Světec Boží!«

Jediný, kdo zachoval klid, byl Ježíš. Přistoupil k posedlému a poručil s touž jistotou, s níž předtím kázal: »Umlkni a vyjdi z člověka!«

Zlá moc popadla ubožáka a lomcovala jím sem a tam. V synagoze zněly jakoby výkřiky poraženého nepřítele. Už při kázání Ježíšově lidé tušili: »Má moc.« Nyní se jim projevila skutkem.

Uzdravení tchyně Petrovy.

A hned, jak vyšli ze synagogy, přišli do domu Šimonova a Ondřejova s Jakubem a Janem. Tchyně Šimonova pak ležela majíc zimnici; a hned mu o ní pověděli. (Mat. 8, 14-15, Mar. 1, 29-31, Luk. 4, 38-39.)

Po bohoslužbě se odebral Ježíš s Janem a Jakubem do domu Šimonova a Ondřejova. Šimon a Ondřej měli společný dům v Kafarnau. Na Východě je dům pouze místem, kde každý uschovává své věci a kde se v době deštů chrání od zimy. Proto nedochází tak snadno k rozmíškám mezi více rodinami, bydlícími pod jednou střešou, jako u nás. Egyptské listiny svědčí o vlastnických právech na sedminu (r. 23 po Kr.), na desetinu, dvacetinu a třicetinu (r. 72 po Kr.), ba dokonce též o dvaceti osobách bydlících v jedné desetině domu.

V témže domě bydlila i tchyně Petrova; snad patřil dům původně jí. Tchyně právě trpěla »zimnicí«. Petr a Ondřej to ovšem řekli Ježíšovi. Možná, že ho také poprosili o uzdravení; ale o tom nic není zaznamenáno.

Ženy mívaly zvláštní místnost nebo zvláštní část bytu. Chudobní lidé i v nemoci leží na zemi na rohožích ze slámy a halí se v pláště nebo v přikrývky. Ježíš přistoupil ihned k nemocné, uchopil ji za ruku a pravil jí, aby vstala. Na jeho slovo ji opustila zimnice. Nevíme, zda trpěla náhlým záchvatem či chronickou chorobou.

Uzdraví-li se kdo z takové zimnice, zprvu zbledne, zeslábne a zmalátní a bývá mu hůře nežli při nemoci samotné. Ale tchyně vstala, jakmile Ježíš promluvil, a ihned jim posluhovala. To svědčí, že s Ježíšem jednali v domě Petrově jako s členem rodiny. Kdyby byl býval hostem, nebyli by dovolili, aby mu posluhovala žena.

Uzdravení mnohých v sobotu večer.

Když pak nastal večer a slunce zapadlo, přiváděli k němu všechny choré a posedlé a celé město se shromáždilo u dveří. (Mar. 1, 32-34, Mat. 8, 16-17, Luk. 4, 40-41.)

Tchyně byla uzdravena v sobotu. V ten den se lidé rádi procházeli po ulicích nebo podél jezera. Navštěvovali sousedy a přátele. Byly tedy velice vhodné podmínky, aby se zpráva o uzdravení rozšířila po celém městě.

Obyvatelé Kafarnaumští se asi dívali za Ježíšem, když opouštěl synagogu, s jakousi hrůzou. Myslili si: Co asi ví, co vidí a co dovede tento člověk! Najednou se rozšířila pověst, že uzdravil tchyni Petrovu! Tenkrát ještě nebývala tchyně terčem různých vtipů; zpráva o zázraku vyvolala u lidí důvěru. Uzdravil-li Ježíš starou ženu ze zimnice, pak mohli k němu přijít s každým nemocným.

Podle výkladů zákoníků bylo v sobotu zakázáno nositi nemocné nebo je dokonce lékařsky ošetřovati. Plni netrpělivoti čekali tedy lidé na západ slunce. Jindy zavírali nemocné, jakmile se zešeřilo, neboť se obávali různých škodlivých vlivů. Ale dnes vyšli s nimi na ulici. Celé město se shromáždilo před vchodem.

Podnes možno na Východě viděti podobné výjevy. V nějakém domě se něco stalo: všechno se tam sbíhá; volají, křičí, vyptávají se, opakují bouřlivě otázky, říkají vzrušeně odpovědi těm, kteří stojí opodál, a těm, kteří později přibyli. Okénka sousedních domů se plní lidskými hlavami, se střech se naklánějí zvědavci, kteří se tam náhle objevili. Nad shlukem lidí se zvedá prach v podobě hustého závoje a jejich zápachem se naplní

Oráč při práci.

Je po prvních deštích prosincových. Půda jest opět soudržná a lep-kavá; nádhernou rudohnědou barvou se zoraná prst odráží od nezorané. Kdo přiložil ruku k pluhu a pak se ještě otočí, tomu vyletí kleč z ruky nebo pluh z brázdy. Oráč je oblečen teple: zdá se mu, že je zima, ale ve skutečnosti je asi 15° tepla.

Při mlácení.

Humrem se rozumí na Východě místo, kde se mlátí a kde se zároveň hlídá obilí, které tam zůstane, dokud se nezaveze do stodoly. Beduin-ský chlapec z kmene Sameini, tmavý jako černoš, stojí na mláticích saních. Snaží se svou nepatrnou váhu rozmnožiti o kameny, které na ně položil. Hromada, kterou obchází kůň, se skládá ze samých nakrátko posečených klasů. Z těch se kladou pod saně stále nové vrstvy, až se místo uprostřed kruhu uprázdní. Pak se začne projíždět znovu. Za stejnoměrně vanoucího větru se pak směsice vyhazuje do výše. Tvrdé součástky padnou s obilím k zemi, jemný prach odletí. Zrna se pak postupně prosije síty různého druhu a vyčistí. Zkornatělé chuchvalce, které zbudou naposled, berou se pak buď domů jako palivo nebo se nechají na místě, aby ztrouchnivěly. Na to naráží Jan. Plevel se leckdy spálí spolu. (Podobenství Ježíšovo o koukolu mezi pšenící!) V pozadí vidíme letní obydlí téhož druhu jako budky, jež se stavěly o slavnosti stánků nebo na vinicích. Na pevné nosníky se položil napříč tyče s chrastím, nad to ještě vrstvy slámy. Dva beduini sedí na střeše a dávají se ovívatí západním větrem, který již začal vanouti, jak lze poznati podle vlajícího cípu šatů chlapcových a podle šatu muže vzadu stojícího, který volá na soukmenovce, kteří jsou blíže u jezera. S výšin v pozadí sestoupil Ježíš ráno po volbě apoštolů. Celé vypravování předpokládá, že Ježíš byl se zástupem v krajině, kde většinou část půdy se používala nanejvýš k pastvě, a proto se na ni smělo vstupovati.

Oráč při práci.

Při mláčení.

vzduch. Rychle mizejí na západě poslední paprsky a s nimi hasne i poslední světlo v úzkých uličkách.

K Ježíšovi přinášeli nemocné, trpící různými chorobami. »Zázrační lékaři«, kteří se potulovali zemí, znali na každou nemoc zaklínací průpověď a všelijaké tajemné úkony. A nepomohl-li jeden prostředek, pomohl druhý tím určitěji, jak ujišťovali.

Ježíš si počíнал jako Pán života; uzdravoval všechny neduhy stejným způsobem, neprohlížel nemocných, neuzíval žádných průpovědí, nečinil dlouhých příprav. Právě tak osvobozoval posedlé od zlých duchů; ale již nedovoloval, aby o něm svědčili. Chtěl lidem navrátiti víru v Boha Otce. Víru v ďábla si zachovali i pohané.

Ježíš o samotě.

A ráno, když byla ještě čirá noc, vstav vyšel a odešel na místo osamělé modlil se tam. I pospíšil za ním Šimon a ti, kteří byli s ním. A když ho našli, řekli mu: »Všichni tě hledají!« (Mar. 1, 35-39, Luk. 4, 42-44.)

Druhého dne učinil Ježíš věc, kterou učedníci tenkrát nemohli pochopiti a která se podnes mnohým zdá něčím záhadným. Ale Ježíš se tehdy zachoval čistě lidsky; ovšem, že poměrně málo lidí prožije takový stav duševní, aby se mohli o této pravdě přesvědčiti.

Časně zrána, za svítání, Ježíš vstal, opustil dům Petřův a odešel na osamělé místo, aby se modlil. Už tento rys je tak lidský, tak úchvatný: sotva se probudí ze sna, duch jeho opět se ujímá díla.

Zatím se rozšířila po celém hustě obydleném pobřeží jezera zvěst o tom, jak uzdravoval. Lidé, kteří včera ještě neměli dosti důvěry, a lidé, kteří teprve dnes zvě-

děli o Ježíšovi, přicházeli k Petrovi a Ondřejovi. Oba dva se vydali za ním. Když ho našli, pravili vzrušeně: »Všichni tě hledají!« Chtěli tím říci: Proč se vzdaluješ právě teď, když se všechno hrne za tebou?

Znovu žasli, když Ježíš nejevil nejmenší chuti, aby se vrátil do Kafarna, a prohlásil: »Pojďme jinam, pojďme do okolních městeček, abych kázal i tam, neboť k tomu jsem přišel!«

Vyskytují se podnes lidé, kteří vrtí hlavou na tímto »útekem« Ježíšovým a nad zákazem, aby se jeho zázraky rozhlásovaly. A přece vyplývá jeho počínání z přirozené lidské povahy. Každý člověk, žijící v Bohu, cítí bolest zvláštního druhu, je-li nucen mluvit nebo jednat tak, aby se svými slovy i skutky lišil od jiných, obyčejných lidí. Čtete ve Vyznáních sv. Hildegardy, jak tato světice povolila nejprve těžkému nátlaku, nežli napsala a vykonala věci, o kterých by se průměrnému člověku ani nesnilo. Není světce, jenž by podobného utrpení neokusil.

Ale Ježíš tím trpí dvojnásob. Konal zázraky, jež měly lidem ukázat cestu k Bohu; avšak lidé v nich neviděli cestu, nýbrž cíl. Tímto prvním ústupem před dorážejícím zástupem započalo utrpení v nitru Ježíšově, totiž touha, aby mohl býti nerušeně sám s Otcem.

Domy v Palestině. (Přehled.)

V Palestině žijí lidé téměř po celý rok venku. Proto se může i méně majetný spíše než u nás omezit ve vydáních na dům i příbytek na nejmenší míru. A tak bydlí většina lidí v jednopatrových domcích, majících ponejvíce jen jednu místnost. Ani se střechou si nedají příliš

mnoho práce. Ode zdi ke zdi se položí neosekané kulaté kmeny, napříč přes ně pak dají rákosí a chrastí. Na to naházejí jakési těsto uhnětené z jílové hlíny nebo obyčejnou hlínu smíšenou s kamením. Jíl nebo hlínu pak udupou. Udupaná hlína nebo jíl pak ztvrdnou na slunci a vydají na dobu veder výbornou střechu, která udrží v domě chládek a která se hodí ženám za sušírnu fíků nebo hroznů, za skladiště hnoje a chrastí, za místo pobytu v hodinách dopoledních i večerních.

Střecha je »obytnou místností«. Proto bývají u domů většinou též schody, po nichž je možno dostat se na střechu, aniž je třeba vejíti dovnitř. U domů postavených na stráni je to zbytečné, neboť tam se střecha sama opírá o stráň. Avšak v době dešťů je zle - neboť hlína na střeše změkne. Proto mají v každém domě válec, kterým se vrstva na střeše uválí, aby ztvrdla. Takové válce znali už za stara. Vyskytl se takový právní případ: někdo pracoval na střeše válcem, upustil jej a dole válec někoho zabil.

Zvláštností starožidovského domu není stavba, nýbrž dvůr před domem, ohrazený zdí, s brankou vedoucí na veřejnou cestu. Ale velmi často mělo více domů jediný společný dvůr. Všichni pak naň měli rovné právo. Příslloví praví: »Na společném dvoře sousedu práci nezakazuj a neříkej mu: Pro tlukot tvého kladiva, pro hrkot tvého mlýnku a pro křik tvého dítěte neusnu.« Praví se výslovně, že u dvora, kde je třeba hlídačského domku, je možno na všech vymáhati úhradu nákladů. Takové vrátnice u brány bývaly zvláště u dvorů tyrského slohu. Kdo tam chtěl vstoupiti, musel zaklepati u brány. Tam také bydlíval vrátný. Takového měl snad i Ježíš na mysli, když pravil: Hlídá-li silák dům svůj, všechno je

v bezpečí. Tyto dvory měly určitě i jinak význam v životě Spasitelově, jakož i v životě lidu vůbec. Kolikrát asi prodléval a učil na takových stinných dvorech v Kafarnau i na cestách. Na takovém dvoře provozoval asi také do svého třicátého roku řemeslo tesařské.

Podnes mají na Východě daleko široko ulice tu významnou vlastnost, že jsou s obou stran lemovány zdmi, jimiž jsou hrazeny dvory. Občas vidáme branku. Lékdo nahlédne dovnitř, jiný zas vyhlédne a dívá se, zda se někdo blíží.

Uzdravení člověka ochrnutého.

Po několika dnech vešel opět do Kafarna. I proslýchlo se, že jest doma, a sešlo se mnoho lidí, takže jich nepojalo ani místo, které bylo před dveřmi; a mluvil k nim slovo (Boží). Tu přišli k němu s ochrnutým - nesli ho čtyři - a nemohli pro zástup přinést ho k němu. (Mar. 2, 1-12, Mat. 9, 2-8, Luk. 5, 17-26.)

Ježíš se vrátil tajně do Kafarna; možná, že ho pro soumrak nebylo viděti: v těchto neosvětlených městech musí každý dávat pozor sám na sebe. Ale nebylo už tak snadno, aby Ježíš byl nepozorován v domě Petrově. Brzy se lidé o jeho návratu dověděli, naplnili dům a shromažďovali se u dveří.

I farizeové a zákoníci čekali, že se Ježíš navrátí. Pojistili si tenkrát místo nejen u dveří, nýbrž i v příbytku zcela těsně u Mistra - ať už se dostavili první, ať už si proklestili cestu způsobem svého vystupování.

Podle všeho měli při tomto prvním setkání v úmyslu, aby Ježíše jen pozorovali. Ježíš sám je donutil, aby zaujali k němu zjevné stanovisko, a naznačil jim, že nemají na něho žádného práva.

Náhle byla jeho řeč přerušena. Už předtím bylo slyšet, jak někdo chodí po střeše. Na stropě se objevuje trhлина: úlomky udupané hlíny padají z rákosového pletiva k zemi, nahoře snímají vrstvu rákosí, otvorem už je vidět několik mužů, kteří spouštějí k nohám Ježíšovým lůžko s nemocným. Údaje evangelia nevylučují, že by čtyři mužové nebyli vystoupili nejdříve na střechu jiného domu a pak se po střechách dostali na dům, ve kterém byl Ježíš.

Oči všech lpí na Mistru; táží se pouze: Uzdraví ho? Všichni napínají sluch na první slova, která Ježíš promluví, na střeše naslouchají otvorem. Největší napětí prožívají farizeové. Nemocný je odloučen ode všech, kteří ho sem přinesli. Dívá se na Mistra. A přítomní čtou z jeho pohledu jedinou prosbu: »Uzdrav mé tělo!«

Stane se, co nikdo nečekal. Ježíš praví nemocnému: »Odpouštějí se tobě hříchy tvoji!«

Není pochyby, že si všichni, kdož uslyšeli tato slova, ihned uvědomili neslýchanost tohoto výroku; vždyť odpouštění hříchů může jediný Bůh! Okolnosti, za nichž to Ježíš prohlásil, ještě zvýšily dojem: mluvil k člověku nemocnému na těle. Nemoci se pokládaly za trest.

Už se děly mnohé pokusy o prozkoumání vývoje »božského sebevědomí« u Ježíše Krista. Nechceme-li dávat historickým pramenům jiný smysl, než mají, musíme trvat na tom, že v podstatě není vývoje ve výrocih Ježíšových, v nichž sebe prohlašuje za Syna Božího a za Vykupitele. Ježíš dal slovy: »Odpouštějí se tobě hříchy« i vůči farizeům najevo, že si připisuje božskou moc. V zápětí dokázal, že zná i tajné myšlenky nepřátel. Obrátil se k nim řka: »Proč myslíte ty věci v srdcích svých?«

Ježíš jim dává pouze otázku, o kterou právě běží. »Co jest snazší? Říci: „Odpouštějí se tobě hříchy“ či říci: „Vstaň, vezmi lože své a chod“?«

V řečtině znamená slovo, užitě v otázce, samo o sobě »ne nesnadný«, stupňováno znamenalo by v češtině »méně nesnadný«, nikoli však »snazší«. V tomto případě by se rozumělo, že obě věci jsou snadné, v onom, že obě jsou nesnadné. Avšak Ježíš chce říci, že v obou případech jde o věci nesnadné.

Farizeové pak buď neodpověděli anebo užil Ježíš po způsobu na Východě obvyklém otázky za úvod k dalším svým slovům. Ať tomu bylo jakkoliv, je přece užitečno sestaviti si v duchu odpověď na tuto otázku. Obojí je nesnadné: říci: »Odpouštějí se tobě hříchy!« jakož i říci: »Vstaň, vezmi lože své a chod!« Obojí může vykonati jen božská moc. Slovem »říci« se zde rozumí, že se to, co bylo řečeno, také vykoná. Avšak přece je rozdíl mezi oběma úkony božské moci. Řekne-li člověk druhému člověku: »Odpouštějí se tobě hříchy!«, nemůže se nikdo přesvědčiti o účinku slov. Řekne-li však týž člověk: »Vstaň, vezmi lože své a chod!«, mohou i svědkové účinek slov zjistiti. Vstane-li nemocný, je člověk ten obdařen nadpřirozenou mocí. A prokáží-li svoji moc slova: »Vstaň, vezmi lože své a chod!«, smíme uvěřiti i slovům: »Odpouštějí se tobě hříchy!« Neboť pak byl ten člověk poslán Bohem.

Na to poukazuje Ježíš svou otázkou; z téhož základu vycházejí slova i činy následující. Ježíš totiž pokračuje: »Abyste však věděli, že má moc Syn člověka na zemi odpouštět hříchy« - přerušiv řeč, obrátí se Ježíš od zákoníků k nemocnému a dí mu: »Tobě pravím: Vstaň, vezmi lože své a chod!«

Nemocný vstane, bere lože své a odchází před zraky všech.

Za tohoto prvního střetnutí Ježíš už rozvíjí v jádru otázku, pro niž byl později odsouzen na kříž. Nazývá se Synem člověka a připisuje si moc na zemi odpouštěti hříchy, tedy moc božskou. Když končí poslední svou obhajobu před veleradou, poukazuje na »Syna člověka«, který jest z nebe.

Avšak podle názorů farizeů neměl ani Mesiáš moci odpouštěti hříchy. Oni dobře věděli, že Ježíš nemínil říci, jako by každý syn lidský, tedy každý člověk, měl tuto moc. Tehdy takový výklad nikomu ani nenapadl. Nebyliť tehdejší lidé jako dnešní, kterým »odpouštěti hříchy« často znamená totéž jako »prohlásiti hříchy za bezvýznamné«.

Co si však pomyslili o tom, že se nazval »Synem člověka«, tedy určitým, ojedinělým Synem člověka?

Jistě znali místo v proroku Danielovi, kde se mluví o někom, který přicházel v oblacích nebes, maje vzhled Syna člověka. Ale tesař, který si dával toto jméno, nepřicházel ani s nebes ani s oblaku božské velebnosti. Byl příliš obyčejný, a proto se nedalo mysliti, aby oni, vedoucí a páni národa, před ním sklonili své hlavy!

Počátky křesťanství.

Už mnoho se namluvilo i napsalo o původu křesťanství. Dokud lidstvo v podstatě uznávalo křesťanské zásady, třeba podle nich vždy nežilo, pokládalo se křesťanství a kultura za totéž. V prvních letech křesťanství, v apoštolech, vidělo především lidi osvíceného ducha. Mluvilo se o genu Pavlově a neříkalo se, že

Pavel provozoval řemeslo stanařské, mluvílo se o hloubce Janově a nepoukazovalo se na to, že byl rybářem.

V novější době nastal obrat, který opět vybočil ze střední cesty. Jako historická skutečnost se předpokládalo tvrzení, že »křesťanství bylo ve svých počátcích nepochybně hnutí nemajetných vrstev nejrůznějšího druhu«. Do »počátků křesťanství« patří v každém případě apoštolové, kteří byli nejprve povoláni, tedy: Petr, Ondřej, Jakub, Jan. Otázka počátků je zároveň otázkou vrstev národa, z nichž tito mužové pocházeli.

Znají-li se jen dvě třídy lidí, jak tomu bývá u obvyklých rozdělení, nelze ovšem apoštoly zařaditi mezi »šlechtu« nebo »vzdělance«, Avšak v každém národě je trojí vrstva lidí, bohatá, více méně uzavřená vrstva horní, z kořenů vytržená, nemajetná vrstva spodní, a pro život národa nezbytně nutná vrstva střední. Tato v sobě zahrnuje lidi, kteří sice za těžkých, ale přece jen snesitelných podmínek žijí samostatně nebo ve spolku se sobě rovnými sebe i své rodiny. Bez takovéto střední vrstvy se vůbec žádný národ neudrží.

V této vrstvě našel Ježíš přirozený základ, na němž postavil své pozemské dílo, a jí světil i pokračování v tomto díle.

Tato slova znějí jako libovolné tvrzení, které se sice dá zasaditi do vypravování evangelia, ale nedá se z něho odvoditi. Avšak tam, kde evangelium líčí povolání prvních apoštolů, čteme dvě slovíčka. Těch si dosud málokdo všiml. A právě ona dovolují nahlédnouti do života středních vrstev tehdejší doby. Jakoby mimochodem a jako by se dotýkal věci všeobecně známé, píše Lukáš, když vypravuje o zázračném rybolovu (5,

7): »I pokynuli svým druhům (koinonoi) . . .« - »Úžas zajisté pojal ho a všecky, kteří byli s ním, nad lovem ryb, který učinili; podobně i Jakuba a Jana, syny Zebedeovy, kteří byli společníky (metéchontes) Šimonovými.«

Často se chápou slova »druhové« a »společníci« tak, jako by šlo o rybáře, kteří jen náhodou spolu lovili. Tím je ovšem zastřen pravý význam těchto slov.

Podrobnější zkoumání a srovnání dává tušiti, že oba výrazy znamenají něco určitějšího, než se obyčejně myslí. V současných listinách egyptských a řeckých se tatáž slova vyskytují jako odborné výrazy pro vysoce vyvinutou soustavu společenstev. Název pro společenstvo je koinonia. »Společníci«, členové, se nazývají v Egyptě »koinoneis«, což má jazykově tutéž hodnotu jako »koinonoi« ze zázračného rybolovu. »Koinonika« jsou daně, jež je společenstvo povinno platiti jakožto majetková a výtěžná jednotka.

Častěji nežli slovem »koinoneis« se členové společenstva označují výrazem »métochoi« nebo »metéchontes«. Lze říci, že to byl úřední název. I Demosthenes zná slovo »metéchontes« v tomto smyslu. Evangelista sám užívá v témž odstavci místo »koinonoi« tohoto výrazu významem příbuzného. Jakub a Jan jsou »metéchontes« Petrovi.

Před zákonem zastupuje jednotlivec společenstvo jako celek. Formule se tak ustálila, že podnes zní: »Satabus kai metochoi« - Satabus a společníci. Zástupce společenstva se jmenuje »hegemon« - »přednost«, »cechmistr« nebo »archones« - »hlava«.

Egyptské listiny nám též podávají četné doklady o rozšíření společenstev ve středních vrstvách národa.

Možno s jistým omezením říci, že se lidé těchto vrstev - a mezi ně nenáleží toliko rybáři, nýbrž i drobní zemědělci, pachtýři a samostatní řemeslníci - vystupují na veřejnost většinou ve společenstvech a že se mohou uhájiti proti šlechtě a velkostatku jedině tímto způsobem. Peníze si lidé vypůjčují prostřednictvím společenstev: Aunes, syn Onofrisův, si r. 47 ve spolku se Soerisem vypůjčil od Stotoetixe na rok 84 drachem za 12procentní úrok. Harpaesis a šest společníků si roku 41/42 od Stotoetixe vypůjčují 50 drachem. Skrze společenstva se najímaly pozemky. Roku 88 žádá Akousilaos se třemi společníky, aby jim byla pronajata valchovna u Nilopole a u Soknopaiou Nesoso za 240 drachem. Kolem r. 200 po Kr. si stěžuje jakýsi Démas, že mu někdo brání v obdělávání pachtovaného pozemku. Nemluví jen za sebe, nýbrž i za »25 společníků«. Totéž se děje kolem r. 207 Apynchisovi, který má rovněž 25 společníků.

Petr a Ondřej byli bratři, rovněž tak Jakub a Jan. Je to případ, kdy rodní bratři se stali členy téhož společenstva. Egyptská listina z téže skoro doby nám ukazuje něco podobného. Roku 75 po Kr. dostal jakýsi Satabus, syn Panephramisův, 25 artabů čili přibližně 1500 litrů pšenice od skupiny, kterou tvoří Pisais, Tesenuphis, Harpagathes, Tesenuphis, Arpagathes, Horos, Panephremmis, Horos. Z těchto osmi mužů, sdružených v pachtovní společenstvo, jakých bylo v Egyptě velká spousta, jsou dva bratři, totiž Harpagathes a Tesenuphis, synové jakéhosi Sataba.

Úprava rybolovu, která vládla na jezeře Genezaretském, nežli zemi obsadili Angličané, zdá se nasvědčovat, že se věci skutečně takto měly. Podobně jako de-

sátek z polností pronajímalo se právo lovití ryby tomu, kdo nejvíce nabízel. Býval to obyčejně nějaký boháč bydlící v Bejrutu. Ten zase postupoval dílčí práva podnájemcům z Tiberiady a Safedu. Od nich pak najímaly skupiny rybářů nebo rybářské rodiny, které se podobají asi skupině, se kterou se setkáváme v bibli, když je řeč o bohatém rybolovu. Angličané prohlásili sice lovení ryb za svobodné, ale nabyli tím tolik špatných zkušeností, že opět zavedli starý pořádek.

Právem se smíme ptáti, nepraví-li slova »kteří byli společníky Šimonovými« více, nežli se nám na první pohled zdá. Byl snad Petr »hlavou«? Vždyť Ježíš, dávaje rozkazy všem, obrací se na Petra a Petr odpovídá jménem všech. I jinak si vede jako ten, kdo rozhoduje; sám na příklad chce přiložiti ruku k dílu, když se vyprazdňuje síť.

Tím se zároveň vysvětlí otázka, kterou zpravidla nikdo nedává, třebaže je oprávněná. Jak to, že jsou na jezeře Genezaretském pohromadě právě ti rybáři, z nichž jeden druhého na Jordáně přivedl k Ježíši, totiž Ondřej a Jan, Petr a Jakub? Jestliže tvořili rybářské společenstvo, je zcela přirozeno, že v stejnou dobu přerušili práci a putovali ke Křtiteli na Jordán a že první, kteří se setkali s Ježíšem, ihned zavolali své druhy v povolání. Pak se rozumí samo sebou, že po návratu jako před odchodem společně rybařili. Vždyť takové společenstvo, »chaburah« se asi jmenovalo, nevyžaduje, aby všechny věci k provozu potřebné byly společným majetkem. Šimon má vlastní člun. Snad byly společné sítě, jak tomu bývá podnes. Konečně se dá také mysliti, že loď a čluny patřily jednotlivcům a že »společníci« jen společně lovíli a prodávali úlovek. Už z praktických

důvodů je nezbytno, aby se více rybářů semklo v jednu skupinu. Mají-li se totiž natáhnouti některé sítě, je potřeba dvou člunů a dvakrát tolik mužstva.

Tyto náznaky jsou zdánlivě bez významu. Avšak ukazují nám něco velkolepého: je-li tomu tak, vyvolil si Ježíš za apoštoly, za vůdce ve velkém společenství Církve lidi, kteří se naučili svorně spolupracovati ve společenství malém. Petr, hlava společenstva chudých rybářů na jezeře Genezaretském, se stane hlavou největší společnosti, Církve. Jan, zvaný později »sloup« Církve, byl s počátku sloupem společenstva rybářů. A slova, jež o tom vypravují, jsou od Lukáše, žáka Pavla stanaře, který jako takový jistě byl v Tarsu členem nějakého společenstva. Vždyť Malá Asie stejně jako Egypt se hemžila spolky a společenstvy.

Život rybářů na jezeře Genezaretském. (Přehled.)

Lidé rádi říkají o rybolovu, že je to nejkrásnější sport. Horuje se proň velice. Ale to platí jen pro toho, kdo má co jíst i tehdy, když je udice nebo síť prázdná.

Klamná vyobrazení i líčení namnoze zastřela drsnou skutečnost rybářského života na jezeře Genezaretském. Avšak právě tento těžký život, plný nezdarů, byl dobrou školou k pozdějšímu povolání apoštolskému. Poměry rybářů na jezeře se od té doby tak málo změnily jako jezero samo. Život dnešních rybářů nám umožňuje pohled do života apoštolů před povoláním.

Rybáři bývají zpravidla prostí a málo vzdělaní lidé; jsou osmahlí od slunce a od větru, hubení a žijí zcela svému povolání. Musí trávit celé noci bez spánku, zacházejíce nepřetržitě se sítěmi a musí být připraveni

na náhlé bouři, jimž jest jezero domovem. I když zpravidla uniknou životem, poškodí se jim někdy bárka; zůstane-li celá, utrhnou se zase sítě a voda je odnese. Některé dni se tito muži živí jen chlebem a studenou rybou a nápojem jest jim jezerní voda, kterou »házejí do úst«. Jinak nemožno znázorniti způsob, jakým pijí. Avšak lidé, jejichž povoláním jest boj s dravými živly, vždycky milují svůj tvrdý život, a dokud jsou zdraví a nezkaženi, nechtějí o změně ani slyšet.

Z vypravování Písma sv. vysvítá, že se ryby lovily rozmanitým způsobem. Tak je tomu i dnes. Ve dne se hlavně užívá »sítě vrhací«; pak velké »sítě vlečné«, která je 200—250 metrů dlouhá a uprostřed 5 metrů široká. Stojí přes 8.000 K. Má-li rybář takovou síť a ještě k tomu vlastní člun, vyplnil se mu nejodvážnější sen. Rozestírá-li se vlečná síť, je k tomu třeba dvou člunů a šesti až osmi mužů. V prvním člunu je složena síť, druhý člun od něho odvesluje a klade tak síť do vody. Této síti se užívá jen na mělkých písčitých místech u pobřeží. Klesá-li dno rychle do hloubky nebo jsou-li na něm kameny aneb úskalí, na nichž by se vlečná síť zachytila, berou se sítě jiného druhu. Nakonec se síť vytáhne za oba lemové provazy na břeh.

Třetí druh sítí, který se podle všeho míní ve vypravování o bohatém rybolovu, je méně znám. Celá souprava sítí se »pověsí« do vody. Přední i zadní síť mají oka o 10—20 centimetrech, prostřední však pouze o 2½ cm. Tyto sítě se na hlubokých místech v jezeře samotném nebo u příkrých břehů spolu spojí. Čtyři muži zpravidla vyjedou a spustí sítě do vody. O »vrhání« tu ovšem není řeči, řecké slovo »chalazo« naznačuje jen ponenáhlý pohyb. Potom rybáři odplují od sítí

a vracejí se k nim opět, uvádějí vodu v pohyb údery vesel; nyní hřmotí též prázdnými konvicemi na benzin, které jsou na Východě novým universálním hudebním nástrojem, a ženou tak ryby směrem k sítím, za sebou visícím. Ryby proklouznou širokými oky první sítě a hledí uniknouti úzkými oky druhé, ale uvíznou v nich; protáhnou pak kus sítě širokými oky sítě třetí, takže se utvoří jakési pytlíky, a ryby se zapletou tím více, čím více se pokoušejí dostat se na svobodu.

Přeje-li komu štěstí, může se mu i dnes podařiti dobrý rybolov. Před několika lety chytili vlečnou síť na jeden zátaž 15.000 kg ryb; síť visací se dá uloviti až 600 kg. O takových »bohatých lovech« se však mluví ještě po mnohých letech. Mnohem častěji se rybářům daří opačně. Vyplují, spustí síť do vody, veslují a ucítí hned na váze, že »nic nechytily«. Radí se, uvažují o místech v jezeře, kde jim jednou přálo štěstí, zajedou tam, hodí znovu síť, vytáhnou je a stane se jim totéž. Jenom výchova k vytrvalosti jim dodává síly, aby takové noci vydrželi. Na těle i na duši unaveni a utrmáceni vystoupí na břeh, vybírají úlovek a očišťují síť od náplavu a spravují trhliny. Udržování velké sítě vyžaduje za 7 let skoro stejně velkého nákladu jako pořízení nové.

Bohatý rybolov.

I stalo se, že když zástupové na něho naléhali, aby slyšeli slovo Boží, on stál na břehu jezera Genezaretského. A uzřel dvě lodi, any stojí podle jezera, rybáři pak vystoupivše z nich, vypírali síť. I vstoupil na jednu loď, která patřila Šimonovi a žádal ho, aby odrazil maličko od země. (Luk. 5, 1-11.)

Ježíš nepovolal ještě učedníky k sobě trvale; proto odešli lovit ryby jako dříve. Jednoho rána šel Ježíš za nimi k jezeru a počal tam učit. Zatím se navrátili

z noční plavby. Byli skleslí na mysl; hodinu za hodinou se namáhali zbytečně.

Mají-li na Východě lidé někdy uslyšeti řečníka, dovedou býti dosti bezohlední. Tlačí se, strkají, štouchají, vrážejí do jiných, jen aby se dostali k němu. Právě-li evangelium, že zástupové na Ježíše »naléhali«, nemožno tomu rozuměti jinak.

Ježíšův pohled spočinul na lodích, které se navrátily; vstoupil do lodi Šimonovy a poručil mu, aby poodrazil od břehu. Voda ho oddělovala od zástupů. Ježíš učil z lodi Petrovy. Také rybáři byli u jezera Genezaretského. »Rybáři«, jejichž šaty nikdy neztrácely zápachu ryby. Ale Mistr nepokládal za nedůstojné sebe, aby žil v rodinném svazku s těmito lidmi.

Domluviv, obrátil se Ježíš k Šimonovi, jemuž patřila loď: »Zajeď na hlubinu a rozestřete sítě své k lovení!«

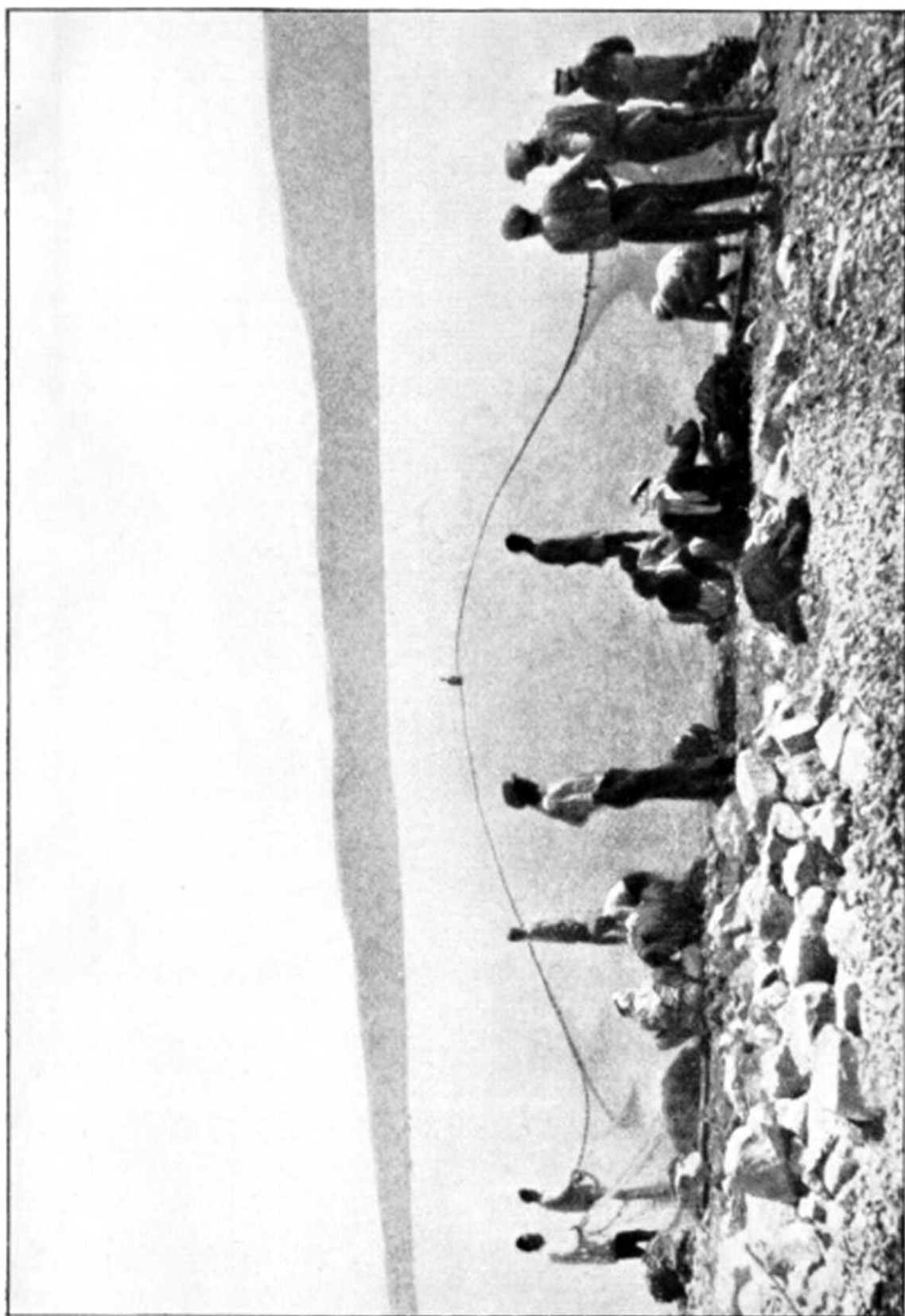
Petr znal veškeru tradici svého řemesla a doplnil ji vlastní zkušeností. Každému rybáři, který by byl přišel s takovým nápadem, byl by se do očí vysmál. Ale poroučí Ježíš a ten zná a dovede více nežli prostý rybář. Petr ujišťuje:

»Mistře, po celou noc pracovavše, nic jsme nechytily, ale k slovu tvému rozestru sítě.«

Zajeli na hlubinu. Udiví nás velice, uslyšíme-li dnes v Palestině rčení, jež se vyskytují v bibli a týkají se různých podružných věcí. Takové obraty se podobají mincím, které se dostaly ze století do století a z ruky do ruky až k dnešním lidem. Rybáři podnes říkají: »Bitna nitla al bahr!« - »Zajeďme na hlubinu!« Ale říkají už tak, i když odveslovali jen 150 metrů od břehu. To má význam také pro vypravování o bohatém rybolovu. Neboť lidé na člunech se nevzdálili z do-

Rybáři s vlečnou sítí.

Na místech lemovaných rovným pobřežím se rozestře velká vlečná síť. Jeden člověk ji venku zvedne do výše, pak se síť táhne zpět. Ryby se neklidem, který vzniká, vypláší a ženou ke břehu. Ještě dříve než se celá síť vytáhne, jmou se horlivé ruce sbíratí kořist. Hlasitým výkřikem se uvírá každá dobrá, opovržlivou poznámkou každá bezcenná ryba. Je to »soud«.

Rybáři s vlečnou sítí při práci.

hledu lidí na břehu. Z celého líčení možno vyčísti, že učedníci mají u sebe síť visací. Rozestrou ji a nahánějí ryby. Plovoucí kolíky začnou sebou škubati a uprostřed mezi oběma konci se potápějí. Rybáři uchopí konce sítí a vytahují je; avšak síť je příliš těžká, takže ji nevyzvednou; některá oka se již trhají. Proto nechají síť ve vodě a dávají svým druhům znamení. Muži, kteří už tak často byli spolu na jezeře, brzy se takovými znameními dorozumějí. Druzi přijeli; vezmou síť mezi dva čluny a na obou stranách ji vyprazdňují. Čluny se potápějí stále hlouběji pod tíhou ryb; proto jedou opatrně.

Už viděli ne jeden zázrak. Ale tento působí na rybáře tím mocněji, že se týká jejich života, a Šimon cítí, že je namířen na něho. V sladkém a zároveň hořkém pocitu vlastní nehodnosti vyřáží ze sebe slova: »Odejdi ode mne, Pane, neboť jsem člověk hříšný!«

Ježíš mu však odhalí nejhlubší smysl zázraku.

»Neboj se, od toho času budeš lidí loviti!«

A opustili všecko!

Neopouštěli mnoho. Ale řekni chalupníku v horách: »Opusť chalupu!« a uhlídáš, jak ti odpoví! Pak vytušíš, co znamenají slova: Rybáři opustili jezero a »šli za Ježíšem.« Neboť býti žákem neznamená Izraelitům pouze společně se učit, nýbrž i společně žiti. »Choditi za učitelem, býti v družině učitelově« znamenalo totéž jako býti jeho žákem.

Ježíš. Farizeové. Lid. (Přehled.)

Kolikrát už byli farizeové vydáváni za kněze a kněží za farizeje! I křesťané se domnívají, že tomu tehdy bylo »bohužel opravdu tak«. Ale pravý opak je pravda.

Farizeové celou svou podstatou a svými dějinami nejsou stranou kněžskou ani šlechtickou, nýbrž lidovou. Staré rodiny kněžské, zejména kněží vyšších tříd hodnostních, tedy kněží, bydlící přímo v Jerusalemě, bývali zpravidla přívrženci strany saducejské. Mohli uhájiti své postavení jen pomocí obratných politických tahů a ústupků, poskytovaných vládcům, kteří v té které době v zemi panovali. Flavius Josephus o tom nepřipouští pochybností. O saduceích praví: »Toliko zámožní jdou s nimi, masa lidu o nich nechce nic vědět. - Jen málokterí jsou tohoto myšlenkového směru; ale jsou to právě nejváženější ze všech.« Zrovna tak jasně potvrzuje, že farizeové jsou pravá strana lidová. Jejich vliv u lidu je tak veliký, že prosadí snadno svou, třeba i proti vůli králově nebo veleknězově. I saduceové hlasují pro to, oč se zasazují farizeové, neboť jinak by se stali u lidu nemožnými.

Přihlédneme-li blíže, poznáme, že vypravování evangelíí se shoduje s údaji Flavia Josefa. Ale třeba si při tom zachovati schopnost rozeznati, co je při otázkách světového názoru lidu přístupno a co nikoliv. Osou obrovského zápasu mezi Ježíšem a farizey jest, že jak Ježíš, tak protivníci jeho se ucházejí o duchovní vůdcovství lidu.

Kdo chce působiti na lid, musí své názory shrnouti v několik málo základních myšlenek, ba, pokud možno, v jednu jedinou; tuto základní myšlenku musí lidu učiniti zřejmou nikoliv teoretisováním, nýbrž výstižnými příklady. Konečně jest mu jako vůdci lidu třeba zachovati odstup od lidu. Ježíš i farizeové to vědí; proto je boj tak tuhý.

Ježíš ve svých řečech zdůrazňuje vždy tutéž jedinou

základní myšlenku. Je to myšlenka kázání horského: Jedině služba Bohu činí člověka šťastným. Proti lásce k Bohu vše ostatní není ničím.

I farizeové mají základní myšlenku, s jejíhož hlediska chápou veškeren lidský život: kdo plní Zákon tak, že se řídí i všemi dodatky a vysvětlivkami k jeho předpisům, tomu je zaručeno štěstí; i na Boha možno takto činiti nátlak.

Jak Ježíš, tak jeho protivníci objasňují prostým lidem tyto myšlenky způsobem opravdu lidovým, totiž na příkladech. Myšlenky jsou různé, proto jsou i příklady různé. Ale zákoníci, rozlišující spoustu podružných okolností, zatlačili Boha, živého svědka, úplně do pozadí. Podle jejich učení je přísaha »při chrámu« prostě neplatná, má se přísahati »při zlatě chrámovém«, a přísaha »skrze oltář« není totéž jako přísaha »skrze dar, jenž jest na oltáři«.

Podobný sklon k přeceňování a vykládání zevnějších obřadů se jeví v lidových právech. Přísahy se v nich hodnotí podle podružných okolností v takové míře, že Bůh jako svědek takřka mizí. Velice důležitá je formule, jíž se má v tom kterém případě použítí; vedle přísah na evangelium se vyskytují přísahy při vousech - jako v Izraeli - při vlasech, při hrudi, při horách, skalách, kamenech, při slunci a při měsíci. Za takových okolností by také bylo možno vybrati si »méně slavnou« přísahu. Když se r. 1848 přísahalo na frankfurtskou ústavu, přidal jakýsi poslanec dodatek »skrze Ježíše Krista na život věčný«; jiný podotkl, že je přece jen povážlivé »za takových poměrů skládati tak slavnou přísahu«. Tento způsob nazírání vede konečně i ke zvláštnímu zlořádu, který se vyskytoval až do nej-

novější doby. Bylo takové pravidlo: Směřují-li za přísahy prsty levé ruky k zemi tak jako prsty pravé k nebi, ruší jedna přísaha přísahu druhou!

To vše možno plným právem přiřaditi k týmž zásadám, proti nimž Ježíš bojuje slovy: »Běda vám, vůdcové slepí, kteří říkáte: „Kdo přísáhne skrze chrám, nic to není, kdo však přísáhne skrze zlato chrámové, jest povinen.“ Pošetilci a slepci; neboť co jest větší, zlato čili chrám, který posvěcuje zlato? Nepřisahaňte vůbec, ani nebem, neboť trůnem Božím jest, ani zemí, neboť jest podnoží nohou jeho, ani Jerusalemem, neboť je to město velikého krále, ani hlavou svou nebudeš přísahati, neboť jediného vlasu nemůžeš učiniti bílým nebo černým.« - I vlasy mají konec konců vztah k Bohu stejně jako nebe. Všechny jsou sečteny!

Lid chce míti pevné formule, chce rozhodnutí, která určují každý jednotlivý případ a kterých naň možno ihned použití. Kdo vychovává lid, bez takových formulí se neobejde. Veškerá lidová práva jsou vybudována na této zásadě, od nejzazšího jihu až k Islandu. V těchto právních zrcadlech začínají se odstavce podobně jako výroky zákoníků: »Kdo učiní to . . ., kdo neučiní to . . ., kdo má to . . ., kdo nemá toho . . .! Taková úprava je nutná, ale skrývá v sobě nebezpečí, že hlavní věci se odsunou do pozadí.

Odloučenost Ježíšova. Odloučenost farizeů. (Přehled.)

Kdo chce býti vedoucím lidu, musí také udržovati lid v jakémisi odstupu od sebe. Tato skutečnost se dnes, v době »vlády lidu«, často špatně chápe. Pravý vedoucí lidu vždy dbá, aby zůstal odloučen; vždyť musí vésti,

a to nemůže, vzdá-li se tohoto postoje nebo zapome-
ne-li naň. Avšak nepřístupnost Ježíšova se liší od ne-
přístupnosti farizeů právě tak, jako nesobecká láska
Ježíšova od chladného sobectví jejich. Ježíš zůstává
ohrazen vnitřně. Tato vnitřní odpoutanost není po-
rušena v žádném z tak četných výjevů líčených v evan-
geliích. U studnice Jakobovy se učedníci neodvažují
otázky, jak tomu jest s onou ženou. Jednou k němu
kdośi přichází se žádostí: »Přikaz, ať bratr můj se roz-
dělí se mnou o jmění!« - »Přítele lidu« dnešní doby
možno si představit jen tak, jak se chápe horlivě pří-
ležitosti, aby pomohl utiskovanému. Avšak Ježíš praví:
»Kdo mne ustanovil rozhodčím a dělitelem dědictví?«
V Jerusalemě bylo povražděno 18 Galilejců! Byli to
krajané Mistrovi! Ježíš se staví proti vzrušení, jež za-
chvátilo lid, slovy: »Nebudete-li činiti pokání, všichni
stejně zahynete.« Tato vnitřní odpoutanost je jeden
ze základních a zároveň nejpodivuhodnějších rysů Je-
žíšových a svědčí jako málokterý jiný pro historickou
pravdivost evangelií. Neboť vymysleti postavu, která
žije ustavičně mezi lidem a je zároveň ustavičně nad
lidem a mimo lid, je holá nemožnost.

I farizeové věděli, že prostý lid bude na delší dobu
poslouchati jen vedoucích, kteří jsou nedosažitelní.
Avšak jejich odloučenost je zcela jiného druhu, jak to
odpovídá jejich duchu. Je ryze vnější; staví mezi sebe
i lid nepřekonatelnou přehradu.

Svědectví, že se oddělovali a jak se oddělovali, vy-
dává už jejich jméno. I dnes mívají strany často dvojí
jméno; jedno si daly samy, druhé jim dali protivníci.
Nabude-li strana vrchu, stává se, že i ve vlastním klubu
užívají dřívějších hanlivých přezdívek. Původní ofi-

ciální název farizeů byl asi »chaberim«, to jest »soudruzi Zákona«. Pokládali se totiž sami za jediné pravé Izraelity. Proto byli také jen oni jediní »bratřimi, soukmenovci« podle Zákona. Už toto jméno dosvědčuje, mimochodem řečeno, že byli stranou lidovou. Název soudruh se objevuje vždy znovu a znovu v různých stranách, ale nikdy se nevyskytuje u aristokratických skupin.

Označení »farizeové«, t. j. »oddělení«, užívali, jak se zdá, nejprve jejich protivníci. Později se tak označovali i farizeové sami. Neboť tento výraz připouštěl zároveň výklad ve smyslu slova chaber.

Toto vnější oddělování se projevovalo ve styku s lidmi velmi ostře, zcela podle národní povahy orientální. Přesná pravidla určovala pro každý případ, co má činiti chaber, farizej, dostane-li se do styku s člověkem »amhaares«. »Kdo chce býti chaberm, neprodá „am-haaresovi“ ani šťavnatého ani sušeného ovoce; nekoupí od něho šťavnatého; nebývá u něho hostem a nikdy ho k sobě za hosta nepřijme.«

V poměru mezi farizeji a lidem dosti důležité místo zaujímalo to, co se dnes nazývá »teror«. Přísností, se kterou farizeové zachovávali veškeré předpisy o zákonité čistotě i o desátcích, působili v denním životě jako kartel, který každého obchodníka, jenž nebyl zapsán, nemilosrdně bojkotoval. Zákoníci si byli částečně i vědomi, že se jich lidé více báli, než je milovali. Rabbi Eliezer, jenž zemřel kolem r. 90 po Kr., praví: »Kdyby nás nepotřebovali, zabili by nás!« Jiný rabbi z pozdější doby říká: »Nenávist, kterou am-haares nenáviděli učedníky zákoníků, je větší než nenávist pohanů k Izraelitům a nenávist jejich žen je ještě větší.«

Jestliže ženy »am-haares« nenáviděly farizejské zákoníky, jak se zde praví, vyšší měrou, měly k tomu také důvody. Neboť tito velice nelaskavě smýšleli o ženách a dcerách nižších stavů: Jak zákoníci sebe samy cenili a jak opovrhovali těmito ženami, o tom nás poučují výroky: »Učitelé učili: Ať prodá člověk vše, co má, aby si mohl vzít dceru učencovu, aby bylo, jako když jsou hrozný vína vedle hroznů, což je příjemné a krásné, a ne jako vinné hrozný a trní, což je ošklivé a nepříjemné. Nenajde-li kdo dceru učencovu, ať si vezme dceru nějakého váženého muže té doby; nenajde-li ani takovou, ať se ožení s dcerou představeného synagogy; jestliže ani takovou nenajde, s dcerou výběrčího almužny; pakli ani takovou, ať si vezme dceru učitele dětí. Ale nikdy ať si nevezme dceru am-haaresovu; neboť am-haares jsou vyvrhel, jejich ženy jsou ohavnost.«

Zacházeli tak daleko, že vlastními ustanoveními usnadňovali rozluku, chtěl-li se někdo zbaviti ženy, která pocházela z třídy »am-haares«. Směl ji propustiti a nebyl povinen vyplatiti obnos, který byl při sňatku pro tento případ ujednán. Dokonce se to doporučovalo, neboť nemá prý smyslu »bydliti spolu se zmijí v koši«. To platilo už tehdy, když žena dala muži najísti z plodin, z kterých nebyl zaplacen desátek.

I když všechna tato ustanovení nepocházejí zrovna z doby Ježíšovy, přece už tehdy bylo v plném proudu hnutí, jež k nim položilo základy. Jak se asi Ježíš vyjímal v takovémto prostředí! Tak možno pochopiti i údiv učedníků, když Ježíš rozmlouval se Samaritánkou. Ve zcela jiném světle se nám objeví pochvalná slova ženy, která volá: »Blahoslavený život, který tebe nosil.« Tušíme též, jak se asi lidé ohlíželi za ženami,

jež ho provázely. I počínání učedníků vůči ženám, jež přinesly k Ježíšovi své děti, pochopíme pak s nové stránky.

Proto není divu, že se farizeové takto obořili na Ježíše: »Obcuje s celníky a hříšníky, ba dokonce s nimi jí!« Znali totiž jen vnější předpisy a vnější oddělenost. A neméně příznačná je odpověď Ježíšova: »Nepotřebují lékaře zdraví, ale nemocní!« Z ní probleskuje v této souvislosti nové světlo. Ježíš, podobný lékaři - jaký to ohromný rozdíl mezi zdrženlivostí jeho a zdrženlivostí farizeů! Ježíš je lékařem; on vyniká nad nemocného, ale obětuje se za něho; je mu zároveň blížek i vzdálen.

Proto vzplane mezi Ježíšem a farizei boj. Srážky v Galilei jsou typickým případem útoků, jejichž účelem jest zapůsobiti na lid. Farizeové viní Ježíše z porušování jednotlivých předpisů Zákona. Ježíš odráží útoky stručnými příklady, podobenstvími a poukazy na Písmo svaté. V Judsku pak má převahu jiný způsob boje. Vzplanou spory, při nichž nejde jen o to či ono přikázání, nýbrž o poměr k Zákonu vůbec. Jest Ježíš nad Zákonem či není? Protivy jsou čím dále tím zřejmější; vyvrcholí o slavnosti Stánků, výrokem, nad nějž nemožno mysliti rozhodnějšího. Ježíš prohlašuje: »Já jsem Syn Boží. - Vy jste synové ďáblovi.«

Pozdější rozepře, také řeči ve Svatém týdnu jsou jakési zápasy, bojované na téměř bojišti. Avšak pro Ježíše se boje už chýlí ke konci; nade všemi těmi řečmi se mu vznáší kříž, na který přišel do Jerusalema zemřítí.

V jednom se Ježíš s farizei vůbec srovnati nedá: v dokonalé oddanosti svému dílu a u vědomí božského poslání. Každé jeho slovo tím dýše. To je též první věc, kterou lid vycítuje. Učí jako moc mající.

Slova Ježíšova jsou málokdy pravými proroctvími, tak aby i posluchači viděli v něm proroka; a tehdy je poslouchá jen užší kruh učedníků. Vždy provází jeho řeč, zvláště však mluví-li o království nebeském, neomylná jistota a klidná velebnost proroka. Toto prorocké sebevědomí mělo vliv na způsob jeho řeči a učinilo ho nedostupným jako žádného zákoníka.

Nový druh výlučnosti vyvolaly zázraky, které konal.

Ježíš vykonal mnoho zázraků, více než jich zaznamenávají evangelia. Velice snadno podléháme domněnce, že si na ně lidé ponenáhlu zvykli. Avšak zapomínáme úplně, že jen málo zázraků vyhovovalo mesiánským nadějím lidu. Nejvíce nadšení vyvolalo zázračné rozmnožení chlebů. - Avšak nikdy se nestalo, co lid denně a každou hodinu čekal, aby totiž Ježíš sám začal žít zázračným životem. Rozmnožoval chleby, ale vlastní jeho učedníci hladověli; uzdravoval nemocné, ale sám býval někdy tak unaven, že ihned usnul, jako usínají vyčerpaní lidé na vlhkém vzduchu jezerním za úderů vesel. Rybě přikázal přinésti peníz na daň chrámovou, ale zároveň žil jako žebrák z darů jiných lidí. Hledělo-li se na jeho chudobný život, připadaly zázraky jako tajemství; hledělo-li se na zázraky, nebylo možno pochopiti jeho skromnost. A tak i zázraky ho činily zvláštním způsobem odloučeným.

Sobota v životě židovského národa.

Přikázání o klidu sobotním zasahovalo mnohem hlouběji než jiná přikázání do života všech nejen příležitostně, nýbrž každý sedmý den, a přestupky proti němu mohl každý snáze zpozorovati než jiná porušení

zákona. Zákoníci sestavili seznam 39 prací v sobotu zakázaných. Nebylo chybou, že měli takový seznam, ale horší byl duch, v němž jej vykládali. Farizeové působili zde jako v jiných oborech zákona zhoubným vlivem.

Ježíš byl častěji obviňován z rušení soboty, uveďme tedy stručně příslušná ustanovení zákoníků:

Zákon zakazoval pod 3. č. seznamu v sobotu »jakoukoli sklizeň, i česání ovoce«. Zákoníci rozšířili pojem sklizně a zostřili tak přikázání nenáležitým způsobem. Podle jejich výkladů »česal« chlapec, který v sobotu vlezl na strom a setřásl několik zralých fíků; - takové fíky ani se nesměly jísti. Nebylo dovoleno požívat ani ovoce, jež se v sobotu samo se stromu utrhlo. Z týchž důvodů se hospodyním odpíralo právo na vejce, které slepice snesly v sobotu.

Proroci kdysi brojili proti tomu, aby veliké kupecké karavany pokračovaly v sobotu v cestě. Zákoníci pak přidali tento výklad: »Rušení soboty se dopouští, kdo vynese tolik jídla, kolik váží suchý fík, nebo tolik vína, kolik se ho míchá do poháru, tolik mléka, kolik se ho vypije jedním hltem, tolik medu, že se jím potře rána, tolik oleje, že se jím namaže malý úd, tolik vody, že se jí navlhčí oční mast.« I peněženku nositi bylo v sobotu zakázáno. Radili, aby se svěřovala jinověrci nebo naložila na soumara. Ani lístek papíru se nesměl přenášeti s místa na místo. Žena nesměla vyjíti s jehlou, která měla ucho, ani s pečetním prstenem, ani s voňavkou, ani s lahvičkou balzámu.

Chápeme tedy, jaký rozruch způsobil uzdravený z Bethesdy, když si vykračoval s lůžkem na zádech.

Přímo tvrdé byly předpisy o první pomoci při nehodách a o ošetřování nemocných. »Je dovoleno se mazati

a třítí, ale nikdo se při tom nesmí namáhati a nesmějí se prováděti masáže. Není dovoleno užívati umělého prostředku pro zvracení. Není dovoleno dítěti natahovati údy (tedy konati s ním prostocviky) a nesmí se napravovati zlomenina. Vykloubila-li se ruka nebo noha, nesmí jimi postižený máchati ve vodě; smí si je pouze umýti jako obyčejně. Uzdraví-li se, uzdraví se.«

Postavme Ježíše do světa ovládaného takovými názory; pak pochopíme, že nutně docházelo ke střetnutím mezi ním a zákoníky. Zdá se, že po nějakou dobu měli heslo, že budou Ježíše podezřívati z rušení soboty a že budou soustavně hledat látku k obžalobě z takového činu. Známe dva případy z Galileje: když učedníci trhali klasy a uzdraven byl člověk s uschlou rukou; a čtyři z Judska: když uzdraven byl osmatřicet let nemocný muž, slepý od narození, vodnatelný a zkřivená žena.

Přesto že se zachovávání soboty tak zvrhlo, nesmíme zapomínati, jak velikou hodnotu mělo pro národ. Podnes panuje v sobotu ve čtvrtích židovských nálada, jež se dá srovnati jen s nedělním klidem nějaké komunity křesťanské. Zákaz prací služebných se přísně zachovává. V sobotu se stane i nejvyššímu úředníku, že musí jíti pěšky, poněvadž šofér za nic na světě nenatočí auto. Po bohoslužbách v synagoze vyrojí se židé v malebných krojích na ulice; napjatými vlákny je označeno, kam až je dovoleno se procházeti; nezasvěcenci se může z dálky zdáti, že to jsou antény. Protože jsou odkázáni na malý prostor, vyvine se mezi sousedy čilý vzájemný styk. Na malých městech patří i zahrady a role ještě do obvodu sobotních vycházek; - a tu učedníci Ježíšovi šli jednou polem a trhali klasy.

Ze života Ježíšova se nám vypravují též události, v nichž se nám sobota ukazuje i se stránky příjemné. Dvakráte byl Ježíš v sobotu pozván na hostinu: jednou k farizeovi, po druhé do domu Šimona Malomocného. Jídla na sobotní hostinu se připravovala den předtím. Přesto se na ten den s oblibou zvali přátelé a hosté. Mnozí lidé jídali v sobotu, která měla býti dnem radosti, třikrát, kdežto ve všední den pouze dvakrát. V sobotu ovšem hlavní hostina následovala ihned po dopoledních bohoslužbách, nekonala se tedy večer. I rozumělo se samo sebou, že lidé zůstávali déle než obvykle u stolu a že se bavili. Farizeové pokládali za dobrý mrav zaplétati v hovor náboženské úvahy. Proto odpovídalo zcela mravům a zvyklostem, když Ježíš v domě farizeově za hostiny poučoval.

NA SLAVNOSTI V JERUSALEMĚ

Uzdravení nemocného u rybníka Bethesda.

Potom byla slavnost židovská a Ježíš se odebral do Jerusalema. Jest pak v Jerusalemě při hlavní bráně rybník, jenž hebrejsky slove »Bethesda« a má pět podloubí. V těch leželo veliké množství neduživců: slepých, kulhavých, ochrnutých, kteří čekali na pohyb vody. Anděl Páně totiž sestupoval časem do rybníka a hýbal vodou. A kdo po pohnutí vody první vstoupil do rybníka, býval uzdraven, ať byl stížen neduhem kterýmkoliv. I byl tam jeden člověk, který byl nemocen již třicet osm roků. Ježíš mu řekl: »Chceš býti zdrav?« (Jan 5, 1-47.)

Velice pozoruhodný jest duševní stav nemocného, který trpí po dlouhou část svého života. Už léta snad pozoruje co nejnapjatěji, jak se jeho stav nepatrně zlepšuje nebo zhoršuje, a podle toho je hned pln naděje, hned propadá úplné skleslosti. Ale časem se naučí, podoben ocelovému peru, jež ztratilo pružnost, nedbati příliš takových nepatrných změn. Současně probíhá u jeho příbuzných a domácích něco podobného: s počátku prožívají s ním upřímně všechny tyto změny, ale později ochladne jejich účast.

Konečně dochází sám nemocný k názoru, že se už vžil do svého stavu. Ale bývá to spíše sebeklam nežli skutečnost. Ujme-li se ho člověk soucitného srdce, rozhovoří se a vypravuje znovu a podrobněji než kdy předtím věci, jimiž kdysi všechny návštěvníky od sebe odpuzoval. Ba dokonce, člověka, který s ním má upřímný soucit, pozná ihned třeba mezi tisíci. Takový nemocný mnohem dříve než kdokoli jiný vycítí, kdo s ním upřímně smýšlí.

Jak vzácný to byl výjev, když se Ježíš o slavnosti, pravděpodobně o velikonocích druhého roku svého působení, setkal v Jerusalemě s takovým nemocným! Byla sobota. Lidé se procházeli uvnitř města. Na sever od chrámu byl rybník, jehož vodu podle vypravování Janova anděl chvílemi uváděl v pohyb. Nemocný, který první vstoupil do vody, se uzdravil, ať trpěl obyčejnou chorobou, či byl slepý, chromý nebo souchoťinář. Rybník byl obklopen podloubím, které chránilo čekající nemocné od slunečního žáru i od deště.

Ležel tam člověk nemocný již 38 let. V jeho duši dozrály již všechny změny, které taková nemoc působívá. Jen jedné naděje se ještě nevzdal: V rybníku by se ještě uzdravil! Avšak i do této naděje se mísilo jakési zoufalství: vždyť byl chromý a po každé ho někdo jiný předhonal, když chtěl sestoupiti do vody.

Ježíš vešel do podloubí a dal se do hovoru s ubožákem. Zeptal se ho:

»Chceš býti zdráv?«

V tom okamžiku nemocný s rychlostí vlastní takovým lidem vytušil, jak s ním Ježíš smýšlí. Ihned se rozhovoří a pln důvěry a oddanosti vzhledne na neznámého.

»Pane, nemám člověka, aby mě, když se voda pohne, spustil do rybníka; když pak já jdu, jiný sestoupí přede mnou!«

I dí Ježíš s týmž klidem a touž vřelou účastí, jako začal: »Vstaň, vezmi lože své a choď!«

Nemocný uvěří. V témž okamžiku vstane. Zatím už Ježíš zmizel v zástupu. Byla sobota, a proto se tam sešlo mnoho lidí, zvláště těch, kteří byli návštěvou u nemocných příbuzných a známých.

Uzdraveného třeba si podle všeho představit jako muže nižšího stavu. Skládalo se tedy jeho »lože« asi z vlněné houně, na níž lehal, a z pláště, jímž se přikrýval. Tak tomu bývá podnes u prostých lidí v Palestině. Zatím co opouštěl podloubí, procházeli se po ulicích obyvatelé města. Upozorňovali ho: »Je sobota! Není dovoleno nositi lože!«

Uzdravený je v příliš radostném vzrušení, a proto se nedá zastrašiti tímto napomenutím. V takové náladě mívá člověk pohotově vždy vhodnou odpověď:

»Ten, jenž mě uzdravil, řekl mi: Vezmi lože své a choď!«

»Kdo jest ten člověk, který ti řekl: Vezmi lože své a choď?«

Ježíš nechtěl v podloubí způsobiti rozruch a uzdravil nemocného tak nenápadně, jako by na něm byl spáchal atentát. Ihned zmizel v zástupu. Ale když potkal později nemocného v chrámě, oslovil ho. Vždyť toho člověka stihly ony útrapy jako trest za hříchy. Ježíš mu to také pověděl: »Hle, učiněn jsi zdráv, již více nehřeš, aby se ti nepříhodilo něco horšího!«

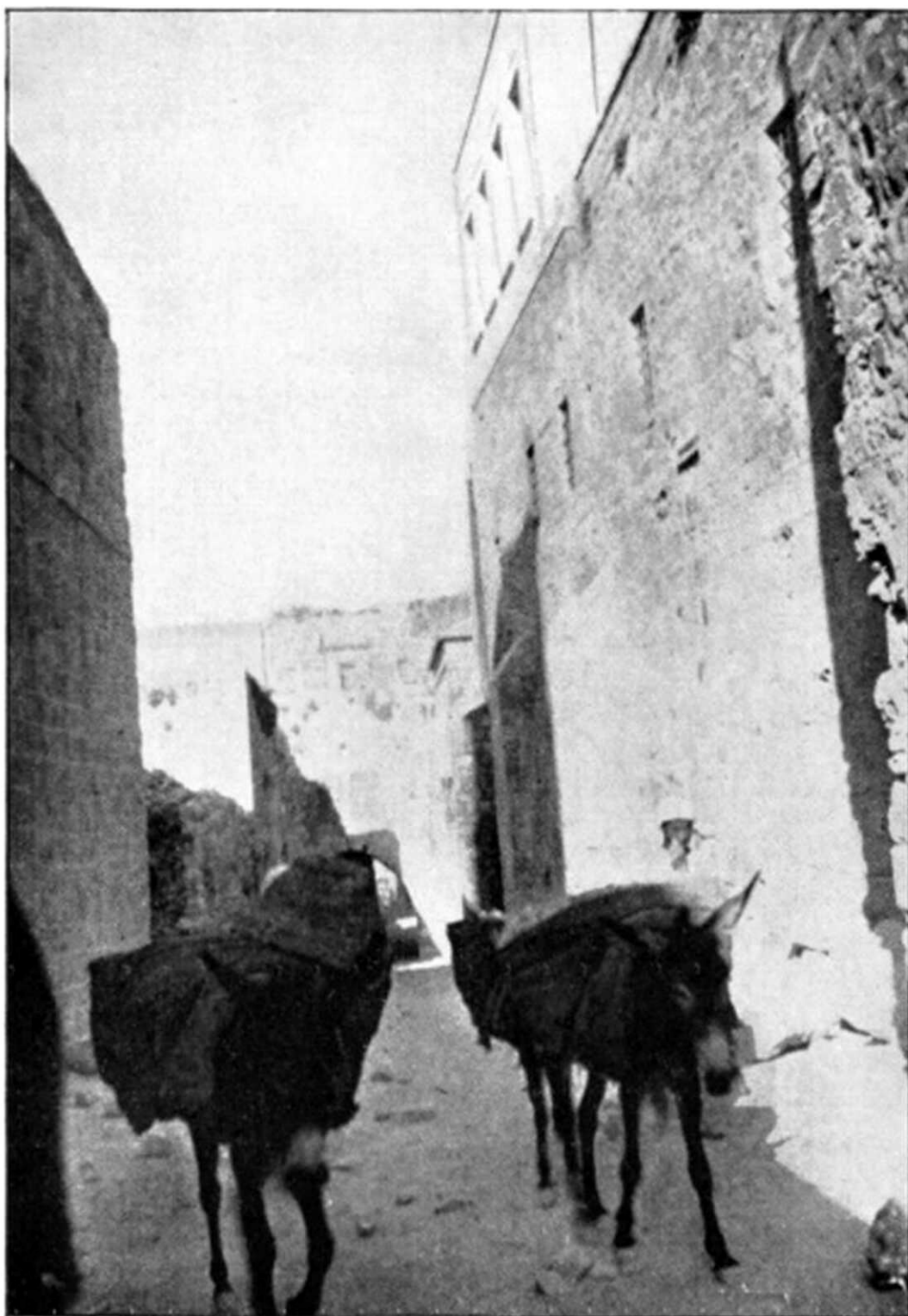
Možná, že opuštěný nemocný až do té hodiny o vystoupení Ježíšově nic nevěděl. Pak tím snáze pochopíme, že všude vyprávěl, kdo ho uzdravil. Vždyť se rozumí samo sebou, myslil si, že pověst takového člověka Božího musí býti všude rozhlášena.

Avšak farizeové nepřijali zprávu tak, jak byla mluvena. Nemocnému sice věc prominuli; vždyť rušením soboty byl vinen ten, kdo ho k tomu svedl. Zanedlouho potom došlo k slovní půtce mezi Ježíšem a farizey.

Ježíše vinili již v Galilei z rušení soboty. Způsob, kterým se zde Mistr ospravedlňuje vůči mužům Zá-

Oslí s košem ručním a s koši pro náklad na soumary.

Osel napravo nese koš položený napříč přes celá záda. Tohle jest asi »sporta«. Při zprávě o druhém rozmnožení chleba se poznamenává, že se sebralo zbytků chleba osm sport. Podle míry toho asi bylo stejně tolik jako či ještě více než při prvním rozmnožení. Neboť tam se mluví o 12 »kophinoi«, tedy o 12 obyčejných koších ručních. Osel, který kráčí úplně ve stínu, nese takovýto koš; naložili mu jej dnem vzhůru. Stejně koše vídáme již na egyptských obrazech z doby kolem roku 1500 před Kristem. Všimněte si ostrého přechodu mezi světlem a stínem; je příliš ostrý pro oko divákovu.

Oslí s košem ručním a s koši pro náklad na soumary.

kona, ostře se liší od způsobu, jehož použil v Galilei. - V Galilei odrazil protivníky několika krátkými poznámkami; v Jerusalemě s nimi projednává zásadní otázky. Otevřeně hlásá, že jeho skutky nepodléhají ustanovením o sobotě, neboť nemají cíl pozemský a časný, nýbrž božský, duši totiž a věčnost; jako Syn Boží koná tatáž díla jako Otec, jenž po stvoření světa pozemského nepřestal býti činným. Činnost Otcova, kterou Ježíš má na zřeteli, je v první řadě působení Boží v duších lidských.

»Otec můj dosavad je činný, i já jsem činný. Vpravdě, vpravdě pravím vám: Není ani možno, aby Syn sám od sebe něco činil, aniž přihlížel k tomu, co činí Otec. Cokoli totiž činí On, to činí stejně i Syn; neboť Otec miluje Syna a sdílí se s ním o všechno, co sám činí; a o větší nad to skutky sdělí se s ním, že se budete diviti.«

Skutky, které jsou nad viditelné zázraky a které Syn s Otcem vykoná, jsou účinky milosti v duších. Ale každý nepřijme milosti, nepřijme božského života; proto bude nabídnutá milost k odsouzení všem, kdož ji odmítli. A souditi bude ten, který jim nabídl milost.

»Jako totiž Otec mrtvé - t. j. milosti odumřelé - křísí a oživuje, tak i Syn oživuje ty, které vyvolil. Podobně Otec nesoudí nikoho, ale veškeren soud postoupil Synu, aby všichni stejně ctíli Syna, jako ctí Otce. Kdo nectí Syna, nectí ani Otce, který ho poslal.«

Božská moc Synova působí ve všech hříšnicích, kteří se na Syna obrátí, život věčný a chrání je od odsouzení k věčné smrti.

»Vpravdě, vpravdě pravím vám: Kdo slyší slova má a věří v ně, již má život věčný v sobě a soudu nepro-

padá, nýbrž přešel ze smrti do života. Vpravdě, vpravdě pravím vám: Přichází hodina a nyní jest, kdy mrtví slyší hlas Syna Božího, a ti, kteří uslyší, živi budou; neboť jako Otec má život sám v sobě, tak dal i Synu, aby měl život sám v sobě; a dal mu moc konati soud, poněvadž je Syn člověka.«

Posluchači projevovali asi výrazem tváře i posunky svůj údiv. Narážejí na to, pokračuje Ježíš: »Nedivte se tomu, neboť přichází hodina, ve které všichni, kteří v hrobech jsou, uslyší hlas jeho a půjdou ti, kteří dobře činili, na vzkříšení k životu, ti však, kteří zlé páchali, na vzkříšení k soudu. Nemohu já sám od sebe činiti nic. Jak slyším od Otce, tak soudím a soud můj jest spravedlivý, neboť nehledám vůle své, nýbrž vůli toho, jenž mne poslal!«

Ježíš prohlásil, že je téže podstaty s Otcem. Židé jeho slova také v tom smyslu chápali. Ježíš ukazuje, kterak Židé mohou poznati, že o sobě mluví pravdu. Tvrdí-li někdo o sobě tak veliké věci, nutno mu uvěřiti jen tehdy, jsou-li důkazy o jeho pravdomluvnosti.

»Vydávám-li já svědectví sám o sobě, svědectví mé samo není spolehlivé. Jiný jest, jenž svědčí o mně, a já vím, že spolehlivé jest svědectví, které vydává o mně.«

Úvodem podotýká Ježíš, že by Židům vlastně mělo stačiti svědectví Janovo, ale protože jim nestačí, dovolává se svědectví větší váhy:

»Vy jste poslali poselstvo k Janovi a on vydal svědectví pravdě; já se však nedovolávám svědectví člověka, ale toto pravím, abyste vy byli spaseni. On byl svící hořící a svítící, ale vám se zachtělo jen na chvíli se veseliti ve světle jeho.

Já však mám svědectví větší nežli jest Janovo; ty

skutky totiž, které mi dal Otec, abych je vykonal, ty skutky, které činím, vydávají o mně svědectví, že Otec mě poslal.«

Nejen skutky vydávají svědectví o božském původu Ježíšově. Otec již ho dal zvěstovati skrze proroky, nežli přišel; proto i Písmo svaté vydává svědectví o Ježíšovi:

»I sám Otec, který mě poslal, vydal svědectví o mně; a nikdy jste ani hlasu jeho neslyšeli, ani tváře jeho neviděli, a slova jeho nemáte v sobě zůstávajícího, neboť vy nevěříte tomu, kteréhož On poslal. Zpytujete Písma, neboť se domníváte, že v nich máte život věčný. Také ona jsou to, jež vydávají svědectví o mně; a vy přece nechcete přijíti ke mně, abyste měli život věčný.«

Ale Ježíše nepohání ctižádost, stěžuje si, že jemu se nevěří, kdežto jiným, kteří toho nezasluhují, se věří: »Nestojím o to, aby mne lidé oslavovali, ale chci, abyste měli lásku Boží v sobě. Já jsem přišel ve jménu Otce svého, a nepřijímáte mne; jiný-li přijde ve jménu svém, toho přijmete!«

Odpor Židů, jenž se podle jejich výpovědi opírá o to, že jim svědectví o jeho božském poslání připadají nedostatečnými, směřuje ve skutečnosti přímo proti autoritě Boží; cítí, že vlastní jejich moc je tu u konce.

»Kterak můžete uvěřiti vy, kteří přijímáte čest jedni od druhých, a té cti, která jest od jediného Boha, nehledáte?«

Zní to jako obžaloba. Ježíš je upozorňuje, že není žalobcem, nýbrž soudcem. Žalobcem je spíše Mojžíš, jehož ustanovení o sobotě chtěli právě použítí na Ježíše.

»Nedomnívejte se, že já budu žalovati na vás u Otce; jestiž, kdo na vás žaluje, totiž Mojžíš, v nějž vy doufáte. Neboť kdybyste věřili Mojžíšovi, věřili byste i mně; o mně psal on; pakli však nevěříte jeho písmu, kterak uvěříte mým slovům?«

Po této rozepři jako po oné v Galilei, již vyvolalo uzdravení člověka s uschlou rukou, rozhodli se Židé, že Ježíše zabijí. Takový záměr byl v Judsku, kde farizeové vládli i světskou mocí, mnohem nebezpečnější než v Galilei. Proto opustil Ježíš brzo Judsko a vrátil se do Galileje.

Volba apoštolů.

Stalo se pak v těch dnech, že vyšel na horu se pomodlit a přes noc trval na modlitbě k Bohu. A když se rozednilo, povolal k sobě učedníky své a vyvolil z nich dvanáct, jež také apoštoly nazval: Šimona, jemuž dal jméno Petr, a Ondřeje, bratra jeho, Jakuba a Jana, Filipa a Bartoloměje, Matouše a Tomáše, Jakuba, syna Alfeova, a Šimona, jenž slove Horlivec, a Judu, bratra Jakubova, a Jidáše Iškariotského, jenž se stal zrádcem. (Luk. 6, 12-16, Mat. 10, 1-4, Marek 3, 13-19.)

Na návrších okolo jezera panuje za noci zvláštní slavnostní nálada. Hory se vlní v jednoduchých velkých tvarech, jezerní dolina i jezero samo se dají spíše vytušiti z tvarů sousedních výšin nežli jasně viděti. Tu a tam se rozsvítí světla. Západní vítr je většinou ještě znáti, věje přes suché traviny a mezi bodláčím. Ticho ruší slabé vzdechy. Temnobarevná sopečná hornina se rozpadává v oblé valouny a od ní se černým zabarvením v zřetelných obrysech ostře odrážejí jednotlivé keře myrty a háje vždy zelených dubů. Nade vším tím se rozvírá nebe dokořán až do svých nejvzdá-

lenějších prostor; v nich se vznášejí bleskotající hvězdy v úchvatném množství.

Jednoho večera vystoupil Ježíš s učedníky na výšinu nad jezerem a zůstal tam přes noc. Byli zvyklí spát pod širým nebem. Našli si místo chráněné od větru anebo si z kamení postavili malou skrýši a zahalili se do plášťů. Podnes platí pořekadlo: O Povýšení svatého kříže do houně, o Nalezení z houně.

Ježíš se uchýlil v samotu, aby se modlil. Ostatní lidé, chtějí-li se modliti, musí takřka uniknouti do prostředí příznivého sebranosti ducha a musí od sebe vzdáliti mnohé rušivé vlivy; Ježíš však nebyl nikdy tou měrou ve svém živlu jako právě při modlitbě. Od modlitby se musil odtrhnouti vždy násilím.

Ježíš dlí sám na hoře. Zří hory ponožené v temnotu soumraku i klidně světélkující spousty hvězd na nekonečné obloze, černé jako aksamit; ale vše jest mu jen mírným zábleskem, který se sotva dotkne jeho duše. Jest mu nevýslovnou rozkoší modliti se o samotě; vždyť on jediný na širé zemi se k Otci modlí, jak toho Otec zasluhuje.

V těchto hodinách vytržení zírání tenkým závojem všeho tvorstva do věčně klidného a přece věčně hybného moře Boží Nekonečnosti.

Každý okamžik svého života byl Ježíš tajemným pozorovatelem vlastního osudu. Ale nejvíce jest jím v takových nocích. V tu dobu se dostávala jeho duše do tajemného stavu, kdy v jednom okamžiku zahrnuje celé hodiny a kdy se hodiny stávají okamžiky. Vidí: Od Otce vycházejí miliony tvorů, rozptylují se po světě, ztrácejí se ve světě; a on přišel do světa, aby je opět shromáždil.

Obloha na východě se vyjasní a jako orosený kov se zatřpytí nad černým okrajem země; pak se po ní rozlije zlatý lesk. Západ se zároveň zabarví modravou šedí a kolem dokola již lze rozeznati jednotlivé předměty.

Zrána si Ježíš vyvolí dvanáct učedníků. Ježto s ním zůstal na hoře celý zástup, byla to asi opravdu volba. Ježíš je volal po sobě jménem, Petra neprve: - i byli odděleni ti, které volal, od těch, kterých nevolal jménem. Zároveň vznikl úzký svazek mezi těmi, kteří přistoupili k Ježíši. Jako byli všichni Mistrovi, tak byli i zároveň svoji; ti, kteří byli dříve bratři podle těla, stali se nyní bratry podle ducha.

Jakými lidmi bylo těchto dvanáct mužů?

Nevíme o všech, jaké povolání do té doby vykonávali. Ale o těch, kteří byli nejužší spjati se založením Církve, to víme. Petr, první náměstek Ježíšův po smrti Mistrově, Jakub Starší, Jan, učedník, jehož Ježíš nejvíce miloval, byli galilejští rybáři.

Takoví lidé vyrůstají v životě prostém klamných nadějí. Jejich ruce od provazů zmozolovají a od jezerní vody popraskají; obličeje jsou ošlehány větrem a vlnami a ožehnuty sluncem; jejich pohyby prozrazují, že jsou zvyklí státi celé dni na houpajících se člunech. Nezevlují po bazarech ani neubíjejí čas ve stínu městských bran. Ale kdykoliv vyjíždějí, jsou si vědomi: možná, že je všecka ta dřina marná. Jejich radosti vzkvétají na půdě kypřené námahami a nebezpečím.

Mají moudrost prostých lidí; nestarají se příliš o věci, jichž život nutně nevyžaduje. Táhá se jen, mají-li opravdový úmysl zaříditi své činy podle odpovědi, kterou dostali; mají tedy mnohem méně »důležitých« otázek nežli třeba zákoníci.

Takové muže Ježíš povolal. Oni cítí až do hloubi duše, že se Ježíš neštítí jejich suknic, vybledlých od vody a od slunce, ani mozolnatých, drsných rukou, ani vlasů, jež ztratily lesk, ani tváří potem jakoby vypraných.

Roste a zraje v nich láska, jež se nedá srovnati s jinou. Láska čistě lidská se ku podivu živí právě tím, že milovaný člověk má své chyby. Avšak jejich Mistr nemá ani stínu chyby, to poznávají; ale jakmile chtějí nahlédnouti do jeho nitra, jest jim v nitru jako člověku, který by chtěl vniknouti do nitra slunce.

Stalo se něco velikého v onom ranním tichu na výšině. Ježíš ulomil se stromu Izraele dvanáct nepatrných ratolestí, aby štípil novou štěpnici. Ratolesti byly ještě slabé a bez vlastních kořenů, ale byly ještě zdravé.

*Povaha lidu a lidová výmluvnost na Východě.
(Přehled.)*

Kdysi se líčivali všichni jižní národové podle tohoto schematu: Jsou leniví, nechtějí pracovati, opovrhují zásadami, jež teprve činí lidský život člověka důstojným, jako: »Čas jsou peníze«, »Práce je sama sobě účelem«. Byly stížnosti na jejich hovořivost i na nabubřelost jejich řeči.

Toto líčení se uvádělo více méně otevřeně ve spojení se životem Ježíšovým a říkalo se: »Ovšem učení Ježíšovo znamenalo národům tohoto ražení vskutku pokrok! Ale stejně tak je jisto, že se učení to v naší době, zcela jinak utvářené, nedá hlásati tak doslovně.«

Avšak dnes, kdy každý cítí na vlastní kůži, kam vedou hesla: »Práce pro práci« nebo »Čas jsou peníze«, nahlíží se jinak na tyto »primitivní« národy. I povaha

východozemců, jež se projevuje v obyčejích denního styku i v prostonárodní výmluvnosti, se více chápe.

V následujících řádcích uveďme stručně jen to, čím se způsob řeči na Východě obzvláště liší od evropského. Pokusíme se při tom omeziti své vývody na Semity. Poslední příčiny těchto zvláštností mají svůj původ asi v tom, že všichni tito národové žili za svého mládí v poušti, kde je člověk ovládán zvláštní náklonností vyplňovati prázdný svět obrazy.

V krátkosti lze říci: Podle našeho citu je řeč dokonalá, rozvádí-li základní myšlenku v myšlenky dílčí a řadí-li jednotlivé dílčí myšlenky k sobě podle toho, jak rozumově spolu souvisí. K tomu ještě přistupuje úvod, který připravuje na téma, a závěr, který je znovu přehlíží. Naproti tomu u obyvatel Palestiny není řeč dokonalá, rozvádí-li základní myšlenku v myšlenky dílčí, nýbrž opakuje-li ji vícekrát, aby ji osvětlila s různých stran, a znázorňuje-li ji, pokud možná, úchvatnými obrazy a přirovnáními. Ježto se tak základní myšlenka předvádí ne jednou, nýbrž několikrát, není třeba, aby byla úvodem zvláště vyzvednuta. Lze sice úvodu použiti a dělává se to zvláště, následuje-li řada obrazů myšlenku znázorňujících. Jindy se zase působí na posluchače tak, že se začne hned napínavými obrazy a posluchač má ze střídání obrazů sám uhodnouti, co se chce říci. Badatelé vynašli pro tuto zvláštnost semitského vyjadřování výraz »Parallelismus membrorum« - »Opakování stejnorodých částí řeči«. Je tím dobře vystižena umělecká zákonitost. Ale i když jsme uvedli tyto skutečnosti, přece nám leckdy unikne, v čem spočívá zákonitost, jež ovládá tak zvláštním způsobem lidovou výmluvnost.

Abychom ukázali, jak se tento »zákon« i za nejprostších okolností projevuje, uvedme příklad z denního života: pozdrav. Potkají-li se dva lidé ze Západu, pozdraví se jen jednou, třeba jim jde pozdrav od srdce. Do pozdravu vloží celou svou srdečnost. V Palestině se přátelé zdraví zcela jinak: stisknou si ruce vícekrát po sobě a říkají při tom pozdrav za pozdravem. Kdo je vidí, má dojem, jako by oba konali určité pohyby rukou a jako by každý z nich tyto pohyby polohlasem počítal. Ve skutečnosti však hovoří přibližně takto:

Ali řekne: »Dej ti Bůh dobrý den!«

Gamal odpoví: »A tobě dej sto dobrých dní!«

Ali: »Dni tvé ať jsou bez neštěstí!«

Gamal: »A tvé ať jsou plny štěstí!«

Ali: »Tvůj den buď dvakrát šťastný!«

Gamal: »A tvůj buď požehnán a plný blaženosti!«

Ali: »Bůh žehnej tvému domu!«

Gamal: »Bůh domu tvému požehnej, i dětem tvým!«

Ali: »Už dlouho se mi po tobě stýskalo!«

Gamal: »A já jsem plakal steskem po tobě!«

Jeví se v tom u Semitů v Palestině obvyklá, základní forma každé povznesenější řeči: užívá se raději celé řady pozdravů než pozdravu jednoho, k němuž se prohodí několik vedlejších poznámek. Tento základní tvar se objevuje znovu v delších řečech. Nedá se ovšem vždy hned poznati; neboť myšlenka, která se opakuje, bývá všelijak zastřena. A není-li v překladu některé slovo dobře podáno, nepozná se vůbec, že se myšlenka opakuje.

Avšak lidé v Palestině nevštěpují si v paměť myšlenku jen tím, že ji několikrát s různých stran osvětlí; mnohem raději znázorňují důležitou pravdu řadou

obrazů nebo dokonce řadou podobností. Příklad z řeči Ježíšových, k vůli nimž se o těchto věcech zmiňujeme, ať nám objasní s různých stránek, co jsme uvedli.

Každý zná slova evangelia: »Pojďte ke mně všichni, kteří se lopotíte a jste obtíženi, a já vás občerstvím. Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem; a naleznete pokoj duším svým; neboť jho mé je sladké a břímě mé je lehké.« (Mat. 11, 28—30.)

V překladu je sotva znáti, jak uměle se vzájemně proplétají obrazy, aby vyjádřily myšlenku: Kdo se ke mně přidá, najde dobrého pána! Dva obrazy vyjadřují tuto pravdu: tažné dobytče, které se dostalo od surového sedláka k mírnému. Surový sedlák dlouho neprohliží, zda jho přiléhá dobytčeti dobře na krk, a nestará se o to, vnikají-li třísky dobytčeti do kůže a působí-li mu při každém pohybu nesmírné bolesti. Jak je dobře takovému dobytčeti, dostane-li se k pánu, který zvlášt pro ně vybere přiléhavé jho! Druhý obraz ukazuje soumara. Co podnes v Palestině vídáme, dálo se snad tenkrát ještě častěji. Na osla nakládají tolik, že pak jen bázkivě a opatrně zvedá kopýtko od kamene ke kameni. Je vidět, jak se mu chvějí napjaté žíly. Ale oslaŕ bije a bodá ho ostnem do rozjiŕfených ran, jeŕ schválně nenechá zahojiti. Jak je mu blaze u pána, který naň nakládá jen tolik, kolik unese. Vesele pak osel klusá kupředu, stříhá ušima, kývá velikou hlavou a ohání se ocasem.

Kdyby takové tažné dobytče, takový soumar promluvíli, nazvali by práci ve službě nového, dobrého pána odpočinkem.

Tento dvojí obraz Ježíš Palestinským uvádí na pamět a praví:

»Pojďte ke mně všichni, kteří jste poháněni (jako lobytčata u pluhu) a obtíženi (jako soumaři)! Popřeji vám odpočinku. Učte se ode mne, který jsem tichý a pokorný srdcem; pak naleznete pokoj duším svým. Neboť jho mé (opakuje se opět srovnání s tažným dobytčetem!) je jemné a břímě mé (opakuje se srovnání se soumarem) je lehké.

V latině jest ještě slovo »suavis«; ale suavis znamená »sladký«, nýbrž něco hladkého, co dobře přiléhá, co netlačí. Český překlad setřel výstižnost tohoto obrazu.

Ježíš miluje pravé »řetězy podobenství«. Podobenství se kupí na podobenství, takže základní myšlenka, všem podobenstvím společná, jasně vysvitne. Kázání horské, první podrobně podaná řeč Ježíšova, oplývá takovými řetězy, ba skládá se téměř ze samých obrazů a protikladů, spojených v řetězce.

Lid na Východě užívá v řeči dvojího druhu podobenství: »úvodních« a »závěrečných«. V hudbě se mluví podobně o předešlé a o došlé. Podobenstvími úvodními se chce působiti na vůli posluchačovu. Všechna tato podobenství se vyznačují tím, že dobře kreslí podrobnosti, a někdy dokonce odbočují od hlavního směru, což mile osvěží. Skvělým příkladem na to je podobenství o rozsevači. Nic tam není vynecháno z toho, co se děje na poli v Palestině.

Jiný účel a tudíž také jinou stavbu mají podobenství, jež lze nazvati závěrečnými. Chce-li kdo na Východě zaujmouti stanovisko k otázce a zároveň dáti druhému na srozuměnou, že se nemíní pouštěti do delší rozmluvy, rád si pomůže takovými stručnými podobenstvími. Někdy k podobenství ještě dodá: »Chalaz!«

t. j. »Konec!« a výslovně tak naznačuje smysl podobenství.

Když chce Ježíš v boji s farizeji zakončiti rozepři, užije takových závěrečných podobenství. Odpovědi na první obvinění farizeů jsou klasickými vzory tohoto druhu. Na nich se projevuje, jak účel utváří samo podobenství. Nejsou to líčení, líbezně až do nejpodrobnějších rysů provedená, nýbrž stručné narážky na zjevy známé z obyčejného života. Ježíš na př. odpovídá na výtku, proč stoluje s celníky a hříšníky, slovy: »Nepotřebují zdraví lékaře, nýbrž nemocní!« Když se farizeové táží, proč se učedníci nepostí, poví jim rychle po sobě tři krátká podobenství stejné povahy: »Mohou-liž svatebníci se postiti, pokud je s nimi ženich« - »Nikdo zajisté nepřišívá záplaty ze sukna nového k rouchu starému« - »Ani nelijí vína nového do měchů starých!«

Tento způsob znázorňování, jenž ovládá řeč Starého i Nového zákona, má v plánu Božím svůj význam. Všimněme si jen několika okolností. Nejenom v Palestině, nýbrž všude, kde lid má ještě nezkažený cit, naslouchají raději řeči s obrazy a přirovnáními nežli řeči, která pracuje pouhými myšlenkami. Předpokládá to ovšem zásobu obrazů, která jest společným majetkem celého národa. Lidé venkovští mají takový poklad - podnes se většinou shoduje s pokladem Bible. Ale u lidí městských se tato zásoba obrazů značně ztenčila. A obrazy, které znají, ztratily široké pozadí vztahů lidí mezi sebou i vztahů člověka k přírodě.

Podobenství jsou dále pomůckou paměti. Není náhoda, že evangelisté podávají podobenství tak dopodrobna. Je také příznačné, že vyprávějí podobenství

zdvojená. Není třeba hned mysliti, že se něco »slepovalo«. Rovněž tak se musí míti na pozoru, kdo by chtěl dvě podobenství sobě podobná prohlásiti prostě za přepracování jednoho jediného a tvrditi, že pouze jedno znění pochází od Ježíše.

Pomůckou paměti jsou podobenství podnes. Znají je často lidé, kteří jinak o náboženských pravdách mnoho nevědí. Pak se nesmí zapomínati, že podobenství - zdá se to ovšem divné - lépe odolávají rýpání kritiků, než by se na první pohled myslilo. Rýpej si v nich a rozebírej si je sebe více; za několik let zavrtíš nad tím hlavou, žes hledal výklad o věci, která je i nejprostšímu člověku nad slunce jasná. Podobenství jsou jako gumové míče; prvnímu tlaku zdánlivě podlehnou, ale odtáhneš-li prst, srovná se míč, jako by se nic nebylo stalo.

Nutno také upozorniti, jaký význam měla podobenství pro tisíce těch, kteří se stali křesťany, třebaže neuměli čísti. Podobenství jsou »biblí negramotných«, kterou Ježíš sám sestavil.

Jsou vzdělanci, kteří si podobenství příliš neváží, protože prý jsou jenom »povídáním«, jež chce působiti spíše na cit a obrazotvornost než na rozum. K tomu podotýkáme: I Ježíš užíval podobenství hlavně, když mluvil k lidu. Mluvil-li jenom se zákoníky, dovedl se stejně dobře vyjadřovati věcně; podobenství mu pak bývala stručným přirovnáním. Naproti tomu však je jisto, že právě život lidí městských je i dnes ovládán více fantasií nežli rozumem. Umění reklamní na příklad obrací se pouze na fantasii, o biografiích a jiných »vzdělávacích prostředcích« ani nemluvě.

Řeti a podobenství Ježíšova. (Přehled.)

Podobenství Ježíšova se správně pochopí jen tehdy, když se zná povaha lidu, k němuž mluvil. Tito lidé byli v poslouchání podobenství vycvičenější než my - nehledě na to, že život, z něhož bral Ježíš obrazy, byl jejich životem. Věděli předem, že Ježíš chtěl těmito příběhy znázorniti zcela určité pravdy a vštípiti je lidu v srdce. Ale věděli právě tak, že se nesměl každý jednotlivý rys podobenství přenášeti na každý jednotlivý rys učení v něm obsaženého.

Překvapí nás velice, když zjistíme, že se podobenství Ježíšova přece jen liší od podobenství proroků i světských spisovatelů semitského světa. Těchto rozdílů si poměrně málokdo všimne. Ale protože nám zcela zvláštním způsobem odhalují ducha Ježíšova, promluvíme o nich krátce.

Ježíš volí pro svá podobenství příběhy ze života lidí, zvířat, rostlin i ostatní neživé přírody, a to svým ojedinělým způsobem. Proroci předvádějí velmi často obrazy a podobenství, jež mají do sebe cosi neobyčejného a strašidelného nebo pouze s vnější stránky napínavého. Naproti tomu Ježíš se vyhýbá takřka zásadně příběhům, kterým lidé dychtivě naslouchají, protože jim jsou novinkou; raději vybírá příběhy známé všem. Ale vypráví je tak, že působí dojem novosti.

Předvádí obrazy všem dobře známé: vždyť je Palestina země, v níž i horská městečka mají silně zemědělský ráz. I dnes se lesknou mlatební stohy vedle svítících kamenných domů a někdy potkáváme i uprostřed města pastýře s černými kozami a bílými ovci. Loví-li někdo ryby, staví-li, oře-li nebo sklízí, jistě jsou

nablízku i druzí a dívají se na něho. Proto zná každý povolání i činnost druhého, jak tomu bývalo i u nás za dávných dob. Pouze znalost těchto věcí předpokládá Ježíš ve svých podobenstvích.

Dnešního člověka zejména velice překvapí jiná zvláštnost Ježíšova. Mistr užívá totiž častěji nežli proroci podobenství z klidného, v sebe uzavřeného života přírody. Naproti tomu velice zřídka uvádí příběhy ze života zvířecího, aby jimi znázornil příběhy života lidského. Podobenství o mrtvém těle a supech, o perlách, házených sviním jsou ojedinělá. U Řeků jakož i u rabínů bývaly v oblibě bajky o lišce. Rabbi Bar Kappara prý jich znal přes tři sta a jednou při hostině uvedl spoluhodovníky v zoufalství, neboť vyprávěl a vyprávěl, až všechna jídla vychladla. Podobenství, která by se blížila těmto bajkám, Ježíš nikdy nevypráví. Objevují-li se v podobenstvích zvířata, jde o poměr člověka k zvířatům, zejména v podobenstvích pastýřských a rybářských. Divoké šelmy, lvi, šakali, hroši, krokodili ani mořské obludy se v nich nevyskytují. Podobenství, mající za základ příběhy mezi lidmi, podávají jen to, co se děje v obyčejném životě.

Obrazy, vzatými z prostého života, nabývají podobenství určitého rázu: stávají se napínavými, upoutají obraznost, ale při tom mysl člověka nevzrušují, nýbrž podporují její sebranost. Tato vlastnost vynikne ještě více způsobem vypravování. Zřídkakdy užívá Ježíš v delším podobenství času přítomného, většinou vypravuje v čase minulém; oddaluje události od posluchače a dává mu více látky, aby přemýšlel, než aby vzrušoval svou mysl. Proto začíná mnoho podobenství neurčitým úvodem: Člověk jeden měl . . .

Úpravě podobenství odpovídaly asi také posunky Ježíšovy. Podobenství působí mnohem živější dojem, když si představíme, že Ježíš podobenství vskutku vypravoval, nikoli diktoval. Proto přednes každého podobenství i každé jeho části odpovídal co nejpřiléhavěji obsahu. Kdykoli Východan vypravuje, nabývá jeho řeč vzletného přízvuku a rytmického spádu. Pochybené gesto je i u prostého muže Východu takřka vyloučeno. Srovnáme-li řeči Ježíšovy po té stránce s řečmi proroků, nabudeme nezbytně dojmu, že Ježíše nikdy neopustila jistá vznešená velebnost. Nikdy se jeho slova nevalí jako divoký příboj. Má v sobě něco z povahy vyrovnaných lidí, kteří mají na všem živou účast; ale jakmile promluví, vycítíme, že se na vše dívají s vnitřního hlediska. Záliba Ježíšova vybíratí pro podobenství výjevy ze života přírody a lidí, známé všem posluchačům, vede dokonce k tomu, že se v jeho podobenstvích odrážejí poměry krajin, v nichž právě pobývá. Právem možno rozlišovati podobenství galilejská i podobenství judská. Galilea byla, jak jsme již řekli, krajina rolníků a rybářů. Většina podobenství z Galileje čerpá obrazy ze života zemědělského a rybářského. Judsko bylo zemí vinic a fíkovníků, rostoucích na vinicích. Ale Judsko bylo také zemí, kde velkoměsto Jerusalemem pohlcovalo vše a kde rozdílly třídní, rozdílly mezi pánem a otrokem, mezi bohatstvím a chudobou, které se jinak v patriarchálním životě ztrácely, vystupovaly ostřeji. Byly tam banky i bankovní obchody, bylo tam téměř vše, co známe nyní. V Judsku také Ježíš mluví o vinicích a fíkovnicích, o dobrých i zlých správcích, o obchodním těžení, o vkladech do banky a o úrocích. V Judsku vypravuje Ježíš podobenství, jejichž dě-

ištěm jsou rušné cesty, jako na příklad cesta z Jeru-
alema do Jericha.

U některých podobenství se neubráníme dojmu, že
Ježíš přihlížel i k roční době a že vybral příklady podle
oh, čím se lidé tou dobou právě zaměstnávali.

I v jiném směru je poměr podobenství Ježíšových
ostatním podobenstvím starožidovského písennictví
velice pozoruhodný. Po rabbim Hillelovi, který zemřel
době, kdy Ježíš žil skrytě v Nazaretě, se nám zacho-
vala jen dvě podobenství. V době následující roste v pí-
semnictví záplava podobenství až asi do r. 130 po Kr.
Rabbi Me-ir (zemř. 135) končí řadu skladatelů po-
lobenství.« Doba rozkvětu tohoto způsobu poučování
edy minula. K tomu přistupuje ještě tato skutečnost:
rabínských škol v Mezopotamii, které mají jinak té-
lož židovského ducha jako v Palestině, se takový roz-
květ podobenství nevyskytuje; na těchto školách uží-
vají tohoto způsobu výkladu poskrovnu i v době, kdy
zemi mateřské byla podobenství hlavní součástí vy-
učování. To vyvolává v mysli literárně historickou
otázku: Jest mezi rozkvětem podobenství v Palestině
vystoupením Ježíšovým pouhá shoda časová či jsou
nezi nimi i vnitřní vztahy? Měl příklad Ježíšův vliv
na to, že podobenství u lidu odjakživa oblíbená byla
přijata za prostředek vyučovací a že se stala jaksi »uzna-
nými pro školy«? Vzhledem k uvedeným skutečnostem
nebude možno tuto věc tak beze všeho popřítí.

Ježíš a pozemsko-národní mesiánské naděje jeho doby.
(Přehled.)

Už jsme pověděli, s jakými nadějemi Izraelité očekávali začátek nové doby, jež měla nastati příchodem Mesiášovým. Zbývá nám ještě otázka, jak si představovali poměr Mesiáše k ní. V líčeních se často praví: Tak a tak bude za Mesiáše! Ale jen zřídka se připisuje změna poměrů přímému působení Mesiáše. Přesto smíme tvrditi, že konec konců přičítali původ celého budoucího převratu Mesiáši. Že se o tom velmi často mluví neurčitými slovy, má více důvodů: na Východě mají už v krvi užívati v předpovědech rčení takového druhu. Dále se tím chtěli vyhnouti vyslovování jména Božího, vždyť obojí, jak příchod Mesiášův, tak obrat poměrů nutno nakonec přičísti Bohu.

Že se převrat čekal od osobního zásahu Mesiášova a že se od Mesiáše čekaly také zázraky, to dokazují falešní Mesiášové, kteří za panství římského uváděli lid v rozruch. Vystoupí jakýsi Theudas a prohlásí, že rozdělí vody Jordánu, aby se mohlo přejíti suchou nohou jako kdysi za časů dobývání země. Mělo to být znamením jeho poslání. Mířilo na nové dobývání země, na její osvobození ze jha římského. Místodržitel dal jeho stoupence pochyty, Theudas byl zabit; jeho hlava byla na znamení vítězství přinesena do Jerusalema. Později sebral nějaký Egyptán v poušti vojsko a sliboval, že se na jeho slovo zřítí zdi jerusalemské, jakmile s vojskem dorazí na horu Olivetskou. Avšak místodržitel Felix vytáhl mu naproti do pouště a porazil jeho zástupy. Egyptán uprchl.

Také o prvním vystoupení Mesiášově byly v lidu vše-

obecně rozšířeny jisté názory: Mesiáš pochází z Betlema. Žije skrytě; podle některých v ráji, podle některých na severu nebo dokonce v Římě. Najednou se objeví. Eliáš ho provolá za krále a pomaže. Kdesi se praví:

Jásej a vesel se, dcero Sionská! Kdy se naplní toto slovo? V hodinu, kdy Bůh spasí Izraele. Tři dni předtím, nežli se Mesiáš objeví, přijde Eliáš a stane na horách Izraelských, zapláče a zakvílí nad nimi a řekne: »Vy hory Izraele, jak dlouho chcete tu státi suché, vyprahlé a pusté?« A hlas jeho uslyší na všech koncích země. Pak jim řekne: »Pokoj přišel na svět.« Až to uslyší bezbožní, zaradují se všichni a řeknou k sobě: »Pokoj přišel nám!« Druhý den stane na horách Izraelských a zavolá: »Dobro přišlo na svět.« Třetího dne přijde a řekne: »Spása přišla na svět.« Až uzří bezbožné, jak říkají, že pro ně přišel pokoj, odpoví jim: »Sionu platí: Králem se stal Bůh tvůj!« - V onu hodinu Bůh sám zjeví svou velebnost i svou královskou moc, spasí Izraele a postaví se mu v čelo, neboť se praví: »Vytáhne ten, jenž prorazí (vítěz); oni prorazí a budou vcházeti a vycházeti a král jejich před nimi půjde a Jahve v jejich čele.«

U Justina praví Žid Tryfon: I když připustíme, že se Mesiáš už narodil a že se někde zdržuje, přece jest ještě neznámý a sám o sobě nic neví (neví, že je Mesiášem), a nemá ani moci, dokud nepřijde Eliáš, aby ho pomažal a všem prohlásil.

Evangelia potvrzují na více místech, aniž o tom výslovně mluví, svědectví židovských spisů. Když se objeví Křtitel, lid je v napětí, neboť myslí o něm, »není-li snad slíbený Mesiáš«. Ze života Ježíšova se častěji do-

vídáme, jak lidé připouštěli možnost, že »Ježíš snad jest Mesiáš«. Po prvním zázračném rozmnožení chlebě chtějí se ho »chopiti, aby ho učinili králem«. Myslí ovšem na krále, jenž by je osvobodil od Říma a za něhož by opět padala mana. Když byl Ježíš v chrámě zvolal: »Kdo žízni, přijď ke mně!«, táží se mnozí, není-li on Mesiáš. Vždyť od tohoto čekali, že v chrámě právě na místě, kde Ježíš takto mluvil, dá vyraziti prameni. Táží se také: »Učiní Mesiáš, až přijde, více zázraků než tento?« Nejvýše ovšem vzplálo nadšení, když Ježíš slavnostně vjížděl do Jerusalema. Co to mohlo znamenati jiného nežli začátek nového království? Evangelia rovněž potvrzují, že v lidu vládlo mínění, že se Mesiáš objeví náhle. Vždyť praví lidé o Ježíši: »O tomto víme, odkud jest. Ale až Mesiáš přijde, nikdo nezví, odkud bude!«

Názor, že Eliáš ohlásí první příchod Mesiášův, vtírá se častěji do řádek evangelia. Lidé se táží už Jana: »Eliáš jsi ty?« Když Ježíš předpovídá svou blízkou smrt v Jerusalemě, táží se učedníci, jsouce v zajetí těchto názorů, nemá-li nejprve ještě přijíti Eliáš.

Jak se asi vykládala místa Písma svatého, mluvící o utrpení Mesiášově? Rozuměly se tím zčásti útrapy izraelského národa vůbec a jednotlivé výrazy se vykládaly obrazně. Anebo se chápalo ponížení Mesiášovo jako přechodné údobí jeho života za bojů s pohany a bezbožnými Izraelity, po němž ihned nastanou dnové Mesiášovi. Tak se stalo, že pojem »vykoupení« ztratil u mnohých souvislost s pojmem hříchu. Od »vykoupení« čekali tito Židé už jen osvobození z jha římského a utvoření pozemské a národní světové říše s hlavním městem Jerusalemem. Na základě tohoto stavu věci po-

rozumíme leccčemus, co v životě Ježíšově zvláště upoutává pozornost. Ježíš se vyhýbá pokud možno všemu, co by mohlo svést lid, aby ho pokládal za Mesiáše, jak si ve svém pozemském smýšlení upravil představu o něm. Proto se ze zásady nazývá »Synem člověka«, volí tedy jméno Mesiášovo, které vzbuzuje nejméně naději na pozemskou říši. Teprve ke konci, když už kráčí vstříc kříži, označuje se za syna Davidova a teprve před velebnězem si osobuje titul Mesiáše.

Jak si představovali poměr Mesiášův k Zákonu? Zákon býval středem všeho studia i všeho života. Nemohli si ho jinak představit než jako zákoníka, který nade všechny ostatní vyniká moudrostí. Vládne nade všemi tajemstvími spravedlnosti; zná netoliko veškera ustanovení Zákona, nýbrž dovede je také »odůvodniti«. - »Věci, jež byly dotud skryté, budou mu průhledné jako sklo.« Ačkoliv Mesiáš nebude učiti ničemu, co není v Zákoně, přece se bude jeviti jako učitel, který vlastně přinese »nový Zákon«. Tyto výklady se zcela těsně blíží slovům, která Ježíš pronesl na začátku kázání horského, když objasňoval svůj poměr k Zákonu: »Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon; nepřišel jsem Zákon zrušit, nýbrž naplnit.«

Mesiáš zná Zákon tak dokonale, protože jest Bohu bližší než jiní; po Abrahamovi, Jobovi a Ezechiášovi je čtvrtý a poslední, který Boha v sobě samém poznává. I v tom jsou náznaky toho, co Ježíš o sobě říkal.

Ježíš ví, že i učedníci si přinesli jistou dávku pozemských a nacionálních nadějí. Šetrně rozptyluje tyto představy tím, že jim zjevuje své pravé božství a že poukazuje na svou vykupitelskou smrt v Jerusalemě. Avšak ještě v posledních dnech před jeho utrpením

mají apoštolové na mysli mesiánské království spíše pozemského rázu. Ještě větší měrou lpí na zděděných názorech lid. Zázraky Ježíšovy v lidu ustavičně znovu křísily naději, že Ježíš je snad přece Mesiáš, jak oni mu rozuměli. Zdálo se jim naprosto nemožné, že by někdo měl tento dar v takové míře jako Ježíš, při tom však pokládal za důležitější jiné věci než ustavičné konání zázraků.

Uvedeme-li si tyto naděje národa na mysl, pochopíme, že kázání horské, první větší proslov Ježíšův o cílech, za nimiž půjde, jest vnitřně co nejostřeji namířeno proti falešným mesiánským nadějím.

Z KÁZÁNÍ HORSKÉHO

Osmero blahoslavenství.

A sestoupiv s učedníky stanul Ježíš na rovině, i zástup učedníků jeho a četné množství lidu z Galileje i Judska, z Jerusalema i z Idumeje, ze Zajordánska i z Desetiměstí a z přímořské krajiny syrské a sidonské, kteří přišli, aby jej poslechli a byli uzdraveni od neduhů svých. A byli uzdravováni také ti, kteří byli trápeni od duchů nečistých. A veškeren zástup hledal se ho dotknouti, neboť moc vycházela od něho a uzdravovala všechny. I otevřel ústa svá a učil je takto: Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich je království nebeské. (Mat. 5, 1-11, Mar. 3, 7-10, Luk. 6, 17—19.)

Nesčetněkrát už zobrazili umělci Ježíše zvěstujícího osmero blahoslavenství. A skoro vždy má Ježíš kolem sebe zástupy lidí, kteří už chováním prozrazují, že jeho slovům věří. Málokdy - neboť je úžasně nesnadné, ba nemožné vymalovati to - bývá naznačena směsice citů, která určitě zahýbala lidmi, když Ježíš počal slovy: »Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich jest království nebeské.«

Pravil to, když byl uzdravil nemocné a posedlé a když byl takto projevil, že je pánem přírody a vládcem nad duchy nečistými. Byl snad jediný z posluchačů, byli snad aspoň apoštolové připraveni na jeho slova? Nebyli! Řeč neúčinkovala tak, že by je byla prostě okouzila. Byli ovšem řečí upoutáni, zajisté; ale řeč v nich vyvolávala, i evangelisté to praví, spíše bezmezný úžas. Ježíš mluvil o věcech, o nichž se jim předtím ani nesnilo. A zároveň, když mluvil, útočilo na ně cosi z nitra vlastní duše: z hloubky, z níž dotud k nim neproniklo žádné slovo, ozývalo se jim: Tento Ježíš Na-

zaretský mluví pravdu! Bylo jim, jako by je někdo budil z dlouhého spánku!

Není vůbec pravda, tvrdí-li někdo, ať výslovně či nepřímou, že učení Ježíšovo obzvlášť dobře odpovídalo »snivé povaze Východu«. Ovšemže tam byli jako u nás snilkové, lidé, kteří se nedostali do styku se skutečným životem a kteří si proto vymyslili život neskutečný; avšak lidé shromáždění kolem Ježíše na horské terase nad jezerem k nim nepatřili.

Byli to lidé prostí: rybáři a rolníci (dnes by se jim říkalo »fellahové«), řemeslníci, oslaři a velbloudáři. Už jsme promluvili o namáhavém životě rybářů. Ale většina posluchačů byla z rolnictva země. I když se ještě neuzívalo slova fellah, trvala už tehdy určitě tato třída. Rovněž se již tenkrát mluvilo o rolníku se stejným opovržením, jaké vyznívá ze slov: »Ja fellàh« - ty fellahu - ty sedláku!«, jež podnes v Palestině uslyšíme. Farizeové nazývali tento lid »Am haares« - lid půdy«; přeložíme-li to podle smyslu, znamená to něco podobného jako »Ja fellàh«! Také obyvatelé mnohých městeček v horách byli a jsou zčásti ještě rolníky nebo vinaři nebo pěstiteli oliv.

Z poměrů, jež vládly do nedávna, můžeme v mnohém směru souditi na poměry v době Ježíšově. Proto vyličíme stručně život palestinského sedláka.

Mnoho trampot a zklamání mu působí už příroda. Nedostaví-li se podzimní deště, je nemožné včas zaseti obilí; neprší-li na jaře, uschnou klasy a zakrnějí. Olivy rodí jen ob rok; práce na vinicích je velmi obtížná; pouhé udržování teras vyžaduje mnoho hodin největší námahy. To říkáme jen mimochodem, vždyť je známo, že rolníci vydrží mnoho, pokud snášejí pouze od přírody.

Ale zcela jinak působí na lidi, trpí-li křivdu a tvrdosti od úřadů a od vyšších stavů. Podívejme se s fellahem na humno, kde se směje na slunci obilí vymlácené a očištěné, úroda po celoročních těžkých námahách.

První, kdo neúprosně vymáhá svůj podíl na této hromadě obilí, je »nájemce desátků«, »aschar« - »aschara« znamená totiž deset. Desátek, odvádění desátého dílu úrody je daň, jež za dob Ježíšových plynula chrámu. Kdo jednou poznal neproměnlivost poměrů na Východě, nepochybuje ani chvíli, že v době Ježíšově byli při vybírání desátku lidé podobně sužováni jako dnes. (Za anglického mandátu se věci v Palestině změnily; rolník platí paušální obnos.) Stát prodával desátek nájemcům. Nejprve se konala schůze, při níž se odhadoval výtěžek onoho roku. Zástupce vlády ovšem nechtěl nikdy nic slyšet o špatné úrodě. Potom se prodal desátek jednotlivých obcí tomu, kdo nejvíce nabízel. Kdo desátek koupil a od vlády dostal plnou moc, vjel pak do »své vesnice«, jako by v ní byl vládcem. Vše se před ním shýbalo, vše se před ním sklánělo. Nájemce ustanovil hned dozorce, který zůstal do konce žní ve vesnici. Většinou bývali sedláci zavazováni ještě k tomu, aby ho živili. Úkolem tohoto člověka bylo co nejvíce vydřít pro nájemce. »Zapečetil« hromadu zrna, aby si nikdo nic domů neodnesl, dokud nebyl desátek odveden (urovnal hromadu lopatou a vtiskl do ní dřevěnou formu). Potom hlídal humno ve dne a v noci tam spal. Nájemce vybíral »desátek« také ze ztraceného, z toho, co zůstalo na poli nebo co sežrali osli a velbloudi. Je-li skladiště v téže vesnici, musel tam sedlák desátek bezplatně odvézt. Za všech okolností směl ho nájemce nutiti,

aby vezl zrno hodinu cesty. Ale ani tím se nájemci většinou nespokojovali a požadovali ještě zvýšení desátku, takže se z »desátého dílu« někdy stávala devítina, osmina, ba dokonce sedmina nebo šestina úrody. Jestliže sedláci nechtěli svoliti, pohrozil nájemce nějakým udáním u úřadů; věděl, že jsou na jeho straně. Tak přecházela v lidu s pokolení na pokolení potměšilost a mstivost.

Někdy vzplanul tajně doutnající vztek vysokým plamenem.

V krajině, kde Ježíš kázal na hoře, sestřelili v posledních letech nájemce desátku s koně, když se na něm projížděl; pak mu rozpárali břicho, nacpali do něho snop a zapálili jej.

Ale z úrody tráví i jiní: hlídač, který hlídá obilí od zvířat i od zlodějů, povozník, který svými osly nebo velbloudy sváží snopy, pak ženci, vazačky snopů, dělníci na humně, mlatci.

V době Kristově bylo tomu podobně. Vždyť si farizeové zvláště na tom zakládali, že prosadili, aby se v lidu zachovávaly předpisy o desátcích. Ale do toho se vplížily nové zlořády. Desátek vlastně patřil levitům; avšak kněží si osvojovali právo jej vybírat. Podobně jako oni vůči levitům, choval se vůči nim před rozbořením Jerusalema velekněz. Vysílal »své služebníky do vesnic«, aby vymáhali desátek; kdo se jim vzepřel, ucítil na zádech rány holí.

Flavius Josephus píše, že Ptolomejci zavedli v Palestině egyptský způsob vydražování daní. Donedávna se ještě pronajímali desátek úplně stejně jako za Ptolomejců. Egyptské listiny z oné doby znají také odhad výnosu úrody na poli samém, prodej v dražbě, povin-

nost odvézti desátek na vlastní náklad do skladiště. Proto smíme souditi, že v době Kristově snášeli fellohové palestinští tytéž křivdy jako dnes. V takových tedy poměrech žili lidé, kteří se kupili kolem Ježíše, když kázal na hoře. Mimoto byl lid tehdy obzvláště bezbranný, neboť Palestina byla »obsazeným územím«, proto bývalo stejně zle, ať měli nad sebou římského správce, ať knížete rodu Herodova. Proto čekali od Ježíše zcela určité činy, totiž osvobození od malých i velkých tyranů. Nedokázal-li už, že vládne mocí božskou? - Avšak Ježíš otevřel ústa svá a pravil:

»Blahoslavení chudí duchem!«

Lidé napjali sluch. Jejich úžas ovšem byl určitě větší a jiného rázu, než si představujeme. Jsou v chudobě, bídě a jsou utlačováni, Ježíš je může toho všeho zbavit, ale z jeho slov vidí, že nechce bídu od nich odníti, nýbrž jen pomáhati jim, aby unesli její břímě.

Byli chudí; chudoba jim zůstane! Ale ať ji snášejí pro Boha! Byli utlačováni! Ať trpí pro Boha! Blahoslavení byli, kteří lkali, kteří lačněli a žíznilo po spravedlnosti, kteří milosrdenství konali, zatím co se svět smál, kteří přinášeli pokoj, místo aby podněcovali k zášti.

A nakonec zvedl Ježíš ještě jednou hlas, jako by chtěl dáti všemu korunu: Přišli k němu jako pronásledovaní, a hle, on mluví o novém pronásledování, o pronásledování pro něho! »Blahoslavení, kteří protivností trpí pro spravedlnost, neboť jejich jest království nebeské! Blahoslavení jste, když pro mne vás budou tupiti a pronásledovati a mluvíti všecko zlé proti vám, lhouce! Radujte se a veselte se, neboť odplata vaše hojná jest v nebesích. Tak zajisté pronásledovali i proroky, kteří byli před vámi.«

A vskutku, jsou to »neslýchaná« slova, tehdy jako dnes. Jenom kdo věří, že Ježíš jest Syn Boží, je přesvědčen, že hlásají pravdu.

Osmero blahoslavenství je také vzorem prostonárodního řečnictví, oblíbeného na Východě. Základní myšlenka: »Bůh jediný stačí, ale stačí vždy a za všech okolností!« se znázorňuje v každé větě novým obrazem.

Ježíš osmkrát volá. A těchto osm zvolání je pak úvodem celé řeči, pravda, že »Bůh jediný stačí člověku a že Bůh stačí vždy a za všech okolností« se posluchačům vštěpuje obsáhlejšími podrobnějšími vývody.

Varuj se zlého pro Boha.

Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit zákon nebo proroky! Nepřišel jsem jej zrušit, nýbrž naplnit.
(Mat. 5, 17-48.)

O horském kázání vypráví jak Lukáš, tak Matouš, nevyprávějí však stejně tolik a ne vždy totéž. Matouš postupuje ve svém evangeliu často schematicky, ve vypravování řadí se k sobě výroky, jež spolu souvisí druhem, i když je mezi nimi časová mezera. Naproti tomu je pravda, že v částech horského kázání, jež uvádí, jsou pravé perly výmluvnosti. Kdo nechce připustiti, že kázání je podáno věrně podle slov Ježíšových, dostává se do rozpaků; musil by připustiti, že Matouš »opravil« a »jasně rozčlenil« řeči Ježíšovy.

Rozhodně lze v horském kázání, jak je podává Matouš, rozeznati několik samostatných úseků, z nichž všechny budují na jediné základní myšlence, která se po orientálním způsobu objevuje vždy v nových obrazech. Základní myšlenka jest: Jediné sloužení Bohu činí člověka šťastným. V úvodu Ježíš tuto myšlenku zná-

zorňuje několika zvoláními, jež začínají slovy »Blahoslavení« a proto se nazývají blahoslavenství.

Na ně Ježíš naváže delší řeč, v níž rozvádí tutéž myšlenku tak, že srovnává své učení se Zákonem. Už přikázání Starého zákona byla dána proto, aby se vědělo, jak sloužiti Bohu; Ježíš nepřišel, aby je zrušil, naopak: přišel, aby byla plněna ještě větší měrou než dříve, z lásky k Bohu, a proto tím svědomitěji.

»Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit zákon nebo proroky; nepřišel jsem zrušit, ale naplnit. Vpravdě zajisté pravím vám: dokavad nepomine nebe a země, nepomine jediné písmě neb jediná čárka ze Zákona, až se všechno stane. Kdo by tedy zrušil jeden z přikazů těchto nejmenších a vyučil tak lidi, nejmenším slouti bude v království nebeském; kdo by však činil a učil, ten bude velikým slouti v království nebeském.«

Při těchto slovech se ptali mnozí: Copak nepřivedli zákoníci a farizeové Zákon k nejvyšší dokonalosti? A Ježíš prohlašuje: »Pravím vám: Nebude-li hojnější spravedlnost vaše než zákoníků a farizeů, nevejdete do království nebeského!«

Základní myšlenku v této nové podobě objasňuje pak Ježíš, uváděje na jednotlivých přikázáních několik samostatných příkladů, podobajících se navzájem stavbou. Nesmí nám ujíti, koho a co všechno Ježíš staví proti sobě, praví-li: Slyšeli jste, že řečeno jest starým: Nezabiješ! Já však pravím vám, že každý, kdo se hněvá na bratra svého, propadne soudu. - »Starými« se rozumějí jak Izraelité dávných dob, tak i jejich zákonodárce Mojžíš. Proti starým Izraelitům a jejich zákonodárci se staví Izraelité doby Mesiášovy a Ježíš. Proto je v řečtině na slovech »já« a »vám« důraz.

»Slyšeli jste, že řečeno jest starým: Nezabiješ! Kdo by zabil, propadne soudu. Já však pravím vám, že každý, kdo se hněvá na bratra svého, propadne soudu. Kdo by však řekl bratru svému »rácha« (prázdna hlavo), propadne veleradě, a kdo by řekl »neznabohu«, propadne pekelnému ohni. Přinášíš-li tedy dar svůj k oltáři a tam se rozpomeneš, že bratr tvůj má něco proti tobě, zanech tam daru svého před oltářem a jdi, prve smiř se s bratrem svým a potom přijď, obětuj dar svůj!«

Takto mluvil Ježíš k posluchačům, kteří byli živě vnímaví a proto často vznětlivé mysli, což patřilo již k jejich národní povaze. Pro maličkosti dochází k těžkým nadávkám. »Rácha« znamená »hlupák«, člověk s prázdnou hlavou. Výrazu se asi velmi mnoho užívalo. Vyskytuje se velice často v mimobiblické literatuře a znamená člověka duševně méněcenného. »Moros« znamená doslova »blázen«, ale nutno slovu rozuměti jako »ten, kdo se spustil Boha, neznaboh«, naznačuje tedy nejhorší stupeň mravní zvrhlosti.

»Slyšeli jste, že řečeno jest starým: Nezcizoložíš! Já však pravím vám: Každý, kdo pohlédne na ženu, aby povolil svým žádostem, již zcizoložil s ní ve svém srdci!

Pohoršuje-li tě oko tvé pravé, vylup je a vrz od sebe; neboť prospěšnější jest tobě, aby zahynul jeden úd tvůj, než aby celé tělo tvé bylo uvrženo do pekla!«

Díváme-li se na to jen z vnějška, oddělovali se na Východě muži od žen odedávna mnohem přísněji nežli u nás. Ale tím ještě nebyla odstraněna všechna příležitost k hříchu. Proto Ježíš upozorňuje na nebezpečí, která přesto ještě hrozí.

»Slyšeli jste, že řečeno bylo starým: Nebudeš křivě přísahati, ale splníš Pánu přísahy své! Já však pravím vám, abyste nepřisahali vůbec: ani nebem, neboť trůnem Božím jest; ani zemí, neboť jest podnoží nohou jeho, ani Jerusalemem, neboť je to město velikého krále, ani hlavou svou nebudeš přísahati, neboť jediného vlasu nemůžeš učiniti bílým ani černým. Budiž však řeč vaše: „ano, ano“ - „ne, ne“; co nad to jest, ze zlého jest!«

Na Východě podléhají podnes častému pokušení, aby dotvrzovali, co říkají, přísahami buď napřed nebo na konec. Z narážek Ježíšových poznáváme, že tomu ani tenkrát nebylo jinak. Přisahalo se nebem a zemí, Jerusalemem, hlavou - jako třeba dnes při bradě prorokově. Jenom lživost je příčinou přísah. Přestanou-li lidé lháti, bude-li »ano« znamenati opravdu »ano« a »ne« opravdu »ne«, stanou se přísahy zbytečnými.

»Slyšeli jste, že bylo řečeno starým: Oko za oko, zub za zub! Já však pravím vám, abyste neodpírali tomu, kdo činí zle; nýbrž udeří-li tě někdo v pravé líce, nastav mu i levé, a tomu, kdo se chce souditi s tebou a vzíti sukni tvou, zanechej i plášť; a přinutí-li tě někdo na míli jednu, jdi s ním dvě!«

Není bez důvodu, mluví-li Ježíš tak názorně. Tehdy jako dnes bylo vídati takové věci na ulici: dva se pohádají, náhle jeden zvedne ruku a už se dají do sebe. Není bez důvodu, mluví-li Ježíš o sudičství. To je na Východě dávno domovem. Dva sousedi se třeba po léta hádají a tropí si navzájem škodu. Nakonec jdou k nějakému proslulému šejchovi, který bydlí co možná daleko, aby on rozhodl spor; ten »rozhodne« a žádá zaň více, než věc měla ceny.

Jsou také případy, kdy možno někoho nutiti, aby »šel se mnou jednu míli«. Ježíš jistě nepřidal nic vymyšleného k uvedeným obrazům z denního života prostých lidí. Něco takového bývalo v Palestině za Turecka: Ti, kdož byli povinni odváděti desátky, museli vézti obilí »hodinu cesty« na vlastní náklad; dle egyptských listin platila za Ježíše podobná ustanovení. V řeckém textě je slovo »angareuein«, což znamená výkon, který se vynucuje (odpovídá to vojenskému výrazu »rekvirovati«). Týž výraz se vyskytuje v evangeliu, když je řeč o Šimonovi, jehož »přinutili« nésti kříž Ježíšův.

»Slyšeli jste, že bylo řečeno starým: Milovati budeš bližního svého a nenáviděti budeš nepřítele svého; já však pravím vám: Milujte nepřátele své a modlete se za ty, kteří vás pronásledují, abyste byli podobni svému Otci, jenž jest v nebesích, jenž slunci svému velí vycházeti na dobré i na zlé a déšť sesílá na spravedlivé i na nespravedlivé. Neboť milujete-li ty, kteří vás milují, jakou odplatu míti budete? Zdali nečiní to i celníci? A budete-li pozdravovati toliko své bratry, co více činíte? Zdali nečiní to i pohané?«

I to je vyňato ze života východních národů. Pomstychtivost a nenávisť mají v krvi, neboť u nich tvoří obec nebo kmen jakoby jedno tělo s mnoha údy. Všichni, kdo nepatří do obce nebo do kmene, se pokládají za »nepřátele« a nemají nároku, aby se jich šetřilo. Je to přírodní právo zdravých, avšak právě příliš přírodních národů. Když před několika lety katolický misionář kázal v Zajordání o lásce k nepřítelům, povstal starý beduinský šejch a zvolal k němu: »Abuna, chalaz!« - »Toť příliš!« - Že by byli lidé přijali jako něco samozřejmého tato slova, když je Ježíš po prvé kázal?

Je zcela příznačno, že je tu zmínka i o pozdravu. Vždyť obřady pozdravu jsou na Východě mnohem složitější než u nás, jak už jsme pravili. Lze tedy pochopiti, že se lidé, kteří se nemají rádi, vůbec nezdraví. Východčan dovede výborně maskovati takové úmyslné opominutí pozdravu.

Po řetězci úryvků, z nichž každý znázorňoval tutéž myšlenku jiným rouchem, vyjadřuje Ježíš základní myšlenku ještě jednou novými slovy:

»Buďte tedy dokonalí, jakož i Otec váš nebeský dokonalý jest!«

Čiň dobré z lásky k Bohu.

Mějte se na pozoru, abyste nečinili dobrých skutků svých před lidmi, abyste byli od nich viděni; sice nebudete míti odplaty v nebesích. (Mat. 6, 1-18; 7, 1-6.)

Ježíš prohlásil slavnostně: »Nejsem rušitelem, nýbrž zdokonalovatelem Zákona.« Pak praví: »Farizeové jsou hanobitelé Zákona!« - »Mějte se na pozoru, abyste nečinili spravedlnosti své před lidmi, byste byli od nich viděni! Sice nebudete míti odplaty své v nebesích!«

Dobro máme konati, abychom se líbili Bohu; nikoli jako farizeové, abychom se líbili lidem!

Výrok ten je hlavní myšlenkou další trojčlenné řady poučných obrazů.

»Když tedy dáváš almužnu, netrub před sebou, jako pokrytci činí v synagogách a na ulicích, aby byli ctěni od lidí; vpravdě pravím vám, vzali odplatu svou.«

Výrok Ježíšův se tehdejšímu životu blíží více, než tušíme. Kromě daně chudinské, jež byla povinná, odváděly se též dobrovolné dary ve prospěch nemajet-

ných. To se dalo v synagogách a za bohoslužeb postních také na veřejných místech. Stávalo se velmi často, že někteří se blýskali před lidem vysokými obnosy, jichž pak nezaplatili. Za takové veliké dary se někdy udělovala čestná místa v synagoze. V městských ulicích a v synagogách vystupovali mužové, kteří »si chtěli hráti na pobožné« jako na jevišti, které bylo pro ně každou chvíli zvlášť připraveno. Jestliže se tam objevovali s úmyslem, aby byli od lidí chváleni, neměli už u Boha nic »k dobru« - byli jako lidé s lístkem, na němž bylo napsáno: »Apecho« - »bylo mi zapláceno«. V Egyptě byla vykopána z písku spousta takových řecky psaných stvrzenek. Smíme tedy volněji překládati: Lidem, kteří dávají almužnu jedině proto, aby se líbili jiným, »Bůh už není nic dlužen«.

Kdo tedy chceš býti od Boha odměněn, dávej almužnu tajně!

»Když dáváš almužnu, ať nezví tvá levice, co činí pravice tvá, aby byla almužna tvá ve skrytě, a Otec tvůj, který vidí ve skrytě, odplatí tobě.«

Takoví dárci budou míti u Boha pohledávku.

Druhý obraz:

»A když se modlíte, nebuďte jako pokrytci, kteří si libují, v synagogách a na rozích ulic stojíce, se modliti, aby byli viděni od lidí. Vpravdě pravím vám: vzali odplatu svou!«

Zase obrázek z Východu. Chrámy a mešity jsou tam jakýmisi sály na shromažďování lidu. Na to se často s rozhořčením poukazuje; ale méně často se připomíná, že ulice měst jsou místem, kde se vykonávají náboženské povinnosti. I ve vlaku někde vstane znenadání člověk, zuje střevice, stoupne si na lavici a začne se

modliti, děláje při tom všechny předepsané posunky. Kdo byl horlivý, modlil se i v době Ježíšově v předepsaný čas třeba uprostřed divokého hlomozu ulice. Zákoníci pojednávali zvlášt o otázce, smí-li se při takové modlitbě zdraviti. Rozlišovali pak pozdravy z bázně, z úcty a pozdravy obyčejné. Jedny byly dovoleny, druhé nebyly. Přerušiti modlitbu, aby se pozdravilo, bylo dovoleno spíše na konci věty než uprostřed ní. Modlitbu na ulici znají též mimobiblické spisy, na př. vypravování o zbožném Židu, který se modlil na ulici a nepozdravil mimojdoucího římského velitele, jenž si ho potom zavolal na slovíčko. Ježíš kárá takovou modlitbu jen tehdy, konal-li ji kdo proto, aby ho lidé viděli.

Kdo se modlí z lásky k Bohu, rád se obejde bez lidských svědků.

»Když se modlíš, vejdi do pokojíku svého, zavři dveře a pomodli se k Otci svému ve skrytě a Otec tvůj, který vidí ve skrytě, odplatí tobě.«

Pokojík je vlastně »špýchar«, místnost neosvětlená, v níž se uchovávají hliněné nádoby s obilím a džbány vína. Zcela prostonárodní je způsob, jakým se proti sobě staví světlá ulice a temný špýchar. Slovo »který vidí i ve tmě« nabývá tak zcela zvláštního významu - na Východě si libují v takových slovních hříčkách.

I dni postu byly výrazem veřejného náboženského života; následuje třetí obraz.

»Když se postíte, nebuďte jako pokrytci zasmušilí; neboť zohyzďují obličej svůj, aby zjevno bylo lidem, že se postí!«

Ježíš opět tepe velký zlozvyk. Každé hnutí myslí projevuje Východan navenek, což se mu snadno stává

hlavní věci. Jako se lidé ve svátek strojili, tak také někteří o postních dnech schválně zanedbávali svůj zevnějšek a tvářili se, jako by hynuli hlady.

Kdo se postíš z lásky k Bohu, dbej toho, aby tvůj zevnějšek nikterak neprozrazoval, že si něco odpíráš.

»Když se postíš, pomaz hlavu svou a tvář svou umyj, aby nebylo zjevno lidem, že se postíš, nýbrž Otci tvému, jenž jest ve skrytě; a Otec tvůj, jenž vidí ve skrytě, odplatí tobě!«

Kdo koná vše z lásky k Bohu, varuje se také všeho posuzování i přílišné důvěrnosti.

»Nesudte, abyste nebyli souzeni; neboť jakým soudem soudíte, takovým budete souzeni, a jakou měrou měříte, takovou bude vám odměřeno. Pročpak vidíš třísku v oku bratra svého a trám ve svém oku nepozoruješ? Aneb kterak díš bratru svému: »Nechej, ať vyvrhnu třísku z oka tvého; a hle, trám jest v oku tvém? Pokrytče, vyvrz nejprve trám z oka svého a potom přihlédni, abys vyvrhl třísku z oka bratra svého!«

I v zálibě posuzovati mravní stav druhého se jeví pokrytectví. Člověk, který se snaží, aby sloužil jedině Bohu, se ani nenamáhá, aby přesně zjistil, jaký je poměr druhého k Bohu. Nečiní to už proto, aby sám nebyl Bohem souzen.

Ježíš názorným obrazem ukazuje, jak nepatřičné je toto jednání. Někdo, jenž má v oku »trám«, jde k druhému, u něhož objevil třísku, a nabídne se mu, že ho zbaví tak nepříjemné věci. Kdyby měl poctivou snahu odstraňovati vady proto, že urážejí oko Boží, začal by nejdříve u sebe, neboť jeho nedostatek je větší.

Člověk, který dbá Boha, ponechává Jemu i úsudek o sobě a nemluví bez důvodu o svém vlastním vnitř-

ním životě podle víry. Do této důvěrnosti se může lehce vplížití pokrytectví.

Běda, mluví-li někdo nehodným způsobem o tajemstvích Božích!

»Nedávejte věci svaté psům, aniž házejte perel svých před prasata, aby snad nepošlapala jich svýma nohama a obrátíte se, neroztrhala vás!«

Je to obraz ze skutečnosti, který naplňoval Židy hnusem. Psi a vepři byli u nich nečistými zvířaty. Nadávka »křesťanský pse« to připomíná. Hodí-li kdo něco smečce polodivokých psů nebo hladových vepřů, přivenou se kvapem; nenaleznou-li nic k žrádlu, rozzuří se na toho, kdo byl tak bláhový, že je přilákal. Názvem »perla« se označovala všeobecně pěkná průpověď.

Podobenství o rozzuřených vepřích je jediným podobenstvím Ježíšovým, v němž pravá povaha zvířecí je obrazem toho, co se děje v životě lidském.

Hlásal tedy Ježíš tato přikázání: Varuj se zlého z lásky k Bohu, čiň dobré z lásky k Bohu! Mlč o sobě i o jiných z lásky k Bohu!

Zvol si správnou cestu!

Vcházejte těsnou branou; neboť široká jest brána a prostraná cesta, která vede k zahynutí, a mnoho jest těch, kteří vcházejí skrze ni. Jak těsná jest brána a úzká cesta, která vede k životu, a málo jest těch, kteří ji nalézají! (Mat. 7, 13-20, 24-27, Luk. 6, 47-49.)

Často podléháme vědomě nebo nevědomky domněnce, že Ježíš mluvil tehdy k »docela jiným lidem«, nežli jsou dnes; nebo se říká, že prý jeho řeči byly od skutečnosti tak daleko, že tehdejšími zlořády ani neotřásly.

Zkoumáme-li věc blíže, nutno obě domněnky za-

vrhnouti. Lidé trpěli tytéž strasti jako dnes; jejich brannost byla stejná jako dnes a měli velikou odvahu nasaditi za ukojení svých tužeb život vlastní, nejen život druhého. Jen velebnost Ježíšova zabránila tomu, že nikdo nezvolal jako onen šejch: Chalaz! - Dost! Dál už to nejde!

Ježíš věděl, co si mysli. Spojujeme noční modlitbu Ježíšovu s volbou apoštolů, ale zapomínáme, že má také vztah ke kázání horskému. V oněch hodinách, kdy se modlil na hoře, jistě viděl v duchu život celého lidstva i každého člověka; avšak právě proto začal slovy: blahoslavení, blahoslavení, blahoslavení . . .

Pod ním stojí palestinský lid: fellahové, nádeníci, rybáři a řemeslníci, pohaněči i pohánění, hlavu mají ovinutu šátkem bledé barvy, na řemeni nesou brašnu s chlebem, tváře jejich jsou zažloutlé, osmahlé i zarudlé, potí se vedrem. Leckteří z nich snášejí nejhorší strádání, aby se udrželi v poměrech, v nichž žijí; musí se dlouho postiti, chtějí-li se blýsknouti novým šátkem na hlavu nebo šňůrou perel. Jiní zase mají u sebe veškero své jmění zavinuté buď v turbanu nebo ve špinavém hadru. Muži naslouchají, schýlení a zaprášení, záda majíce ohnuta od nošení těžkých břemen.

Ježíš znal veškera jejich bídu, ale přesto jim pravil: Vstoupíte do mé říše všichni bez výjimky! Budete vpravdě šťastni, aniž se budete cítiti šťastnými po způsobu světa! Ovládán jsa láskou větší, než byla veškera láska, již chovali sami k sobě, hlásal ve stále nových obrazech: Konejte všechno z lásky k Bohu, pak budete dětmi Otce nebeského!

Ježíš je prohlédl: Věděl, jak se naň dívali takřka z nejhlubšího nitra, kde předtím nikdy nebylo takové

pohnutí jako tenkrát, a jak je cosi nutilo k rozhodnutí, o němž dosud nic nevěděli!

V poslední řadě obrazů je varuje, aby nesoudili podle vnějšího zdání.

»Vcházejte těsnou branou; neboť široká jest brána a prostraná cesta, která vede k zahynutí, a mnoho jest těch, kteří vcházejí skrze ni. Jak těsná jest brána a úzká cesta, která vede k životu, a málo jest těch, kteří ji nalézají!«

Všichni znali takové nízké branky. Každý větší dvůr míval kromě vlastní brány ještě zvláštní vstup, určený zasvěceným. A úzkých cest bývalo dost. Ještě dnes se táhnou takové pěšiny mezi bodláčím a jiným hnědým lupením přes hory jako tenká bílá vlákna, místy se štěpíce a ztrácejíce.

Nezůstane-li každý raději na úzké cestě, když ví, že vede k cíli, i tenkrát, dávají-li se jiní širokými a pohodlnými cestami bludnými?

Bývali ovšem lidé, kteří k tomu sváděli. Připíná se k tomu nový obraz: »Mějte se na pozoru před nepravými proroky, kteří přicházejí k vám v rouše ovčím, uvnitř však jsou vlci draví.«

Obraz se střídá s obrazem.

»Po ovoci jejich poznáte je; hleďte na to, co činí, a nikoli na to, co říkají! Zdali sbírají s trní hrozny aneb s bodláčí fíky? Tak každý strom dobrý nese ovoce dobré, špatný strom ovoce špatné přináší. Nemůže strom dobrý nésti ovoce špatné, ani strom špatný přinášeti ovoce dobré. Všeliký strom, který nenese ovoce dobrého, bývá vyřazen a na oheň uvržen. Nuže tedy, po ovoci jejich poznáte je!«

Tyto obrazy se hodí na Palestinu ještě mnohem lépe

než na naše krajiny. Země s převahou vápence a s letními suchy je opravdu zemí trní a bodláčí. Tyto rostliny jsou na Východě často stejně vysoké jako fíkovníky; u jezera Genezaretského, u něhož Ježíš užil srovnání s nimi, vyrostou tak vysoko, že se v nich ztrácejí kůň i jezdec.

Jako třetí článek řetězu se uvádí, jaké následky má, rozhodne-li se někdo pro učení Ježíšovo nebo proti němu.

»Každý tedy, kdo slyší tato slova má a koná je, bude připodobněn muži moudrému, jenž postavil dům svůj na skále. I spadl přívál a přišly řeky a zaduly větry a obořily se na ten dům; a nepadl, neboť byl založen na skále. A každý, kdo slyší tato slova má a nekoná jich, bude připodobněn muži pošetilému, jenž postavil dům svůj na písku. I spadl přívál a přišly řeky a zaduly větry a obořily se na ten dům. I padl, a pád jeho byl veliký.«

Nikdy nikdo nevyličil zimní lijavce v Palestině stručněji a výstižněji. Změny počasí bývají vždy neobyčejně rázné a důkladné. Není tam šelestivého deštíku, který je tak klidný a rovnoměrný a jenž padá při tak klidném povětrí, že jej nikdo ani nepozoruje. Jsou tam sice větry bez dešťů, ale nikoli deště bez větrů. Deště se často mění v bouřlivé lijavce; veliké těžké kapky padají takřka vodorovně do skulin ve zdivu; půda, suchá jako popel, nepojme v sebe všechnu vodu, která proto odtéká; rychle se tvoří potůčky a potoky.

Obyvatelé znají tyto poměry dobře. Při stavbě se kopou základy tak dlouho, až se narazí na skálu; to se děje i tehdy, kdy dlužno kopati hlouběji, nežli je dům vysoký. Domy stavěné na písku jsou vždy ohroženy.

Na konec napomíná Ježíš v kázání horském takto: Vystavte si dům, ve kterém se můžete skrýti v době bouří!

Hostiny na Východě. (Přehled.)

O společenské etiketě na Východě platí totéž, co o východní liturgii. Celá soustava obyčejů a obřadů je podle našeho cítění nevypočitatelnou směsicí největší volnosti i úzkostlivé opatrnosti.

Teplé podnebí působí, že lidé nepotřebují tolik potravy; zvláště za horkých měsíců pocit hladu zaniká za tísnivého vedra poledního ve všeobecné ochablosti. K večeru se zvedne západní vítr, dobrodinec Palestiny; vše se probouzí a už je čas k jídlu. Mluví-li se v Bibli o hostinách spíše oficiálního rázu, třeba si zpravidla představit hostinu navečer, při západu slunce, světle zlatém nebi a při hučení západního větru.

Poněvadž světlo vniká hlavně nebo výhradně dveřmi, zůstávají dveře otevřeny. Proto není na Východě nic, co by odpovídalo heslu: Můj dům, můj hrad. Dům zámožného člověka se podobá spíše divadlu s volným vstupem. Kdo chce, může vstoupiti a podívati se. Ovšem, vždy se najdou mladí i staří, kteří mají na to čas a chuť. Lidé se scházejí u dveří a chvíli tam zůstanou. »Bůh je s pomalými, spěch je od satana,« je hlavním pravidlem i při takových věcech. Jakoby náhodou vejdou do jídelny také chudí a žebráci »se tam dostanou«. Radí-li Ježíš, aby se zvali lidé z ulice a stávali se to v podobenstvích skutečně, není to na Východě nic nemožného, jak dosvědčují mimobiblické doklady. U kočovníků pouště se návštěvníci usadí při

stěnách stanu. Pravý šejch neopomine projevit svou velikost štědrostí a postará se, aby se z kola hostí, kteří jsou první u mísy, dostalo něco i nejkrajnějšímu kruhu.

Každá hostina má povahu zábavy. Její ráz určují hosté, ale i rozhovory i vypravování k ní náležejí. Nelze popřít, že se za takových okolností hostina někdy povznesse do vyšší duchovní oblasti. V kruzích farizeů patřilo k dobrým mravům mluvit při jídle o Zákonu. Rabbi Simon praví: Jestliže tři u jednoho stolu společně jedí a při tom se nebaví o Zákonu, je tomu tak, jako by byli jedli z oběti mrtvých. Sedí-li však tři u jednoho stolu a baví se při tom o Zákonu, je to, jako by byli jedli se stolu samého Boha. Poněvadž hosté na hostině tvoří jakési společenství, zasedne k ní hostitel pouze s lidmi, jež pokládá za přátele. Z toho lze také pochopit, proč farizeové vytýkali Ježíši, že stoluje s celníky a hříšníky. Kdyby je byl jenom zdravil nebo s nimi hovořil, ještě by to bylo ušlo, ale on s nimi jedl!

V Palestině, která ležela mezi velkými říšemi, jež ve starověku udávaly módu, častěji se změnila úprava stolu. Za Ježíše bylo všeobecným zvykem při jídle ležeti. Není jasno, zdali se leželo na rohožkách či na šikmo postavených deskách či na obyčejných lůžkách. Možná, že se užívalo všech způsobů, neboť v Palestině se rádo mísí cizí s domácím.

Pro rozmluvy při hostinách, o nichž se vypráví v životě Ježíšově, je důležité, že se hosté, ležící u stolu, opírali o levé ramię a proto nemohli přehlédnouti celou společnost. Vždyť nohy všech jsou obráceny ven. Hostovník může sice výborně mluvit se svým sousedem;

avšak s těmi, kteří jsou naproti, není hovor tak snadný. My naopak s »protějškem« bavíme se nejlépe. Proto se stalo, že při poslední večeři hovořil Ježíš jen s jednotlivými učedníky zvlášť. Možná, že ve vypravování, jež následuje, mluví Ježíš výhradně k Šimonovi, který ho hostil.

Hosta vítali obřadně a slavnostně. Sám Ježíš nás svými slovy k Šimonovi poučuje o obřadnostech oné doby. Jakmile host vstoupil, přiběhl otrok s vodou a vylil ji hostu na nohy. Bylo to něco velmi užitečného, neboť každý vstupoval do domu s nohama více méně zaprášenýma a musel si pak lehnouti na rohožku nebo na koberec. Rovněž se před jídlem umývaly ruce. Ježto kůže prachem vysychá a po umytí ještě více popraská, hleděli tomu zabránit tím, že mazali údy olejem.

Hostitel uvítal pozvaného políbením a objal ho. Ve vznešených domech se pak nešlo přímo do jídelny, nýbrž do jakési předsíně. Tam se navzájem představovali hosté, kteří se neznali, a tam se podávaly zákusky. Hostitel se podíval, kolik jich přišlo, a podle toho dal rozkazy do kuchyně. Jestliže mu záleželo na tom, aby se objevila určitá osobnost, ještě byl čas, aby ji ještě jednou pozval, jak se to stalo v Ježíšově podobenství o velké hostině. Často se stávalo, že pozvaný odmítl. Vypravuje se, jak jednou celník připravil hostinu pá-nům radním. Nepřišli. Proto učinil jako hostitel v podobě Ježíšově: povolal chudé. O jerusalemských farizeech se vypravuje, že chodili k hostinám, jen když věděli, kdo je všecko pozván. Jestliže Šimon uvítal Ježíše tak nepřívětivě, snad k tomu působilo i to, že někteří přítomní farizeové nelibě nesli, že ho vůbec pozval.

Hříšnice při hostině.

Pozval pak ho jeden z farizeů, aby s ním pojedl. I vešel Ježíš do domu farizeova a zasedl k hostině. A hle, byla tam žena, která byla ve městě známa jako hříšnice; ta se dovéděla, že Ježíš zasedl ke stolu v domě farizeově. (Luk. 7, 36-50.)

Šimon přijal Ježíše bez obvyklých uvítacích obřadností jako trpěného žebráka a ne jako pozvaného hosta.

Proč ho vůbec k sobě pozval, o tom není zmínky. Podle toho, co se dovídáme, přiměly ho k tomu spíše vnější okolnosti nežli vnitřní náklonnost. Představme si malé městečko, v němž se objeví proslulá osobnost, která sice nepatří k téže straně, která však v tu chvíli strhne všechno za sebou. Pak se stanou věci velice podobné tomu, co učinil Šimon: Člověk povolí všeobecné náladě, avšak s jistou zdrželivostí.

Tísňivé napětí, jež vládlo od samého začátku, bylo ještě zvýšeno nepředvídaným výstupem. Do jídelny vešla žena, o níž se leccos povídalo; měla v ruce nádobu balzámu. Postavila se za Ježíše a sklonila se k jeho nohám, aby je pomazala. Přišla, povzbuzována jsouc nadějí, že Ježíš jí nebude opovrhovati, neboť on, Vševědoucí, neznal jenom dřívější její hříšný život, nýbrž i nynější její lítost. I v nejhorším hříšníkovi vzplane někdy tato touha po uznání dobrého člověka. Teprve když se ho druhý ujme, dovede si vážit sebe sama.

Když hříšnice, skloněna u nohou Ježíšových, začala konati svou zbožnou službu, ztratila vládu nad sebou. Její lítost se projevila navenek. Slzy jí řinuly z očí a padaly na nohy Ježíšovy. Rozpustila si pak vlasy svinuté pod závojem a utřela jimi nohy; teprve potom učinila to, k čemu vlastně přišla, a pomazala Ježíši nohy balzámem.

U ženy smíme předpokládati, že hned na první pohled poznala: Ježíšovi před hostinou ani nohy neumyli! Nohy bývají po cestě zaprášeny, jako by na nich byla mouka. Nic nepřivede ženy více z míry nežli vědomí, že se s člověkem, jehož milují, zachází, jak si nezasluhuje. Tehdy zmizí u nich všechna bázeň před lidmi.

Šimon, hostitel, hleděl na ženu upjatě. Východní mravy mu zakazovaly hříšnici prostě vyhnati. Ale bylo by bývalo v moci Ježíšově učiniti konec trapnému výstupu. Proto se jeho nevole obracela proti Mistrovi. Ten asi sotva bude takovým velkým prorokem! Že trpí, aby mu hříšnice, známá po celém městě, mazala nohy!

Způsob, jakým Ježíš zahájil rozmluvu s hostitelem, má v sobě nesmírně mnoho života. Oba se drží s největší bedlivostí zdvořilostních formulí: - v jejich mezích postupují často dva lidé, kteří jsou svým nitrem navzájem cizí. Řekne se třeba: Smím ještě něco podotknouti? - Ó, prosím, jen račte!

I počal Ježíš s klidem a zdrželivostí, které ho za celé rozmluvy neopustily:

»Šimone, měl bych ti co říci!«

»Mistře, jen mluv!«

Ježíš uvádí »případ«. Příklady, k nimž se pak pojila otázka, bývaly u zákoníků v oblibě. Proto bylo třeba dáti dobrý pozor; vždyť se na počátku nevědělo, jaké jednotlivosti budou míti pro otázku význam na konci.

Ježíš tedy vypráví:

»Jakýsi půjčovatel peněz měl dva dlužníky; jeden mu byl dlužen pět set denárů, druhý padesát. (Denár je okrouhle osm korun.) Poněvadž neměli, čím by zaplatili, prominul oběma dluh. Který z obou ho bude více milovati?«

Jak později dovodíme, už tehdy bylo bankovníctví v plném rozvoji. Oba dlužníci »neměli, čím by zaplatili«; to asi znamenalo, že neměli ani jiného majetku. Ale věřitel se na nich mohl hojiti také jiným způsobem; mohl oba dáti zajmouti, aby pracovali pro něho jako otroci. Ale prominul jim dluh.

Ježíš končí otázkou: »Který z obou ho bude více milovati?«

Ježíš vyprávěl děj v jasných větách; nebylo v nich mnohoznačných slovních obrátů. Otázka byla ještě prostší. Ale Šimon cítil, že ji Ježíš nedával zbytečně. Se zdržlivostí úsudku, ale přece jen se sebejistotou dá najevo, jak věc chápe: »Myslím, že ten (ho bude více milovati), jemuž více prominul!«

»Dobře jsi odpověděl!«

A nyní dokazuje Ježíš Šimonovi, že je přece prorok, nevycházeje při tom ze své zdržlivosti. Ví, nač myslí žena, sklánějíc se nad jeho zaprášenýma nohama, s nimiž musel v tomto domě ulehnouti na rohožku. Ví také, co si myslí Šimon u sebe o ženě i o něm.

Ježíš se vzpřímí, takže může ukázati na ženu, a obrácen k Šimonovi pokračuje:

»Vidíš tuto ženu? - Vešel jsem do domu tvého: - vody na nohy jsi mi nepodal; tato však slzami smočila mé nohy a utřela je vlasy svými! Políbení jsi mi nedal, tato však, jak vešla, nepřestala líbati mé nohy. Olejem jsi nepomazal hlavy mé! Tato však dokonce balzámem pomazala nohy mé!

A za odměnu, pravím tobě, odpouštějí se jí hříchy, četné její hříchy, neboť měla velkou lítost z lásky. Komu pak méně se odpouští, méně miluje!«

Ježíš svou řeč od počátku vztahoval na ženu u svých

nohou. Hájíl ji. Hřešila mnoho; ale chová k němu též velikou lásku i lítost nad hříchy! Ježíš ovšem hříšnost nečiní podmínkou svatosti.

V jubilejním roce sv. Augustina 1931 vyšly knihy, jinak zcela nezávadné, které toto tvrdily. Ježíš ve skutečnosti srovnává velkého hříšníka, který se obrátil a nyní veškeré své síly zasvěcuje službě Boží, a malého a malicherného člověka, který se nechce obrátiti, poněvadž ve své samolibosti myslí, že jeho úzkoprsost je největší zbožností. Augustin, kterého tento výjev dojal k slzám, byl jistě člověkem, který dovedl správně pochopiti jeho vnitřní smysl.

S hříšnicí nepromluvil Ježíš dosud ani slova. Mezitím jistě nevýslovně trpěla. Vždyť přišla s »věrou«, tedy s úmyslem dosíci od Pána odpuštění hříchů. Konečně Ježíš promluví vytoužené slovo:

»Hříchy jsou ti odpuštěny!«

Úžas vzrostl. Byli přítomni farizeové, které Šimon pozval, jako se dnes zvou lidé, aby byli ochrannou zdí proti osobně nepříjemným návštěvám, jež se oficiálně přijímají. Tito hosté snad se dosud kochali vědomím své převahy. Nyní najednou do nich vjel život. Cože? Tenhle Ježíš odpustil hříchy? Jaký to zásah do Božích práv! »Co jest s tímto, že i hříchy prohlašuje za odpuštěny?«

Ježíš se nechtěl ve společnosti, jejímž byl hostem, podrobně ospravedlňovati. Vždyť by bylo došlo ke zjevné hádce. Cokoli činil, činil pro ni. Obrátil se k ní znovu:

»Víra tvá tě spasila! Odejdi v pokoji!« »Ma' essalame!«

V tom byla ovšem obsažena i odpověď nepřítelům.

Ještě jednou užil práva na moc odpouštět hříchy. Hříchy byly dluhy, o nichž mluvil v obraze.

Cesty a poměry. (Přehled.)

Potom chodil od města k městu zvěstuje evangelium o království Božím; provázelo ho dvanáct apoštolů a některé ženy, které byl uzdravil od zlých duchů a neduhů. Maria, zvaná Magdalena, z níž vyhnal sedm duchů zlých, Johanna, manželka Chusy, správce ve službách Herodových, Susanna a mnoho jiných, které se na vlastní útraty staraly o jeho živobytí. (Luk. 8, 1-3.)

Výslovně se dosvědčuje o Ježíši, že podnikl v Galilei delší cesty a že kázal a učil po městech i po vsích, jak se mu cestou namanuly. Dvanáct apoštolů ho provázelo; rovněž bylo v jeho průvodu několik žen, které mu byly díky zavázány a vedly domácnost v této kočovné škole.

Byl to život v karavaně, jaký vedou domorodci na cestách částečně podnes. Pro nejistotu poměrů se lidé seskupují v cestovní družiny. Taková karavana je pak společnou domácností. Trvá-li cesta déle, vyvine se sám od sebe určitý pořádek: jednotlivé práce, nutné nákupy a dotazy konají cestou muži; jiné věci, zejména vaření a spravování šatů, se ponechává ženám.

Tak putoval Ježíš za různých ročních dob přes hory náhorní planiny galilejské.

Na jaře jsou stráně kolem obdělávaných dolin pokryty nejnádhernějšími květinami: narcisy, sasankami, kosatci a tulipány. Obloha nad tím vším září jasnou modří.

V létě všechno vadne, obilí dozrává, nejdříve u jezera, pak na stráních a na vysočině. Jde se podél polí,

kde ženci pění písne a kde vazači snopů i paběrkářky sklánějí rozpálené tváře do jasně zářícího obilí nad vyprahlou půdou. Poutníci potkávají osly, jimž se hou-pají na zádech snopy obilí, i pomalu kráčejíci velblou-dy. Poutníci zdraví: Pokoj s vámi! A lidé odpovídají: I s vámi buď pokoj!

Pak všechno s pole odejde a humna oživnou, tam se svítí vysoké hromady srpem požatých klasů. Osli a vel-bloudi se zapřáhnou do jakýchsi mláticích saní; stojí na nich chlapec a pohání zvířata; válcem jede po roze-střeném obilí; třením se uvolňují zrna. Stále nové vrstvy klasů přicházejí na rozdrčené obilí.

Letní vedro ochromuje. Ve dne odpočívají lidé ve stínu oliv, vše ostatní, co není pod ochranou větví, je rozpáleno žářem; hlad už tak netrápí, sousto chleba stačí. Avšak jedno nesmí chyběti u místa, kde se odpo-čívá: pramen nebo studnice. Nemají-li poutníci sami kožené nádoby - učedníci u studnice Jakobovy byli bez ní - musí jim vypomoci někdo v místě usedlý. Jedni váží vodu, druzí pak jdou nakupovat.

Cestování unavuje. Buď je cesta pokryta zahnědlým nebo bílým, mouce podobným prachem, v němž nutno se brodit, nebo se podobá korytu potoka, plnému oblásků a skalních výčnělků. Osvobozením jest, když k odpoledni začne vanouti západní vítr. Cypřiše se pak ohýbají mírným pohybem a šedivé lesklé olivy jsou v neklidu; révové listí se podobá zeleným plaménkům, šlehajícím nad vyprahlou půdou. Šumění větru nahra-zuje hučení potoka.

Mluví se více a živěji. Nebe na západě se zbarví do zlata, na východě do modravého nachu; slunce zapadá; zasvítí-li nablízku stěny městských domů nebo ven-

kovské stavení pohádkově zlatou září, pospíší poutníci tam; jinak si lehnou k odpočinku tam, kde právě jsou, vezmou si po způsobu patriarchů kámen pod hlavu a usnou pod širým nebem, které má ještě dlouho na sobě tmavomodrý háv.

Z daleka je slyšet hýkání oslů, pak se hlásí psi, zprvu jen tu a tam nějaký zaštěkne, pak se jich více sejde a táhnou ve smečkách po krajině. Ve větvích stromů cvrkají cikády.

Tak plynul nyní život mužům, kteří byli zvyklí denně loviti ryby.

Tyto cesty jim přinášely četné proměny.

Zbaveni pout všedního života putovali s Ježíšem svou domovinou, jako by se jim byla vrátila doba bezstarostného mládí. Ano, svou domovinou! Je příznačné, že zprávy z Galileje mají poměrně mnoho, z Judska pak poměrně málo údajů místních.

Rozmlouvati na cestě o náboženských věcech je Orientálci bližší než Evropanu. Rabbi Simon předpokládá takové obyčeje, když uvádí přísloví: »Opakuje-li si někdo, jsa na cestách, Zákon, ale někdy přestane a zvolá: Ó, jaký nádherný strom! Jak nádherné pole! tomu připočte Písmo tento skutek, jako by byl promarnil svůj život.« (Jak znějí naproti tomu jinak slova Ježíšova: »Hleďte na ptactvo nebeské! Pohleďte na lilie polní!«)

V jejich srdcích rostla láska k Mistru; plni napětí očekávali slovo za slovem, zázrak za zázrakem, ale nejnapjatěji čekali na to, co za tím vším přijde.

Nastal jim nový život, který už neměřili dle doby lovu a odpočinku, ani dle dešťů a sucha. Jakou radost asi působilo prostým lidem viděti Ježíše ve dne před zástupem jako mocného kazatele a divotvůrce a pak večer s ním

seděti jako s otcem nebo bratrem mezi čtyřmi stěnami domu. Nebyli nikdy tak volní, ani tak spoutáni jako nyní. Byli přikováni k Mistru, aniž věděli, kam jde.

Potom následují dni, kdy země zrána leží pod mlhou; když ji slunce rozehnal, zatřpytí se na uschlých stéblech a na odkvetlém bodláčí perličky rosy.

Úroda už je sklizena. Slavnostně se obilí na humně odměří, němě se dívají lidé na měřiče, který rozumí svěmu řemeslu. Nabírá dřevěnou mírou z hromady zrna, zatřepe zrním, ještě jednou nabere. Pak už míra není jenom naplněna, nýbrž má na sobě dokonce zlatou čepičku ze zrn. Je to míra osutá a natřesená a vrchovatá. Určití pomocní dělníci nastavují vyhrnutý šat, aby jim vysypali tuto míru za mzdu »do klína«, jak to Ježíš líčí v podobenství.

A Mistr se měnil jejich zraku, jako se cestou měnil pohled na krajinu. Nové zázraky a nové řeči před nimi vystávaly a vrhaly odlesk na zázraky, které již minuly. Měnil se každým dnem, chápali ho stále lépe. Avšak bylo tomu přece, jako když mlha ustupuje světlu slunečnímu. Vzdálenosti mezi mraky a sluncem se sice dají poznati; ale světlo samo stále více oslňuje, takže jistým způsobem lze pojmouti přece méně než předtím, ačkoliv je vidět více.

A netrvalo již dlouho a dozráli k poznání. Ty jsi Syn Boha živého! Události takřka postupovaly jako vlny.

Vliv podnebí na veřejnou činnost Ježíšovu. (Přehled.)

Dáme-li výjevům ze života Ježíšova plynouti před svým duševním zrakem, vycítíme zvláště z vypravování o pobytu v Galilei určitý rytmus. Mezi množství vý-

stupů, kde se Ježíš setkává spíše s jednotlivci, vsunou se občas velkolepé výjevy před zástupy.

Vrcholem činnosti Ježíšovy v jeho vlastní domovině jsou tato shromáždění zástupů: kázání na hoře, veliké kázání v podobenstvích a shromáždění, po němž Ježíš rozmnožil chleby.

Dobrou oporou pro tradiční rozdělení událostí, třeba že se jí málo dbá, jest okolnost, že všechna tři velká shromáždění spadají do roční doby s vyrovnaným počasím. Opakují v jistém smyslu rytmus poutí do Jerusalema; neboť i ty musely od samého počátku dbáti ročních dob; již východ z Egypta položil Bůh podle židovského podání do doby, kdy byly nejpříznivější povětrnostní poměry. Rovněž poutní slavnosti jsou určeny na dobu odpočinku mezi osevem a žněmi (velikonoce) nebo na dobu po žních (letnice) nebo na dobu po vlastním létě (slavnost stánků). Zima se pro nestálé počasí k poutním slavnostem nehodí.

Izraelité si byli vědomi, že velké poutní slavnosti spadaly do dob, kdy polní práce jimi netrpěly a kdy poutníkům nebylo snášeti nepohodu. Rabbi jakýsi kladl Bohu do úst slova: »Na slavnost Paschy (velikonoce) zavírám větry a deště, abyste se mohli věnovati polním pracím. Naproti tomu o slavnosti stánků se zavírate vy přede mnou (vzdalujete se od tohoto svátku až do jara chrámu, jako byste jej byli zavřeli); zatím otevru komory, v nichž jsou větry a deště!« Výborně znázorňuje rozdělení slavností na vhodné doby podobenství: Dva obchodníci se stěhují do města, aby tam otevřeli obchod. Uznají, že si navzájem dělají konkurenci, a proto se dohodnou, že jeden týden bude míti otevřený bazar první, druhý týden druhý.

Tak byl i mezi Bohem a Izraelem rozdělen rok na doby slavností i na týdny pracovní, aby si bohoslužba a polní práce navzájem nepřekážely.

V životě Ježíšově se opakuje totéž rozdělení. Shromáždění lidu za kázání na hoře jest v době odpočinku mezi osevem a žněmi; velká promluva z lodi spadá podle obvyklého podání do doby klidu po podzimní sklizni téhož roku; konečně poslední (a pro Ježíše rozhodující) shromáždění u jezera, které také rozhodlo o Ježíšově osudu, klade samo evangelium časově do doby před velikonočními, tedy do jara.

Tato tři shromáždění také vnitřně těsně souvisí a jsou třemi velkými mezníky veřejného působení Ježíšova v Galilei: kázání na hoře je slavnostní pozvání do nového království, druhé shromáždění ukazujc lid na vážkách, na třetím vzplanulo nakrátko nadšení pro Ježíše, ale pak bylo o jeho osudu rozhodnuto. I způsob, jakým Ježíš učil, jeví přiměřené proměny. V kázání na hoře vykládá Ježíš v myšlenkově soustavné řeči základy nového království; má býti dokonáno, co bylo v Starém zákoně začato nebo slíbeno; úkolem podobství a poučných obrazů jest oživiti výklad. V druhé řeči Ježíš kázání horské předpokládá. Tuto řeč ovládá myšlenka: Vstup do nového království žádá od člověka, aby se odtrhl ode všeho pozemského. To se děje zcela v tichosti. Ježíš se tedy obrací tentokrát proti falešným nadějím mesiánským. Ve třetí veliké promluvě se po prvé odhaluje nejhlubší tajemství božského plánu vykupitelského: Ježíš dá sebe za pokrm, aby duše měly život. Nyní jde o to, buď s věrou se před ním skloniti, nebo ho opustiti.

Výjevy s jednotlivci, které se líčí vedle těchto shro-

máždění lidu, se dějí zčásti za dnů, kdy jsou lidé pro vedro nebo pro zimu nečinní. Hlavně cesty do území pohanských znamenají takový odpočinek za velikých veder. Oba zimní měsíce, leden a únor, se u obyvatelů Palestiny nazývají měsíce »mlčící«; je pravidlo: V obou mlčících (měsících) zůstávej doma a dobře se zahal!

*Spodní vrstvy společenské v době Ježíšově:
otroci, čeledínové, sluhové, nádeníci. (Přehled.)*

Chceme-li porozumět evangelium, neškodí, učiníme-li si správnou představu o vrstvách obyvatelstva Izraele i zemí kolem Středoziemního moře, které byly v nějakém poměru služebním.

Promluvme nejprve o otroctví. V nesčetných hlavách se zahnízdil odkudsi názor, že Východ se otroky jenom hemžil. Je-li kdo jednou takového mínění, vidí v každém čeledínu nebo služebníku bible otroka.

To se hodí do jisté míry na Řím, na Athény, na pravá velkoměsta starověku. Na Východě a zejména v Izraeli byl poměr mezi pánem a otrokem v celku upraven nejenom právem, nýbrž i zděděnými patriarchálními zvyklostmi. Vyjádříme-li však přesně, co nám praví staré listiny, zní to nicméně nepřiliš mile.

Již způsob, jakým se o otrocích mluvilo, ukazuje celou tvrdost starého pohanství. Věci, které se za naší doby stávají při chovu dobytka, objevují se v listinách jako průvodní zjevy otroctví. Odhodil-li někdo na smetiště před městem dítě, jež se mu zdálo zbytečným, přišli se tam zanedlouho podívat lidé. Prohlédli si dítě; zdálo-li se, že jim přinese užitek, odnesli si ubohé stvořeníčko. Šli ke kojné, aby vychovala dítě. Byla to spe-

kulace. Taková smlouva se zachovala z roku 50 po Kr. Tesenuphis, starý 50 let, dává kojné Tasukis »kousíček otročiny«, děvče jménem Thermutharion, aby je vychovala. Tasukis, zastoupená mužem Apynchisem, se zavazuje poskytovat stravu, oděv a vše, co k tomu patří. Takový podnik mohl ztroskotati. Tu musela kojná někdy vydati vlastní dítě. Když se prodávala otrokyně, stanovilo se smlouvou, že patří i s potomstvem novému pánu. Dva »kusy« otroků jsou jednou spolu s pozemkem podkladem pro hypotéku; jako si dva chovají společně jednoho velblouda, tak bývali i otroci ve společné držbě. Právě uvedené dva kusy otroků patří na př. jen zčásti hypotekáři.

Jako se otroci na způsob dobytka prodávali, tak se i o nich mluvilo. V uvedené hypoteční dlužní listině se mluví o »doulika sómata«, o »dvou kusech otročiny«. Ve smlouvě o výchově mladých otroků bývá pravidelně výraz »sómotion doulikon«, »kousíček otročiny«.

Po nejedné stránce však průměrné představy přece neodpovídají skutečností. Zejména byla jistě spodní vrstva v národě, jež ve svých životních podmínkách nebyla dotčena otroctvím, neboť si tito lidé nemohli chovati otroky.

Roku 71—72 obvodový berní Herakleidos z Arsinoe v úřední listině, v níž je řeč o 385 poplatcích, uvádí jako příslušenství pouze 44 otroků. Připadá tedy jeden otrok teprve na devět poplatníků. Ve skutečnosti však má jenom 32 z oněch 385 otroky; většina má jenom jednoho, šest z nich má dva, jeden tři, jeden čtyři, jenom v jednom domě je pohromadě sedm otroků. Snad měli někteří otroci dva pány. Je příznačné, že v seznamu majitelů se objevuje více jmen ženských

než mužských; ženy jsou už od přírody nuceny častěji než muži, aby měly otroka na těžké práce.

Z poměrů, které jsme právě doložili listinami, vyplývá, hledíme-li na věc hospodářsky, samo sebou, že chudší vrstvy: drobní zemědělci, pachtýři a řemeslníci neměli otroků. Rovněž tak je jisto, že někdy nemohli zmocni celou práci, a proto byli nuceni buď na celý rok nebo na určitou dobu zaměstnati pomocné síly.

Tím jsme již poněkud osvětlili poměry palestinské. Zprávy evangelií předpokládají podobný stav, jaký dosvědčují listiny egyptské. Překladatelé si málokdy všimnou, že slovo »doulos« může znamenati jak sluhu, tak otroka. Dokonce se ani nerozlišuje vždy mezi výrazem hyperetes a doulos. Názvu hyperetes se užívá v Bibli jen pro sluhu. Sluha v synagoze je hyperetes, »služebníci« veleknězovi jsou »hyperetai«. Že hyperetes a doulos neznamena totéž, je vidno z Jana (18, 18), který praví, že se »douloi« a »hyperetai« ohřívají u ohniště.

Douloi mohou býti jak otroci, tak svobodní služebníci nebo úředníci. Jde jistě o otroka, nazývá-li římský setník svého služebníka *doulos* a *pais*. Uvádějí-li se však douloi sedláka v podobenství o koukolu a pšenici, je docela možné, že to znamená také svobodné čeledíny, »oráče«, o nichž ještě promluvíme. Kdy se má překládati »otrok«, kdy »sluha«, nelze ovšem vždy hned rozhodnouti. Přece však musíme míti stále na zřeteli, o který z obou významů jde.

Smíme předpokládati, že prostý lid izraelský žil v podobných poměrech, jaké nám podávají papyrové listiny. Náboženství však ještě zvýšenou měrou působilo na to, aby si každý nákup a chování otroka napřed

dobře rozmyslil. Týkalo se to především »hebrejských«, tedy izraelských otroků. Byl totiž veliký rozdíl mezi »hebrejským« a »kananejským« čili neizraelským otrokem. Též Izraelita se mohl ještě za doby Ježíšovy dostat do otroctví, když se sám nějakému pánu v otroctví podrobil nebo když byl do otroctví prodán buď věřitelem, jemuž nemohl zaplatiti, buď soudem, jemuž nemohl dáti náhradu za ukradenou věc.

Tak i Ježíš v podobenství o dvou dlužnících předpokládá, že je možno, aby dlužník byl prodán i s rodinou. V takovém případě Zákon hebrejského otroka dalekosáhle chránil; prodej sám se musel dít z ruky do ruky, otrok se nesměl prodávati na veřejném trhu, »na kameni otročím«. Také nebylo dovoleno užívatí ho k vlastním pracím otrockým, na př. mu poroučeti, aby za pánem nosil sandály nebo aby ho obsluhoval při koupeli. Po nejedné stránce bylo výhodnější míti najatého služebníka, vždyť hebrejský otrok musel býti po šesti letech bez výjimky propuštěn. Proto nepravilo přísloví bez důvodu: »Kdo si koupí hebrejského otroka, kupuje si pána.«

Neizraelští otroci byli u srovnání s hebrejskými takřka bez práva. Zacházelo se s nimi podobně jako v Egyptě, třebaže již Herodot podotkl, že se s nimi na Východě jednalo lidštěji než v Řecku. Cena otroka byla 30—40 stříbrných (1 stříbrný = okrouhle 16 K). 30 stříbrných, jež bylo platiti za usmrcení cizího otroka, byla tarifně stanovená náhrada. Toto ustanovení též ukazuje, že se otroci počítali mezi dobytek. Až příliš často se s nimi zacházelo jako se zvířaty. Vypravuje-li Ježíš v podobenství o správci domu, který za nepřítomnosti pánovy zle nakládá s otroky a otrokyněmi,

je to vzato ze skutečného života. V židovském podání je na př. řeč o pánu, který vylil otrokovi do obličeje pohár vína, nebo o matroně, která se zděsila, když vstoupivši do paláce, zpozorovala důtky a biče přichystané na otroky. Otroků se užívalo jako v Egyptě za podklad k hypotéce, jako by byli nemovitým majetkem; prohlašuje se však výslovně, že takové jednání s otroky hebrejskými je právně neplatné.

Kromě otroků a služebníků se evangelium zmiňuje také o nádenících; tak se děje v uvedeném již podobenství o dělnících na vinici. Také otec synů Zebedeových má u sebe námezdní dělníky.

Za dnešních časů si v Palestině každý rolník, který si to jen nějak může dovoliti, najme na počátku prací v roce »oráče«. Smlouva, která se s nimi uzavírá, souhlasí ve svém znění se smlouvami, které se objevují již ve starém Egyptě. Takový čeledín dostane především stravu a byt, k tomu jisté množství zrna nebo jistou částku peněz nebo obojí. Podle zvyklostí a obyčejů jsou tito čeledíni povinni pomáhati nejenom při orání. Chce-li, může hospodář na příklad od nich požadovati, aby pomáhali připravovat jídla a aby je nosili na stůl.

Že Ježíš měl v podobenstvích ze života rolnického na zřeteli takové služebníky, vyplývá nejjasněji z podobenství o neužitečném služebníku (Luk. 17, 7-10). Zdá se, že tam výraz »harrat« - »oráč«, podnes v Palestině obvyklý, je přeložen doslovně do řečtiny výrazem »doulos arottrion«. Vedle toho se uvádí »doulos poimainon«, »pasák«. Podle slov Ježíšových se hospodář vrátí domů a poručí oráči: »Připrav mi jídlo, přepaš se a posluhuj mi!« Příprava jídla, přesněji pe-

čení chleba, se za vlastní práci otrockou nepokládá; prohlašuje se výslovně, že hebrejský otrok, s nímž se mělo ve všem zacházeti stejně jako s námezdním dělníkem, může býti nucen, aby pekl chleba.

Rozhodneme-li se proto, abychom slovem *douloi* rozuměli svobodné služebníky, rozřešíme námitky, které byly činěny proti tomuto podobenství, jako by jím Ježíš vylučoval veškeru odměnu za dobré skutky. Je tu právní poměr mezi pánem a služebníkem. Služebník je zavázán k určitým pracím, pán mu dává smluvenou mzdu. Do úst takovýchto se pak výborně hodí slova: »Služebníci neužiteční jsme« (služebníci, z nichž pán nemá zisku ve vlastním smyslu). Učinili jsme jen, k čemu jsme byli zavázáni (smlouvou námezdní, jíž byla určena mzda, kterou má platiti pán, a pracovní výkon). Slovo »ofeilein«, jehož se tu užívá za »býti zavázán«, patří spíše do úst svobodného služebníka nežli otroka. Tato »závaznost« je výsledkem ujednání mezi svépřírodními osobami. Avšak otroci se pokládají za majetek; »jsou jako majetek polní«, říkali zákoníci. Smysl podobenství se do jisté míry mění, díváme-li se na tyto služebníky jako na otroky nebo jako na svobodné.

Chování lidu v době, kdy Ježíš mluvil v podobenstvích.

Za onoho času vyšel Ježíš z domu a posadil se u jezera. I shromáždily se kolem něho velké zástupy lidu, takže vstoupiv na lodičku posadil se, kdežto veškeren zástup zůstal na břehu. I počal k nim mluvit v mnoha podobenstvích. (Mat. 13, 1-3.)

Lid galilejský hned při prvním vystoupení Ježíšově vycítil: Tento prorok z Nazareta se nestydí obcovati s fellahy a rybáři, s celníky a hříšníky! Nadšení pro něho vysoko vzplálo, neboť jinak bývalo nesvědomitě využívání vlastní moci a důstojnosti na denním pořádku. Ponenáhlu se však lidem z řečí i skutků Ježíšových vyjasňovalo, co bylo posledním důvodem, že se k nim snižoval. Viděl v člověku jako v člověku něco důležitého, a to něco tak důležitého, že již nerozhodovalo, vystrkoval-li někdo jako žebrák, aby budil u lidí soucit, ze špinavé, roztrhané košile pahýl ruky nebo vykračoval-li si v pestře pruhovaném svrchním šatě, aby se chlubil svým bohatstvím.

Že jsou všichni lidé rovni, tomu učili jiní také, avšak všichni ti tvrdili, že všichni nestojí za nic. Ale Ježíš učil, že jsou všichni stejně vzácní, poněvadž se každý z nich může státi podobným Otci nebeskému a vstoupiti tak s Nejvyšším a Nejmocnějším do společenství. Kdo to učinil, vstoupil tím do království nebeského a byl s Bohem spojen těsněji, než se kdy může spojit člověk s člověkem.

Podle jeho učení byli lidé něco většího, než si předtím mudrc vůbec odvážil mysliti. Něco většího, ovšem nikoli jako vládcové tohoto světa, jimiž se viděli ve svých snech o mesiánském království, nýbrž jako dědicové nebe, na něž zapomněli!

Ježíš je chtěl přivést k tomu, aby smýšleli tak, jako smýšlel on: Člověk si má člověka vážit a ho milovat, jako si ho váží a jej miluje Bůh. Všichni se měli stát jakýmsi spolupoutníky v karavaně na poušti: každému neštěstí, které hrozí jednomu, se čelí jako neštěstí, jež hrozí nějakým způsobem všem, a přižene-li se písečná bouře, musí být každý hotov obětovat ze svého, aby všichni zachránili společně holý život. Tak mají lidé pečovat o život duše vlastní i cizí.

Mnohým se zdálo, že tato spása byla příliš draze vykoupena. Mesiáš jejich snů byl hrdina, kterému na lidech tolik nezáleželo, který jim dal najíst a napít a dál se o ně nestaral.

Proto mluvil Ježíš znovu v podobenstvích o království, jež byl v kázání na hoře tak slavnostně ohlásil. Vždyť ho ještě neviděli. Pořád se ještě tázali: Kdy přijde království Boží?

Ježíš byl opět u jezera v srdci Galileje. Jako bílé žíly vedly široké i úzké cesty z celé země k pobřeží. Toto hornaté území se stráněmi a dolinami a s pobřežím jezera je obilnicí Izraele. Podnes svítí běložluté kupy vymlácených klasů hustěji než jinde z modra vzdálených výšin. Skupina podobenství, v níž Ježíš mluví o království nebeském, je řetězcem úchvatných obrazů, v nichž se stkví život v Galilei obzvláštním způsobem; jsou to pravá »podobenství galilejská«. Ani jednou nepřináší Ježíš podobných obrazů ve skalnatém Judsku, kde se na stráních zelenají vinice a šedivě lesknou háje olivové. Na osudech seménka od setby až ke sklizni znázornil osudy svého království na zemi.

Dvě věci ukazují tato podobenství ještě v živějším spojení s osobností Ježíšovou. Ježíš se vyhýbá líčení ži-

velních pohrom. Nikdy nevypráví o suchu, které mění zemi ve žhavou poušť; nepopisuje, jak se blíží hejna kobylek (jichž se obyvatelé země od r. 1915 znovu bojí); nikdy nemluví o škodách, jež působí myši, které za málo dní zničí úrodu.

Rovněž jiná okolnost je důležitá. Ježíš vyrostl v Galilei. Nazaret bylo město selského rázu. Pod oním místem starého Nazareta, kde Ježíš vyrůstal jako syn Josefův, je podnes humno. Chlapci jezdí s válcem přes lesklou směsici slámy a zrní. Jiní se dívají, jak se zrna oddělují od klasů, a občas sáhnou do směsice, zkoumajíce ji. Tato podobenství Ježíšova ze života galilejských rolníků jsou jakoby vzpomínky na dobu, kdy ještě mezi nimi žil jako jeden z nich.

Podobenství o království nebeském.

I počal Ježíš takto: »Slyšte! Vyšel rozsevač, aby rozseval. A když rozseval, padla některá semena vedle cesty; i přiletěli ptáci nebeští a sezobali je. Jiné semeno padlo na půdu kamenitou, kde nemělo mnoho země; poněvadž nebylo hluboko v zemi, vzešlo rychle. Když však slunce vystoupilo výše, uvadlo, a poněvadž nemělo kořene, uschlo docela. Jiné semeno padlo do bodláčí; i vzrostlo bodláčí a udusilo je a nevydalo plodu. Jiné semeno padlo v zemi dobrou; vzešlo a rostlo a vydalo plod; i přinášelo plod třicetinásobný, šedesátinásobný a stonásobný. Kdo má uši k slyšení, slyš!« (Mat. 13, 4-9, Mar. 4, 1-9, Luk. 8, 4-8.)

Obraz:

Horečný lesk slunečních paprsků a žhoucí vedro zmizely. Šedivé, těžké mraky již dávno žádané připluly od západu a delšími i kratšími sprškami pokropily zemi. Slunce - je listopad nebo prosinec - stojí níže, modré nebe se klene nad horami, stíny ve skalních roz-

sedlinách jsou nyní větší a v mírném vzduchu jakoby oroseny a také ve dne zřetelně ohraničeny a naplněny sametově modrým, lehce do nachova hrajícím třpytem. Všechny barvy se jeví sytější a vlažější: bílá skalní žebra, úžlabiny s klíčící divokou travou, nezorané role s probouzejícím se býlím. První jarní květiny, šafrán a narcisy se objevují; mořská cibule již téměř odkvetla.

Nyní vyjde fellah na pole, žena před sebou voly, pluh je naložen na osla nebo jej nese na vlastních zádech. Půda je rozmočena od deště, hlína, která se v létě rozdrolila v prach, opět se spojila. Kde v dolech mezi kamennou ssutí a pevnou skalou je ještě trochu země, tam přiloží rolník špičaté dřevěné rádlo pluhu, který zemi spíše rozdrásá než obrátí. Jsou místa, kde je půda tak silně promísena kamením, že chřestí a skřípe, jinde se zase po žních zakoření celé spousty bodláčí. Na leckterých místech rolí, které se často podobají rozestřené kůži s rozličnými záplatami, skrývá se hned pod tenkou vrstvou hlíny skála.

Takové nově zorané pole se pak vyjímá nádherně na jasném slunci palestinském. Hlubokou, sytou rudohnědou barvou svítí pak pod jasně modrým nebem. Jako u všech pravých sedláků, začíná se i zde setí modlitbou. V ní mimo jiné prosí: »Pane, naší věci je rudost (totiž zorání pole, jež pak rudě svítí), tvou jest zeleň! (Ty dáváš vzrůst!) Ó Pane, ty živíš nás a skrze nás živíš ostatní. Ó Pane, já jsem oráč a ty jsi dárce!«

Začíná se síti. Něco semene padne na pěšinu, která vede podél pole nebo přes pole. Na cestě půda nikdy pořádně nezměkne. Kolem dokola číhají hejna vrabců; sotva leží zrna na cestě, kde je zvláště dobře vidí, už jsou tu a sezobou je. Kradou fellahovi zrno i z pytle,

když jej dobře nezavázal, a honí se mu mezi semenem, které rozhazuje.

Něco semene padne na půdu kamenitou; pod nohama rozsevačovýma skřípe, kdykoliv od vrhu k vrhu učiní krok. Jak se asi semeni povede?

Na tomto místě líčí Ježíš tak věrně podle přírody, že ani moderní člověk nestačí vystihnouti této věrnosti. Je totiž zvláštní, že v Palestině semeno klíčící na kamenitých místech se skalnatým podkladem předstihuje po určitou dobu ve vzrůstu osení v hluboké zemi. Pozorujeme to podnes: nejdříve vzchází setba na takových kamením posetých místech; skalní podklad totiž brání, aby se voda ztrácela do větších hloubek, a proto je tu země bohatěji zásobena vláhou a kamenitý podklad se ohřeje zvlášť rychle šikmo dopadajícím slunečním světlem.

Fellah seje také na místech, kde je země prolezlá kořeny všelijakého bodláčí. Půda tam není špatná. Ale právě to jde k duhu také bodlákům. O rozplemeňování těchto rostlin nemáme pojmu. Pole, které bylo přeoráno po prvním dešti prosincovém, musí se u jezera Genezaretského někdy zorati v lednu znovu; ale v březnu může býti bodláčí už zase metr vysoké, takže se musí nejprve posekati, nežli se pole upraví na letní setbu. Bodláky mohou vskutku obilí »udusiti«; slovo třeba bráti ve vlastním, násilnickém smyslu. Není bez důvodu, že se zpívá v písni: »Ó, kéž by nebylo trní, kéž by nevyráželo, kéž by se neukazovalo.« A na takovém poli, pokrytém bodláčím, jistě si žnec povzdechne slovy jiné písně: »Ach, ty pole, na němž sklízím, kéž bys ladem bylo leželo!«

Obzvlášť pečlivě seje fellah do dobré, hluboké země.

V dobré půdě zrno tak rychle nevzchází jako na kamenité; rostliny rostou totiž také do hloubky; tvoří si síť kořenů, která svá vlákna zapouští hlouběji do země.

Útlá stébélka, vyrážející z prsti rudohnědého pole, jimiž slunce prozařuje a která září zlatým nádechem své zeleně, stkvějí se v tomto světě šedivém nevýslovnou krásou. Není podivné, že mají u fellahů jméno, které má význam také v království Božím, a že se nazývají »poslové, poselství« - »evangelium« (mbeššír, t. j. dobré poselství).

Při hojném světle a úrodné půdě nasadí semeno nejenom na jedno stéblo, nýbrž hned na více; na příznivých místech bývají rostliny mající 10—20 stébel. V podobenství je naznačeno, jak se tvoří tyto silné trsy, když se praví, že semeno vzejde a že se »rozmnoží«. Když Ježíš poukazuje na stonásobný užitek, má na mysli v pravém slova smyslu největší úrody. Pole v Hauranu, zemi na obilí nejúrodnější, vydávají průměrně padesátinásobek až šedesátinásobek, u moře třicetinásobek až čtyřicetinásobek, v horách pětinasobek. Že jednotlivá pole nebo části polí vydávají stonásobek, není nikterak nemožné, třebaže je to výjimka, což také Ježíš chce naznačiti.

Ježíš vykládá podobenství o rozsevači.

Ježíš připojil k podobenství o rozsevači, aniž je vložil, ihned podobenství druhá. Předtím podobenstvími poučoval; nyní je podával sama o sobě. To bylo něco nového.

Proto se ho také učedníci otázali, jakmile se vrátili domů, proč nyní učí takovým způsobem. Ježíš jim pravil:

»Vám se svěřuje tajemství království Božího. Těm pak, kteří nejsou z tohoto království, podává se všechno jen v podobenstvích, aby hledíce, neviděli, a poslouchajíce, neslyšeli, a aby se snad někdy neobrátili a nedosáhli odpuštění.«

Tato slova působí snad na první pohled cize. V jejich pozadí je právě tajemství vyvolení. Avšak v semitštině, k níž náleží mateřština Ježíšova, není té příkrosti, která nám vyznívá z těchto vět; celý výklad je vybudován na zahrocených, ostře od sebe se lišících rčeních. Je to konečně jistý druh milosrdenství Božího, když Bůh dopouští, že lidé oslepnou dříve, než jejich odpovědnost vzroste do nekonečna, takže hledíce, nevidí, a poslouchajíce, neslyší.

Sama o sobě nejsou tato podobenství tajemstvími. Sám Ježíš zdůrazňuje, že by učedníci byli sami dovedli pochopiti podobenství o rozsevači:

»Nerozumíte tedy podobenství tomu? Kterak pochopíte podobenství ostatní?

Rozsevač rozsévá slovo. Zrnem zasetým na cestě jsou lidé, kteří uslyšeli slovo, ke kterým však ihned satan přichází a odnímá slovo, které bylo zaseto do srdce jejich. Podobně semenem zasetým na místa kamenitá jsou ti, kteří s počátku sice, když uslyší slovo Boží, přijímají je hned s radostí, ale nemají v sobě kořene, nýbrž se řídí podle okolností. Jakmile pak nastane soužení a pronásledování pro slovo, ihned padnou. Jiní jsou rozseti mezi bodláčí; to jsou takoví, kteří sice poslouchají slovo, ale pak se jim vetrou do srdce starosti tohoto světa a klamně představy bohatství a žádosti po jiných věcech toho druhu a udusí slovo. Setbou na dobré půdě jsou ti, kteří slovo slyší, a tak při-

nášeji plod, brzy třicetinásobný, brzy šedesátinásobný, brzy dokonce stonásobný!«

K tomuto vysvětlení z úst Ježíšových netřeba už jiného připojovati. Avšak budiž upozorněno na jednu věc. Nedozírný význam má, že k takovému podrobnému podobenství, jako je podobenství o rozsevači, sám Ježíš nám podává vysvětlení. Výklad je vzorem, podle něhož se mají řídit ostatní výklady. Ježíš jednak vykládá smysl podobenství jako celku; do jisté míry vykládá také jednotlivé události vypravované v podobenství; nepouští se však do každé podrobnosti. Podle toho se řídíme při výkladu jiných podobenství právem těmito zásadami: Mají-li více zřetelně rozlišených článků, mívají tyto články někdy význam samy pro sebe. Vypravují-li příběh jako něco jednotného, bude nutno hledati především základní poučnou myšlenku.

Podobenství o vzrůstu osení.

Tak se stalo s královstvím Božím, jako u člověka, který zasel símě do země. V noci spí a ve dne vstává. A símě vzhází a vzrůstá — a on sám neví jak. (Mar. 4, 26-29.)

Toto podobenství je jedno z nejkratších, je tiché a nenápadné jako příběh, který předvádí. Zároveň se však ze všech podobenství Ježíšových nejvíce blíží smyslu pro přírodu, který nyní máme, a nejvíce se vzdaluje typicky starozákonních podobenství.

Fellah zasel zrno do země. Večer se vrátí domů unaven od denní práce. Ví, že nyní začne vývoj, na nějž nebude míti vlivu. Celý čas potom se o símě nestará. Tato bezstarostnost není pravou bezstarostností. Kdyby chodil ven a rozrýval půdu, aby se o růstu pře-

svědčil, překážel by tím probouzejícímu se životu nebo by jej přímo ničil. Zárodek se vyvíjí v rostlinu sám podle zákonů do něho vložených - rolník tu nic nevymyslí a nemůže nic uspíšiti.

V Palestině je doba mezi setím a sklizní poměrně krátká - v prosinci nebo v lednu se pšenice zasévá, koncem dubna se u jezera Genezaretského již žne. Vývoj obilí je tedy zvláště nápadný. Ježíš udává stupně, podle nichž každý rolník posuzuje stav obilí: mladé osení, nevyvinuté klasy, plné klasy. Je-li obilí už zralé, nutno je v Palestině ihned požíti. Jinak klasy tak uschnou, že se slupky za vedra drolí. Potom se dá jenom žíti, dokud noční rosa drží vše pohromadě, nejvýše do deváté nebo desáté hodiny dopolední. Zaveje-li horký vítr z pouště, nutno žeň úplně přerušiti.

Výklad: U člověka jsou časy, kdy má vlastní rukou pracovati na poli, a časy, kdy všechno musí ponechati přírodě. Musí seti, ale stéblo samo od sebe vzroste do výše, samy od sebe se tvoří klasy, samy od sebe se plní slupky bobtnajícími zrny. Stručněji nelze popsati zázrak růstu, jež každý vidí, ale nikdo nechápe. Tak tomu jest i s novým královstvím:

Syn člověka obdělává své pole, svět - potom nastane doba, kdy božské símě působí samo ze sebe; božský rozsevač se zatím vzdálí. Pak se znovu objeví, aby sklízel. V době mezi tím možno mysliti, že Bůh zapomněl na svou setbu a že ji ponechal samu sobě; ale ponechal ji samu sobě jen potud, pokud musí, nechce-li znásilniti její vlastní život.

Podobenství o koukolu mezi pšenicí.

Jiné podobenství pověděl jim Ježíš říka: »Podobno jest království nebeské člověku, který naseł dobré semene na poli svém. A když lidé spali, přišel jeho nepřítel, naseł koukole mezi pšenici a zmizel.« (Mat. 13, 24-30, 36-43.)

Rolník nemá vlivu na vzrůst semene. Může však odstraňovati překážky, jež vzrůstu vadí. Proto je zejména jeho prací vytrhávati plevel, který vyrůstá mezi ušlechtilým obilím.

Za deštivých a mírných zim se v Palestině nedaří jenom obilí, nýbrž také pleveli. Pluh drásá zemi, jako by z ní krájel řemeny, aniž ji obrací. Proto zůstane mezi brázdami vždy něco kořenů na živu; kromě toho hová půda leckteré životaschopné símě z posledního léta. Kdo se nedá do boje s plevelem, nesmí čekati dobrou úrodu. Neboť všechny tyto rostliny se vyvíjejí mnohem rychleji než obilí a namnoze je ještě obepínají šelijakými úponky. Proto se chodí na pole »plíti«, podle přísloví: »Kdo plel, učinil ještě víc, než kdo oral.«

I vyskytuje se plevel, který nelze tak snadno poznati, a to lilek pšeničný, pýrovitý, náležející k těžce čeledi rostlin jako pšenice. Lilek vzchází současně s pšenicí, a dokud se neutvořily klasy, podobá se jí i zevnějškem.

Ježíš předvádí hospodáře, který má pod sebou čeledíny. S těmi obdělal pole a osil je. Hospodář pak už na pole nechodí; všecko ponechá čeledínům. Tito jednoho dne zpozorují, že všude mezi pšenicí vyrostl také lilek.

Přijdou domů k pánovi velmi rozčileni:

»Pane, zdali jsi naseł samého dobrého semene na poli svém? Odkud tedy má plevel?«

Pomstychtivost, která po léta dříme a pak při vhodné příležitosti vzplane, není na Východě nic vzácného. Tito lidé, kteří zdánlivě rychle zapomínají, leckdy vůbec nedovedou odpustiti. Hospodář více ví než čeledínové; zná člověka, který ho na smrt nenávidí. Ten nasek koukole v noci, když bylo všude tma a lidé spali. I egyptské listiny podávají zprávu o tom, jak se v noci pustošila a plenila pole. Na př. nějaký fellah udal, že v noci ze 14. na 15. února, tedy v době, kdy úroda již dozrává, někdo zpustošil jeho pole. Jinému zabili v noci krávu, která se pásala na hrázi průplavu. Třetí oznamuje poškození úrody, aby si dopředu zajistil slevu na daních.

Čeledínové jsou pobouřeni. Taková věc! Ihned chtějí vytrhati plevel. Ale to je nemírná a nerozvázná horlivost. K jedné škodě by přibyla druhá; není možné vytrhati kořeny lilku ze země a nepoškoditi zároveň pšenici.

Proto pán čeledínům poručí, aby zatím všecko nechali růsti vedle sebe a mezi sebou. Co chtěli ve své nedočkavosti učiniti již nyní, má býti potom první prací v době žní.

Byl to podle všeho větší sedlák; přibírá ke žním ještě zvláště žence; úkol, jež by tito čeledínové chtěli rádi dostati, uloží pak žencům. Tito musejí sebrati plevel hned při sečení do zvláštních kup, které se pak na humně i s plevami spálí. Jenom zrno se dostane do pánova špýcharu. Osli a velbloudi je tam odnesou; lidé, kteří se najímají na dobu žní, konají i tuto práci.

Výklad: Toto vypravování mělo v sobě něco pro Východany nesmírně napínavého. Jak naslouchají, vypráví-li se o činech z pomsty, vykonaných v noci.

V ústech Ježíšových znělo vypravování teprve tajemně. Doma, mezi chránícími stěnami domu, poprosili učedníci zanedlouho Mistra:

»Vylož nám podobenství o koukolu a o pšenici!«

Ježíš začal: »Rozsevač dobrého semene jest Syn člověka; pole jest svět. Símě dobré, to jsou dítky království, símě špatné jsou synové zla. Nepřítel pak, jenž je seje, jest ďábel. Žeň pak jest konec světa; ženci jsou andělé.

Jako tedy se sbírá koukol a ohněm se pálí, tak bude i při skonání světa. Syn člověka pošle anděly své, i seberou všechny ohavníky a rušitele Zákona a uvrhnou je do peci ohnivé. Tam bude pláč a skřípění zubů. Avšak spravedliví se budou stkvíti jako slunce v království Otce svého. Kdo má uši k slyšení, slyš!«

Oddělení vyvolených od zavržených, na něž Izraelité tak netrpělivě čekali, nemělo nastati při prvním příchodu, kdy Syn Boží rozséval, nýbrž teprve při druhém. V době mezi tím zůstali zlí bez trestu a dobří bez odměny, poněvadž jak pro ty, tak pro ony byla doba zkoušky, doba samotného růstu. Učedníci se tedy nesměli horšiti, když se zlo objevovalo dokonce i v království Božím; byl starý nepřítel, který pronásledoval jejich Mistra a zaséval špatné semeno, kde Mistr rozsel dobré. Tito zlí se dobrým snad tak velice podobají, snad žijí s dobrými v tak těsném spojení, že přirozené podmínky životní by byly odňaty obojím, kdyby se zlému dostalo trestu ihned. To se však nemělo státi. Teprve v poslední den nastane rozluka.

Podobenství o zrně hořčičném a kvasu.

Ježíš předložil jim podobenství řka: »Podobno jest království nebeské zrně hořčičnému, které vzav člověk jeden zasel na poli svém. Ono jest sice nejmenší mezi semeny; ale když vzroste, větší jest než všechny pěstované rostliny, je tak veliké, že ptáci nebeští se skrývají v jeho ratolestech.« (Mat. 13, 31-33, Mar. 4, 30-32, Luk. 13, 18-21.)

Všem lidem, kteří jsou vůbec schopni úžasu, jsou životní síly skryté v seménku nevysvětlitelným zázrakem. Tajemstvím není jenom to, jak se probouzí život z malinkých zrneček, která se vzhledem podobají neživým kaménkům. Velikost semene při tom neodpovídá vždy velikosti rostliny. Z malých semen se často vyvíjejí veliké a z velkých často malé rostliny. V tom ohledu budí na Východě pozornost obzvláště různé druhy hořčice tam rostoucí. Jedna odrůda, hořčice s černými lusky, dosahuje výše tří až čtyř metrů. Stonek zdřevnatí, takže Arabové mluví právem o »stromech hořčičných«. Pěnkavy rozličných druhů jsou zvláštními milovnicemi těchto semen a zahánějí si hlad ve větvích těchto stromů.

Podobenství jest po výtce »podobenství galilejské«. Vysoká hořčice totiž roste jenom u jezera Genezaretského a v údolí Jordánu. Bylo zakázáno pěstovati ji na zahradách. Proto praví Ježíš, že zrně bylo zaseto na poli. Nazývá-li Ježíš hořčičný strom největší rostlinou, míní tím právě rostliny na polích pěstované. I v Egyptě se vyskytuje slovo »lachanon« v souvislosti, kde může znamenati jenom rostliny polní.

Výklad: Fantastické divy, které se vypravují třeba o Mohamedovi a které ve světě arabských pohádek

mají velkou důležitost, svědčí o jisté vlastnosti semitských obyvatelů pouští. Příliš rychle podléhají dojmům působivého vystupování a dají se v takových hodinách strhnouti kouzlem osobnosti.

Království Ježíšovo nespočívá na takovýchto zevně velkolepých výjevech; avšak ať se proto nikdo neopováží pokládati je za něco slabého.

»Podobno jest království nebeské kvasu, který vzavši jedna žena, zadělala do tří měřic mouky, až zkynulo všecko.«

K obrazu zrna hořčičného připojil Ježíš druhý. Takové řady obrazů jsou Východanu něčím jako nové stvoření světa; raduje se z toho, že se obrazy střídají; naproti tomu my vytýkáme příliš často, že jsou myšlenky stále »stejné«.

Smíme se domnívati, že podobenství Ježíšova nemají za pozadí jen pozorování dospělého muže, nýbrž i zážitky jeho mládí. Kolikrát naplnila Maria v malém příbytku nazaretském moukou mělkou dřevěnou mísu, v níž z dřívějšíka uchovala zbyteček kvasu. Ten se snad v horku scvrkl a na povrchu ztvrdl, takže se podobal uschlému semeni. Potom vzala Maria zbytek, zadělala jej do mouky a nechala těsto zkynout. Pečení chleba je práce, u níž děti nechtějí nikdy scházet, i tehdy, když se peče na každý den zvlášť jako v Palestině, aby chléb neztvrdl a aby se nemuselo seděti příliš dlouho u ručního žernovu, kterým se mele mouka.

Tři měřice mouky (20—40 litrů) v malém domku nazaretském ovšem nebrali! Je to množství mouky, s kterým počítá paní Sára, choť bohatého knížete ko-

čovníků Abrahama, nebo žena pána s velkou čeledí služebníků a otroků. Tím, že staví proti sobě tak veliké množství mouky a kvásek, chce Ježíš zvlášť znázorniti sílu kvašení.

Výklad: Scvrklý kousek kvasu je stejně jako semeno mrtvý. Ale i v tomto kousku dříme život. Dokáže proměnit velkou mísu těsta bez hluku, jako rostou rostliny. Síla rozhoduje, nikoli velikost.

Rádo se poukazuje, že podobenství o kvasu zdůrazňuje na rozdíl od podobenství o zrně hořčičném více vnitřní proniknutí a proměnu člověka. Toto podobenství, které Ježíš vybírá ze života žen, předvádí zároveň zvláštním způsobem nenápadné působení, které jest, zdá se, určeno v království Božím za úkol ženám. Vzpomeňme jen zbožné křesťanské matky v kruhu dítek!

Podobenství o pokladu a o perle.

Podobno jest království nebeské pokladu skrytému v poli. Když jej někdo najde, skryje jej znovu a pln radosti odejde a koupí pole to. (Mat. 13, 44-46.)

Je to podobenství, jemuž na Východě lidé zcela jinak naslouchají než my střízliví Evropané. Podnes se vypravuje cestovatelům o tom či onom místě, kde »jednou kdosi objevil veliký poklad«. Zejména v krajině madabské se stále ještě podaří nový nález mincí. Tak tomu bylo i za časů Kristových. Za neklidných dob ukryvali lidé své drahocenné věci v polích. Často se pak vlastník už nedostal k tomu, aby je vyzvedl. O nálezech pokladů se vypráví též v mimobiblických židovských spisech. Jakémusi rabbimu na př. se probořila při orání

kráva do podzemní dutiny, v níž byl poklad. Z 3. století se dochovaly pozoruhodné stížnosti na »zbytečnost ukryvání pokladů«. Co to bylo platné, když byli »rozryvači země«, kteří slídili v zemi po zakopaných pokladech, »rozbíječi trámů« (kteří pátrali po dutinách v trámoví) a »oklepavači stěn« (kteří otloukali zeď, aby zjistili dutinu)?

Podle židovského i římského práva patří poklad držiteli pozemku. Kdo najde poklad, nemá nic spěšnějšího na práci, než aby jej zase pečlivě ukryl. Pak odejde pln radosti a prodá vše, co má, aby získal pozemek. - Musí obětovati vše, ale přece se při tom raduje; ví, že přesto dostane více, nežli opouští. Království nebeské se podobá takovému pokladu: i když za ně život dáme, není ještě příliš draze vykoupeno.

»Podobno jest království nebeské kupci, jenž hledá dobrých perel. Když najde perlu zvláště drahocennou, odejde, prodá vše, co má, a koupí perlu.«

I toto podobenství je životu na Východě a jeho možností bližší než našemu. Všechno, co se leskne a třpytí, působí lidem této slunné země dětinnou radost. Stává se, že mladý člověk žije měsíce o chlebě a o vodě a při tom blaženě sní o tom či onom prstenu, který si koupí z ušetřených piastrů.

Podobenství o síti.

Podobno jest království nebeské síti, která byla spuštěna do moře, do níž se nachytala spousta ryb všeho druhu. (Mat. 13, 47-50.)

Rybáři spustili vlečnou síť. Této síti se užívá na mělčinách blízko pobřeží, kde není úskalí ani kamení, takže oka neuváznou. Je 200 až 250 metrů dlouhá. Za

silné provazy, jež drží krajní oka, rybáři, říkajíce si slova do taktu a zpívajíce, vytahují síť trhavými pohyby na břeh. Tam jiní už čekají, sedíce na bobku, na kořist a vybírají ji. Každou dobrou rybu pozdraví hlasitým zvoláním, každou špatnou opovržlivou poznámkou; koná se to vskutku soud.

Výklad: Dobu mezi prvním a druhým příchodem Kristovým lze srovnati s hodinami, za nichž síť leží ve vodě. Jako rybář nikdy nesoudí o lovu, dokud síť nebyla vytažena, a jako se po vytažení nevybírají všechny ryby bez rozdílu - jedna ryba, jež se vyskytuje v jezeře Genezaretském, byla u Židů pokládána za »nečistou« a byla proto beze vší ceny - tak je tomu i při království nebeském. Síť se spustí, dobré i špatné ryby se v ní sejdou; odluka dobrých od zlých však bude provedena až v poslední den.

Podobenství o dobře zásobeném hospodáři.

I zeptal se jich Ježíš: »Porozuměli jste všemu tomu?« Řekli: »Ano.« I dí jim Ježíš: »Proto každý učitel zákona, poučený o království nebeském, podoběn jest hospodáři, který vynáší ze své pokladnice věci nové i staré.« (Mat. 14, 51-52.)

Ježíš končí podobenstvím, jež znázorňuje hodnotu podobenství o království nebeském. Učedníci jsou noví učitelé Zákona. Jsou jako hospodář, který je vším dobře zásoben. Ve starých selských staveních vidáme ještě truhly, jaké stojí v Palestině při stěnách. V nich se uchovává vše, co má býti bezpečno od myší i od zlodějů: zrno i sušené ovoce, šaty i šperky. »Plné truhly« a nikoli spožitelní knížky jsou tam strážci a měřítky bohatství.

Hospodáři, který je opatřen vším potřebným, se podobají ti, kteří si dobře vštípili v paměť podobenství o království nebeském. Ke starému dostali ještě mnoho nového; jsou vyzbrojeni pro budoucnost. Slavní učitelé Zákona byli s oblibou srovnáváni s pokladnicí nebo košem drahého koření.

Bouře na jezeře Genezaretském. (Přehled.)

Jezero Genezaretské leží 208 metrů pod hladinou nepřiliš vzdáleného moře Středozemního; jeho pánev je nejsevernější velká prohlubeň údolí Jordánského, jako jí jest Mrtvé moře na jihu. Vichřice od moře pronikají do vnitrozemí. Vedle těchto výstřelků mořských bouří bývají tam vichřice místní povahy. Rozdíl mezi teplotou na vysočině a v kotlině jezerní jest veliký. Časem jej bývá do jisté míry pozorovati: velké, jasné bílé mraky, které se zvedají na západě a jsou tam silné a bachraté a táhnou s černým stínem přes rovinu Jezreelskou, odpaří se nad rozechřátým vzduchem této prohlubně; delší mračna, která přicházejí nad jezero, jsou pak na západním jeho konci neporušena, kdežto na východním se rozplynou v spoustu vloček.

V noci teplota na vysočině velice klesne, kdežto dole na jezeře se sníží jen nepatrně. Při tom bývá obloha většinou bez mráčku. Měsíc v úplňku svítí v těchto krajích tak silným světlem, že obrysy všech věcí zůstávají zřetelné. Proto lze v noci s horských výšin pátrati po ohrožených lodích na jezeře a pozorovati jejich boj. To se předpokládá při druhém utišení bouře. »Ježíš viděl, že vál vítr proti nim.«

Vichřice od západu dopadají s výšin s největší silou

nikoli na pobřeží, nýbrž na vodu uprostřed jezera. Typický je tento obraz: Na západním pobřeží v Tiberiadě táhne bouře vysoko nad krajinou; pobřežní vody se někdy jen mírně vlní. Avšak dále na jezeře vznikne vlastní oblast bouře; masy vzduchu se tam řítí na vodu, takže se točí v četných vírech. V této oblasti řádily obě bouře, které poměrně rychle za sebou měly význam v životě Ježíšově.

Nejprve odjíždějí apoštolé večer od západního pobřeží směrem k východnímu. Na jezeře je přepadne v nebezpečné oblasti taková bouře. Lukáš užívá výborně se hodícího výrazu: »I snesla se vichřice na jezero...« Vidíme takřka rybáře, jak vzhlížejí pátravě na západní výšiny; tam nahoře hučí a skučí, co nevidět se přičene sem!

Za druhé bouře mají místní poměry ještě větší vliv na vývoj věcí. Tentokrát plují učedníci navečer od východu směrem ke Kafarnaum a dostanou se do bouře. »Křížením lodi se dostávají trochu kupředu - o plachtách se nikdy nemluví; nepodaří se jim však přeplouti vlastní oblast bouře; zůstanou v ní.

Mýlili bychom se ovšem velice, kdybychom si podle těchto údajů myslili, jak tomu někdy bývá, že na jezeře Genezaretském mnoho rybářů zahyne. Ve skutečnosti miji pokolení za pokolením a ani jednou se nic takového nezažije. Bouře se strhnou náhle, ale nikoli nenadále. Pro silné vichřice od moře je tu jakási přírodní povětrnostní služba. Příboj na útesech syrského pobřeží, zvláště u Râs-en-Nâkûra, je slyšet u Genezaretského jezera. Râs-en-Nâkûra znamená česky »velká bedna«. Tím se rozumí prostorná skalní jeskyně na pobřeží, v jejímž nitru se hučení příboje zesiluje jako zvuk

hudebního nástroje resonanční skřínkou. Tlumený hukot se chvěním země šíří až k jezeru: rybáři jej uslyší; napnou sluch a řeknou: »Velká bedna řve!« - tvrdí, že za čtyřadvacet hodin je vichřice tady, a již nevyplují. Vichřice, které napadají jezero od Hermonu, jsou většinou provázeny napětím jako před boufkou; blýskání na severu je ohlašuje. Bouře místního původu, které přesto nejsou neškodné, nemají takovýchto předzvěstí; dostavují se však v určitých dobách, právě v hodinách mezi odpolednem a půlnocí. Rybáři, kteří jsou jako za doby Ježíšovy zároveň vlastníky člunů, se v době nebezpečí nevydávají na jezero. Jejich čluny jsou kromě toho stavěny tak, že se sice pohybují pomalu s místa, ale zato se nepřekotí. Bible, líčíc bouři, nepraví, že člunům hrozilo, že je voda převrátí, nýbrž že se »naplňovaly vnikajícími vlnami«.

Zvláštnost obou plaveb, za nichž překvapí učedníky bouře, není vlastně v tom, že jim Ježíš v obou případech poručí vyjetí na jezero v dobu, v níž by rybáři, řídíce se svými zkušenostmi, zůstali doma. Po prvé jim rozkáže Ježíš večer, aby se přeplavili na východní stranu, ačkoliv tam rybáři jindy vyjíždějí jen časně zrána; po druhé jim uloží, aby se z východního pobřeží ještě večer vrátili na západ, což jest plavba, kterou rybáři, pokud jen možná, začínají již před vlastním odpolednem.

To měl na zřeteli Ježíš, když káral učedníky. Poslal-li je na jezero v dobu, kdy to nebylo radno, měli se zcela svěfiti jeho ochraně; vždyť na jeho rozkaz konali plavbu. Věc se měla podobně jako při zázračném rybolovu. Tam vyzve Ježíš Petra, aby vrhl síť v dobu, kdy se to jeví podle rybářských pravidel bezúčelným; zde jim ká-

že vyplouti na jezero v hodinu, kdy by jiní rybáři od-
mítli.

Veliké mořské bouře spadají do doby od listopadu do května. U Řeků a Římanů se mezi 3. listopadem a 19. květnem, u Židů od slavnosti stánků až do velikonoce pokládalo moře za »nesplavné«. Tato část roku je i na jezeře Genezaretském dobou bouří; vždyť jezero je klimaticky spojeno se Středozezemním mořem. První bouře, o níž se v životě Ježíšově vypravuje, spadá podle vši pravděpodobnosti do této doby; o druhé se to výslovně dosvědčuje: »byly nablízku velikonoce«.

Utišení bouře.

I řekl jim v onen den, když nastal večer: »Přeplovme se na druhou stranu!« A opustivše lid vzali ho s sebou tak, jak byl na loďce; a jiné lodi provázely ho. I nastala mohutná větrná smršť; vlny vnikaly do lodi, takže loď se stále více naplňovala vodou. (Mar. 4, 35-41, Mat. 8, 23-27, Luk. 8, 22-25.)

Nesmíme vkládati kázání Ježíšova po způsobu evropských přednášek do určitého denního pořádku. Ježíš je přerušoval přestávkami. Zvláštní úvody jednotlivých podobenství to někdy naznačují. Takové doby oddechu, ve kterých se lidé navzájem dohovořují nebo stojí prostě na místě nebo usedají na zemi, velice se Výchoďanu zamlouvají; i když má hodinky, nepodívá se na ně.

Příležitost k odpočinku poskytl Ježíš shromážděným zástupům také tehdy, když se s nimi rozloučil, skončiv velkou řeč v podobenstvích, a když poručil učedníkům, kteří myslili jen na návrat do Kafarnaum: »Přeplovme se na druhou stranu!«

Uposlechli a »vzali ho s sebou tak, jak byl na loďce«. Je to věta, jež se zdá vlastně zbytečná, ale která co nejživotněji zrcadlí to, co očití svědkové měli v paměti. Jsou rybáři, již nemálo nocí se plavili po jezeře. Ale Ježíš není na to připraven; na to se bere aspoň dlouhý plášť, který je zároveň přikrývkou.

I odrazí od běhu s lodí, v níž sedí Ježíš. Za ní plují jiné čluny. Poslední večerní záře zapadá za hřebeny hor na západě. Jsouce rybáři, znají jezero se všemi velkými i malými zátokami i výběžky běhu. Vědí, jak to je, když voda hladká a bez lesku usne omráčena záplavou světla a vedra, takže odumře i poslední crkot vody mezi narudle žlutými a hnědými kameny na pobřeží. Vědí rovněž předem, jaká bude noc. Vzduch se ochladí, šaty nasáknou vlhkými výpary a stanou se těžšími, takže jsou na omak jako nové, ještě drsné látky. V oněch měsících, kdy se plavba dala, je zvlášť třeba se báti vichřic od západu.

Jezerní vzduch unaví a uspí každého, kdo naň není zvyklý od mládí. Ježíš mluvil k lidu dlouho s nejvnitřnější sdílností. Nyní nastává reakce; za plavby při rovnoměrných úderech vesel usíná. V každé lodi bývá aspoň jedna poduška vzadu u kormidla. Tam bývá i v malém plavidle stále tolik místa mezi kýlem a veslařskou lavičkou, že si tam může člověk lehnouti. U Homéra usne Odysseus po dni plném rozčilení vzadu na lodi hned, jakmile vstoupil, a »dříme jako mrtvý«.

Je třeba vidět, jak pečlivě a s jakou ušlechtilou hrdostí si počínají na Východě v takových případech sluhové, kteří svého pána milují. Nejinak bylo na této lodi: Bývalí rybáři byli zvyklí veslovati společně. Pracujíce si mlčky do ruky, řídili plavbu lodi, jež vezla Mistra.

Probudí je skučení od západu.

Najednou se vše změní. Jejich loď je ve vlastní oblasti bouří; vlny se zvětšují; když se ženou podél lodi, přelévá se do ní voda. To je nejnebezpečnější; loď tím ztratí pohyblivost, veškeré umění veslařské a manévrovací selže; v jistých vzdálenostech od sebe se tvoří víry. Nejhorší jest, když sami lodníci ztratí naději. Do tohoto stavu se dostanou apoštolové. Právě se ještě těšili po způsobu přítulných Východanů, že mohou svého Mistra spícího převážet přes jezero. Veškerá víra ve vlastní dovednost vymizela.

Zůstala jim jenom důvěra jiného rázu, víra v moc Mistrovu. Není však tak silná, aby dovedli klidně čekat. Skloní se k Ježíšovi a probudí ho. Jejich volání zní netrpělivě: »Mistře, ty nedbáš, že hyneme?«

Je to slovo plné okamžité hrůzy: - Pomož ty, my už nemůžeme!

Ježíš vstane, poručí větru: »Ustaň!« a zmítajícímu se moři: »Utiš se!«

Stručně a věcně vyprávějí evangelisté: Přižene se bouře, vlny se vzdouvají vysoko, voda vniká do lodi. Ještě stručněji píší o účinku slov Ježíšových: Vítr ihned přestal - jezero se uklidnilo. Jsou zkušení plavci; vědí, jak po utišení větru vody jsou ještě dlouho neklidné a nebezpečné. Proto poznamenávají výslovně nejenom, že vlny přestaly, nýbrž také, že jezero bylo ihned hladké jako zrcadlo.

To je zázrak, který je jako rybáře až do nejhlubšího nitra ohromuje. Podívají se na Mistra.

Ježíš se na ně usměje s dobrotivým steskem: »Proč jste tak skleslí? Což pořád ještě nemáte víry?« Kdyby byli měli víru podle přání Ježíšova, byli by ho ne-

chali spáti, jsouce pevně přesvědčeni, že přece věděl, co se s nimi dalo.

Učedníkům nedá, aby nemluvili mezi sebou o zázraku. V Bibli se vláda nad vlnami vždy prohlašovala za výhradné mocenské právo Boží. V úžasu plném předtuch se dotýkají míst v Písmě, které to vyjadřují. Ježíš vykonal, co si Bůh jinak sám vyhradil: »Kdo asi jest tento, že i vítr i vody ho poslouchají?«

Ježíš v Nazaretě.

Ježíš přišel do Nazareta, kde vyrostl; v sobotu vešel podle obyčeje svého do synagogy. Tam povstal, aby předčítal. I podali mu svitek proroka Isaiáše; rozvinuv svitek našel místo, kde bylo psáno: »Duch Páně jest nade mnou.« (Luk. 4, 16-30, Mat. 13, 54-58, Mar. 6, 1-6.)

Orientální město strobylého rázu je něco zvláštního. Obyvatelstvo se štěpí na příbuzenstva, která nejen drží k sobě, nýbrž obývají namnoze souvislé části města. V menších městech udává tón většinou několik velkých svazů rodin. Ostatní slabší a chudší rody možno srovnati s maltou, která se dává mezi kvádry. Velká pokrevenstva žijí většinou ve zjevném nebo skrytém vzájemném zápase, ve kterém se střídá vítězství a porážka. To je obraz, který se nám naskytuje, zasvětili nás někdo do tajností takové hromady oslnivě jasných domových krychlí.

Ale ať se prou ve městě sebe více, svár většinou nikdy nejde tak daleko, aby se někdo dopustil zrady navenek. Chtěl-li by se někdo cizí vetřít do společenství, budou si všechna tato hádající se příbuzenstva svorně pomáhati; ba už tehdy, když neznámý člověk do města jen vstoupí, putuje zpráva o tom dům od domu. Ať je

tomu jakkoliv, vždycky je starosta jeden z prvních, který se vypraví, aby zhlédl, co kdo v jeho oblasti hledá. Rychle se utvoří o cizím hostu veřejné mínění, které zavazuje každého jednotlivce. Každý občan je přesvědčen, že náleží nejen do společenství rodiny, nýbrž že je zároveň přivtělen do svazku města, že se tedy jednak musí řídit podle ostatních spoluobčanů a jednak má právo bdít nad životem i konáním svého spoluobčana a někdy jménem celého společenství určitá plnění od něho požadovati. To je »přirozený život«; tak se to nazývá a chválí tím hlasitěji, čím hlouběji se klesá do nepřirozeného života.

Tento »přirozený« život však podléhá zákonům »lidské přirozenosti« a opírá se o názory průměrných lidí. Odpor společenství se probudí neúprosně i tehdy, když spoluobčan upírá zrak na ušlechtilé cíle, které většině nejsou po chuti.

To jest pozadí výjevu, který se udál, když Ježíš vystoupil v rodném Nazaretě v synagoze a učil. Někteří vykladači se domnívají, že Ježíš navštívil Nazaret hned po návratu z Judska a pak později ještě jednou. Jisto jest, že roztržka mezi ním a rodným městem nastala v době, kdy Kafarnaum už bylo »městem Ježíšovým«.

Ježíš tedy přišel na svých cestách Galileí i s učedníky do Nazareta a zdržel se tam přes jednu sobotu.

Jak asi Ježíše dojalo, když se navrátil do městečka, v němž vyrostl a pracoval po léta jako tesař a sloužil Otci nebeskému skrytě. Oslí dupali jako kdysi po otřelé kočičí dlažbě, karavany velbloudů táhly podhradím, pohaněči křičeli, děti za nimi poskakovaly. Tlačénice v ulicích, kde byli bazary a řemeslníci, ženy se džbánky na hlavách jdoucí ke studni, všechno to bylo v kaž-

dém městě izraelském, ale zde v domovině mělo vše jiný ráz a jinou barvu - vzpomínky na zašlé klidné časy mládí a skrytého života se mu při tom všem vynořovaly. A cesta do synagogy v sobotu! - stála tam studna, v níž si jako chlapec umýval ruce, nežli vstoupil do modlitebny, tam byly dveře s dřevěným rámem! A bohoslužby samy! - modlitba předřikavačova, odpovědi obce.

Po stati ze Zákona se předčítal úryvek z proroků. Každý Izraelita se mohl k četbě přihlásiti a promluviti k přítomným několik duchovně vzdělávacích slov. Podle tohoto obyčeje Ježíš předstoupil před shromáždění. Ten, jenž řídil bohoslužby, podal mu svitek, Ježíš jej rozvinul a jal se čísti místo z Isaiáše.

Lidem z Nazareta nebylo možno sledovati Ježíše s takovou příchýlností, jež by sama sobě nebyla zcela ujasněná. Znali Marii, jeho matku, domnívali se, že znali jeho otce, znali jeho příbuzné. Mnoho let žil mezi nimi jako tesař. Nemálo jich mohlo vyprávěti, že jim oněhdy spravil dveře nebo znovuzřídil dřevěný pluh. Tito lidé se při vystoupení Ježíšově mohli rozhodnouti jen tak, že se buď vzchopili k jasnější víře než ostatní, anebo propadli ještě zatvrzelejší nevěře. Proto navštívil Ježíš Nazaret teprve, když se jim poněkud odcizil a když už byl v Kafarnaum mnohonásobně projevil svou moc činiti zázraky.

»Duch Páně jest nade mnou; proto pomazal mě, abych zvěstoval radostné poselství chudým, poslal mě ohlásit zajatým propuštění a slepým prohlédnutí, propustit zkroušené na svobodu a ohlásiti milostivé léto Hospodinovo!«

Jistě byli posluchači, kteří si v prvním rozmachu své

stále pracující obrazotvornosti myslili: »Nyní Ježíš na místě zjevně prohlásí: Jsem Mesiáš! A Nazaret, náš i jeho Nazaret, bude prvním městem nového království!« Na tyto myšlenky odpověděl Ježíš, a to tak, že se slovu »Mesiáš« schválně vyhnul.

Všichni naň patřili tmavýma, jakoby hořícíma očima, s hnědými a žlutými tvářemi, s podivuhodnou bdělostí, ale přece zdrželivě. A on hledí na ně; nezná jich pouze podle jména jako oni jeho, nýbrž vidí jim do nejhlubšího nitra.

Počíná tedy slavnostně: »Dnes se naplnilo toto místo Písma, zatím co jste poslouchali!«

Evangelista podává jen tu část řeči, ve které se hájí, proč v Nazaretě nečiní zázraků. Ježíš se obrací k spoluobčanům:

»Zajisté mi namítnete přísloví: Lékaři, uzdrav se sám! Zázraky, které, jak jsme slyšeli, konal jsi v Kafarnaum, učiň také zde, ve své otčině!

Vpravdě pravím vám: Žádný prorok není uznáván ve své otčině! Pravda je však, co vám říkám: Dosti vdov bylo v lidu izraelském za dnů Eliášových, když nebe se zavřelo po tři léta a šest měsíců, takže hlad veliký nastal po vší zemi; ale k žádné z nich nebyl poslán Eliáš, leč do Sarepty v Syrii k ženě vdově. A dosti bylo malomocných v lidu izraelském za proroka Elisea; ale žádný z nich nebyl uzdraven, leč jen Náman syrský!«

Za slov Ježíšových se ve shromážděné obci změnila nálada. Nesmíme zapomenouti, že vedoucí kruhy mu činily od samého začátku v mysli nabídku: Jestliže se od nynějška ujme Nazareta, odpustíme mu jeho odchod do Kafarnaum!

Kdyby byli uvěřili, byli by řekli: Dosvědčujeme, že jest osvícen Bohem; vždyť žil mezi námi jako tesař, neměl tedy ani času ani příležitosti, aby se dal vyučiti v Zákoně. Ale oni pravili: Jak může věděti více než my? Vždyť nechodil do žádné školy! Má zázračnou moc - to je velmi podezřelé! Tak najednou! Není to tesař, syn Mariin, bratr - tedy příbuzný - Judy a Simeona, Jakuba a Josefa, nežijí jeho sestry (sestřenice) mezi námi? Výsledek jejich úvahy jest: Je neučeným tesařem, příbuzenstvo, z něhož pochází, také není nic zvláštního. Jak můžeme věřiti tomu Ježíši, který musel kdysi vyhovovati našim zakázkám, že předpovědi prorokovy se vztahují na něho?

Jestliže Ježíš nebyl Mesiáš, dopustil se svými troufalými slovy rouhání! Na to byla v Zákoně stanovena smrt ukamenováním.

Je něco zvláštního při shromáždění lidí, kde bojuje duch proti duchu a naléhá na rozhodnutí. Všechny prolíná jakési tajemné fluidum; mění se nálada v duších tiše, rychle, všude zároveň. Určité osoby se stávají ohnisky, kolem nichž se hromadí napětí, stačí jen znamení od nich, ba často jen pohled a posunek. Na Východě jsou pro takové věci mnohem vznětlivější než v Evropě.

V synagoze to vypadá, jako by se jen něco provádělo, co už bylo předem ujednáno. Obklíčí Ježíše, vyrazí jím ven a tlačí ho úzkými ulicemi až na místo, odkud by ho mohli sraziti. Výrazu »sraziti« se užívá o svržení s každé výšky, kde člověk při pádu již nemá moci nad sebou, na př. i při pádu se zdi, s koně. Mají patrně úmysl Ježíše svrhnouti se skály; to má býti začátek kamenování.

Chtěli spatřiti zázrak; nyní jej Ježíš učiní. Nikdo nemůže »tesaři« nic udělati; projde uprostřed nich.

Tato událost jest předehrou smrti v Jerusalemě, předehrou pro Ježíše i pro jeho matku, která byla určité svědkyní, třebaže zřídka při tomto výjevu na ni myslíme. Jako se proti Ježíši obrátilo malé městečko Nazaret, když neužil své moci především k časnému prospěchu svých spoluobčanů, tak povstal v Jerusalemě proti němu celý národ izraelský.

Ježíš musil umřít, poněvadž měl o národě izraelském vyšší mínění, nežli měl národ ten sám o sobě, a že mu chtěl dáti něco vyššího, nežli lid pro sebe žádal. V Jerusalemě ho prohlásili za zrádce vlastního národa, jako v něm Nazaretští viděli zrádce rodného města.

Vyslání apoštolů.

Těchto dvanáct poslal pak Ježíš přikázav jim takto: »Nevstupujte na žádnou cestu k pohanům a do žádného města samařského nevcházejte! Jděte raději k zahynulým ovčím izraelským! Na svých cestách hlásejte, že blízké jest království nebeské. Nemocné uzdravujte, mrtvé křistě, malomocné očišťujte, zlé duchy vymstejte! Zdarma jste obdrželi, zdarma dejte!« (Mat. 10, 5-14, Mar. 6, 6-11, Luk. 9, 1-5.)

Poslední deště táhly od západu přes jezero, obilná pole vysoko vyrostla. Toť čas oddechu; muži sedí na slunci a baví se, každý cizí člověk je vítaným hostem. Sejdou se, usednou kol něho na rohože a naslouchají mu.

Do této doby asi patří vyslání učedníků; neboť po jejich návratu nechybělo již mnoho do velikonoc. Bylo pro ně překvapením, když jim Ježíš jednoho dne nařídil, aby jako on putovali s poselstvím o království nebeském po městech a po vesnicích.

Pokyny na cestu se nám ovšem zdají podivné.

Ježíš měl na zřeteli přípravy, které tehdy činival na cestu muž ne zcela nemajetný: ten se zásobil především penězi. Ačkoliv se doma platily dluhy namnoze v naturáliích, braly se na cestu peníze: zlato, stříbro a měděné mince. Že se jmenují odděleně, má svůj význam. Různé druhy peněz se totiž nedávaly na stejné místo v opasku: mince měděné musely býti po ruce: stříbrňáky a zlatáky se co nejlépe skrývaly. Z domova brávali také »kufř« tehdejší doby, jakousi koženou brašnu, která visela na řemeni přes ramena. Rovněž i svrchní šat náležel k cestovní výzbroji. Když slunce zapadne, oblékne fellah druhou suknicí a ovine si šátek kolem krku a hlavy, aby se uchránil od nastuzení. Stejně se každý opatřil stěvíci nebo sandály; tyto se skládaly z pouhých podrážek, které se řeménky uvazovaly na nohu. Nesměla chyběti ani silná hůl.

Tak se vyzbrojuje domorodec na cestu. Když Ježíš posílal apoštoly, učinil leckteré škrty. Měli vyjít jako muži, kteří neměli nic: - bez »velkých« i bez »drobných« peněz, bez mošny, bez druhého svrchního šatu, bez sandálů, tedy bosí a bez hole. Apoštolé neměli jenom jako žebráci vyjít, nýbrž také žebráky zůstat! »Zdarma jste obdrželi, zdarma dejte!«

Tito poslové Ježíšovi se podivuhodně liší od poslů bohů a bohyně, kteří tehdy táhli krajinami pohanů a při tom přicházeli od Syrie k jezeru Genezaretskému. Tito cestovali, jak pravili, »z rozkazu bohů«. Byl na př. jakýsi Lucinus, který jako služebník bohyně Atargatis sbíral obětní dary pro její svatyni. Jako »žebrák« vytáhl; ale jako žebrák se už nevrátil. Přijímal dary na počest bohyně; dary se hromadily: koupil osla na do-

pravu darovaných věcí anebo jej také přijal darem; přibyl mu druhý osel, třetí, zástup oslů se zvětšoval; najal si pohaněče a nakonec dorazil jako vůdce karavany k svatyni. Vítězoslavně oznamuje na nápise: »Každá jízda vynesla sedmdesát plných pytlů.«

Avšak apoštolové byli přes svou chudobu posly velkého Pána. Proto měli užívati pohostinství, měli dokonce vystupovati jako mužové, jichž nebyli všichni hodni a kteří skýtali cennější hodnoty, než jim kdo mohl zaplatiti.

»Kdykoli pak do některého města nebo vesnice vejdete, ohlédněte se tam po muži, který je vás hoden; u toho zůstaňte, dokavad nepůjdete dále!

Vcházejíce pak do domu, pozdravte jej. A bude-li dům toho hoden, přijde pokoj, který jste proň vyprosili, na dům tento. Pakli není toho hoden, vrátí se pokoj, který jste mu vyprošovali, na vás!«

Přání pokoje patří k obřadnostem při setkáních. Přání pokoje se pokládá za dar, »který se druhému podává«. Názor ten je příčinou výjevů, které působí s počátku cize. Přál-li mohamedán někomu pokoje a doví-li se pak, že tak oslovil křesťana, může se státi, že se obrátí a řekne: »Vrať mi pokoj, který jsem ti dal!«

»A nepřijmou-li vás a neposlechnou-li řečí vašich, tu vycházejíce z domu neb města, setřeste prach s nohou svých. Vpravdě pravím vám: lehčeji bude zemi sodomské a gomorské v den soudný než městu tomuto.«

Když se Židé vraceli z pohanských území, setřásli prach s nohou svých; země nevěřících se pokládaly za leviticky nečisté. Kdo odmítl apoštoly, byl vyloučen z nového Izraele, z království Božího.

VRCHOL PŮSOBENÍ V GALILEI A ROZHODNUTÍ

*Velikonoční nálada na jezeře Genezaretském.
(Přehled.)*

Nyní dojde k poslednímu a největšímu shromáždění lidu s Ježíšem v čele. Při prvním, v kázání horském, ohlásil své království jako naplnění Staré úmluvy, při druhém, kde kázal v podobenstvích, předpověděl v době, kdy se všecko rodilo, řadou obrazů osudy svého království; nyní při třetím shromáždění mluví Ježíš o nejnuitnější životě svého království, o tom, jak zůstane mezi lidmi, aby byl pokrmem duší.

Doba předvelikonoční je na jezeře Genezaretském nejkrásnější v roce. Pouze úsudkem podle nyní obdělávaných území můžeme vytušiti nádherný obraz, který poskytovala krajina za doby Ježíšovy.

U nás jest mezi probuzením prvních květin a mezi vzrůstem listí krátká doba; jaro se blíží kvapem. Proto jsme náchylni představovati si jaro na jihu, na př. v Palestině, jako něco mnohem pohyblivějšího. Opak je pravda; rostliny se tam probouzejí jen pomalu; každá má svou dobu; první jarní květina jest mořská cibule, asfodélová květina Řeků, která již v listopadu vyhání své okvětní lístky; pak přichází šafrán, pak narcisy, zvláště jedna odrůda, jejíž stonek má na sobě více menších květů v okolíku; po nich následují kosatce, nejdříve jednobarevné bílé, pak bleděmodré a fialové; v tu dobu, koncem ledna, kvete mandloň, v únoru a březnu následují sasanky, které se v této slunné zemi

vyskytují hned ve více barvách zároveň: vedle obyčejných bílých jsou žluté, fialové a nachově rudé. Dále kvete v těchto dnech pryskyřník nejenom žlutý, nýbrž i v barvě vlčího máku a sasanek. Nachová červeň je tedy po určitou dobu převládající barvou rostlin. U mořského pobřeží pak otvírá v dubnu i divoký oleandr své květy; rudě svítící růže se nádherně odrážejí od modrošedých vod.

Do doby předvelikonoční spadá několik dní - zřídka jsou to týdny - kdy se děje něco velice zvláštního. Všechno se totiž, smíme-li tak říci, ve vzrůstu dohoní a vytvoří náladu, v níž jsou sloučeny všechny roční doby. Ječná pole u jezera a na svazích září zlatým jasem; daleko do pouště se rozrostlo býlí; později v zimě zaseté obilí vyrazilo. I zdá se, že země na sebe samu zapomněla, a na čas můžeme mít naději, že nikdy nebude jinak.

Ale stačí, přivane-li vítr od pouště; pak klesnou květiny na zem, divoce rostoucí rostliny uschnou a ztvrdnou a obilí odumře, nežli vyzraje.

Objevují se tu podivuhodné shody. Co se dělo v přírodě, opakovalo se při shromáždění lidu u jezera. Osení, které zasel učedníci, dohonilo osení, které zasel Ježíš, lidé, jež získal on, a ti, které získali učedníci, se sešli u jezera; na chvíli se zdálo, že lid vyrostl ze sebe, tak jako země u jezera k velikonocům slučuje v sobě všechny roční doby; ale jako na větru z pouště všechno vadne, tak se i celé lidové hnutí pro Ježíše během dvou dnů zhroutilo; nebylo tím ztraceno jeho dílo, nýbrž národ. V čas, kdy se zasévalo, předpověděl Ježíš v podobenstvích ze života rolnického osudy nového království. Nyní, když nastala doba zrání, začínají se

rodobenství naplňovati. Jen část semene přináší v Galilei plod.

Rozmnožení chleba.

I sešli se apoštolé k Ježíšovi a pověděli mu všechno, co činili a čemu učili. On pak řekl jim: »Jděte si sami pro sebe na místo osamělé a odpočiňte si trochu!« Bylo totiž mnoho těch, kteří přicházeli a odcházeli, takže oni neměli ani kdy se najísti. Odejeli pak na lodi sami pro sebe na místo osamělé. Ale viděli je odjížděti a mimoto mnozí jiní je pozorovali; i sběhli se tam lidé ze všech měst a přišli dokonce dřív než oni. A Ježíš, vystoupiv z lodi, uzřel zástup veliký; a pojal lítost nad nimi; bylť jako ovce bez pastýře. Potom počal je učit mnohým věcem. A když již den se nachýlil, učedníci jeho přistoupivše řekli jemu: »Daleko není domů a již se připozdilo! Pust' je, ať odejdou do okolních dvorců a vesnic a nakoupí si pokrmů k jídlu.« Ježíš však odpověděl jim: »Dejte vy jim jísti!« (Mar. 6, 30-44, Mat. 14, 13-21, Luk. 9, 10-17, Jan 6, 1-15.)

Když se učedníci vrátili z cesty, na niž byli posláni, chtěli plni radosti pověděti Mistrovi vše, co zažili; avšak sešlo se tolik lidí, kteří si přáli mluvit s Ježíšem, že ani nemohli pojísti. Proto jim Ježíš rozkázal, aby přepluli jezero. I dali se zástupové na pobřeží do pohybu; šli podél břehu jezera, aby měli loď stále na očích. Mnozí jiní to viděli. Když se něco takového děje, Východan se prostě připojí; děje se něco zvláštního, to mu stačí. Rozumí se samo sebou, že každý chtěl býti vpředu. Tak se vysvětlí, že chodci byli již na místě, když tam člun přistal.

Tím nastal pro Ježíše nový stav věcí. Jeho srdce, jež mělo před odjezdem soucit se stísněnými učedníky, pojal nyní ještě více útrpnosti nad zástupy; bylť jako ovce bez pastýře.

I jal se Ježíš mluvit k lidu; kázal a kázal, zapomínal na sebe a na vše, co bylo kolem něho, na místo, kde prodlévali, i na den, který se chýlil ke sklonku.

Slunce na západě zapadalo. Učedníky pojal neklid a oni myslili, že je třeba upozorniti Mistra na rozpaky, do nichž přiváděl posluchače. Vždyť byli daleko od lidských obydlí. Ježíš mohl totiž shromážditi kolem sebe zástupy jenom v nezastavěném území. Nebýti jezera nablízku, byl by se dříve dostavil nedostátek vody než nedostatek potravin; zásoby chleba, jež si někteří přinesli v »koších«, v ohebných slaměných mošnách byly stráveny. Byla právě doba přesně odměřených zásob. Zdá se, že mnozí lidé, kteří si museli sami opatřovati zásoby, nemohli již s sebou vzíti tolik chleba, kolik by se jim bylo chtělo. Mimo to se leckteří vydali na cestu v domnění, že za několik málo hodin budou zase doma. »Chléb« bývá u těchto lidí netoliko »jedním z jídel«, nýbrž »jídlem jediným«. Žijí často celé dni jenom o chlebě a o vodě. Tato okolnost není bez významu pro pozdější řeč Ježíšovu, která přechází od chleba, pokrmu těla, k chlebu, jenž jest pokrmem duše.

V jakém stavu myslil byl Ježíš sám? Člověk, který žije výhradně pro své spolubližní, nezná vyšší slasti nežli ve chvíli, kdy vidí, že lidé si ukládají i pro něho oběti. Tento zážitek ho strhne k nejkrajnější obětavosti; proudí z něho láska, zbavená všech hrází. Tajemným způsobem mizejí jednotlivci, ačkoliv mu jsou zároveň přece bližší než jindy.

Jak malicherně asi zněla Ježíši slova učedníků. »Pane, propusť je, ať odejdou do okolních dvorů a vesnic a nakoupí si pokrmů k jídlu!«

Tušíme vzrušení jeho srdce a vidíme ho zářiti radostí

z nehlubšího nitra prorážející, když jim odpovídá:
»Dejte vy jim jísti!«

Apoštolové nepochopili, jak jeho srdce bylo ke všemu ochotno a jak je chtěl zahrnouti do své radosti. Zde na jezeře, kde předtím pracovali, stali se z nich opět rybáři jako dříve, kteří velmi přesně počítali, co to stojí. Filip, který se v četných případech osvědčuje jako muž suché úvahy, dochází k závěru: »Za dvě stě denárů chleba by nestačilo, aby každý něco málo dostal.«

Jak se dostal Filip k těmto dvěma stům denárů? Na spotřebu chleba u dospělé osoby - chléb je hlavní potravou! - se počítá bochník, který se dá upéci z jednoho litru mouky. Za denár se koupilo průměrně jedno sea pšeničné nebo dvě sea ječné mouky, při čemž sea je rovno okrouhle dvanácti litrům. Za denár se dostalo chleba na den pro 12 osob, byla-li to mouka pšeničná, a pro 24 osob, spokojil-li se kdo s chlebem ječným. Za 200 denárů, které uvádí Filip, bylo by se tedy dostalo na den chleba pro 2400 dospělých z mouky pšeničné a pro 4800 z ječné. Bylo tu pak jen mužů již 5000 a měli se najísti bez příkrmů; měla tedy částka býti určena výše. Proto apoštol právem podotýká, že chleba za 200 denárů nestačí. Tak tomu hlavně bylo, počítal-li s chlebem pšeničným.

Snad se apoštolé obrátili ihned na nejbližší stojící, aby s domáckou starostlivostí vyzkoumali, jak se věci mají. Ondřej, bratr Petřův, vypátral chlapce, který měl více, než potřeboval: »Jest zde jeden pacholík, který má pět chlebů ječných a dvě ryby, ale co je to na tak mnohé!«

Rybami nutno rozuměti ryby naložené v soli, třebaže

jezero bylo nablízku. Ryby tam zůstanou čerstvé jenom den. Proto se po chycení na udici ihned nezabíjejí, nýbrž táhnou se na šňůře pod vodou. Nasolené ryby jsou vedle chleba hlavní potravou prostého lidu. »Jídlo bez ryby není jídlo,« znělo přísloví. Je příznačné, že se Ježíš, mluvě o modlitbě prosebné, zmiňuje po chlebu ihned o rybě.

Apoštolové se domnívali, že Mistra, který v horlivosti na sebe zapomněl, přesvědčili o obtížích. I poručil jim Ježíš, aby rozsadili posluchače na místě ve skupinách po stu a po padesáti. Jan k tomu poznamenává, že na místě bylo »mnoho trávy«. To nutno vykládati podle měřítek stepního území; na Východě se mluví o »bujném rostlinstvu«, kde my vidíme jen skrovnou zeleň.

Apoštolové, kteří se naučili vystupovati mezi zástupy lidu jako služebníci Mistrovi, vykonali rozkaz.

Zástupy se usadily. Skupiny se podobaly, jak to Lukáš názorně praví, obdélníkům, na něž síť hrází a cest rozděluje zavodňované území. Vůbec se lidé v pořádku rozesazení, na př. žáci, rádi srovnávali se záhony na zahradě.

S chlebem se mělo zacházeti uctivě. Vyjadřují to čtyři pravidla: Na chléb se neklade syrové maso, přes chléb se nepodává plná číše, kousky chleba se nepohazují a blízko k chlebu se nestaví mísa. Bylo předepsáno sbírat drobty i tak malé jako olivy.

Ježíš se řídil pořádkem židovské hostiny: - před jídlem se pokrm požehnal, pak se pomodlili a po jídle se sebraly zbytky chleba.

Všichni evangelisté vypravují: Ježíš, vzav pět chlebů a dvě ryby a pohlédnuv k nebi, požehnal je a rozlámav

je, dával učedníkům, aby je rozdali - přesněji, aby je »podávali«; výraz označuje to, co činí služebníci, kteří při jídle posluhují. S rybami učinil totéž.

I stal se zázrak v životě Ježíšově, který vidělo největší množství lidu vlastníma očima. A nejen to, všem se též dostalo dobrodiní zázraku.

Chléb se rozmnožoval buď pod rukama Ježíšovýmá nebo v rukou apoštolů anebo se začal rozmnožovati pod rukama Ježíšovýmá a množil se dále v rukou apoštolů. Toto je nejpravděpodobnější. Kdyby se byly chleby rozmnožovaly pod rukama Ježíšovýmá, bylo by se rozdávání táhlo celé hodiny. Vždyt bylo 5000 mužů.

Zatím co jedli, začali počítati skupiny: - bylo pět tisíc mužů »kromě žen a dětí«. Tato poznámka je příznačná pro Východ, kde na veřejnosti rozhoduje jenom muž. Mužové se usadili podle obyčeje odděleně od žen a dětí; také o svátku světel, o slavnosti stánků byli odděleni. Počítati ženy a děti měli za zbytečné. Tato okolnost mluví pro pravdivost události.

Po skončení židovské hostiny se sebraly pečlivě drobtý. Ježíš poručil apoštolům totéž. Sbírali do slaměných košů nebo mošen, jaké pletli Izraelité již v Egyptě; staré malby ukazují tvary, jež jsou podnes v Palestině obvyklé. Pět chlebů tu bylo, nežli se shromáždění dali do jídla, s dvanácti koši drobtů se apoštolé vrátili. Podle počtu se tedy nasýtlo jedním chlebem vždy tisíc mužů. A na konec se vrátil každý apoštol, který rozdával, s košem plným drobtů.

Nyní volalo vše jedním hlasem: »To jest jistě ten prorok, který má přijíti na svět!«

Velikonoce a s nimi pout již byly přede dveřmi. Co by se bylo dále dělo, kdyby byl Ježíš ponechal věcem

volný průběh, můžeme si domyslit podle podobných výjevů z nejnovějších dějin Palestiny. V dobu, kdy nově přistěhovalí Židé byli na vrcholu svých úspěchů, vyzvedli nejoblíbenějšího národního vládce na ramena a nesli ho, provolávající mu slávu, ulicemi Jerusalema. S podobným úmyslem chtěli svědkové rozmnožení chlebů Ježíše »chopiti«; Jan ví, proč užil tohoto výrazu.

Ježíš se vyhnul takovým výstupům. Naléhal, aby učedníci ihned vstoupili do lodi a odpluli. Pak opustil zástupy a uchýlil se na horu.

Jak se asi dívali za Ježíšem, když jim zmizel v soumraku! Bylo jim, jako by je byla oklamala vidina, fata morgana. Mnozí však nešli domů, nýbrž zůstali na místě, aby čekali na návrat Ježíšův. Začátkem dubna není již obtížné přenocovati u jezera pod širým nebem.

Ježíš kráčí po vlnách.

Hned poté přinutil Ježíš učedníky, aby vstoupili na lodičku a plavili se napřed na druhou stranu, než by rozpustil zástupy. A rozpustiv zástup vstoupil na horu sám, aby se modlil. Když pak bylo pozdě navečer, byl tam samotný. Lodička pak se zmlátala již uprostřed moře vlnami; neboť vítr vál s protivené strany. (Mat. 14, 22-33, Mar. 6, 45-52, Jan 6, 16-21.)

Ježíš dlel na hoře sám jediný.

Tajemné věci se děly v jeho duši. Byl nyní jako člověk, který se sice nevzdává velikého plánu, ale dává se na novou cestu k cíli. Lid galilejský byl lepší nežli lid judský; ale jako celek se pro nové království získati nedal. A hlavy jeho, farizeové, se daly proti němu do boje se zvýšenou nenávisť. Doba tedy naléhala. Proto zbývala už jenom jedna cesta: odhaliti poslední ta-

emství svého království a postaviti pak posluchače před rozhodnutí buď uvěřiti nebo ho opustiti.

V tomto stavu myslí se Ježíš modlil k nebeskému Otci, jak lze souditi z událostí druhého dne.

Velikonoce se slavily vždy v týdnu prvního jarního plňku. Měsíc tedy svítil na nebi bíle a jasně. V takových nocích je viděti dále nežli v žáru letních dnů, kdy není stínu a kdy paprsky odrážející se od země působují, že se nám zdá, jako by se předměty chvěly.

Rybáři, kteří veslují na východní stranu, zařídí si plavbu tak, aby se mohli pokud možno brzy vrátiti na západní břeh. Odpoledne zavane většinou západní vítr. Čehdy se může veslařům státi, že na cestu, kterou člun unaný větrem od západu k východu urazí za čtvrt hodiny, potřebují od východu k západu čtyři hodiny. Často bývá vůbec všechna námaha marná.

Tak se vedlo učedníkům v oné noci; vzdálivše se čtyři až pět kilometrů od břehu, už se nedostali dále. Vnější situace apoštolů byla zároveň obrazem vnitřního jejich stavu. Tušili, že stáli uprostřed velikých událostí, ale nadarmo se tázali, kam to vše spěje. Proč jim Ježíš rádal vsednouti do loďky? Proč sám nenastoupil za nimi? Cítili asi také, že cosi neudělali správně!

Ježíš viděl s hory - byla jasná, měsíčná noc - že učedníci nedovedli zvítěziti nad větrem. Ve tři hodiny ráno se blížil k nim, jda po vlnách jako po pevné půdě. Zdálo se, jako by se postava po způsobu duchů vyhýbala živoucím bytostem. Učedníkům ani nenapadlo, že by to mohl býti Mistr sám. Není divu, že všichni tyto muži bez výjimky, uzřevše zjev, zvolali hlasitě: »Strasidlo!«

Teprve když se k nim Ježíš obrátil a pravil: »Buďte

dobré myslí! Já jsem to! Nebojte se!« vzpamatovali se z leknutí.

Nyní zavolal Petr na Mistra: »Pane, jsi-li to ty, rozkaž mi, ať přijdu k tobě po vlnách.«

Ježíš pravil: »Pojď!«

Petr vystoupil z loďky do vody. Unesla ho. Jako po tvrdém podkladě kráčel Ježíšovi vstříc. Ponenáhlu se v něm však vynořovaly všelijaké myšlenky: - snad je to přece jen nebezpečné; vítr naň prudce dorážel; kdyby teď - a již tonul - křičel na Ježíše: »Pane, zachraň mne!«

Petr vztáhl ruce k Mistrovi; ten ho uchopil a pokáral vlídně: »Malověrný, proč jsi pochyboval?«

Jakmile Ježíš vstoupil do loďky, přestal vítr. Apoštolé se vrhli Ježíši k nohám a ujišťovali: »Vpravdě Syn Boží jsi ty!«

Veliké zaslíbení v synagoze.

Druhého dne lid, který zůstal na protějším břehu jezera, zvěděl, že tam nebylo jiné lodi, leč jen jedna a že Ježíš nevstoupil s učedníky svými na tu loď, nýbrž že učedníci jeho sami odpluli. Z Tiberiady pak připluly loďky blízko k tomu místu, kde byli jedli chléb, ježž byl Pán požehnal. Když se tedy lid přesvědčil, že tam Ježíše není, ani učedníků jeho, vstoupili na lodi a dostali se do Kafarnaum, hledajíce Ježíše. A nalezše ho na proti místu, odkud vypluli, zeptali se: »Mistře, kdy jsi sem přišel?« Ježíš odpověděl jim: »Vpravdě pravím vám: Hledáte mne ne proto, že jste viděli divy, nýbrž že jste jedli z chlebě a nasýtli se!« (Jan 6, 22-59.)

Je zvykem nezůstávati nikdy s čluny na východním pobřeží přes noc; příboj je tam velice silný. Aby však nebyly zdržovány odpoledním západním větrem, přeplojí loďky již předtím na západní břeh.

Tyto poměry se ve vypravování Janově mlčky předpokládají.

Když byly zástupy nasyceny, bylo již pozdě; loďky, které byly ve dne nablízku, už odpluly na cestu domů. Proto se rozhodli mnozí, že vyčkají, až se Ježíš navrátí s hory. Noci pod širým nebem se nebáli; v tu dobu se beztoho spalo na střeších. Jiní, kteří neměli daleko domů, šli snad přes most jordánský.

Později vyrušila vichřice poněkud ty, kteří meškali venku. K ránu se uklidnila; rybáři, kteří měli za noci loďky na západním břehu, vypluli k východu na lov. Při tom potkali muže, kteří čekali na východním pobřeží, a tito se dali od nich odvézti na západ, zpět do Kafarnaum. Byli nemálo udiveni, když spatřili Ježíše v synagoze kafarnaumské.

Nevzdali se úmyslu Ježíše provolati za krále, byli však v podrážděné náladě. Proč vlastně Ježíš nasýtil zástupy, když se jich už dále nechtěl ujímati? Kdo se v něm ještě vyznal? Jak se vůbec dostal s východního břehu do Kafarnaum, aniž ho zpozorovali?

První otázka, kterou mu dávají, jest: »Mistře, kdy jsi sem přišel?«

Výchoďané, není-li jim jasno, jak se postaví člověk k jejich přáním, nikdy nezačnou nepřívětivými slovy. Naopak, dovedou velice obratně zavésti hovor od vzdáleného předmětu k určitému cíli: Tak chtějí mužové z údaje o době jeho přibytí uhodnouti, jakým způsobem se Ježíš dostal s břehu východního na západní. Avšak otázka, kterou mají vlastně na mysli, zní: Jest Ježíš ochoten vystoupiti jako Mesiáš tak, jak oni si přejí?

Rozmnožení chlebů jest událost, kterou mají všichni

na zřeteli: Ježíš, učedníci i tazatelé. V očích Ježíšových znamená rozmnožení chlebů jen »znamení«, obraz velkého činu budoucího, v očích účastníků jest už jeho úplným uskutečněním. Ježíš spěchá od znamení k uskutečnění, oni však si přejí, aby opakoval znamení, nic víc.

I vyvine se, obrazně řečeno, boj o smysl rozmnožení chlebů. Ježíš je hledí získati pro své cíle; oni naopak trvají na svých přáních; jestliže je splní, chtějí ho uznati za Mesiáše. Řeč se pohybuje sem a tam, až jim Ježíš otevřeně předloží podmínky, za nichž je chce přijmouti do nového království.

Židé tedy začali oklikou: »Mistře, kdy jsi sem přišel?«

Ježíš odpoví hned na vlastní otázku, pro niž ho vyhledali:

»Vpravdě, vpravdě pravím vám: Hledáte mě ne pro zázraky, které jste viděli, nýbrž proto, že jste jedli z chlebů a nasýtli se. Pečujte nikoliv o pokrm pomíjející, nýbrž o pokrm, který zůstává až do života věčného, kterýžto pokrm vám dá Syn člověka. Vždyť ho Otec k tomu potvrdil.«

Tazatelé nedbají těchto slov a dávají najevo, že se stanou učedníky Ježíšovými jen tehdy, bude-li nadále projevovati svou moc podobně jako při rozmnožení chlebů.

»Co máme činiti, abychom konali díla Boží?«

Jaký asi poslední cíl skrývá za těmito všeobecně a tak zbožně znějícími slovy? Která »díla Boží« se míní? Ovšemže díla, která odpovídají jejich představám o »dnech Mesiášových«. Smysl jest asi tento: Jaké stanovíš podmínky, za nichž by se nám neustále dostávalo pokrmu zázračného, který slibuješ?

Ježíš prohlašuje:

»To jest dílo Boží, abyste věřili v toho, jehož on poslal!«

Oni znovu míří na to, aby jim Ježíš slíbil, že obnoví zázrak rozmnožení chlebů. **»Které znamení však činíš ty sám, abychom byli jeho svědky a tobě věřili? Které jest dílo tvé? Otcové naši jedli manu na poušti. - Jestliť psáno: Chléb s nebe dal jsi jim k jídlu!«**

Narážka na manu byla velice příhodná. Vždyť tehdejší podání pravilo: Jako první Vykupitel (Mojžíš) bude i poslední (Mesiáš). Jako první Vykupitel svolal shůry manu, svolá manu i druhý Vykupitel.

Ježíš jako by měl právě tato slova na zřeteli, když ukazuje, že mana daná Mojžíšem nesešoupila v pravém smyslu s nebe jako chléb, který jim dá on sám.

»Vpravdě, vpravdě pravím vám: Nikoliv Mojžíš dal vám chléb s nebe, nýbrž Otec můj vám dává pravý chléb s nebe. Neboť chléb Boží je ten, který sestupuje s nebe a dává život světu!«

Podobně jako kdysi Samaritánka odpověděli rčením, z něhož není jasno, pokud mu rozumějí.

»Pane, povždy nám dávej ten chléb!«

Ježíš se pak ujímá vedení v řeči. Jme se mluvit o chlebu, vůči němuž bylo rozmnožení chlebů - které všem tanulo na očích - pouhým předobrazem.

»Já jsem chléb života! Kdo přichází ke mně, nebude lačněti; a kdo věří ve mne, nebude žízniti nikdy. Avšak o vás jsem již řekl: Vy jste mne viděli, ale neuvěřili jste ve mne.

Všecko, co mi dává Otec, přijde ke mně, a toho, kdo ke mně přijde, neodmřím. Sestoupil jsem s nebe nikoliv, abych činil vůli svou, nýbrž vůli toho, jenž mě

poslal. Toto pak jest vůle toho, jenž mě poslal, abych neztratil nic z toho, co mi dal, nýbrž abych všechny vzkřísil v den poslední. Neboť to jest vůle Otce mého, aby každý, kdo vidí Syna a věří v něho, měl život věčný a abych já ho vzkřísil v den poslední.«

Něco Židé pochopili: Ježíš se brání tomu, aby se takové zázraky jako rozmnožení chlebů vydávaly za vlastní splnění mesiánských proroctví. Zato prohlašuje, že všichni, kdož v něho věří, budou jísti chléb vzácnější many. Tento chléb bude pocházeti nejenom zdánlivě, nýbrž skutečně z nebe a nebude jen zachovávat život tělesný, nýbrž bude pokrmem pro tajemný božský život v duši, který smrtí nezaniká.

A nyní se mluvčí přímo obrací proti osobnosti Ježíšově.

»Není-li to Ježíš, syn Josefův, jehož otce i matku známe? Kterak může říci: S nebe jsem sestoupil!«

V pozadí toho jest opět lidový názor o příchodu Mesiášově: »O Mesiáši se neví, odkud přijde. Najednou bude tady!« Ježíš nemůže býti Mesiáš, praví, neboť jeho původ je všeobecně znám. Ježíš je upozorňuje, že pro svou nevěru ho chápou jen z vnější stránky jeho bytí, že tedy nevědí tolik o jeho původu, jak se domnívají.

»Nereptejte vespolek! Nikdo nemůže přijíti ke mně, nepřitáhne-li ho Otec, který mě poslal; takového vzkřísím v den poslední. Jest psáno u proroků: A budou všichni poučováni od Boha. Každý, kdo poslouchá Otce a dává se od něho poučovati, přichází ke mně. Neviděl sice nikdo ještě Otce, leč ten, který jest u Otce. Vpravdě, vpravdě pravím vám: kdo věří, má život věčný.«

Ježíš dává chléb pro duši; duše žije ze společenství s Bohem. Boha nikdo nemůže vidět, kdo však věří v Syna, vstupuje v společenství se Synem a skrze Syna ve společenství s Otcem. Tyto myšlenky Ježíš k sobě řadí. Pak vykládá hlavní myšlenku: »Kdo žije ve společenství se Synem, má zároveň chléb pro duši« tím, že blíže určuje smysl těchto slov a že se sám ztotožňuje s nebeským chlebem. Od Ježíše dostává věřící více, nežli otcové měli v maně: Ježíš dává chléb a sám jest chléb, který uchrání život duše od smrti a tělu jednou život navrátí.

»Já jsem chléb, který život v sobě má a s nebe sestoupil. Bude-li kdo jísti z chleba toho, živ bude na věky. A chléb, který já dám, tělo mé jest, které vydám za život světa!«

Za těchto slov stoupne vzrušení mezi posluchači; jejich posunky ukazují zjevněji odpor.

»Kterak může tento dáti nám tělo své k jídlu?« Ježíš potvrdí, že mu správně porozuměli, a ještě jednou zdůrazňuje:

»Vpravdě, vpravdě pravím vám: Nebudete-li jísti těla Syna člověka a pítí jeho krve, nebudete mít v sobě života. Avšak každý, kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm. Jako mne poslal Otec, který má život v sobě, a jako já živ jsem skrze Otce, tak i ten, kdo jí mne, živ bude skrze mne. Toto jest chléb, jenž s nebe sestoupil, a to nejen tím způsobem jako chléb, který jedli otcové vaši a zemřeli. Kdo jí chléb tento, živ bude na věky.«

Rozkol v družině Ježíšově.

Tu mnozí učedníci jeho, uslyševše to, řekli:
»Tvrdá jest ta řeč; kdo ji může poslouchati!«
(Jan 6, 60-71.)

Ježíš jasnými slovy zjevil, co znamená rozmnožení chlebů v plánu Božím. Bylo zázračným znamením; ohlašuje pokrm nebeský, jímž se zachovává život duše. Nový chléb vynikal nad manu; dával dokonalejší život a zachovával jej pro věčnost.

Čím jasněji Ježíš mluvil, tím nepříjemněji asi zněla slova jeho lidem, kteří se nevzdávali svých čistě pozemských představ o Vykupiteli. Mluvílo se o chlebu; se zálibou pro zlomyslné hříčky, na Východě obvyklou, nazývají samo slovo Ježíšovo chlebem, chlebem tak tvrdým a okoralým, že ho nemožno jísti.

»Tvrdá je ta řeč! Kdo ji může poslouchati?«

Ježíš ukazuje na chybu, již se dopouštějí svým kvapným úsudkem. Vždyť jim ještě vůbec neřekl, jakým způsobem se stane jeho tělo a jeho krev pokrmem a nápojem duše. Zatím na nich pouze žádá, aby opravdu uvěřili v jeho zaslíbení; víře v něho se později dostane nových záruk; vždyť Ježíš se opět vrátí k Otci, od něhož vyšel, a počne pak život Bohočlověka, který mu umožní dáti se duši za pokrm.

»To-li vás pohoršuje? A budete se pohoršovati i tehdy, až uvidíte Syna člověka, jak vstupuje tam, kde byl dříve? Duch je to, jenž působí život; tělo samo nic nedokáže. Slova, která jsem já mluvil vám, jsou duch a život.

Jsou někteří mezi vámi, kteří nevěří! Proto jsem vám řekl, že nikdo nemůže přijíti ke mně, není-li mu dáno od Otce mého.«

Pravda pravdou zůstane. Bůh ve svém plánu předvídal, že ji všichni nepřijmou.

Mnozí učedníci, kteří dosud Ježíše následovali, opustili ho po těchto slovech. Ale právě toho chtěl Ježíš dosíci: Nikdo se napříště neměl vyhnouti tomu, aby zaujal jasné stanovisko. Ježíš se dokonce obrátil k dvanácti vyvoleným. Něco zvláštního asi vyzařovalo z očí a z postavy Ježíšovy, když mužům, s nimiž jindy tak otcovsky mluvil, položil drsnou otázku: »Chcete i vy odejít?«

Petr prohlásil za všechny: »Pane, ke komu půjdeme? Ty máš slova života věčného! A my jsme uvěřili a víme, že jsi Svatý Boží!«

Ulekli se, když Ježíš pravil dále: »Zdali nevyvolil jsem vás dvanáct? Ale jeden z vás je ďábel!«

Horší než ti, kteří ztratili víru a Ježíše opustili, byl ten, který nemaje víry, zůstal u Ježíše, Jidáš. V téže hodině, kdy se v Galilei rozhodlo o osudu Ježíšově, počalo se chýliti k jeho konci v Jerusalemě.

POSLEDNÍ LÉTO V GALILEI

Zvláštní poutování uředníků. (Přehled.)

Návratem poutníků od velikonoční slavnosti nastávalo nové období roku, doba žní. Za zpěvu písní mávali ženci srpy, žali ječmen a pšenici a svázeli je na humno. Hrozny dozrávaly, fíky měkly a stávaly se jedlými. Nyní se museli lidé chrániti proti zlodějům a šelmám. Kdo nespal na humně, aby hlídal kupu obilí, střežil vinici. Tam znělo jásavé volání; lidé se navzájem zdravili, odpovídajíce si slohami písně. Okolo poledne zmlklo vše ve vedru a parnu, k odpoledni přinesl západní vítr nový život. Stále více se vyprahlá krajina ztrácela v popelavých a jasných, žlutavě bílých odstínech.

V těchto týdnech odpočívá veřejný život jako za obou »němých měsíců« zimních. Nastávala tedy i v učitelské činnosti Ježíšově každého roku v létě přestávka. Ale tentokráte to byl klid, jehož povahu určovaly i jiné okolnosti.

S hlediska Ježíšova byl zázrak rozmnožení chlebů posledním pokusem. Bylo jasné, že se lid galilejský jako celek nedal získati pro vyšší pojetí úřadu Mesiášova. Proto se Ježíš hledí vyhnouti návalu větších zastupů. Na žádném místě se nezdržuje delší dobu jako třeba dříve v Kafarnaum. Činí-li zázraky, snaží se ještě více než předtím zabrániti hromadění lidu.

Jeho cesty vykazují nyní neočekávané okliky. Za horkých měsíců posledního léta, jež ztrávil ještě v Galilei, vykonal cesty do území pohanů, potulky podél jezera

zdánlivě bez cíle a plavby po jeho vodách. Sem patří i výstup na horu Proměnění.

Zatím co se vyhýbal zástupům, věnoval se zvýšenou měrou poučování a výchově učedníků. Právě cesty do pohanských krajů měly pro ten účel veliký význam.

Vyznání Petrovo v Caesarei Filipově.

Ježíš putoval s učedníky do krajiny Caesareje Filipovy. Pomodliv se o samotě, otázal se jich: »Kým praví lidé býti Syna člověka?« Odpověděli: »Jedni praví, že je Jan Křtitel, jiní Eliáš, opět jiní Jeremiáš neb jeden z proroků.« I otázal se jich: »Vy pak kým mne býti pravíte?« Petr odpověděl: »Ty jsi Kristus, Syn Boha živého.« (Mat. 16, 13-20, Mar. 8, 27-30, Luk. 9, 18-21.)

Když Ježíš odešel do krajů pohanských, byla okolo něho samota: farizeové se nechtěli vydávati v nebezpečí, že by se leviticky znečistili, a prostý lid se zpravidla tak daleko z domova nevzdaloval.

Odešel tedy Ježíš s učedníky za hranice. Tentokrát šli od jezera Genezaretského údolím Jordánu na sever. Apoštolé, kteří vyrostli na jezeře a kteří se věnovali rybolovu, zamířili v dřívějších dobách často k ústí Jordánu, kde vody naplavovaly rozmanitou potravu pro ryby a v letním vedru lákaly chládkem. Nyní putovali s Mistrem přes kopce a viděli hluboko pod sebou řeku, hned jak se pění v hluboko vyrytých roklinách, hned jak teče bažinatými kotlinami. Před nimi se zvedalo pohoří Hermon; ještě v nejparnějších letech svítily kruhy sněhu jakoby bílá žebra na mohutných svazích jeho vrchů. Vody z tajícího sněhu se vsakovaly do země, sbíraly se v podzemních rozsedlinách a strouhách a prýštily se pak na úpatí horstva mocnými prameny,

o kterých se zdálo, jako by vycházely z podsvětí. U jednoho ze tří velikých pramenů dal tetrarcha Filip vystavěti město a nazval je, aby se zalichotil římskému císaři, Caesareou Filipovou, »císařským městem Filipovým«. Už jeho otec Herodes tam dal postavit chrám ke cti boha Pana. Kolem dokola zněl vzduch hukotem vod v rozsedlinách.

Jsouce Galilejci a bývalí prodavači ryb, nebyli učedníci příliš úzkostlivi, pokud šlo o styk s pohany. Avšak blízkost pohanských chrámů a sochy bohů působily na ně velmi cize. Lidem byli nápadni. Že byli Izraelité, poznalo se podle šatů a tváří. Věděli, jak se o nich mluvilo: »Copak tito u nás chtějí? Nejsou to bohatí páni, vždyť nemají ani osla k jízdě. Ale také nejsou žebřáci!« Se všech stran, za stromy i za zdmi vinic, za rohy domů, z černých okenních otvorů v pronikavě ozářených zdech je pozorovali. Apoštolé to znali; sami tak dříve činívali.

Jednoho dne se Ježíš od nich vzdálil, aby se modlil. Tato odloučenost trvala dlouho. Cítili se ještě opuštěnější než dříve. Kdykoliv se k nim Ježíš vrátil po takovém odloučení, byl jim cizejší; tajemné napětí pak přecházelo od něho na ně. Co asi znamenaly tyto modlitby v zemi pohanské daleko od Izraele?

Když se k nim Ježíš vrátil, zeptal se: »Za koho lidé pokládají Syna člověka?«

Mnozí se pokusili vyzvědět na učednících, co si o svém Mistru mysleli, a při tom jim pověděti vlastní názor o Ježíši.

Všichni souhlasili v tom, že Ježíš nemohl býti obyčejný člověk. Jenom lidé Bohem poslaní vystupovali s takovou důstojností a konali takové zázraky. Avšak

Ježíš jim byl příliš chudý, příliš nepatrný, příliš tichý, aby ho mohli mítí za Mesiáše. Jedni tedy říkali: Jan Křtitel se opět vrátil na svět. Mnozí mínili: Eliáš přišel.

Eliáš je v Palestině u lidu oblíbený světec; židé, křesťané a mohamedáni slaví jeho slavnost. Podobnou, ba do jisté míry ještě větší důležitost má prorok za doby Ježíšovy. Pokládá se za věrného ochránce lidu; pomáhá ve všech potřebách, hledí přispěti v každé tísní. Jeho únik smrti pobízel obrazotvornost k rozmanitým otázkám. Lid si ho představoval brzy, jak dlí u otců na onom světě, brzy jak se ukazuje na zemi mezi svým lidem, jak přináší zbožným záchranu, nemocným zdraví. Dokonce se vyskytuje představa, že prozrazuje lidem z »tajemství nebes« více, než je dovoleno, a že ho proto Bůh sám kárá. Co bylo snadnější než uvést ho ve spojení s Mesiášem? Vždyť Malachiáš mluvil o návratu Eliášově »na konci dnů«. Tím se rozuměli »dnové Mesiášovi«. Eliáš to byl, jenž podle tohoto mínění vystoupí jako hlasatel Mesiášův. Justin dává židu Tryfonovi do úst slova: »I když připustíme, že se Mesiáš narodil a že někde mešká, přece jest ještě neznám a sám o sobě nic neví (že jest Mesiášem), dokud nepřijde Eliáš a nepomaže ho a přede všemi ho neprohlásí.«

Jiní opět měli Ježíše za Jeremiáše nebo jiného proroka.

Apoštolé odpovědí Ježíši podle toho, co vědí: »Jedni praví, že jsi Jan Křtitel, jiní, že jsi Eliáš, opět jiní, že Jeremiáš nebo jiný z proroků.«

Ježíš je přeruší, učedníci cítí z jeho postoje, že nyní přijde otázka, pro niž začal rozhovor.

»A vy, za koho mne máte?«

Kdo miluje, vyzvídá, kde druzí se spokojují, přemítá, kde se druhým vše jeví dostatečně jasné, a snaží se stále hlouběji proniknouti do duše milovaného člověka. Již rok to Petr činil; v jeho nitru pak si razí jako světelný paprsek cestu nové poznání: - Ježíš není jenom vyslanec jako prorokové; není syn Boží jako jiní, nýbrž jest pravý Syn Boží! Petr už nevrávorá oslněn a zmaten tímto poznáním. Radostně a ohnivě vyznává s nadšením prostého muže, který ví něco, co ho zcela naplňuje, z nejnvtitnějšího přesvědčení.

»Ty jsi Kristus, Syn Boha živého.«

Poznání Petrovo je dar Otce nebeského. Jako poslal Otec Syna do světa, aby se stal člověkem, zjevil i veliké tajemství Petrovi. Vždyť má býti prvním ve společenství, které Syn založí na zemi, má býti prvním v Církvi.

Slavně označuje Ježíš Petrovi budoucí povolání:

»Blažený jsi, Šimone, synu Jonášův! Nezjevily toho tobě tělo a krev, nýbrž Otec můj, jenž jest v nebesích. A já pravím tobě: Ty jsi Petr, skála, na té skále vzdělám Církev svou a brány pekelné ji nepřemohou. Tobě dám klíče království nebeského, a cokoli svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi; a cokoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi.«

Slova Ježíšova odpovídají do jednotlivostí slovům apoštolovým. Šimon řekl Ježíši: Nazýváš sebe Synem člověka, jsi však Mesiáš, Syn Boha živého! Ježíš odpoví: Jmenuješ se Šimon, syn Jonášův, jsi však Petr, skála; jsi skála, na níž postavím Církev svou! Otec v nebesích sám tak chce; neboť Bůh Otec, nikoli »tělo a krev«, nikoli člověk, dal tobě poznati, kdo jsem. Rčení »tělo a krev« se všeobecně užívalo ve smyslu »člověk«; kdesi

se praví. »Není povaha Boha jako povaha těla a krve.« Proti Bohu, »králi králů«, staví se velmi často »králové z těla a krve«, králové lidští. Slova: »Ty jsi Petr a na této skále vzdělám Církev svou« možno podle smyslu přeložit: »Ty jsi Petr, skála, a na této skále postavím Církev svou.« V aramejštině, z níž jsou pojata ta slova, jakož i rčení »tělo a krev«, se často říká »tento člověk« místo »ty« čili vlastně »člověk, který jsi«. I znamená »tato skála« totéž co »skála, kterou jsi«. Proto se tam slovo »a« před slovem »na této skále« zcela dobře hodí.

Co tím Ježíš vyslovil? Především praví Ježíš Šimonovi (zrovna tak, jako Šimon prohlašuje: Ty jsi Mesiáš, Syn Boha živého): »Ty jsi Petr, skála.« Petr tedy *jest* skála; už se jako skála osvědčil, osvědčil se jako skála tím, že vyznal s takovým přesvědčením božské synovství Ježíšovo. Užívati slova »stavěti, postaviti« ve smyslu duchovním bylo Židům běžné. Dokonce Zákon se srovnává se stavbou. Slovo »církev, obec« ve významu »společenství věřících« rovněž nebylo nové. Že věty: »Ty jsi Kristus (Mesiáš), Syn Boha živého«, a »Ty jsi Petr (skála)« sobě odpovídají, řecký text zvláště vyznačuje. Není tam »a já pravím tobě«, nýbrž »a já zase pravím tobě« (kdo jsi, jako tys pravil, kdo já jsem).

»Tobě dám klíče království nebeského!« - Kdo má klíče, má právo vládnouti domem. V tom smyslu mluvili Židé o »klíčích deště«, jichž Bůh nikomu nesvěřuje. On jediný rozhoduje, zda bude dešť či nic. Kdo má klíče království nebeského, smí vpouštěti i přístup zamezovati. Často mluvili Židé též o království nebeském jako o místě, kde Bůh soudí, jako o »vrchním soudu« na rozdíl od »nižšího soudu«, soudu pozemského, na němž rozhodují učitelé Bohem ustanovení!

Ježíš objasňuje obraz o moci klíčů obrazem druhým, v němž ještě jednou mluví o rozhodování na nebi i na zemi: »Cokoli svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi; cokoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi.« Slova »svázati« a »rozvázati« ve smyslu výkonu duchovní moci byla tak známa, že Flavius Josephus, který se jinak snaží psátí dobrou řečtinou, doslovně je přejímá z aramejštiny a ponechává je bez výkladu. Petr tedy dostává moc zastupovati Boha na zemi. Oba obrazy, o klíčích i o svazování a rozvazování, snad ani nebyly chápány jako úplně rozdílná přirovnání; neboť místo »svázati a rozvázati« se užívalo někdy slov »odemknouti a zamknouti«.

»Brány pekelné ji nepřemohou!« Už je tu obec nějaká, obec satanova; z bran podsvětí bude útočiti na novou obec Boží na zemi; ale nikdy se jí nepodaří přemoci ji.

Byl pokus prohlásiti rozmluvy u Caesareje Filipovy za pozdější vsuvku. Tomu odporuje již ta okolnost, že se najde sotva jiné místo v evangeliích, na němž by se hromadilo tolik aramejských slovních obrátů. Jen v aramejštině se mohlo říci: »Ty jsi Petr, skála« - v řečtině je slovo skála ženského rodu. Aramejské jest rčení »na této skále« ve smyslu »na tobě, skálo«, aramejský jest výraz »tělo a krev« místo »člověk«, aramejský jest obraz o »klíčích« a o moci »svazovací« i obraz o »branách pekelných«.

První předpověď utrpení.

Tu přikázal Ježíš přísně učedníkům svým, aby nikomu neříkali, že on jest Mesiáš. Od té chvíle jim však počal ukazovati, že Syn člověka musí jíti do Jerusalema a tam mnoho vytrpěti; bude vydán opovržením a zabit od starších, velekněží a zákoníků, třetího dne pak vstane z mrtvých. Pravil to velmi jasně. I pojal ho Petr stranou a počal mu domlouvati, říka: »Pro Boha, Pane! Ať se ti to nikdy nestane!« A Ježíš obrátiv se a spatřiv učedníky, pravil Petrovi: »Odstup ode mne, satane! Svůdcem jsi mi! Nesmýšlíš jako Bůh, nýbrž jako lidé!« (Luk. 9, 22, Mar. 8, 31-33, Mat. 16, 20-23.)

Jestliže pán na delší dobu odcestoval, odevzdával klíče zástupci a správci i se všemi pravomocemi. Přední velkostatkáři palestiniští meškají značnou část roku v Damašku nebo v Kahýře.

S nadšením v srdci se ubírali učedníci do rodných krajin po boku Mistra, který se byl slavnostně prohlásil za Mesiáše. Nic nespojuje lidi tolik jako společná tajemství. *A nyní tato slova!* Nikoli pobyt u pohanů, nýbrž pobyt v Izraeli, a v Izraeli zase pobyt v Jerusalemě byl pro Ježíše nejnebezpečnější a v Jerusalemě pak nikoli chudí a nepatrní, nýbrž nejvyšší úřadové, starší, velekněží a zákoníci mu ukládali o život.

Temné chmury kalily Petrovi radost z budoucího odevzdání klíčů. Bylo tomu u Ježíše jako u velmožů země? Že pán odešel a zanechal zástupce a správce o samotě? Jen po boku Mistrově by ho těšilo nositi klíče! A nyní chtěl Ježíš jíti do Jerusalema, aby tam trpěl a umřel! Kam se pak podělo nové království?

Rybář od jezera Genezaretského se dal strhnouti svým prudkým srdcem. Vždyť on, budoucí náměstek, má také právo do toho mluvit! Nicméně cítil, že nebylo

vhodné varovati Ježíše před ostatními. Proto hledal ve své horlivosti příležitost mluvit s Mistrem o samotě. Dlouho to nemohlo trvati, proto tím důrazněji to učinil.

»Pro Bůh, Pane, ať se to nikdy nestane!«

»Odstup to od tebe!« říkávají palestinští za každou špatnou zprávou, na př.: upadl a umřel - odstup to od tebe. Buď toho uchráněn! Týmž rčením oslovil patrně i Petr Mistra.

Petr již na to nemyslí, že krátce předtím prohlásil, že Ježíš jest Syn Boha živého.

Již přicházeli ostatní učedníci; chtěli věděti, o čem se oba radí, a po veliké chvíli v Caesarei na Petra také poněkud žárlili. Rychle především ukončil Ježíš rozmluvu a pravil Petrovi:

»Odejdi ode mne, satane! Svádíš mne! Nesmýšlíš jako Bůh, nýbrž jako lidé!«

Učedníci zůstali zaraženi. Jiskra onoho hněvu, který byl Mistru vlastní, zasvitla v tváři Ježíšově, a to v rozhovoru s učedníkem, o němž z žárlivosti přehánějíce, mysli, že mu Mistr více dovoluje než ostatním.

Ale již přehlušila dobrota v nitru Ježíšově jeho přísnost. Všichni byli jeho milí učedníci, ukvapený Petr i zvědavci, kteří naslouchali. Milovali ho a byli pevně odhodláni při něm setrvati. I nesměl již déle otálet, aby jim odhalil, jakými temnotami vede cesta pro něho i pro všechny, kteří se chtěli dostat do slávy Otcovy.

»Chce-li kdo ke mně se přidati, zapři sebe sám, vezmi kříž svůj na sebe a následuj mne.«

Slova ta byla jako tvrdé, pevné uchopení za ruku. Za prvního překvapení bylo jim asi, jako by je Mistr nemiloval jako oni jeho, protože jim nesliboval, čeho žádali, nýbrž věci větší (jichž ještě nechápali).

»Vezmi na sebe kříž svůj a následuj mne . . .«

Slova ta zněla podivně. Znamenala odsouzení k nejhorší potupě! Jak jen mohlo Mistru něco takového napadnouti! V tehdejších neklidných dobách se velmi často stávalo, že zločinci umírali na kříži: Ubohý odsouzenec si nesl příčnou kládu na ramenou na popraviště. Jejich horká krev se bouřila proti této představě.

Ježíš vháněl ji takřka nazpět do jejich srdce. Ano, kdo ho nechtěl ztratiti, musil ho následovati na cestě křížové, nesměl se zbaběle vyhýbati bolesti na vlastním těle ani řečem a pohledům jiných lidí. Brzy bylo třeba nejsmělejší odvahy, chtěl-li se kdo hlásiti k Ježíši Nazaretskému.

»Neboť kdo by chtěl život svůj zachovati, ztratí jej; kdo by však ztratil život svůj pro mne a pro evangelium, zachová jej. Co prospěje člověku, byť celý svět získal, duši však ztratil? Neboť co má takovou cenu, aby ji tím nazpět vykoupil? Kdo však se bude styděti za mne a za slova má v tomto pokolení cizoložném a hříšném, za toho bude se styděti také Syn člověka, až přijde v slávě Otce svého se svatými anděly.«

Temnotami smrti vedla cesta, kterou s ním učedníci museli kráčet, ale po noci nastávalo ráno a sláva větší, než cokoli bylo možno mysliti. Oni, kteří při něm vytrvali, dožili se dní, kdy se jeho království šířilo po celé zemi; a zásvit toho měli někteří spatřiti již za málo dní. **»Jsou tu někteří mezi přítomnými, kteří neokusí smrti, dokavad neuzří království Boží přicházeti v moci.«**

Proměnění.

Po šesti dnech pojal Ježíš Petra, Jana a Jakuba a odvedl je samotné na horu vysokou. A když se modlil, proměnil se vzhled jeho: i zastkvěla se tvář jeho jako slunce a roucho jeho zářilo jasem, že by ho žádný bělič na zemi tak nevybíli. A hle, dva muži rozmlouvali s ním - Mojžíš a Eliáš, kteří se ukázali ve slávě a mluvili o jeho smrti, kterou měl podstoupiti v Jerusalemě. (Mar. 9, 2-13, Mat. 17, 1-13, Luk. 9, 28-36.)

Po šesti dnech dorazil Ježíš s učedníky k úpatí hory. I vzal Petra, Jakuba a Jana s sebou na vrchol. Ostatní učedníci měli v nejbližší osadě počkati na jejich návrat.

Bylo léto. Čím výše vystupovala skupinka, tím lépe viděli přes horská pásma i roviny mezi ně vklíněné.

V tu dobu zřídka uhlídáme na obloze pravé mraky; mlhy vždy zrána táhnou od moře nad krajinou, rozplynou se na horkých paprscích slunce a suchý vzduch je pohltí. Je po žních. Trní a bodláčí, jež vystřídají na polích obilí, odkvetly a jejich semena dozrála. Vyschlá a světlým prachem zavátá pole sotva se rozeznají od nevzdělaných ploch. Všechno se ztrácí ve stejnorodé žlutohnědé barvě, na níž plovou jako ostrovy zelené skvrny.

Záplava slunečního světla zalévá zemi. Kolem doko-la se tyčí, pronikající hustým třpytem jas vzduchu, táhlá vybroušená temena horských pásem: třpytí se lo-žiska světlého, zvětralého vápence. Mezi kamením pro-ráží tmavozelené křoví.

Podle všeho začal Ježíš vystupovati na horu teprve nějakou dobu po poledni; když slunce stojí nejvýše, lidé v Palestině nechodí na cesty. K večeru pak zavěje každý den přes hory a doly západní vítr. »Věje vítr od západu, vstaň a vyjdi ze stínu,« zpívá se v písni.

Třem učedníkům asi nešlo na rozum, proč Ježíš nepustil s sebou ostatní učedníky. Vždyť, bude-li se Ježíš modliti tak dlouho jako obyčejně, byli by nuceni na hoře přenocovati.

Nelekali se ani dost málo noci pod širým nebem. Vždyť za horkých letních nocí každý prchal před dusným vzduchem těsných bytů; zahaleni pláštěm, majíce kámen nebo dřevo za podušku, lehali si lidé na plochou střechu; často si zřídili z větví budku, podobnou budkám na vinicích.

Večerní vítr přinášel ochlazení - a učedníci po namáhavém výstupu usnuli. Byli probuzeni oslnivým jasnem. Když zvedli zrak, uzřeli, že lesk vychází z těla Ježíšova. Jeho tvář se stkvěla jako slunce a zář jeho těla pronikala rouchem a zahalovala je. Dva muži byli při něm rovněž v záplavě nádhery. Z jejich slov poznali, že to byli Mojžíš a Eliáš; a oba mluvili s Ježíšem o tom, co učedníci nechtěli pochopiti: - o utrpení a smrti v Jerusalemě.

Patře na to, zapomíná Petr na vše ostatní. Když Mojžíš a Eliáš odcházejí od Ježíše, hledí je pohnouti, aby zůstali, říká Ježíšovi:

»Mistře, dobré jest nám zde býti! Chceš-li, uděláme tři stánky, tobě jeden, Mojžíšovi jeden a Eliášovi jeden!«

Tři pánové a tři služebníci! To se výborně hodí. Tak je to zvykem u vznešených lidí. Páni spí v palácích nebo ve stanech, služebníci leží zabalení v plášť před vchodem na holé zemi - jak to vidáme podnes v Palestině a v Egyptě. K ránu se na výšině citelně ochladilo. Ve stáncích z větví stromových by Ježíš, Mojžíš a Eliáš byli výborně chráněni, myslil si Petr. Ušlo mu, že

Mojžíš i Eliáš i Ježíš ve stavu, v kterém byli, netrpěli chladem ani rosou a že proto také nepotřebovali pozemského obydlí.

Nad homolí hory se utvořil zářící mrak a sestoupil na zem jako stan; Mojžíš a Eliáš v něm zmizeli.

Tři učedníci dosud nepomyslili, odkud se oba mužové dostali na horu. Když pak viděli, kam zmizeli, vmísila se bázeň a děs do jejich radosti. Nyní, když Ježíš stál sám pod oblakem, zazněl s nebe hlas, který volal: »Tento jest Syn můj milý! Toho poslouchejte!«

Učedníci, kteří se tak důvěrně stýkali se Synem Božím, uslyševše tento hlas, vrhli se k zemi. - Nejvyšší byl nablízku.

Pak ucítili, že se jich Ježíš dotkl. Opět vzhledli. Avšak všechno zázračné od nich zmizelo. Ježíš stál před nimi v šatech, které se podobaly jejich šatům.

Učedníci hořeli touhou povědětí dole druhům o zázračném proměnění Mistrově. Cestou dolů přikázal jim Ježíš, aby o těchto událostech mlčeli, dokud »nevstane z mrtvých«. Sestupující houštím i řídkým lesem, hovořili učedníci sami mezi sebou, co asi mají slova »vstáti z mrtvých« společného s počátkem nového království. Podle jejich mínění bylo by bývalo právě na hoře všechno co nejlépe připraveno k ohlášení nového království. Proč nešel Eliáš s nimi dolů? Vždyť se stále říkalo, že půjde před Mesiášem. Majíce toto na mysli, zeptali se Mistra: »Proč tedy říkají zákoníci, že dříve má přijíti ještě Eliáš?«

Ježíš odvětl: »Ovšem, že Eliáš přijde a napraví všechno. Ale kterak třeba vykládati slova Písma, že Mesiáš má mnoho trpěti a býti vydán opovržení? K tomu vám pravím: Eliáš již přišel. Ale neuznali ho a učinili mu,

co se jim zlíbilo. Tak i Syn člověka bude trpěti od nich.«

Eliášem prvního příchodu Ježíšova byl Jan. Předchůdcem Mesiášovým byl také v tom, že přes svou horlivost nenalezl stoupenců; na jeho osudu bylo možno poznati, co čekalo Mistra.

I skončilo se proměnění na hoře novou připomínkou potupné smrti.

Loučení s jezerem Genezaretským.

Tehdy počal pronášeti žalobu na města, v nichž se událo nejvíce zázraků, že neučinila pokání:
»Běda tobě, Korozain, běda tobě, Betsaido!«
(Mat. 11, 20-24, Luk. 10, 13-15.)

V tu dobu aneb o několik týdnů později, mezi slavností stánků a slavností posvěcení chrámu, rozloučil se Ježíš navždy s jezerem Genezaretským. Kdy Ježíš prozradil učedníkům, co jím tehdy zachvívalo, nevíme; avšak najednou propukl žal a zármutek zhrzené lásky navenek a vlil se do slov této obžaloby:

»Běda tobě, Korozain! Běda tobě, Betsaido! Kdyby v Tyru a Sidonu byly se udály zázraky, které se děly ve vás, byli by dávno v žínici a popelu učinili pokání. Avšak pravím vám: Tyru a Sidonu bude lehčeji v den soudný nežli vám!

A ty, Kafarnaum, zda jsi nebylo povýšeno až do nebe? Až do pekla budeš svrženo! Kdyby v Sodomě byly se udály zázraky, které se děly v tobě, byla by zůstala až podnes! Avšak pravím vám: Zemi sodomské lehčeji bude v den soudný nežli tobě!«

Naposled pohlédl Ježíš na modrozelené vody uprostřed svahů spálených jako poušť a na hustě osídlené

pobřeží. Tudy se táhlo hustě vedle sebe nasázené ovocné stromoví, tvoříc nyní v pozdním létě šedohnědé a tmavozelené pásmo mezi vodami a svahek horstva. Lidé tam neměli nedostatku vody; vždyť i jezerní voda byla pitná. Okolní role, vinice a sady netrpěly suchem; neboť čerpadla odváděla vodu dále na souš. Ale Ježíš předvídal, jak poušť s výšin kolem bude sestupovati: - nádherné zahrady a sady budou odumírati, domy se rozpadnou do písku. Z četného obyvatelstva u jezera nezbude nic.

Krajina judská. (Přehled.)

Judsko je vysočina s nesčetnými, skoro stejně vysokými, kulatými nebo táhlými horskými hřbety. Skládají se z vápence, který těžko zvětrá. Na plochých temenech hor svítí ložiska v neladu seskupené kamenné ssuti, mezi níž se daří nanejvýš ještě nízkému trní a bodláčí. Tyto rostliny působí na oko podobný dojem jako vřes na stepi a alpské růže v Alpách. Vrstvy těchto horských pásem probíhají vždy vodorovně; jednotlivé okraje jejich vystupují dopředu jako bílé lišty; občas jsou přeříznuty hluboko vyrytými koryty, které směřují do údolí. Za lijavců při průtržích mračen řítí se jimi voda do hlubiny, odplavujíc to malé množství prsti, které se bylo na svahu udrželo. Údolí bývají většinou bez vody; jenom na ojedinělých místech, na př. v Jerusalemě a Betlemě, jsou větší kotliny s dobrou orníci.

Vyskytují se dvě zemědělské rostliny, jimž se právě na takové půdě ze zvětralého vápence výborně daří: jsou to vinná réva a oliva. Obě mají zvláštnost, že pro-

niknou půdu daleko široko nejjemnějšími ssacími kořínky. Jestliže průtrže mračen strhnou zdivo teras a odplaví hlínu, možno viděti kořeny rév, jejichž spleť má délku deseti metrů a větší. Révy poměrně snadno snesou letní vedro; chytají rosu do svých listů jako do misek. Lesk úponků na žlutošedé vyprahlé půdě jest jedna z nejsvéráznějších přírodních krás této země. Vinařství nyní oproti době Kristově ovšem upadlo; Mohamedův zákaz vína působil. Jak to asi tehdy vypadalo, lze ještě usouditi podle krajiny hebronské, bohaté na révu.

Stejně jako réva naplňuje i oliva půdu pod sebou hustou sítí vláknitých kořenů. Proto se víno a oliva nesázejí na témž pozemku; jejich růst by byl vyčerpávajícím podzemním bojem mezi kořeny.

Zemí olivy je Judsko podnes. Olivě se daří nejlépe tam, kde musí »vyssávat olej ze skály«. Proto se kolem judských osad naskýtá vždy týž pohled. Nejbližší obydlí anebo v dolině se táhnou kousky rolí a vinice, pokud ještě jsou zachovány; pak následují olivové sady. Stromy stojí v řadách; čím blíže k hoře, tím řidčeji jsou sázeny a tím hůře se jim daří. Zdá se, že oliva nikdy není opravdu mladá; listy nových výhonků, potažené jemnou jakousi plstí, už jsou pevné a husté jako listy starých, vyvinutých větví a mají s nimi tutéž barvu. Listí olivové je téměř bez šťávy, proto také lehké; vznáší se více ve vzduchu, než aby viselo na tenkých větvičkách a je zatěžovalo. Listy nejsilnějších ratolestí stojí zpřímá; na spodní straně svítí stříbrnou šedí, která se na silném světle Východu z daleka třpytí.

Porovnáme-li obrazy v podobenstvích Ježíšových se skutečným obrazem krajiny a čím déle o tom přemýšlí-

me, tím nápadněji se nám cosi jeví: Proč se Ježíš v podobenstvích nikdy nezmiňuje o olivě? - Neznáme odpovědi, leč když si představíme, že tento strom nikdy nejmenoval, protože nebyl podobenstvím pro jeho učení, nýbrž podobenstvím pro něho samého a že mu neustále připomínal hodiny pod olivami v Getsemaně.

Zcela jinak je uzpůsobena třetí zemědělská rostlina Judska, fíkovník. Miluje sice hlubokou půdu, ale nevyžaduje velkého prostoru na kořeny a je vděčný za sebe menší péči. I hodí se zvláště k tomu, aby se sázel na vinice a na pole vedle hlavních plodin.

Listy jsou tlusté a tmavozelené, jakoby vyleštěné, mají silné stopky a svou vahou táhnou větve k zemi. Tento strom shazuje listí, které zase doroste, teprve když už je tu letní teplo. Fíky mají na vysočině judské, kde nedozrávají datle a kde se nedostane tolik zeleniny, velkou důležitost; plody čerstvé i sušené jsou pravou lidovou potravinou. Seděti pod fíkem, nesoucím zralé ovoce a obepjatým révami s hrozny, znamená ve Starém zákoně plnost blahobytu.

Nároky na péči, kterou tyto tři zemědělské rostliny vyžadují, jsou označeny příslovím: Vinná réva je slečinka; stále dá nějakou práci; fíkovník je selka, která si většinou pomůže sama; oliva je beduinka, která vůbec nic nepotřebuje.

S nesnášlivostí olivy souvisí, že se v Bibli často uvádí vedle sebe vinný kmen a fíkovník, ale nikdy oliva s révou nebo fíkovníkem pohromadě.

Středem Judska byl Jerusalems, město velkých shromáždění lidových a poutních slavností. Působil na poměrně chudý horský kraj judský jako velkoměsto dnešní doby; v jeho okruhu se vyvine jakási směs selského

i městského života. Rozdíly mezi bohatými a chudinou se přiosťují, zevnější způsob života se podle toho měnil.

Že se v podobenstvích Ježíšových zrcadlí svéráz Judska, už jsme pověděli a při jednotlivých podobenstvích ještě zvlášť o tom promluvíme.

SLAVNOST STÁNKŮ PŘED UTRPENÍM

Odchod karavany poutníků z Kafarnaum.

Byla pak blízko slavnost židovská, slavnost stánků. I řekli Ježíšovi bratři jeho: »Odeber se odtud a jdi do Judska, aby také učedníci tvoji uviděli skutky, které činíš. Vždyť nikdo nečiní nic skrytě, chce-li přesto na veřejnosti něco znamenati. Činíš-li tyto věci, zjev se světu!« Nevěřili totiž v něho ani bratři jeho. (Jan 7, 2-9.)

Zatím co Ježíš ještě meškal v Kafarnaum v domě Petrově, přiblížil se čas, aby se poutnická karavana vydala na cestu k slavnosti stánků. Podobně, jako je odchod mohamedánských poutníků do Mekky velikou oficiální slavností, bývalo i tehdy loučení poutníků na jednotlivých shromažďovacích místech spojeno s oslavou, jíž se každý zúčastnil.

Izraelité z vysočiny galilejské sestupovali k jezeru a scházeli se ve městech na pobřeží. Více lidí z příbuzenstva Ježíšova - blízcí příbuzní se u všech jižních národů nazývají bratři - přišlo tedy do Kafarnaum a vyhledalo Ježíše, chloubu rodiny, v domě Petrově. Věděli, jak Ježíši u lidu vážnosti ubývalo. Ale co na tom záleželo, že ho Galilejští opustili, jen když se pro něho prohlásí vůdcové lidu v Jerusalemě! Nerovnálo se to bláznovství, že se v opovržené Galilei špinil s rybáři, sedláky a celníky? Ježíš se jim zdál příliš ostýchavý a neobratný; nedovedl ukázati své síly a schopnosti na prvním místě! Srovnávalo se to úplně s mravou země, když se domnívali, že příbuzenstvo mu musí v této věci pomoci. S výmluvností, jakou mívají příbuzní v takových případech, dávali Ježíšovi dobrou radu:

»Odeber se odtud a jdi do Jerusalema, aby také učedníci tvoji viděli skutky, které činíš. Nikdo nečiní nic skrytě, chce-li zároveň něco znamenati na veřejnosti. Činíš-li tyto věci, zjev se celému světu!«

Ježíš měl opravdu v úmyslu spěti jednou v čele poutnických zástupů k Jerusalemu a dáti se tam slavnostně pozdraviti. Ale tento vjezd měl v zápětí smrt; proto se nesměl státi před chvílí, na kterou mu Otec určil smrt. Ježíš to v odpovědi příbuzným naznačuje:

»Čas můj ještě nepřišel, ale pro vás je vždycky pravý čas! Vás nemůže svět nenáviděti, mne však nenávidí, neboť já vydávám o něm svědectví, že skutky jeho jsou zlé. Vy jděte na slavnost, já však s vámi nepůjdu, neboť čas můj ještě nepřišel.«

Ježíš těmito slovy odmítá cestovati s karavanou. Víc o svých záměrech neprozrazuje.

Nálada na slavnosti stánků. (Přehled.)

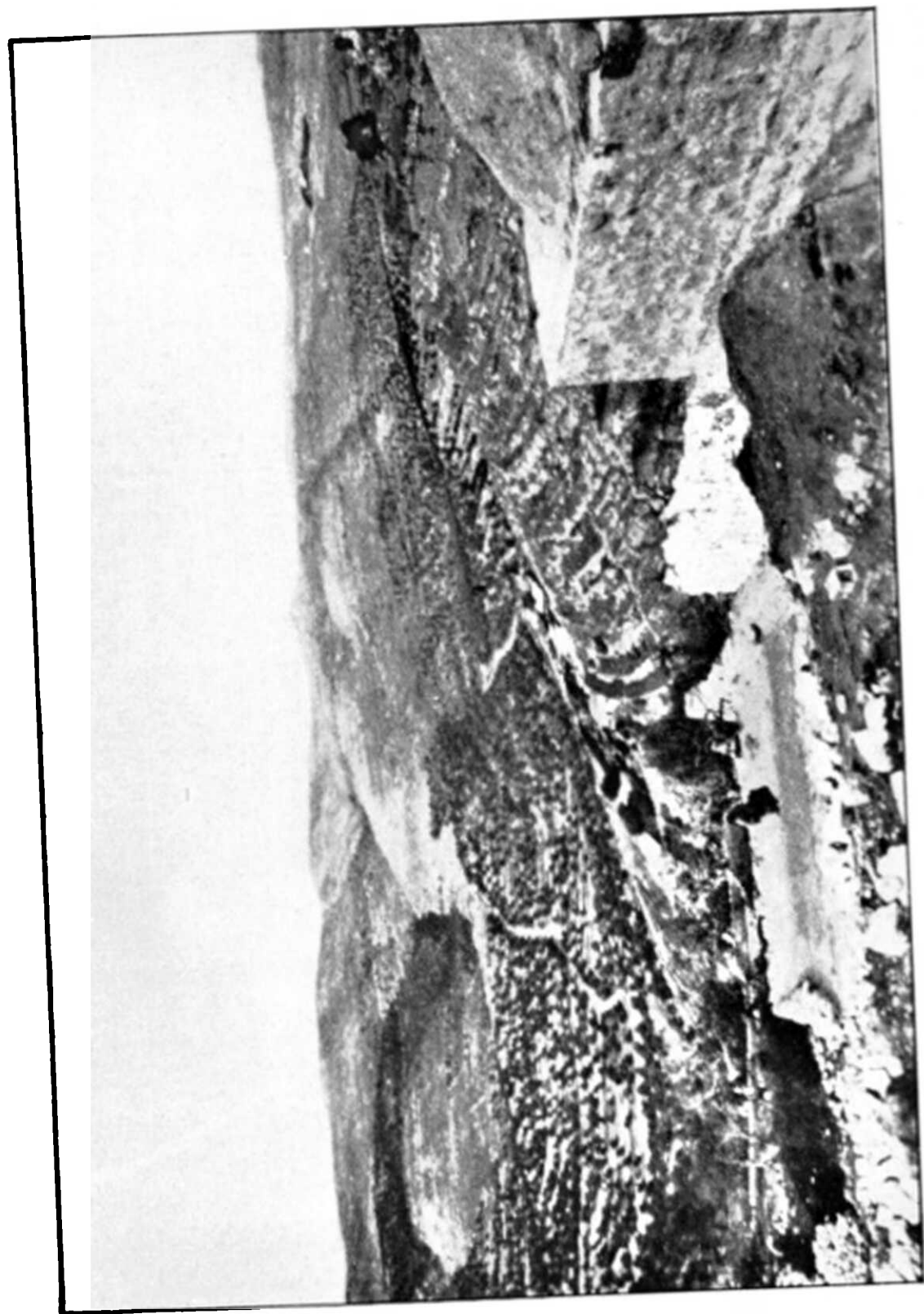
Když však bratří jeho odputovali na slavnost, odebral se tam i on nikoli zjevně, nýbrž sám. (Jan 7, 10.)

Slavnost stánků nebyla nejpřednější, ale byla slavností u lidu nejoblíbenější. Byla ustanovena na památku toho, jak Bůh vedl národ izraelský pouští, a zároveň byla děkovnou slavností za úrodu (proto se nazývala »svátkem sklizně«) a prosebnou za dešť a za zdar úrody roku příštího. Touto slavností se opět zahajovaly prosby o dešť, které se byly zakončily o velikonocích. Slavnost se konala v měsíci září.

V tu dobu bylo obilí už všude, i v horách judských, sklizeno. Na oslech a na velbloudech bylo dopraveno na humno, tam přes ně hnali zvířata, buď zapřažená

Vysočina Judská.

Tento snímek nám podává i jako celek i v podrobnostech obraz Palestiny vůbec a Judska zvlášť. Hory se skládají ze samých vodorovně ležících vrstev, které jsou jako stupně postaveny na sebe. Tyto přirozené terasy pak doplní, rozšíří a rozmnoží lidská práce. Prudké děté zimní splaví zvětralou půdu s plochých temen do údolí, proto jsou výšiny holé a pusté. Za doby Kristovy bývaly tu a tam zajisté ještě háje. Na nejspodnějších terasách se seje obilí a vysazují révy. Za doby Kristovy před Mohamedovým zákazem vína bývalo v Judsku mnohem více vinic než nyní. Na největší části obdělávaných polí najdeme fíkovníky. Jednotlivé fíkovníky i se stínem možno rozeznat na nově zoraných pruzích orné půdy. Snímek byl vzat v prosinci; právě se začalo s oráním. Fíkovníky mlvají tou dobou ještě v nitru koruny několik zažloutlých listů. Nad obdělávanými pruhy lze viděti, jak se táhnou a vinou staré terasy, které za dob Ježíšových bývaly rovněž osázeny. Řády tmavých, košatých stromů jsou olivovníky. Velmi dobře je znáti, jak se vzájemná vzdálenost stromů směřem ke kamenitým výšinám stále zvětšuje a koruny jejich stále zmenšují: přibližují nám jako výrážka na světélé stráni. V popředí jsou ukázky ze starých osad: vpravo je klenutá, hlinou pomazaná kopule; uprostřed spočine zrak na udupané hlíněné střeše domu. Ta se před deštěm posype řezankou a uválčuje. Otvor, kterým se svádí voda do cisterny, vidíme vpravo v rohu. Děti se naklánějí přes okraj a křičí dolů do dvora. Má-li se ve vsi konati důležitá shromáždění, vystoupí šejch na střechu, aby promluvil řeč: »Co vám pověděl šeptem do ucha, rozhlášte se střechi!« Jinak bývá na střeše pánem žena. Tam se suší brozny a svatojanský chléb, fíky a tabákové listy, na palivo pak výkaly a otrůpky umrých haluzí a čersrvé uhnětené hlíněné džbány se stavějí na žhoucí slunce. Markova věta: »Odkryli střechu a učinivše otvor, spustili nemocného na noskách« stane se pak pochopitelnou. Mezi domem a okrajem obrazu trčí do vzduchu větve několika bezlistých fíkov-

Vysočina Judská.

do válce nebo bez něho, za západního větru přehazovali rozdrčené obilí, hromady zrn provívali a za slavnostního ticha je odměřili a konečně odvezli zrní domů a uložili je v hliněných nádobách. Hrozny už byly uřezány, vyjímaje ty, jejichž zrání lidé schválně zdrželi tím, že je zastínili. Vinná šťáva, lesknoucí se na slunci jako čerstvá krev, rozlévala se pod nohama vinařů, kteří ji vyšlapávali z hroznů, a odtékala stružkami do jam, odkud ji nabírali do džbánů. Ve stejnou dobu dozrály též fíky všech druhů: zelenavě žluté a hnědé, které byly uvnitř bílé, a tmavomodré, uvnitř světle červené. Po několik týdnů celá rodina nebo její část nechodila domů z vinice, v níž stály fíkovníky. Olivy byly ještě zelené, ale dosáhly již plné velikosti a začínaly se nalévat drahocenným olejem.

Letní květena, samé to rostliny, které se chrání proti úpalu žhoucích paprsků oděvem chloupků nebo brněním z lesklých, tvrdých a ostnatých pokožek listových, jako: různé druhy máty a mateřídoušky a rozmanité bodláčí, nyní zdřevnatěla a odumřela. Půda se proměnila všude tam, kde noha lidská nebo kopyto zvířecí častěji na ni vkročí, v prach jemnější, než je nejjemnější mouka; prach se zvedá z cest a tvoří mraky tak lehké, že se udrží dlouho ve vzduchu; klade se na kůži, která tím vyschne, zahnížďuje se do šatů a vniká do všech domů. Koryta potoků, která na jaře a na počátku léta ještě vydávala vodu, leskla se jako vyschlé žlaby mezi tmavým houštím.

Když se čerpá z cisterny, nutno spustiti vědro až ke dnu, a když se vytáhne, plave v něm všelijaká špína. A přece musí lidé býti rádi, dostanou-li aspoň něco vody nahoru a mohou-li ji dát ochladit ve velkém, pro-

pustném džbánu a učiniti ji aspoň poněkud pitnou.

Zdá se, že poušť pohltila krajinu, jen mezníky a hromady vytlučených kamenů označují, kde leží oddělené pozemky. V bělavých i žlutavých odstínech, podoben krajině, která se nikdy nezelenala a nikdy nezelená, prostírá se kraj pod oblohou stkvějící se jasným světlem.

Jakmile se však dá do podzimních dešťů, probudí se v zemi nový život; ze všech trhlin a štěrbin znovu klíčí a vyráží a vzhled kraje se mění každým dnem. To znamená po úmorném letním žáru totéž, co pro nás jaro po smrtivých mrazech zimních.

Co v této době prožíval každý jednotlivec, uvědomoval si po osm dní slavnosti stánků celý národ. Dostavoval se před Hospodina, aby mu pln radosti poděkoval za dary uplynulého roku a zároveň poprosil, aby Bůh v příštím roce osvěžoval zemi poušti podobnou nebeským deštěm a aby ji probudil k životu proudy vod, řinoucích se z mraků.

Nebydlilo se o této slavnosti v těsných komnatách, nýbrž ve vzdušných stáncích, jaké se jindy zřizovaly na vinicích a na střeších. Na opěry zakončené vidlicí se položily nosné tyče a nad ně rákosí a větve s hustým listím. Rozumí se samo sebou, že i Ježíš bydlil po svém příchodu v polovičce slavnosti s učedníky ve stáncích. Svah hory Olivetské byl za stanoviště pro takové stánky jako stvořený, neboť pod olivami se nic jiného nesázelo. Není tedy vyloučeno, že Ježíš v těchto dnech meškal již v zahradě Getsemanské.

Jen muži byli povinni bydliti ve stáncích; museli tam také jísti a spáti. Zkrátka, platilo pravidlo: Po celých sedm dní má člověk pobývati ve stánku trvale,

ve svém domě jen přechodně. Aby se to navenek naznačilo, brali lidé s sebou do stánku »pěkné nářadí« a zdobili jej granátovými jablky, hrozny a věnci z klasů. O rabbim Gamalielovi (80 po Kr.) se vypravuje: Když mu přinesli dvě datle a nádobu s vodou, pravil: Odnesete to do stánku! Tak přesně zachovával povinnost jísti ve stánku. Pobyt ve stánku se pokládal za znamení díky za dobrodiní Boží během putování na poušti. Jakoby bezděčně se tím stánky staly náznakem ochrany Boží vůbec.

Nikdo neopominul přijíti včas do Jerusalema; neboť první noc této slavnosti byla něco, nad což si Izraelita nic vyššího představit nemohl. Zatím co svítily na všech římsách a oknech chrámu lampy a na vysokých stožárech velké ohně, zpíval chrámový sbor na patnácti stupních mezi nádvořím žen a nádvořím mužů žalmy stupňové. Do letní noci s oblohou tajuplně zahalenou v černý samet a se spoustou hvězd svítla pohyblivá světla pochodňového tance, jehož se účastnily dokonce i vznešené osoby jerusalemské a přísní zákoníci. Temnota zvučela jásotem diváků jako asi dnes při slavnostním osvětlení v předvečer narozenin Mohamedových.

Oběť za obětí následovala pak den co den. A mezi tím lidé, blaženi tím, co viděli, čekali na to, co ještě mělo přijít. Kdežto první dni slavnosti byly zasvěceny díkům, vyjadřovaly poslední dni slavnosti prosbu o dešť, který měl probuditi nový život ve vyprahlé zemi. Z pramene Siloe, který se prýštil z nitra hory chrámové, naplnila se zlatá konev vodou. Za ranní oběti sestoupil kněz a donesl ji k oné bráně chrámové, která právě od této slavnosti dostala jméno brány vodní.

Tak čekali kněžstvo i lid; uvítali kněze hlasem trub

a sborovým zpěvem. Pak se ubírali k velkému oltáři zápalnému; velekněz vylil vodu u obětního oltáře do misky. Zatím říkali kněží verš žalmu: »S radostí budete čerpati z vod spásy!« K tomu zazníval hlas trub nad lidem, který se vrhal k zemi.

Sedmkrát obešli potom kněží oltář, nesouce v pravici kytici. Do ní náležela větvička malého citronovníku, zvaného ethrog, ratolest palmová, dva proutky vrbové a tři větvičky z myrty. Zprávy rabínů i Flavia Josefa doslovně souhlasí. Užívání palmových ratolestí, rovněž tak výjev při vjezdu Ježíšově předpokládá, že tehdy bylo u Jerusalema více palem než dnes. Podle naší mluvy byla by kytice náboženským »slavnostním odznakem«. S kyticí v ruce se lidé účastnili bohoslužby, modlili se a procházeli se po ulicích. S kyticí vstoupil Ježíš i s družinou učedníků do chrámu.

Když kněží při zpěvu 128. žalmu dospěli až k místu, které zní: »Hošiannah! Ach, Pane, pomoz! ach, Pane, dej nám zdar!« mávali kyticí. S nimi vznášel shromážděný lid prosby o požehnání Boží k nebesům.

Ne bez důvodu pravilo přísloví: Kdo neviděl jásot na místě nabírání vody (jásot o oslavách slavnosti stánků v chrámě), neviděl dosud jásotu vůbec! Žádná jiná slavnost nepůsobila tolik radostného vzruchu. Bylo třeba jen muže, který by byl strhl lid plamennými řečmi proti nepřátelům země, proti Římanům, a povstání vybuchlo. Nebylo bez důvodu, že příbuzní Ježíšovi navrhovali, aby se právě o této slavnosti v Jerusalemě veřejně projevil.

Vystoupení Ježíše Krista uprostřed slavnosti.

Tedy Židé hledali ho o slavnosti a pravili: »Kde jest on?« A bylo mnoho šepotu o něm v zástupu. Jedni říkali: »Dobře to myslí!«, druhí pravili: »Kdepak, on svádí lid!« Ale přece nikdo nemluvil o něm zjevně, neboť se báli Židů. Když pak slavnost byla již v polovici, Ježíš vešel do chrámu a učil. I divili se Židé, říkouce: »Kterak tento zná Pisma, neučiv se?« (Jan 7, 11-36.)

Nálada o slavnosti v Jerusalemě nebyla tentokráte již od počátku žádným volným ani bezstarostným veselím. Všechny ovládala myšlenka, jak se asi skončí boj zákoníků a farizeů proti Ježíši. Ze strachu před vůdci stran se lidé bavili o Ježíši Nazaretském jen v malých skupinách a tlumeným hlasem a ohlíželi se ostražitým zrakem, neblíží-li se někdo. Někteří podlehlí vlivu štvání; kdežto jedni říkali: »Myslí to dobře!« tvrdili tito s největší rozhodností: »Kdepak! Svádí lid!«

Žádný syn, který svého otce opravdu miluje, nese, aby ho někdo označoval ne za skutečného, nýbrž za přijatého syna otcova! Celá duše se bouří proti takovéto domněnce. Se žádným titulem nebude syn spokojen, budou-li mu jej nabízet s podmínkou, že se vzdá práva býti pokládán za pravého syna otcova.

V tomto postavení byl Ježíš vůči Židům. Byli by ho uznali, kdyby se byl spokojil s titulem »Mesiáše«, jak mu oni rozuměli.

Zvláštní význam této slavnosti záležel pak také v tomto: Ježíš prohlašuje vůči svým protivníkům neodvolatelně, že se nikdy nevzdá svého prvního titulu, titulu Syna Božího, neboť jest pravý Syn Boží.

Polovice týdne slavnosti již uplynula, když se objevil v chrámě muž, o němž se ze strachu před úřady jenom šeptalo. Lidé pak meškali v době mimo slavné bohoslužby na širokých dvorech chrámového náměstí a v síních, které byly kolem dvorů. Tam bývalo vždy něco vidět nebo slyšet. Vynikající zákoníci, jako třeba Hillel a Šammai, sedávali v síních na stoličkách a přednášeli; každý si mohl poslechnouti, sedě buď s nohama zkříženými na zemi nebo stoje v pozadí. V radostné slavnostní náladě chodili lidé od jednoho ke druhému, vyptávali se na jména jednotlivých učitelů a naslouchali jim.

Když vstoupil Ježíš, kterého pronásledovali, na nádvoří chrámové, jal se přednášeti podobně jako zákoníci. Bylo to po prvé. Kvapem se rozšířila zpráva o tom po ostatním nádvoří, ležícím na slunci. I farizeové a zákoníci se brzo dostavili.

I seděl Ježíš před posluchači a přednášel jako zákoníci. Kdo chtěl učit, musil dlouho choditi do učení, musil se naučit čísti správně úryvky z Písma i s přízvukem a konečně si musil vštípiti zvlášť v paměť výklady slavných rabínů; nebylo třeba jenom školy, nýbrž i školení; každý necvičený se prozradil již první větou, kterou přečetl. Ježíš pak četl a vykládal Písmo, ani se nezmylil a ani se nezarazil. Ale nebylo přece jen troufalé vystoupiti takto vedle mužů, kteří se dnem i nocí obírali badáním v Zákoně? Počali reptati: »Kterak se tento vyzná v Písmech, neučiv se?«

Ježíš přerušil přednes a odpoví na tyto poznámky slovy: »Učení, které hlásám, není mé, nýbrž toho, který mne poslal. Každý, kdo je ochoten konati vůli jeho, pozná, je-li to učení od Boha či mluvím-li jen

sám od sebe. Kdo mluví sám od sebe, vlastní slávy hledá. Kdo však hledá slávy toho, jenž ho poslal, ten mluví pravdu a nedopustí se ničeho nepravého.«

Kdo učil, musil míti mistra, od něhož obdržel své vědění a jehož by se mohl dovolávati. Ano! Ježíš to může, jeho učení je nejvyšší, neboť je má od toho, který jest nade vším, od Otce nebeského. Nepřednáší nic nového, aby si získal pověst, nýbrž podává jediné to, co přijal od Otce nebeského! Není třeba znáti mínění všech škol, abychom si dovedli učiniti úsudek o pravdě jeho slov - stačí k tomu pouhá dobrá vůle. Ale ta právě chybí u jeho nepřátel.

Jen tak se může státi, že o člověku věrném duchu Zákona přesto prohlásí, že opovrhuje Zákonem a že se tím stal hodným smrti.

»Zdaliž vám Mojžíš nedal zákon? Avšak nikdo z vás neplní Zákona! Proč mě hledáte usmrtiti?«

V zástupech, které se shromáždily kolem Ježíše, jsou lidé z různých krajín. Nejblíže u něho stojí takoví, kteří ještě nevědí, že se farizeové usnesli usmrtiti Ježíše; je zcela přirozené, že se tito venkovští lidé vmísí do hovoru zcela bez okolků.

»Ducha zlého máš! Kdo tě hledá usmrtiti?«

Snaží se ho uklidniti: Trpíš stihomamem! Nikdo ti nic zlého nečiní!

Ježíš obrací svou odpověď na ty, kteří vědí, že bylo rozhodnuto o jeho smrti a kteří také znají záminku k tomu: Obviňují ho z rušení soboty, protože uzdravil člověka osmatřicet let nemocného v den klidu.

»Pro jeden zcela určitý skutek, který jsem učinil, bouříte se takto! Mojžíš vám dal obřízku - nepochází

ovšem od něho, nýbrž od otců - a vy v sobotu obřezáváte člověka. Může-li někdo přijmouti obřizku v sobotu, aby zákon Mojžíšův byl naplněn, proč se na mne horšíte, uzdravují-li v sobotu člověka na celém těle? Nesuďte podle zdání, nýbrž podle spravedlnosti!«

Sami zákoníci učili, že je dovoleno přestupovati některé zákazy zákona, aby se vyhovělo jistým předpisům. Na př. obřizka chlapců se konala v sobotu. U srovnání s tím znamenalo uzdravování Ježíšovo mnohem menší práci.

Zvláštní skupinou mezi posluchači jsou lidé z Jerusalema. Tito vědí, že o Ježíšově smrti je rozhodnuto; ale už se v tom vůbec nevyznají. Jak je to jen možné! Nyní týž Ježíš, kterého chtějí usmrtiti, učí v chrámě! Přesvědčili se snad páni z rady v poradě o tom, že Ježíš je Mesiáš? Nemožná věc! Není třeba býti studovaným, aby to člověk rozhodl! »Vždyť o tomto víme, odkud jest; ale až se zjeví Mesiáš, nikdo nebude věděti, odkud jest.«

Jako paprsek z nejhlubšího nitra přichází odpověď Ježíšova. Tito lidé jen málo nahlédli do jeho nitra a už myslí, že mu vidí na dno.

»Znáte mě tedy a víte, odkud jsem? Nepřišel jsem z vůle své; ale poslal mne ten, komu to opravdu přísluší a jehož vy neznáte. Já však ho znám; neboť jsem u něho a on mne poslal!«

Ježíš »křičel«, píše Jan, který si jinak nelibuje v silných výrazech. Co se tedy stalo? Ježíš patrně vstal, postavil se před posluchače se zanícením, které ho takřka proměňovalo, a vyrazil ze sebe výkřik. Tito lidé chtěli mít Mesiáše, jehož původu neznal nikdo! Budiž! Vždyť

o jeho původu opravdu nikdo nic nevěděl! Věděli pouze, že se dva lidé v Nazaretě, pocházející od Davida, nazývají jeho rodiči! Dále zpět nemohli proniknouti, jestliže mu neuvěřili, a byli by mu uvěřili jen tehdy, kdyby byli s ochotným srdcem Inuli k Bohu.

To byl ovšem nový způsob učení. Obyčejní zákoníci probírali Písmo svaté téměř slovo za slovem, předváděli je posluchačům a počínali: Rabbi ten a ten praví tohle. Tak je to tedy ve skutečnosti.

Avšak Ježíš se dovolával Otce nebeského, od něhož přijal učení. Buď mluvil pravdu - pak mu byl Bůh blíže než komukoliv jinému, anebo mluvil tak troufale, jako ještě nikdo nemluvil.

Došlo k výjevu, jakým se na Východě často končívají vzrušující rozmluvy. Chvíli se zdá, že se to neobejde bez krveprolití; ale pak se napětí uvolní stejně rychle, jako vzplálo.

Skupina posluchačů se blíží s hlasitým pokřikem k Ježíši, ohrožujíc ho. Jsou však přítomni takoví, kteří pozorujíce, jak Ježíš vyrůstá tajemně ze sebe, praví: »Zdaž bude Mesiáš, až přijde, činiti více zázraků nežli tento vykonal?«

Farizeové, kteří jsou rovněž při tom, ztrácejí vládu nad sebou. Začne-li dokonce v chrámě získávati stoupence, jsou ztraceni! Zřizenci stráže chrámové byli vysláni s rozkazem zatknouti Ježíše.

Strážníci přicházejí. Ježíš nezná bázně. Mluvě zároveň k těm, kteří se blíží, i k těm, kteří stojí kolem něho, dává jim na srozuměnou, že ví, k čemu jsou tito lidé posláni a kdo je posílá. Jen ať mají strpení. Do jeho smrti už není dlouho. Ale pak už budou marně čekati Mesiáše!

»Ještě chvílku jsem s vámi a odejdu k tomu, jenž mě poslal. Budete mě pak hledati a přece nenaleznete; neboť tam, kde jsem já, vy nemůžete přijíti!«

S těmito slovy si nevědí rady. Že by ho snad ani nevypátrali? »Kam hodlá odejti, že ho nenalezneme? Chce snad jíti do zemí, v nichž žijí lidé rozptýleni mezi pohany, a pohany učiti? Co znamenají jeho slova: „Budete mě hledati a přece mne nenaleznete,“ i dodatek: „kde jsem já, vy nemůžete přijíti“?«

Ježíš pramen života.

V poslední den, v hlavní den slavnosti postavil se Ježíš a zvolal: »Žizní-li kdo, pojd' ke mně a pij! Kdo věří ve mne - o tom dří Písmo, že proudové vody živé poplynou z útrob jeho!« (Jan 7, 37-52.)

Nastal poslední den slavnosti. Všechno bylo pod dojmem slavné vodní oběti i prosebného procesí kolem oltáře. Písmo používalo tohoto znovuzrození země podzimními dešti za obraz proměny lidstva v době mesiánské. (Srovnej: Sucha v Palestině.) Zástup se valil dvory svatyně, následuje v radostném vzrušení každého popudu.

Toho dne se podle lidové víry rozhodovalo o zdaru či o neštěstí příštího roku. Podle podání bývalo zvykem pozorovati sloup dýmu z oltáře zápalného. Klonil-li se k severu čili vál-li vítr od jihu, čekal se vlhký, úrodný rok; klonil-li se k jihu, vál-li tedy vítr od severu, hrozilo, že nastane sucho a nedostatek; klonil-li se k východu, byla to předzvěst pravidelné úrody; klonil-li se k západu, převládal vítr od pouště, který přinášel sucha i hlad.

Onoho roku se slavnost stánků stala dnem, který rozhodl o osudu veškerého Izraele.

Opět vypravuje Jan, jsa očitým svědkem, že Ježíš »křičel«. Ještě jednou se pokouší získati srdce. Narážejí na obřad lití vody, volá k nim: »Žízni-li kdo, přijď ke mně a pij! kdo věří ve mne, tomu poplynou, jak slova Písma praví, proudy vody živé z útrob jeho!«

Předpověď Ezechielova, že pod prahem chrámovým vyprýští pramen a vzroste v proud, vykládalo tehdy židovské podání tak, jako by šlo o skutečný pramen. »Jako první Vykupitel (Mojžíš), tak bude i poslední. Jako první Vykupitel dal vzejíti vodě na poušti, tak i poslední Vykupitel dá vodě vzejíti, jakož pověděno jest: Pramen vzejde z domu Jahvova a napojí údolí Sittim.«

Chápeme tedy, že se posluchači po tomto zvolání Ježíšově táží, je-li Ježíš Mesiáš čili nic.

Zástup posluchačů se štěpí. Jedni říkají: »Tento jest vpravdě onen prorok!« - Míni »proroka«, který oznámí, že jest nablízku příchod Mesiášův. Jiní, snad takoví, kteří jsou z daleka a ještě nejsou zastrašeni, prohlašují: »Tento jest Mesiáš!« Ale i těmto se odporuje. Nepřesvědčivše se, shodují-li se jejich tvrzení se skutečností, prohlašují někteří lidé, kteří jsou hned s úsudkem hotovi: »Což z Galileje přijde Mesiáš? Nepravilo-li Písmo, že Mesiáš přijde z potomstva Davida z Betlema, kde David žil?« Ježíš pochází z Nazareta, není tedy Mesiáš!

Jako se to stalo již dříve za podobných okolností, kdy Ježíš prorocky o sobě vypovídal, vznikne i nyní pouhou. Ale když se má sáhnouti k činu, nikdo nemá odvahy proti němu zakročiti. Pod dojmem slov Ježí-

šových se zřízenci raději vrátí s nepořízenou ke svým představeným.

Ti je uvítají dosti nepřívětivě: »Proč jste ho nepřivedli?«

Leckterého rváče a výtržníka již s chladnou krví chopili a odvedli. Avšak Ježíš jest něco jiného! »Ještě nikdy nikdo tak nemluvil jako člověk tento!«

Farizeové zuří vztekem. Ani tito služebníci nedokáží býti poslušni, aby se ve svém úsudku podrobili nadřízeným! »Což jste se i vy dali svěsti? Zdaliž kdo z náčelníků uvěřil v něho nebo z farizeů? Ale jenom tento dav proklatý, který nezná Zákona, (uvěřil)!«

V tomto výjevu propukla nenávist, jež naplňovala farizeje. Slova: »jenom tento dav, který nezná Zákona« nejsou nic jiného než překlad výrazu »am haares« podle smyslu. A připojené prokletí prozrazuje nenávist, jež vzplanula u mužů v okamžiku, kdy lid jim nebyl po vůli.

Stane se však něco horšího. I ve veleradě vznikne roztržka. Nikodem, který navštívil Ježíše v noci, se odváží zakročiti v Ježíšův prospěch a upozorní své spoluradní, že sami podle všeho neznají Zákona: »Odsuzuje-liž Zákon náš člověka, aniž ho prve vyslechne a zjistí, co činí?«

Tohle! V přítomnosti stráže chrámové staví slavný zákoník Nikodem celou stranu do špatného světla! Obojí se na něho: »Což i ty jsi Galilejský? Zpytuj Písma a viz, že z Galileje prorok nepovstává!«

Postoupila tedy rozluka mezi přáteli Ježíšovými a jeho nepřáteli od prostých fellahů z hor přes měšťany hlavního města a mužstvo stráže chrámové až do kruhů velerady a do lůna strany farizejské.

Ježíš světlo života.

Tu Ježíš mluvil k nim opět, vykládaje: »Já jsem světlo světa! Kdo mne následuje, nedostane se do tmy, nýbrž bude míti světlo života!« (Jan 8, 12-20.)

Světla potřebuje Východan k životu, jasného světla oblohy bez mraků, v němž se celá krajina, rozčleněná skalami, stává jako průhlednou. Zajde-li slunce, pak celý jeho život jako by odumřel. Na nic nemyslíce, stojí pak lidé předtím tak pohybliví nečinně porůznu anebo dřepí ve svých bytech pohromadě na zemi jako zajatci. Hledí, aby po západu slunce už nemusili zůstat dlouho venku; příliš snadno se klopýtne na kamenných cestách, neboť nemožno rozeznati ani podobu bílých, omytých vápencových kamenů, na nichž neroste mech, ani jejich vzájemné vzdálenosti.

Mesiáše líčili proroci jako světlo, které zaplaší temnotu a stín smrti a bude svítiti všem národům, nejen Izraelitům. Slavnost světel bývala úvodem k slavnosti stánků.

Ježíš užívá tohoto obrazu a vztahuje jej na sebe:

»Já jsem světlo světa; kdo mne následuje, nevejde v temnotu, nýbrž bude míti světlo života!«

Farizeové ihned pochopí, že si těmito slovy připisuje božskou důstojnost. Horlivě mu vtrhnou do řeči:

»Ty vydáváš svědectví sám o sobě; svědectví tvé tedy není pravé!«

Neprávem používají na výpovědi Ježíšovy ustanovení Zákona, že k důkazu třeba dvou nebo tří svědků. Poslal-li ho Bůh, a to dokázal zázraky, může toliko on vypovědět, jaká jest jeho úloha na tomto světě.

»I když vydávám svědectví o sobě, pravé jest svědec-

tví mé; neboť vím, odkud jsem a kam jdu. Ale vy nevíte, odkud přicházím, ani kam jdu. Vy soudíte soudem lidským; já však vůbec nevynáším rozsudku. Až já však budu souditi, soud můj bude pravý, neboť nejsem sám, nýbrž při mně jest i Otec, který mne poslal. Vždyť v Zákoně vašem jest psáno, že svědectví dvou svědků jest pravé. Já sám jsem to, jenž svědčím o sobě, a svědčí o mně Otec, který mne poslal.«

Židé si myslí: To, co říká o Zákoně, je všechno správné, ale druhého svědka není nikde vidět. Táže se posměšně:

»Kde jest tvůj Otec?«

Jenom očima víry možno vidět zároveň s Ježíšem i Otce; ale víra v Ježíše jim chybí, proto ve skutečnosti nepoznávají ani jeho, ani Otce.

»Neznáte ani mne, ani Otce! Kdybyste znali mne, znali byste i Otce mého!«

Tentokráte se utíší boj, aniž se lidé srotí. Snad jim v tom zabraňovalo i místo, neboť Ježíš pronesl slova ta v síni pokladní nebo v přilehlé místnosti.

Ježíš Syn Boží.

Řekl jim opět: »Odejdu odrud; budete mne pak hledati! Ale přece ve svém hříchu zemřete!«
(Jan 8, 21-59.)

Pro nic není výraz »slovní potyčka« tak vhodný jako pro slovní pŕtky, které se rozpoutávají mezi Výchoďany. Již proto se slovo »potyčka« výborně hodí, že k takovým rozepřím dochází brzy znenadání, brzy po zralé úvaze a protože se někdy takový boj, jenž začal jakoby náhodou, vyvine v rozhodnou bitvu. Tyto řečnické pŕtky nejsou rokováním, při němž se vychází

od záměrně stanovené základní myšlenky a uvádí důkaz za důkazem, až se řetěz uzavře. Řeči zachvátí hned od počátku vysoko se vzdouvající vlny citového vzrušení a nesou je. Námitka padá za námitkou, ale na námitky se neodpovídá; protiútok se střídá s protiútokem; nová místa, na něž lze zaútočiti, dávají podnět k poznámkám.

Ale mýlili bychom se velice, kdybychom se domnívali, že se tak názory obou stran nikdy nevytříbí. Naopak: - v ohni těchto rozepří se objevují uprostřed mezi zápasem řeči proti řeči jako ostré plameny nejřípadněji volená slova.

K takovému zápasu, který se stal potom bojem rozhodným, došlo o slavnosti stánků mezi Ježíšem a farizey.

»Abraham - otec náš Abraham - synové Abrahamovi - národ Abrahamův!« Slova tato se opakovala bez konce v řečech farizeů. Bůh slíbil Abrahamovi, že ho učiní praotcem velikého národa a že v něm požehná všechny národy. Na toto zaslíbení byli hrdi. Nemyslili při tom už tolik na Boha, který vše dával, nýbrž na sebe, kteří jako dědici Abrahamovi směli vše požadovati. Ba, měli dokonce názor, jak svědčí Justin, že Bůh potomka Abrahamova vůbec nesmí zavrhnouti.

Jakoby náhodou to začíná. Ježíš prohlašuje, že čas, kdy se ještě mohou obrátiti, brzy pomine. Zavrhnou-li však pravého Mesiáše, už jim nepomůže, uvěří-li v nepravého. »Odejdu odsud; budete mne pak hledati! Ale přece ve svém hříchu zemřete! Kam já jdu, vy nemůžete přijíti!«

Říkají mezi sebou: »Zdali sám sebe zabije, že praví: Kam já jdu, vy nemůžete přijíti?«

Slepec u cesty.

Sedí každý den na tomto schodě; žebráci mlvají svá obvyklá místečka. Tak je si třeba představití život slepce od narození až do dne, kdy Ježíš ubožáka uzdravil.

Slepec u cesty.

Jde patrně o smrt ve hřích, o sebevraždu; vždyť do nebe by ho přece oni, vyvolení, mohli následovati!

Ježíš jim zřejmě ukazuje: Je tomu právě naopak! Vy jste hříšníci! »Právě vy jste zdola, já shora jsem. Vy jste z tohoto světa, já nejsem z tohoto světa. Proto jsem vám řekl, že zemřete ve svých hříších! Neuvěříte-li, že já to jsem, zemřete v hříších svých.«

»Že já to jsem!« Vědí, jak se tím Ježíš chce označiti za Syna Božího; vrhnou se takřka na tento výraz.

»Kdo jsi?«

»K čemu vás ještě pořád učím? Mnoho mám o vás mluvit a soudit. Ale ten, jenž mne poslal, jest pravdomluvný a já zvěstuji světu to, co jsem slyšel od něho. Až povýšíte Syna člověka, tehdy poznáte, že já to jsem a sám od sebe nic nečiním, nýbrž jenom zvěstuji, čemu mne naučil Otec. A ten, který mne poslal, jest se mnou. On nenechá mne samotna, neboť já vždycky činím to, co chce!«

Mnozí nikdy nepochopili hlavní myšlenky, že se vrátí k Otci svému do nebe, anebo ji ztratili z mysli. Jiní však uvěří v něho, když hlasem prorockým promluví o své smrti.

Ježíš obrátí se nyní k dobře smýšlejícím a slibuje jim: »Setrváte-li v mém učení, budete opravdu učedníky mámi. Poznáte pak pravdu a pravda vás osvobodí!«

Protivníci se ozvou znovu. Proč mluví Ježíš tak, jako by mezi nimi byli otroci, otroci modloslužby? Nemají snad pravé víry? Jsou u nich jako u Řeků a Římanů modly?

»Potomstvo Abrahamovo jsme, nikdy jsme nebyli otroky! Kterak můžeš říci: Svobody nabudete!«

Slova odpovědi Ježíšovy se podobají šípům:

»Vpravdě, pravím vám: Každý, kdo páše hřích, je otrokem hřichu. Otrok však nezůstává v domě trvale; jenom syn zůstává navždy. Jestliže však vás Syn osvobodí, budete vpravdě svobodni!«

Vyslovující jméno Abrahamovo, chtějí uvolniti v sobě nahromaděný vztek. Ježíš se jim staví na odpor:

»Vím, že jste potomstvo Abrahamovo. Ale hledáte mě zabít, neboť slova mého nepřijímáte. Já zvěstuji, co jsem viděl u Otce svého, a vy činíte, co jste slyšeli od otce vašeho.«

Jsouce vzrušeni, nepostřehli asi tohoto tajemného rozdílu: - Ježíš má Otce, kterého vidí a slyší, oni však mají otce, jehož pouze slyší. Podráždění táží se v duchu: Co to mluví o otci, jehož jméno není Abraham? Pak vzdorně prohlásí:

»Otec náš je Abraham!«

Ježíš odvětlí:

»Jste-li synové Abrahamovi, skutky Abrahamovy činite! Ale nyní mne hledáte usmrtiti, mne, který jsem vám zvěstoval jenom pravdu, kterou jsem přijal od Otce svého; to Abraham nečinil. Vy ovšem činíte skutky otce svého!«

Ježíš ještě nejmenuje »jejich otce«. Jsou podrážděni: Chce snad tvrditi, že neslouží pravému Bohu?

»Nejsme dítky nevěry! Bůh jest náš jediný Otec.«

Podle podání volali kněží, ubírajíce se v průvodu k bráně vodní: »Jahve jest náš Otec, k Jahvovi obrácíme svůj zrak!« Odpověď farizeů se s tím nápadně shoduje; třeba jen dosaditi místo Jahve, jehož jméno se nevyslovovalo, slovo Bůh. Ježíš přejímá tuto větu výslovně do odpovědi:

»Kdyby vaším otcem byl Bůh, milovali byste mne, neboť já jsem z Boha vyšel a přišel. Vždyť nepřišel sem sám od sebe, nýbrž on mě poslal! Proč nechcete rozuměti tomu, co zvěstuji? Protože nesnesete mého slova! Vy máte ďábla za otce a chcete činiti podle přání otce svého. On byl vrahem od počátku - a poukává vás k vraždě! - a nestál v pravdě, neboť pravdy není v něm; kdykoliv lže, ukazuje pravou svou tvář, neboť jest lhář a otec lži. Mně však nevěříte, poněvadž vás učím pravdě.«

Vážně a naléhavě je vyzývá Ježíš ještě jednou, aby se odřekli lstivého svůdce. Chápu slova jako osobní urážku. Jejich vztek se projevuje výkřiky a jejich pokyny vyjadřují ošklivost. Na takové poznámky asi Ježíš odpovídá, když pokračuje:

»Kdo z vás mne může viniti z hříchu? Jestliže pravdu mluví, proč mi nevěříte? Kdo z Boha jest, slova Boží slyší. Právě proto neslyšíte, že z Boha nejste.«

Jako úder za úderem vycházela tato slova z úst Ježíšových. Ještě nikdy nemluvil tak bezohledně a otevřeně. Ví, že nyní všechno navždy rozhodne.

Vmrští mu v tvář:

»Zdaliž nemáme pravdu? Jsi Samaritán a zlého ducha máš!«

Samaritán! Člověk bez jakéhokoli národního cítění! Míšenci bývají horší než úplní cizinci! Má zlého ducha! Jak může člověk při plném vědomí nazvati je, kteří jsou zbožní, dítkami ďáblůvými?

Slovo »Samaritán« Ježíš přejde. Jinak opakuje jen to, co již řekl, a upozorňuje na to, že mu nikdo nemí činiti výtek, znějí-li jeho slova o nich tvrdě a sou-li výroky o jeho postavení zdánlivě troufalé.

»Nemám zlého ducha; hájím jenom cti Otcovy, kdežto vy mne zneuctíváte. Já však nehledám slávy své; jestiť jiný, který ji chrání a soudí.«

Ještě jednou je vábí zaslíbením věčného života; vrací se tedy k myšlence, z níž vzešel spor, jenž se pak rozlítíl na nejvyšší stupeň.

»Vpravdě, vpravdě pravím vám: Bude-li kdo zachovávatí slovo mé, neuvidí smrti na věky.«

Domnívají se, že ho porazí:

»Nyní je nám jasné, že zlého ducha máš! Abraham umřel i proroci, a ty pravíš: „Bude-li kdo zachovávatí slovo mé, nezakusí smrti na věky!“ Zdaliž ty jsi větší nežli otec náš Abraham, který zemřel? Také proroci zemřeli. Kým se činíš?»

Srovnávajíce Ježíše s Abrahamem a jeho život s životem Abrahamovým, dotkli se Ježíše do jisté míry v hloubi duše. Omlouvaje se předem, nežli vyřkne to, co následuje, počíná Ježíš: »Kdybych oslavoval sám sebe, sláva má by nic nebyla. Je to Otec můj, jenž mne oslavuje, týž Otec, jehož nazýváte svým Bohem; neznáte ho vůbec, kdežto já ho znám! Kdybych tvrdil, že ho neznám, byl bych lhář jako vy. Avšak znám ho a slovo jeho zachovávám.«

Ježíš počíná znovu; všichni napnou sluch.

»Abraham, otec váš, zaplesal, že uvidí den můj: i viděl jej pak a radoval se.«

S výsměchem mu vtrhnou do řeči:

»Padesát let ještě nemáš a Abrahama jsi viděl!«

Mluví tak, jak se mluví s tím, kdo si vlastními slovy chystá záhubu.

Ježíš se vzpřímí. Jako by byla nastala proměna, jako by jeho nitro bylo vyšlo na venek. Slavnostně praví:

»Vpravdě, vpravdě pravím vám: Prve než Abraham byl, jsem já!«

Ježíš prohlašuje, že je věčný a že má účast na božské přirozenosti!

Každý je nucen buď mu uvěřiti anebo s ním jednati jako s rouhačem. - Na vnitřním nádvoří chrámovém bylo dosti kamení, vždyť se stavělo hned tu, hned tam - mnohý, jsa pobouřen, shýbne se pro ně. Avšak Ježíš jim unikne - hodina jeho smrti ještě nepřišla, třebaže jsou vrahové již připraveni.

Čteme-li tuto řeč, zdá se dlouhá a často totéž opakuje. Ve skutečnosti se střídaly řeči a odpovědi na ně nejen rychle za sebou, nýbrž zasahovaly do sebe jako ozubená kola a poháněly se kupředu - věty byly jednotlivé údery, mluvené zvýšeným hlasem a zesíleným přízvukem. Ježíš byl zevně stržen do víru rozepře; každý útok odrážel novým výpadem a novým zjevením, až odpovědí na poslední jeho větu nebyla již slova, nýbrž kamení.

Slepý od narození.

Jda mimo, uzřel Ježíš člověka slepého od narození. I tázali se ho učedníci jeho, řkouce: »Mistře, kdo zhřešil, tento-li či rodiče jeho, že se slepý narodil!« (Jan 9, 1-41.)

Země Izraelská neměla sociálních zřízení v našem smyslu a teprve v dnešní době začíná býti jinak. Kdo nic nemá, nemůže se tedy obrátiti na nějaký úřad, nýbrž musí žebrati. Ačkoliv tato žebrota může býti lidem na obtíž, přece ji provází dosti krásných lidských rysů. Sbíráti almužnu je tam Bohem dané právo chudých. Žebráci jako příslušníci cechu mají povin-

nost zachovávatí určitou slušnost a mají i pojmy stavovské cti. Pokládá se za neslušné, vnikne-li někdo do »revíru« druhého žebráka. Na ty, které neblahý osud zvlášť poznamenal, jako třeba slepci od narození, se bere ohled. Často se stane, že chudí, jdouce mimo ještě větší ubožáky, sami jim něco darují.

Jeden z takových žebráků byl úradkem Božím povolán, aby pro Ježíše podnikl boj. On, který měl pouze náboženské znalosti obvyklé u lidí z nižších tříd, měl hájiti božského poslání Ježíšova týmiž důkazy jako Ježíš sám a tak zjeviti celému světu, že nikoliv nedostatek důvtipu, nýbrž nedostatek dobré vůle ranil farizeje slepotou.

Událost podal Jan tak živě, že čtouce ji, také ji prožíváme.

Když Ježíš odešel z chrámu, pocítili farizeové jisté zadostiučinění v tom, že se jim podařilo, jak mysli, vyhnati ho ze svatyně. Ihned nebo brzy potom našel Ježíš člověka od narození slepého, který seděl na svém obvyklém místě, volal na kolemjdoucí.

Apoštolé se nezúčastnili rozepře v chrámě. Nyní pocítili touhu obnoviti přerušovaný společný život s Mistrem, jim tak milý; neštěstí tohoto slepce dalo k tomu podnět. Patrně vplétal do svých úpěnlivých proseb slova o tom, že se narodil slepý. Podle názoru lidu bylo každé neštěstí trestem za nějaký hřích; nebyl-li to hřích vlastní, dopustili se hříchu rodičové.

Úplně pod vlivem tohoto názoru tázali se učedníci:

»Mistře, kdo zhřešil, tento-li či rodičové jeho, že se slepý narodil?«

Ježíš se nepouští do žádného výkladu o původu tohoto utrpení, ale opraví názor učedníků:

»Ani tento nezhřešil, ani jeho rodiče, nýbrž stalo se tak, aby se zjevily na něm skutky Boží. Já musím činiti skutky toho, jenž mne poslal, pokud jest den. Přichází noc, kdy nikdo nemůže nic dělati. Pokud jsem na světě, jsem světlem světa.«

Po těchto slovech plivl na zem a udělav ze sliny bláto, pomazal blátem oči slepcovy a řekl mu: »Jdi a umyj se v rybníce Siloe!«

Slepec zaslechl z řečí kolemstojících bystrým sluchem, že Ježíš stojí před ním, a pociťoval, jsa přístupný, třebaže neměl zraku, více z osobnosti Ježíšovy než na příklad farizeové, kteří ho již tak dlouho pozorovali. Uposlechl ho. Možná, že tam vykonal cestu sám; jsou známi slepci od narození, kteří procestují celé kraje.

Dole u rybníka, v němž se shromažďovaly vody z nitra chrámového vrchu, smyl si bláto. Cestou tam se mu zdálo, jako by nebyl slepý od narození, nýbrž teprve pro bláto, které tlačilo jeho víčka a zamezovalo přístup světlu. Jistě užívali židé jako všichni přírodní národové slin jako léčivého prostředku na různé nemoci; avšak bláto bylo celou svou povahou spíše takové, že zrak spíše odnímal, než dávalo.

S blátem smyla se mu s očí též slepota a ihned nabyl schopnosti správně užívatí zraku. Zdá se, že nebydlil daleko od místa, kde žebрал. Při živosti Východanů a při důležitosti, kterou má u nich veřejná ulice, nelze téměř nic jiného čekati, nežli že vypravoval ihned všude o tom, jak byl uzdraven. Byla sobota, všechno bylo na ulici; obklíčilo ho tedy brzo množství zvědavců; byli mezi nimi sousedé a snad i lidé, kteří ho viděli v týž den ještě žebřati. Z tváře žebřákovy, dříve tak tupé, zářila nyní čistá radost, která ji zcela změnila.

Už se rozvinula rozepře. Jedni z přicházejících praví: »Není-li to týž člověk, který tu jindy sedával a žebрал?« Druzí odpovídají: »Kdepak! Je mu toliko podoben!« I vloží se do toho slepec sám: »Ovšemže jsem to já!«

O tom, že se uzdravení skutečně stalo, už nikdo nepochybuje.

»Kterak prohlédly tvé oči?«

Slepec je sám ještě pln vzrušení, vypravuje s dramatickou stručností: »Ten, který slove Ježíš,« - neviděl ho totiž! - »udělal bláto a pomazal mi oči a řekl mi: Jdi a umyj se v rybníku Siloe! I šel jsem, umyl jsem se a nyní vidím.«

Zaraženě se táží: »Kde jest onen?«

Uzdravený odešel od Ježíše jako slepec, nezná ho tedy podle tváře vůbec. Proto odpoví: »Nevím!«

Zakrátko stojí žebrák před farizey. Na způsob výslechu se ho vyptávají na postup, jakým ho Ježíš uzdravoval, třebaže jej už znají. Opakuje přesně: »Bláto položil mi na oči, i umyl jsem se a nyní vidím!«

Tedy znesvěcení soboty! Na oči se směla v sobotu položit náplast jen tehdy, vzniklo-li onemocnění nově. Tak ustanovovali zákoníci. Někteří již z toho vyvozují důsledky a prohlašují: »Není tento člověk od Boha, neboť nešetří soboty.« Jiní však namítají pod dojmem nového zázraku: »Kterak by mohl člověk hříšný činiti takové zázraky!«

Farizeové si byli jisti jedné věci: Zázrak musí se světa! Snad se slepec ještě dá pohnouti k tomu, aby přijal jejich úsudek o Ježíši. Blahosklonně se ho táží:

»Co soudíš o muži, který ti otevřel oči?«

»Jest prorok!« odvětlí jim uzdravený řízně.

Cítí odpor. I hledí zjistiti, že slepec vůbec nikdy ne-

byl slepý a že se tedy vůbec žádný zázrak nestal. 'Zavolají rodiče; činí, jako by zahajovali s oběma starými, zastrašenými lidmi navýsost důležitý úřední výslech:

»Je tento opravdu váš syn, který se, jak pravíte, slepý narodil?«

Snad pochopí! Stačí, řeknou-li, že to s úplnou jistotou tvrditi nelze. Oba staří lidé, kteří po způsobu prostých lidí nechtějí s úřady nic míti, hledí se zbavit celé věci:

»Víme, že tohle jest opravdu náš syn a že se slepý narodil. Ale kterak nyní vidí, nevíme, a kdo mu navrátil zrak, také nevíme. Jeho se ptejte! Má léta, ať sám mluví o sobě!«

Rodiče byli zastrašeni. Snad se dá uzdravený přemluvit, napovědí-li mu ještě zřetelněji, jaké má o věci míti mínění.

Farizeové se k němu obrátí znovu; počínají slovy zbožnými a důraznými:

»Vzdej chválu Bohu! My víme, že ten člověk jest hříšník!« - A rozumíme takové věci lépe než bývalý žebrák!

Žebrák má za sebou tvrdý život. Je zvyklý počítati se skutečnostmi. Proč se ho tihle učenci tak dlouho vyptávají? Cítí, že má nad nimi vrch; pro něho už není, co by se ještě mělo vyšetřiti. V tom, že dovede vyjadřovati své myšlenky jasnými slovy, nezadá si s ostatními žebráky a strachu se již odnaučil.

»Je-li hříšník, nevím. Jedno však vím: Byl jsem dříve slepý, nyní vidím.«

Jako by za tímto zázrakem vězelo něco velmi podezřelého, pokračují:

»Jak si s tebou počínal? Kterak ti otevřel oči?«

»Už jsem vám to pověděl! Což jste neslyšeli? Proč to chcete opět slyšeti? Zdaliž i vy se chcete státi jeho učedníky?«

V tom se projevuje jadrná mluva bývalého žebráka! Cože, on se ještě vysmívá!

»Ty jsi učedníkem jeho, my jsme učedníci Mojžíšovi. My víme, že k Mojžíšovi mluvil Bůh, o tomto však nevíme, odkud jest!«

U Výchoďana se předpokládá, že pronášeje tato slova, drží prsty vztažené.

»To jest věru divná věc, že vy nevíte, odkud jest a že mi přece otevřel oči! Vždyť víme, že Bůh hříšníkům nevyslyší! Bojí-li se však někdo Boha a činí-li vůli jeho, Bůh ho slyší. Co svět světem býval, nikdy nebylo slýcháno, že by byl kdo vlastní mocí otevřel oči od narození slepého. Kdyby s tímto nebyl Bůh, nic by mi byl nepomohl!«

Důkaz tohoto prostého muže se shodoval se slovy samého Ježíše, ačkoliv o nich nic nevěděl. Zuřice, vyvracejí farizeové jeho řeč podobně jako řeč Ježíšovu: o Ježíši prohlásili, že jest posedlý, tohoto nazývají zatracencem. Neostýchají se prohlásiti jeho slepotu za vnější znamení toho, že byl odjakživa zavržen. Židé totiž zčásti vskutku věřili, že je možné, aby člověk již před svým zrozením hřešil.

»Všecek v hříchch ponořen jsi se narodil a ty nás budeš poučovati?«

Těmito slovy ukončili rozmluvu a pak ho vyloučili ze synagogy.

Ježíš se o tom dověděl; rozmluva se tedy rozhlásila. I vyhledal uzdraveného; tento prostý muž ho vyznal s takovou odvahou a neohrožeností.

Ježíš se ho otáže: »Věříš v Syna Božího?«
Ó, rád uvěří v toho, jehož mu Ježíš, jeho zachránce, přivede.

»Pane, pověz, kdo je to, abych v něho věřil.«

Ježíš odpoví laskavě: »Už ho vidíš! Ten je to, jenž s tebou mluví!«

Předtím Ježíše jenom slyšel mluvit, nyní ho také vidí.

»Pane, věřím!«

Zákoníci, kteří se nepřetržitě zabývají Zákonem, Mesiáše neuznají a slepý, který celý svůj život volal tytéž úpěnlivé prosby, oddal se mu nyní, jsa pln víry.

Se rtů Ježíšových se derou bolestná slova:

»Já jsem přišel na tento svět k soudu, aby slepí prohlédli a ti, kteří vidí, oslepli!«

Nikdy není Ježíš nepozorován. Slyšeli to farizeové, kteří stáli nablízku. Vědí, o kom praví, »že oslepnou«. Vzdor je pobídne k tomu, že mu nepokrytě ukáží, že si z jeho slov nic nedělají.

»Jsme snad také my takoví slepci?«

Nejsou na tom tak dobře! Slepým, kteří uznají, že jsou slepí, Ježíš pomůže - oni však jsou slepci, kteří se chlubí, jak dobře vidí.

»Kdybyste aspoň byli slepí, neměli byste hříchu. Nyní však sami pravíte: »Vidíme!« Tedy ani hříchu vašemu nebude konec.«

*

Jan podává o slavnosti stánků neobyčejně podrobnou zprávu. Z jedenadvaceti kapitol jeho evangelia se skoro čtyři zabývají touto slavností. Záměrněji než ostatní evangelisté vybíral z událostí látku pro své vy-

pravování. Proč vlastně přičítal slavnosti takový význam?

Hledíme-li na věc čistě lidsky, jest Ježíš na vrcholu svého působení. Už ve všech stavech se lidé rozdělují na stoupence a protivníky Mesiášovy; až do vele-rady proniká dělba. V těchto dnech byl osud Ježíšův v Izraeli zpečetěn. Ve chvíli, kdy Ježíš na Květnou neděli slaví svůj vjezd jako Mesiáš, je tato věc již danou skutečností. Slavnost stánků tedy lze srovnati s vyvrcholením dramatu, kdy se děj zároveň počíná rozuzlovati; výjev o slavnosti Posvěcení chrámu odpovídá výstupům »čtvrtého jednání«; chvílemi se zdá, že je záchrana ještě možná, ale v podvědomí zůstává pocit beznadějnosti. Takový obraz skýtá na Květnou neděli Ježíš sám: Učedníci na hoře Olivetské jásají a volají mu vstříc, kdežto on propukne v pláč.

Liturgie církevní projevuje podobné pojetí událostí o slavnosti stánků. Na neděli Smrtnou, tedy těsně před Svatým týdnem, čte se úryvek ze sporných řečí, které se vedly v tyto dni.

Život pastýřů v Judsku. (Přehled.)

Jako se v Alpách dobytek v létě vyhání do hor, tak se v Judsku ženou stáda na zimu do údolí. A v žádné části Palestiny nebývá změna pastvin u obyvatelstva tak všeobecná jako v Judsku. Na podzim táhnou stáda se spasených, sluncem a větrem spálených temen nespočetných homolí do hlouběji položených kotlin a údolí, kde jsou místa s vodou, se stále zelenými křovinami a starou travou. Taková území jsou mezi osadami jak na západě, tak i na východě země; osady na východě

mají kromě toho pastviny v teplých a od větru chráněných nížinách u Jordánu. Ve stádech jsou většinou ovce a kozy. Hovězí dobytek potřebuje příliš mnoho vody, takže se proň takové pastviny nehodí.

V těchto osamělých krajinách se více pastýřů sdružuje ve volný svaz. Mají společné stanoviště stád, které bývá povětšinou ohrazeno zdi. Na zdi leží otýpky trní a bodláčí zatížené kamením; polezou-li přes ně zloději nebo šelmy, kameny spadnou a upozorní hlídače. V dnešní době se jako poplachových zařízení užívá i prázdných konvic od benzínu, jež se naplní několika kameny.

Ve dne odcházejí pastýři se stády každý zvlášť; večer se sejdou všechna zvířata u ohrady a stáda se smísí ve veliký houf. Zpravidla hlídá v noci jenom jeden pastýř, který se postaví u vchodu. Zrána jde každý pastýř zvlášť ke zvířatům a vábí je. Ihned vstanou jeho ovce, ale jenom jeho. Jsou-li na př. v ohradě ovce tří pastýřů a patří-li prvnímu z nich padesát, jen těchto padesát půjde za jeho voláním. Kdyby někdo cizí chtěl odlákati ovce, neuposlechly by jeho hlasu.

Když jednotliví pastýři shromáždili kolem sebe stáda, jdou před nimi, pískajíce na dvojitou píšťalu, a zvířata táhnou za nimi v dlouhém šiku vždy po dvou nebo po třech vedle sebe. Není náhodou, že se kadeře nevěstiny ve Velepísni srovnávají se stády koz. Tato stáda - kozy mívají téměř výhradně černou barvu - vypadají, když táhnou přes světlá temena vápencových hor jako černé proudy vlasů.

Vlci a loupežníci ohrožují stáda. Proto nevyjde pastýř bez sukovice. V takových nebezpečných chvílích je potom rozdíl, je-li pastýř vlastníkem ovcí nebo

dal-li se toliko najmouti od bohatého pána. Vlastník nasadí svůj život, kdežto najatý pastýř hledí především zachrániti sebe a uteče.

Ježíš už nebyl v Galilei, bohaté obilím, nýbrž v stepnatém a pustinném Judsku, odkázaném více na stáda. V podobenstvích Ježíšových se zrcadlí tato změna: podobenství o pastýřích jsou »podobenství judská«.

Ježíš dobrý pastýř.

»Vpravdě, vpravdě pravím vám: Kdo nevchází dveřmi do ovčince, nýbrž jinudy vstupuje, ten jest zloděj a lotr. Jen ten, kdo vchází dveřmi, jest pastýř ovčí.« (Jan 10, 1-21.)

Už dříve jsme podotkli, že slovní obrazy mají v řeči Východanů velikou důležitost. Východan zná také řetězce vícera podobenství, která však nemají jenom jednu základní myšlenku, nýbrž zachycují naopak jeden obraz, jenž znázorňuje různé myšlenky. Už se vlastně nepodřizují obrazy základní myšlence, nýbrž z určitého obrazu, který zůstává, odvozují se rozličné základní myšlenky. Jde-li při tom o stručné poukazy, vyjímá se to skoro jako úryvek obrázkového naučného slovníku, uspořádaného podle hesel; je tam na př. heslo »sůl«. Ježíš praví: »Každý bude osolen ohněm, jako bude každá oběť osolena solí.« V tomto případě je sůl obrazem palčivé bolesti. Pak následuje: »Mějte v sobě sůl a zachovávejte pokoj mezi sebou!« Tato věta jde ihned za prvou: obraz zůstává, myšlenka se mění. Nyní znamená »míti sůl« - býti proniknut duchem dobrým.

Obzvláště krásným příkladem skupiny myšlenek, závislých na jednom obraze jako na hesle, jsou podobenství pastýřská, která se asi těsně pojila k bojům o slav-

nosti Stánků. Podobenství o pastýři jsou totiž namířena proti farizeům a na konci posluchači se dostanou k hovoru o uzdravení člověka slepého od narození.

Nejednou se Ježíš měřil s farizey, kteří chtěli býti pokládáni za pastýře lidu izraelského; nyní se rozhostil kolem něho klid, ne proto, že se snad vzdali, nýbrž proto, že se s ním nadobro rozešli. V mysli Ježíšově se nyní vynořují dni, kdy zápas mezi ním a farizey skončí smrtí jeho. Tito špatní pastýři zvítězí nejdříve nad pastýřem dobrým, ale právě tím, že on dá život za stádo své, projeví se velikost jeho lásky.

Obrazy z »pastýřského života« dáva Ježíš posluchačům najevo myšlenky a nálady, jež po bojích o slavnosti Stánků naplňovaly jeho mysl.

P r v n í p ř e d v e d e n í o b r a z u :

»Vpravdě, vpravdě pravím vám: Kdo nevchází dveřmi, nýbrž jinudy vstupuje do ohrady, ten jest zloděj a lotr. Kdo však vchází dveřmi, jest pastýř ovcí. Tomu vrátný otvírá. Ovce pak slyší hlas jeho a on své ovce volá jménem a vyvádí je. Když pak má pohromadě všechny, které mu patří, jde před nimi; ovce ho následují, neboť znají hlas jeho. Cizího však nenásledují; utíkají od něho, neboť neznají hlasu cizího člověka.«

V tomto obraze je Ježíš sám pastýř, který ráno přichází k vrátnému u východu z ohrady pro své ovce. Klidně smí přijíti k vrátnému, jen zloději a lotři »vstupují jinudy«; vůči farizeům zdůrazňuje tím Ježíš oprávněnost svého poslání; jako »vrátní« mu neměli brániti, aby vstoupil k lidu.

Ovce slyší hlas pastýřův; tak i ti, kteří z Boha jsou, slyší Ježíše.

Druhé předvedení obrazu:

»Vpravdě, pravdě pravím vám: Já jsem dveře pro ovce. Všichni ostatní, kteří vstoupili, jsou zloději a lotři. Ovce také neslyšely hlasu jejich. Já jsem dveře. Vejde-li kdo skrze mne, bude chráněn; vejde a vyjde a nalezne pastvu. Zloděj nepřichází, leč jen aby kradl a zabíjel a hubil. Já jsem přišel, aby měly život a aby jej měly v hojnosti.«

V tomto obraze Ježíš už není dobrý pastýř, nýbrž brána pro ovce: - obraz podobenství zůstává, smysl se mění. Zřetelně vystupuje v pozadí myšlenka o církvi. Ježíš jest brána, kterou ovce vcházejí do ovčince. Ostatním, kteří přicházeli, nejde tak o ovce, zacházejí s nimi, jako zloději a lotři: loupí je a vraždí. Avšak Ježíš pečuje o ovce, které skrze něho vešly do ovčince. Jsou dobře chráněny; beze strachu vycházejí a vcházejí. Je to narážka na to, jak jednotlivé dni chodí na pastvu. Není dne, kdy by se vrátily domů, nenalezše nutné potravy. Kdo vstoupí do ovčince Ježíšova, má život v hojnosti.

Třetí předvedení obrazu:

»Já jsem pastýř dobrý! Dobrý pastýř nasazuje život za ovce své. Nájemník, který není pravý pastýř, neboť ovce mu nepatří, jakmile uvidí vlka, opustí ovce a uteče; a vlk napadne ovce a rozežene je; je totiž jenom nájemník a nezáleží mu na ovcích.«

»Já jsem pastýř dobrý. Zním ovce své a ony znají mne, jako mě zná Otec a já znám Otce; proto dávám život svůj za ovce své. Mám ještě jiné ovce, které nejsou z tohoto ovčince. I ty musím přivésti, hlas můj slyšeti budou a bude jedno stádo a jeden pastýř.

Proto mne miluje Otec, že dávám život svůj, abych jej znovu přijal. Nikdo mi jej nemůže odníti; já jej dávám sám od sebe. Mám moc jej vydati a mám moc opět si jej vzít. Příkaz tento dostal jsem od Otce svého.«

Ježíš staví proti sobě pastýře dobré a špatné. Různý jejich poměr ke stádu se projevuje v okamžiku nebezpečí. Nájemník vlastně vůbec není pastýř; neboť jemu nejde o blaho stáda, nýbrž o blaho vlastní a o mzdu; proto utíká, ukáže-li se vlk. Dobrý pastýř nasazuje život za život stáda. Ježíš v tomto obraze mluví o své smrti v oběť za lidstvo. Jemu jako pravému pastýři přikázal Otec všechny lidi. Nyní, když mu pastýři Izraele zamezili přístup k lidu izraelskému, shromáždí ty, kteří mu v národě zůstali věrni, do nově zřízeného ovčince, do Církve. Do tohoto ovčince však nepřijdou jen »ovce« izraelské, nýbrž i ovce z jiných ovčinců, z jiných národů.

Jako předtím v chrámě, byly i nyní názory rozděleny. Jedni opakovali, co se již dříve Ježíši vytýkalo: »Má ducha zlého a blázní!« Druzí namítali: »Posedlý přece tak nemluví. Může-liž duch zlý otevřít oči slepých?«

PO SLAVNOSTI STÁNKŮ

Nová modlitba.

Kdysi se stalo, že se Ježíš na jednom místě modlil sám pro sebe. Jak přestal, řekl mu jeden z učedníků jeho: »Pane, nauč nás modliti se! I Jan naučil učedníky své, jak se mají modliti.« I řekl jim: »Když se modlíte, rcete: »Otče náš, jenž jsi na nebesích...« (Luk. 11, 1-13, Mat. 6, 7-14; 7, 7-11.)

Ježíš se modlil celé noci. V učednících vznikla touha, aby se dovedli také tak modliti. Když se pak Ježíš jednou navrátil po takových hodinách modlitby, pravili: »Pane, nauč nás modliti se!« Kde Pánu přednesli tuto prosbu, o tom není zmínky. Výraz »na jednom místě« snad naznačuje, že to bylo pod širým nebem.

Odpověď Ježíšova zní neobvykle; bylo by se napřed čekalo, že Ježíš řekne: »Modlím-li se, modlím se takto!« Avšak Ježíš prohlašuje: »Modlíte-li se, modlete se takto,« a počíná pak modlitbu, kterou podle začátku nazýváme »Otčenáš«. A počíná-li Ježíš poučování tímto úvodem, jde jistě též o slova »Otče náš«.

Otec nebeský není týmž způsobem Otcem jeho a otcem učedníků. V žádném z dochovaných výroků nepraví Ježíš »Otec náš« v tom smyslu, že by mínil sebe i učedníky zároveň. Praví buď »Otec můj«, pak je to Otec, s nímž je téže podstaty, anebo praví »Otec váš«, pak je to Otec, který přijal učedníky za své děti; volí tedy i při této modlitbě úvod, který rozlišuje oba druhy otcovství Božího.

Nové modlitbě se učedníci zajisté divili. Podle jejich citění byla příliš krátká! Zní to jako odpověď překva-

peným tvářím a na tázavé pohledy, když k tomu Ježíš ihned přidává poučení.

»Modlíce se pak, nebuďte mnohomluvní jako pohané; neboť ti se domnívají, že budou vyslyšeni, když nadělají mnoho řečí.« Slova pohanů u pramenů na Libanonu a u fialově se třpytících vln Nilu už dávno dozněla. Ale jak se jejich duch stavěl k bohům a k čemu směřovaly jejich úpěnlivé prosby, poznáváme ze zachovaných listin, které nejsou nic jiného než úzkostlivě sestavené žádosti k bytostem, jimž se připisuje více moci a vědění než ubohým lidem. Taková žádost na př. zní: Soknopaiovi a Sokonpieiovi, mohutně velikým bohům - prosebná žádost Stotoetise, syna Apynchise, syna Tesenuphisova. Doufám, že budu zbaven nemoci, která do mne vjela! Račtež mi toho dopřáti!« - »Mohutnému bohu Sokonokonnisovi! Dej mi pokyn! Mám zůstat v Bakchias či mám žádati za přeložení? Dej mi pokyn v této věci!«

Praví-li Ježíš Židům: »Nebuďte mnohomluvní jako pohané,« možno z toho souditi, že u Židů byly podobné modlitby v obyčeji. To dosvědčují některé modlitební formule, dochované z dávné doby. Jedna modlitba začíná: Velebeno, pochváleno, oslavováno a vynášeno, povýšeno, ctěno, vychvalováno a slaveno buď jméno Svatého, buď pochváleno! - Jak jednoduché je naproti tomu v Otčenáši: »Posvět se jméno tvé!« Anebo začíná modlitba chválou modlitby samé, a to těmito slovy: Pravdivé a jisté, pevné a trvanlivé, správné a spolehlivé, milované a oblíbené, vážené a milé, plodné a nádherné, pravé a příjemné, krásné a dobré je toto slovo (tato modlitba) nad námi po všechny věky!

Modlitba, které učí Ježíš, nezná úzkostlivosti v

oslovení, nezná přepjatých výrazů v prosbách: ale přece se prosí Bůh v Otčenáši o dary, kterých lidé dotud neznali a které jim jen málo ležely na srdci.

Nový duch modlitby.

Podobenství o neodbytném příteli, podobenství o nesvědomitém soudci, podobenství o farizeovi a celníku.

Ježíš znal lidskou duši až na dno; věděl o nedůvěře lidí k Otci nebeskému, která se vzněcovala, kdykoliv nešlo vše podle jejich přání - až příliš snadno byli nakloněni k tomu, aby před Bohem prchali, jako by bylo třeba míti se před ním obzvláště na pozoru, byli hotovi zanechat modlitby k němu s pocitem, jako by byli úplně v právu, ba i prohlašující, že se už beztoho modlili déle, než bylo rozumné.

Možno člověka zbaviti nedůvěry, když si naň vyjedeme s hrozbou? Pak se do ní ještě více zavrtá. Když chtěl Ježíš povzbuditi lidi k důvěře v Otce, uváděl příklady, které určitě provázel laskavý úsměv. Jistě jej posluchači sledovali s veselou tváří a jiskřícíma očima.

Třikrát mluví Ježíš o duchu, který má naplňovati modlitbu učedníků. A po každé osvětloval své učení vhodnými obrazy. Sem náleží podobenství o neodbytném příteli a nesvědomitém soudci, o farizeovi a celníku. Tato tři podobenství jsou zvláštní skupinou. První dvě líčí děj opravdu veselým, ba přímo vtipným způsobem a třetí, podobenství o farizeovi a celníku, působí podobně, stavějíc názorně proti sobě sebevědomého farizea a skromného celníka.

Podobenství o neodbytném příteli.

Někdo z vás má přítele a ten přijde k němu v noci a řekne: »Příteli, půjč mi tři chleby! Přítel můj přišel z cesty ke mně a nemám, co bych mu předložil!« I odpoví mu ten, který je uvnitř, a řekne: »Dej mi pokoj! Dveře jsou již zavřeny a dítky mé jsou se mnou na loži; nemohu vstáti a dáti tobě!« Pravím vám, třebaže nevstane proto, že jest přítelem jeho, přece pro neodbytnost jeho zvedne se a dá jemu, kolik potřebuje! (Luk. 11, 5-8.)

V domě chudého fellaha, v němž není leč jedna místnost, bývá zvláště v prvních měsících po žních všechno nakupeno přes sebe a na sebe: - džbány na vodu, džbány s mladým vínem, džbány na olej; měchy, šaty a přikrývky visí shora dolů. Díže a podobné věci stojí v noci připraveny, aby se mohlo druhý den péci. Mezi to vše se večer rozestrou slaměné rohože, které ve dne leží svinuty v koutě. Na ně si lehnou děti a vedle nich otec.

Najednou, právě když je vše v nejlepším spánku, jak Ježíš líčí, zatluče někdo na dřevěné dveře. Zároveň zazní hlas. Sedlák jej zná, je to soused. Jednak je mu lehčeji, jednak se zlobí: Pročpak nepřišel dříve!

Člověk, který je venku, volá: »Příteli, půjč mi tři chleby! Dobrý známý přišel z cesty ke mně a nemám, co bych mu předložil!«

Soused uznává tuto nepříjemnost; je to však přece jen velká drzost od tohoto člověka, že jej takto vyrušuje. Jestliže nyní vstane, zpřeházejí se přikrývky. A nemotorná závora s kolíky a petlicemi způsobí ještě více hluku - ne, to nejde. Ještě je ticho, ale na jak dlouho?

Proto z lože odpovídá sousedu: »Dej mi pokoj! Dveře jsou již zavřeny a dítky mé jsou se mnou na loži; nemohu vstáti a dáti tobě!«

Všichni posluchači věděli již předem, jak to šlo dále. Když soused ustavičně tloukl na dveře, druhý konečně vstal, nikoli z lásky k sousedovi, nýbrž z lásky k nočnímu spánku.

Ježíš skončil slovy: »A tak i já pravím vám: Proste, a bude vám dáno! Hleďte a naleznete, tlucte a bude vám otevřeno! Kdo prosí, bere; kdo hledá, nalézá; tomu, kdo tluče, bude otevřeno!«

»Kdo z vás, jsa otcem, podá synu svému kámen, když ho bude prositi za chléb? Anebo poprosí-li ho za rybu, zdaž místo ryby dá jemu hada? Aneb bude-li ho prositi za vejce, zda podá jemu štíra? Jestliže tedy vy, jsouce zlí, umíte dobré dary dávati dítkám svým, čím spíše Otec váš nebeský dá Ducha svatého těm, kteří ho prosí!«

I u lidí bylo se s jistotou nadíti, že dají dítkám dobré, o něž prosili! Nepoložili do rukou kámen, žebronilo-li dítě o chléb, ani hada, chtělo-li rybu, ani štíra, žádalo-li vejce. Mrtví hadi s rozdrcenou hlavou patří k obrazu Palestiny. Domorodci se snaží každou zmijí, kterou zočí, zabíti dobře mířenou ranou kamenem. Občas se tato zvířata rozmnoží více než obyčejně; tu nastávají »hadí roky«, které utkví dlouho v paměti lidí a udržují na živu nenávist k těmto zvířatům pískové barvy. Ještě obávanější než hadi jsou štírové. Jejich uštknutí hrozně bolí a jest životu nebezpečné; večer je nutno prohledati rohože, aby v nich nebyla tato drobná havěť.

Ježíš prohlašuje: Proti Otcí nebeskému jste vy lidé zlé bytosti; vaše láska je malá a malicherná! Když přesto vyhledáváte dobré dary pro dítky své, proč chováte nedůvěru takovou vůči Otcí nebeskému a jeho božsky veliké lásce?

Podobenství o nesvědomitém soudci.

Pověděl pak jim Ježíš podobenství, aby ukázal, že jest potřeba vždycky se modliti a neustávati. V jistém městě žil soudce, který se Boha nebál a lidí nedbal. A byla v tom městě vdova jedna, která k němu přicházela a jeho prosila: »Zjednej mi právo proti mému odpůrci!« Ale on nechtěl po dlouhý čas ani o tom věděti. Konečně však řekl sám u sebe: »Ačkoliv se Boha nebojím a lidí nedbám, této vdově, která mne tak obtěžuje, přece dopomohu k právu, aby mi nakonec nevjela do obličeje.« (Luk. 18, 1-7.)

Nikdy nebyly v světové literatuře tak stručnými větami proti sobě postaveni člověk, který se cítí pánem světa, a druhý, který není ničím.

Byl tu soudce, paša v nejhorsím slova smyslu. Ve svém jednání se cítil neomezeným pánem: nedbal nic na Boha ani na lidi. A byla též vdova, bezbranná bytost, žijící opuštěna: ochrany otce a matky pozbyla sňatkem, ochrany muže jeho smrtí. Byla bez pomoci. Výraz »bezbranná vdova« byl za doby Kristovy přímo příslovečný. Tak ovdovělá kněžka Tavetis píše: »Jako bezbranná vdova prosím o blahovůli lidí.« Jakýsi úředník jménem Mervitensi, který se vdov proti panujícímu obyčeji láskyplně ujímal, jest nazýván »manželem vdov«. Avšak »bezbranná« z evangelia se dovedla sama brániti. Ona jediná se nebála soudce, před nímž se všechno třáslo. Ba právě strach, který ostatní z něho měli, dodával jí proti němu odvahy. Ten by jí mohl pomoci! A proto naň bez ustání dotírala; už věděl, kdo přichází, když otrok vyšel, aby se podíval. Byla to zase vdova! A co mu vyprávěla již desetkrát, dovedla pověděti po jedenácté a po dvanácté, ještě mnohem podrobněji a tak, jako by mu to byla nikdy ne-

vykládala a jako by jí ještě pořádně nerozuměl, stále živěji, stále rozhořčeněji, stále blíže k němu přistupujíc.

Zjhl: - výčitek svědomí neměl, určitě ne. Snažil se přikryti svůj ústup dobrým vtipem: Taková baba! Doveďte se bránit a nedá se! Jak rozhazuje rukama! Nestane-li se jí po vůli, může to skončit tím, že jemu, pánu, před nímž vše padá v prach, vjede do obličeje!

Stručné a názorné líčení působilo asi lidem, kterým byli při tom připomenuty výjevy, jež sami zažili nebo jichž se sami činně zúčastnili, úlevu a rozveselení. Nyní překročil Mistr k tomu, aby jim vymlumil nedůvěru k Otci nebeskému, jež se ráda připíná právě k modlitbě.

»Slyšeli jste, co pravil soudce nesvědomitý? A Bůh nedopomůže-li k právu svým vyvolencům, kteří k němu volají dnem i nocí, a nesmiluje se nad nimi? Pravím vám: Najednou je uvede v jejich práva!«

Podobenství o farizeovi a celníku.

Ježíš pověděl jednou některým lidem, kteří v sebe důvěřovali, že jsou spravedliví, a všemi ostatními pohrdali, podobenství toto: »Dva lidé vstoupili do chrámu, aby se modlili, jeden farizej a druhý celník. Farizej postaviv se, modlil se sám u sebe takto: Bože, děkuji tobě, že nejsem jako jiní lidé: jako hrabivci, nespravedliví, cizoložníci aneb jako i tento celník. Postím se dvakrát za týden a desátky dávám ze všeho, co koupím! Ale celník, stojí zdaleka, nechtěl ani očí pozdvihnouti k nebi; bil se v prsa a říkal: »Bože, buď milostiv mně hříšnému!« Pravím vám: Tento odešel do domu svého ospravedlněn, onen nikoli. (Luk. 18, 9-14.)

Modlitba, kterou Ježíš doporučoval, byla důvěryplné volání k Otci o pomoc. Takovou prosbu Bůh i tehdy milostivě přijímal, když se modlil hříšník. Ježíš znázornil tuto pravdu v podobenství.

V Jerusalemě - toto jméno vyvolávalo hned představu chrámu - vystupovali dva lidé po úzkých schodech dolního města nahoru k svatyni. Nebylo to v čas oběti; šli nahoru, aby se pomodlili. Jeden byl farizej, člověk ze strany, která požívala u lidu největší vážnosti; druhý celník, muž, který náležel mezi vyvrhele.

Farizej zajisté již častěji tudy vystupoval; pokládal chrám za budovu, na niž měl, jak se domníval, jakési právo vlastnické. Důstojně prošel nádvořím a přiblížil se co nejvíce k přehradě, která oddělovala nádvoří od místnosti kněžské. Tam se postavil, jako by hlásil: Teď se začínám modliti! Ale jeho duše se nepodobala nádobě, která se zvedala k Bohu prázdná, nýbrž plná číši, která přetékala; říkal modlitbu více, aby lahodil vlastnímu sluchu, než aby se modlil k Věčnému:

»Bože, děkuji ti, že nejsem jako ostatní: jako hrabivci, nespravedliví, cizoložníci nebo jako ten celník! Postím se dvakrát za týden a desátky dávám ze všeho, co koupím!«

V modlitbě poukazuje rozhořčeně také na celníka; za modlitby se patrně ohlédl, jakého má asi diváka.

Celník nezpozoroval, že se jím farizej zabýval. Přišel z dolního města do chrámu jako člověk, který chce uniknouti zátopě.

Zdá se, že příliš dobře využil příležitosti k podvodům, které mu jeho povolání tak hojně poskytovalo; nyní však přináší Bohu svou duši, prose úpěnlivěji, než když který fellah žebral u něho o slevu na cle. Nedomáhal ani zvednouti oči k nebesům; bil se v prsa bez ohledu na to, že kromě něho tam byli i jiní, a všechnu svou touhu vkládal v slova: »Bože, buď milostiv mně hříšnému.«

Podobenství nepotřebovalo výkladu. Ježíš je nakonec letmo vysvětluje jen proto, aby vštívil lidem v paměť, že povýšenost myslí znemožňuje každou pravou modlitbu. Snáze ještě docházel vyslyšení hříšný celník, který se jinak zabýval jen vahami a talířem na peníze, než pyšný farizej, jehož nikdy nebylo vídati bez svitku Písma.

Doba dešťů. (Přehled.)

Ježíš vykonal své cesty po Judsku větším dílem v době zimních dešťů. První dešť! Je tu událost, kterou očekává se stejným napětím mladý i starý, fellah, jenž má jen několik kousků půdy, i bohatý velkostatkář, i obchodník.

Každé předzvěsti si lidé všimnou a rokují o ní. Slunce vychází nyní mnohem později a zapadá mnohem dříve, noci bývají chladnější, už delší dobu se nikdo neodvažuje spáti venku. Na prázdných humnech si hrají děti. Obilí je uloženo. Škodila by mu silná rosa, která nyní padá. Nad krajinou táhnou první husté mraky. Zprvu je možno spatřiti s vysočiny, jak se za rovinou v nížině a za světlým pruhem písečných přesypů vznášejí nad mořem jako řada chocholů z bílé vlny. Pak stoupnou a putují nad krajem, vrhajíce stín na vyprahlou a zaprášenou půdu. Tyto první mraky táhnou však celé dni nad vysočinou, aniž přinášejí dešť; a když se dostanou nad údolí Jordánu, z něhož vystupují sloupy teplého vzduchu, scvrknou se zase nebo se rozplynou docela.

Konečně pak přijde první »podzimní dešť«, jak by se lépe řeklo místo »dešť raný«. Vrstvy hlíny na stře-

chách byly znovu upěchovány a otvory ve zdech, které byly v létě vítány pro průvan, se opět pečlivě zadělaly; někdy nepomáhá vůbec nic, když se voda, hnána vichřicí, řítí s velkým šuměním na zem. - Ale přes všechny nepříjemnosti se dýchá volněji.

Jestliže tyto lijavce pominuly, vynořuje se krajina v ovzduší prostém prachu; zvadlé bodláčí a traviny, ba i pouhá půda a holá skála mají nyní sytější barvu. Vzdálené vrcholy, které všude vidíme mezi blízkými hřbety, i rozsedliny nad Mrtvým mořem, jimiž se vystupuje na vysočinu, stkvějí se nádherným a čistým jasem. Nyní lidé milují slunce a vyhledávají je; neboť i v této »době dešťů« bývá méně deštivých dní než ve střední Evropě za pěkného léta.

Ježíš na slavnosti posvěcení chrámu.

Potom se slavila v Jerusalemě slavnost znovuposvěcení chrámu. Byla doba zimních dešťů, a Ježíš chodil v podloubí Šalomounově. I obstoupili ho židé se všech stran a pravili jemu: »Jak dlouho ještě budeš udržovati duši naši v nejistotě? Jsi-li opravdu Mesiáš, pověz to zjevně!« (Jan 10, 22-39.)

Koncem listopadu se slavila v Jerusalemě slavnost druhého posvěcení chrámu. Byla to poměrně nová slavnost, byl to pamětní den na znovuposvěcení chrámu, když jej byl Antiochus znesvětil, od kteréžto doby neuplynulo ani dvě stě let.

Vál-li studený vítr, který věje před každým deštěm i po něm, nebo když se dokonce řinuly lijavce na dvory chrámové, utíkali se všichni do podloubí. Za těchto chladných dní nikdy nebyl takový ruch jako za letních slavností. Třebaže si lidé v Palestině oddechnou,

jakmile se dostaví vytoužený dešť, přece jim není na těle zcela volno. Při 5-15 stupních tepla mrznou v Palestině jako my při 10-12 stupních zimy a každý lijavec působí na všechny, které překvapí pod širým nebem, jako krupobití; v okamžení jsou všechny ulice prázdné a opuštěny.

Ježíš, jsa »syn člověka«, byl v jistém smyslu závislý na ročním počasí; nesedl si tentokrát na sedátko, nýbrž procházel se s učedníky podloubím Šalomounovým. Tu objevili se před ním jeho protivníci, nikoliv, aby s ním zapředli dlouhé řeči, nýbrž aby na něm rychle vynutili projev - bylo to jako přepadení, šli na něho se všech stran. A otázali se ho, jako by se o tom nikdy nebylo mluvilo:

»Jak dlouho ještě ponecháš duši naši v nejistotě? Jsi-li opravdu Mesiáš, pověz to zjevně!«

Od velké rozepře na slavnosti Stánků uplynuly asi dva měsíce. Mezi tazateli byli i takoví, kteří i tehdy byli přítomni. Ježíš zdůrazňuje, co již dříve řekl:

»Již jsem vám to řekl, ale nevěříte mi! Skutky, které já činím ve jménu Otce mého, ty vydávají svědectví o mně! - Ale vy nevěříte, neboť nejste z ovcí mých. Ovce mé slyší hlas můj; já je znám a ony následují mne. Já jim dávám život věčný; nezhytnou na věky, nikdo jich nevytrhne z ruky mé. Otec, který mi je dal, je mocnější nade všechny; nikdo nemůže jich vytrhnouti z ruky Otce mého. Já a Otec jedno jsme.«

Farizeové rádi říkali: Držíme se Boha, ale nikoli Ježíše Nazaretského! Ježíš jim tuto námitku vyrazí z ruky: »Já a Otec jedno jsme!« Kdo uznává Otce, uznává též Syna; kdo jest u Otce v milosti, miluje též Syna!

Tak jasně Ježíš ještě nikdy nemluvil. Ihned vyběhnou

z vydlážděného podloubí na prostranství před ním a chápou se kamenů. Snad bylo nablízku stavivo; snad se nyní po dešti dala snáze rozebrati dlažba. Nežli je kamení po ruce, uklidní se jejich vztek potud, že vyslechnou Ježíše, když praví:

»Mnoho skutků dobrých ukázal jsem vám z moci Otcovy! Pro který z těchto skutků mne kamenujete?«

Odpovídají podrážděně: »Pro dobrý skutek tě nekamenujeme, nýbrž pro rouhání, totiž, že ty, jsa člověk, vydáváš se za Boha.«

Jeho statečné a klidné vystupování odzbrojuje. Upustí kameny, když ke všemu ještě cituje ze svatých knih Starého zákona:

»Není-liž psáno v Zákoně vašem: Já pravím vám, bohové jste! Jestliže bohy nazval Bůh ty, k nimž jeho slovo bylo řečeno - a Písmo nemůže pozbyti platnosti! - jak můžete tomu, jehož Bůh posvětil a poslal na svět, vytýkati: Rouháš se, poněvadž jsi řekl: Syn Boží jsem!«

Ježíš se zprvu nepouští do otázky, je-li Syn Boží čili nic; vždyť by to způsobilo nový výbuch zuřivosti. Zato uvádí farizeům na mysl: V samém Písmě se oslovují soudcové, obyčejní lidé, jako bohové. Nazývá-li se tedy někdo Bohem, nutno nejprve zkoumati, v jakém smyslu to činí a jakým právem. Teprve nyní se vrací Ježíš k otázce, jakým právem smí sebe nazývati Synem Božím.

»Nečiním-li skutků Otce svého, nevěřte mi! Jestliže však je činím, aspoň skutkům věřte, když nechcete věřiti mně! Pak poznáte, že Otec jest ve mně a já v Otci!«

Znovu hleděli se ho zmocniti. Aby se vyhnul dalšímu pronásledování, opustil Ježíš zanedlouho město a uchýlil se do Zajordání, do krajiny, kde Jan kdysi křtil a kde ho prohlásil za Mesiáše.

Ježíš a Herodes Antipas.

V ten den přistoupili k němu někteří z farizeů a radili mu: »Vyjdi a odeber se odtud, neboť Herodes tě chce zabít!« I odpověděl jim Ježíš: »Jděte a povězte té lišce: Hle, vymítám zlé duchy a uzdravuji dnes i zítra a třetí den dokonám. Avšak dnes a zítra i pozítří musím choditi, neboť nenáleží proroku, aby byl zabit kromě Jerusalema!« (Luk. 13, 31-33.)

Nerad slyšel Herodes, že Ježíš, který opustil Galileu již před delší dobou, vstoupil v Perei opět na jeho území. Právě v Perei ho viděl nejméně rád! S beduin-skými kmeny, obývajícími vysočinu, žil v napjatém poměru od doby, kdy se dal rozloučiti se svou chotí, dcerou šejcha Arety. Jemu, který pozoroval život Ježíšův stále jen s hledisk diplomatických, připadal asi krok Ježíšův jako sblížení vnějších i vnitřních nepřátel.

Herodes však neměl chuti zakročiti proti Ježíši tak jako proti Janovi. Tentokráte se chtěl pokusiti, aby dostal nepohodlného kazatele za hranice chytráckým tahem, hrozbou, zastrašením. I objevilo se jednoho dne u Ježíše poselstvo farizeů. Vydávali se za přátele, kteří mají o něho starost, a oznamovali mu zcela důvěrně: »Vyjdi a odeber se odtud, neboť Herodes tě chce zabít!«

Podle názoru Herodova to bylo velice chytře vymyšleno: když to někdo pošeptá Ježíšovi do ucha, což jiného učiní, než že uteče co nejrychleji - v domnění, že je ještě obratnější než panovník?

Ježíš odpovídá farizeům, kteří jej obklopují zdánlivě plni starostí, a strhuje úplně roušku s plánů nepřátel.

»Povězte té lišce: Hle, vymítám ďábly a uzdravuji dnes i zítra a třetí den dokonám!«

Ježíš nazývá Heroda »liškou«. Mezi zvířaty toho druhu se nečinil rozdíl; i rozuměli se liškami též šakalové, kteří se plíží krajinou a jsou stejně loupeživí i zbabělí. Ale na Ježíše darmo strojili úklady; jemu jest vše již určeno, ještě takovou a takovou dobu, »celé dva dny« - myslí snad dva měsíce? - bude volně putovati krajem a třetího dne - snad třetího měsíce? - dokoná. Tajemně naznačuje těmito slovy, že dokonání jeho díla a dokonání jeho života nastane současně.

Farizeové, kteří k němu šli plni pokrytectví, ať vědí, že i jim vidí na dno duše. Jakmile přijde jeho hodina, neustoupí ani jim ani Herodovi!

»... Dnes a zítra a pozítří je mi ovšem určeno, abych chodil krajem; neboť nenáleží proroku, aby byl zabit kromě Jerusalema!...«

Tato slova jsou plna hořké ironie vůči pokrytcům! Buďte bez starosti! Až bude čas, abych umřel, přijdu k vám do Jerusalema! Vždyť vám nejde o to, abyste mě uchránili smrti od Heroda! U Jerusalema je můj život ve větším nebezpečení! Proto putuji jako běžec z místa na místo! Jestliže někdy půjdu do Jerusalema, stane se to, abych tam dokonil své dílo smrtí! - to možno vykonat jenom v Jerusalemě! Nemají tedy zapotřebí, aby se starali o jeho cesty a aby mu zvláště strojili úklady.

Píseň o Božím slitování.

Podobenství o ztracené ovci. — Podobenství o ztracené drachmě. — Podobenství o marnotratném synu.

Vždy omrzí, vypráví-li kdo něco dvakrát, třikrát týmiž slovy: i při důležitém předmětu vytýkají zvláště mužové, plni netrpělivosti, že se o tom mluví »už po

tolikáté«. Avšak beze všeho se snese, zazpívá-li se táž píseň vícekrát.

Podobenství Ježíšova působí na posluchače jako písně. Bylať potud vskutku spřízněna s písněmi, že byla přednesena vzletným, zpívavým tónem, v němž totiž Východané vypravují; písně, které uslyšíme na Východě, znějí nám jako zprávy a zprávy jako písně. V takových zkazkách se řeč zdá změněna a není pochyby, že v aramejštině, jíž Ježíš hovořil, nebylo tomu jinak.

I přednesl Ježíš tři podobenství, jež zněla asi posluchačům jako tři sloky jedné písně. Tento trojdílný proslow možno nazvati písní Ježíšovou o lásce Boží k hříšníkům.

Podobenství o ztracené ovci.

Přicházeli pak všichni celníci a hříšníci, aby Ježíše slyšeli. Proto farizeové a zákoníci reptali mezi sebou, řkouce: »Tento se stýká s hříšníky a dokonce s nimi jí!« I poví jim Ježíš podobenství toto: »Který člověk z vás, maje sto ovec a ztratí jednu z nich, nenechá devadesáti devíti na poušti a nejde po té, která se ztratila, až ji nalezne? A když ji nalezne, vloží ji s radostí na ramena svá a přijde domů, svolá přátele a sousedy a řekne jim: »Radujte se se mnou, neboť jsem našel ovci, která se ztratila!« Pravím vám, že tak bude větší radost v nebesích nad jediným hříšníkem pokání činícím než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří pokání nepotřebují.« (Luk. 15, 1-7, Mat. 18, 12-14.)

Toto podobenství je »podobenství judské«. Judsko jest země pastýřů. Ve starožidovských spisech se předpokládá, že se v Galilei zpracovává len, v Judsku pak vlna. Všichni osadníci na pokraji vysočiny, před tváří pouště udrží se hospodářsky na svém malém majetku

jen proto, že mají možnost vyháněti stáda do volné pustiny, která se každým rokem pokryje skrovným porostem. To se stane až po podzimních deštích. Ty nejenže zalejí ornici vodou, nýbrž zavlaží i prachovitý písek pouště, takže semena, jež zavál vítr do kotlin a skulin mezi volně ležícím kamením, a staré kořeny, které jsou v půdě z dřívějšíka, se počínají probouzeti. Jako průhledný závoj z tylu rozestírá se skrovná zeleň po holé půdě. Tu odhánějí obyvatelé vesnic na pokraji pouště svá stáda s vysočiny dolů na tato místa - stáda jsou jejich jméním, mnozí také sami odejdou za zvířaty.

I může se pak snadno státi, že některá ovce, putujíc z místečka na místečko, zapomene na pastýře a ztratí se mu. Když fellah, mající sto ovec, ovce přepočítá a zpozoruje, že mu jedna schází, shromáždí stádo na jednom z nesčetných mírně klenutých pahrbků, nechá je tam a jde hledat ztracenou ovci. Kdykoliv vystoupí z rozsedlin nebo struh nebo dolíků, ohlédne se za svým stádem. Zastihne sousedy, kteří rovněž vytáhli se svými stády; vyptává se jich, neviděli-li někde jeho ovci; zvířata mívají na uších značku nebo jsou opatřena červeným znamením. Tak se šíří jeho hledáním zpráva o jeho ztrátě. Sotva možno uvěřit, jak ve zdánlivě opuštěných krajinách, třeba ve vysokých Alpách, takové zprávy rychle postupují.

Konečně najde pastýř ztracenou ovci. Zvíře je unavené, neboť bloudilo bez plánu a po způsobu ovcí, které nemají tak dobře vyvinutý smysl pro směr jako zvířata ostatní. Pastýř ovci nebije a neproklíná ji. Zachází s ní něžněji než s ostatními a jako matka ji bere na ramena. Pak se vrátí ke stádu a odtamtud domů. Sešli se tam před ním jiní pastýři.

I volá k nim pln radosti: »Už ji mám!«

A potom následuje podrobný popis hledání, jemuž ovšem porozumějí jen ti, kteří znají poušť se všemi jejími výšinami a roklemi.

»Kdo z vás,« těmito slovy Ježíš začal! Má tedy před sebou posluchače, kteří jsou dobře obeznámeni s takovými příhodami. Oni cítí radost felaha-pastýře jako radost vlastní. Ježíš končí: »Pravím vám, že tak bude větší radost v nebesích nad jediným hříšníkem pokání činícím než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří pokání nepotřebují!«

Podobenství o ztracené drachmě.

»Aneb která žena majíc deset drachem, a ztratí-li jednu drachmu, nerozžehne svíce a nevymete celého domu svého a nehledá pilně, až ji nalezne? A když ji nalezne, svolá přítelkyně a sousedky své a řekne: Radujte se se mnou, neboť jsem našla drachmu, kterou jsem ztratila! Tak, pravím vám, budou andělé Boží mít radost nad jedním hříšníkem pokání činícím.« Luk. 15, 8-10.)

Je to chudá rolnická žena. Má deset drachem, to určitě ví. »Peníze na vedení domácnosti« jsou u východních žen starého ražení něco nemožného; nákupy obstarává muž. Vidíme slušně oděné pány, jak si důstojně vykračují s hlávkami salátu a cibulemi v náručí. Snad byly tyto drachmy peníze jejího svatebního věna, tedy jediné její výhradně osobní vlastnictví. Žena nosí tyto mince stále s sebou, majíc je zašity v čepci; ani v noci neodkládá své drahocenné břímě. Najednou zpozoruje, že jí jedna mince schází. Začne hledat. Ve starozidovském podobenství se na př. líčí, jak mince spadla při pečení chleba do těsta.

Kromě vchodu bývá v chudobném domku nanejvýš ještě průdušní otvor. Kouty nejsou nikdy dostatečně osvětleny a bývají nadto naplněny všemi možnými věcmi; na zemi leží odpadky kostí a od domácích prací. Proto rozžehne žena nejprve světlo; pak protřepe rohože, posvítí do skulin ve zdi i do hliněných beček a džbánů na olej, zvedne díži a nakonec zamete podlahu a pátrá. Snad postavila také některé nářadí, jež jí překáželo, ven za dveře, jak se často dělá. Za všech okolností se dovědí sousedky, že se něco stalo. Veliká je radost, když konečně najde drachmu. Jásajíc oznámí sousedkám a přítelkyním radostnou zprávu, ony přiběhnou: Tady ležela! Takhle se to stalo!

»Pravím vám, tak budou andělé Boží míti radost nad jedním hříšníkem, který se obrátí.«

Podobenství o marnotratném synu.

Pravil také: »Jeden člověk měl dva syny. Mladší z nich řekl otci: »Otče, vydej mi podíl, který mám na tvém majetku!« Otec rozdělil majetek oběma synům. Po nemnoha dnech syn mladší, sebrav všechno, odešel do krajiny daleké a tam promarnil statek svůj prostopášným životem.« (Luk. 15, 11-32.)

Bůh se raduje nad každým člověkem, který se navrátí od svých poblouzení. Dvěma slohami písňe, jež byly zároveň dvěma podobenstvími, přiblížil Ježíš posluchačům city, jež naplňují Otce nebeského a anděly, když se obrátí hříšník. Ale co činí lidé? Ježíš ví, jak jim je. Od prvního hříchu v ráji vězí v jejich nejhlubším nitru zvláštní strach před Bohem, část onoho strachu, který má ďábel. Ježíš vidí, jak miliony lidí hledí na Boha plny nedůvěry, jako by je chtěl svou všemocí znásilniti a připraviti je o vlastní já.

Nyní se Ježíš znova ujme slova a toto podobenství se stane výzvou všem lidem: Nebojte se přece tolik Boha, hříšníci! Vždyť vás miluje!

Byl člověk, jenž měl dva syny. Mladšího z nich, který měl podle zákona nárok jenom na třetinu jmění, pojala touha uniknouti z těsného selského života v domě otcovském! Chtěl být svobodný a nezávislý!

Šel k otci; zneužil jeho dobroty způsobem pro starého muže velice bolestným. Otče, vydej můj majetek!

Otec vyhověl jeho prosbě! Svobodu a nezávislost by syn už měl; teď chce bez dozoru užítí života! Za majetek dostane spoustu peněz, z těch možno žít mnohem veseleji, než otec tuší. Mužové, kteří s takovým synem rádi uzavrou obchod, brzy se najdou. Za pasem plno peněz, táhne do ciziny, která ho láká. Tam bude beze jména a potká tam lidi, kteří jsou rovněž beze jména; v této společnosti nebude též míti jména, co kdo provede.

Jednoho dne však syn pozná, že se přepočítal: - peníze se mnohem dříve spotřebovaly, nežli si myslel. A přátel a přítelkyň ubývalo ve stejné míře s penězi.

K tomu všemu vypukne hlad, jemu zrovna jakoby naschvál. Za poslední války poklesl počet obyvatel Betlema o dobrou čtvrtinu. Na tom měla spoluvinu i okolnost, že ty, kteří tam nebyli domovem, prostě vyháněli. Takhle se postupuje už od pradávna. Cizincům nezbyvá, než dáti se pod ochranu starousedlíků, dáti se prohlásiti za »příslušníky domácnosti«. A syn, který se cítil doma u otce příliš poručníkován, mohl býti rád, že se uchytil jako pasák vepřů.

Pravil-li Ježíš »do krajiny daleké,« smíme v Judsku myslet na onu dalekou krajinu, kterou vidíme

prostíratí se nad údolím jordánským, totiž na Zajordání. Tam se stěhují lidé, kteří jsou nuceni na př. pro krevní mstu prchatí do neznámé země. Tam se táhly široko daleko dubové lesy, jichž lidé využívali k výkrmu vepřů. V evangeliu samém je zmínka o stádu vepřů u Gerasy; čítalo dva tisíce kusů. Pán poslal nového čeledína k prasatům; a teď tam mládenec seděl; a měl čas, aby přemýšlel. Nádeníkem! Vzpomněl si na nádeníky v domě otcově. Dostávali tolik mzdy, že si mohli nakoupiti tolik chleba, co hrdlo ráčilo! Jeho výplata na to nestačila. Díval se, jak si vepři libovali, kousajíce lusky svatojanského chleba! Kdyby mu aspoň byli dali místo mzdy dostatečné množství takových lusků! Svatojanský chléb se pokládal za potravu nejchudších. »Až jednou Izraelité budou jísti svatojanský chléb,« to znamená, až bude jejich nouze největší, pak budou teprve činiti pokání, prohlašuje jakýsi rabbi.

A syn začal chápati. Zneužil dobroty otcovy, aby se »od něho osvobodil«. Nyní byl nejen svoboděn, nýbrž i opuštěn. Ježto sám se všeho vzdal, neměl již práva na lásku otcovu. Kdyby ho tak aspoň přijal za nádeníka!

»Vstanu a půjdu k otci svému a řeknu jemu: »Otče, zhřešil jsem proti Bohu a před tebou. Již nejsem hoden slouti synem tvým. Učiň mne aspoň svým nádeníkem!«

I vydá se na cestu. Nikdo ho nezdržuje.

Vrací se do svého rodného kraje. To už nejsou vinnice jako jinde; zná každou vinici, zná každý fíkovník v koutech a na pokraji, zná olivy se stříbrošedými větvemi, zná kameny na viniční zdi. Zároveň ho jímá děs. Na všech těchto cestách může každou chvíli potkati otce!

Otec však spatřil syna dříve, než ten ho upozoroval. Od doby, kdy ztratil syna, nosil v srdci ránu, jejíž bolesti neustávaly; tak poznal svého syna v člověku, v němž viděl každý druhý žebráka: cáry visely na hubených údech mladého člověka, přicházel bez obuvi a bez svrchního oděvu.

Zatím co syna páčila půda pod nohama, spěchal mu starý otec vstříc a měl proň jenom lásku, jež neznala slov. Padl mu kolem krku a políbil ho.

Syn začal větou, kterou si připravil. Ale nemohl ji dopovědět, už nedokázal říci, že se chce státí nádeníkem, buď proto, že ve mžiku pochopil, jak by tím otce znovu urazil, buď proto, že mu otec sám vpadl do řeči. Několik otroků už si zvědavě prohlíželo zuboženého poutníka. Otec se zastyděl za syna.

»Rychle přineste nejkrásnější roucho a oblecte ho! Dejte mu prsten na ruku a sandály na nohy jeho!« - Prsten a sandály bývaly odznakem muže svobodného. - Přiveďte vykrmené tele a zabijte je, vystrojíme hostinu a oslavíme návrat!«

To se stalo za dne. Posluchači si asi představili den v době po uplynutí zimy, kdy snad Ježíš podobenství vypravoval. V tu dobu bývalo po ruce dosti telat, krmených otrubami a čerstvou travou; proto lidé v této době rádi konali hostiny a svatby.

Starší syn pracoval zatím na poli a vrátil se domů teprve, když hodokvas byl v proudu. Když se blížil k domovu, slyšel údery na bicí nástroje a dupot tanečního reje. »Copak starého otce napadlo?« optal se prvního otroka, kterého potkal. Ten pravil: »Bratr tvůj se vrátil a nyní se otec tolik raduje!« Odpověď zněla synovi jako výsměch. Zůstal doma, pracoval den

ze dne po boku otcově. Teď se vrátí tenhle marnotratník domů a otec pořádá slavnost, která se podobá veselce.

Vzkypěla v něm krev; nechtěl se vůbec ukázati a zaměstnával se před domem hned tím, hned oním. Otec se o tom uvnitř dověděl. Miloval oba syny, to se projevilo nyní, když nejmladšího opět našel. Kdyby byl býval takový jako starší syn, byl by prostě prohlásil: Kdo nechce dovnitř, ať zůstane venku!

Otci to nedalo pokoje; vyšel sám ke staršímu, odpouštěje mu jako mladšímu. Jinoch byl v hloubi duše raněn; musel s barvou ven. »Hle, tolik roků sloužím tobě a nikdy jsem příkázání tvého nepřestoupil! Nikdy jsi mi nedal ani kozelce, abych pohodoval se svými přáteli. Ale když se vrátil tento syn tvůj, který prohýřil majetek, jež dostal od tebe, s nevěstkami, - zvěděli tedy doma leccos, co prováděl v cizině! - zabil jsi mu vykrmené tele!«

Starší syn se nyní cítil, jako předtím mladší, od otce příliš málo milován. Zapomněl ve chvíli rozrušení na všechno dobré, čeho v domě otcově denně požíval: otec mu to musí zvláště připomenouti.

»Synu můj, ty jsi vždycky u mne! Všecko mé jest i tvé! Veseliti se však a radovati se náleží, neboť tento bratr tvůj - je to tvůj bratr, nejen můj syn! - byl mrtev a zase ožil; byl ztracen a jest nalezen!«

To byla třetí a poslední sloka písně. A jako po krásné písni, která se zmocňuje srdce, ani pohnutého pěvce ani dojaté posluchače nenapadne připojití návody k použití ani výklady, tak i Ježíš zmlkl, když byl přednesl toto vypravování o marnotratném synu. A všichni posluchači mlčeli s ním.

Velkostatkáři a pachtýři.

Jedním z podobenství Ježíšových, podaných obzvlášt názorně, je beze sporu též podobenství »o chytrém správci«. Pozadím jeho jakož i pozadím podobenství o zlých pachtýřích jsou poměry pachtovní a správní u velkostatků v době Ježíšově. Tato zřízení nejsou jen důležitá pro obě podobenství Ježíšova; mají zároveň význam v životě mnohých posluchačů Ježíšových, ať byli sousedy pachtýřů a velkostatkářů, ať byli sami pachtýři.

Pachtovní poměry egyptské jsou z listin známější než palestinské. Ale když přečteme Bibli, ihned se vyznáme ve výrazech, které se v nich vyskytují. Správce v podobenství se označuje názvem »oikonomos«, »ekonom«. Tak se nazývají i správcové v Egyptě, a to nejenom správcové majetku soukromého, nýbrž i správcové erárních statků a správcové berní. Za Ptolemaiovců, kterým byli Židé poddáni jedno století, se rozlišovalo mezi ekonomem pro daně peněžní a ekonomem pro daně v obilí. Ekonomové daní v obilí placených neměli za úkol jenom přejímati dodávky, nýbrž se také měli starat, aby obilí bylo řádně uskladněno, a pak je buď prodávali nebo zásobovali jím posádky nebo dodávali je úředníkům jako plat.

Fellahové, kteří v podobenství Ježíšově přejímají vinici, se nazývají »georgoi«. Doslova přeložen znamená název totéž, co »fellah«, totiž muž, který se zabývá obděláváním půdy. Ve skutečnosti však nabylo slovo významu »pachtýř«, jako je tomu podnes, byl totiž počet rolníků-pachtýřů velmi značný. Velkostatkáři dávali za sebe pracovat jiným. »Georgós« zname-

ná v listinách »pachtýř«. Mluví se o georgoi basilikoi, o pachtýřích erárních statků - podnes je v Egyptě čtvrtina půdy majetkem státu. Na př. v seznamu dvanácti římských statkářů je u osmi poznamenáno, že jim na půdě hospodaří »georgós«, pachtýř.

Nejenom názvy, nýbrž i pachtovní zřízení samo studiem listin oživne.

Stát, aby zjednodušil správu a aby si zajistil zaplacení, pronajímal s oblibou pachtovním společenstvům. Kromě pachtu ve velkém se vyskytuje pacht v malém. Kromě pachtovních období jednoročních jsou období delší. Jědnou prohlašují dva pachtýři, že jsou na pozemku již pětadvacet let. Pachtovné se zapravuje dílem v penězích, dílem v naturáliích; podle listiny z r. 88 činí pachtovné z vinice třetinu výnosu, tedy tolik, kolik zpravidla činí pachtovné podnes. Živnostníci si usnadňují živobytí tím, že pachtují menší parcely půdy.

Velkostatkář býval »kapitalistou«, pachtýř »dělníkem« tehdejší doby. Tito fellahové znali též jakýsi druh stávky; pachtovaný pozemek nechali ležet ladem a utekli z něho. To se dalo již podle listiny z roku 141/40 př. Kr. Podobné poměry jsou základem nařízení z pozdější doby, která přikazují pachtýřům, aby se vrátili ke své práci.

Tyto údaje se týkají zčásti praxe státu; ale jest pevný zákon ve veškerých dějinách, že zařízení států a velkopodniků na sebe vzájemně působí a navzájem se připodobňují.

Od správců a od pachtýřů se dalo leccos čekati; listiny to neméně zřetelně ukazují. Už dražba erárních statků byla obklopena celou hradbou zajišťovacích opatření.

Každý spolupachtýř musil za určitou částku celkového pachtovného poskytnouti zvláštní hypotéku; to se zapsalo a akt zůstal v královské kanceláři.

Aby bylo pachtýřům znemožněno stlačovati ceny, bylo ustanoveno, že každá dražba se stane neplatnou, nabídne-li později někdo částku větší o 10 procent. Že taková opatření byla odůvodněna, ukazuje případ z Athén okolo r. 400 př. Kr. Jakýsi Argyrios založil kartel pachtýřů cel, který stlačoval ceny tím, že žádný druhého nepředražil. Jakýsi Andokides vydraží pachtovné z 30 talentů na 36 a tak prolomí kruh. Cítí se potom hrdinou a ujišťuje: »Brachéa apokerdaínomen hoi metéchontes« - »Jako členové společenstva jsme mohli vyzískati jen málo.«

Úředníci provádějí kousky, které nejsou nepodobny kouskům podvodného správce z evangelia. Roku 11 př. Kr. musí vesniční tajemníci kraje Arsinoë za trest dodatečně odvésti 1500 artabů, tedy 800 hektolitrů pšenice. Před rozsudkem byla zpráva zvlášť vyšetřována; neboť třináct úředníků bylo zvlášť vyňato. Kontrola byla velice obávána. Jakýsi Polemon proto oznamuje bratrovi, že se revisor objeví 15. payni (měsíc žní) v Berenicis a že přijde 16. do Kerkeosiris. Tak píše 11. payni a napomíná bratra, aby dal všechno do pořádku, aby nezažil žádných nepříjemností. Tedy i zde se leckdy pravilo: »Vydej počet ze své správy.«

Ježíš uvádí v podobenství o chytrém správci »bohatého člověka«. Rozumí se samo sebou, že to byl člověk, mající velké statky pozemkové. Proto má »ekonomu«, jemuž vše svěřuje. Zvlášť mnoho se už napsalo o tom, co jest rozuměti dlužními úpisy, jež dá správce, nežli ho pán sesadí, zfalšovati.

Nejsnadněji se vyloží vše, vyjdeme-li ze skutečnosti, že velkostatkáři pronajímají půdu s oblibou nikoli jednotlivým rolníkům, nýbrž společenstvům. Egypťské listiny ukazují, že za společenstvo uzavíral smlouvu »archones«, jakýsi »předseda«. Podpis firmy pak zněl na př. »Satabus a společníci«. Smíme si představit, že dlužníky pánovými se rozumějí předsedové společenstev, rovněž i v podobenství o zlých nájemnících vinice se asi mluví o společenstvu; pak nejspíše pochopíme jednomyslný postup proti těm, které pán poslal.

Egypťské listiny však poskytují další pohledy, které mají důležitost. Velkostatkáři nebo jejich správcové určovali pro jednotlivá území, co se mělo pěstovati, a zařizovali věc pokud možná tak, aby dostali od každého druhu plodin tolik pachtovného, kolik si přáli. (Týmž způsobem postupovali velkostatkáři v římské Campagni až do nedávna; každý rok bylo na schůzi smluveno, kolik se na př. vyseje pšenice.)

Tím dostává podobenství o nevěrném správci toto pozadí: Správce odevzdává pozemky předsedům jednotlivých pachtovních společenstev. Jedna skupina pachtýřů obdrží pole pšeničná a má odvésti pšenici jako pachtovné; druhá dostane sady olivové a má dodat olej. Pachtovní smlouvy jsou uzavřeny tak, že pachtovné, přepočítané na peníze, je u každé skupiny přibližně stejně vysoké. Jak sto bathů lisovaného oleje (obyčejné jakosti), tak i sto korů pšenice stálo tehdy podle listin asi 3000 až 3300 denárů. Jeden kor má deset bathů, ale olej je také desetkrát dražší. Tento poměr hodnot je již základem smlouvy mezi králem Hiramem a Šalomounem, v němž se jeden bath oleje rovná jednomu koru pšenice.

Nevěrný správce.

Ježíš pravil ke svým učedníkům: »Byl jeden člověk bohatý, který měl správce; ten byl udán u něho, jako by rozplýtvával jeho majetek. I povolal ho k sobě a řekl jemu: „Co to slyším o tobě? Vydej počet ze své správy; neboť již nemůžeš býti déle správcem!“ (Luk. 16, 1-9.)

Byl velkostatkář. Pronajal polnosti a olivové sady fellahům; obdělávali půdu a za plat odváděli určitý díl těžby, jak je to ještě zvykem a jak to listiny o době Ježíšově dokládají. Tito pašové se však nechtějí osobně s takovými věcmi trápit. Většina z nich žije jen část roku na venkově. Člověku, který nepracuje a má peníze, poskytuje město více.

Svěřil tedy tento pán všechno správci. Ten přijímal dodávky pachtýřů a uzavíral smlouvy s obchodníky.

Správce nebyl lepší ani horší než mnozí jiní. Žil na útraty pánovy v přepychu jako boháč. Snad zvyšoval, maje dostatek peněz, dávky do takové míry, že pachtýři z vlastního zájmu oznámili pánovi, co tropí.

Pán neměl naprosto žádné chuti, aby se s věcí dlouho mazal; vždyť nebylo naděje, že by si na něm něco vzal; nanejvýše se všichni tomu smáli, jak se zase jednou podařilo napáliti velkého pána. Proto jednal krátce. Dal správce zavolati a oznámil mu sesazení takovým tónem, že ihned věděl, na čem je. Nemělo vůbec smyslu padati ještě k nohám a prositi.

Aby se pro takovouhle »nehodu« zabíjel, žádného Východana nenapadne. »Z čeho tedy žít?« to byla jeho otázka. - Před jeho myslí vyvstávali ubozí fellahové, jak se potili. Hrdě se mezi nimi procházel jako pan správce, přijímal jejich poklony a dával si od nich líbatí ruce! - Měl snad napříště sám vyjít

s lopatou? Br! Na to příliš dlouho dobře žil, pil staré víno a užíval lázni! - Jiná možnost: žebrota byla též zaměstnáním pro lidi propuštěné z práce! Když si však představoval, že se při výkonu nového řemesla sejde s lidmi, kteří kdysi záviseli na jeho přízni a milosti - ne, nikdy! - »Už vím, co učiním, aby mě přijali do svých domů, až budu zbaven správcovství.« Učiniv jeden z nesčetných posunků na Východě obvyklých a mluvě hlasitě v živém pohnutí, uváží plán: Ano, takhle to půjde!

Svědomí mu už dříve otrnulo. Po té stránce provedení plánu nic nepřekáželo. I zvedal hlavu zase vysoko, vykračoval si ve své důstojnosti a dal zavolati dlužníky.

Dlužníci přišli; báli se, že od nich něco požádá. A s počátku to tak opravdu vypadalo.

»Kolik jsi dlužen pánu mému?« Dříve jistě tak často o »svém pánu« nemluvil!

»Sto nádob oleje!«

Bylo to sto nádob oleje po jednom bathu či okrouhle po 35 litrech, tedy 3500 litrů. A teď nastalo překvapení. Pohybem ruky, který se Východanu vždy zdaří, učinil mu správce návrh:

»Vezmi svůj úpis a sedna rychle, napiš padesát!«

Sto bathů oleje stálo podle židovských listin 3000 denárů (asi desetkrát tolik korun). Správce tedy prominul prvnímu dluh asi 15.000 K.

Nevíme, byl-li to list pergamenový nebo papírový, nebo dokonce hliněná střešina.

Porozuměli si. Děkuji!

Pak přišel druhý: ten byl dlužen sto korů pšenice. Kor je desetinásobek bathu, dluh byl tedy podle míry desetkrát větší.

Cenou se sto korů pšenice a sto bathů oleje navzájem dosti blížilo. Pětina, tedy okrouhle 600 až 700 denárů, už byla značná sleva!

»Napiš osmdesát!« - Děkuji!

Mnul si ruce! Tihle lidé sami zfalšovali dlužní úpisy, dali si tedy pozor, aby o věci nepromluvili. A jestliže bude sesazen, půjde k nim a pak se mohou oba bohatému pánovi vysmáti!

Ježíš vypravuje pak jen o konci: Podvod se prozradil. Nejpřirozeněji se vyplní mezera, když budeme předpokládati, že se správce opravdu přestěhoval ke svým spoluvinníkům a že právě tím celá věc vyšla najevo.

Pán byl dosti bohat, takže se přesto nedal vyrušiti ze svého klidu. Nejlépe bude, bude-li se tvářiti vesele! I pochválil svého bývalého správce. Mazaný chlapík! Dobře, že to udělal člověku, kterému na každém denáru hned tak nezáleželo.

Ježíš nazývá správce výslovně »synem tohoto světa«, člověkem nesevdomitým, a odsuzuje tak jeho jednání. Ale jak obratně si ze svého stanoviska vedl se statky, které nebyly jeho vlastnictvím, aby si zajistil pohodlný život!

Podle toho by měli synové světla, vědouce o životě posmrtném, využití všeho pozemského jen k tomu, aby si zajistili přímluvce na věčnosti.

»Protož pravím vám: Zjednejte si přátele z mamony nepravosti, aby, až dojde ke konci, přijali vás do stanů věčných!«

Slovo »mamon« ve významu pozemského majetku bylo všem běžné; vrací se často v židovských spisech. Tak se jednou praví, že druhý chrám prý byl zbořen

proto, že Židé milovali mamon a navzájem se nenáviděli.

Kdo si chtěl peníze a statky mermomocí ponechat, měl jich použití ve prospěch bližního. Kdo ani to nedokázal, měl málo vyhlídek, že dosáhne věčné blaženosti. Tuto mluví Ježíš mluvě o domovském právu ve stanech věčných.

Formy obchodního styku za doby Ježíšovy.

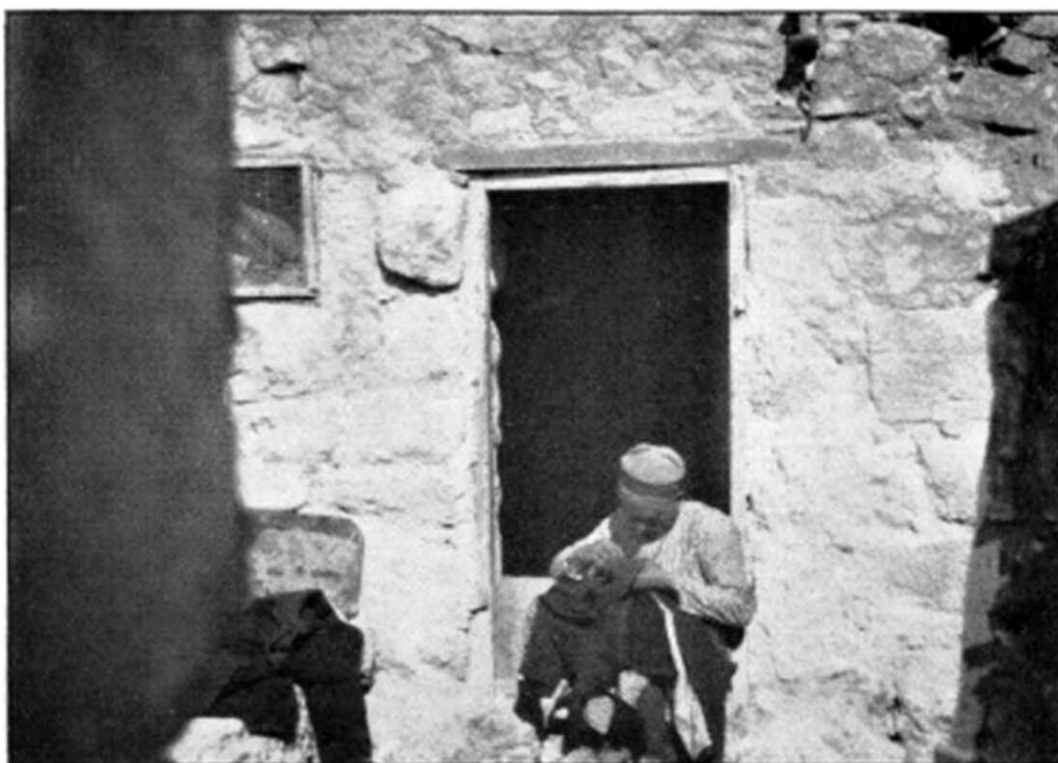
Na zařízení peněžního obchodu se díváme od několika let s velice smíšenými pocity jako na výtvor naší doby. Pozorný bankovní ředitel nebo majitel šeku pozná, že se v podobenstvích Ježíšových vyskytují takřka všechny bankovní obchody: už tehdy se mluvilo o peněžních vkladech a o úrocích, o falšování bilance a o neschopnosti platební, o úmluvách, o příročí a o neúprosných exekucích, které zpeněžovaly nejen majetek, nýbrž i dlužníka samého.

Vývody, jež budou následovati, nemají pouze cenu pro jednotlivé rysy podobenství Ježíšových; ukazují vůbec, že se křesťanství již na počátku setkávalo se světem, v němž byly všechny naše moderní vymoženosti kromě čistě technických.

V obchodním styku se vyskytují určité formuláže na vystavování dlužních úpisů. Času měli ovšem lidé tehdy více než dnes a nikdo neopominul ani v tomto případě začít s pozdravem. Dlužní úpisy se jeví jako papíry, z nichž má každý respekt a jimiž si lze respekt získati. Inkoust, vyrobený většinou ze sazí, dá se »smýti«. Opatrní lidé dbají toho, aby se při vystavování užívalo papíru »ještě nepoužitého« a aby v textu »nebylo

Pohled skrze zdi dvora na vchod do domu vestavěného do hory.

Dům má vnitřek, který leží z větší části pod zemí. Dále průdušný otvor s drátěnou mřížkou. V zimě hřeje tuto místnost teplo nahromaděné v zemi.

*Pohled skrze zdi dvora na vchod do domu
vestavěného do hory.*

nic škrtáno«; byl-li papír už jednou popsán a písmo na něm smyto neb jinak vymazáno, lze po druhé snadno mazati a malým háčkem napravo nebo nalevo se dají snadno »vydělati« pěkné sumy peněz. Jsou i zvláštní odborné výrazy pro takový »bezvadný« listinný papír. V židovských a egyptských spisech se mluví o »vymazaném papíru«. Velice případně se přirovnává stařec, který se chce ještě učit, k »vymazanému papíru«, který se má znovu popsati. - To jsou podmínky pro falšovatele bilancí, kterému Ježíš v podobenství vkládá do úst slova: »Sedni a napiš padesát, sedni a napiš osmdesát!« Aby se zabránilo takovým kouskům, dávali si lidé hned od počátku vystaviti duplikát.

Kvitanice užívají rovněž ustálených výrazů. Jestliže se zaplatilo, žádal se dlužní úpis zpět anebo se v potvrzení o příjmu výslovně stanovila výminka, že má býti vrácen. Plátce jej pak dostal zpět, aby jej »atethoval a akyrosoval«, aby jej »přeškrtl a učinil neplatným«. Znamení, které se dělá na zaplacených účtech, je známo již v době Kristově. Že se toto znamení podobá kříži, tane na mysli apoštolu Pavlovi: »Kristus vzal dlužní úpis, který zněl na naše jméno a který nás tížil, odklidil jej se světa, přibiv jej na kříž.« Obyčejně se dostával kříž na dlužní úpis, ale tentokráte byl kříž větší a pravější než úpis sám; proto se dostal úpis na kříž. Výrazem »přibíti«, který se nesmí zaměňovati s výrazem »přípevniti«, se ještě jednou poukazuje na pravý kříž a na to, že Ježíš naň byl přibit.

Úvěr měl důležitost i mezi prostým lidem. Kdežto dnes se úvěr poskytuje většinou v penězích, objevuje se v listinách úvěr ve zboží (zvláště obilí jako zápůjčka na osev) a v penězích i zboží zároveň. Roku 96/97

dává v Egyptě jakási Satabe, dcera Ericova, Satabovi a Petesuchovi zápůjčkou 80 drachem (asi 800 K) a deset artab (okrouhle 300 litrů) pšenice; roku 128 vrací Pasion Atresovi 100 drachem a určitý počet artab pšenice.

Jakýsi Onnophris zapůjčuje Sotasovi 100 drachem (asi 1000 K) a pět artab pšenice na dobu od 5. mechiru (koncem ledna, v době osevu!) do měsíce payni (červen, doba žní). Dne 16. měsíce thot 145 po Kr. (uprostřed září, před osevem) zapůjčí Stotoetis Apollonovi 200 drachem a 15 artab »dobře pročištěné« a »nesmíšené« pšenice » z posledních žní«. Věřitel popisuje své obilí přesně, aby mohl, až mu bude obilí vráceno, snáze vytýkati vady. Vrátniti se má zboží v měsíci payni, tedy ihned po žních.

Všechny tyto zápůjčky jsou »zápůjčkou na osev« pro drobné lidi. Zřídka se vyskytují v listinách částky nad 1000 drachem. Jde tu o ty vrstvy lidové, jež nám ukazují i podobenství v Bibli. Podobně mluví Ježíš o dvou dlužnících, z nichž jeden je dlužen 500 denárů (500 drachem), druhý 50.

Izraelitům bylo zakázáno poskytovat nebo uzavírat mezi sebou zápůjčky na úrok. Avšak vůči neizraelitům bylo obojí dovoleno. Rovněž směl Izraelita žádati úroky za peníze, jež převzal od pohana a pak dále zapůjčoval. Takovými ustanoveními nebyl ovšem úvěr podvázán, nýbrž pouze zaveden do určitých kolejí. Předpis, že se od Izraelity nesmí žádati úrok, se obcházel; kapitál se odevzdal pohanu, aby úrok vymáhal. Proti takovým úskokům je namířeno ustanovení: »Řekne-li Izraelita k neizraelitovi: „Tu máš provisi, jdi a zapůjč mé peníze na úrok!“ není to dovoleno.«

Již Sirachovec (29, 4-6) líčí s nejživější názorností Výchoďana, který se uchází o zápůjčku: »Mnozí pokládají zápůjčku za věc nalezenou a mrzutost působí těm, kteří pomohli jim. Nežli takový člověk zápůjčku dostane, líbá ruce toho, jenž dát má, a poníženeč mu dává ujištění. Ale když nastane doba splátky, mluví jako uražený, reptá, žádá za odklad a vymlouvá se na zlé časy.«

Názorně se v 2. století líčí lichváři. Přichází s písá-řem a brkem, inkoustem, dlužním úpisem a svědkem. - Výsměšně praví jednou takový paša, který si ze zá- kazu úroků nic nedělá: »Kdyby byl Mojžíš věděl, kolik vyděláváme, nebyl by zakázal braní úroků.«

O obvyklé úrokové míře máme zprávy. Čítala již r. 7. př. Kr., právě tak jako asi r. 200 po Kr., tedy v době pro nás rozhodující, 12 procent. Tato sazba měla i praktický význam; na měsíc pak připadalo po procentu. Zápůjčky bývaly velmi často jen krátkodobé. Obchodní název úroku v Egyptě souhlasí s výrazem, který se vyskytuje v podobenstvích Ježíšových o deseti minách a o deseti talentech, - »syn toko« znamená »i s úroky«.

Nechtěl-li dlužník platiti, postupovalo se s neúpros- nou tvrdostí. V Ježíšově podobenství o dvou dlužní- cích je uvedeno, co se všechno mohlo stát: Pán roz- kázal prodati ženu jeho i dítky i vše, co měl, a zapla- tit . . . Služebník se obořil na jednoho ze spoluslužeb- níků, uchopil ho za hrdlo a žádal: »Zaplať, cos dlu- žen!«

Toto líčení se uvádělo v pochybnost poukazem, že podle tehdejšího římského práva bylo zakázáno činiti dlužníkovi násilí. Nová badání však ukazují, že Bible

předvádí poměry správně. Římské právo neproniklo, máme-li na zřeteli jednotlivá ustanovení, nikdy úplně do východořímských provincií, do Syrie, Palestiny a Egypta. Již před Římany vydal na Nilu král Bokchoris zákony proti prodávání dlužníků. Listiny ukazují opravdu, že se ve všech zemích s obecným řeckým nebo domácím právem vyskytovala dlužnická vazba a prodej dlužníka. Justinián zakazuje uvěznění v soukromém žaláři, uvaluje na rušitele toho předpisu stejně dlouhou vazbu a prohlašuje jeho pohledávku za neplatnou. Ambrož líčí dlužnické otroctví tak názorně, jak to dovede pouze člověk, který zná věc ze života. Mluví o tom, jak dlužníka odváděli do domu věřitelova, jak ho střežili v místnostech, z nichž nebylo úniku, a o tom, jak hladovějící vězeň prosil o chléb. V židovských podobenstvích se rovněž předpokládá, že proti tomu, jenž je neschopen platiti, lze postupovati násilím a jeho děti lze postavit na »kámen prodejní«, tedy prodávati je za otroky.

O velice zlém zařízení, které se týkalo smluv úvěrních, dovídáme se z Egypta. Věřitel dal pojmouti do listiny ustanovení, že má, nezaplatí-li mu dlužník, právo postupovati »kathaper ek dikes«. To znamená: nemusí vésti proces a může jednati tak, jako by byl vydal soud platební příkaz. V takové listině se výslovně poznamenává: »Každý soukromník a úředník propadne trestu, vmísí-li se do jednání při záboru majetku.« Toto ustanovení se objevuje v Egyptě již před Kristem. Že byl tento postup znám v Palestině, dosvědčuje případ z doby Kristovy. Herodes Veliký oloupil arabského povstalce jménem Syllaia; když se z toho musel odpovídat v Římě, omlouval se tím, že na základě smlouvy

o zápůjčce 60 talentů měl k tomu právo. Tyto události odpovídají opět líčením, jež podává Ježíš o nemilosrdných věřitelích. Dlužníku, který nemůže zaplatit, zabaví se veškeré jmění, aniž se předtím zahájí soudní proces: »Když pak neměl čím zaplatit, rozkázal pán prodati jeho, též manželku a dítky a všecko, co měl, a zaplatit.«

V úvěrnictví jsou vyvinuta všechna opatření, jež vyžaduje opatrnost a jež jsou známa i modernímu životu. Vždyť slovo »hypotéka« je řeckého původu a mělo v době Ježíšově též význam jako dnes. Z doby, kdy Ježíš bydlel v Nazaretě, z roku 23. po Kr., máme smlouvu hypotekární, která nám dovoluje vžítí se do trampot prostých lidí. Panephremmis, syn Eriedv, původem Peršan, manžel a podle práva zástupce Peršanky Thases, dcery Nestnephisovy, dostal od Stotoetise, syna kněze Tesenuphise, zápůjčkou 64 drachmy, zajištěné hypotekárně na sedmině domu s dvorem, a to od 4. roku panování Tiberia až do měsíce Tybi roku 10.; platí se 12 procent úroků. V tomto dlužním úpisu se čítá podle let císaře Tiberia, jako třeba také Lukáš datuje podle let panování téhož císaře.

Tento Panephremmis nežije v příznivých majetkových poměrech, neboť musí za 64 drachmy dávatí hypotéku. Těžké doby prožívá též Thaesis, nežli sežene hypotekární záruky. Zastaví 5 arur (arura se rovná sto čtverečním loktům) pozemku, k tomu třetinu arury jakožto zvláštní parcelu, rovněž dva otroky, které jí patří jen z polovičky. Pak za ni musí ručiti ještě tři dospělí synové.

Židovské listiny podávají též obraz. Tam se domlouvá lichváři: Má-li někdo pole nebo vinici, neříkej mu:

Tu máš minu! Prováděj s ní obchody a poskytni mi hypotéku na své pole a na vinici! Snad bude mít brzo potom ztráty v obchodech a ty mu vezmeš pole i vinici.

Podobenství Ježíšova, v nichž je řeč o peněžních obchodech, podávají, srovnáme-li je se světskými doklady z oné doby, správné ukázky tehdejších poměrů.

Podobenství o dvou dlužnících.

Tu přistoupil k němu Petr a otázal se: »Pane, kolikrát mám odpustiti bratru svému, když se proviní proti mně? Až sedmkrát?« I dí Ježíš Petrovi: »Ne sedmkrát, nýbrž sedmdesátkrát sedmkrát!... Proto podobno jest království nebeské králi, který chtěl počít klásti se služebníky svými.« (Mat. 18, 21-35.)

Petr se chtěl Mistru pochlubiti jako žák, který dobře pochopil jeho učení a který byl ochoten prováděti je důsledněji než ostatní.

»Pane, kolikrát mám odpustiti bratru svému, když se proviní proti mně? Až sedmkrát?«

Petr se domníval, že sáhl dosti vysoko.

»Ne sedmkrát, nýbrž sedmdesátkrát sedmkrát,« zněla odpověď Ježíšova.

Sedmdesátkrát sedmkrát, tedy kolikrátkoli bylo potřebí, mělo se bližnímu odpustiti! To bylo příliš! Vždyť se tím v zemi, kde mstivost a mužná čest jsou nerozlučné pojmy, člověk stane směšným!

Ježíš odpověděl na tyhle myšlenky podobenstvím:

Byl král; bylo tolik neizraelských vládců v Izraeli a kolem Izraele, že si uředníci s počátku představovali pohana. Král pojal jednoho dne úmysl dáti do pořádku účty s vyššími úředníky, kteří byli činni jako správcové statků nebo úředníci berní.

Hned u prvního se ukázal schodek 10.000 talentů, tedy 60 milionů denárů (denár je okrouhle 10 K).

Tuto částku mohl úředník opravdu utratiti, žil-li přepychovým životem, na Východě obvyklým. Z klasické literatury známe rozpočty nákladů na hostiny, jež tomu snadno dodávají víry. Avšak zle byl na tom úředník, který měl tak velikou částku vrátiti. To bylo nemožné. Proto král z podobenství káže úředníka, jeho ženu, jeho děti a veškeren majetek prodati, aby si alespoň poněkud uhradil pohledávky.

Úředník, jenž žil dotud jako velký pán, padl před králem na kolena, vrhl se mu k nohám a prosil o slitování. Ujištění: »Slituj se nade mnou! Všecko zaplatím tobě!« bylo při tak ohromném dluhu slibem, jenž se nedal splnit. Král projevil, že mu záleželo více na doznání viny než na vrácení peněz - daroval mu opět svobodu a prominul mu dluh.

Na milost přijatý úředník poděkoval ovšem tímž orientálně živým způsobem, kterým předtím žebřal o slitování; avšak jedna věc zůstala za celého tohoto příběhu nedotčena: jeho otupělé srdce.

Právě když vycházel z brány, potkal jiného zřízence králova, podúředníka. Pokořiv se před králem, vzplnul touhou, aby si sám zjednal zadostiučinění. I obořil se na druhého, uchopil ho za hrdlo a žádal: »Zaplat, cos dlužen!«

Ale ubožák neměl ani 100 denárů (1000 K)! Vrhł se k zemi: »Slituj se přece nade mnou! Však ti zaplatím!« - Nic! Chladně a neoblomně šel věřitel svou cestou a dal ho zatknouti.

Avšak jiní úředníci byli svědky tohoto výjevu. Plni rozhořčení oznámili věc králi. Ten povolal úředníka,

jehož přijal na milost, a změnil své rozhodnutí tak, že nyní musil dluh odsloužiti jako otrok, dokud nebyla pohledávka zaplácena. »Odevzdal ho mučitelům.«

Cicero uvádí ve svých řečech příběh, který ukazuje, co je si třeba představit pod těmito »mučiteli«. Obec Salamis byla dlužna římskému lichváři, jménem Skaptius. Ten si zjednal oddíl jezdců, dal všechny radní ostrova vzíti do dlužnické vazby a odňal jim výživu, takže jich několik zahynulo hladu.

Ježíš vyložil nakonec stručně podobenství. V napomenutí opakuje prosbu Otčenáše: »Odpusť nám naše dluhy, jakož i my odpouštíme svým dlužníkům!« - »Tak (jako král nemilosrdnému služebníku) i Otec nebeský učiní vám, jestliže ze srdce neodpustíte jedenkaždý bratru svému!«

Bohát a chudý Lazar.

To všechno poslouchali farizeové, kteří byli lakomí a pošklebovali se mu. I odpověděl jim: »Vy se děláte spravedlivými před lidmi, avšak Bůh zná srdce vaše. Co u lidí jest vznešené, to před Bohem jest ohavností!...« Byl jeden člověk bohatý; a ten se odíval v purpur a jemné plátno a hodoval každého dne skvostně. Byl pak také žebrák jménem Lazar, jenž ležel u vrat pln vředů. (Luk. 16, 14-31.)

Farizeové se stavěli k bohatství jinak než Ježíš. Snažili se lidu namluviti: »Hleďte, jak veliké je naše jmění, tak veliká je naše svatost!«

Když Ježíš ve svých podobenstvích vykládal o poměru časných statků ke království Božímu, cítili se dotčeni. Posmívali se Ježíšovi - tak se překládá - vlastně znamená onen výraz dělati »dlouhý nos«, znamená to posměchu. Na Východě užívají dospělí lidé spousty

posunků, výmluvnějších než slova. Farizeové si vedou mezi lidem velmi lidově. Takový nesmysl! Nestálo už za námahu Ježíše vyvracet slovy! Bývají vždy lidé, kteří se chovají hrubě, chtějí-li vystupovati jako muži z lidu. I stal se také Ježíš na chvíli po svém způsobu lidovým. Jal se vypravovati podobenství, jež se úplně pohybovalo v mezích názorů tehdejšího lidu. Vystupoval v něm paša, žebrák a otec Abraham, otec Abraham, jehož se stále dovolávali - Abraham není v Palestině světec jako jiní, nýbrž jest »El Chalil,« »přítel Boží«; někdy jedná skoro jako zástupce na místě Božím.

Právě na tomto starozákonním prostředí ukázal Ježíš farizeům, že se jeho učení, pokud jde o bohatství, shoduje s Mojžíšovým.

Nikdy nedovedou lidé mluvit o onom světě, neužívajíce obrazů. I představovali si Židé svět za tímto světem jako místo, kde dobří a zlí žijí odděleni od sebe: - dobří v jakémsi ráji, ve kterém jim nescházelo nic z toho, čeho se v Palestině tak často nedostává: čerstvých pramenů a stinných stromů. Místem zlých byla jáma plná ohně.

Do tohoto světa postavil Ježíš děj svého vyprávění. Byl kdysi bohatý člověk; nikdy se neukázal jinak než oděn spodním šatem z jemného plátna, dovezeného jistě z Egypta; bez egyptských bavlněných vláken, jako tehdy bez egyptského konopí, nelze určité látky vyrobiti. Nad tím splývalo svrchní roucho z nachové vlny; nachová byla barva královské řízy; avšak i vznešení napodobovali v tom panovníky.

Každý den se scházela v jeho domě veselá společnost hodovníků. V zemi, jež dodávala z různě teplých svých oblastí všechny lahůdky, které tehdejší svět znal,

bylo lze výborně hodovati: - vína všeho druhu, chlazená v létě sněhem z Hermonu, který se přivážel v sudcích, ryby mořské a jezerní i nejvzácnější ovoce. Protějškem těchto labužníků byli za panství Antoniova v Alexandrii »bratři nenapodobitelného života«. Nenapodobitelnost jejich života záležela v tom, »že každého dne si navzájem pořádali hodokvasy«. Stejně jako rozmařilý boháč nedokázali, aby šli do sebe. Když po bitvě u Aktia Antonius všechno ztratil, žili dále svým bujným životem, davše si jméno »synodos apothanoumenon« - »stolní společnost umírajících«.

Ale byl také chudý žebrák jménem Lazar a ten ležel u vchodu na dvůr panského sídla. Byl vředy zcela zohyděn; takové choroby jsou v zemi velmi četné; bylo to vidět na první pohled, neboť hadry pokrývaly tělo jen zčásti. Každý večer zazníval nemocnému zpěv a smích, hudba a ruch tance do jeho bídy a hladu. Nikoho nenapadlo naříditi, aby mu někdo donesl alespoň odpadky od hostiny. Zato se shromažďovali kolem ubožáka psi a sužovali ho, očmuchávajíce mu vředy a lízajíce je - už neměl síly je odehnati.

Zdá se, že se pán o nemocného vůbec nestaral; ani ho nedal odehnati. Snad myslel, že se to ani špatně nevyjímá, leží-li u vrat žebrák. Podle východního cítění žebrák má zdobit vchod do paláce.

I nastal den, kdy se úlohy obou lidí vyměnily. Žebrák umřel; tělo zahrabali a duši odnesli andělé do lůna Abrahamova. Umřel bohatec: - pochovávali ho slavnostně, za zvuku fléten a žalozpěvů nesli mrtvé tělo do skalní hrobky, která byla již připravena. »Boháč byl pohřben.« Ze slov těch vyrozumíváme: »Bylo po veselém životě!« Tato myšlenka se v rozjímavých

výkladech často dále rozpřádá. Slova ta mají snad v tomto vypravování smysl: »Nádherný jako jeho život byl i jeho pohřeb!«

Zhýralý boháč se díval ve svých mukách z hlubiny podsvětí vzhůru, díval se do říše spravedlivých a spatřil žebráka, který ležival doma u vrat na tvrdém kamení, an odpočívá nyní v lůně Abrahamově jako dítě na klíně matčině.

Zdá se, že rčení »v lůně Abrahamově« nebylo tak všeobecně rozšířeno, jak se většinou myslí. Má zajisté za podklad obraz matky, která vine k sobě dítě, jež odpočívá na její hrudi. V jedné dětské písni se zpívá: Ukryj mě jako mladý lusk fazolový do záhybu svého šatu na hrudi!

Protože Lazar byl závislý na Abrahamovi, obrátil se boháč na praotce.

Prosil úpěnlivě: »Otče Abrahame, smiluj se nade mnou a pošli Lazara, ať omočí konec prstu svého ve vodě a ochladí jazyk můj; neboť se trápím velice v tomto plameni!«

»Otče Abrahame!« Nyní se dovolával otce Abrahama, z něhož si v životě nevzal příklad. Věděl sice, že rozsudek byl vynesena; vzdal se vsí naděje, že by kdy opustil místo útrap. Ale snad se dá vyprosit malá úleva!

Abraham mu připomíná staré časy na zemi: »Synu, rozpomeň se, že jsi obdržel svůj podíl věcí dobrých v životě pozemském a Lazar jen věci zlé! Nyní se mu za to dostává útěchy, ty však musíš trpěti! A mimo to se rozvírá mezi námi a vámi hluboká propast, takže by nemohli přejíti k vám ti, kteří by chtěli, a nikdo od vás nemůže k nám.«

Bohatec v propasti se vzdal naděje. Ale jeho pět bratří doma, aspoň ti ať mají prospěch z toho, co zakusil. Mezi Abrahamem a světem přece nebyla žádná propast, která by se nedala překročiti.

»Prosím tě tedy, otče, pošli Lazara do domu otce mého - mám totiž pět bratrů. Ať jim dá výstrahu, aby také se nedostali do tohoto místa trápení!«

Otec Abraham se nepouští do žádných řečí a odpoví stručně: »Mají Mojžíše a proroky! Těch ať poslouchají!«

Boháč neustane prositi: »Nikoliv, otče Abrahame, ale přijde-li k nim někdo z mrtvých, budou činiti pokání!« Abraham zná tento druh lidí mezi svými potomky. Leknou se ovšem! Ale pokání činiti nebudou. Několik dní budou návštěvou ducha vzrušeni a budou hledati všechny možné a nemožné výklady a naposled se ukonejší tím, že se nedá nic »opravdu jistého« dokázati.

»Neposlouchají-li Mojžíše a proroků, nedají se poučiti, ani kdyby někdo vstal z mrtvých.«

Vzkříšení Lazara.

Zpráva z Bethanie.

Lazar z Bethanie, z téhož místa, odkud byly Maria a Marra, sestry jeho, onemocněl. Maria byla ona žena, která pomazala Pána myrhou a utřela nohy jeho vlasv svými: její bratr tedv onemocněl. Sestry jeho poslaly tudíž k němu a vzkázaly: »Pane, hle, ten, kterého miluješ, je nemocen!« (Jan 11, 1-16.)

Zatím nastaly týdny, kdy se již střídaly poměrně teplé dni se dny studenými a deštivými. Ježíš meškal ještě dole při Jordánském údolí, pravděpodobně na druhém pobřeží, jež náleželo Herodu Antipovi. I přišel

jednoho dne posel z Bethanie a přinesl zprávu, že Lazar, bratr Marie a Marty, asi nejmladší ze tří sourozenců, těžce onemocněl. Snad ho stihla jedna z chorob, které se v tuto dobu často vyskytují a které jsou, ježto je doprovází silná horečka, mladým lidem zvláště nebezpečné. I nejsilnějšího sklátí za několik dní smrt. Sestry pak, jsouce v tísní, daly Mistru doručiti zprávu. Dům těchto sourozenců měl, jak se zdá, v Judsku podobný význam jako dům Petřův v Galilei. Sourozenci znali po každé místo, kde Ježíš meškal. Věděli však stejně dobře, jaké nepřátelské poměry chovali proti Ježíši za horou Olivetskou v Jerusalemě. Přenechali tedy úplně Mistru, aby jednal dále.

Z Bethanie do Jericha bylo poslu jíti nebo jeti asi šest hodin. Ježíš meškal snad v severnější části údolí.

Učedníci si oddechli, když se Ježíš na tuto zprávu nevydal hned do Bethanie, nýbrž v přítomnosti posla prohlásil: »Nemoc ta není k smrti, nýbrž k slávě Boží; aby Syn člověka byl oslaven skrze ni!«

Jak učedníci, tak posel byli plni naděje. Lazarovi tedy nebylo tak zle; opět se uzdraví; vždyť to řekl sám Ježíš!

Ježíš věděl více: Nemocný brzy po odchodu posla zemřel. Nakvap odcestovati do Bethanie nemělo smyslu. Ježíš zůstal ještě dva dni na témž místě. Učedníci už nemysleli na tu událost, když Ježíš najednou prohlásil:

»Vraťme se do Judska!«

Jim, prostým rybářům, byly boje farizeů s Mistrem něco hrozného. Úcta k vyšším stavům byla jim jakoby vrozena; zůstávali bezmocni, když se Ježíš odvážně s nimi přel. Už samo jméno Judska je rozrušovalo. Dětinná bázeň vyznívá z jejich odpovědi:

»Mistře, není tomu dávno, co tě tam Židé chtěli kámenovati, a nyní zase tam jdeš?« Vždyť se vydáváš zbytečně v nebezpečí!

Ježíš odevzdal již život svůj do rukou Otcových. Hodina jeho smrti už je určena, dříve mu žádná moc na světě nic neuškodí, a až jednou hodina ta nastane, nikdo mu v umírání nezabrání.

»Nemá den dvanáct hodin? Chodí-li kdo ve dne, nenaráží, neboť vnímá světlo tohoto světa. Chodí-li však v noci, narazí, neboť nemá v sobě světla.«

Slovem »den« jest rozuměti podle východního pojetí dobu, pokud je světlo. Jenom tato světlá doba se dělí na dvanáct hodin; hodina má tedy, když je nejkratší den 49, když je nejdelší, 71 minut. Každý den má pak opravdu dvanáct (světlých) hodin; záleží na tom, zda je světlo. Těchto dvanáct hodin míní Ježíš jako něco jistého, proti čemuž nikdo nic nezmění. Potom však světlá doba stejně uplyne a už se nenavráť. Ježíš chce tedy učedníkům říci: Dokud nenadejde hodina, kterou mi určil Otec, nic se mi v Judsku nemůže státi. Jdu tam z vůle Otcovy.

Později začne Ježíš mluvit zahalenými slovy opět o Lazarovi: »Lazar, přítel náš, usnul. Ale půjdu k němu, abych ho ze sna probudil.«

Učedníci nerozumějí výrazu »spáti« v tom smyslu, jak jej míní Ježíš. Zdá se, že myslí, jako by Lazar trpěl nějakou zimnicí. Proto prohlašují za zbytečné, aby se šlo do Judska. S důvěrou domlouvají Mistru: »Pane, spí-li, bude zdrav!«

Nyní jim zjeví Ježíš, jak hlubokým spánkem usnul Lazar. Již tehdy se užívalo slova »zesnouti« ve smyslu užívaném dnes třeba na úmrtních oznámeních.

»Lazar zemřel!« - Ulekli se.

Dodávaje jim útěchy, Ježíš pokračuje: »Pro vás, abyste uvěřili, se raduji, že jsme tam nebyli. Nuže, pojďme k němu!«

Bethanie byla na cestě do Jerusalema, blízko města. Jak se asi pout skončí?

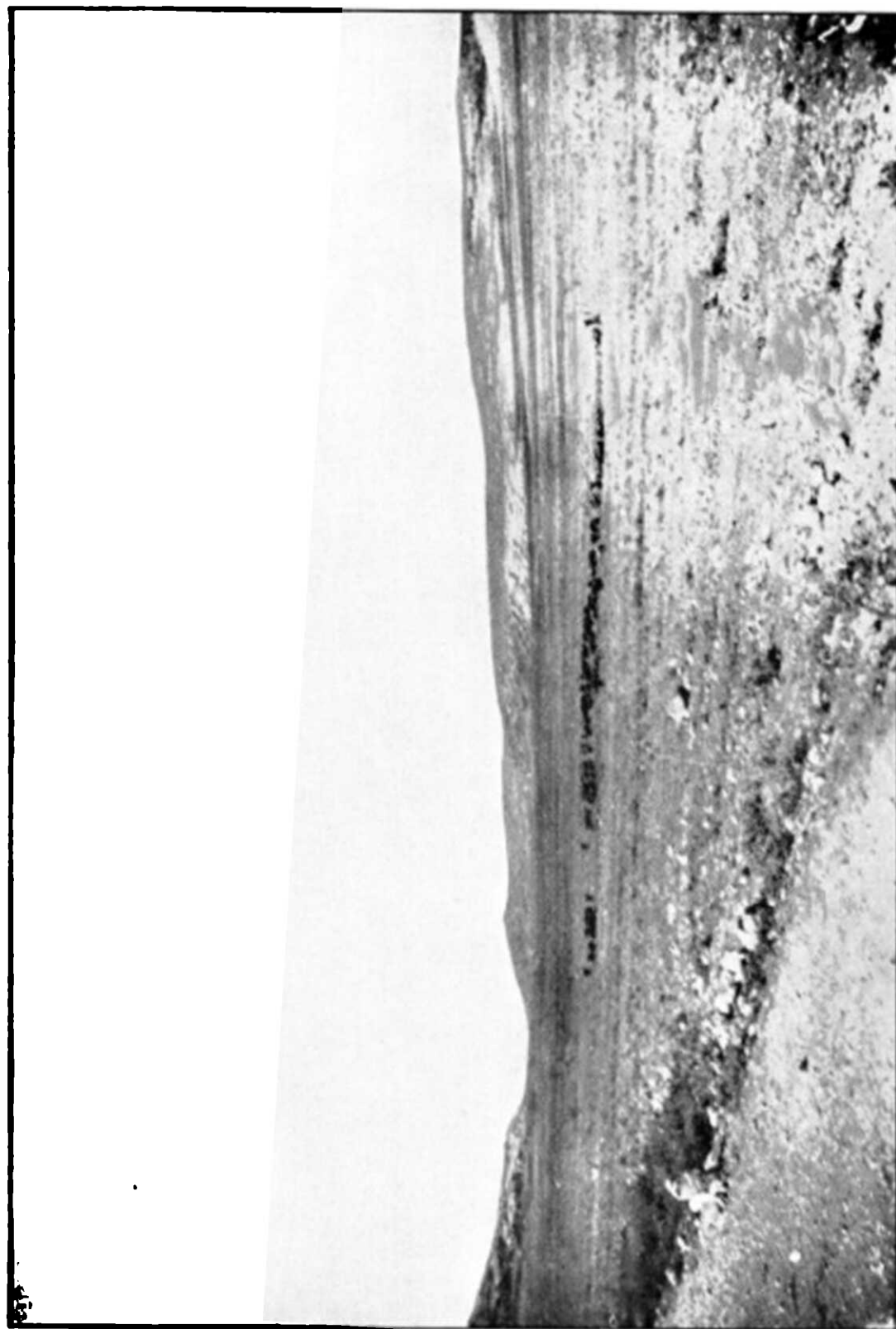
I ujme se slova učedník, který nemívá ve zvyku tlačiti se do popředí, je to apoštol Tomáš. Po zmrtvýchstání se to opakuje dvakrát. Avšak několik málo slov, jež se o něm dochovalo, ukazuje nám Tomáše ve skvělém světle. Tomáš přemýšlí střízlivě; táže se hned sám sebe, »jak to dopadne«. Myšlenka k myšlence se druží jako článek ke článku v řetěze; Ježíš je pevně rozhodnut jíti do Bethanie. Učedníci však nikdy nedopustí, aby šel sám; bylo by to proti věrnosti, pro kterou mají právě mužové nižších stavů vyvinutý smysl. Tomáš teprve trvá na tom, co si jednou umínil. Nezbyvá tedy nic než jíti s Ježíšem a vzdorně hleděti vstříc i nejhoršímu zlu, které je může stihnouti.

»Půjdeme a umřeme s ním!«

I vydali se na cestu na vysočinu; nejprve putovali zaprášenými měkkými cestami roviny Jordánské; místy se na ní kupily valouny z potoků, které zde ukládaly oblázky, odplavené z údolí vysočiny. Pak stoupali výmolem, který byl korytem potočným i cestou zároveň. Šedobílé stráně se zvedaly po obou stranách. Tu i tam uviděli pastýře se stády. Bylo to v době, kdy rostlo mladé býlí. Cesta se neustále zatáčela; docela v pozadí se vynořoval svah hory Olivetské, na níž ležela Bethanie a za níž číhal Jerusalema. Jako poutníci se tam dříve vždy dívali s takovou touhou, ale dnes je jímala při pohledu na tuto horu hrůza.

Pastýř kráčejíci před svým stádem. („Jdou za jeho hlasem“.)

Pastýř kráčí vpředu, stádo jde za ním - jsou to černé kozy - pastýř píská na dvojitou píšťalu. Ježíš si vybírá podobensství pro život lidský ze života ovcí; ty mají ze všech domácích zvířat nejslabší smysl pro orientaci a proto potřebují pastýře, který by je vodil, obzvláštní měrou. Uslýší-li ovce v Zajordání, které ještě nejsou zvyklé na nové dopravní prostředky, dmněti auto, běží k pastýři a tisknou se mu ke kolům. Obrázek je z okolí Sichemu. Vápencovitá borstva se stávají méně členitými a ustupují do pozadí. Stádo táhne přes požatá obilná pole. Dále vřadu u studnice Jakobovy promluvil Ježíš při pohledu na tuto rovinnu o žních, které nezávisl na střídání ročních dob, o žních duší.

Pastýř krácející před svým stádem. („Jdou za jeho hlasem“.)

Rozmluva se sestrami Lazarovými.

Když Ježíš dorazil do Bethanie, ležel Lazar už třetí den v hrobě. Bethanie byla blízko Jerusalema, jen asi patnáct stadií od něho; mnozí pak Židé navštívili tam Marii a Martu, aby je potěšili pro smrt jejich bratra. Jakmile Marta uslyšela, že Ježíš přichází, vyšla mu naproti. Maria totiž seděla doma. I řekla Marta Ježíšovi: »Pane, kdybys byl býval u nás, bratr můj nebyl by umřel. Avšak vím, že i nyní dá tobě Bůh, začkoli ho poprosíš.« (Jan 11, 17-27.)

V Palestině se podle starého obyčeje zemřelý brzy po skonu pochová; ještě večer, umřel-li ve dne, hned zrána, umřel-li v noci. Rychlý rozklad mrtvoly v těchto teplých krajinách jinak nedovoluje. Bývá proto často nemožno vyčkati s pohřbem, až přijdou všichni příbuzní a přátelé. Kromě toho nesměli Židé vařiti v domě, dokud tam byla mrtvola; dělávali to susedé ve svých domech a zvali pozůstalé k sobě. Vše oficielní, co se děje u nás při pohřbu, je na Východě odsunuto na dobu, kdy už je nebožtík pochován. Přicházejí příbuzní a přátelé z blízka i z daleka, někteří nejenom jednou, nýbrž několik dní za sebou, a »těší« pozůstalé. V rodinách, které mají více různých místností, sedí truchlíci v saloně na rohožích a přijímají návštěvy. Kdykoli se ukáže u dveří nový host, začne bédování znova; nový příchozí se k nátku připojí a sedne si k ostatním smutečným hostům. Rozumí se samo sebou, že se k smutečným hostům chovají hostitelé pozorněji než k obyčejným návštěvám.

I plnil se dům v Bethanii lidmi, kteří projevovali soustrast. Rodina měla totiž v Jerusalemě v předních kruzích mnoho známých a do Bethanie nebylo tak daleko, že by se byli mohli omluviti.

Maria a Marta nesly v sobě něco, k čemu ve svém oficiálním smutku nedovolovaly přístup. Vnitřní stav sester byl velmi zvláštní; ani samy nevěděly, co si mají myslet. Věrně jim posel oznámil, co Pán pravil: Tato nemoc není k smrti! Avšak Lazar byl v onu hodinu již mrtev!

Zatím se blížil Ježíš k osadě. Úvozy mezi vinicemi a olivovými sady bylo možno dostat se nepozorovaně k domu sourozenců. Ježíš dal k sobě zavolat Martu; ona totiž byla hospodyní. Maria seděla právě doma u návštěv.

»Pane, kdybys byl zde býval, bratr můj nebyl by umřel!« Těmito slovy, jež sestry ustavičně opakovaly, byl Mistr pozdraven.

Marta měla víru, jež odpovídala její obezřelé, neustále činné povaze. Předsevzala si, že Mistr musí býti u nemocného, chce-li ho uzdravit. Přesto však nezapomněla na podivné slovo, které pravil Ježíš před poslem. Jako když mluvíme k člověku, jemuž bez výhrady důvěřujeme, kterého však v té chvíli naprosto nechápeme, končila Marta první projev žalosti, jenž se jí vydral, slovy: »Ale vím, že i nyní dá tobě Bůh, začkoli ho poprosíš!«

Jako se ona blíží k Ježíšovi takřka z dále, tak i Ježíš mluví k ní všeobecnými výrazy a prohlašuje:

»Bratr tvůj vstane!«

Je to slovo útěchy, jakého i my užíváme. Slova o shledání čteme na všech stuhách pohřebních věnců i úmrtních oznámeních. Chápajíc živě tuto myšlenku, odvěti Marta:

»Vím, že vstane v den poslední.«

A Ježíš slavnostně vpadne:

»Já jsem vzkříšení a život; kdo věří ve mne, byť i umřel, živ bude, a kdo žije a ve mne věří, neumře na věky. Věříš-li tomu?«

Lazar zesnul v milosti, maje účast na božském životě Ježíšově. Byl tedy přenesen do světa, v němž nezáleží na tom, máme-li život tělesný čili nic; vždyť jsme spojeni s Ježíšem, zdrojem veškerého života.

Ježíš stojí před Martou a připoutal její duši k sobě způsobem, jakým s ní mluví, a slovy, která jí praví. Jsouc hluboce pohnuta, prohlásí: »Ano, Pane, věřím! Ty jsi Mesiáš, Syn Boží, který má přijíti na svět!«

Pro Ježíše není neprůhledné clony, která dělí od sebe i lidi, kteří se co nejvroucněji milují. Marta takřka vidí Lazara, svého bratra, tam kde stojí Ježíš: jsouc spojena s Ježíšem, cítí, že jest nablízku i bratrovi.

V z k ř í š e n í m r t v é h o .

Po těchto slovech odešla a zavolala svou sestru Marii a řekla jí, tak aby tomu druzí nerozuměli: »Mistr je zde a volá tebe!« Jak to Maria uslyšela, vstala rychle a šla k němu. (Jan 11, 28-41.)

V Martě se probudila hospodyňka, která pamatovala na všechno. Maria seděla v místnosti truchlících; brzo našla Marta záminku, aby přistoupila k Marii a pošeptala jí radostnou zprávu do ucha. Marii se nepodařilo tak dobře ukryti vzrušení mysli, když se k ní sestra blížila, řkouc: »Mistr je zde a volá tebe!« Všichni přítomní, kteří se dívali na obě sestry onou slídívou pozorností, jež patřila ke zvyklostem pohřebním, vstali rovněž, když se Maria zvedla s rohoží a odešla. V hloubi nitra Mariina se něco pohnulo; to poznávali všichni. Pospíchala jistě ven ke hrobu. Dotud se až

příliš málo zúčastnila projevů smutku; snad teprve nyní bolest propukla. Nejhorší bylo, že nemohla plakati.

»Pane, kdybys zde býval byl!« - I Maria pozdraví Mistra tímto steskem. Avšak nikde o tom není řeči, že by byl Mistr zastihl Lazara ještě na živu, kdyby se byl ihned vydal do Bethanie.

Maria se dá do pláče a ženy za ní vpadnou do jejího nářku.

Zatím co se druzí oddávají zármutku, změní se výraz tváře Ježíšovy i postoj jeho. Jakoby násilím propuká navenek vzrušení, ovládající jeho nitro; jest mu takřka vydán před zrakem ostatních na pospas; táže se stručně:

»Kam jste ho položili?«

»Pane, pojď a viz!«

Když nastupují cestu ke hrobu, vzrušení Ježíšovo se mění ve zjevný pláč. Všichni cítí, že by byl Mistr stejně hořce zaplakal, kdyby byl zůstal o samotě. Někteří najdou přes všechn smutek čas, aby si vyměnili myšlenky: »Hle, kterak ho miloval!« Kromě toho jsou tam takoví, pro něž zemřelý Lazar znamenal více než Ježíš; tito se dají uprostřed všech projevů smutečných do reptání: »Pročpak ho nechal umřít? Vždyť tomu mohl zabránit! Slepému od narození pomohl zázrakem!«

Zatím došel Ježíš ke hrobu. Znovu se projevilo pohnutí jeho nitra.

Co dalo poslední podnět k tomuto vzrušení? Poukaz, že Ježíš miloval Lazara, to zčásti odůvodňuje: avšak Ježíš se právě chystal vzkřísiti ho z mrtvých. Bouře v duši Ježíšově jistě souvisí s životem, který byl vlastní výhradně jeho nitru a v tomto životě jistě má svůj

zdroj. Jestliže obyčejného člověka smrt druhého nadmíru mocně vzruší připomínkou smrti vlastní, tím spíše tomu bylo u Ježíše. Vždyť právě tím, že Lazara vzkřísí, dává rozhodný popud k vlastní smrti, při níž ho všichni opustí.

Zdá se, že do hrobky vedlo schodiště, jehož východ byl shora uzavřen kamenem. Ježíš poručil:

»Odvalte kámen!«

I ozval se v Martě přirozený odpor. Byla při tom, když ukládali nebožtíka do hrobu, a věděla, jak už tehdy tělo bylo v rozkladu. Varuje Mistra. Nepřála si, aby ho zasáhla vlna nesnesitelného mrtvolného zápachu.

»Pane, již zapáchá! Vždyť už leží čtyři dni v hrobě!«

Ježíš jí odvětlí, že to zní skoro jako výtka: »Nefekl-li jsem tobě, že budeš-li věřiti, uzříš slávu Boží?«

Ti, kdož stáli kolem, odvalí kámen - všichni ustoupili a dívali se napjatě na Ježíše. Mrtvolný zápach se šířil.

Ježíš pozdvihl oči k nebesům; byl u vytržení a modlil se slavnostně: »Otče, děkuji tobě, že jsi mne vyslyšel! Pokud jde o mne, věděl jsem, že mne vždycky vyslyšíš, avšak pro zástup, který kolem stojí, pravím toto, aby uvěřili, že ty jsi mne poslal!«

Ježíš oslovil Otce nebeského jako někoho, jemuž byl blíže nežli všichni kolem něho a jehož viděl lépe než všichni na světě. I obrátil se k hrobce a zvolal hlasem velikým:

»Lazare, pojď ven!«

I vynořilo se cosi bílého z přítmi chodby hrobové, obrys hlavy, zahalené plátnem, a ramena, ovinutá obvazky: vyšel mrtvý, němý jako duch, probuzený hla-

sem Ježíšovým, neviděl nic a byl poslušen toliko hlasu Mistrova.

Ježíš jediný zachoval klid. Rozkázal kolemstojícím: »Rozvažte ho a nechte, ať odejde!«

Dozvuky zimy. (Přehled.)

Slunce začíná na obloze opět vystupovati výše a silněji ozařovati krajinu. Doba vlastního zimního chladna s dešti minula. Obilí zaseté v době slavností Posvěcení chrámu již vzešlo a v kotlinách údolních prohlubní i na stráních horských mezi pruhy, kde je odkryta holá skála, tvoří zelené koberce. Dokonce na holých temenech se probouzí nový život: - už zvadly rozličné květiny, které nahromadily v cibulovitých hlízách živné látky a které hned po prvním dešti svými do hrotu svinutými listy provrtávají zemi a dutinou těchto listů pak vyšlou květ. Zato se probouzejí rostliny, které rozestírají po půdě širokou a jemnou síť kořínků a proto jsou obzvláště schopny, aby vstřebaly do sebe vodu dešťovou na mnohých místech zároveň, a proto rychle vzrostou. Nyní se vracejí stáda z míst zimního pobytu, z krajin u Jordánu a v nížině, na místa blízká jejich osadám. Nastaly nejlepší časy pro zvířata na pastvě; zvyknou si bez velkých obtíží na zelenou potravu, množství mléka přibývá, vyrábí se máslo a sýr. Fellahové už si vybírají beránka, kterého vezmou na velikonoce do Jerusalema, a v místech daleko vzdálených od Jerusalema se objevují u pastýřů obchodníci, aby skupovali přebytečné beránky na dobu slavnosti velikonoční.

Plní napětí se dívají rolníci a pachtýři na západ.

Když se nyní nedostaví »pozdní deště«, vzroste obilí za horka příliš rychle do výše, zůstane slabé a tvoří se jen malé klásky. Nedostaví-li se před velikonoční dešť, může se státi, že úroda zcela nebo zčásti vezme za své.

Avšak i v době, kdy se Izraelitům zdají hory i údolí »zaplaveny zelení«, zůstává vysočina judská říší kamenů. Všude se ukazují řídké porostlá místa, holé balvany a holá temena vrcholků, posetá roztříštěným kamením, klenou se k nebesům.

Stromy i křoviny probouzejí se rovněž k novému životu. Jenom málo jich shazuje na zimu listí, ale právě tyto jsou zvláště důležité, jako fík a réva. Na fíkovníku a na révě nalévají se pupeny k novým výhonkům dosti pozdě; zprvu se ukáží malé, drápkovité, šedobílé zárodky listů - podobně jako u našich jasanů - a ty rostou jen velmi pomalu. Najednou však nastane doba, kdy se lístky cítí jaksi bezpečny, a pak zmizí jako hlína šedé větve fíkovníku a vláknitým lýčím potažené úponky rév pod bujnou zelení.

Ježíš v této poměrně ještě chladné době nelenil. Chystal se na poslední pout krajinami země. Nevíme přesně, kudy tehdy chodil. Ale zdá se, že dal přednost krajině jordánské; tam dole přestávaly deště dříve.

Ježíš žehná dětem.

Přinesli k němu děti, aby se jich dotkl. Učedníci jim však bránili. Ale Ježíš, vida to, zamrzl se a řekl jim: »Nechte dítek přijít ke mně a nebraňte jim, neboť takových jest království nebeské! Vpravdě pravím vám: Kdo nepřijme království Boží jako dítko, nevejde do něho. Potom objav děti, vzkládal na ně ruce a žehnal jim. (Mar. 10, 13-16, Mat. 19, 13-15, Luk. 18, 15-17.)

V Palestině jest obyčejem vésti děti ke zvlášt váženým mužům, třeba dervišům, aby jim požehnali. Tak chtěly jednou některé matky přivésti děti k Ježíšovi.

Ženy přišly před dům, v němž byl Ježíš hostem. Ježíš se právě - podle Marka - chystal k odchodu. Apoštolové meškali asi venku, snad na dvoře, a první zvěděli, čeho si matky přejí. Byli v duchu už na cestě! A teď tyhle děti! K čemu pak to? Takové hlavičky nebyly zralé, aby je Mistr poučoval. Tvářice se jako muži, jimž náleží poslední slovo, kteří dokonce mluví jménem Mistra samého, odmítli prosebnice. Ale byly to ženy z Východu a ty se zastaly svých dětí a byly tu zvědavé děti, které poslední dobou neslyšely hovořit nic jiného než o rabbim Ježíšovi a které ho chtěly stůj co stůj viděti.

Rozmluva se rozvinula v čilou hádku, tak hlučnou, že povyk bylo slyšeti až v domě.

Když se Ježíš dověděl, oč jde, dal výrazem tváře apoštolům najevo, že nikterak nejednali podle jeho vůle. »Zamrzl se.« Tak často již opakovaná slova: »Nechte maličkých přijít ke mně!« zněla, když je Ježíš sám pronášel, ostřeji, než si obyčejně myslíme. Vyznívá-li nám z nich něco vlídného, přispěla k tomu četná vyobrazení tohoto výjevu. Většinou vidáme před

Ježíšem dívky s pěkně učesanými kadeřemi a s tvářičkami, jimž byla věnována dobrá péče.

Oč drsnější a zároveň srdečnější, milejší a oduševnělejší byl tento výjev. Byly to děti prostě žijícího lidu a přivedli je k Ježíši tak, jak bývají vždycky. Děti prostovlasé, bosé, otrhané, v hadrech a špinavé - neumývají jich každý den, neboť vody někdy vůbec není a je dobře známo, že přenáší nakažlivé choroby. Děti s nemocemi očními a vyrážkami na kůži jsou určitě v jedné z těchto skupin. V boji proti »uhranutí« užívá se nečistoty očí a obličeje přímo jako prostředku obranného. Je tomu doslovně tak: Spatříme na slunci seděti dívky, jimž sedí podél brv řada much, podobající se věnci, a děti se jim brání jen chabě.

Kde se všude tyto děti v ten den už napotloukaly! S matkou šly ke studni a strkaly ruce do vody. Přebíraly smetiště před osadami: - bývají tam předměty z domů bohatých, jichž možno použít jako paliva: chrastí, zbytky rohoží, pergameny a cáry papyru, jež pozbyly ceny; má-li kdo štěstí, najde i nepopsané listy. Často potřebuje někdo střepin hrnců a mis. Do nich ryje otec neumělá písmena a matka je rozemílá na jakýsi cement. Pak byly u smetišť v ulicích a hledaly tam něco k snědku. »To je dobré« - »to už není dobré,« tak to jde zmateně páte přes deváté! Fíky! ach, vždyť vlastně ještě nezplesnivěly. Člověk nesmí být tak choulostivý. Děti jsou zaprášené, zpocené, špinavé a rozcuchané, ale matkám se zdá, že jen potud, pokud . . . se tomu nedá zabránit. Tyto matky ještě nemají přesvědčení, že by tělesná čistota už sama sebou byla ctností, dokonce snad přední ctností mravní; zato vědí, žijíce v zeměděle, který zná rafinovanou péči o krásu, že může býti neřestí!

Ježíš učiní více, nežli žádaly!

Obejme dítky, vzkládá na ně ruce a modlí se nad nimi. O těchto dětech, jež vyrostly na ulici a v polích, nemožno myslet, že by se byly rabbiho Ježíše bály. Seděly sebevědomě na jeho klíně a dívaly se mu, jak tomu bývá u dětí zvykem, zkoumavě do tváře a do očí a hrdě se ohlížely za matkami a cítily se velmi důležitými osobnostmi. Ale žádné se nejevilo vlastnímu zraku tak veliké a tak důležité, jakým v očích Ježíšových skutečně bylo!

Ježíš otevřel lidem oči a ukázal, že dítě jest jako dítě něčím velikým a že má nárok na ohled celé lidské společnosti: »Takových jest království nebeské!«

Není-li zvláštní, že právě z 1. roku před Kristem se dochoval dopis, ve kterém sezonní dělník z Alexandrie, o němž není jasno, miloval-li svou ženu více či méně než obyčejní muži jeho stavu, píše domů ženě: »Porodila-li dítě a je-li to chlapec, nech je na živu; je-li to děvče, odlož je!« R. 29 císaře (Augusta) 23. Payni (v červnu).

Tak tomu bývalo v době, kdy Ježíš pravil: »Nechte maličkých přijíti ke mně!«

Na cestě do Jerusalema. Třetí předpověď utrpení.

Byli na cestě, ubírajíce se do Jerusalema. Ježíš kráčel před nimi; vidouce to, žasli a šli za ním plni bázně. I povolal k sobě opět dvanácte a o samotě počal jim zjevovati, co ho čeká: »Aj, bereme se do Jerusalema a Syn člověka bude vyzrazen velekněžím a zákoníkům. (Mat. 10, 32-41, Mat. 20, 17-24, Luk. 18, 31-34.)

Ježíš sešel z osady Efrem, jež leží, jsouc úplně odloučena od cestovního ruchu, na okraji vysočiny nad pouští Judskou, do údolí Jordánu a ubíral se pak na

slavnost velikonoční do Jerusalema. »Kráčel před nimi,« praví evangelista. Už častěji to učinil, chodě po úzkých stezkách země - bylot obyčejem, že žáci nechávali učitele choditi napřed, aby ho neobtěžovala zvedající se mračna prachu. Tentokráte však nabyla chůze v čele hloučku zvláštního významu. Učedníci se děsili: chtěl jíti na slavnost velikonoční do Jerusalema, kde na něho číhali úhlavní nepřátelé!

I povolal Ježíš dvanáct k sobě a počal mluviti nepokrytě o tom, čeho se děsili: »Aj, bēfeme se do Jerusalema; Syn člověka bude zrazen velekněžím a zákoníkům. Ti ho odsoudí na smrt a vydají pohanům; i budou se mu posmívati a na něho plivati a ho bičovati a zabijí ho; ale třetího dne vstane z mrtvých!«

Ježíš promluvil o své potupné smrti po třetí. Nikdy při tom nezačal slovem »já«, nýbrž mluvil o sobě vždy jako o »Synu člověka«, jako o někom, jehož právě viděl.

Nová předpověď byla temná, pokud souhlasila s dřívější, a ještě temnější, pokud přinášela něco nového. Smrt Syna člověka budou předcházeti strašné věci: Ježíš bude vydán pohanům, tedy Římanům, a nežli umře, budou se mu posmívati, na něho plivati, ho bičovati!

Podle všeho se apoštolové domnívali, že Mistr nepronáší proroctví, nýbrž projevuje pouze obavu. Což nebyla celá země plna hovoru o vzkříšení Lazara? Ještě žádný zázrak nepůsobil takovým dojmem! Snad půjde všechno lépe, než si Ježíš myslí. Zůstanou při něm, a ubrání se!

Dobré mysli byla zvláště matka Jakubova a Janova, která se ubírala v družině Ježíšově mezi posluhujícími ženami. Ženy mívají vůbec sklon k tomu, aby posuzovaly stav věcí po každé podle nálady. Ale zdá se,

že oba její synové byli stejného smýšlení s ní. Všichni tři mysleli, že je vhodný čas, aby si s Místrem otevřeně promluvili. Matka i synové se přidali k Ježíši. Neměli Jakub a Jan nárok na první místa v novém království, oni a ne Petr?

I přistoupí tito tři, snad v době oddechu, k Ježíši, aby zjednali ve věci ještě před rozhodujícími dny v Jerusalemě jasno. Ježíš se táže Salome, když se mu vrhla k nohám:

»Co bys chtěla?«

I odpovídá:

»Přislib nám, abychom ve tvé slávě seděli jeden po pravici a jeden po levici tvé!«

Po pravici a po levici panovníkově sedávají čestní hosté. Kdo chce býti tak blízek Ježíši, musí býti ochoten s ním trpěti; ale ne všichni, kdož s ním trpí, mohou v novém království, v Církvi, zaujímati prvá místa.

»Nevíte, zač prosíte! Dovedete píti kalich, který já piji, a ponořiti se v křest, v nějž já se ponořím? - Prosíte o věci, při nichž si musíte dobře rozmysliti, máte-li o ně prositi!«

»Dovedeme!« odpovídají oba hbitě. Znova tím dokazují, jak málo ve skutečnosti pochopili. Matka asi hrdě hledí na Ježíše: Vidiš? Nezasluhují-li toho, oč prosí?

Ježíš odvětí:

»Kalich, který já piji, budete sice píti, a v křest, v nějž já se ponořím, i vy budete ponořeni, avšak místa po pravici nebo po levici mé není mou věcí dáti vám; náležejí těm, jimž jsou připravena.«

Zdá se, že ostatní apoštolové se ihned dověděli o této rozmluvě. Odpověď Ježíšova na prosbu nebyla žád-

ným příslibením; učedníci se tedy mohli uklidnit. Nebyli však prosti žárlivosti. Na své poslední cestě musel Ježíš ještě rovnati malicherné rozmíšky svých nejlepších společníků! Upozorňuje, že hodnosti v jeho království jsou břemena a že čestná místa jsou místa potupy. Řád vládnoucí světem a řád jeho království si odporují.

»Víte, že ti, kteří vystupují jako vládci národů, utiskují národy, a že velmoži na dvoře jejich činí jim násilí. Ale tak tomu nebuď u vás, jako je tomu u nich. Kdo chce býti mezi vámi největší, učiň se služebníkem ostatních, a kdo z vás chce býti první, staň se otrokem všech. Neboť ani Syn člověka nepřišel, aby se mu sloužilo, nýbrž aby sám sebe služebníkem učinil a tak dal život svůj jako výkupné za mnohé.«

Velmoži na dvoře napodobovali příklad panovníků. Panovníci utiskovali, velmoži znásilňovali. Učedníci měli napodobiti svého pána: Pán vydal život za jiné; i oni měli život za jiné obětovati. Poněvadž pán byl jiný, měli si také služebníci vésti jinak.

Zacheus.

Ježíš vešel do Jericha a ubíral se městem. A hle, byl tu jeden muž, jménem Zacheus, vrchní nad celníky, a ten byl velmi bohat. I hleděl spatřiti Ježíše, jak vypadá; ale nemohl pro zástup; byl postavy malé. (Luk. 19. 1-10.)

Mezi obyvateli Jericha, kteří v těchto dnech předvelikonočních měli plné ruce práce, nebyli úředníci poslední. V Jerichu byla nejenom obyčejná celnice, nýbrž i hlavní celní úřad. Hlavním nájemcem těchto cel byl muž jménem Zacheus. Majitelem celního úřadu v nej-

větším městě izraelském mohl ovšem býti pouze člověk velmi bohatý.

Na celnici se nezkoumalo toliko zboží, nýbrž také novinky z celé země a především z hlavního města Jerusalema. Když se Ježíš u velkém průvodu a za volání zástupu ubíral městem, chtěl Zacheus zhlédnouti muže, který činil takové zázraky. Ale ať se pokoušel kdekoliv prodrati se zástupem k Ježíši, seznal brzo, že je zatarašen hřbety lidí a stěnami z šatstva; byly malé postavy. Ale našel východisko. Dále vpředu stály plané fíkovníky. Tyto stromy mají chrupavkovité kořeny, které velkým obloukem vyčuhují ze země, kůra jest drsná a dá se rukama obemknouti, větve vyrůstají velice nízko a sklánějí se obloukem hluboko k zemi. Dostati se na takový strom bylo malému celníku snadnější než obyčejnému dospělému. Na stromě bylo tou dobou čerstvé listí. Jak tomu za takových příležitostí bývá, zapomnělo se na všechny rozdíly stavovské a nedbalo se jich. Vrchní celník si směl vylézt leckams jako nějaký synek fellahův.

I stalo se něco nenadálého. Ježíš sám se zastavil a pravil člověku, sedícímu na větvích:

»Zachee, sestup spěšně dolů! Neboť dnes musím v domě tvém zůstatí!«

»Zachee!« Jak asi bylo vrchnímu celníku, když ho Ježíš, na kterého se chtěl nepozorovaně dívati, oslovil před veškerým tísnícím se davem vlastním jménem.

Nyní se obrátil celý průvod k domu Zacheovu. Dotčení a překvapení jsouce, reptali diváci:

»Cože? K vrchnímu celníku, tedy k „arcihříšníkovi“ vejde do domu?«

Zacheus se o tom doslechl. Jeho dům se opravdu

dobře nehodil, aby hostil muže, jaký byl Ježíš. Ale chtěl udělati, co mohl, nežli tam Ježíš vstoupí. Slavnostně prohlásil Mistrovi:

»Hle, polovici majetku svého dám chudým, a oklamal-li jsem koho, vrátím mu čtvěrnásob!«

Zacheus sám si stanoví vyšetřování. Čtyřnásobně chce nahraditi, dopustil-li se v celních účtech přehmatů. To byla zásada, podle níž Římané a někdy i Židé vyměřovali trest za krádež.

Ti, kdož stáli kolem, přijali zajisté s určitým zadostiučiněním, že se celník sám prohlásil za hříšníka. Ale proto teprve nemohli Ježíšovi odpustiti, že u takového člověka bude hostem. Avšak Ježíš se zastal celníka:

»Dnes stalo se spasení domu tomuto! Vždyť i on jest syn Abrahamův! Přišel Syn člověka hledat a spasit, co zahynulo.«

Bankovníctví v době Kristově.

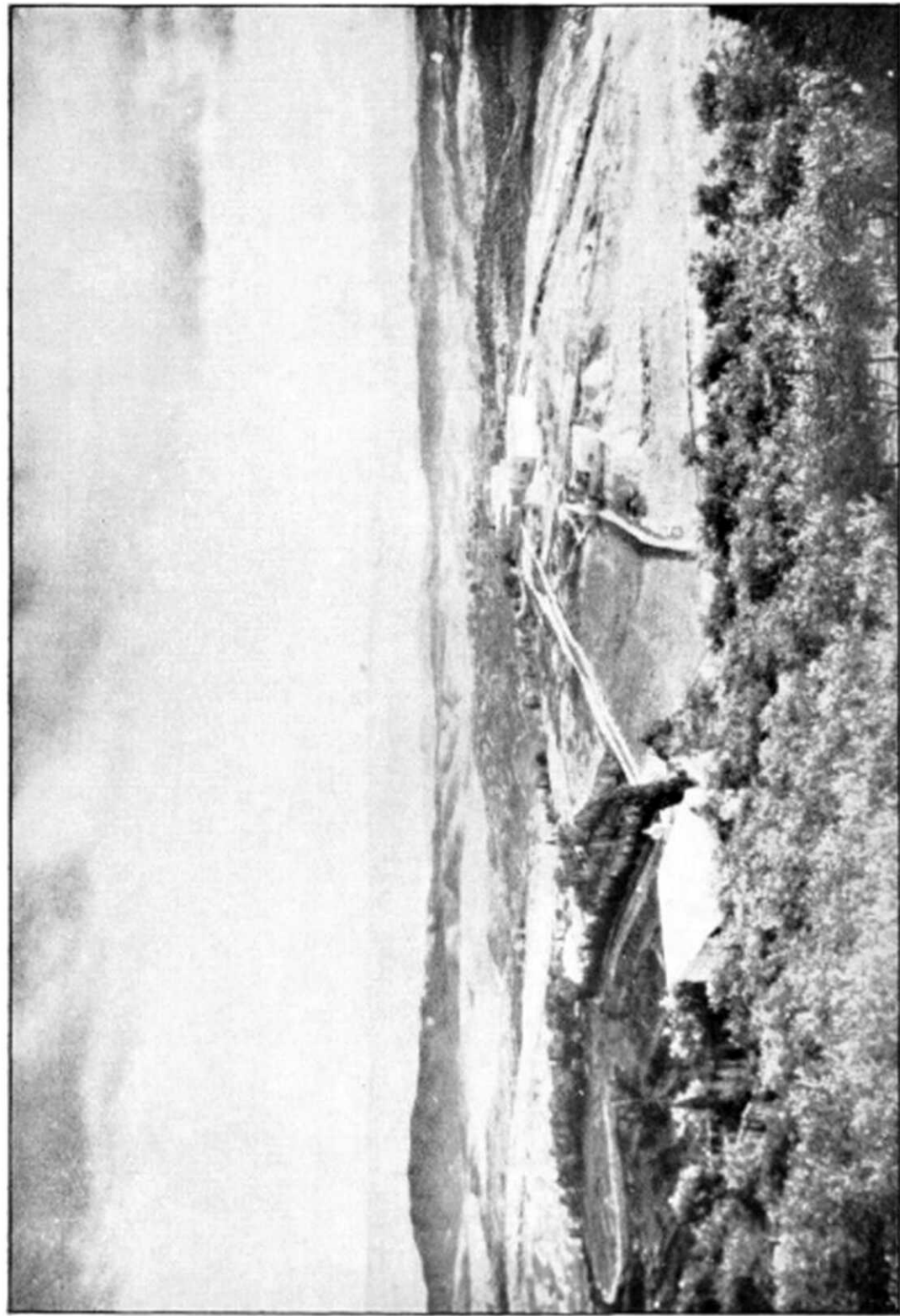
Už za doby Ježíšovy jsou bankovní ústavy, jaké známe my. Nejen že si lidé ukládali do banky peníze a z ní si vypůjčovali, je známa také soustava šeková, jež záleží v tom, že banky konají platy.

Každá banka má vlastní název firmy a svou adresu. Tak v Arsinoe v Egyptě je banka Heraklidova v ulici Obilní, banka Serapionova na náměstí Gymnasia, banka Isidorova, banka Athenina, banka Hermasova. I pouhé vesnice, jako třeba Dionysias v sousedství Arsinoe, mají banku.

Jako jednotlivé případy uveďme listiny, které zároveň ukazují, jak těchto zařízení používají prostí lidé na malé částky. Roku 92 po Kr. platí »cechmistr« Tese-

Pohled s nejvyššího vrcholku hory Olivetské na temeno ležící před ním s územím Betfage a Bethanie.

Přes olivový sad hledíme dolů na horské sedlo, v jehož zářezu je postaven kostel. Vlevo je cesta, kterou se přichází od Jericha, vpravo se táhne po svahu dále stará cesta, vedouc, aniž v pravém slova smyslu stoupá, k místu, odkud možno s výšiny spatřit Jerusalem. Na dalším obraze uvidíme tenýž kostelík, fotografovaný s této cesty. Podle celé poloby i způsobu provedení smíme se domnívat, že jde o současně nějaké starobylé sítě cest, která sahá do doby Ježíšovy a ještě dále do minulosti. Podél řady tmavých cypřišů a podél bělající se zdi v pozadí vede cesta dolů ke stráni, kde byla Bethanie, domovina Mariina, Martina a Lazarova. Takovými vými úvozy, jaké vidíme odbočovat od kaple směrem napravo, může se člověk snadno nepozorován přiblížit k některé z osad. Rozhovor Ježíše s Martou třeba možná položit do takového ulice. Zde v kotlině tohoto sedla ležela samota Betfage, »dům fíků«; v těchto končinách se daří fíkům zvláště dobře a dozrávají tam dříve nežli kde jinde. Přicházel-li Ježíš od stráně, výborně se sem bodl jeho slova: »Jděte do osady, která jest před vámi.« Zde potkával hlouček z Bethanie zástupy poutníků, které přicházely z Jericha. Šlo se po stráni až k místu, odkud bylo vidět město; pak se poutníci navzájem pozdraví, avšak Ježíš pláče. Nová silnice do Bethanie vede velkým obloukem kolem horského temene, na jehož vrcholku stojí velká budova. Za tímto temenem putuje pak zrak po holých vlnících se pahorcích pouště Judské, po kterých přechází večerní slunce. Za zlomem, ve kterém jest Mrtvé moře, zvedá se pak vysočina Východojordanáská. Asi tam, kde obraz končí, stávala na osamělém pahorku tvrz Machaerus. Příznačný je mrak, který se právě vznášá nad horou Olivetskou. Vzniká zde a opět se rozplyne, dostane-li se dále nad poušť, která leží níže a bývá více zabíhvána.

*Pohled s nejvyššího vrcholku hory Olivetské
na temeno ležící před ním s územím Betfage a Betanie.*

nurfis ze Soknopainu Nesos tkalci Atresovi prostřednictvím »Serapionovy banky« v Obilní ulici částku 80 drachem (800 K) jako mzdu za dva měsíce. Jakýsi Antonius Sabinus poukazuje skrze banku Hermasovu v Obilní ulici vesnickým obecním starším Pauesovi, Sabatovi a Stotoesovi nikoli snad veliké jmění, nýbrž 16 drachem, 16 obolů (okrouhle 160 K), a to ne snad za daně nebo podobné věci, nýbrž za čtyři kůže kozí, které od nich koupil (143 po Kr.). Poukazy od jedné banky na druhou se také vyskytují. Knězka Soeris vyplácí roku 148/149 šekem skrze zástupce z banky Ammonovy v ulici Kleopatriově do banky Heraklidovy v téže ulici 284 drachem. Tento peníz je poslední splátka 1500 drachmového dluhu, který Soeris kdysi poukázala. Už se ukazuje tvářnost našich měst: banka Ammonova a Heraklidova jsou v »téže ulici«. Koho přitom nenapadnou ona místa v našich městech, kde se vedle sebe kupí banky a obchodní domy? Aby se takové věci vytvořily, nebylo zapotřebí křesťanství.

Jestliže jsme jednou seznali výsledky badání o papýrech, jsme zároveň připraveni na nová překvapení. V listinách se totiž objevují už terminové spekulace, ba i odborný výraz, jako třeba slovo »maximální cena«, které pokládáme za výtvar válečné doby, šklebí se na nás dvojsmyslným pošklebkem. Vývoj k terminovým spekulacím vyšel, jak se zdá, ze smíšených zápůjček, o nichž jsme se již dříve zmínili. Dali-li někdo zápůjčkou 100 drachem a 10 artab obilí s tím, že se mu má vrátiti ve stanovenou dobu, a chtěli se pojistiti proti poklesu cen zrní anebo utržiti zisk z budoucího vzestupu cen, nebylo třeba než dáti do smlouvy doložku: Mám právo v den splatnosti místo zboží žádati zapla-

cení jeho v penězích podle obvyklých tou dobou cen. To se také dělávalo. Uveďme listinu, kde spekulant pojímá do smlouvy slovo »maximální cena«. Práví se tam: Aurelios Polion, syn Paimisův ze Soknopaionu Nesos, potvrdil Aureliu Agatheinovi, synu Alexandrovu, z ulice Linyfejské, že on, Aurelios Polion, obdržel 3 artaby zeleninového semene a zavazuje se, že Aureliu Agatheinovi vrátí v měsíci Payni (červen, měsíc žní!) tohoto roku na dvorci Pisaiové zboží, měřené měrou jedenáctkovou, a to bez jakéhokoliv odkladu. Avšak Aureliu Agatheinovi se ponechává na vůli, aby žádal buď prvotřídní semeno, nebo maximální cenu, kterou má zboží v den splatnosti. Dne 9. Pachoma (záčátkem května) 234. - Avšak i z dřívější doby jsou doloženy podobné spekulace.

Izraelitům byly takovéto zápůjčky obilní, na jejichž vrácení byl stanoven termín příštích žní, stejně známy jako Egypťanům. A že se tímto způsobem někdy spekulovalo obilím, prozrazuje ustanovení: Nikdo nesmí říci druhému: »Zapůjč mi jeden kor pšenice, vrátím ti jej pak přímo z humna. Pšenice by mohla totiž stoupnouti v ceně a rozdíl cenový by se pak rovnal úroku.« To se však nesmělo připustiti, aby se člověk »nedostal do braní úroků«, jak se vyjadřuje rabbi Hillel, který žil asi roku 20. před Kr. Židé mají obyčej vypůjčovati si obilí od státních úřadů; jedno rabínské podobenství začíná: Podobá se to člověku, který si vypůjčil od krále 1000 korů pšenice. Věc se pak vyvíjí dále jako v podobenství Ježíšově o dlužnících, kteří nemohli zaplatiti: dojde ke krutým exekucím.

Že se uzavíraly termínové obchody, dosvědčuje ještě zřetelněji tento právní výrok: »Prodeje všeho, co má

humno, smějí se uzavíratí jen za tržní cenu, která jest na humně samém; prodeje všeho, co nemá humno, smějí se uzavíratí v kterékoliv době.« Humno má veškero zboží, které během určité doby v hospodářském roce přichází na trh. Obilí na př. má humno a tedy i dobu, po kterou leží na humně, rovněž i ovoce se stromů. Výslovně se prohlašuje, že i ryby z jezera Tiberiadského mají humno a tím také dobu, »kdy leží na humně«, dobu »bursovní«. U veškerého tohoto zboží se zakazuje předem uzavíratí koupě; obchodovati se smělo teprve »na humně samém«, tedy když obilí, ovoce, ryby již ležely připraveny k dodávce a bylo nutno řídití se podle »ceny na humně«, oficiálního bursovního kursu. Tato ustanovení platila však jen pro velkoobchod; nákupy pro vlastní potřebu jim nepodléhaly. »Humno« ryb byla jistě doba od listopadu k velikonočům, bylo tedy dříve než humno obilí. Tou dobou putovali také apoštolové s rybami do Tarichee.

Podobenství o deseti mimách.

Když uslyšeli slova, která promluvil k Zacheovi, připojil Ježíš ještě jedno podobenství; bylít blízko Jerusalema a lidé se domnívali, že království Boží se objeví v nejbližší době. I počal: »Jeden člověk urozený odebral se do daleké krajiny, aby se dal jmenovati králem a opět se vrátil.« (Luk. 19, 11-28.)

Vzkříšení Lazara vyvolalo u vznětlivého obyvatelstva judského (jako později učení Mohamedovo o blaženém osudu těch, kdož padnou v boji) bojovnou náladu, jež opovrhovala smrtí. Byly to nádherné vyhlídky: i když se vybudování království neobejde bez raněných a mrtvých, přece on, vůdce, má moc padlé opět vzkřísiti.

Ježíš cítil napětí, které ho obklopovalo. Aby tomu čelil, počal vypravovati podobenství.

Kníže nějaký odebral se do vzdálené země, aby se tam dal korunovati na krále. Před odjezdem svolal deset služebníků a dal každému po mině (asi 1000 K).

»Obchodujte jimi, dokavad nepřijdu!«

»Tu máš minu, obchoduj s ní!« Tátáž slova praví v jakémsi vypravování lichvář majetníku půdy, jemuž chce vnutiti své peníze a odlouditi pole a vinici.

»Dalekou zemí« se ve starožidovských spisech rozumí často země, do níž možno se z Palestiny dostati jen po lodi. V Jerichu si posluchači jistě vzpomněli na cesty herodiánských knížat do Říma.

Avšak občané města, jeho nastávající poddaní, nechtěli o tomto králi nic věděti a vyslali poselstvo, jež mělo mluviti proti němu. Pokus se nezdařil; kníže se vrátil jakožto král.

I dal zavolati deset služebníků (úředníků), aby mu podali zprávu o svých obchodech. První prohlásil, nezmiňuje se o vlastní práci, s pravou východní skromností:

»Pane, mina tvá vyzískala deset jiných min!«

Kníže se vůči němu zachoval jako muž, který odměňuje opravdu královsky.

»Dobře, služebníku dobrý, že jsi nad málem byl věrný, buď pánem nad deseti městy!«

Potom přišel druhý; mluvil podobně jako první:

»Pane, mina tvá vyzískala pět jiných!«

Pán odměnil i tohoto:

»Buď pánem nad pěti městy!«

Avšak jeden byl příliš lenivý, aby pracoval pro pána, který za ním nestál jako dozorce; je to zvlášť případná

ukázka ze života Východanů. Ale právě tento služebník se dal do řeči o starostech, které měl s minou. S divadelní zdlouhavostí vybaloval peníze ze šátku, do něhož je zavázal; stále znovu bylo třeba odkrývat nový záhyb a rozvazovati nový uzel, až se konečně zatřpytil lesklý kov. Mezitím prohlašoval, jako by byl v nejlepším právu:

»Pane! Hle, tu jest mina, kterou jsi mi dal! Uchovával jsem ji dobře ukrytou v šátku. Bál jsem se totiž tebe; vím, že jsi pán přísný a že požaduješ, čeho jsi nedal, a žneš, kde jsi nezasel!«

Úředník předstíral právní ustanovení, o které tu nejde. Praví totiž: Zacházel jsem s tvými penězi jako s depositem, jako s věcí, která mi byla dána v úschovu! Poněvadž jsi tak přísný, zdálo se mi, že je to radno!

Tak by byl směl mluvit člověk svobodný, nikoliv však služebník králův. Jsa si vědom svého práva, obořil se král na něho:

»Podle toho, co sám říkáš, soudím tebe, služebníku špatný. Věděl jsi, že já jsem pán přísný, jenž požaduje, čeho nedal, a žne, kde nezasel. Proč jsi aspoň nedal peněz do banky? Přijda, byl bych si je vybral i s úroky!«

Pak poručil lidem, kteří stáli u něho:

»Vezměte od něho minu a dejte ji tomu, který má deset min!«

I divili se dvořané. Král trval na tom, aby tomu, kdo tolik získal, mina byla přidána.

»Pravím vám: Tomu, kdo něco u sebe má, bude ještě přidáno; tomu však, kdo nemá, bude odňato i to, co má.«

To bylo první rozhodnutí nového krále. Ihned následovalo druhé:

»Ještě něco! Přiveďte muže, kteří pracovali proti tomu, abych se stal králem, a pobijte je před mýma očima!«

Toto vypravování možno označiti netoliko za »podobenství judské«, nýbrž přímo za »podobenství jerišské«. Jericho bylo město, kde už každý chlapec sám v drobném obchodoval, kde se banky a směnárny tlačily mezi bazary a přepravními podniky. Odtamtud, nikoliv z Jerusalema, odejel kdysi Herodes Veliký za moře a vrátil se pak s královským titulem; jeho syn Archelaus chtěl pak otce napodobiti, ale když odcestoval, vyslali lidé za ním poselstvo, aby se postavilo proti jeho jmenování králem. A Ježíš to vyprávěl posluchačům, kteří o těchto událostech ještě věděli.

Čekala tedy Syna člověka cesta do daleké země, neměl býti hned korunován. Ti, kteří se nyní k němu tak tlačili, museli teprve prožítí dobu zkoušky a osvědčiti se v ní. Kromě toho byl uchystán zlý osud těm, kteří se za jeho nepřítomnosti vzpírali jeho panství.

Nálada za příchodu Ježíše do Judska.

Mnozí ze Židů, kteří přišli k Marii, spatřivše, co učinil Ježíš, uvěřili v něho. Byli však mezi nimi i takoví, kteří odešli k farizeům a pověděli jim, co Ježíš učinil. Tu velekněží a zákoníci svolali veledradu. (Jan 11, 45-57.)

Sourozencům v Bethanii působilo bezmeznou radost, když Mistr v pátek před velikonoce, nežli začal sobotní klid, při západu slunce dorazil s družinou do Bethanie. Ale ještě větší byla jejich hrůza; věděliť, co se v Jerusalemě po vzkříšení Lazarově stane.

Sotva se farizeové doslechli o zázraku v Bethanii,

dali »svolati parlament«, jak by se nyní řeklo. Farizeové měli většinu; mohli tedy vždycky prosaditi, aby byla schůze svolána. Návrh zněl: »Co uděláme proti tomu, že tento člověk činí tolik divů? Necháme-li ho tak dále činiti, všichni uvěří v něho a pak přijdou Římané a vezmou naše místo i národ!«

Znenadáni se Ježíš objevil před branami Jerusalema a vzkřísil Lazara. Ještě dále se na to dívati a nečiniti rozhodných opatření už nebylo možno; už dosti dlouho se spokojovali jen tím, že čekali na příležitost, místo aby ji sami vytvořili. Najednou by tu mohli býti Římané, kteří jsou beztoho podezíraví a použili by nepokojů za záminku, aby odňali poslední politické a náboženské svobody národu.

Nový zázrak členy velerady překvapil. Byli proto spíše ohromeni než bojechtiví. V tomto osudovém okamžiku povstal velekněz Kaifáš, který se již přes deset let udržel s pomocí svého tchána v úřadě, a pravil:

»Vy nic nechápete, ani na to nemyslíte, že lépe jest pro nás, aby jeden člověk zemřel za lid a ne aby celý národ zahynul!«

Takovéto myšlenky byly od té doby již často opětovně proneseny v síních shromažďovacích. Vládnouti jest veliká věc! Třeba prováděti politiku daných skutečností, nikoliv politiku citů! Státníci mají míti odvahu obětovati v zájmu státu osobní pochybnosti o mravnosti skutků! Ten jednotlivec, který měl být zabit, byl Jediný Boží. Nejenom za malý národ židovský, nýbrž za všechny lidi umíral.

Jsme stále náchylni k tomu, abychom pokládali u těchto jizozemců všechna rozhodnutí za návaly citové, které rychle pomíjejí. Zatím však právě oni pro-

vádějí záměry své s neúprosností a obezřelostí, které tak snadno jinde nenajdeme. Takový záměr pojali proti Ježíši. Ihned vydali rozkaz, aby každý bez odkladu udal, kde Ježíš mešká, a aby byl Lazar usmrcen.

Toto nařízení se neminulo s účinkem na prostý lid. Poutníci, kteří přišli do Jerusalema ještě před slavností, aby vykonali oběti očistné, stáli pohromadě na náměstí chrámovém a vyměňovali si myšlenky o Ježíši, jen když se cítili jisti před strážníky! Zdalipak se odváží přijíti na slavnost?

Ježíš pomazán při hostině v Bethanii.

Šest dní před velikonoce přišel Ježíš do Bethanie, kde bydlil Lazar, jehož Ježíš vzkřísil z mrtvých. I připravili jemu na počest hostinu. Marta jím posluhovala a Lazar byl mezi těmi, kteří usedli s Ježíšem k hostině. I přinesla Maria nádobu alabastrovou, jež obsahovala libru vzácného balzámu, vyrobeného z nardu pravého, ulomila nádobě hrdlo a vylila z ní na hlavu Ježíšovu, který ležel u stolu, a pomazala nohy jeho a utřela je svými vlasy. Celý dům se naplnil vůní balzámu. (Jan 12, 1-11, Mat. 26, 6-13, Mar. 14, 3-9.)

Den po příchodu Ježíše byla sobota. Bylo všeobecným obyčejem zváti se v těchto dnech klidu po bohoslužbách v synagoze navzájem k sobotnímu obědu. I připravili v Bethanii Ježíši na počest hostinu; a to nikoli v domě Lazarově, nýbrž v domě Šimona Malomocného. Jelikož člověk ten nese mezi křesťany pozdější doby toto jméno, třeba se domnívati, že ho Ježíš uzdravil z malomocenství. Avšak i bez ohledu na toto dobrodiní se mohlo státi, že se hostina nekonala v domě Lazarově. V těchto krajinách, kde staré pohostinství ještě žije, často se stane, že se přátelé vysoce váženého

hosta prou o to, kdo ho má pozvati k jídlu a u koho má zůstat na noc, a konečně se dohodnou, že jeden vezme na sebe to, druhý ono. Taková dělba úsluh byla za těchto okolností nasnadě. Ježíš se tam dostavil se svými společníky, právě když počínala sobota. Rozsáhlejší přípravy se již nemohly vykonati. Sestry Lazarovy měly již dost na práci, když měly hosty na noc.

Ženy se zpravidla takovýchto hostin vůbec neúčastní jako hosté, nýbrž toliko posluhují. Nikdo by však nebyl pokládal společnost hodovníků za úplnou, kdyby se byl nedostavil Lazar. Marta, stále čilá a prozíravá hospodyňka, vzala si na starost obsluhu hostů.

Maria, která Pána nejvroucněji milovala, zůstala, pokud se to jevílo navenek, jako vyřazena; lidem jejího rázu se o slavnostních chvílích určitě jinak nevede. Při tesklivé náladě, která ji naplňovala, byla tomu jen ráda. Když byl vzkřísil jejího bratra, prchal Ježíš jako štvanec před úklady nepřátel. Nyní se vrátil jako vůdce zastupu poutníků, jsa patrně rozhodnut slaviti s nimi velikonoce v Jerusalemě.

Učedníci sice, jak Maria mohla viděti, znovu nabyli odvahy. Vždyť chůze Jerichem se vyvinula ve slavnostní průvod a poutníci, kteří táhli s nimi pouští a potom venku před Bethanií odešli dále k Jerusalemu, tísnili se plni nadšení kolem Mistra.

Maria zvěděla ovšem od učedníků slova o utrpení a smrti, která Ježíš promluvil na cestě. Věděla tedy: Ježíš je u nás naposled. Nepokoušela se, aby ho odvrátila od cesty do Jerusalema, nýbrž přemýšlela o tom, jak by mu na rozloučenou projevila svou lásku.

Konečně »nečinná« nabyla odvahy a čilosti. Odešla pro nádobu s librou drahocenného balzámu z pravého

nardu, vstoupila do jídelny a urazila před očima hostů tenké hrdlo; pak vylila něco balzámu na hlavu Ježíšovu. Pomazání samo o sobě nebylo nic neslýchaného. V lepších kruzích se stále ještě může státi, že paní domu přijde s lahvičkou růžového oleje a vykropí obsah na vlasy i šaty ctěného hosta. Avšak neobvyklé bylo, že Maria nepoužila tak drahocenného balzámu k tomu, aby jej přimísila k jiným olejům, nýbrž že jej spotřebovala nesmíšený. Libra měla přibližně 350 gramů, byla to tedy nádoba o velikosti našich květinových váz. Z podobnosti tohoto výjevu se zprávou o tom, jak Maria Magdalena pomazala Ježíše, nesmí se nikterak uzavírat, že v obou případech jde o tutéž událost.

Nám se zdá, že takové pomazání souvisí se stupňovanou, ne-li dokonce přehnanou péčí o krásu. Na Východě jsou voňavky a masti prostředky proti vedru, jímž kůže vyprahne a nervy ochabují. Voňavky občerstvují, olej činí kůži, která po cestě ztuhla ve tmel z prachu a potu, opět vláčnou. Užití však takového množství vzácného oleje na jediné pomazání nebylo přesto nic všedního. Jak Maria pohybovala rukama, šířila se vůně na všechny strany.

Mezi těmi, kteří plni napětí přihlíželi, byl také Jidáš. Ježto už od delší doby chodil bez víry v průvodě Mistrově, tito sourozenci i jejich oddaná víra a hlavně neobratně a prostě si počínající zjev Marie jistě ho v nitru dráždily, kdykoliv je uzřel. Kdyby byl žil v takové zámožnosti, byl by si zařídil život docela jinak! Pociťoval jako osobní urážku, činil-li si někdo pro Mistra takové výlohy, aniž dal penězům projíti jeho rukama. Jan podotýká: Jidáš měl totiž v úschově »skříňku«, pokladničku, a dával si to, co se do ní ukládalo, stranou.

Slova »bastazein«, jež vlastně znamená jen »uchopiti, dotknouti se, nésti«, užívá se v současných egyptských listinách ve smyslu »krásti«. Čím více Jidáš v poslední době nabýval přesvědčení, že se život Ježíšův neskončí pozemským královstvím, tím horlivěji si ukládal pro sebe stranou peníze z darů, jež dostával Mistr.

S nevolí vyšlo s jeho rtů:

»Pročpak se tenhle balzám neprodal - tři sta denárů by se zaň bylo dostalo - a proč se peníze nerozdaly chudým? Už bych se o věc byl postaral!«

Jidáš, jakož i ostatní apoštolové poznali po vůni cenu masti. Apoštolové mu přizvukovali; mysleli však opravdu na chudé a ne jako Jidáš na sebe.

Ježíš se zastal tiché dárkyně tak, že jak Jidáš, tak i ostatním udělil důtku.

»Nechte ji! Proč ji uvádíte v rozpaky! Výborné jest, co mi učinila! Chudé budete míti vždycky s sebou; kdykoli chcete, můžete jim dobře činiti; mne však u sebe vždycky nemáte! Co ještě mohla, to učinila; pomazalať předem tělo mé ku pohřbu! Vpravdě pravím vám: Kdekoliv ve světě bude hlásáno evangelium, tam se bude vypravovati na památku její to, co učinila!«

Oba, Maria i Jidáš, se dávali ovládati myšlenkami na blízkou smrt Ježíšovu. Maria chtěla zasvěcenci smrti ještě dáti a Jidáš ještě vzíti, co se jen dalo.

VJEZD JEŽÍŠE DO JERUSALEMA

Ježíš provoláván před městem za Mesiáše.

Zástupové židovství se dověděli, že Ježíš mešká v Bethanii; vyšli tam, aby viděli Ježíše a zároveň také Lazara, kterého Ježíš vzkřísil z mrtvých. Velekněží však se uradili, aby i Lazara usmrtili, neboť mnoho Židů odpadlo od nich pro něho a uvěřilo v Ježíše. (Jan 12, 9-11.) Když se Ježíš druhého dne blížil k Jerusalemu a přišel do Betfage na hoře Olivetské, poslal dva učedníky a poručil jim: »Jděte do osady, která jest před vámi! Hned, jak tam vejdete, naleznete oslici přivázanou a oslátka s ní. Odvažte je a přiveďte je sem.« (Jan 12, 12-19. Mar. 21, 1-9. Mar. 11, 1-10. Luk. 19, 28-40.)

Při nadšení účastníků slavnosti vyvinou se na Východě oslavy, k jakým je v Evropě potřebí pečlivých příprav pomocí tisku a výborových schůzí, jakoby samy od sebe a proto tolik strhují diváky i účastníky. To se stalo i v den, kdy se Ježíš blížil k Jerusalemu.

Poutníci, kteří doprovodili Ježíše do Bethanie, odešli dále do města, donesli tam zvěst, že se Mistr objeví na slavnosti.

Kdokoli přibyl do Jerusalema, zvěděl, že velerada ukládala každému za povinnost udati pobyt Ježíšův a že Ježíš sám meškal v Bethanii. Kromě toho slyšeli očitě svědky vypravovati o vzkříšení Lazara. Lazar takřka znovu vstával z mrtvých, tak totiž působila za těchto okolností zpráva, že se Ježíš blíží.

Už v sobotu putovali mnozí do Bethanie. Bylať vzdálena od Jerusalema jenom dobrou půlhodinu. Pro svědomitého žida bylo sice zakázáno vykonati v sobotu tak veliký pochod. Snad jde o lidi z okolí Bethanie,

kteří tam neměli daleko, a zejména o poutníky, kteří tábořili přímo na hoře Olivetské a nyní podnikli večerní vycházku do Bethanie.

Nazítří vyšel Ježíš z Bethanie. Učedníci zapomněli na strach a úzkost; panovaloť takové nadšení pro Ježíše, jakého od dob, kdy putovali Galileí, nezažili. Čekali jenom na okamžik, kdy Ježíš odloží svůj tajemný klid a zdrželivost. I putovali s ním úvozy mezi zdmi vinic a olivovými sady.

Cestou se Ježíš zastavil - byli pravděpodobně na jednom z bočních hřbetů vlastní hory Olivetské, vybíhající k jihu, a mezi nimi a horou byla nepřítis hluboká dolina, v níž stála malá osada. Takovou polohu předpokládají slova Ježíšova; dal totiž dvěma ze svých učedníků příkaz:

»Jděte do osady, která leží před vámi! Hned jak tam vejdete, naleznete oslici přivázanou a oslátko s ní. Odvažte je a přiveďte je sem! A zeptá-li se vás kdo: „Co to děláte?“ řeknete: „Pán jich potřebuje! Ale hned je sem zase vrátí!“«

Není nic zvláštního, že v palestinské vesnici spatříme osla přivázaného vedle vrat; často bývají k tomu účelu ve zdi zvláštní kruhy. Ale že učedníci naleznou hned u prvních domů oslici s oslátkem, na němž ještě nikdo nejezdil a že jim obě zvířata vydají, to mohl s takovou určitostí prohlásiti jen Vševědoucí.

Učedníci vešli do osady a spatřili zvíře; řídíce se věrně slovem Páně, nikoho se neptali a jali se rozsvazovati uzly na provaze. Lidé se jich ptali, co to dělají. Odpověděli, že jim to Ježíš nařídil. I nechali je.

Poměry na Východě potvrzují tyto údaje. Mláďata se většinou nechávají běhati vedle mateřského zvířete;

zůstanou pak samy od sebe při něm. U fellahů v Egyptě je zvykem nikoli mléko do města donášeti, nýbrž hnáti tam krávy a dojiti před domem toho, kdo kupuje mléko. I v takovém případě nechají mládě jíti s matkou. Odpovídá tedy zcela poměrům, praví-li se v evangeliu jen o starém zvířeti, že je přivázáno. Za nájem osla se neplatilo mnoho. Zvláštní náhoda nám zachovala právě smlouvu o nájmu osla z roku 33, jež podání označuje za rok smrti Ježíšovy. Zrovna tak jako v evangeliu odevzdává se tu oslátko s oslicí. Nájem trvá od 18. února do 28. srpna. Za to má nájemce platiti jen tři denáry měsíčně (okrouhle desetkrát tolik korun). Ježto učedníci ujišťují, že Pán soumara brzo vrátí, možno mysliti, že i lidé, kteří Ježíše blíže neznali, nic nenamítali proti tomu, že zvíře chtěli odvésti.

Návrat vyslaných způsobí, že se srdce ostatních učedníků radostně rozbuší. Dotud putovali s Mistrem všemi kraji země pěšky - dnes si dá přivésti jízdního soumara! Sedne na něho! (Oslice stojí vedle; proto zůstane oslátko klidné!)

Za málo okamžiků se zástup galilejských poutníků mění v slavnostní průvod, v triumfální průvod Mesiáše. Kdosi první vykřikl: Hosanna! (Pane, pomoz nám!) Takto volali židé o náboženských slavnostech, zvláště o slavnosti stánků se tento výkřik opakoval v bouřlivém jásotu, když se zpívalo místo žalmu 117., odkud toto slovo pochází.

Někteří učedníci položili své pláště na hřbet zvířete, což je služba, která se prokazuje vznešenému pánu, nabídne-li se mu jízdní soumar a není-li sedla. A již snímali i jiní pláště s ramen a rozestírali je jako koberec. V židovských podáních se vypravuje o bohatém

muži, kterému kladli na cestu do synagogy vlněná roucha. Obyčeje, jaké se tu líčí, jsou možné jen v krajích bezdeštných, kde jsou suché cesty. Jiní, i ženy a děti byli v průvodu, opatřili si ratolesti a větvičky stromové, jimiž mávali jako o slavnosti stánků.

Farizeové byli pak svědky tohoto výbuchu nadšení lidu. Ježíš se jindy takovýmhle výstupům vyhýbal. Snad by se dal pohnouti, aby sám poručil lidem, aby ustali. Ale v každém případě ho chtěli učiniti odpovědným za tento rozruch. I přistoupili k oslavenci a napomenuli ho významně:

»Mistře, pokárej učedníky své!«

Ježíš nestrpěl, aby byli rušeni. Vše to patřilo k svatému, od věčnosti stanovenému rituálu jeho vjezdu před smrtí obětní. Stručně prohlásil:

»Budou-li tito mlčeti, kamení bude volati!«

Ježíš pláče nad Jerusalemem.

Když se Ježíš přiblížil a město spatřil, jal se nad ním plakati, řka: »Kdybys bylo poznalo i ty v tento den svůj, co jest tobě ku pokoji! Ale nyní to bylo ukryto před očima tvýma!« (Luk. 19, 41-44.)

Průvod došel na místo, odkud bylo nad příkrým srázem přes hluboce zaříznutou rokli údolí Kedronského viděti na město a chrám. Slunce ráno od východu na všechno svítí, takže vše je zaplaveno jeho světlem. Vidíme spleť polokulovitých kopulí a plochých střech, uprostřed staré, nevypočitatelně do sebe zastavené domy a před hradbami domy nové, stojící volně; zřídka tu a tam úzká ulice jako černá roklina protíná a rozděluje tuto spleť. Jenom stíny průduš-

Horské sedlo u Betfage.

Napravo od kostela vede cesta hrazená dvěma zdmi dolů do Bethanie. Týmž sedlem se asi chodilo od Jericha do Jerusalema. V dále vidíme plošinu Zajordánskou. Vpředu je skupina mužů. Jak vidno podle malebných šátků, pokrývajících hlavu, věje opět západní vítr.

Fíkovník s plody.

Fíkovník nese ovoce dvakrát do roka. Rané fíky pučí podobně jako u nás jehnědy lískových oříšků na podzim a dozrávají úplně na jaře. Listí dorůstá teprve, když už je opravdu teplo. Větve jsou šedé jako hlína a často splývají k zemi. Pod fíkovníkem se tudíž najde nejen stín, nýbrž i jakýsi úkryt. Proto se lidé rádi uchýlovali pod takový strom nablízku domu, aby se tam modlili nebo v tichosti přemýšleli. Ježíš praví Nathanaelovi: »Prve, nežli tě Filip zavolal, viděl jsem tebe, když jsi byl pod fíkem.« Tento fíkovník stojí na poli a je fotografován přes zeď. Pozdní plody vyrážejí mezi listím a nemají takřka stopky. Ježto jsou kromě toho tmavozelené nebo modrozelené, musíme dosti blízko přistoupiti, než je uvidíme. Tak učinil i Ježíš, nežli zlořečil fíku na hoře Olivetské. Fíkovníky nesou ovoce každý rok, odnože vydají, daří-li se jim dobře, již první rok několik plodů.

Horské sedlo u Betfage.

Fíkovník s plody.

ních otvorů a domovních zdí vnášejí poněkud členitost do zářícího zdiva.

Vše to je však jenom hromada bez ladu a skladu navršeného kamení, srovnáme-li to s chrámem, jenž stojí na výšině. Daleko se rozkládají nádvoří mezi mohutnými hradbami a vedlejšími budovami; slunce vrhá na to svůj lesk, chrám se třpytí, jako by byl vystaven ze světla, svými rozměry a nádherou je spíše dílem nebes nežli tohoto světa.

Hlasy v průvodu mohutnější. Ejhle město nového království! Zírají na Ježíše. Zástupem probíhá jedno z oněch tajemných hnutí, které v okamžiku zachvátí všechny: Ježíš, Prorok, Mesiáš promluví! Nyní se projeví. Nyní provolá své království!

Ježíš se dívá na město: město na skále, s kamennými domy a kamennými střechami stává se mu obrazem svých obyvatel. Pronásledují ho, majíce srdce tvrdá jako kámen. Nemyslí však na vlastní smrt - tu přijal z ruky Otcovy -, nýbrž na soud nad tímto městem, jež všeleji než ostatní Izraelité miluje a jež ho větším záštim než ostatní města nenávidí.

Uprostřed všeho toho jáсотu kanou slzy a žalozpěv zhrzené lásky se dere s jeho rtů.

Stojí, vztahuje volně ruce k zářícímu obrazu, jež vidí v této chvíli, jak zapadá navždy: - tam je město chrámu, Zákona a učenců! Zde okolo něho jsou prostí rybáři galilejští; ti pochopili, avšak mudrci ve městě nikoliv!

»Kdybys bylo poznalo i ty v tento den svůj, co jest tobě ku pokoji; ale nyní to bylo ukryto před očima tvýma! Hle, přijdou na tebe dnové, ve kterých nepřátelé tvoji obklíčí tě náspem a sevrou tě a tísniti

tě budou se všech stran; na zem povalí tebe i dítky tvé, které jsou v tobě, a nenechají v tobě kamene na kameni; tak se ti stane, poněvadž si nepoznalo času navštívení svého!»

Asi až k místu, kde Ježíš takto mluvil, ubírali se kněží vstříc blížícím se karavanám, jež vezly desátky. Tentokráte, jakmile vešlo v známost, že se Ježíš blíží, lid sám uspořádal oslavu; poutníci vyšli Ježíšovi v zástupech vstříc. Nespokojovali se obyčejnými ratolestmi jako ti, kdož mu provolávali slávu na hoře Olivetské; trhali ratolesti palmové a zvedali je vysoko. Palmová ratolest byla podstatnou částí kytice, kterou lidé mávali o slavnosti stánků. Snad si Izraelité přinesli podobné obyčeje z Egypta; v majetkových seznamech tamějších chrámů jsou zaneseny také »zlaté a stříbrné ratolesti palmové«, které sloužily, jak se zdá, takovým účelům. V oasách saharských se vysoké osobnosti stále ještě vítají takovým způsobem. Údolí kedronské, chráněné od větru a otevřené k jihu, bylo zvláště příznivé vzrůstu těchto stromů.

Snad se zácpa, vzniklá tím, že průvod z Jerusalema se srazil s průvodem z Bethanie na svahu hory Olivetské, shoduje časově s tou, která nastala, když se Ježíš zastavil a plakal nad městem. Zde na hoře Olivetské byl jaksi celý národ izraelský po prvé a naposled shromážděn kolem Ježíše. A Ježíš plakal.

Vjezd do města. Prosba pohanů.

Když vjel Ježíš do Jerusalema, vzrušilo se všechno město, řkouc: »Kdo jest tento?« Zástupy pak odpovídaly: »Ježíš, prorok z Nazareta galilejského.« (Mat. 21, 10-11, 14-16; Jan 12, 20-36.)

Je možné, že východní brána, určená jindy pouze kněžím, byla otevřena, aby poutníci mohli vejít. Výrazy ve vypravování však nasvědčují spíše tomu, že Ježíš asi stoupal ke chrámu městem, tedy předměstím na severu nebo vlastním městem na jihu.

Jedna poutnická karavana za druhou přicházela tohoto dne do Jerusalema. Najednou pronikl hlukem ještě silnější hluk, který naznačoval něco zvláštního ve všech těch zvláštních věcech. Blížil se zástup, maje ve svém středu Ježíše, byla to divoká změt rozpálených, křičících tváří; všechno se sbíhalo a ptalo se, kdo přichází. Průvod odpovídal: Ježíš, prorok z Nazareta galilejského!

Za průvodem ovšem šly všechny děti z ulic Jerusalema. Neznaly strachu před všemocnými farizey. Kdežto dospělí v chrámě podle všeho zmlkli, děti nechápaly, proč by se tak zbožné výkřiky nesměly opakovati také v chrámě. Ve sboru a promíšeně volaly tedy ze všech sil: »Hosanna synu Davidovu! Hosanna!«

Tento výjev vyplynul úplně z náboženského života dětí. Už ve škole se učily nazpaměť žalmu, z něhož je vyňato hosanna. Cvičili je, jak mají o slavnosti Stánků, jakmile zazní zvolání hosanna, mávati kyticí. Děti se tedy za vjezdu Ježíšova ještě více než dospělí vžily do obřadů slavnosti stánků.

Už byli na místě farizeové a pravili Ježíši:
»Slyšíš-li, co tito volají?«

Ježíš odpověděl:

»Ovšem, že slyším!«

Tento projev byl zcela na místě, neboť odpovídal plánu Božímu:

»Což jste nikdy nečetli slova Písma: Z úst dětí a kojenců dáváš zvěstovati chválu svou!«

Když průvod vešel, prostorná nádvoří chrámová se nevyprázdnila; ruch se rozděloval na různá místa, na nichž se opět soustřeďoval. Ježíš zajisté pobyl ještě chvíli v chrámě, ale bylo vidět, že pokládal své dílo za skončené.

Mezi poutníky, kteří přišli na slavnost, byli též řecky hovořící pohané. Ubírali se na slavnost do Jerusalema a modlili se na vnějším nádvoří k Bohu izraelskému; bylo jim však pod trestem smrti zakázáno vstoupiti do vnitřního, vlastního nádvoří, podobně jako třeba je dnes zakázán každému, kdo není mohamedán, vstup na náměstí chrámové o dnech slavnosti Nebi - Musa. Tito pohané byli svědky slavného vjezdu. Zdá se, že pocházeli jako Ježíš ze severu země a že se znali s jednotlivými apoštoly. Téhož dne nebo jednoho z následujících požádali Filipa, aby je představil Ježíši.

Filip, jenž byl vždy rozvážlivý, dostal se do rozpaků: to by byla taková nepříjemná věc, kdyby Mistr zde v chrámě něco měl s pohany, teď, kdy je neustále špehován. Promluvil si s krajanem Ondřejem. Pak šli oba společně k Ježíši a přednesli mu věc.

Ježíš v tomto okamžiku vidí, že jest přehradami Staré úmluvy jakoby zdí oddělen od pohanů, kteří jsou mu nitrem bližší než většina židů. Tato přehrada má býti jeho smrtí prolomena; tím teprve padnou veškery hranice mezi židy a pohany. Ježíš cítí zároveň

úzkost z blízkého utrpení i blažené patření na požehná-
ní, které s kříže vyjde na celý svět.

Tyto střídavé pocity, které ho vzrušovaly a naň do-
léhaly během slavného vjezdu, prozrazuje slovy:

»Přišla hodina, aby oslaven byl Syn člověka! V prav-
dě pravím vám: nezaseje-li se zrno pšeničné do země
a nezemře-li tam, zůstane samotno. Zemře-li však, při-
nese mnoho užitku!

Kdo miluje duši svou, ztratí ji; kdo však nenávidí
duši svou na tomto světě, pro život věčný zachová ji.
Kdo mi chce sloužiti, následuj mne! Kde jsem já, tam
buď i služebník můj. Bude-li mi kdo sloužiti, poctí ho
Otec můj!«

Jak všichni naslouchají, když mluví o »hodině«!

Ježíš začal však svým vjezdem utrpení.

Úzkosti, jimiž se dal přemoci, aby se stal člověku ve
všem rovným, razí si slovy i posunky cestu navenek:

»Nyní jest duše má plna neklidu! Měl bych snad
řici: Otče, uchraň mne této hodiny! Avšak právě
proto jsem vstoupil do této hodiny!«

Již dříve hovořil Ježíš tajemně o »hodině«, tedy
o časovém úseku svého života, který se od ostatních
chvil odlišuje svým velikým významem. Ale tak ho
úzkost z této hodiny ještě nikdy nezachvátila jako
nyní při vjezdu do Jerusalema. Bezmocni a za Mistra
se stydíce, stojí učedníci okolo něho, když takto hovoří.
Ach, nyní sám zničí úspěchy posledních dní!

Ježíš povstane vítězně ze všech úzkostí; obrací oči
k nebesům. Zapomínaje na posluchače, volá k Otci
na výsostech:

»Otče, oslav jméno své!«

Stalo se něco významného! Ježíš se již nemodlil ob-

rácen k svatostánku v chrámě! A po tomto zvolání přichází s nebe něco, co budí hrůzu. Odpověď zazní s výsosti:

»Oslavil jsem a znovu oslavím!«

Toť odpověď Otcova. Zázraky, jež konal Syn podle vůle jeho, bylo jméno Boží oslaveno; nové zázraky nastanou, jakmile Syn přečká hodinu utrpení a smrti.

Lidé kolem Ježíše hlas s nebe rovněž uslyšeli. Byli však přespříliš překvapeni. Byl vzduch vůkol nich pln onoho hlubokého hukotu, který vzniká, když tisíce a tisíce jsou shromážděny na jednom místě. A tak jen nejbližší slovům opravdu porozuměli. Avšak i ostatní mohli zjistiti, že zvuky přicházely s nebes. Jedni prohlašují, že zahřmělo, druzí, pohybující se v čistě náboženském ovzduší, míní: Anděl mluvil k němu!

Ježíš je napomíná:

»Ne pro mne přišel ten hlas, nýbrž pro vás. Nyní se dokonává soud nad světem tímto, nyní bude kníže tohoto světa ven vyvržen! Avšak já, až budu povýšen nad zemi, všechno potáhnu k sobě.«

Čas rozhodného boje tedy nastal. Bůh Otec vyslal veřejně Syna svého k poslednímu boji. Brzy pomine!

Ježíš mluví slovy, jež označují kříž zároveň za dřevo, na němž bude umučen, i za stolicí nového trůnu. S tohoto tajemného trůnu shromáždí kolem sebe všechny tím, že je potáhne k sobě, a proti tomu bude mu třeba překonati veliký odpor.

Posluchači chápou, že mluví o smrti. Ještě před chvílí jásali Ježíši vstříc: Hosanna! Hosanna! - Rozmrzení, že hovoří o takových chmurných věcech, namítají:

»Víme ze Zákona - také něčemu rozumíme - že

Mesiáš zůstává na věky. Jak to myslíš, že musí povýšen býti Syn člověka? Kdo jest tento Syn člověka?»

Je to zvláštní jméno »Syn člověka«! Danielův Syn člověka, jenž se blíží v oblacích nebes, ano, ten je podle jejich přání. Ale tenhle Syn člověka! Kdykoliv Ježíš o něm mluví, tane na mysli něco tichého a smutného. »Kdo jest vůbec tento Syn člověka?» Tak se táží stroze několik okamžiků po tom, kdy nebe vydalo svědectví o Synu člověka.

Ježíš se vyhýbá v odpovědi výrazu, který je tak mrzí a se skrývá za obrazem. Na Východě se rychle stmívá. Oči, zvyklé na nadměrně silný denní jas, nejsou připraveny na náhle nastalou temnotu a nedovedou pak rozeznati kamení, mající otřelé hrany; koho překvapí noc, upadne.

Snad právě slunce zapadá, když Ježíš praví slova:

»Ještě krátký čas jest světlo mezi vámi! Chodte tedy, pokud máte světlo u sebe, aby vás nepřekvapila tma! Kdo chodí ve tmě, neví, kam vkročí. Dokud jest světlo u vás, věřte ve světlo, abyste byli syny světla!«

»Už nebudu dlouho mezi vámi!«

Večer se Ježíš vrátil do Bethanie.

POSLEDNÍ BOJE V CHRÁMĚ

Podobenství o zlých nájemcích vinice.

Ježíš jim přednesl podobenství toto: »Člověk jeden štěpil vinici a ohradil ji plotem, vykopal v ní lis a postavil věž; pak ji pronajal vinařům a odstěhoval na delší dobu ze země. Když nastal k tomu čas, poslal k nájemcům posla, aby vybral pro něho podíl z užitku vinice.« (Mar. 12, 1-11; Luk. 20, 9-19; Mat. 21, 33-44.)

Ježíš mohl své řeči k farizeům zakončiti slovy: Dali jste Jana zabít jinými, mne pak zabijete sami! Ale oděhl tuto svou předpověď v nové podobenství, aby ji zároveň prohloubil a zahalil.

Bylo to opět pravé »podobenství judské«. Dnes je v Palestině něco velmi úchvatného, putujeme-li mělkými kotlinami údolní vysočiny, jež jsou zarostlé hnědě zlatým bodláčím a jež působí na jasném slunci dojmem, jako by ještě spaly. Člověku jest, jako by vše bylo začarováno. Ponenáhlu vidíme z hloubi vystupovati starodávnou dobu: - objevujeme rovnoběžně probíhající pásma starých polorozpadlých a vrostlých opěrných zdí, které se kupí jako řady sedadel v amfiteatru; tu a tam objevíme ještě staré prohlubeniny, vytesané dlátem do holých skalních plošin: jsou to lisy, v nichž se hrozny lisovaly a z nichž se víno odtokovými rourami stáčelo do nádrží; narážíme na hromady kamení: poslední to zbytky strážných věží, ve kterých majitelé v době vinobraní bydleli a spali.

Vinice vtiskovaly v době Ježíšově krajině osobitý ráz a práce, které se v nich každým měsícem konaly, určovaly značně život prostého lidu. Nebyly to však

vinice ve smyslu nějakého moderního podniku. Všelike ovocné stromoví bývalo vysázeno vedle vinných rév nebo mezi nimi. Mluví-li se o »plodech« vinic, třeba míti na mysli výtěžky takových stromů, které se měly odváděti. Plody rév se daly rovněž uchovati jako »sušené hrozinky« a na požádání odvésti.

Ježíš uváděl svým vypravováním posluchačům na mysl jen obrazy z vlastního jejich života, které jim už byly běžné. Statkář nějaký, který takovéhle výlohy unesl, založil novou vinici a obehnal ji zdí. Zeď se hlavně vystaví z kamenů, které se seberou na poli. Na vinici pak vyhloubil lis a postavil věž. Rozumí se samo sebou, že pán dal tyto práce vykonati jiným, jakož potom vinici také jiným pronajal - to Ježíš nemusí zvláště podotýkati. Pak odcestuje pán ze země. Velkostatkáři, kteří nastoupili místo těchto pánů, pobývají často mimo zemi, zejména v Damašku nebo v Kahýře.

Nově zasazené révy se musí nejdříve vyvinouti; po třech až čtyřech letech začínají nésti plody. Počínajíc touto dobou může pán požadovati svůj podíl na výnosu. Zatím nájemci jako by zapomněli, že nejsou vlastníky vinice; s poslem pánovým zacházejí jako s loupežníkem. Uchopí ho, zbijí a pošlou ho s prázdnou domů. Pán vyšle druhého služebníka; s tím nakládají nájemci jako s člověkem, který se pokusí po druhé o krádež v jejich vinici. Pán vyšle třetího - tomu utnou hlavu. Tak se u nich zahnízdí trvalý obyčej, že každému poslu pánovu učiní násilí.

Pánu to nejde na rozum. Ještě je omlouvá; jistě vážně nemysleli, že jsou to opravdu poslové od něho, měli je toliko za lidi, kteří si vůči nim činili protiprávní nároky.

I rozhodne se poslati k nim vlastního syna. Má jen jednoho; toho určitě znají a o jeho právech není pochybností.

I pošle syna. Nájemci ho poznají; vědí, že ten smí na nich vymáhati nároky nejen jako posel, nýbrž i jako spolumajetník a dědic. Ale důsledky, jež z toho činí, jsou zcela jiné, než pán doufal. Zabijí-li syna, nebude již dědice. Že otec sám přijde a ujme se svého majetku a pomstí syna, na to už nemyslí. Příliš dlouho nadužívali jeho dobroty; jsou nyní zaslepeni a vykládají si ji jako hloupost a bezmocnost. I přepadnou syna ještě nemilosrdněji než posly a zabijí ho.

Bylo jako po každé, když Ježíš vypravoval prostými, každému srozumitelnými slovy. Lidé sledovali události a tvořili si úsudek o osobách, jež líčil.

Ježíš skončil vypravování otázkou: »Co tedy učiní pán vinice?« Vážně pak odpověděl: »Přijde a zahubí vinaře a vinici dá jiným!«

Byli tu však farizeové, kteří pochopili, že oni byli těmi nájemci, kteří byli tak přísně potrestáni. Bránili se tomu: »Chraň Bůh!«

Uváděje místo z Písma, prohlašuje Ježíš, že běh těchto událostí již nelze zadržeti. Vždyť právě v těchto dnech se smluvili farizeové stejně jako nájemci: Zabijme ho! Otec jeho však už je rozhodnut pomstíti vraždu syna.

Ježíš odvětí:

»Co tedy znamenají slova Písma: Kámen, který zavrhli stavitelé, ten stal se kamenem úhelným?«

Tato slova Písma obsahují podobenství, a to »podobenství judské«. Na rovině Filištínské a v údolí Jordánském se domy stavějí z hlíny, ale v Judsku je

všude po ruce kamení; lidé nabyli během dob podobného smyslu pro kameny, jaký mají obyvatelé severnějších zemí pro různé druhy dřeva: Vyskytují se kameny šedé s narudlými žilkami a okraji, kameny stejnoměrně světlešedé i jako mléko bílé; je tu také kámen měkký, že se dá, je-li čerstvě vylomen, rozřezati pilou i krájeti, a jiný, tak lehký, že se hodí zvláště na klenbu.

Podobenství z kamenného lomu bylo zvláště případné, neboť byl před očima chrám s nádherným kvádrovým zdivem o jemných sparách; snad právě ležely poblíže na hromadě nepoužité kameny, neboť se tou dobou stále ještě na chrámu stavělo.

Stavitel přijde tedy do lomu a přejímá kameny nebo prohlíží dodané kameny na staveništi, což je výjev, který se v Palestině při zvýšené činnosti stavební zvláště za našich dní opakuje. Stavitel se dotkne žilek a skulin, zkoumavě uchopí prsty hrany a výstupky. Stane se, že se dodavatel kamení i stavitel pohádají o upotřebitelnosti a hodnotě kamenů: jeden kámen nemá rovných hran ani pěkných úhlů, druhý má trhlinu nebo zpráchnivělá místa ve svém nitru. Do kamenů se tluče kládívem, aby zněly. Hádají se sem a tam, ale nikdo nikdy neodhodí dobrých velkých kamenů, které jsou v zemi s častými zemětřeseními obzvláště důležité.

Ale tato neuvěřitelná věc se stala v Izraeli! - Sám Ježíš se v tomto smyslu táže: »Kámen, který zavrhli stavitelé, ten stal se kamenem úhelným?«

Ježíš se jim dívá při této otázce do očí; byl to asi zdrcující pohled, který pronikal ochranné stěny jejich duší. Pravili: »Chraň Bůh!« Tento pohled odpovídal: Ale stane se to přece! Já jsem kámen úhelný, který jste zavrhli!

Ježíš obrací obraz o kamenném lomu tak, že se stává podkladem nové myšlenky. On jest jako kámen, on, jenž má božskou moc; je šílenství, vzpírají-li se proti němu tvorové se svým omezeným životem: »Kdo se vrhne na tento kámen, rozrazí se oň; na koho však on padne, toho rozdrťí!«

Vyslanci se vrátili plni odvahy; poznali, že proti Ježíšovi nic nepořídí. Prohlásil se, aniž se dal dobře chytiti, opět za Syna Božího, dokonce předpověděl konec jejich vlády. V prvním návalu hněvu dostali chuť ihned se naň vrhnouti, ale neodvážili se toho pro lid.

Peníz daňový.

I poslali k němu lidi ze strany farizeů a některé z herodiánů, kteří by se jevíli muži spravedlivými, aby ho polapili v řeči. (Mar. 12, 13-17; Mat. 22, 15-22; Luk. 20, 20-26.)

Velerada ztratila chuť k dalším rozmluvám za přítomnosti lidu. Tím výhodnější se jim po takovémto výstupu zdála příležitost, aby na Ježíše nastražili léčku otázkami, které zdánlivě vycházely ze středu osob dobře smýšlejících.

Farizeové pokládali sebe za nábožné a vlastence, ale za své přesvědčení nepřinášeli příliš velkých obětí. Dovedli »stranickou politiku« pro sebe výhodně odloučiti od soukromého života. Obě druhé strany je v tom napodobovaly: byli to tak zvaní »herodiáni« čili lidé, kteří si přáli za krále nebo aspoň za místodržitele knížete z domu Herodova, a saduceové, stoupci strany nadšené pro západní mravy. Všechny tyto strany se nyní sjednotily na tom, že působení Ježíše Nazaretského třeba učiniti konec.

Vyslali tedy skupinu lidí, složenou z farizeů a herodiánů. Ti se prodrali až k němu a vydávali se za lidi, kteří přicházejí k Ježíši ve vlastním zájmu a hledají ho jako poslední útočiště ve světě, plném pochlebníků a pokrytců. Po pozdravech, úklonách a posuncích, na které se na Východě nikdy nezapomíná a které bývají nejvýraznější tehdy, když neodpovídají vnitřnímu smýšlení, začnou: »Mistře, víme, že jsi muž pravdy a že nedbáš na nikoho; nehledíš na postavení lidí, nýbrž učíš cestě Boží, jaká vpravdě jest.«

Tato sladká a omamující chvála by mnohého svedla, aby při nejbližší příležitosti ukázal svou neohroženost. Jako lékař po několika závazných otázkách natrhne kůži nebo provede řez, tak i po neurčitém úvodu, plném přívětivosti, následuje ostře zahrocená otázka:

»Je dovoleno dávatí daň císaři čili nic? Máme ji platiti nebo nemáme?«

Řekne-li Ježíš ano, projeví, že je zrádcem Izraele. Řekne-li ne, uslyší to herodiáni, kteří mají vztahy k místodržiteli, a půjdou k němu a udají ho. Vždyť Římané jsou národ, který je v mnohém ohledu snáselivý, ale ve věcech daňových je nadmíru citlivý. Šlo-li o Galilejce, byli obzvláště nedůvěřiví. Vždyť člověk z tohoto kraje, jménem Juda, už jednou vyzýval k daňové stávce.

Rozhovory o poměrech daňových jsou u lidu vždy oblíbené. O jednom rabbim se vypravuje, že z odporu k dávkám, jež se odváděly Římanům, za celý svůj život nepohlédl na obraz císařův, který byl na penízi daňovém. Lichotivý úvod je tedy nalíčen na nebezpečnou odpověď: Rabbi Ježíš má prohlásiti, že je zakázáno platiti císaři daň.

Buď ano nebo ne!

Dívají se na Ježíše vítězně! Proč jenom je tak klidný?

Snad ani netuší celou úskočnost otázky?

Klidně, jako by se tázal na něco zcela bezvýznamného, avšak přece jen s jistotou, která znepokojuje, praví Ježíš:

»Co na mně vyzvídáte? Přineste denár, abych se naň podíval!«

Tu je denár.

»Koho označuje obraz i nadpis?«

»Císaře!« odvětlí mu.

To si dali!

»Dávejte tedy, co jest císařovo, císaři, a co jest Božího, Bohu.«

Ježíš jim nechává denár. Co mu ještě mohou říci? Vytáhli římský peníz z vlastního opasku a tím dokázali, že těchto mincí užívají; tím zároveň dokázali, že uznávají římského císaře za pravého pána země. Již tehdy ražba mincí pokládala se za monopol zeměpánův. Chytří Římané si ovšem i tuto věc rozdělili: - měděné mince drobné směli ještě vydávati domácí vládcové, avšak velké mince stříbrné, mince »světové měny«, jak možno zajisté říci, byly monopolem Říma a měly vždycky na sobě obraz císařův. Na měděných mincích se zobrazovaly jen rostliny nebo zvířata, jako se to dělo u poštovních známek a mincí v mohamedánských zemích až do nejnovější doby. Lidé, kteří na něm chtěli vyzvídati, stáli tu najednou jako děti, kterým někdo obratem ruky všechno vyrval. Jistě se pod prvním dojmem tohoto rozluštění ozval kolem nich hlasitý smích.

Lidé, kteří se posmívali zmrtvýchvstání.

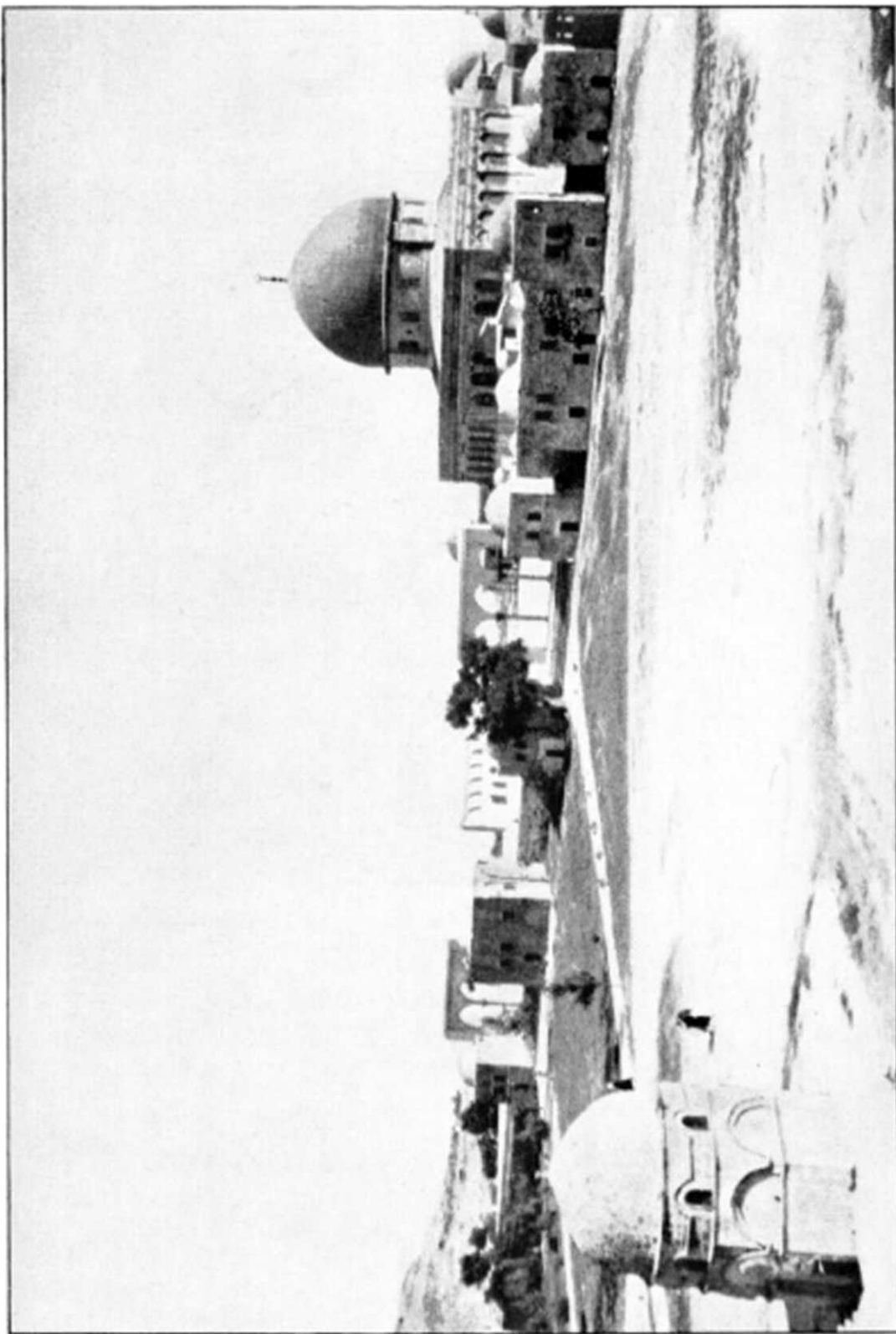
Přistoupili k němu saduceové, ti, kteří tvrdí, že není zmrtvýchvstání, a otázali se ho: »Mistře! Mojžíš nám ustanovil: Zemře-li muž a zanechá ženu bez dítek, ať bratr jeho vezme si ji za manželku a vzbudí mu potomstvo. Bylo pak sedm bratrů. První pojav manželku, zemřel bez dítek. I vzal si ji druhý, ale i on zemřel bez potomstva, a třetímu se stalo podobně. Zkrátka, všech sedm zemřelo bez dítek. Poslední ze všech umřela i žena. Kterému ze sedmi bratří bude při vzkříšení náležeti žena, vstanou-li opravdu z mrtvých? Vždyť všech sedm ji mělo za manželku!« (Mar. 12, 18-27; Mat. 22, 23-33; Luk. 20, 27-40.)

Odpůrci farizeů byli saduceové; k této straně patřili skoro takoví lidé, kteří měli zajištěné příjmy, kteří nebyli ohrožováni žádnými skutečnými starostmi, kteří horovali pro snášelivost vůči cizincům a byli přesvědčeni, že si pravou vzdělanost zpachtovali pro sebe. Ze svatých knih Starého zákona uznávali jen knihy Mojžíšovy, které byly těmto povrchním, rozumářstvím a hmotářstvím načichlým lidem něčím souběžným s klasickými díly básnictví řeckého, s velikými cestopisnými pověstmi Homerovými i s dílem Virgilovým, jež právě v tu dobu vcházelo ve známost. Již tehdy bývali lidé, kteří se s oblibou obírali srovnávací vědou náboženskou, třebaže sami - nebo právě proto, že - neměli náboženství.

Nauky knih Mojžíšových a řeckých filosofů promíchali jako karty a sestavili si z nich výběr. Podle jejich soustavy nebylo vzkříšení těl; mluvili o životě posmrtném nanejvýš jako o rámci života pozemského. Není-li však osobního vzkříšení, je život po smrti takřka bez významu; v žádném případě pak se člověk nesmí dáti rušit v radostech tohoto světa. I jevili se saduceové na

*Pohled ze dvora
tureckých kasáren na náměstí chrámové a Omarovu mešitu.*

Turecké kasárny byly postaveny na témž místě, kde se za časů Ježíšových tyčila tvrz Antonia. Tvrz Antonia byla, hledělo-li se na ni pouze jako na stavbu, mnohem větší, třebaže nebyla nádhernější než vlastní budova chrámová. Odtamtud vedly dolů na náměstí chrámové schody, po nichž sestupovali římsí vojáci. Politické nepokoje vznikaly obyčejně o velkých hlavních slavnostech židovských. Kopule nádherné Omarovy mešity se klene nad místem, kde za doby Ježíšovy stál veliký oltář zápalných obětí. Skalisko a odváděč příkop možno uvníť ještě spatřiti; nejsou zakryty. Vlevo přečnívá ještě kopule mešity Aksa. Třemi oblouky vidíme dolů na jižní část tohoto ohromného prostranství. Za doby Ježíšovy přiléhaly k hradbám obvodním přistavěné místnosti, které chránily od letního vedra i od deště. O slavnosti posvěcení chrámu meškal Ježíš v takovémto místnosti. Působily asi podobný dojem jako oblouky na obrázku. Nalevo odtud je Zlatá brána. Byla to v době Ježíšově jakoby liturgická brána, již směli zpravidla používatí jen kněží.

Pohled ze dvora tureckých kasáren na náměstí chrámové a Oranovu mešitu.

rozdíl od chytráckých, pokryteckých a houževnatých farizeů jako požitkáři veselé mysli a širokého srdce. Toto své učení hleděli podepřítí spíše duchaplně sestavenými, vtipnými »případy« než pravými důkazy. Vždyť věčné důkazy jsou vždy poněkud nudné, neboť již předpokládají určitou jednoznačnou pravdu.

Až doposud každou porážku, kterou Ježíš farizeům způsobil, ze srdce jim přáli; nyní však vypadala věc povážlivě. Dobrá shoda s Římem mohla býti člověkem, jako byl Ježíš, vážně zkalena.

I dají se do boje proti Ježíši s náladou, která je možná jen u tohoto druhu lidí. Žádnou politiku! Žádné veliké hloubání! Něco lehkého, čemu by porozuměli i »nevzdělaní« a o čem se pak dá vesele povídati i při víně a při růžích. Farizeové se již dost marně napokoušeli polapiti Ježíše nanejvýše slavnostními otázkami - my ho umlčíme vtipem!

Odvolávajíce se na Mojžíše, praví: »Mistře, Mojžíš nám ustanovil: Zemře-li muž a zanechá-li ženu bez dětí, ať bratr jeho vezme si ji za manželku a vzbudí mu potomstvo.«

Případ byl takový:

Bylo kdysi sedm bratří. První se oženil a pak zemřel, nezanechav dětí. I vzal si podle zákona Mojžíšova ženu druhý; avšak i on zemřel, nezanechav potomka. Pak zkrátily vypravování: - jeden po druhém si vzali ženu a všech sedm zemřelo bez dětí a na konec umřela i žena.

»Komu bude žena při vzkříšení náležeti, vstanou-li opravdu z mrtvých? Vždyť ji mělo všech sedm za manželku!« - A žádný nemá od ní syna, pro něhož by mu náležela přednost!

V duchu se smějí: Co asi Ježíš odpoví?

Ale už se zhroutilo vše, čím si ho chtěli dobrati. Ježíš ani nezavadí o jejich vtip, nýbrž uhodí ihned na jejich nesprávné názory. První věta, kterou vysloví před těmito docela chytře přemýšlejícími lidmi, je poukaz na jejich omezené náboženské vědomosti!

»Zda se nemýlíte proto, že nerozumíte správně Písmu a že nechápete moci Boží?

Až lidé vstanou z mrtvých, nebudou se ani ženiti, ani vdávati; nebudou moci ani umírati. Budouť jako andělé!

Ježíš jim vytýká nevědomost. Nemají pojmu o moci Boží. Bůh dovede způsobiti, aby tělo nemocného mělo zvýšenou měrou podíl na vlastnostech duše. Počet duší, jež chce Bůh stvořit, bude však po skonání světa dovršen; proto se po zmrtvýchvstání lidstvo už nebude množiti a nebude míti pudů, které by tomu odpovídaly.

»Že pak mrtví opravdu vstanou, zda nečetli jste v knize Mojžíšově úryvek o kefi, jak Bůh mu praví: Já jsem Bůh Abrahamův, Izákův a Jakobův!? - Nenít Bůh pánem mrtvých, ale živých!«

Saduceové chtěli z knihy Mojžíšovy dotvrzovati své názory. Jejich protivníci, farizeové, nebyli s to dokázati z týchž knih vzkříšení mrtvých. Ježíš dovedl je vyvrátiti.

Výslovně pravil Bůh Mojžíšovi: »Já jsem Bůh Abrahamův, Izákův i Jakobův!« Avšak tito patriarchové byli za Mojžíše již dávno mrtvi. Kdyby nebylo nesmrtelné duše ani vzkříšení, byl by se Bůh těmito slovy prohlásil za Boha mrtvých!

Někteří projeví Ježíši nepokrytě souhlas: »Mistře, dobře jsi odpověděl!«

Mesiáš, Pán Davidův.

Když pak farizeové byli shromážděni kolem něho, otázal se jich Ježíš: »Co si myslíte o Mesiáši? Čí jest to syn?« (Mat. 22, 41-46; Mar. 12, 35-37; Luk. 20, 41-44.)

Ježíš se pokusí naposled získati farizeje. Upozorňuje: Jsou ještě mnohá jiná místa Písma, jichž si málokdo všímá. Zákoníci, kteří myslí, že už je všechno prozkoumáno, počínají si, jako by posouvali sem a tam zamčené truhly. Ježíš začne otázkou, která se zdá zcela zbytečná; každý prodavač melounů by na ni odpověděl:

»Co si myslíte o Mesiáši? Čí jest syn?«

Odpovídají: »Davidův!«

»Kterak může tedy David, jsa osvícen Duchem, nazývati ho Pánem svým, pravě: Řekl Pán k Pánu mému: Sed na pravici mé, dokavad nepoložím nepřátele svých za podnoží nohou tvých. Nazývá-li ho tedy David Pánem svým, kterak jest synem jeho?«

Ježíš si vybral místo z Písma velice důležité tím, že se z něho z velké části odvozovaly sny o světské vládě Mesiášově. Mesiáš je totiž podle tohoto místa potomkem Davidovým, který přemůže všechny nepřátele. Obrazné rčení »položiti nepřátele za podnoží nohou svých« vyjadřuje úplné pokoření. Poražená knížata se přiváděla a vítěz položil nohu na jejich šíji. Na jednom z četných drahocenných podnoží pokladu Tut-Enchamova v museu kahýrském je tento výjev zobrazen.

Avšak něco se přehlédlo: David, osvícen Duchem, nazývá Mesiáše Pánem svým. Nikdo na Východě by nečekal, že by předek pokládal slavného potomka za svého pána. Dovedou si představití předka, jenž vidí v duchu své potomstvo, jen jako otce, který se dívá na

zástup svých dětí. Potomci sami ho mají oslovovati jako pána! Nazývá-li veliký král David Mesiáše svým pánem, nebyl pouze potomkem tohoto krále - to Ježíš nepopírá, ba dokonce přímo to potvrzuje! - pak mu byl Pánem již v době, kdy nebyl jeho synem. Šetrně, aby je znovu nepopudil, zdůrazňuje Ježíš ještě jednou, že i Písmo označuje Mesiáše nejen za syna Davidova, nýbrž i za syna Božího.

Tiše a beze slov, aniž je kdo pobízel, tak jako se byl Ježíš přiblížil, vzdálili se farizeové.

Nárek vítěze v chrámu. Farizeové svědci lidu.

(Mat. 23. Mar. 12, 37-40. Luk. 20, 45-47.)

Pro Ježíše nastaly nyní opět podobné poměry jako kdysi v Galilei: farizeové, kteří chtěli mezi ním a lidem postavit přehradu, zmizeli. Avšak Ježíš se ze svého vítězství neraduje. Útrpnost s ubohým lidem naplňuje jeho srdce.

Poslední řeč, jež plyne v bouřlivém přívalu lásky z jeho úst, je protějškem prvního velikého jeho proslovu v Galilei, kázání horského.

»Blahoslavení chudí duchem! Mějte se na pozoru před falešnými proroky!« volal tenkrát. Nyní, když slavnostně končil svou činnost, dal lidu izraelskému na vybranou, aby volil mezi ním a farizey.

Vůdcové národa, farizeové, rozhodli se proti němu. Ježíš varuje lid ve vášnivě vzrušené řeči, aby se nepřidával k těmto vůdcům. Vždyť se prohlásili proti právu za zachraňovatele národa. Zákon a farizeové jsou dvě rozdílné věci. Ježíš počíná opět tím, co zdůrazňoval v kázání na hoře:

»Na stolicí Mojžíšově sedí zákoníci a farizeové. Všecko tedy, co vám řeknou, čiňte a zachovávejte; ale podle skutků jejich se neřídíte! Neboť jen mluví, ale nečiní! Nesnesitelná břemena svazují a vkládají je na ramena lidská, sami však ani prstem nehnu, aby je odnesli s místa.«

Obraz nesnesitelných břemen je takřka vystřižen ze skutečného života, jaký je na Východě. Předák karavany svazuje k sobě balík zboží za balíkem. Ještě tohle a ještě tohle! Jakmile je vše pohromadě, pokyne zaměstnanci. Tak! A nosit dává za sebe jiným.

Ale pozor! I oni leccos činí! Ale jen věci, které nejsou namáhavé a které přece působí dobrým dojmem!

»Cokoliv činí, dělají jen, aby si jich lidé všímali. Pofizují si modlitební řeménky obzvlášť široké a třepení obzvlášť dlouhé. Milují první místa při hostinách a čestná křesla v synagogách, dávají se rádi pozdravovati na náměstích a rádi slyší titul „rabbi“!

Vykračují si zvolna a důstojně v dlouhých řízách, což orientálec, který nosí třeba nádherný přehoz, výborně dovede. I Ježíšův šat měl třepení; byloť předepsáno Zákonem. Ale modlitební řeménky, jež si Židé ovíjeli kolem prstů, nenáležely k vlastním předepsaným obřadnostem.

Obrátiv se k učedníkům, Ježíš pokračuje:

»Vy však nedávejte se vůbec nazývati mistry; neboť jeden jest Mistr váš! Mezi sebou pak jste všichni bratři!

A otcem nenazývejte nikoho na světě; neboť jeden jest Otec váš, Otec v nebesích! Nedávejte se nazývati učiteli; neboť jeden jest učitel váš, Mesiáš! Největší z vás učiň se služebníkem všech; kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se poníží, bude povýšen!«

Ježíš se tu označuje za Mesiáše po prvé v celém svém životě. Nemůže tedy již tento titul vésti k nedorozuměním.

Sedmkrát volá Ježíš k pokryteckým zákoníkům a farizeům: běda! V úvodních slovech stavěl v názorných rysech lidu před oči pokrytectví jejich soukromého života. Vyzvedaje pak podle lidového způsobu myšlení jednotlivé případy a zjevy, líčí zhoubu, kterou zaviňují svým pokrytectvím proto, že jsou zároveň vůdci Izraele.

»Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Zavíráte království nebeské před lidmi; nejenom že sami nevcházíte do něho, ale bráníte i těm, kteří by chtěli vejíti!«

»Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Obcházíte zemi i moře, abyste získali novověrce, a když nějakého najdete, činíte z něho zplozence pekel, horšího, než jste sami!«

»Běda vám, vůdcové slepí! Říkáte: Přisahal-li někdo skrze chrám, nic to není; přísahal-li však někdo skrze zlato chrámové, zavazuje přísaha. Pošetilci a slepci! Co jest větší, zlato či chrám, který posvěcuje zlato? A pravíte: Přisahal-li se skrze oltář, nic to není; přísahal-li se však skrze dar na oltáři, přísaha zavazuje. Slepici! Co jest větší, dar či oltář, který posvěcuje dar? Kdo přísahal skrze oltář, přísahal skrze něj a skrze všechno to, co jest na něm! A kdo přísahal skrze chrám, přísahal skrze něj i skrze toho, který přebývá v něm, a kdo přísahal skrze nebe, přísahal skrze trůn Boží i skrze toho, který sedí na něm!«

Panovačnost svádí zákoníky k tomu, aby si učinili výklad Zákona výhradním právem, vnášejíce do něho všelijaká nesnadná rozlišování. Ve skutečnosti však ničí svými výklady jakoukoliv úctu k Bohu.

»Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Dáváte desátky z máty, z anýzu a kmínu, a nedbáte toho, co jest důležitější v Zákoně, spravedlnosti, milosrdenství a věrnosti. Jedno třeba činiti, od druhého neupouštěti. Vůdcové slepí! Cedíte komáry a velbloudy polykáte!«

Kdežto Zákon ukládal desátky jenom na víno, olej, obilí, tedy na plodiny pěstované ve velkém, na potraviny ve vlastním smyslu, farizeové se chlubí, že dávají desátky také z koření, z máty - které se užívá asi tak jako naší pažitky - z kopru a z kmínu. Desátek je především darem pro levity a pro chudinu, tedy darem lásky k Bohu a k bližnímu. Farizeové nemají ani lásky k Bohu ani k bližnímu, ani spravedlnosti ani milosrdenství, z kterýchžto pohnutek se mají udělovati dary. Farizeové vidí v tom slavný čin své strany, že prosadili, aby předpisy o desátcích byly prováděny. Ježíš jim vytýká, že přesto nemají lásky k Bohu ani k chudým.

Velbloudi a komáři se pokládali za zvířata »podle zákona nečistá«. Mluví-li tedy Ježíš o nečistotě podle zákona, má to základ v zálibě Východňanů ukazovati jedním heslem na různé myšlenky. Zde jest heslem: »nečistota«.

»Běda vám, farizeové a zákoníci, pokrytci! Čistíte číši a mísu zevně, uvnitř pak jsou plny loupeže a nečistoty! Farizeu slepý! Pečuj nejprve, aby byl čist vnitřek číše a mísy, pak se očistí i vnějšek!«

Farizeové pečují tak úzkostlivě, aby zachovali vnější zákonitou čistotu, že se s »obyčejnými lidmi« ani nestýkají. Avšak jsou věci důležitější:

»Běda vám, zákoníci a farizeové! Jste jako hroby obílené, krásné na pohled, uvnitř však plné kostí umrlčích a nečistoty. Tak i vy jevíte se navenek spra-

vedlivými, uvnitř pak jste plni pokrytectví a bezzákonnosti!»

Podnes jsou obílené náhrobní svatyně s kulatými kopulemi jednou z nejkrásnějších ozdob krajiny palestinské. Zdá se, že v kulatých tvarech těchto kopulí se opakuje klenba nebeská, na níž není mráčku, jako by to byla obloha v malém. Před velikonocemi, kdy Ježíš tato slova pronáší, se náhrobky namnoze znovu bílily, aby je bylo znáti. I v dnešní době bílí židé jerusalemská nejvíce před velikonocemi své náhrobky.

Nové běda přibude, jsouc s předešlým spojeno opět představou »nečistoty«. Za nečisté jsou prohlašováni sami farizeové; Ježíš mluví o onom druhu nečistoty, při němž ustanovení zákonná a přirozené city člověka souhlasí, o nečistotě hrobů. Vrchol celé řeči jest ve výkladu obrazného rčení: Ježíš obviňuje totiž »strážce Zákona« z »bezzákonnosti«.

Zároveň se děje nečekaný obrat, přizpůsobený povaze východní: - zčista jasna se Ježíš přenesl z obrazu do přítomnosti a do budoucnosti. Bezbožnost, nikoli zbožnost Izraele dostoupila ve farizeích vrcholu.

»Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Stavíte náhrobky prorokům a ozdobujete pomníky spravedlivých a říkáte: Kdybychom byli žili za dnů našich otců, nebyli bychom se stali spoluvinnými na krvi proroků.

Tím dosvědčujete o sobě samých, že jste syny těch, kteří zabili proroky! - A vy jste, kteříž naplňujete míru otců svých! Hadové a plémě hadí! Kterak uniknete odsouzení do pekel? Hle, pošlu k vám proroky a mudrce a znalce Písma. Z těch některé zabijete a ukřičíte a některé z nich budete bičovati ve svých synagogách a pronásledovati z města do města; přijdeť na

vás veškerá krev nevinná, jež byla vylita na zemi, od krve Abela spravedlivého až do krve Zachariáše, syna Barachiášova, jehož jste zabili mezi chrámem a oltářem!«

Uvalíte na sebe takovou krevní vinu, že všechny ostatní vraždy před ní zmizejí; ale stihne vás za to také trest, který ostatní tresty v sobě obsáhne a převýší!

»Vpravdě pravím vám: Přijdou všechny věci tyto na nynější pokolení.«

Ježíš se zde ničím způsobem nezmiňuje o vlastní smrti, již jde vstříc; mluví však o pronásledování těch, které v budoucnu pošle k Židům, a o soudu nad národem a zemí, protože i potom, kdy moc jeho bude zjevena zmrtvýchvstáním, zůstanou zatvrzelí; tedy své utrpení a zmrtvýchvstání předpokládá.

Stoje před tváří chrámu, vztahuje k němu ruce, propuká Ježíš v nejkrásnější a poslední výkřik žalu nad budoucností města: zobrazuje starostlivou lásku svou, přirovnává se ke kvočně, která opatruje svá kuřátka. Tento obraz je Východanů dosud ještě běžný. V jedné písni nazývají se dělníci kuřátka svého pána.

»Jerusaleme, Jerusaleme, město, které zabíjíš proroky a kamenuješ ty, kteří jsou posláni k tobě! Kolikrát chtěl jsem shromáždit dítky tvé, jako slepice shromažďuje pod křídla kuřátka svá, a nechtěl jsi! Hle, proto zanechá se vám dům váš pustý! Pravím vám: neuzříte mne od této chvíle, dokavad nezvoláte: Požehnaný, jenž se bere ve jménu Páně!«

Tak se Ježíš loučil s chrámem i národem izraelským. Na apoštoly asi působil tento výjev zdrcujícím dojmem. Takových slov se odvážil Mistr proti všemocným farižeům!

JEŽÍŠ OHLAŠUJE ZRUŠENÍ STARÉ ÚMLUVY

Loučení s chrámem.

Když vycházeli z chrámu, pravil jeden z učedníků Ježíšovi: »Mistře, pohleď, jak veliké to kameny a jak mohutná stavba!« Ježíš řekl na to: »Podíval ses na tyto mohutné stavby? Nežůstane z nich kámen na kameni, který by nebyl vyvrácen ze základů!« (Mar. 13, 1-2; Mat. 24, 1-2; Luk. 21, 5-6.)

Večer na náměstí chrámovém: Vysoké, k hradbám přistavěné podloubí na západním náměstí vrhá stín na suché, světlé, žářem denního slunce ještě teplé kamenné dlaždice; slunce samo, obklopeno zlatou záplavou světla, stojí nad plochými horskými pásmy západu; sluneční světlo naplňuje mračno prachu ve vzduchu zlatým svitem. Pod oblohou na Východě, zvečera popelavě šedou a modrou, spatříme ještě podle toho, kde na náměstí stojíme, terasy hory Olivetské s řadami oliv i skalními hřebeny; na jihovýchod, ve směru údolí Kedronského, tam otevřeného, vidíme až k horám moabským; mračna výparů vystupují tam ze žhavé prohlubně Mrtvého moře a kladou se v šedomodrých páslech jako stíny mraků na rozbrázděné holé srázy.

Barvy se rychle střídají. Od východu se zatahuje obloha hustým a celistvým příkrovem z nachu a fialové barvy, a kdežto na pronikavém světle denním se obrysy budov chvěly v bíle planoucí záři, nyní se ukazují očím divákovým v omamné nádheře barev. Kamenné zdi se zdají prozářeny až do samého nitra. Kamenné spousty se rozčleňují zlatohnědým světlem a fialovým stínem

a mezery mezi jednotlivými kameny vyniknou jako velmi jemné kresby.

Bylo k večeru onoho posledního dne; Ježíš opouštěl svatyni. Toto »opouštění« netrvá však jenom několik kroků. Nejdříve se přišlo na nádvoří žen, pak branou na vnější nádvoří; odtamtud se muselo jít přes celé náměstí na jih nebo na sever, až se přišlo k jedné z bran, které vedly skrze hradby do města. Při západu slunce se brány zavíraly.

Apoštolové, vyděšeni prorockými slovy o zrušení chrámu, prohlíželi si ještě jednou, loučíce se s ním, obrovské jeho stavby. Mnohý kámen byl tu již sám o sobě tak veliký jako chatrč v Galilei.

V chrámu samém mlčeli; nyní se zdálo, jako by chtěli opět navázati styk s Ježíšem, neboť jeden promluvil:

»Mistře, pohleď, jak veliké to kameny a jak mohutné stavby!«

Ještě dnes každý, kdo se dívá na poslední kvádry, které tam zbyly ze staré stavby chrámové, vzkřikne úžasem stejně jako učedníci; i moderní technik by se dosti napřemýšlel, kdyby dostal příkaz odklidiť tyto kvádry. Čím více asi byli tehdy dotčeni apoštolové, když se Mistr zastavil a pověděl mluvčímu:

»Podíval ses na tyto mohutné stavby? Nezůstane z nich ani kámen na kameni, který by nebyl vytržen ze svého místa.«

Apoštolové stojí jako omráčeni. Chrám má býti zbořen nejenom na čas, nýbrž navždy! To znamená pro ně totéž, co zánik světa vůbec.

Mlčíce, sestupují s Ježíšem do údolí Kedronu a pak stoupají naproti na horu Olivetskou. Jdou cestou mezi

stříbřitými olivovníky a dostanou se pak na místa, kde Ježíš před několika dny plakal nad městem. Tenkrát ve světle ranního slunce zářil jim v ústrety chrám jako by znovuzrozený z noci a temnoty. Nyní mizí slunce za výšinami na západě.

Proroctví o zkáze Jerusalema.

Když se Ježíš posadil na hoře Olivetské naproti chrámu, Petr, Jakub, Jan a Ondřej otázali se ho o samotě: »Pověz nám, kdy se toto stane a co bude znamením, že se všechno to začíná vyplňovati?« (Mar. 13, 8-18; Mat. 24, 3-25. Luk. 21, 7-24.)

Ježíš s učedníky usedl; bylo mu, jako by se od svatyně nemohl odtrhnouti. I otázali se ho nejdůvěrnější učedníci, jakožto zástupci všech:

»Pověz nám, kdy se „toto“« - neodvažovali se opakovati strašná slova! — »stane a jaké bude znamení, že se všechno to začíná vyplňovati?«

Učedníci, tázající se, byli v oné tajemné náladě, se kterou prostí lidé hledí pátravě vstříc velikým událostem, upjati v podivuhodném vzrušení více na pravdu, než na vlastní prospěch či škodu.

Ježíš učinil z otázky podnět, aby jim dal pokyny pro budoucnost. S lidem izraelským se rozloučil; nyní dával učedníkům na srozuměnou, že se v budoucnosti jejich život a život tohoto zatvrzelého národa od sebe rozdělí. Až pravý Mesiáš bude zabit, vystoupí falešní Mesiášové; přijdou doby neklidné, ale nic z toho je nesmí másti. To ještě nebudou nejhorší časy, nýbrž jen předzvěsti!

»Mějte se na pozoru, ať vás nikdo nesvede k odpadu! Mnozí přijdou ve jménu mém a řeknou: „Já jsem

- Mesiáš!" - a mnohé pohnou k odpadu! Když pak uslyšíte o bojích a pověsti o bojích, nedejte se tím vyrušiti! Musí to sice nastati, ale ještě není konec. Povstane národ proti národu, království proti království; po všech místech budou zemětřesení a hlad. Ale to jsou jen předzvěsti soužení!«

Pro tyto věci by nemuseli míti starostí; avšak je právě čekaly jiné bídy; mají vydávati svědectví o Kristu; i bude třeba míti se na pozoru, aby z bázně a úzkosti nezradili Pána. »Buďte však sami na sebe pozorni. Vydají vás sněmům a povlekou vás do synagog, aby vás bičovali, i před vladaře a krále budete postaveni pro mne, abyste jim vydali svědectví o mně. Dříve musí býti evangelium hlásáno mezi všemi národy.«

Jak se ulekli galilejští rybáři! Nebáli se, jestliže šli proti sobě rovným nebo proti živlu přírodnímu; avšak z úřadů měli veliký strach. A hned zprvu zakolísali. Ježíš je těší:

»A když vás povedou, aby vás vydali, nestarejte se napřed, co byste mluvili. To mluďte, co v tu hodinu bude vám vnuknuto. Neboť ne vy, nýbrž Duch svatý to jest, který z vás promluví. Vydá pak bratr bratra a otec syna svého na smrt; povstanou dítky proti rodičům a smrt jim připraví; budete v nenávisti u všech pro jméno mé. Kdo však vytrvá do konce, ten spasen bude!«

Avšak nebude vše následovati rychle za sebou; nejprve mají býti odloučeni od svého národa a roztroušeni po celém světě. Potom teprve nastane doba, kdy věrní přívrženci Kristovi se mají míti na pozoru, aby je také nestihl veliký soud.

Nyní, kdy Ježíš začíná mluvit o zkáze Jerusalema,

stávají se jeho výrazy najednou určitými, jednoznačnými a jsou namířeny zcela na poměry judské.

»Jakmile však uzříte ohavnost zpuštění na místě, kde nemá býti - kdo to čte, rozumějš! - tehda, kdo jsou v Judsku, utecte do hor!«

Jindy se lidé uchýlovali za válek do opevněných měst; tentokráte bude třeba utéci se do území pouště nebo za vysočinu Východojordánskou! - »A kdo je na střeše, nesestupuj a nevcházej už do domu, aby sis něco vzal.« - Střecha se u mnohých domů v Judsku opírá o svah hory nebo se může s ní zvenčí po schodišti sestoupiti dolů. Ve městech možno se dostat přes zábradlí se střechy na střechu. Těchto nejkratších cest se má použít k útěku! - »Kdo bude na poli, nevracej se už domů pro svůj plášť!« Na pole se chodilo jen v plátěném šatě. Avšak na noc byl plášť nezbytný. Ale až již budou vykonány přípravy na obléhání Jerusalema, bude třeba utéci rychle, třeba bez pláště! - »Běda pak těhotným a kojícím v onen den!« Ostatním bude utéci bez pláště a bez tlumoku, těmto ubohým však bude útek znesnadněn. Tímto líčením prozaňuje hluboký soucit Ježíšův! Na matky myslil Ježíš také později na cestě křížové, když mluvil o téměř trestajícím soudu.

»Modlete se, aby váš útek nepřipadl do doby dešťů!« Obléhání Jerusalema se začalo v dubnu. Doba předchozí, doba útěku připadla do týdnů pozdních dešťů. Tehdy není možné přenocovati pod širým nebem; mnohé cesty se promění v prudké bystřiny, jiné v bahnité močály. Už při obyčejném dešti jsou Východané tak bezradni jako při krupobití.

Ježíš mluvil dosud, ovšem že ne školsky suše, nýbrž

pln účasti na budoucím životě učedníků, o věcech, které se stanou před zkázou Jerusalema. Nyní Ježíš ustal. Podle rázu myšlenek mělo by nyní následovati vyličení zkázy Jerusalema; Ježíš je vynechá. Důvod toho možno snad viděti v tom, že před několika dny vyličoval rovněž na hoře Olivetské obležení, dobytí a zničení města. Učedníci měli jeho slova tenkrátě patrně ještě v živé paměti. I doplnil se obraz v představě posluchačů jakoby sám sebou. Řeč tedy měla pro ně mnohem patrnější souvislost s tím, co bylo pověděno dříve, nežli pro nás čtenáře, kteří už tak nežijeme v událostech, aby jedna na druhou zpětně působila.

Proroctví o konci světa. Předzvěsti.

V oněch dnech bude pak takové soužení, jakého nebylo od stvoření světa až dosavad, aniž kdy bude. (Mar. 13, 19-31.)

Nesmíme říkati, že Ježíš, líče zkázu Jerusalema a konec světa těsně po sobě, ba vplétaje obě líčení do sebe, uvedl učedníky v omyl. I Ježíš viděl totiž obě události spolu spojeny: - Kdyby ho byli Židé za prvního příchodu přijali s vírou, nebylo by zkázy Jerusalema a proto ani druhého příchodu k soudu. Dalať jeho slova podnět, že se ho učedníci na hoře Olivetské táží; již tehdy mluvil v jedné větě o konci chrámu i o konci světa: »Zanechá se vám dům váš pustý. Neuzříte mne od této chvíle, dokavad neřeknete: Požehnaný, jenž se běže ve jménu Páně!« Celé dějiny světa závisí na těchto dvou událostech, na jeho prvním a druhém příchodu.

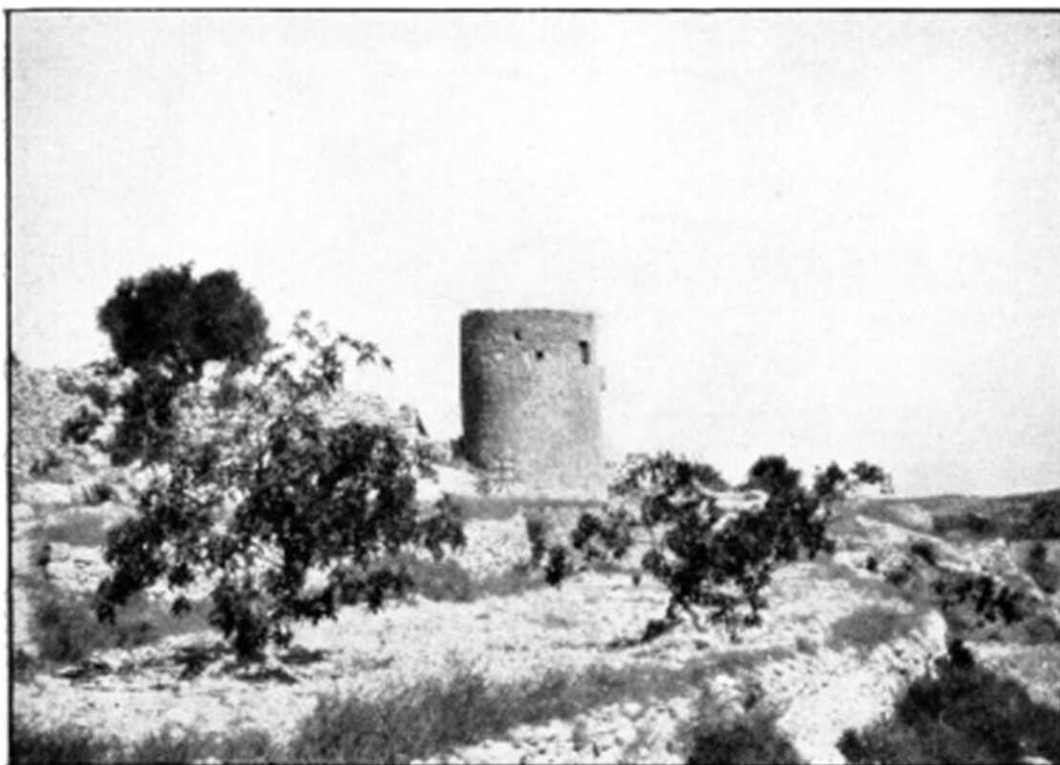
Nyní počal Ježíš líčiti předzvěsti druhého příchodu na konci světa:

Obdělávaná terasa s hlídací věží.

V době Kristově se sázely révy a fíkovníky pospolu. Ježto pití vína je mohamedánům zakázáno, používá se nyní týchž teras velmi často jako rolí; někdy na nich ještě najdeme révy, ale téměř nikdy nescházejí fíkovníky. V létě se odebere celá rodina na pole a živí se hlavně hrozny a fíky. To jsou krásné časy v Palestině; toto třeba mít na paměti, když se již ve Starém zákoně mluví o tom, jak se »sedí pod fíkem a vinným kmenem«. Na obrázku vidíme na bělošedavém poli, s něhož úroda byla sklizena, dva fíkovníky. Role jsou lemována bodláčím, které je pokryto prachem. Vlevo nahoře je mohutný olivovník.

Pohled se svahu hory Olivetské na Jerusalem.

Tam, kde na cestě od Jericha přes horu Olivetskou po prvé jest možno spatřiti Jerusalem, poutníci se zastavovali, vytáhli píšťaly, přichystali si bubny a dali se do jásavého volání a zpěvu radostných žalmů. Ježíš na témž místě plakal nad Jerusalemem. »Ó, kdybys bylo poznalo!« Až tam, kam ukazuje spodnější větev olivovníku, sahá od druhého okraje obrázku prostranství, na kterém stával chrám. Zaujímalo šestinu města Jerusalema. Uprostřed vystupuje proti světlu kopule mešity Omarovy; zaprášené plochy prostranství jsou zasahovány paprsky zapadajícího slunce a proto svítí oslnivou září. Odtud, s hory Olivetské, viděl Ježíš město, vjížděje do něho, za svitu ranního slunce, a když odcházel z chrámu, v záři večerní.

Obdělávaná terasa s hlidací věží.

Pohled se svahu hory Olivetské na Jerusalem.

»V oněch dnech bude takové soužení, jakého nebylo od časů, kdy Bůh stvořil svět, až dosavad, aniž kdy bude. Kdyby Pán nebyl ukrátil dnů těch, nebyl by zachován nižádný člověk. Ale pro vyvolené Pán ukrátil těch dnů.«

Ještě jednou vystoupí falešní prorokové: »Řekne-li vám tehdy někdo: Hle, tuto jest Mesiáš, hle, tam jest! nevěřte! Povstanou nepraví Kristové a nepraví proroci a budou činiti znamení a divy, aby svedli, kdyby možné bylo, i spravedlivé k odpadu. Mějte se tedy na pozoru! Hle, předpověděl jsem vám to všechno.«

Předzvěstí zkázy Jerusalema bylo vzbouření v zemi izraelské, které způsobilo, že Římané vtrhli do země. Předzvěstí konce světa bude, že se vzbouří celá příroda.

»V těch dnech, po onom soužení, slunce se zatmí a měsíc nedá světla svého a hvězdy budou padati s nebe a řád mocí nebeských bude zničen.«

Učedníkům, dětem země, kde jest viděti, jak slunce po měsíce putuje každý den po obloze bez mráčku, kde lidé pozorují, jak měsíce přibývá i ubývá, a užívají ho jako kalendáře a kde hvězdy svítí mnohem jasněji, zněla tato slova jinak než nám, kteří bydlíme v mlhavých krajinách severu. Zpola jako báje, zpola a snad více, než si myslíme, v tušení pravdy připisovala se souhra přicházejících a mizejících hvězd i ročních dob tajemnému uspořádání sil nebeských, jimiž se vše udržovalo v rovnováze. Tento pořádek bude porušen!

Světový obraz prostého člověka palestinského uchovává ještě tyto staré představy. Zjevy povětrnostní se přisuzují »světu«, chápanému jako uspořádání sil: »svět« prší, hřmí, blýská.

Líčení o zániku Jerusalema se končí pobídkou

k útěku, druhé líčení však poukazem na Syna člověka:

»Tehdy uzří Syna člověka přicházeti v oblacích s mocí a slávou velikou. Pak pošle anděly své a shromáždí vyvolené své mezi nebem a zemí ode čtyř stran světových.«

Čas obou soudů:

Při zkáze Jerusalema mohli a měli ti, kdož věřili v Pána, spasiti se útekem. Proto udal Ježíš zvláště dobu pro útek, nikoli však dobu zničení, podle poměru k době, kdy toto prorokoval.

»Podle stromu fíkového učiňte si podobenství!

Když ratolesti jeho omládnou a listí vyrazí, víte, že blízko jest léto! Tak i vy, až se takové věci budou díti před vašimi zraky, vězte, že už je ten čas přede dveřmi. V pravdě, pravím vám: Nepomine pokolení toto, až se všechny tyto věci stanou. Nebe a země pominou, ale slova má nepominou.«

Lidé žijící za oněch dnů se ještě dočkali zničení Jerusalema - a doba mezi předzvěstmi a zničením byla velmi krátká. Tak je tomu i u stromu fíkového: jeho tlusté, dužnaté listí počne růsti teprve, když teplo již proniklo do půdy. To však znamená v Palestině, kde není jara v našem smyslu, že vlastní letní vedro již nedá na sebe dlouho čekat.

Při zkáze Jerusalema bude možná se spasiti útekem; proto Ježíš udává čas k útěku. Ale od soudu nad světem se nikdo nemůže útekem zachrániti. Přesný údaj doby soudu nad světem, jako to Ježíš učinil u zkázy Jerusalema, byl by zajisté uspokojil zvědavost, ale nebyl by znamenal nic pro záchranu duší. Ježíš prohlašuje výslovně, že čas soudu zná jediný Otec.

»O onom dni pak neb o hodině neví nikdo, ani

andělé, ani Syn člověka, leč jediné Otec!« Nebylo úkolem Mesiášovým podávat i o tom zprávy. Tím dává na srozuměnou, že zkáza Jerusalema a soud nad světem nenastanou současně.

Poslední soud.

Když pak přijde Syn člověka ve slávě a všichni andělé s ním, tu bude seděti na trůnu slávy. (Mat. 25, 31-46.)

Rychle zazářily večerní červánky a opět zapadly. Ale teď v době před prvním jarním měsícem se nezatmí, jen barvy se ztrácejí. Kolem stříbrně šedého větvoří olivovníků hraje světlo měsíční, na jejich kmelech leží stíny, tvořící skvrny černé jako uhlí, cikády a cvrčkové cvrlikají v ratolestech; psi v okolí města se probouzejí, štěkají na sebe a sbíhají se, aby se ve smečkách potulovali ulicemi.

Zřídka kdy byl v životě Ježíšově tak zvláštní rozpor mezi vnější situací a tím, co mluvil, jako tuto noc na hoře Olivetské, před tváří chrámu i města.

Ježíš spočívá na kameni, jsa člověk jako každý jiný. Světlo měsíční se line po jeho šatech jako po okolním kamení a jako po olivovnících, které se takřka rozplývají v šedé mlhy. Line se také po tváři Ježíšově a podivuhodně ji proměňuje.

V tichu a samotě noční jme se mluvit o posledním soudu. Když o něm prorokovali proroci, vyčerpávali se takřka v mohutných řečech. Ale Ježíš si počíná klidněji než kdy jindy. Avšak již v první větě mluví on, který jako poutník odpočívá na kameni, o slávě Syna člověka i o jeho andělech:

»Když pak přijde Syn člověka ve slávě své a všichni

andělé s ním, tu bude seděti na trůnu slávy své. Shromáždí se před ním všichni národové. A rozdělí od sebe lidi, jako pastýř odděluje ovce od kozlů; postaví ovce po své pravici a kozly po své levici. Pak král řekne těm, kteří budou na pravici jeho: „Pojďte vy, kteréž požehnal Otec můj, - ujměte se vlády nad královstvím, připraveným vám od stvoření světa. Neboť lačněl jsem, a dali jste mi jísti, žíznil jsem, a dali jste mi pítí; byl jsem v cizině a přijali jste mne k sobě; nahý jsem byl, a přioděli jste mne; nemocen jsem byl, a ošetřovali jste mne; byl jsem v žaláři, a navštívili jste mne!“

Tu odpovědí jemu spravedliví:

„Pane, kdy jsme tě viděli lačného a nakrmili jsme tě, aneb žíznivého a napojili tě? Kdy viděli jsme tě jako cizince a přijali tě, aneb nahého a přioděli tě? Kdy viděli jsme tě nemocného neb v žaláři a navštívili tě?“

A Pán, odpovídaje jim, řekne:

„Vpravdě pravím vám: Cokoliv jste učinili jednomu z nejmenších bratří mých, mně jste učinili!“

K těm pak, kteří budou na levici, řekne: „Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného, který jest připraven ďáblu a druhům jeho!“

Lačněl jsem, a nedali jste mi jísti, žíznil jsem, a nedali jste mi pítí; přišel jsem jako poutník, a nepřijali jste mne; nahý jsem byl, a nepřioděli jste mne; nemocen a v žaláři jsem byl, a nenavštívili jste mne!“

Tu odpovědí jemu také, řkouce:

„Pane, kdy jsme tě viděli lačného neb žíznivého neb jako poutníka neb nahého neb nemocného neb v žaláři a neujali se tebe?“

Tehdy jim řekne:

„Vpravdě pravím vám: Cokoli jste neučinili jednomu z nejmenších mých, mně jste neučinili.“

Pak půjdou tito do trápení věčného a spravedliví do života věčného!«

Farizeové mluvili jen o soudu, který vyhovoval jejich tvrdosti a jejich pýše: Izrael prý bude povýšen, všichni nepřátelé jeho budou pokošeni v prach a zotročeni. Avšak Ježíš zvěstoval soud, na němž nebude rozdílu mezi židem a pohanem. I jako soudce zůstane »Synem člověka«; jako se stal bratrem všech lidí a v každém člověku vidí svého bratra, tak i všichni lidé mají v každém bližním viděti bratra Ježíšova.

Láska ke všem stísněným, zdrceným a zohaveným a ze světa vyloučeným nabývá tím nového smyslu: Není již hnutím jednotlivých šlechetných duší, jehož je možno rovněž tak se vzdáti. Tato láska ke všem bratřím lidským je pak pro toho, jenž není chudý, nutnější než pro chudého samého; jediné podle ní odměňuje neb trestá Syn člověka, jenž dal život za všechny.

Záměry Boží a rozhodnutí lidská.

Když dokončil Ježíš všechny ty řeči, pravil učedníkům svým: »Víte, že po dvou dnech budou velikonoce. I bude Syn člověka vydán, aby byl ukřižován. (Mat. 26, 1-5, 14-16; Mar. 14, 1-2, 10-11; Luk. 22, 1-6.)

Ježíš byl po celou dobu, kterou žil, na tajemný způsob divákem vlastního života. Nikdy toho stavu zcela nepochopíme; že však tomu vskutku tak bylo, poznali později i apoštolové, když pohlíželi zpět na život

Mistrův. Dosvědčuje to také mimo jiné způsob, jakým Matouš vypravuje v malém úseku o událostech před čvrtkem Svatého týdne.

Ježíš mluví o své smrti, jež nastane za dva dny, tedy těsně před slavností, právě v téže době, kdy se farizeové usnášejí, aby se s postupem proti Ježíšovi počkalo až po slavnosti. Ježíš praví učedníkům: »Víte, že za dva dny budou velikonoce. I vydají Syna člověka, aby byl ukřižován!« Farizeové se sejdou v Jerusalemě a prohlásí za předsednictví Kaifáše, že je radno, aby zajetí a usmrcení bylo odloženo.

»Nemá se to státi v den slavnosti, aby snad nevznikla bouře v lidu!«

Smutný byl podnět, který způsobil, že farizeové upustili od vlastního plánu a že se odhodlali učiniti to, co předpověděl Ježíš.

Tehdy se stalo, že jeden z dvanácti, jménem Jidáš z Kariotu, odešel k velekněžím a otázal se:

»Kolik mi za to dáte, jestliže já vám ho zradím?«

Farizeové »se zavázali« zaplatiti 30 šekelů; výraz ten by však mohl také znamenati, že mu peníze ihned vydali. Jestliže se v řečnických výkladech tento peníz označuje jako cena za otroka, odpovídá tu skutečným poměrům jen přibližně. Těchto třicet stříbrných jest u Mojžíše jenom »pokuta« (jakou zná i staré slovan-ské právo), jež byla stanovena pro případ, že vůl napadl otroka neb otrokyni a je zabil. Farizeové nechtěli touto cenou zaplatiti vyzrazení jako takové; podle jejich mínění byl každý Izraelita povinen udati, kde Ježíš mešká. Třicet stříbrných bylo spíše náhradou za to, že se Jidáš, člověk, který se k tomuto podniku zvláště hodil, sám nabídl.

Na slově »já« spočívá v otázce Jidášově důraz. Slovo »já« znamená mimořádnou nabídku: zaplatíte-li mi, nejsou peníze vydány nadarmo!

V celku však zůstane navždy tajemstvím, jak Jidáš dospěl k tomuto rozhodnutí. Jest vždycky tajemstvím, zatvrdí-li se člověk proti Bohu nadobro. Lidé, kteří chtějí u jiných vyzkoumat na dně jejich duše takové tajemství, mívají většinou zcela jinak uzpůsobenou povahu a proto vidí v tom, co jest příčinou tajemství, ne tak tajemství, nýbrž nepochopitelnou bláhovost. Jak nesmyslnou se jeví skromnému člověku nadutost marnivce a ctižádost pyšnivce. Jak těžko však marnivý nabude správného obrazu o sobě! Jidáš byl tedy náchylný k lakotě a ctižádosti, toť jisto z vypravování, - nejspíše by se tedy vžili do stavu jeho duše ti, kteří sami trpěli pokušeními toho druhu a překonali je vítězně.

Jisto jest, že když Ježíš apoštoly povolal, nebyl rozdíl mezi Jidášem a ostatními veliký - vždyť říši lesku a slávy očekávali všichni. Ale u ostatních se tyto sny ponenáhlu rozplývají v lásce k Ježíši; je to lidsky krásná stránka jejich projevů oddanosti ve večeřadle. U Jidáše však láska k penězům rdousí veškeru lásku k Ježíši. Tato proměna v duši asi začala již dosti brzo. K jeho lakotě a ctižádosti přidružila se pak jako sama sebou nevěrnost a s nevěrností pokrytectví.

Rozhodující byly pro Jidáše také poslední řeči Ježíšovy v chrámě - nyní už nemohlo nikdy dojíti ke smíru mezi Ježíšem a vůdci národa. Kromě toho asi byl pobyt v Bethanii tomuto učedníku nesnesitelný: - všechna ta něžná láska se mu zdála příliš dětinská. Všechno ho vyhání z tohoto kruhu ven. A byla tam také Maria, pro niž ho Pán pokáral.

POSLEDNÍ VEČEŘE

Příprava k velikonoční hostině.

A prvního dne nekvašených chlebů, kdy se zabíjel velikonoční beránek, ptali se učedníci Ježíše: »Kam chceš, abychom odešli a připravili beránka velikonočního?« (Mar. 14, 12-16; Mat. 26, 17-19; Luk. 22, 7-13.)

Byl čtvrtek, den před umučením. Učedníci, hovoříce s Ježíšem, sami se ho otázali:

»Kam chceš, abychom odešli a připravili beránka velikonočního?«

Nebylo bez důvodu, že mu dali tuto otázku. Ježíš v předešlé dni nikdy ve městě nenocoval. Učedníci pak tomu byli rádi; neboť tak by byla vždycky dána možnost, aby Ježíše v noci přepadli. Tím více jim bylo již předem úzko z nastávajícího večera; beránek velikonoční se totiž musel jísti uvnitř hradeb Jerusalema; tentokráte nebylo tedy možná se vyhnouti delšímu pobytu ve městě. Proto měl Ježíš sám rozhodnouti o místě hostiny.

Ježíš dal odpověď, která, zdá se, vyhovovala náladě učedníků. Podobalo se to tajnému rozkazu, když pravil:

»Hleďte, až vejdete do města, potkáte člověka, nesoícího džbán vody. Jděte za ním do domu, do kterého vejde, a řcete tam pánu domu: Pán se táže, kde jest komnata, kde by jedl beránka velikonočního s učedníky svými? A on vám pak ukáže večeřadlo veliké, s lehátky, připravené k hostině. Tam nám uchystejte beránka velikonočního!«

Učedníci, slyšíc to, poněkud se asi uklidnili; Mistr

měl asi na zřeteli nepřátele, kteří měli všude slidiče.

»Potkáte člověka, který ponese džbán vody!« To pravil Ježíš, aby udal znamení, po němž by muže poznali; a ve městě Východu to jest opravdu »znamení«, tedy něco nápadného. Nosiči vody užívají zpravidla kozích měchů (od nedávna zatlačují je prázdné benzinové konvice); naproti tomu ženy nosí vodu v baňatých džbánech na hlavě.

Ale jinak se jim na tomto rozkazu leccos nezdálo tak podivné jako nám. Občané jerusalemské byli povinni poskytnouti poutníkům všechny volné místnosti svých domů, aby mohli jísti beránka velikonočního. Poutníci neplatili nic za nájem; bylo však obyčejem, že vlastníku domu nechali kůži zabitého beránka. Na velikonoční hostinu se zejména hodila veliká místnost v hořejším poschodí, jejíž podlaha měla tutéž plochu jako celý půdorys domu. Tato místnost je v Palestině »pokojem pro hosty« - podle polštářů se jmenuje stručně »divan«. Mívá někdy zvláštní přístup zvenčí, takže možno nerušeně vcházeti a vycházeti. Rodina pak mešká ve světnicích v přízemí.

I opustili Petr a Jan, zajisté před odpolednem, Bethanii. Z toho, že se hostu zabezpečovala největší volnost, současně vyplývalo, že přípravy k velikonoční hostině měli na starosti poutníci sami. Zdá se, že to i vypravování celým svým rázem naznačuje. Učedníci se táží Ježíše jen po »místě« hostiny; co mají jiného činiti, jest jim jasno. Nesmíme přehlédnouti, že nejedli beránka velikonočního s Ježíšem po prvé.

Brzy potom, kdy vešli branou do města, nežli byli nuceni voliti si mezi jednotlivými ulicemi, potkali učedníci muže se džbánem.

Rozumí se samo sebou, že to nebyl majetník domu s velikým večeřadlem, nýbrž sluha. Šli za ním; v tlačenici města, hemžícího se poutníky, to nebylo nikterak snadné. Vešli za ním do domu, do kterého vstoupil, a obrátili se tam na pána. Ten je odvedl do hořejšího poschodí a vpustil je do večeřadla: viděli před sebou prostornou síň, připravenou již pro poutníky.

U všech národů se jí v té poloze, která se u nich pokládá za nejpohodlnější a za nejvýhodnější. V severních zemích s vlhkým podnebím se lidé učí, aby se od země více méně studené a vlhké vzdalovali; naopak tomu v jižních zemích s jejich vedry se vyvíjí obyčej, že se lidé drží země, vždy poměrně studené a při tom suché. A kdežto my dáváme z úsporných důvodů přednost malým pokojům před příliš velikými, příbytky egyptské a palestinské jeví už na nejstarších vyobrazeních nápadnou výšku; tísnivé dusno se tak snáze snese. Pokoje o výšce pěti metrů nebyly nic zvláštního; podle jednoho podání bylo dokonce předepsáno, aby se beránek velikonoční jedl v místnosti o takové výši.

Při jídle se leželo, což bylo římskému světu znamením svobody; proto začali také Izraelité, když jedli velikonočního beránka, ležeti, »tvořiti kruh«, jak říkali. Leželi na kobercích a levé rámě opírali o polštář. Polštáře byly na podstavcích. To má význam i pro umývání nohou.

Pro události o poslední večeři, jak nám ji podávají evangelisté, má význam okolnost, že se při jídle leželo. Náš způsob seděti na židlích velmi znesnadňuje, aby někdo mluvil s každým jednotlivcem bez svědků a zvlášť. Ale když lidé leží hlavou ke stolu a při tom

se opírají, jsou zvláštní hovory mezi sousedy něčím docela přirozeným. Při večeři pak mluví se častěji vždy po dvou pro sebe.

Šli tedy učedníci, koupili, nestalo-li se to již, beránka a dali ho v chrámě zabít. Musil se upéci v celku. Dále museli připravit příkrmy k hostině: »hožké byliny«, různé to rostliny, upravené jako saláty; omáčku z rozmačkaných fíků, datlí a hrozinek; chlebové placky, nekvašené, jež se podobají do jisté míry našim lívancům, dají se ohýbati a přeložiti. Při těchto obřadných hostinách nežívali židé vidliček, nýbrž jedli pouhými prsty. Ale netřeba se toho štítiti; tito lidé dovedou chlebových placek výborně používatí za lžíce a vidličky. Pozorujeme to aspoň u dělníků, kteří odpovídají a jedí na veřejné ulici.

Velikonoční beránci se pekli, jak se zdá, v uzavřených kotlích, uvnitř kterých hořel oheň. Ve starožidovských spisech se tento způsob pečení chválí, protože práce při tom prý jde rychleji. Že se tyto »pekárny« daly přenášeti, to se v jedné zkazce předpokládá: Rabbi Choni vyzve lidi, aby odnesli kotle, v nichž se peklo, ze dvorů do domů, protože se schyluje k dešti.

Mezitím se Ježíš rozloučil se svými přáteli v Bethanii a odebral se na poslední cestu do Jerusalema.

Slova úvodní.

Když přišla hodina, ulehl Ježíš k hostině a apoštolové s ním. Při tom jim pravil: »S velikou touhou jsem žádal tohoto beránka jísti s vámi, prve než bych trpěl. Neboť pravím vám: Nikdy již ho nebudu jísti, dokavad se nenaplní v království Božím.« Potom pojav kalich, požehnal jej a řekl: »Vezměte jej a rozdělte mezi sebe! Pravím vám: Nikdy od této hodiny nebudu pít z plodu révy, dokavad nepříjde království Boží!« (Luk. 22, 14-18.)

Jako z nebezpečné bouře do chráněné zátoky, tak se dostali učedníci z rušného shonu města do tichého večeradla. Po celou cestu měli mysl připravenou na nenačekané příhody; nyní se cítili poněkud bezpečni.

Ježíš byl hlavou stolní společnosti. Určil místo hostiny, jeho jménem byl koupen beránek a zabit. Sám měl také hostinu zahájiti.

U židů nebylo lze si mysliti hostinu, při níž by se nechválil Bůh, dárce. Boha chválili třeba slovy: »Veleben budiž Bůh, který stvořil tento chléb, toto víno, tyto plody!« Jako dozvuk této náboženské výchovy zní, když chudý fellah, který přijde k studánce umíraje téměř žízni, než se napije, řekne: »Bůh buď pochválen!«

Co bylo při obyčejném jídle ponecháno jaksi ještě libovůli jednotlivcově, stávalo se při nejslavnostnější večeři, kterou Izraelité znali, při hostině velikonoční, pevnou součástí obřadů při ní konaných. I zahájil Ježíš hostinu, pronášeje nad vínem slova požehnání. Tím se počíná ona zvláštnost ve všech jeho počinech - vše, co koná jako druzí, stává se zároveň něčím novým.

Tak je tomu též, když praví:

»Vroucí touhou jsem žádal tohoto beránka jísti s vámi prve, než bych trpěl. Pravím vám: nikdy již ho

nebudu jísti, dokavad se nenaplní v království Božím.«

Vezme kalich a pokračuje:

»Vezměte jej a rozdělte mezi sebou! Pravím vám: Nikdy nebudu již pít z plodu révy, dokavad nepřijde království Boží!«

Staré předobrazy zazáří, zároveň však je pohltí oheň nové skutečnosti; ztratí svou životnost. Ježíš sám to ohlašuje. Brzy bude veta po velikonoční hostině starého způsobu.

Umývání nohou.

Ježíš, věda před slavností velikonoční, že přišla hodina jeho, aby odešel k Otci, a maje přesto v lásce svoje, kteří byli ve světě, projevil jim svou lásku měrou nejvyšší. (Jan 13, 1-20.)

Učedníci tedy leželi na rohožích, opírajíce se levicí o polštář. Při této poloze se pak samo sebou stalo, jak jsme se již zmínili, že se zábava rozpřádala spíše od souseda k sousedu, od skupiny ke skupině. I dostali se učedníci do rozhovoru, který se nehodil k žádné velikonoční hostině a nejméně k poslední, při níž měli s Mistrem na této zemi stolovati naposled. A přece snad právě okolnost, že to byla hostina poslední, dala podnět k této výměně slov.

Učedníci byli zvyklí, podobně jako prostí dělníci a chudí žebráci, jísti ve volné přírodě, ve stínu moruše, viniční zdi, domu nebo vedle studniční jámy. Na tom, jak se rozesadili, nezáleželo; každý si našel místo mezi kamením a bodlácím a skalními plošinkami. Avšak při hostině velikonoční museli usednouti v určitém pořádku kolem Ježíše. To vyvolalo mezi učedníky spor o to, kdo jest mezi nimi první.

K obřadnostem hostiny velikonoční, která totiž byla obětí, náleželo, aby si hodovníci napřed umyli ruce. Proto stály někde v koutě, pravděpodobně u vchodu, kde se stolovníci zpravidla myli, připraveny umyvadlo, ručník a džbán s vodou.

Mezi jídlem, tedy v čas, kdy už nemohlo jít o nějaké očišťování, které by bylo beztoho předepsáno, Ježíš povstal. Odložil vrchní roucho, tedy plášť, na místo, na němž předtím odpočíval. Pak se přepásal lněnou zástěrou a vzal umyvadlo do jedné a džbán do druhé ruky. Vrátil se k učedníkům v oděvu a postoji otrockém. Teprve teď poznali, že jim chtěl mýti nohy.

Již dříve zasáhl Ježíš s neobyčejnou rozhodností, když se učedníci přeli o své prvenství; postavil mezi ně dítě. Nyní však předstoupil před ně sám jako otrok. Způsob, kterým Jan začíná toto vypravování, nepřipouští nižádné pochybnosti, že Ježíš, přicházející s umyvadlem, džbánem, opásán lněnou zástěrou, jevil zároveň podivuhodnou velebnost a vznešenost.

Umývání nohy bylo pravou prací otrockou. Otroka židovského původu nesměl nikdo k tomu nutiti, nýbrž pouze otroka neizraelské krve.

Živý odpor Petrův proti tomu, co Ježíš činil, jistě byl také vyvolán celým zjevem Ježíšovým, když se k nim blížil. Zdá se, že Ježíš začal u Petra; slova Janova tomu dodávají víry. Rozmluvou mezi Ježíšem a Petrem byla pro všechny odpověděna otázka, má-li se tato služba Mistru dovoliti čili nic. Petr, rybář živé povahy, bránil se totiž: »Pane, ty mně chceš mýti nohy?«

Vzpřímil se asi, vztahuje ruce na znamení, že se brání; tak rozhodná řeč, jak je nám zachována, nedá se u Východana mysliti bez posunků.

»Co já činím, tomu nyní ještě nerozumíš! Později to pochopíš!«

Petr už se rozhorlil:

»Nebudeš mně mýti nohou na věky!«

»Jestliže ti jich neumyji, nebudeš mít podílu na mně!« - Buď - anebo! Čilý rybář, jenž Pána tak vroucně miluje, dotud myslel, že svou zdráhavostí působí Mistru radost. Nyní prohlašuje:

»Pane, pak mi umyj netoliko nohy, nýbrž i ruce a hlavu!«

»Kdo se vykoupal, nepotřebuje leč jen nohy si umýti; jinak už je čist!«

Zde Ježíš na způsob podobenství poukazuje na zákonitá očišťování. Kdo se vykoupal v koupeli očištné, tomu třeba potom nanejvýš, aby si ještě umyl nohy, které při nezakrytých sandálech přicházejí ve styk s prachem silnice.

»Vy jste čisti! Ovšem ne všichni!«

Těmito slovy se objasňuje, že Ježíš nemluví o čistotě »zákonité«, nýbrž o čistotě duše. Slova »ovšem ne všichni« se týkají Jidáše, zrádce, a mají ho napomenouti.

Jidáš mlčí. To odpovídá zákonům lidského cítění. Odvážil se lháti; ale říci pravdu: »Nezasluhuji, abys mi nohy umýval,« toho se neodvážil.

Všichni pozorují napjatě, zda se projeví, že někdo je »nečistý«. Avšak Pán myje nohy bez rozdílu všem se stejnou úctyhodnou péčí, aniž se zrádce odhalí.

Pak se Ježíš odvrátí od společnosti, postaví džbán a umyvadlo, odkud je vzal, odváže si zástěru a vrátí se na své místo. Ve slovech, která vykládají význam tohoto úkonu, jest zachycen záblesk oné velebnosti, která ho tehdy obestírala:

»Chápete, co jsem vám učinil? Vy mě nazýváte Mistrem a Pánem, a máte pravdu: Jsemť jím vskutku. Jestliže tedy já, Pán a Mistr váš, umyl jsem vám nohy, i vy máte jeden druhému nohy umývati! Příklad zajisté dal jsem vám, abyste i vy činili tak, jako jsem já učinil vám!

Vpravdě, vpravdě pravím vám: Není služebník nad pána svého, ani posel nad toho, který ho poslal! Blahoslaveni jste, uznáte-li to a budete tak činiti!

Nepravím to o vás o všech! Já vím, které jsem si vyvolil! Avšak je třeba, aby se naplnilo slovo Písma: Ten, kdo jí se mnou chléb, pozdvihl proti mně patu svou, aby mne kopl! Již nyní vám to pravím, prve než se to stane, abyste, až se to stane, uvěřili, že já to jsem! Vpravdě, vpravdě pravím vám: Kdo přijímá toho, koho já pošlu, mne přijímá; kdo mne přijímá, přijímá toho, který mne poslal!«

Ježíš poukazuje touto novou předpovědí na to, že i zrada je zahrnuta do Božího plánu spásy lidstva. Praví to učedníkům; mají poznati, že nejde utrpení vstříc nevědomky.

Označení zrádce a jeho odchod.

To pověděv Ježíš, zkormoutil se v duchu a jal se ujišťovati: »Vpravdě, vpravdě pravím vám: Jeden z vás mne zradí!« Tehdy pohlíželi učedníci na sebe vespolek - nevěděli, koho tím míní - i zděsivše se, ptali se ho jeden po druhém: »Já to přece nejsem, Pane?« (Jan 13, 21-30; Mar. 26, 21-25; Mar. 14, 18-21; Luk. 22, 21-23.)

Ježíš napřed zvěstoval, že bude zrazen. Avšak způsob zrady a osoba zrádcova zůstaly ještě zahaleny v temnotách. Nyní, při večeři na rozloučenou, dal Ježíš hnusu,

který choval v nitru nad tímto zločinem, propuknouti navenek.

Tvář Ježíšova se zasmušila vnitřním bolem, nic jiného nemůže býti míněno slovy »zkormoutil se v duchu«; je to tíž výraz, jehož užívá Jan při vzkříšení Lazara. Pak prohlásí Mistr slavnostním způsobem, který vzbuzuje hrůzu: »Vpravdě, vpravdě pravím vám: Jeden z vás mne zradí!«

Učedníci naslouchali vždy plni strachu, kdykoli huku dole na ulicích přibývalo. Jen ať nikdo neudal farižeům, že meškají v tomto večeřadle! A pak Ježíšova slova! Někdo přímo z tohoto večeřadla zradí Mistra! Kdyby byli aspoň měli tušení, kdo to jest! Ale nebylo mezi nimi ani jednoho, který by se byl nadál, že by někdo z nich byl schopen takového činu. Jak přesně se jen navzájem znají žáci jedné třídy, kteří ještě nebyli tolik času pohromadě jako učedníci. Jidášovi se podařilo tak se přetvařovati, že ho prohlédl jen vševědoucí Mistr. Neklidná mysl apoštolů bloudila bez cíle večeřadlem. Dívali se jeden na druhého a cítili, jak se v nich veškerá jistota hroutí. Jeden po druhém se tázali Mistra: »Jsem to já, Pane?«

Ježíš opakoval předpověď; přidal k ní výstrahu učedníkovi, kterého znal jedině on.

»Jeden z vás dvanácti, jenž omáčí se mnou ruku v míse, mne zradí! Syn člověka sice půjde, jak psáno jest o něm. Ale běda člověku, skrze něhož Syn člověka bude zrazen. Lépe by mu bylo, kdyby se byl vůbec nenarodil - člověk ten!«

Nyní se stane výjev, který je možný jen při hostině podle východního obyčeje. Ježto se hodovníci opírají o levé ramě a tedy leží na boku a ježto kromě toho

všichni leží nohama ven a hlavou ke stolu uprostřed nich, nevidí nikdo na celou společnost. Naproti tomu je velmi snadno, aby dva nejbližší sousedé mluvili spolu, aniž druzí, i kdyby chtěli, jim rozumějí.

Výjevu, který následuje, účastní se jenom Ježíš, Petr, Jan a Jidáš. Petr si asi pomyslí: Je-li zrádce ve večeřadle, stačí vědět, kdo to jest, pak se dá zlu ještě v posledním okamžiku zabránit! To však znamená opatrně postupovat!

Petr ovšem nebyl Ježíši tak nablízku, že by se ho byl mohl tajně zeptati. Jana však bylo možno s jeho místa nenápadně dosáhnouti a Jan zase ležel »na prsou Ježíšových«. Ležel tu tedy Ježíš, hlavu opíraje o levici nad polštářem, s tváří obrácenou napravo; nejbližší vpravo byl Jan; ležel poněkud vzdálen od něho, Ježíš viděl právě na něho, a když se Jan na lokti otočil, viděl Ježíše před sebou. Zcela blízko Ježíše, snad po jeho pravici, byl Jidáš, který měl na starosti pochůzky. Když s ním Ježíš později mluví, chápou také všichni učedníci jeho slova jako příkaz.

Petr pokynul Janovi: »Zeptej se, kdo jest ten, o kom to praví!«

Jan se obrátil k Ježíši: »Pane, kdo je to?«

To se stalo, aby učedníci mohli po umučení vydati svědectví, že Ježíš prohlédl už předem toho, jenž se přetvařoval, a že tedy dobrovolně zradu dopustil. I pravil Ježíš Janovi: »Ten jest, jemuž namočím skývu a podám.« Pak si připravil skývu chleba, namočil ji do odvaru a podal ji Jidášovi.

U beduinů a fellahů je obyčejem, že hostu, jehož chce přede všemi poctiti, pán domu dá podati nebo sám podá zvláště skývu. Že se váženému člověku »při-

píjí«, známe také my. Takové obyčeje se však vyskytují nejenom u beduinů a fellahů, nýbrž u většiny přirozeně žijících národů; jde tu totiž o pradávny způsob lidských projevů, jimiž se vyjadřuje láska k druhému. To má zvláštní význam, zejména máme-li zření k ustanovení Svátosti oltářní, pokrmu to pro duši.

I podal tedy Ježíš Jidášovi skývu chleba, aby jedl. U Ježíše to byl i tenkrát projev obzvláštní lásky, poslední výstraha. Kdyby tomu bylo bývalo jinak, bylo by to znamenalo pokrytectví.

Jan asi nemohl nikterak pochopiti, že Pán prokázal svému zrádci tento projev lásky.

To byl okamžik, kdy se Jidáš provždy rozhodl. Ničemu se však nevzpírá duše tolik, jako lásce, kterou má přijmouti od toho, jehož nenávidí. To znamená vždycky zhoubu, buď zhoubu pro toho, jenž miluje, neb zhoubu pro toho, jenž nenávidí. Láska Ježíšova nemohla zhynouti. Jidáš, který nenáviděl, zahynul. Aby se mohl vzepříti této lásce a aby sám sebe nezradil, musil svou duši až na dno naplniti záštím k Ježíšovi. - Avšak žádný člověk, který takové věci činí, nezůstane osamocen. Snad právě v okamžiku, kdy mu Ježíš podával skývu, ptal se Mistra: »Přece to nejsem já?«

Otázka se zdá neuvěřitelná, ale dohání ho to k této krajnosti. »Ty jsi řekl!« odpověděl Ježíš. Podnes se užívá tohoto rčení v Palestině ve významu: »Tak jest, jak jsi řekl!« Zde to znamená podle smyslu: »Právě ty to jsi!«

Nyní se Jidáš v nitru zatvrdil. Ježíš viděl, že pro něho již není cesty nazpět. Hrůza, která se může zmocniti lidí v blízkosti zavrženců, přikvačila nyní na Ježíše

v míře, v jaké jí žádný jiný člověk nepocítil. Ježto se Jidáš sám vyloučil, pravil mu Ježíš: »Co chceš učiniti, učiň rychle!«

V těchto slovech byl zároveň nový pokus Jidáše zachrániti. Často přivedeme člověka k rozvaze jen tím, prohlásíme-li, že nemáme účasti na tom, co podniká, a dáme-li mu volnou ruku.

Učedníci slova slyšeli, ale neporozuměli jim. Mnozí z nich si myslili, že Jidáš, který obstarával pochůzky, dostal příkaz, aby učinil nákupy nebo aby dával almužnu.

Jan končí vypravování větičkou: »Byla noc.« Není to literární malichernost, vidíme-li v tom nejen údaj časový, nýbrž narážku, učiněnou na způsob podobenství na hrozný čin, který se právě připravoval. Člověk z období elektřiny, který už vůbec neví, jaké vidiny provázejí osamělé chvíle, prožité v temné noci, neporozumí ovšem již tak dobře, co tím Jan chtěl říci, když takto končil, jako třeba osamělý pastevec v Alpách nebo rybář u moře nebo beduin na poušti.

Oběť a obětní hostina Nové úmluvy.

Když jedli, vzal chléb, rozlámal jej, pronesl nad ním požehnání a řekl: »Vezměte, toto jest tělo mé!« Potom vzav kalich, pronesl požehnání a dal jej učedníkům a pili z něho všichni. Při tom jim řekl: »Toto jest krev má Nové úmluvy, která se vylévá za mnohé.« (Mar. 14, 22-24; Mat. 26, 26-28; Luk. 22, 19-20.)

Při hostině velikonoční nebo ihned po ní ustanovil Ježíš oběť a obětní hostinu Nové úmluvy. V poměru k jejímu významu je to zajisté nejkratší zpráva, kterou najdeme v evangeliích. Právě v tom je důkaz, že všem

těm, kteří to sepsali, byla věc již jinak, právě tím, že se slavení oběti mešní opakovalo, zcela známa.

Ježíš vzal chléb, požehnal jej a rozlámal. Slavnostní způsob, jímž Ježíš nyní zahajoval úkon, který neměl s obřadnostmi velikonoční hostiny co činiti, byl jistě příčinou, že učedníci napjali sluch i zrak. Stěží také možno si věc představit jinak, nežli že Ježíš pronesl díkůčinění nad chlebem, což byla cena dávaná dárci, s obzvláštní povzneseností, která se jevila i ve hlase. Podobným způsobem požehnal Mistr před rokem o velikonocích zásoby jídla, dříve než učinil zázrak rozmnožení chlebů. A pak jako souzvuk, v němž vševedoucnost i všemohoucnost Ježíšova spolu zněly v dokonalém klidu a nejhlubším uchvácení, následovala slova:

»Vezměte; toto jest tělo mé!«

Potom vzal kalich, pronesl nad ním požehnání, dal pít učedníkům a opět s oním povznesením, jehož nevystihnou psaná slova, prohlásil:

»Toto jest krev má Nové úmluvy, která se vylévá za mnohé.«

»Nové úmluvy.« Označení »nová« nemělo by smyslu, kdyby Ježíš neměl na zřeteli Starou úmluvu, jejíž památku oslavili právě obětními hody beránka velikonočního. Nová úmluva jest také závětí, neboť smrtí Ježíšovou byla zpečetěna a tak obětina i obětník jsou sloučeni v jedné osobě.

Okolnosti, za kterých ustanovil Ježíš věřícím tuto novou oběť a obětní hostinu, jevíly se evangelistům stejně významné jako ustanovení samo; již to, že ustanovení nové oběti bylo přimknuto k slavnostní oběti a k obětní hostině Staré úmluvy, bylo jakýmsi výkladem.

Ježíš ustanovil oběť i obětní hostinu. Společná hostina znamená, jak jsme již dříve podotkli, u přirozeně cítících lidí vždy jakési vnitřní spojení. A odjakživa snili národové o tom, aby se obětí a obětní hostinou dostali Bohu nebo bohům tak blízko, jako když se při hostině s přáteli sjednocovali. Ale zůstalo jen při pokusech; hříšní lidé dovedli největší dobro, po němž člověk od přirozenosti touží, sice tušiti, ale právě jen tušiti; ani zdaleka nebyli schopni ze země Boha dojít a božství v sebe přijmouti tak, aby o tom měli jistotu. Nepřehledná spousta podivuhodných obyčejů obětních je rozšířena po všech zemích světa. Badatelé se namáhají, aby je vyložili. Jest však jenom jeden výklad, který opravdu vykládá: Touha po účasti na vyšším, božském životě nepopřála člověku nikdy klidu; ale každé zdánlivé splnění brzy ukázalo, že jest novým zklamáním, a tápání začínalo znovu. Lidé totiž nemohou nikdy Boha dojít »zdola«, proto také nemohou Bohu nikdy poskytnouti daru, který by byl Boha důstojný, leč by jej Bůh k tomu zvláště daroval.

Nyní se stala pro lidstvo veliká věc. Syn Boží se postavil v čelo zástupu a přivodil plnost časů; i dostalo se lidem konečně toho, čeho jim bylo potřebí. Symboly musely dotud býti náhražkou skutečnosti; nyní nastoupila na místo starých předobrazů z moci Boží nejplnější skutečnost. Boha chtěli lidé obětmi dosáhnouti a usmířiti - Syn Boží se nyní obětoval sám obětí, před níž se otvíraly brány nebeské dokořán. Snažíce se symbolickými obětmi spojit se s bohy, lidé chtěli v sebe zachytiti božský život. Nyní sám Syn Boží jim uděloval život božský pod způsoby chleba a vína.

Nemá se to státi pouze jednou. Nikoliv, stalo se to

obětí. Jako pokrm duše chtěl Ježíš zůstat tak dlouho na světě, dokud duše budou pokrmu potřebovati. Slavným způsobem udělil k tomu učedníkům příkaz a s ním moc činiti, co sám byl učinil: »To čiňte na mou památku!«

Když se jako v Palestině hostiny přeloží z vedra denního na chladný večer, vplyne z toho samo sebou, že hosté zůstanou pohromadě až do nočních hodin. Také když se jedl velikonoční beránek, zůstávali hodovníci pospolu. Rituálem bylo o to postaráno, aby se ve víně zachovávala určitá míra; a tak se zábava nikdy nezvrhla v rozpustilé řeči. Při vlastním jídle jsou hodovníci odkázáni, aby leželi v určité poloze na rohožích, po jídle je však větší volnost. Stolovníci se vztyčují, posadí se zpříma na polštáře a obracejí se na toho i onoho, který má místo dále odtud; rozproudí se zábava živěji, povstanou a utvoří mezi sebou skupinky.

V rozhovorech, které následují po vlastní slavnostní hostině Ježíše s učedníky, se tato změna projevuje. Hovor se rozvine podobně jako u nás, když sedíme u stolu a na sebe vidíme. Ježíš mluví o svém odchodu a do hovoru se mísí učedníci, kteří jistě měli místa vzdálenější.

ŘEČI JEŽÍŠOVY NA ROZLOUČENOU

Stav duše Ježíšovy při loučení.

Jednu věc dovedou lidé tím méně, čím nutněji jí potřebují. Při loučení se projeví vzájemná láska lidí často zřetelněji a přesvědčivěji nežli po dlouholetém soužití. Mnohý člověk teprve při loučení poznal a ocenil lásku toho, s nímž se rozcházel. V lásce, nejvnitřnější to síle duše, se však též projevuje nejvnitřnější podstata člověka, proto také nechtějí lidé, když se loučí, při sobě míti za svědka nikoho, kdož by s nimi nebyl téhož smýšlení.

A ustavičně se v posledních rozmluvách opakují tytéž obraty. Láska se snaží překonati odluku a takřka o ní prohlásiti, jako by jí nebylo. Mluví se proto o věrných vzpomínkách v dáli, mluví se o tom, že jeden druhému bude poskytovat zprávy a pomoc, mluví se o shledání. A když se loučí lidé, kteří nevědí o životě stejně mnoho, pak vědoucí hledí nevědoucího a netušícího připraviti na vše, co se může časem přihoditi.

Všechno to se pohybuje v neustálém přílivu a odlivu citů: - přátelé se loučí a pak se zase vrátí, nežli se opravdu rozejdou; z jedné řeči na rozloučenou se jich stane několik; nyní, kdy každé slovo dýše láskou, nezáleží těm, kteří se loučí, na tom, opakují-li tatáž slova dvakrát či třikrát; ba v lidech je sklon, aby v těchto případech opakovali určitá slova a aby učinili z nich jakoby refrén nějaké písně.

Ale nikdy se nikdo na světě neloučil s větší a čistší láskou než tenkrát, kdy Ježíš v onen čtvrtek seděl

naposledy pohromadě s učedníky ve večeřadle, osvětleném blíkávkami světly. Byl to Syn Boží: - ale zároveň prožíval vše, co prožívají lidé, když se loučí, prožíval ještě více a prožíval to mnohem bolestněji.

Toto loučení není jen loučení největší lásky, nýbrž v jistém smyslu též lásky nejosamělejší a nejbezmocnější. Jako se v každém člověku projeví jeho nejvniternější podstata, tak i u Ježíše. Avšak nejvniternější jeho podstata měla střed v jeho božství. Jako člověk, když se loučí, přerůstá své obyčejné já, tak přerostlo i lidství Ježíšovo v těchto hodinách sebe, a božství, které v Ježíši sídlilo, našlo takřka možnost projevit se nádherněji a skvěleji než dosud. Myšlenky, jimiž se lidé, kteří se loučí, utěšují: »Bude to mít pro nás také dobré následky, jestliže se zatím rozejdeme, také v době odloučení zůstaneme spolu spojeni duchem, budeme si posílati posly!« dotýkají se onoho tajemství, z něhož vyšla veškerá láska ve světě, tajemství nejsvětější Trojice. I stane se věc, která zprvu překvapí, která však podivuhodným způsobem odhaluje spojení člověčenství a božství v božské osobnosti Ježíšově: Ježíš snímá v hodině loučení roušku s tajemství nejsvětější Trojice.

Osamělá však byla tato největší láska, neboť hárala v srdci vševědoucího: nemohl naslouchati, jak je to mezi lidmi vždy možné, ujištěním učedníků, a přijímati je ve sladkém bolu. Věděl, že tato věrnost nepotrvá ani tento jediný večer. Musil spíše sám ujistiti učedníky, že je miluje láskou větší a jiného rázu než oni jeho, láskou, která nebyla živena z přirozených sklonů, nýbrž z moře božské lásky, a proto nikdy ne-utuchala.

Proto také byla jeho láska bezmocná. Všechno

předvídal; viděl učedníkům do duše, nemohl však s nimi o tom mluvit jako rovný s rovnými: Jeho loučení se tedy nejvíce podobalo loučení otce nebo matky, kteří jsou nuceni odejít od malých, nezletilých dětí. Otec musí sám takřka celé loučení řídit a je ukončit; děti, které ještě dobře nechápou, oč vlastně jde, začnou vždy znovu rozhovor, jako by loučení ani nebylo. Je pak též příznačné, že Ježíš končí tuto rozmluvu slovem: »Dosti jest!« Tak asi mluví otec k dětem, které nemohou najít konce.

Poslední napomenutí: Vytrvejte v lásce!

Když Jidáš odešel, Ježíš pravil: »Nyní jest oslaven Syn člověka a též Bůh jest oslaven v něm. Jakmile Bůh v něm bude oslaven, oslaví Bůh i jeho; hned ho už oslaví.« (Jan 13, 31-38; Mat. 26, 31-35; Luk. 22, 31-39.)

Ti, kdož se loučí, nikdy nesnesou, pozorují-li je lidé, kteří nejsou s nimi stejného smýšlení, nebo dokonce takoví, kteří je nenávidí. Ježíš se choval zdrželivě, dokud Jidáš meškal ve večeradle. Teprve když odešel, vydrala se z jeho nitra slova na rozloučenou. Proslov k učedníkům dosvědčuje, že jeho city v této hodině se opravdu podobají citům otce, který se musí loučit s malými, nezkušenými dětmi. Říká jim »děťátka«! Nevíme, jak toto slovo zní v aramejštině, nevíme ani, užívalo-li se podobného slova jako lichotivé přezdívky. To však dokazují všechny řeči, které následují, a zvláště později se vyskytující a s touto promluvou již související přirovnání apoštolů k sirotkům, že v přízvuku slov Ježíšových bylo cosi, co pohnulo Jana, aby volil v řečtině slovo děťátka.

Jidáš odešel. Tím, že ho Ježíš dobrovolně propustil a že on dobrovolně šel, začalo se dílo vykoupení; největší hodina lidských dějin odbila.

»Nyní jest oslaven Syn člověka« - tím, že připustí poslední podmínku svého umučení, zradu, a tím, že při oběti Nové úmluvy přijal od Otce nebeského na sebe již předem smrt na kříži - »a Bůh jest oslaven v něm. Jakmile Bůh v něm bude oslaven, oslaví Bůh i jeho; již brzy ho oslaví!«

Učedníci z tepla Ježíšova a z jeho postoje pociťovali s ním tato slova, ale neporozuměli jim dobře. Proto Ježíš mluví jasněji:

»Děťátka! Ještě chvíli budu s vámi! Budete mne hledati! Nyní vám musím říci, co jsem kdysi pravil židům: Kam já jdu, vy mne nemůžete následovati!«

Po prvním slově loučení následuje ihned poslední napomenutí dětem, které svým rázem připomíná slova, jichž užívá umírající otec.

»Přikázání nové dávám vám, abyste se totiž milovali vespolek tak, jako i já jsem miloval vás. Po tom, že se totiž budete vespolek milovati, mají poznati všichni, že jste moji učedníci!«

Láska, kterou Ježíš miluje učedníky, byla něčím novým na zemi. Všimá si jediné božského prvku v lidské duši. Proto smí Ježíš, když jim ukládá vzájemnou lásku, právem mluvit o novém přikázání.

Ježíš se tedy chystá od nich odejít. Tomu rozumějí, více však nechápou. Proto se táže Petr s jakousi nevolí:

»Pane, kam jdeš?« - Proč nemůžeme jít za tebou? Ježíš mu dává odpověď, která, ačkoli není příliš otevřená, má právě stlumiti nevoli prudkého učedníka.

»Kam já jdu, nemůžeš nyní za mnou jíti. Půjdeš však později.«

Petrovi je skoro tak, jako by mu byl Ježíš řekl: K tomu je potřeba odvážnějších lidí. Avšak on nesnese, aby ho Mistr pokládal za ne dost odvážného! Svěvolně trvá na své otázce:

»Pane, proč nemohu hned nyní za tebou jíti? Život svůj dám za tebe!«

Tak mluví srdnatý rybář. Ježíš je nucen i Petrovi vyložit, že ho miluje zcela jinou láskou než tou, která promlouvá z učedníka. Láska Petrova neobstojí při zkoušce, láska Mistrova však přetrvá jeho nevěrnost.

»Život svůj chceš dáti za mne? Vpravdě, vpravdě pravím tobě: Ještě této noci, dříve než kohout dvakráte zakokrhá, třikráte mne zapřeš!«

Petr se zajisté vzpřímil. Ježíš pokračuje:

»Šimone, Šimone! Hle, satan vyžádal si vás, aby vás třibil jako pšenici! Já však prosil jsem za tebe, aby nezhylnula víra tvá. A za to ty, až pak budeš obrácen, drž bratry své!«

To jest první odkaz lásky Ježíšovy, daný na rozloučenou: ujišťuje učedníky, že je bude milovati a při nich státi i tehdy, až mu poruší věrnost. Lidská láska ještě nikdy neměla síly ani odvahy, aby něco takového tímto způsobem zajišťovala.

Až Ježíš odejde, nastanou učedníkům těžké časy. Ježíš jim staví na oči protivu mezi prvním jejich vysláním i druhým:

»Když jsem vás poslal bez měšce a bez mošny a bez obuvi, zdaliž jste měli v čem nedostatek?«

Učedníci s radostí přisvědčují: »Ne, nic nám nechybělo!«

»Ale nyní, kdo má měšec, vezmi jej, podobně i mošnu, a kdo nemá, prodej plášť svůj a kup meč! Pravím vám: Na mně se ještě musí naplniti slovo Písma, jež praví: A mezi pachatele nepravostí počten jest!«

Nyní nastanou dnové znamenající pout plnou nebezpečností. Už přestane nadobro pohostinství, které jinak chrání každého žebráka od hladu; z učedníků se stanou lidé volní jako ptáci. Vždyť i sám Mistr je bez ochrany!

»Pane, hle, dva meče jsou zde!« odpovědí apoštolové.

Usmějeme se, čteme-li, jak učedníci chápali slova Ježíšova. Ale pro muže oné doby, kteří již častěji byli nuceni brániti svůj život, nebyla bojovná nálada něčím tak vzdáleným, jak se nám zdá. Snaží se Ježíše uklidniti. S vítěznou radostí, kterou prožívají děti, když se jim zdá, že jednají moudřeji, než se kdo do nich nadál, vytáhnou dva meče, které dosud měli dobře schovány. Ať je tomu jakkoliv, je tohle vždy dobrý začátek.

Ježíš na to odpovídá: »Stačí!« Zdaž právě nenazval tyto muže dětmi? Ach, byli opravdu ještě děti!

Poslední slovo posledního napomenutí učedníkům, jak nám je podává Lukáš, zní ve všech překladech poněkud podivně. Proto se o tomhle také vyskytují veliké poznámky, mezi nimi též tvrzení, že Ježíš mínil tato slova ironicky. Ve skutečnosti tomu jest s tímto výrazem podobně jako s oněmi slovy, pronesenými na svatbě v Káně, o něž se vedou četné spory. Překlady totiž podávají zpravidla výrazy, které mají význam drsnější nežli původní rčení v ústech Ježíšových. V lidové mluvě Východu se vyskytuje slovo, které se co

do významu a co do souvislosti, v níž se ho užívá, úplně kryje se záhadným »*hikanon estin*« u Lukáše. Bezpočtu-krátě řeknou lidé: »*Chalaz!*« To znamená »hotovo«, a to ve všech odstínech tohoto výrazu. Není aspoň přirozenějšího výkladu těchto slov než domněnka, že Ježíš užil podobného slova a tím zakončil rozmluvu bolným úsměvem. Co do smyslu se tomuto výrazu v češtině podobají asi tato rčení: Budiž! - Nechme toho! - Stačí!

Láska spojuje s Otcem.

(Jan 15, 25-16, 33.)

Opět se shledáme! tak se těší ti, kdož se loučí. I Ježíš tak mluví, ale jeho slovy se otvírá pohled do jiného světa.

»Srdce vaše neztrácejž odvahy! Věříte v Boha, i ve mne věřte! V domě Otce mého jest příbytků mnoho! Kdyby tomu tak nebylo, byl bych vám to řekl; vždyť jdu, abych vám připravil místo. A až tam budu a připravím vám místo, vrátím se opět a vezmu vás k sobě, abyste i vy byli, kde já jsem! A cestu na místo, kam já se odeberu, přece znáte!«

Ježíš se zastavuje v duchu u představě o putování. Učedníkům i jemu třeba nyní kráčet odděleně. On půjde napřed k cíli, aby jim tam připravil příbytek; tímto cílem není město s mnohými domy o různých pánech; má jen jednoho Pána, Otce jeho, a jeden dům, dům Otcův. Pak se vrátí a odvede si tam učedníky, aby tam zůstávali na věky. Zatím mají učedníci kráčet touto cestou jemu vstříc. Tuto cestu jakožto Izraelité již znají: je to cesta přikázání.

Učedníci myslí při řeči Ježíšově spíše na možnosti pozemské pouti než na vnitřní smysl obrazného rčení. Tomáš se v této době před umučením ujme slova po druhé. Opět se projevuje v jediné větě, kterou pronese, též jeho povaha. Jest rozený logik, patron všech, jimž by logika mohla ztížiti cestu k víře. Táže se zcela břitce a určitě:

»Pane, nevíme, kam jdeš. Kterak jen můžeme znáti cestu tam?«

Ježíš prohlašuje slavně: »Já jsem cesta a pravda a život! Nikdo nepřichází k Otci mému leč jen skrze mne! Kdybyste byli poznali mne, znali byste též mého Otce! Avšak od této chvíle budete ho poznávati, ba viděli jste ho již!«

Cesta do království nebeského jest dána knihami Starého zákona; tyto však neobsahovaly plnou pravdu, nýbrž namnoze jen úryvky a obrazy, nedovedly ani uděliti plného života, nýbrž spíše jen vystupňovati touhu po plném životě. V Ježíši je všechno sloučeno: - »cesta«: Ježíš kráčí v čele na cestě do nebes až do konce - »pravda«: má v sobě veškeru pravdu - »život«: kdo je spojen se Synem člověka, nepotřebuje jiné pomoci; on, který jest cesta a vzor, je také pomoc. Skrze něho a v něm poznáte nikoli tělesnýma, nýbrž duchovníma očima též Otce.

Učedníci nerozumějí, co Ježíš myslí.

Nyní se do toho vmísí Filip. Ten je vždycky přímá hlava, podobně jako Tomáš, ale střízlivější. Což tu není nanejvýš jednoduchého východiska, aby se všechny nejasnosti rozptýlily?

»Pane, ukaž nám Otce, pak nám bude pomoheno!«
Ježíš nyní jasněji vykládá, že jde o duchové poznání,

Na cestě od večeřadla do údolí Kedronu.

Starý Jerusalelem byl zčásti postaven na této stráni. Ulice, majíce veliký spád, stávaly se pravými schodišti. Jedna z takových ulic, která za doby Ježíšovy vedla do údolí Kedronu, byla v posledních letech odkryta. Po těchto schodech nebo po schodech těmto zcela podobných sestupoval Ježíš po poslední večeři. Novostavba jest chrám na památku Petrova trojího zapření Ježíše.

Pohled se starého schodiště do údolí Kedronu.

Jestliže se na tomto schodišti obrátíme, přehlédneme celou oblast rolí, na níž byla pod chrámem postavena část starého Jerusalema, opírajíc se o stráň. Role, složená ze samého rumu, mají mnohem šedivější a špinavější barvu nežli na jiných místech Palestiny. Ježto je jasné povětří, šterbina údolí kedronského téměř ani nevystupuje. Svah na této straně údolí se na obrázku končí temnější částí vyobrazení. Na druhé straně kedronského údolí se zvedá hora Olivetská. První malá kopule nad jedním z hájů na Olivetské hoře korunuje stavbu starého chrámu Nanebevstoupení Páně. Přes mělký zářez, který je vedle, přichází se od Betanie. Vysoká věž náleží ruskému hospici, který ovládá jako vyhlídka homoli směrem k východu.

Na cestě od večeřadla do údolí Kedronu.

Pohled se starého schodiště do údolí Kedronu.

nikoli o tělesné spatření. Ježíš mluví nejprve ke všem, potom zvláště k tazateli:

»Už dlouhý čas jsem s vámi, a ty jsi mne ještě nepoznal, Filipe! Kdo mne viděl, viděl i Otce! Kterak můžeš říci: Ukaž nám Otce! Což nevěříš, že já jsem v Otci o Otec ve mně jest? Co já mluvím, nemluvím sám ze sebe; Otec, který stále ve mně jest, činí ty skutky. Věřte mi tedy, když pravím, že já v Otci jsem a Otec ve mně jest! Nevěříte-li tomu takto, aspoň pro skutky samy věřte!«

Jasněji nežli kdy jindy mluví nyní Ježíš o svém věčném soužití s Otcem na nebesích. Jen vírou lze v Synu člověka poznati Syna Božího; vírou lze však v něm spatřiti též Otce, neboť jest s Otcem nerozlučně spojen. Doba, kdy uzří Otce tváří v tvář, nastane pro učedníky teprve později.

Nejprve musejí učedníci žíti pro Syna, který už bude u Otce, aby se stali hodnými shledání na nebesích. Za jeho nepřítomnosti mají pokračovati v jeho díle na zemi. Při tom nebudou v hlásání slova Božího omezeni na zemi izraelskou; vždyť pak celá země bude vykoupěna a posvěcena krví Syna člověka, Syn Boží bude seděti po pravici Otcově a bude slyšeti volání učedníků, jež bude ze světa pronikati k němu.

»Vpravdě, vpravdě pravím vám: Kdo věří ve mne, bude činiti skutky, které já činím, ano, ještě větší skutky dokáže; neboť já jdu nyní k Otci. Začkoli pak budete prositi ve jménu mém, učiním to, aby Otec byl oslaven skrze Syna. Budete-li zač prositi ve jménu mém, učiním to!«

Až Ježíš je opustí, nezmění se tolik, jak si učedníci plni bolestí myslí. Poznalit nyní vírou Syna Božího,

ačkoli ho neviděli v pravé slávě. Vírou však zůstanou i po jeho rozchodu spojení. Jejich poměr k Otci a k Duchu Svatému stane se však jeho odchodem k Otci ještě těsnějším. Až bude u Otce, mohou, spojení s ním jsouce vírou, přednášeti Otci prosby, a on se zase bude za ně u Otce přimlouvati.

Ale zvlášť těsné má býti po jeho odchodu pouto, vízící je k Duchu Svatému. Lidé se rádi při loučení těšívají, slibující si, že si navzájem budou posílati vzkazy a podobizny. Nikdy však nemohl žádný člověk poslati posla, jakého učedníkům slibuje Ježíš. Nepošle jim pouze posla, který o všem podá věrnou zprávu a je také miluje, nýbrž posla, který jest s Otcem i s ním téže podstaty a obrazem jejich vzájemné lásky a veškerým duším vzorem lásky k Bohu. Zjeviv učedníkům, jak se po jeho odchodu utváří poměr věřících k Otci a k němu, přejde Ježíš na řeč o vyslání Ducha Svatého. Podmínkou však, aby kdo mohl přijmouti Ducha Svatého, jest, aby byl spojen s Otcem i Synem živou vírou.

»Milujete-li mě, přikázání má zachovávejte. Pak budu prositi Otce a pošle vám Silitele, aby s vámi zůstal na věky, Ducha pravdy, jehož svět nemůže přijmouti, poněvadž ho nevidí a nepoznává. Avšak vy ho poznáváte, neboť u vás zůstává a ve vás jest!«

Poněvadž Duch jest Božská osoba téže přirozenosti a podstaty, může Ježíš, narážeje na dřívější oslovení »děťátka«, vpravdě říci:

»Nezanechám vás sirotky; vrátím se zase k vám!« Neviditelným životem, zvláště ve svatém přijímání, vrací se opět k nám.

Avšak ve viditelné podobě s nimi už dlouho nepobude:

»Ještě maličko a svět mě neuzří, vy však mě uzříte, neboť já jsem živ, i vy živi budete. V ten den vy poznáte - lépe než nyní - že já jsem v Otci a vy ve mně a já ve vás! Kdo má přikázání moje a je zachovává, ten jest, kterýž mne miluje. Kdo však miluje mne, jest milován i od Otce mého, i já ho budu milovati a zjevím se mu.«

I vmísí se do hovoru Juda Tadeáš. Vysloví otázku, která hýbe všemi; učedníci, kteří až dotud stále ještě očekávali, že se Ježíš ve slávě zjeví celému národu, nyní poznávají, že nikdy k takové události nedojde. Nyní, kdy se vzdali této naděje, mluví o tom mnohem otevřeněji než dříve - pravý to rys lidské povahy.

»Pane, co se to stalo, že se chceš zjeviti nám, ale ne světu?«

Ježíš nyní vykládá jasněji, v čem vlastně záleží jeho zjevení, zjevení Vykupitele - nikoli ve změně vnější, nýbrž v něčem vnitřním. »Miluje-li kdo mne, slovo mé zachovávatí bude a Otec můj bude ho milovati, i přijdeme k němu a příbytek u něho si učiníme. Kdo mne nemiluje, slov mých nezachovává. Učení, které ode mne slyšíte, není moje, nýbrž Otce, který mne poslal!«

Znovu odkazuje Ježíš učedníky, kteří nyní, jak se právě jeví, všechno ještě nechápou, na budoucího učitele:

»Toto jsem vám oznámil, pokud jsem s vámi! Silitel váš pak, Duch Svatý, kterého Otec pošle ve jménu mém, ten vás o všem poučí a vše vám připomene, co jsem pravil vám!«

Tato slova byla jakýmsi pokynem, aby zatím ustali s otázkami. Vždyť přijde doba, kdy osvětlení Duchem Svatým pochopí vše lépe než nyní.

Šalom! - »Pokoj vám!« uslyšíme i dnes, když se lidé loučí. Tak mluví i Ježíš k učedníkům. Užívaje však tehdy po prvé tohoto slova, aby to byl začátek tisíců a dalších tisíců, Ježíš zároveň prohlubuje jeho smysl. Vždyt ví lépe než kterýkoliv člověk, v čem záleží pokoj; má také moc dávat to, co pokoj zjednává. Svět může pokoj nanejvýš někomu přát.

»Pokoj odkazuji vám, pokoj svůj dávám vám, ne jaký svět dává, já dávám vám!«

Učedníci si těmito řečmi teprve pořádně uvědomili, že Ježíš je brzy opravdu opustí. Ještě jednou je počne Ježíš těšiti, mluvě zároveň jasněji o těžkých hodinách, které ho čekají!

»Neztrácej srdce vaše odvahy, aniž se strachuj! Slyšeli jste, jak jsem vám řekl: Odejdu odtud, ale vrátím se zase k vám! Kdybyste mě milovali, radovali byste se, že jdu k Otci, neboť Otec větší jest mne!«

Mluví jim o budoucích věcech, ne aby je rozesmutnil, nýbrž aby je připravil na to, co nastane.

»Již nyní, prve než se stane, pověděl jsem vám to, abyste uvěřili, co se stane. Již nemohu mnoho s vámi mluvit; neboť přichází kníže tohoto světa. Nemá sice na mně ničeho, ale ať uvidí svět, že miluji Otce a tak činím, jak mi Otec přikázal!«

»Kníže tohoto světa nemá na mně ničeho,« praví Ježíš. Smysl těchto slov je jasnější nežli pozadí tohoto zvláštního vyjádření. Když se propouštěl otrok, užívalo se formule: Nemám na tobě ničeho - nemám na tebe práv! »Kníže tohoto světa nemá na mně ničeho,« praví Ježíš podle těchto slov, »nemá na mne práv, neboť jsem bez hříchu! Jdu na smrt dobrovolně a za jiné!«

»Vstaňte, pojďme!«

Těmito slovy se končí řeč Ježíšova.

Ve skutečnosti asi hned nešli. Buď otáleli učedníci, jsouce smutni a zdrceni - poslední slova: »Přijde kníže tohoto světa!« působila dosti děsivě - anebo povstali sice s rohoží a polštářů, ale zůstali ještě ve večeřadle. Zdaž se někdy loučili lidé a nečinili podobně?

Láska spojuje s Ježíšem, Synem Božím.

Podobenství o vinném kmeni. Jan 15, 1-25.

Učedníci jsou spojeni s Ježíšem i po jeho odchodu svou vírou, která rozvíjí svou činnost v lásce; toť vlastní pouto, které je váže silněji a těsněji, nežli to může činiti hmotná přítomnost; je to totiž vnitřní spolubytí.

Ježíš použije naposled obrazu vinného kmene, který byl v Judsku něčím každému zvláště blízkým.

Pečlivý vinař uřezává ratolesti révy, o nichž ví, že nikdy nebudou zakládati na plody; ořeže ty, které nesou plody, aby přivedl mízu pokud možná bez úbytku do hroznů. Nikdy však neuřízne révu, která nese plody.

»Já jsem vinný kmen pravý a Otec můj jest vinař: Každou ratolest na mně, která nenese ovoce, uřízne a každou, která nese ovoce, očistí, aby nesla více ovoce. Vy sami již jste očištěni učením, které vám hlásám. Zůstaňte ve mně, a já zůstanu ve vás! Jako ratolest nemůže nésti ovoce sama od sebe, nezůstane-li ve kmeni, tak ani vy, nezůstanete-li ve mně! Já jsem vinný kmen, vy jste ratolesti! Kdo zůstává ve mně, v tom i já zůstávám a on přináší ovoce hojné. Ode mne oddělení nedokážete nic. Kdo ve mně nezůstane, odvržen bude jako ratolest a uschne. Seberou ji, vrhnou na oheň a bude hořeti!«

Učedníci touží po tom, aby zůstali s Ježíšem spojeni.

Ježíš jim připomíná: Jest spojení mnohem důležitější než tělesná přítomnost. Jidáš je toho příkladem! Vnější spojení nezabránilo, aby vnitřní nebylo úplně zrušeno. Vnitřní spojení, spojení milostí, se rozchodem neruší. Jí jsou apoštolové spoutáni v živoucí jednotu, takže neustále proudí z Ježíše do nich nebeské síly, zrovna tak jako vinný kmen a ratolesti jsou rostlinou, naplněnou týmž životem.

Toto spojení se ruší jedině hříchem, odpadem od lásky. Proto Ježíš napomíná: Jestliže vás nyní tolik bolí, že mě už očima nevidíte, mějte se velmi na pozoru, abyste se nezbavili lásky ke mně, neboť pak bych byl nucen odejít z vašich duší. Jediné to jest pravé neštěstí! Proto se mají modliti, aby se tak nikdy nestalo; tato modlitba bude jistě vyslyšena.

»Zůstanete-li ve mně a slova má zůstanou-li ve vás, bude vám dáno, začkoli budete prositi. V tom bude oslaven Otec můj, že přinesete hojný užitek a tím dokážete, že jste mými učedníky. Touž láskou, jakou miluje vás Otec, i já jsem miloval vás. Zůstaňte v lásce mé. Budete-li zachovávatí přikázání má, zůstanete v lásce mé, jakož i já zůstávám v lásce Otce svého, neboť jsem zachoval přikázání jeho! Toto jsem vám zjevil, aby radost, která jest ve mně, byla i ve vás a aby radost vaše byla dokonalá.«

Učedníci jsou smutni. Ježíš jim dává znáti, že ví o radosti, přesto že trpí: Otec ho miluje. Této radosti se má dostati i jim.

Každá ratolest, která nechce růsti s ostatními a nechce s nimi míti nic společného, nezbytně se odlučuje i od vinného kmene. Tak se též odděluje od Krista každý učedník, který poruší lásku k spolubratřím.

»Toto jest přikázání mé, abyste se milovali vespolek, jako já jsem miloval vás. Větší lásky však nemá nikdo nad tu, aby položil život svůj za své přátele.«

Učedníci se stanou přáteli Ježíšovými, když se mu dobrovolně podrobí, vědouce, že by si vlastní silou této cti nikdy nebyli mohli zasloužiti.

»Vy jste přáteli mými, činíte-li, co já přikazuji vám. Již více vás nenazývám služebníky, neboť služebník nevhlíží do toho, co činí pán jeho. Nazval jsem vás přáteli, neboť jsem vám oznámil všecko, co jsem slyšel od Otce svého. Ne vy jste mne vyvolili, nýbrž já jsem vyvolil vás a ustanovil jsem vás, abyste šli a přinášeli užitek a užitek váš aby zůstával navždy. Začkoli pak budete prositi Otce, dá vám! Toto jest tedy přikázání mé, abyste se milovali vespolek.«

Spojení Ježíše jest tajemným životem v Ježíši. Svět nezná tohoto života z vlastní zkušenosti; vycítí však ze života učedníků, že jest docela jiný než jeho život, a bude učedníky pronásledovati neúprosným nepřátelstvím stejně, jako pronásledoval Mistra.

Ať se učedníci neleknu, až se takové věci stanou; je to spíše nejbezpečnější důkaz, že jsou spojeni s božským životem Ježíšovým.

»Jestliže vás svět nenávidí, vezte, že mne nenáviděl, prve nežli nenáviděl vás. Kdybyste byli ze světa, svět by miloval své vlastnictví. Že však ze světa nejste, nýbrž já jsem vás oddělil od světa, proto vás svět nenávidí. Pamatujte tedy na slovo, které jsem já řekl vám: Není služebník nad pána! Jestliže mne pronásledovali, i vás budou pronásledovati! Jestliže má slova zachovali, i vaše budou zachovávat. A toto všecko nastrojí proti vám, poněvadž neznají toho, který mne poslal.«

Avšak tato neznalost není neviňoučká, nýbrž je to nevinnost lidí, kteří se z vnitřního vzdoru vzpírají zjevení Božímu.

»Kdybych byl nepřišel a nezvěstoval poselství, viny by neměli. Nyní však nemají omluvy ze hříchu svého. Kdo nenávidí mne, nenávidí i Otce mého. Kdybych byl nečinil mezi nimi skutků, kterých nikdo jiný ještě nečinil, hříchu by neměli. Nyní však byli svědky a počali nenáviděti jak mne, tak Otce. To se totiž mělo státi, aby se naplnilo slovo, které jest napsáno v zákoně jejich: Nenáviděli mne bez příčiny!«

Láska spojuje s Duchem Svatým.

(Jan 15, 25-16, 33.)

V podobenství o vinném kmeni Ježíš těšil učedníky myšlenkou, že odloučení podle těla nebude mařiti spojení podle ducha. Láskou jsou spojeni s ním. Avšak též právě tato láska to jest, která je všechny odděluje od světa. Láskou budou také, až odejde, spojeni s Duchem Svatým. Svět sice nezná ani Ducha Svatého. Ale věří ho, tak jako do jisté míry též vytušil božství Synovo.

»Až přijde Silitel váš, kterého vám pošlu od Otce, Duch pravdy, jenž vychází od Otce, ten bude svědčiti o mně. Avšak i vy pak budete svědčiti, neboť jste byli se mnou od počátku!«

Po jeho odchodu se tedy ani v poměru učedníků k světu nezmění nic. Svět, pokud nenávidí Boha, nenávidí i to, co jest božské, ať je potká kdekoliv.

Ježíš ujišťuje znovu, že jen z lásky jim říká tak trpká slova:

»Toto jsem oznámil vám, aby vám to nebylo k pádu!

Ze synagog vás budou vylučovati, ano, přijde hodina, že každý, kdo vás zabije, bude se domnívati, že tím Bohu poslouží. Tak budou s vámi jednati, poněvadž neznají Otce ani mne. Ale tyto věci jsem vám oznámil, abyste se, až přijde hodina, rozpomenuli, že jsem vám to již předem pověděl. Dříve jsem vám z toho nic neřekl, neboť jsem byl ještě s vámi.«

Děti naslouchají posledním slovům, jimiž je těší otec, který se s nimi loučí, s jakousi radostí; teprve ponenáhlu si uvědomují, co znamenají. I zdá se, že také apoštolové, zatím co Ježíš je těšil, více zesmutněli a že ztratili chuť k dalším otázkám. Ježíš se ujímá slova:

»Nyní jdu k tomu, který mne poslal, a nikdo z vás neptá se mne: Kam jdeš? Že jsem vám ty věci mluvil, zármutek naplnil srdce vaše. Ale pravdu mluvím, pravím-li vám: Jest vám užitečno, že odcházím. Neodejdu-li, nepřijde k vám Silitel váš. Odejdu-li, pošlu ho k vám!«

Duch nepřijde toliko k učedníkům; avšak skrze učedníky zví svět něco o jeho příchodu a o jeho působení!

»Až přijde tento Silitel, ukáže světu, v čem jest hřích a spravedlnost a soud; jak hřích jest v tom, že neuvěřili ve mne« - učedníkům Ukřižovaného se dostane Ducha Svatého a budou ho udělovati dokonce pohánům - »jak spravedlnost jest v tom, že jdu k Otci, takže mě již neuzříte« - Ukřižovaný vstoupí na nebesa a sešle odtamtud Ducha Svatého jakožto posla, který bude zárukou, že vešel do svého nebeského domova - »jak soud jest v tom, že kníže tohoto světa již jest odsouzen« - Židé prohlásili svůj soud, odsoudivše Ježíše na kříž, za pravý soud, který činí spravedlnosti zadost; skrze Ducha Svatého bude zjeveno, že tento soud jest

útokem Satana proti Bohu a že Satan zničil sám sebe.

Tak se projeví působení Ducha Svatého vůči světu. Bude tedy hájiti před světem díla Ježíše, který se vrátil do nebes; dokoná však také dílo Ježíšovo v učednících:

»Ještě mnoho mám říci vám, ale nyní toho ještě nemůžete snést. Ale až přijde Silitel váš, Duch pravdy, naučí vás veškeré pravdě. Nebudeť mluvit sám od sebe, nýbrž oznámí vám, co slyšel, a ohlásí, co ještě přijde. On mě oslaví, neboť z mého vezme a zvěstuje vám. Vše, co náleží Otci, i mé jest. Proto jsem řekl, že z mého vezme a zvěstuje vám.«

I obrací Ježíš řeč opět k tomu, o čem se při loučení vždy znovu a znovu mluví: »Na shledanou« bývá poslední slovo, když se lidé rozcházejí. Ježíš je těší tím, že ještě na něco poukazuje. V době mezi tímto loučením a vlastním odchodem se ještě jednou nakrátko sejdou.

»Maličko, a již mne neuzříte, a opět maličko, a uzříte mne zase! Jdu totiž k Otci!«

Učedníci pravili k sobě vespolek: »Co to znamená, že praví: Maličko, a již mne neuzříte, a opět maličko, a uzříte mne zase? A co slova: Jdu k Otci? Nechápe-me, co myslí!«

Učedníci jsou zase hovornější, neboť Ježíš počíná užívati výrazů jim běžnějších. Pozorují, že Ježíš mluví zároveň o krátké i o dlouhé době odloučení. Avšak nemyslí vůbec na to, že jim nejednou předpověděl, že třetího dne vstane z mrtvých.

Ježíš odpovídá větou, která sice nesouhlasí po školsku přesně s otázkou, nýbrž se poněkud volněji šíří o tom, co si on myslí.

»O tom se tážete mezi sebou, že jsem řekl: Maličko,

a již mne neuzříte, a opět maličko, a uzříte mě zase! Vpravdě, vpravdě pravím vám: Vy budete kvílití a plakatí, ale svět se bude radovati. Vy se budete rmoutiti, ale zármutek váš se obrátí v radost!«

Až budou nejvíce sklíčení, nastane náhlý obrat -; umře a položí ho do hrobu. Budou pak plni úzkostí jako rodička, když jest v největší tísní; ale potom se jim dostane radosti, podobné té, která oživuje matku po úzkostech porodu.

»Žena, když pracuje ku porodu, jest plná zármutku, že přišla hodina její. Když se však narodí dítě, již nemyslí na útrapy pro radost, že člověk přišel na svět. Tak i vy se nyní rmoutíte. Avšak opět vás uzřím, a pak radovati se bude srdce vaše a radosti vaší nikdo neodejme od vás.«

Pak nastane čas, kdy všechny nové vztahy k Otci, k němu i k Duchu Svatému, o nichž mluvil, budou působiti a se projevovati.

»V ten den nebudete se mne tázati po ničem. Vpravdě pravím vám: Začkoli budete prositi Otce, dá vám ve jménu mém. Až dosavad jste se ještě ničeho nedoprošovali ve jménu mém. Proste a dostane se vám, aby radost vaše byla úplná.

Toto vše mluvil jsem vám v podobenstvích. Přijde však hodina, kdy nebudu již mluvití vám v podobenstvích, nýbrž zjevně budu vám zvěstovati o Otci. V ten den budete prositi ve jménu mém, a netřeba vám říci, že já budu prositi Otce za vás. Neboť Otec sám miluje vás, protože vy jste milovali mne a uvěřili jste, že já jsem vyšel od Otce. Vyšel jsem z Otce a přišel jsem na svět; nyní opět opouštím svět a jdu k Otci.«

Ježíš jim poskytl krátký výhled do budoucna a po-

hled nazpět do svého života. A učedníkům se stane, co se stává lidem; nerozumějí výkladu, ale domnívají se, že všechno správně chápou. Plni radosti vpadnou Ježíšovi poněkud živě do řeči: »Hle, nyní mluvíš zjevně a žádného tajemství nepravíš! Nyní poznáváme, že víš všechno a nemáš potřebí, aby se tě kdo teprve tázal, proto věříme, že jsi od Boha vyšel!«

Apoštolové ovšem jeho slova již poněkud zeslabili. Řekl: vyšel jsem z Boha, oni praví, že přichází od Boha, jako by se od Boha odlučoval. Hovory a výklady by tedy mohly začít znovu. Avšak Ježíš končí, blíží se hodina utrpení. Napomíná je znovu, máje starost spíše o ně než o sebe:

»Nyní věříte? Hle, přichází hodina a již přišla, že budete rozprášeni, každý do svého domova a mě samotna necháte! Ale nejsem sám, neboť Otec jest se mnou! Toto jsem vám pravil, abyste měli ve mně pokoj! Ve světě ovšem soužení míti budete, ale důvěřujte, já jsem přemohl svět!«

Tato slova jako by pronikala z večeřadla do celého světa a do všech dob; byla určena všem věřícím všech dob i všech oblastí!

Ježíš odevzdává modlitbou učedníky do rukou Otcových.

Potom pozdvihl Ježíš oči k nebi a pravil: »Otče, přišla hodina! Oslav Syna svého, aby Syn tvůj oslavil tebe!« (Jan 17, 1-26.)

Všemi řečmi Ježíšovými se vinula myšlenka: Nekořmňte se tolik, že se na pohled loučíme! Vždyť uvnitř se mnou zůstanete tak spojeni, že na všem ostatním nebude záležitosti. Vnitřní toto spojení je též zárukou, že se opět sejdeme!

Při každém loučení si řeknou lidé nakonec »s Bohem«, pozdraví se navzájem. Když se Ježíš loučí, je tomu jinak. Odchází, »ubírá se k Otci!«, k Otci svému, který je také »Otcem učedníků« skrze tento vnitřní život lásky. Proto posledními svými slovy vzývá Otce, aby učedníci již nyní na vlastní oči viděli a na vlastní uši slyšeli, v jakém poměru k nim od této hodiny bude. Třeba odloučen od nich a prodlévaje u Otce, přece jim bude nablízku, neboť se tam za ně bude přimlouvati.

»Ježíš pozdvihl oči.« Kdykoliv se jinde v Bibli praví, že někdo při modlitbě zvedal oči k nebi, jde o osoby, které stojí; proto můžeme i zde předpokládati, že Ježíš při tom stojí. Snad povstal k modlitbě, která následuje, když pravil: »Vstaňte, pojďme!«

Ježíš tedy před učedníky vzývá Otce, o němž byl právě s nimi ještě mluvil. Tato modlitba jest nejpádnější odpověď na otázku apoštolů: »Kam jdeš?«

»Otče, přišla hodina! Oslav Syna svého, aby i Syn tvůj oslavil tebe, ježto jsi mu dal moc nade vším lidstvem, aby vše, co jsi mu dal, mělo život věčný. To pak jest život věčný, aby poznali tebe, pravého Boha, a Ježíše Krista, jehož jsi poslal!

Já jsem tě oslavil na zemi; dokonal jsem dílo, které jsi mi dal, abych je vykonal. A nyní oslav mě ty, Otče, slávou, kterou jsem měl, prve nežli jsem přišel na svět.«

Ježíš v modlitbě Otci uvádí, co činil dosavad s učedníky a čím se mu učedníci stali.

»Zjevil jsem jméno tvé lidem, které jsi mi dal ze světa. Tvoji byli, mně jsi je dal, slovo tvé zachovali. Nyní vědí, že vše, co jsi mi dal, jest jediné od tebe. Neboť slova, která jsi mi dal, dal jsem jim, a oni je při-

jali: - poznali opravdu, že jsem vyšel od tebe, a uvěřili, že ty jsi mě poslal!«

Nyní má Otec převzít péči o věrné přátele odcházejícího Syna, má je zachovati vírou a láskou v onom těsném spojení, při němž nynější odloučení neznamená nic.

»Za ně prosím! Ne za svět, nýbrž za ty, které jsi mi dal, neboť tvoji jsou. Vždyť vše, co jest mé, je tvoje, a vše, co je tvé, jest moje. V nich jsem oslaven! Již nezůstanu ve světě, ale oni zůstanou ve světě, kdežto já se vrátím k tobě.«

Učedníci náležejí stejným způsobem Otci i Synu. Na nich jest založena sláva Synova ve světě. Ale o jedinou věc prosí Ježíš Otce, aby je totiž zachoval v onom tajemném spojení se Synem, které se podobá spojení Syna s Otcem. Slova, kterými se Ježíš předtím loučil s učedníky, připadají jako příprava na poslední tuto modlitbu, jež jest zároveň počátkem jeho ustavičné modlitby na nebesích.

»Otče svatý! Zachovej je ve svém jménu, v němž jsi mi je dal, aby vespolek jedno byli, jakož i my jedno jsme. Pokud jsem byl s nimi, já jsem je zachovával ve jménu tvém, v němž jsi mi je dal. Ochránil jsem je, nikdo z nich nezahynul nežli syn zatracení, na němž se mělo naplnit slovo Písma.

Nyní, jda k tobě, mluvím takto, aby oni, jsouce ve světě, měli radost hojnou. Já jsem jim odevzdal slovo tvé; svět počal je nenáviděti, poněvadž nejsou z tohoto světa, jakož ani já ze světa nejsem. Neprosím tě, abys je vzal ze světa, nýbrž abys je ochránil od zlého. Nejsou z tohoto světa, jakož ani já ze světa nejsem.«

»Ve světě« jsou, ale nikoli »ze světa«! Podobají se

hloučku lidí, který má zůstatí zdráv uprostřed morem nakažených. Uchovají se čisti, jen když proti nákaze budou obrněni zvláštním prostředkem. Ochranou proti hříchu jest však pravda víry, která pronikne jejich nitro tak, že se zmocní veškerých jeho sil, aby si je hřích již nemohl podrobiti do svých služeb. O to žádá Ježíš Otce v nové prosbě. Nazval ho »Otcem svatým«; nyní prosí toho, jenž je svatý, aby posvětil učedníky. Zvučně a slavnostně vychází Ježíš jakoby vstříc svému Otci. Uvádí učedníky k Otci a doporučuje mu je jakožto lidi, kteří budou pokračovati v jeho díle na zemi a proto nenáležejí světu, třebaže mají ve světě vykonati své poslání.

»Posvět je v pravdě, slovo tvé jest pravda! Jako jsi ty mne poslal na svět, i já je nyní posílám do světa. A já posvěcuji sebe sama za ně, aby i oni byli v pravdě posvěceni!«

Zahalenými slovy mluví zde Ježíš o své smrti za učedníky. Ale tuto smrt bere na sebe netoliko za učedníky, kteří jsou shromážděni ve večeřadle. Tohoto večera se loučí nejenom s lidmi, které získal za svého života, nýbrž i se všemi, kteří později uvěří jeho slovům, které by byl též tak rád viděl tváří v tvář a kteří by ho byli neméně rádi na vlastní oči spatřili. Slova na rozloučenou, jimiž Ježíš těšil učedníky, mohla by stejně potěšit i nás. - Nyní se před zrakem Ježíšovým stěny večeřadla stávají průhlednými a rozvírají se před ním staletí, která teprve přijdou. Patří na všechny, kteří se s ním spojí vírou a láskou, a poroučí je Otci nebeskému.

»Neprosím toliko za ty, kteří jsou zde, nýbrž i za všechny, kteří skrze slovo jejich uvěří ve mne, aby vši-

Cesta k hoře Olivetské. Pohled s dolejšího mostu kedronského na nový chrám hory Olivetské.

Stín chrámové zdi se snáží na koryto potoka. Mezi rovně položenými náhrobními kameny vzchází první zeleň. Právě na tomto místě vyhlíželo asi v době Ježíšově vše stejně. Náhrobky, vytesané do přírodní skály, majíce mezi sloupy černé stíny, zíraly do noci, když Ježíš vystupoval od potoka Kedronu. Hrob vpředu je hrobka Zachariášova, hrobka dále vzadu je hrobka Absalomova. V pozadí je nová basilika hory Olivetské.

V zahradě na hoře Olivetské.

Stojí tu olivovníky, jejichž stáří se odhaduje na 1500 let. Všechny jsou duté a zdá se nám, že brzy odumrou; avšak olivovník, který roste pomalu, má zvláštní moc sebe omlazovati. Vyřízneme-li ze starého kořene kus a zahrabeme-li jej, dostaneme nový, plody nesoucí strom, dříve nežli z ratolestí. Praví-li podání, že kořeny těchto stromů sahají zpět do doby Ježíšovy, není to tedy zcela vyloučeno. Záhony jsou lemovány rozmarinou, která tam roste, aniž vyžaduje zvláštní péče, a dosahuje výše člověka.

*Cesta k hoře Olivetské. Pohled s dolejšího mostu
kedronského na nový chrám hory Olivetské.*

V zahradě na hoře Olivetské.

chni jedno byli« - čím více věřících bude ve všech stavech a národech, tím větší bude nebezpečství, že rozdílly stavovské a národnostní předsudky povedou mezi lidmi k rozkolům - »jako i já, Otče, v tobě jsem, a ty ve mně jedno jsi, aby i oni dokonale jedno byli, ať z toho svět pozná, že ty jsi mne poslal a že i je jsi miloval, jako jsi miloval mne!

Otče, chci, aby i ti, které jsi mi dal, byli se mnou tam, kde jsem já, aby i oni viděli slávu mou, kterou jsi mi dal v lásce své, neboť jsi mne miloval před stvořením světa.

Otče spravedlivý! Třeba tě svět nepoznal, já jsem tě poznal! A tito poznali, že jsi mne poslal! A v známost uvedl jsem jim jméno tvé a v známost dále uvedu, aby ta láska, kterou jsi mě miloval, byla v nich i já v nich!«

UTRPENÍ A SMRT JEŽÍŠOVA

Ježíš se ubírá na horu Olivetskou. Smrtné úzkosti.

Když se pomodlili žalm, vyšel Ježíš s učedníky z města a překročil potok Kedron. Tam byl zdí ohrazený dvorec, který se nazýval Gethsemany. Tam Ježíš vešel s učedníky. I pravil k učedníkům: »Zůstaňte zde, dokud se budu modliti!« Petra, Jakuba a Jana vzal s sebou. Potom se počal lekati a teskliv býti. (Jan 18, 1; Mar. 14, 26-42; Mat. 26, 30-46; Luk. 22, 39-46.)

Ježíš zakončil velikonoční hostinu předepsanou modlitbou. Ta se skládala z několika žalmů: patřilo se však na ně jako na liturgický celek. Potom vyšel z večeřadla. V noci před velikonocemi vůbec nikdy nenastal klid. Ježíš s učedníky se podobal hloučku poutníků, kteří hledali nocleh. Nebylo ovšem dovoleno opustiti Jerusalem o Veliké noci. Také Jidáš spoléhal na to, že Ježíš nesmí vyjíti do Bethanie.

Kdo chtěl za noci vyjíti k hoře Olivetské, musel obejít chrámové náměstí. Po dlouhých kamenných schodištích se sestupovalo do údolí a branou se vycházelo ven. Hlouček viděl nyní, jak po levici strmí mohutné hradby chrámové vzhůru k nebesům, zahaleným v temnotu noci. Jakmile překročili potok Kedron, cesta počala stoupati. Mátožně bílou barvou svítily skalní stěny pohřebišť se skvrnami jako uhl černými uprostřed otvorů. Je však možné, že tyto západní stěny byly ozářeny teprve na zpáteční cestě.

Ježíš mířil k ohrazenému sadu. Tam už častěji spával s učedníky. Tato noc byla asi jedna z oněch studených jarních nocí, jaké bývají v Palestině. Ovšem

v těsném údolí potoka Kedronu bylo tepleji než jinde; západní vítr proniká na dno údolí pouze jednotlivými závany, a vedro, které se za dne nashromáždilo v kamení, sálá za noci opět do vzduchu.

Zahrada měla jméno Gethsemani, »zahrada lisu olejového«; jinak to byla zahrada podle pojmů orientálních. K takové patří především stromy. Velice často na místě samotném bývají zařízení, jimiž možno zpracovává plodiny. Olivy nesnesou, aby se mezi nimi sázelo něco jiného; v evangeliích se předpokládá zahrada, v níž bylo možno volně se pohybovat, aniž se způsobila škoda.

Učedníci nečekali nic jiného, nežli že Ježíš tam s nimi ztráví noc. Privil jim: »Zůstaňte zde, dokavad se nepomodlím!« Ale tak činíval dříve také. I to se již stávalo, že vzal s sebou Petra, Jakuba a Jana, a ostatní učedníky nechal o samotě.

I stala se na Mistrovi hrozná změna: - On, jehož nebojácnost jim často naháněla hrůzu, počal se lekati a jeviti se pln úzkostí. V příšerném strachu z něčeho, co učedníci sami neviděli, naříkal:

»Zarmoucena jest duše má až k smrti! Zůstaňte zde a bděte se mnou!« Ačkoliv požádal učedníky, aby zůstali u něho, přece se vzdálil, co by kamenem dohodil; mohli ho však přesto viděti a slyšeti.

Poněvadž výjevem na hoře Olivetské se počíná nový úsek života Ježíšova, rádi zapomínáme spojit tuto událost se slovy, která Ježíš pronesl krátce předtím ve večeradle. Je to nezměrná proměna v jeho duši; ale právě tento obrat ukazuje jeho božství i lidství. I v životě ostatních lidí, zvláště ve chvílích loučení, vyskytnou se podobné náhlé změny stavu duševního. Jak

mnohý voják se loučil se svými drahými bez slzy v oku a pln lásky, kdežto všichni plakali - a když pak byl sám, padl k zemi a lomil rukama hrůzou z toho, co ho čekalo.

Je sice pravda: Ježíš vzal všecko to na sebe dobrovolně. Avšak dobrovolnost neumenšuje bolesti; pouze je mění! Ale právě ona způsobila, že se rozpoutal v jeho duši strašný boj. Byl člověk a vedlo se mu jako lidem: bolest, kterou jsme dávno čekali a kterou naše nitro již vzalo na sebe, jeví se nám zcela jinak, když se stává skutečností.

Člověk, který se domnívá, že jest vyzbrojen k boji, cítí, jako by byl napaden na takovém místě duše, kde toho nečekal, a pohnutky, které si připravil, ztrácejí síly.

Mocný odpor vystupoval z lidské přirozenosti Ježíšovy proti jeho vyšším snahám. Každý jeho úd se vzpíral útrapám, které jeho duch viděl přicházeti. Toužil po stěnách, které by ho chránily od hrůz této měsíčné noci. Všechno se ho vzdalovalo; nepatrné zvuky byly v této samotě svou jednotvárností tak hrozné a nesnesitelné: pronikavý bzukot komárů, kteří se shromažďovali v údolí, chráněném od větru, cvrkot cikád, tichý šelest tuhých listů olivových, když zavanul vítr; všechno tvorstvo jako by se vysmívalo jemu, který byl nyní vyvrhelem.

Nahoře ve večeřadle dala láska zapomenouti jeho srdci na všechny obtíže; myslel jen na své věrné. Nyní zahalily jeho duši temnoty. Již neviděl lidstvo jako zástup bezmocných, kteří nevěděli kudy kam; zřel, jak se za jejich slabostí skrývá vnitřní zloba - a odtamtud vedly jakoby temné chodby do tmy pekelné. Za tím

vším cítil jako cosi živého, ale neviditelného, blízkost odvěkého nepřítele lidstva. Ochromující touha po osudu obyčejných lidí vzešla v jeho duši. Vrhł se na zem a zápolil v modlitbě. On, který ve večeřadle tak slavnostně oslavil Boha, prosil ho nyní úpěnlivě: »Otče! ty všechno můžeš! Odejmi tento kalich ode mne! Ale ne, co já chci, nýbrž co ty chceš, ať se stane!«

Pak se navrátil ke třem učedníkům. Zmocnila se jich ona zvláštní touha po spánku, které podléhají zdraví lidé, byla-li jejich mysl po delší dobu vzrušena. Dokonce i Petr ležel na zemi a spal. Ježíš je probudil; bylo mu tak úzko bdíti samotnému mezi samými spícími; ani učedníkům nebylo méně nebezpečno, jestliže nyní spali, místo aby se modlili.

»Šimone, ty spíš? Ani hodinu jsi nemohl bdíti se mnou! Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení! Duch zajisté hotov jest, ale tělo slábo!«

Jenom někdo, u něhož v nejhlubším nitru duše ještě něco bylo, co mu zaručovalo, že vytrvá ve vší té tísní, mohl tu ještě míti větší starost o jiné než o sebe.

Potom Ježíš odešel a modlil se znovu. Byla to modlitba, jakou se modlí člověk, který jest v největších úzkostech - opakuje jednoduché věty, jež se derou trhaně ze stísněné duše.

Ježíš se nemodlil nadarmo. Bůh sice neodňal od něho kalich, ale poslal anděla, který by mu dodal odvahy a vzpřímil zhroucené jeho člověčenství. Ježíš přijal opravdu od anděla útěchu; tím už se podroboval vůli Otcově, jak to jen dovedla duše, která přes všechny úzkosti vytrvala.

Ale rozpor v něm samém vzrůstal; musel takřka z nejhlubšího nitra všechny smysly těla opět podříditi

své vládě. V tomto zápase se stala věc, o níž se nám podává zpráva slovy, která také prozrazují, že byla ražena očitými svědky. Pot jeho se měnil v kapky ssedající se krve, které stékaly k zemi. Lukáš neužil tu slova, jehož se užívá na příklad pro kapky vodní, nýbrž výrazu pro kapalinu, která pomalu prýští a ihned ssedá jako třeba smůla na stromech anebo právě krev.

Ježíš se navrátil k učedníkům a opět je našel, ani spí. Zdá se, že po prvé byli přesto ochotni bdít s Ježíšem. Nyní, když je opět budil, nevěděli, jak by se mu omluvili. Odešel beze slov. Netušili, čím v této hodině mohli Mistrovi býti.

Když se Ježíš navrátil od modlitby po třetí, byl zcela jiné mysli. Věc stála jasně před ním, šeré mlhy byly zahnány: - Jeho oběť nebyla vázána na vzájemnou lásku lidí k němu ani na jejich vděk, ani na věrnost a oddanost učedníků; byla vázána na lásku Syna k Otci a na poslušnost Boha k Bohu samému. Jen pro jednoho mu bylo třeba podstoupiti muka, pro Otce. Miloval učedníky jako dřívě, ale jeho duše jim byla vzdálenější než dřívě. Byl sám, tak sám, jako nikdy člověk nebýval. Pokud na něm záleželo, byli by nyní učedníci mohli spáti.

»Spěte již a odpočívejte! Dosti jest (bdění a modlení) - nastala konečně hodina, hle, Syn člověka bude vydán v ruce hříšníků!«

Učedníci vnímali sice smysly tyto podivuhodné změny, ale dalo se to jako ve snu. To nejmenší, co služebník na Východě učiní, když se před ním objeví jeho pán, jest, že vyskočí. Zdá se, že učedníci ani toto neučinili.

»Vstaňte, pojďme! Přichází ten, který mě zradí!«

Zajetí Ježíše.

Znal však také Jidáš, který ho zradil, ono místo na hoře Olivetské, neboť tam již nejednou chodil spolu s jeho učedníky. Jidáš tedy pojav kohortu vojáků a služebníků velekněží a farizeů, přišel se svítilnami a pochodněmi na ono místo. (Jan 18, 2, 11; Mar. 14, 43-52; Mat. 26, 47-56; Luk. 22, 47-54.)

Stoje kdesi ve tmavém stinném koutě ulice nebo brány, Jidáš se asi přesvědčil, že Ježíš vyšel na horu Olivetskou. Na jeho zprávu se pak také velekněží a farizeové dali do díla.

Tito počítali veskrze s možnostmi své doby i své země, když vzali s sebou nejen vlastní lidi, muže z chrámové stráže a z vlastní čeledi, nýbrž si také vyprosili setníka s četou vojáků z tvrze Antonie. Lidé našich dnů, kdy policisté bývají často odkázáni na pomoc nebo alespoň na pohotovost vojska, nespatří v tom takové »nepravděpodobnosti« jako kritikové kolem r. 1900. Vzali s sebou pochodně a svítilny; to rovněž nebylo tak zbytečné, jak by se zdálo, třebaže byla noc úplňková. Část cesty ležela v roklině údolí Kedronu a byla tedy ve stínu. Ti, kteří nenosili zbraní z povolání, ozbrojili se tak, jak činí podnes pastýři, kteří nemají ručnic: dostali obušky, kyje a krátké meče.

Jidáš je vedl. Odpadlý apoštol projevoval ono nehorázné chytráctví, které nacházíme u lidí zbavených studu. Mužové v kroji Východňanů, se splývajícím šátkem na hlavě a oděni dlouhým rouchem, těžko se od sebe dají rozeznati. Proto si umluvil s pochopy, kteří měli Ježíše napadnouti, cestou znamení:

»Kterého políbím, ten jest! Toho se chopte a odvedte ho se vši opatrností!«

Nenávist k Ježíšovi v Jidášovi za posledních hodin asi nesmírně vzrostla, že ho napadlo znamení tak přirozené a zároveň tak podlé.

Ježíš právě oznámil učedníkům, co se stane, a hle, Jidáš se ukázal mezi olivovníky. Mířil ihned k Mistrovi jako někdo, jenž ho hledal pln touhy; pak ho zdravil, objímaje ho rukama kolem krku a líbaje ho několikrát; byl to pozdrav táhnoucí se do délky; řecký výraz naznačuje, že ho políbil vícekrát, jak to vidáme při pozdravech na Východě.

I při samém hříchu ho Ježíš ještě naposled varoval:

»Příteli, nač jsi přišel? Políbením - znamením to přátelství! - zrazuješ Syna člověka!«

Jidáš ustoupil.

Rota, která číhala vzadu, měla rovněž poznati, že se Ježíš vydává dobrovolně. Ježíš »vyšel ven«, je psáno; musíme proto předpokládati, že opustil zahradu brankou a vyšel svým pronasledovatelům vstříc na volnou silnici. Jako samo od sebe se stalo, že se učedníci postavili po bok Ježíšovi. Klidně a sebevědomě, jako ten, kdo ovládá situaci, tázal se Ježíš:

»Koho hledáte?«

Odpověděli: »Ježíše Nazaretského!«

Ježto ti, kdož stáli vpředu, podle políbení Jidášova věděli, že se tak tázal Ježíš sám, zněla jejich odpověď, jako by na něho škodolibě volali: Tentokrát nám neutečeš!

Ježíš odpověděl: »Já jsem!« Nevydává mne Jidáš, já sám se vydávám do vaší moci! V témž okamžiku zazářila z celého jeho zjevu i z jeho pohledu taková velebnost, že pochopové couvli a padli k zemi.

Probrali se z leknutí, ale zůstali v nitru zaraženi;

onen tajemný pud, který sjednocuje lidi bez víry proti zázraku, působil, že v tom okamžiku zůstali vzdorně semknuti.

Ježíš se táže ještě jednou.

Nyní byla veškerá pozornost obrácena na samotného Ježíše. Slabé učedníky vyloučil sám z příšerné hry, která se počínala: »Když tedy hledáte mne, nechte těchto, ať odejdou!«

Slovo »těchto« znělo významně. Ježíš nemohl nebo nechtěl je označiti jako své učedníky.

Nyní se probudila bojovnost bývalých rybářů galilejských. I stalo se nyní, co se při výstupech tohoto rázu stává: přihodí se současně více věcí, z nichž si každý všimne jen těch, na kterých měl sám přímo účast.

Učedníci volají na Ježíše: »Máme do nich bítí mečem?« - Cože chtějí tě zajmouti? Jim je to nyní něco tak nečekaného, jako by Ježíš nikdy nebyl mluvil o tom, že bude vydán. Petr již vytasil svůj meč a vrhl se na prvního, který mu přišel do rány; zasáhl Malcha, zřízence veleknězova. Jméno prý upomíná na Zajordání. Jinoši odtamtud slouží v hojném počtu v judských městech. Vyšel-li Malchus s přílbicí, pochopíme snadno, že úder, aniž zasáhl hlavu, poranil ucho; meč se totiž svezl po vypuklině přílbice dolů přes okraj.

Hrozil pravý boj. Sám Ježíš mu zabránil. Napomenul Petra: »Schovej meč svůj do pochvy; všichni, kdo se chápou meče, od meče zahynou!« To se mohlo tehdy snadno státi - římsí vojáci čekali v záloze jenom na rozkaz! Petr nepochopil, že se nyní počalo poslední dílo Mesiášovo. Jakýkoliv rušivý zásah ať andělů, ať lidí již neměl smyslu, když sám Syn byl projevil souhlas se svým umučením.

»Či nemyslíš, že bych mohl poprositi Otce, a dal by mi ihned k službám více než dvanáct legií andělů? Ale kterak by se potom naplnila slova Písma, podle nichž se tak musí státi?«

Ale nejenom Petra, nýbrž i Malcha, kterého Petr zasáhl, bylo třeba uklidniti: Ježíš se dotkl jeho ucha a zahojil je.

Zatím se přiblížili zezadu velekněží a zákoníci, neozbrojení a boje neschopní. I tito měli přímo z úst Ježíšových slyšeti, že jde na smrt dobrovolně.

»Jako na lotra jste vyšli s meči a kyji, abyste mě jali! Denně sedával jsem mezi vámi v chrámě a učil, a nejali jste mne! Ale nyní jest třeba, aby se naplnila slova Písma! Toto jestiž hodina vaše i hodina moci temnosti!«

Ježíš se dal spoutati; učedníci to uviděli a prchli. Nebáli se čeliti služebníkům; ztratili však veškeru odvahu, když se Ježíš dobrovolně vydal.

Zapření Petrovo.

Šel pak za Ježíšem Šimon Petr a jiný učedník. Tento učedník se znal s veleknězem a vešel s Ježíšem do dvora paláce veleknězova. Avšak Petr zůstal venku před vchodem. I vyšel druhý, jenž se znal s veleknězem, k Petrovi a promluviv s vrátnou, uvedl ho dovnitř. (Jan 18, 15-18, 25-27; Mat. 26, 69-75; Mar. 14, 66-72; Luk. 22, 56-62.)

Snad pohnul Janův příklad Petra, aby kráčel zdaleka za ním. Jan se znal osobně s veleknězem a tím jistě také se služebnictvem jeho domu. Jindy by byl býval vstup do této místnosti každému volný. Tato noc zajetím Ježíše nabyla do sebe něčeho vzrušujícího.

Pochopíme, že vrátná v každém člověku, kterého neznala, viděla podezřelého vetřelce a vypravovala služebníkům o tom, co zpozorovala.

Zdá se, že Jan si teprve na vnitřním nádvoří všiml, že Petr zůstal venku. Vrátil se, promluvil s vrátnou a uvedl Petra dovnitř.

Nikdy nejsou na Východě rozdíly teploty ve dne a v noci tak veliké jako v době před vlastními letními vedry; rozdíly jsou veliké 15—20 stupňů, ale tato čísla nám nepodávají správný pojem, neboť ve dne se lidé většinou pohybují na slunci, kdež bývá ještě tepleji. V Palestině jest v tuto dobu samozřejmě, že se zapálí oheň, má-li se v noci bdíti.

Palestina byla již tenkrát zemí, kde bylo třeba šetřiti palivem; lidé si vypomáhali dřevěným uhlím, které se pomalu spalovalo, aniž hořelo plamenem. Avšak dlužno souditi, že čeled neměla takového drahého paliva po ruce; musela se spokojiti s chrastím a slamou. Egypťské listiny dosvědčují, že se vojenským posádkám dodávaly plevy a odpadky ze státních obilních skladišť.

Petr se odebral k ohništi; nebyla to sice nejopatrnější, ale přece jen nejpřirozenější věc, kterou mohl učiniti. Toto »ohřívání« rozptylovalo poněkud bouře jeho nitra a skrývalo je před zrakem přítomných.

Evangelisté líčí zapření Petrovo s nepřekonatelnou věrností: - je to obraz, na němž se vše jeví v plápolavé záři ohniště. Poznáváme jakoby jen úseky událostí, a žádný nevidí tyto úseky tak jako druhý; ale všichni vědí o celku.

Nejen Petr, i služebnictvo bylo rozčileno. Divo tvůrce zajali! Komu by se to bylo zdálo před několika

dny, kdy vjížděl do Jerusalema! Nebyli by to bývali služebníci a děvečky z Východu, kteří podle mravu a obyčeje žijí navenek odděleně od pánů, ale právě proto s dětskou zvědavostí a napětím sledují vše, co se pánů týká! Promluví-li jeden, ihned mu vpadnou do řeči druzí svými otázkami a tvrzeními. Jednou se praví, že seděli u ohně, po druhé zas, že stáli kolem ohně. Východané, mrznou-li a jsou-li rozčileni, nikdy nedokáží, aby vydrželi delší dobu v téže poloze těla.

Služebná, dokonce snad sama vrátná, první si vzala Petra na mušku. Možná, že ho od té doby, co prošel branou, nespustila s očí. Přistoupila k ohni, podívala se mu do tváře a řekla: »Ty jsi byl také s Ježíšem Nazaretským!«

Petr, který jindy rád přistupoval na každý dobrý popud, byl nyní, jsa ponechán sám sobě, stejnou měrou ohromen. Slova služebnice neznamenalala sice příliš mnoho, ale seděli tu anebo stáli kolem jiní služebníci a poslouchali.

Odpověď, jak ji podává Marek, opakuje stejně znějící výrazy; ale snad právě tak souhlasí s historickou pravdou. Když se někdo chce vymluviti, zakoktá něco o tom, že prý »nerozumí«. Tak i Petr: »Neznám ho; nevím, co myslíš!«

Pak ho zaháněl neklid z jasného světla ohně nazpět do přítmi. Vzdálil se směrem k prostranství před vnitřním nádvořím. Vnitřní nádvoří nebylo tak rozlehlé, že by se bylo přerušilo spojení s přítomnými. Táž děvečka nebo jiná - děvečky se přidružily k sobě - opět začala. Byla-li to tatáž děvečka, vidíme tu pravou služebnou, která to, co jednou vyslídila, už nepustí z ruky. Tvrдила znovu: »Tento je také jeden z nich!«

Po hodině odešel Petr opět ke služebníkům a zřizencům. Když ho byli nechali delší dobu na pokoji, doufal, že ho již nebudou obtěžovati. Snad se již rozhlásilo něco z jednání v síni. Aby se přidružil k někomu, dal se do hovoru.

Ale tento pokus skončil žalostně. Obraty, které se vyskytují v řeči prostých lidí u jednotlivých nářečí určité země, se liší vždy nejvýrazněji co do tvaru, zvuku a výslovnosti. A služebníci judští ihned poznali: Petr je z Galileje! Doráželi na něho: »Docela určitě jsi jeden z nich! Řeč tvá tě prozrazuje!«

A jeden, příbuzný toho Malcha, jemuž Petr uťal ucho, přidal k neurčitým dohadům určité tvrzení: »Což jsem tě neviděl s ním v zahradě?«

S »ním«, s »nimi« - tak se nyní mluvilo o Ježíši, kterého se slávou pozdravovali, když vjížděl do města, a o jeho učednících, kterým potajmu byli záviděli.

Krátce předtím ujišťoval Petr Ježíše: »Jsem hotov jíti s tebou na smrt!« Nyní, kdy mohl stavěti už jen na své svobodmilovné povaze, chvěl se před otázkami, které na jeho poměr k Ježíši třeba jen narážely. Proto se začal všemi možnými silnými výrazy zaklínati: »Neznám toho člověka, o kterém mluvíte!«

Uvnitř se prohlásil Ježíš slavně za Syna Božího, a odsoudili ho na smrt. Venku ujišťoval slavně jeho první učedník, že ho vůbec nezná, a odsuzoval tak Mistra duchovním způsobem ještě jednou.

Kdyby nebyla bývala veškerá pozornost obrácena především na Ježíše, byl by se Petr jistě právě takovýmihle řečmi uvrhl v záhubu. Došlo však k setkání, které se často nazývá jménem »náhoda«. Právě v tu dobu vedli Ježíše vnitřním nádvořím. Tím okamžikem

ustal veškeren hovor; zavládlo takové ticho, že bylo slyšet kokrhat kohouta. Jda mimo, pohlédl Ježíš na Petra. Nyní mu bylo, jako by se probouzel. To všechno Ježíš už předpověděl! Lítost nad skutkem naplnila jeho srdce. Ihned vyšel ven. Oddal se pláči - tak asi třeba překládati slova Markova podle jejich smyslu.

Kokrhání kohoutů náleží k náladě hodin popůlnočních, jako štěkot psů k náladě hodin před půlnocí. Zvířata jistě cítila spolu, co bylo neobyčejného na této noci, pro nezvyklý totiž hluk. Zpravidla začínají kohouti kokrhati v jednu až ve dvě hodiny. Podle údajů starožidovských spisů bylo v Jerusalemě ustanovení, že se drůbež má chovati na dvorech a že se nemá nechat volně pobíhati. Zprávy evangelií opravdu předpokládají, že na dvoře byl kurník, a dokazují i v této podobné věci svou historickou věrnost.

VÝSLECHY PŘED ŽIDOVSKÝM SOUDNÍM DVOREM

Předběžný výslech u Annáše.

Vojáci, tisícník a služebníci židovští se chopili Ježíše a spoutali ho. Pak ho přivedli nejprve k Annáši; ten byl totiž tchán Kaifáše, kterýž byl toho roku veleknězem. (Jan 18, 12-14, 19-24.)

Zločinec, kterého již odváděli v poutech, třebaže pro jeho vinu, přečte slova »spoutali ho« snad s větší účastí než mnozí křesťané. Každé spoutání je pro člověka, jenž si zůstává v nitru stále vědom, že mu od přirozenosti náleží svoboda, spíše násilím na duši nežli na těle a jako takové jest tím bolestnější, čím více jest spoutaný stvořen pro svobodu a čím více jest si vědom své nevinu.

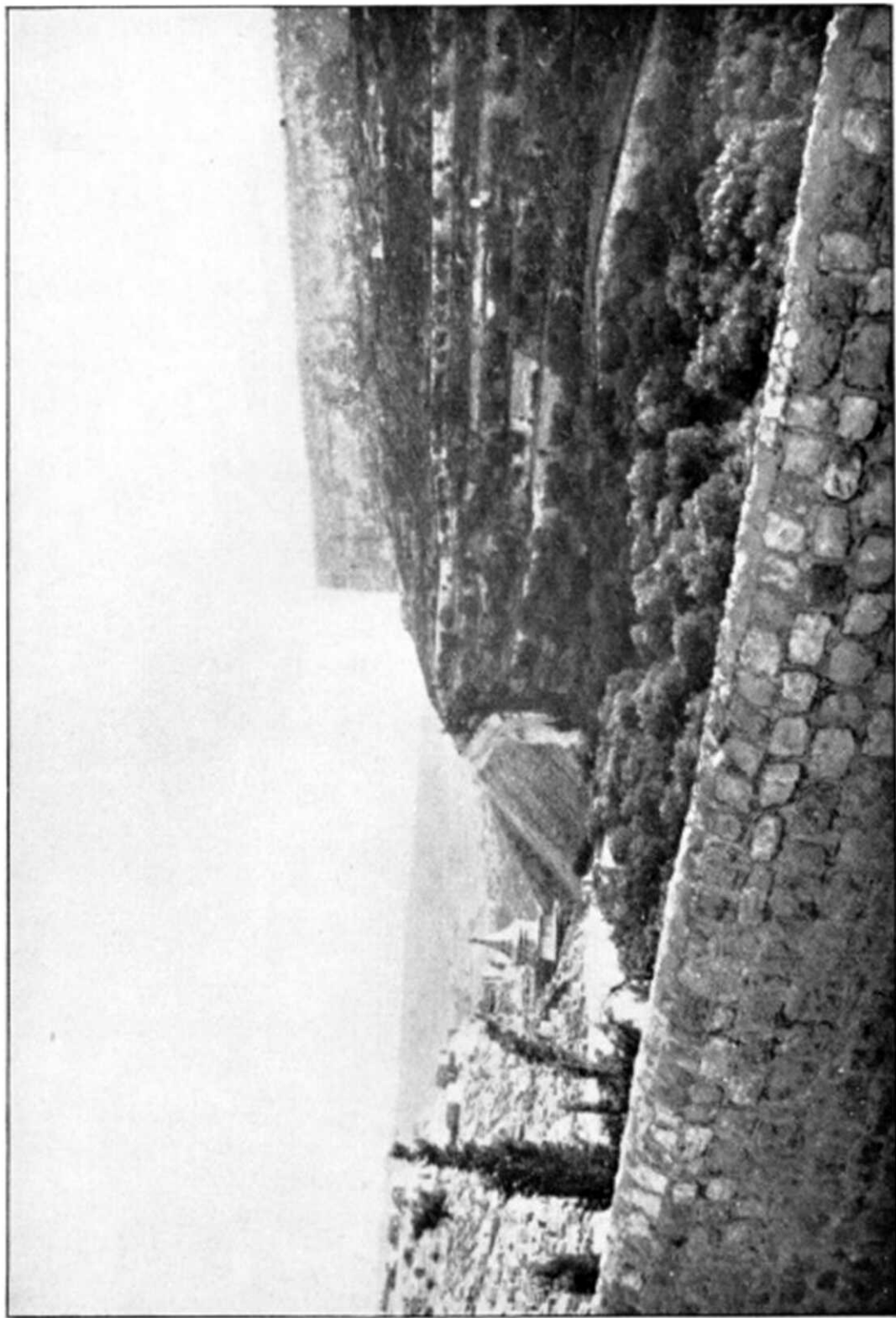
Ježíše vedli s hory Olivetské cestou podél potoka Kedronu, která jest brzy plna kamení, brzy vede přes otřelé hrboly pevných skalních hřbetů. I u člověka bez pout stačí chybný krok a sklouzne a upadne. A potom se stoupá ulicemi, které se podobají schodištím bez konce. Ježíšův duch hleděl ovšem všemu tomu s odvahou vstříc; ale díváme-li se na to čistě lidsky, jeho tělo už se v smrtelných úzkostech zhroutilo.

Jíti městem zdálo se farizeům povážlivé. Proto zůstal Ježíš ještě v průvodu vojáků. Teprve od domu Annášova se navrátili do kasáren na tvrzi Antonii.

Annáš byl vysloužilý kněz. Jako bývalý starosta často nepustí otěží z ruky, nýbrž je pod svým dozorem přenechává hned tomu či onomu, tak se podařilo i tomu-

Údolí Kedronu
(pohled s hořejšího mostu kedronského dolů do údolí).

Běhající se zed' lemuje cestu, která je pokračováním horské stezky, kterou vidíme na obrázku. Napravo od ní vyplňují kultury olivovníků dno údolí a zčásti také sánné úbočí. Světlé prázdňé pruhy jsou role, s nichž úroda sklizena. Cimbuří chrámové zdi se jasně odráží od oblohy. Tam, kde roh zdi vystupuje směrem ke strážu, který je nad údolím kedronským, jest podle všeobecného domnění místo, kde sál Ježíš s pokušitelém. Pahorek pod tímto místem, po kterém vede cesta dolů do údolí kedronského, byl tehdy úplně zastavěn. Zvedneme-li tam hrst rumu, najdeme v něm ještě sůepiny. Průrvou údolí spatříme zrovna vedle věže hrobu Absalomova, mající podobu čepice, také stráž, na které leželo podle podání »Hakeldama«, »pole krve«. Za časů Ježíšových vypadalo vše podobně.

Údolí Kedronu. Pohled s bořejšího mostu kedronského dolů do údolí.

to diplomatu, když byl sesazen, urovnati (ovšem penězi) cestu k velekněžské důstojnosti svým pěti synům; a když se synové vystřídali, nastrčil k témuž úřadu zetě, právě onoho Kaifáše; ten už zastával svůj úřad skoro dvacet let.

Zatím co vedli Ježíše před starého Annáše, vyslali posly k členům velerady, aby je svolali k zasedání.

Do této doby spadá výslech Ježíše před Annášem. Celé vyličení věci se zdá nasvědčovati, že Annáš a jeho zeť Kaifáš bydleli v témž domě nebo ve dvou domech, které měly společný dvůr; takové dvory se ve starožidovském písemnictví předpokládají. (Srovnej přehled »Palestinské domy«, str. 170.)

Po léta udržoval Ježíš celou zemi v napětí; získal si stoupence, prosté rybáře galilejské, jejichž nejistota se vedle smělosti Mistrovy vyjímalala ovšem velmi žalostně. Nyní, aby získali něco, čeho by proti němu použili, chtěli Ježíše prohlásiti za bludaře, od něhož má býti země osvobozena. Proto byl Ježíš v předběžné zprávě tázán po učednících a po svém učení. Odpíral jakoukoliv výpověď: »Já jsem mluvil zjevně všemu světu. Mluvil jsem vždy v synagoze - na venkově - i v chrámě - v Jerusalemě - kde se všichni Židé scházejí. Zptej se těch, kteří mě poslouchali, co jsem mluvil! Ti vědí, co jsem řekl!«

Nebylo přece zvykem, aby zatčený sám skládal soudci obžalobu! Jestliže se tvrdilo, že šíří všelijaké tajné nauky, nemělo přece smyslu, aby o tom vyslychali jeho; učil-li však veřejně, bylo snadnou věcí přesvědčiti se o tom, aniž by se ho tázali.

Zpravidla ztrácívali obžalovaní, kteří se objevovali před soudem, vládu nad sebou. Ježíš mluvil stále ještě

jako svobodný člověk. Bezpochyby prozradil velekněz posunkem svoji nevoli. Ihned projevil jeden ze služebníků ochotu zastati se po otrockém způsobu svého pána. Postavil se před Ježíše a udeřil ho rukou do tváře. Takovýchto trestů užívají strážníci na Východě, vyřizují-li nějakou věc hned na ulici. Zřízenec se při tom tvářil, jako by byl rozhořčen: »Tak-li odpovídáš veleknězi?«

Surový služebník byl asi udiven, když Ježíš zůstal úplně pánem nad sebou a když se ho výslovně tázal, ne jako otroka, jehož činy byly jakoby mimo právo, nýbrž jako člověka odpovědného za své skutky: »Mluvil-li jsem něco nepravého, dokaž mi, v čem je nepravost! Jsem-li však v právu, proč mě tepeš?«

I nejposlednější služebník, který byl přítomen, cítil, že Ježíše sice zajali, ale »nezdolali«.

Zatím se sešla velerada. Podobala se co do svého složení poněkud starým zemským sněmům. Byli tam zástupci duchovenstva: velekněží; zástupci vládnoucí strany: farizeové; a zástupci starých rodů a velkostatků: tedy stará i nová šlechta. Členové nebyli pohromadě v plném počtu. O Nikodemovi na př. víme, že nebyl pozván nebo že se nedostavil. Zasedání samo pak vůbec nesouhlasilo s ustanovením zákona. Doba byla nezákonná - noční zasedání soudu byla tehdy stejně zakázána jako třeba při starých lidových soudech středověkých ve střední Evropě. U lidí, jakými byli farizeové, byl by měl nedostatek vnějších podmínek znamenati více než u obyčejných lidí.

Výslech před veleradou.

Veleknězi pak a celá velerada hledali svědectví proti Ježíši, aby ho mohli odsouditi k smrti; ne-nalezli však. Vystupovali sice proti němu mnozí křiví svědkové, ale výpovědi jejich se neshodo-valy. (Mar. 14, 55 až 15, 1; Mat. 26, 59 až 27, 1; Luk. 22, 66-71.)

Ježíše tedy uvedli do síně. Podle výrazů Markových si smíme představit, že na jedné straně vnitřního dvora vedlo několik dveří v přízemí do soukromých místností, avšak po rampě se vstupovalo do sálu nad nimi polože-ného. Sedadla pro soudce a pro svědky byla rozestave-na v kruhu. Lampy osvětcovaly místnost. Ježíše před-vedli spoutaného a pak mu podle předpisu pouta sňali.

Zdá se, že nyní učinili to, k čemu Ježíš sám vyzýval, když pravil: »Zeptejte se těch, kteří mě poslouchali!« Byli najati svědkové, kteří měli vypovídati proti Ježíši. Při tomto rozsudku totiž neběželo o to, aby rozsudek byl nalezen, nýbrž aby již hotový rozsudek smrti byl odůvodněn. Protože svědkové měli představovati »po-sluchače z lidu«, zjednali k tomu lidi z nižších vrstev; tito však znali příliš málo zákonná ustanovení o svěd-cích. A tak se celé představení zhatilo: nepodařilo se nikdy sehnati dvě stejně znějící výpovědi.

Snad zjednali teprve po těchto nezdarech ony po-slední dva svědky, kteří se omezili jen na jedinou krát-kou větu z učení Ježíšova. Předstoupili totiž a podali své výpovědi. Uváděli se již předem jakožto přímí svědkové, jejichž údaje prý nepotřebují dalšího zkou-mání, a dovolávali se řečí Ježíšových v chrámu jerusa-lemském: »Sami jsme slyšeli, jak řekl: Já zbořím chrám tento, jež vystavěly ruce lidské, a postavím nový, ne rukama lidskýma udělaný!«

Útok na chrám byl jako útok na národ. Tím se Ježíš jevil jako nepřítel Izraele, horší a nebezpečnější nežli Římané.

Avšak tato obžaloba musela projíti předepsaným formálním soudním řízením; a nyní se i tato rozbila! Ani výpovědi těchto dvou, které se vztahovaly jenom na jednu větu Ježíšovu, se dostatečně neshodovaly.

Trapné ticho nastalo v síni a vzduch v ní se naplňoval takřka citelným napětím. A napětí opět doléhalo na velekněze Kaifáše, který řídil jednání; už nedovedl zachovati klid. Bylo tomu tak, jako by chtěl Ježíše učiniti odpovědným za to, že jednání vázlo: vstal totiž, šel doprostřed síně - tam tedy stál Ježíš - a otázal se ho důrazně:

»Nic neodpovídáš na to, co tito proti tobě svědčí?«

Na celém klidném postoji Ježíšově poznali, že nechtěl odpověděti a že se v tomto rozhodnutí nedá zviklati.

V tomto rozhodném okamžiku, kdy se zdálo, že se celé jednání rozplyne v niveč, ukázal Kaifáš, že se lečemes přiučil od svého prohnaneho tchána. Právě neohroženost měla nyní býti Ježíši k záhubě:

Slavnostně se postavil před zajatého, stavě na odiv veškeru důstojnost velekněžskou, a počal:

»Zapřisahám tě skrze Boha živého, abys nám pověděl, jsi-li Mesiáš, Syn Boží?«

Po prvé se prohlašuje Ježíš veřejně a slavně za Mesiáše: »Jak jsi řekl, tak jest! Avšak pravím vám: Po druhé uzříte Syna člověka seděti na pravici moci Boží a přicházeti na oblacích nebes!«

Odpovídá-li Ježíš: »Ty pravíš!« - »Jak ty pravíš, tak jest!«, znamená to prohlášení na místo přísahy a není

to pouhý opis prostého »ano«. V obyčejném styku se užívalo slova, které odpovídá přesně našemu »ano«.

Více lidí zároveň zvolalo na Ježíše: »Jsi tedy Syn Boží?« S klidem a jistotou jako předtím prohlašuje Ježíš: »Ano, jsem!«

Již uchopil velekněz okraj svého roucha vpředu na prsou; bylo slyšeti pronikavý škrť trhajících se vláken. Tímto posunkem se oficiálně vyjadřovalo posvátné rozhodnutí, zaslechlo-li se rouhání. To působilo jako povel. Sám velekněz u vědomí triumfu nyní připustil, že jednání dotud nemělo právního výsledku. »Nač ještě potřebujeme svědků? Slyšeli jste rouhání. Co tomu pravíte?«

Bylo to hlasování, při němž nebylo třeba počítati hlasy; takové divadlo známe z jistých »usnesení« na schůzích. Jsouce si vědomi své moci i omezení své moci, prohlásili Ježíše za člověka, který byl hoden smrti. Nyní šlo o to, vymoci na Pilátovi stejně znějící rozsudek římského soudu.

První hanobení Ježíše.

Všichni hlasovali o něm jako o člověku, který jest hoden smrti. Někteří začali na něho plivati; zahalili mu tvář, bili do ní pěstmi a pravili: »Hádej! Kdo to byl? Kdo tě udeřil?« Služebníci bili ho rovněž rukama do tváře. (Mar. 14, 65; Luk. 22, 63-65; Mat. 26, 67-68.)

Opět Ježíše spoutali. Někteří členové velerady zapomněli na svou důstojnost a začali před služebníky projevovati svou nenávist k Ježíši skutky. Již neměli moci, aby sami vykonávali rozsudek smrti; nahrazovali si to tím, že se mstili na Ježíšovi osobně. To bylo proti všemu zákonu; avšak naproti tomu bylo jim takovéto vy-

bočování z mezí bližší nežli nám za našich právních poměrů. Vždyť farizeové již dříve zvedali proti Ježíši kameny, aby ho ukamenovali. Pro zločiny, jako bylo rouhání, býval do jisté míry zákonem uznáván výkon trestu bez vlastního rozsudku.

»Plivali na něho.« U všech národů, kteří jsou ještě na nízkém stupni vzdělanosti, se podobné věci stávají, ale právě u těchto národů se poplívání pokládá za nejhorší potupu, kterou nikdo nesmí strpěti.

Hroznou skutečnost, ve své příšerné pravdivosti poněvíc ne zcela chápanou, odhalují slova, která pak následují: »Potom mu zahalili tvář, bili ho do ní pěstmi a volali: „Prorokuj! Kdo to byl? Kdo tě udeřil?“«

Ježíše poplivali a ponížili tak, že se ho již nechtěli dotknouti vlastníma rukama. Ale jejich žízeň po pomstě ještě nebyla ukojena. I zakryli jeho tvář hadry; tak mohli řádit dále.

Tyto potupy, jimiž členové velerady začali, byly služebníkům a zřízcencům znamením, že jest vůči odsouzenému všechno dovoleno. Ukázali, že jsou účelivými žáky; opakovali, co jim představení předvedli a překládali rouhavá slova do nejsprostší pouliční hantýrky; to chce asi Lukáš naznačiti, když praví: »a mnoho jiného rouhajíce se mluvili proti němu«, ale rouhání těch neuvádí.

Zároveň však cítili všichni, že odsoudili nevinného. Právě proto neměli pokoje: - tupíce Ježíše neustále, chtěli jeho odsouzení takřka nepřetržitě opakovati. V tutéž dobu, kdy dbali toho, aby byla zachována forma, byla-li jim ku prospěchu, zavrhovali veškeré formy, jakmile znamenaly ochranu pro Ježíše.

Ještě včera večer učinil Ježíš zázrak! Proč nyní žád-

ného nečiní? Těmto lidem, vysoce i nízce postaveným, se jevilo, že jest »pokusně zjištěnou skutečností«, že Ježíš ztratil svou bývalou zázračnou moc. A nedalo jim, byliť plni nenávisti a škodolibosti, aby tuto skutečnost vždy znovu a znovu nepotvrzovali, dráždíce bývalého divotvůrce. Nic nedovedlo více rozpáliti jejich vztek, než když pozorovali, že Ježíš zachoval přesto v každém okamžiku klid a důstojnost.

VÝSLECHY PŘED SOUDEM ŘÍMSKÝM. UTRPENÍ.

Ježíše odvádějí k římskému místodržiteli. Konec Jidášův.

Tehdy Jidáš, jenž ho zradil, vida, že Ježíš byl odsouzen, jat lítostí šel a navrátil velebnějším a starším třicet stříbrných a prohlásil: »Zhřešil jsem, zradiv krev nevinnou!« Odpověděli mu: »Co nám do toho! Ty viz!« (Mat. 27, 3-10.)

Lidé ze všech stavů pomáhali zajmouti Ježíše. To byla příčina, že se zpráva o zajetí a o tom, co se pak v noci dalo, šířila všude - od služebníků a děveček putovala k jiným služebníkům a děvečkám a lidem z nižších stavů, od členů velerady do kruhů vznešených měšťanů.

Nyní zachvátila město nálada, jako by se tam lidé nebyli sešli pro slavnost velikonoční, nýbrž proto, že byl Ježíš zajat. Kdo viděl nepokoje v Palestině r. 1929 aspoň zčásti, tomu toto vzrušení zvláštním způsobem oživne: stojí pohromadě skupiny, které se tvoří zdánlivě náhodou, ve skutečnosti je to však shromáždění lidí stejného smýšlení; jakmile se někde ukáže strážník nebo osoba vyšší hodnosti, ihned plaše ustoupí; všichni tajně pozorují sebe navzájem, i v takových ulicích, kde bys myslil, že kráčíš sám pro sebe.

Avšak nejhorlivějším slidičem jest v jistém smyslu Jidáš, zrádce. Po zradě jest mu zcela jinak, než si myslil, že mu po ní bude.

Proč tento průběh věcí Jidáše tak poděsil? Třeba zajisté mysliti na druhou strašnou možnost, že se totiž Jidáši po hříchu opět vrátila hrozným způsobem víra

v Ježíše, ne už víra, která spasí, nýbrž ta, kterou mají také zlí duchové. Neutekl se tedy k Mistru, jenž by mu byl prominul stejně jako Petrovi - milosti, které mu ztěžovaly cestu k satanovi, byly nyní přehradami, které ho oddělovaly od Ježíše.

Utekl se k těm, kteří s ním zhřešili. Jako svědek, který po vynesení rozsudku svědčí ve prospěch odsouzeného, vešel do chrámu. Třicet stříbrných vzal s sebou - nosil je tedy stále při sobě! - a prohlásil: »Zhřešil jsem, neboť jsem zradil krev spravedlivou!«

Přítomní členové velerady jistě byli také u toho, když se s Jidášem začalo vyjednávat. Nyní ovšem nechtějí o něm nic vědět. Jest hrozným zákonem mravního cítění, že člověk zlý musí nenávidět toho, který jest ještě horší jeho, ať chce či nechce. Ani se nepokusili, aby ho potěšili třeba těmito vývody: Ježíš byl odsouzen, protože se rouhal Bohu, kdo ho vydal, učinil dobrý skutek! Odmítli ho příkře: »Co nám do toho! To je tvá věc!«

V Jidáši působil týž zákon, podle kterého zlé na druhém nutno nazývati zlým! Skutky nahrazují slova. Hodil třicet stříbrných na zem, k nohám těchto mužů! Nyní věděl, kdo ho opravdu miloval - ten, kterého byl sám zradil! Jidáš opustil chrám, odešel a oběsil se provazem.

Opět projeví velekněží své pokrytectví, hledíce do-
datečně opravit čín, který již vykonali. Před Jidášem se zdráhali přijmouti zpět tyto »krvavé peníze« - a vzali je potom přece. Když je měli, zase nevěděli, co s nimi. Radili se zvláště o tom, jak jich použít. Sříbrňáky se nesměly uložit do chrámového pokladu, neboť se dostaly do rukou posledního držitele hanebnou

smlouvou. Východisko, pro které se rozhodli, mělo za účel, aby přesvědčili veřejnost o svém zbožném smýšlení. Koupili pole na svahu údolí hinnomského, aby bylo v budoucnu pohřebišťem cizinců; stávalo se totiž napořád, že někteří z poutníků v Jerusalemě onemocněli a umírali.

Když rozřešili otázku takto, bylo jisté, že se lidé o tom dověděli. Že pak pole nazývali »polem krve«, jistě jim nebylo po chuti. Obdobu tohoto obchodu nalézáme na papyru, kde se $\frac{1}{2}$ arury, tedy asi 14 arů prodává za 36 drachem čili stříbrných denárů. Takovéto pruhy orné půdy, lemované skalními obrubami, jsou pro okolí Jerusalema příznačné.

Pontius Pilatus, římský místodržitel v době Kristově.
(Přehled.)

V době Kristově byla na přetřesu, tak jako dnes, otázka palestinská. Každá světová mocnost, která má co činiti na Nilu a na Eufratu, musí dbáti tohoto malého horského území, neboť jest mostem a průchodní zemí mezi starými kulturními středisky Asie. Úřad zemského správce v Palestině byl tenkrát tak obtížný jako dnes úřad anglického vysokého komisaře.

Pilát, jako mnozí Římané, osobně Židům nakloněn nebyl; k tomu ještě přistupovalo, že právě v tu dobu převládal v Římě za ministra Sejana (23-31) protizidovský směr. Pilát zastával od r. 26 do r. 36 po Kr. úřad místodržitelský. Tiberius, tehdejší císař, zavedl obyčej, podle něhož se místodržitelé pokud možná dlouho ponechávali v úřadě. Srovnával je s »mouchami, které, když se byly jednou do syta nassály, přece

jen dají lidem spíše pokoj«. Hned na počátku své vlády dával Pilát Židům cítiti, že věje jiný vítr. Dřívější místodržitelé z ohledu na náboženské city Židů nedovolovali vojskům vcházeti do Jerusalema s parádními polními odznaky, na kterých byl obraz císařův. Když byl Pilát nastoupil vládu, zpozorovali obyvatelé jednoho rána, že za noci vtáhli římští vojáci s císařskými odznaky. V zástupech putovali dolů do Cesareje a obléhali sídlo místodržitelovo. Pět dní je nechal řváti a volati. Šestého dne je povolal do závodní dráhy a poručil tam vojákům, aby se na ně vrhli s tasenými meči. Ale nyní pocítil Pilát sám něco ze zvláštní povahy tohoto národa: mužové odhalovali šíje a prohlásili, že raději zemrou, nežli by strpěli porušení zákona.

Po druhé se strhla bouře v Jerusalemě samotném. Pilát užil peněz chrámových na stavbu vodovodu. Když přijel do Jerusalema, aby se podíval na práce, obklíčil ho dav. Avšak on poručil předtím vojákům, aby se převlečení vmísili mezi zástup; a ti vytasili meče a začali bít do lidí.

Později dal Pilát na tvrzi jerusalemské vyvěsiti posvátné štíty. I smluvila se šlechta jerusalemská se syny Herodovými a obžalovala ho u císaře Tiberia. Ten poručil štíty odstraniti a pověsiti v chrámě Augustově v Cesarei. Je ovšem jisto, že tato příhoda přišla jak Pilátovi tak židovským úřadům na mysl a že u Piláta probudila nejistotu a Židům dodala odvahy.

Podle světového názoru byl Pilát »agnostik«, jak by se dnes řeklo. Jisto mu bylo jen jedno, že se totiž objektivní pravda nikdy nenajde. Mezi nevěrci jsou pak vždycky idealisté špatnými, ale skeptikové dobrými znalci lidí. Rozhovory Ježíše s Pilátem mají vý-

znam nejenom jakožto části procesu, nýbrž také proto, že se tu Ježíš setkává s »moderním nevěrcem«, se skeptikem a agnostikem.

Místodržitel sídlil zpravidla v přímořské Cesarei, odkud bylo možno v nebezpečných časech dostat se po vodě do Říma, a podnebí se podobalo zhruba podnebí jihoitalskému a sicilskému. Na svátky židovské, kdy celý národ proudil do Jerusalema a kdy si uvědomoval svou velikost a sílu, odjížděl místodržitel do Jerusalema. Místodržitelé sídlili tu zpravidla v královských palácích. Chceme-li se držeti ústního podání, které mluví pro tvrzení Antonii, třeba mít zato, že jde o naprostou výjimku.

Již byly proneseny pochybnosti o historické skutečnosti procesu, který nám podávají evangelia; pokládalo se za nemožné, aby dva soudy s tak různým právem, jako jest židovské a římské, trvaly vedle sebe. Egyptské listiny z doby před Kristem však ukazují týž obraz. Vedle cizího řeckého jest domácí národní soud; domácí národní soud se nazývá soud »laokritů«, tedy soud podle práva národního. Jako v Jerusalemě soudní činnost velerady, tak v Egyptě činnost laokritů byla spjata u srovnání s cizozemským soudem mnohem četnějšími náboženskými obřady: předseda soudu nosil na prsou obraz bohyně pravdy; zákoníky krále Bokchovise byly na místě. Jako k veleradě náleželo 72, k tomuto soudu patřilo 30 mužů. Právo bylo rozdílné, podle toho, jednalo-li se před starým či novým soudem. Přenesla-li se věc od jednoho soudu na druhý, změnil se někdy právní stav úplně. Proces Hermiův, který se dochoval v listinách, takovýto případ ukazuje. Totéž se také stalo v procesu Ježíšově. Právní stav se

změnil, když Pilát zahájil výslech otázkou: »Jakou žalobu vznášíte proti tomuto člověku?« Farizeové změnili podle toho také svá obvinění a připisovali vystupování Ježíšovu politický ráz. Ježíš pak byl veleradou odsouzen k smrti pro rouhání, od římského místodržitele však pro vzpouru, jak to ukazuje nápis na kříži.

Zápas mezi farizey a Pilátem se obyčejně předvádí takto: Pilát je nerozhodný; Židé to cítí a stávají se proto stále smělejšími, až si místodržitel neví jiné rady než vydati ho na smrt kříže. Toto si Pilát sice vsutku zvolil, ale nebylo to jediné možné východisko. Pilát mohl totiž proces odsunouti do Říma a tak uniknouti z pasti. Tak se zbavil po něm místodržitel Ventidius Cumanus (48—52) choulostivé pře, při níž šlo rovněž o vzpouru, tím, že dal všechny účastníky naloditi do Říma, aby byli předvedeni císaři. Tohoto východiska byl by Pilát mohl právě tak použiti: uzavřel si je teprve svou hrdou a sebevědomou povahou. Jak už byl založen, ani mu snad nenapadlo, když mu Židé hrozili udáním u císaře, aby jim odpověděl: »Mluvíte o císaři! Dobrá! Odevzdávám proces císaři v Římě!«

První výslech před Pilátem. Ježíš před Herodem.

Od Kaifáše odvedli Ježíše do pretoria; bylo časně zrána. Sami nevešli do pretoria, aby se nestali podle zákona nečistými, ale aby mohli jísti z velikonoční hostiny. Pilát tedy vyšel k nim ven a zeptal se: »Jakou žalobu vznášíte proti tomuto člověku?« Odpověděli: »Kdyby nebyl zločinec, nebyli bychom ti ho vydali!« (Jan 18, 28-38; Mat. 27, 11-14; Mar. 15, 2-5; Luk. 23, 2-12.)

Římští úředníci zahajovali své právní úkony vždy zrána. I objevili se velebnější s Ježíšem časně zrána před pretoriem.

Poněvadž byl poslední den před slavností velikonoční, hemžilo se město poutníky, kteří si po chladné noci časně přivstali; nové karavany přicházely; poutníci si rádi volí poslední místo odpočinku tak, aby dorazili do města ještě dopoledne. Také v občanstvu jerusalemském se probouzela čilost. Vždyť slavnosti poutní byly jim dobou odbytu - týden velikonoční zvlášť, neboť v tuto roční dobu jsou lidé více než jindy odkázáni na nákupy u obchodníků. I otvírali přízemky domů se sklady zboží, začínali ohřívati lůj ze skopců, váleli těsto na pečivo a rozkládali šperky a látky.

I vedli Ježíše svázaného ulicemi; ve městech na Východě míváme při událostech tohoto druhu doslovně pocit, jako by veškery ulice byly navzájem spojeny tajnými chodbami. Za málo okamžiků se nahromadí tolik lidstva, že se se zajatým sotva dostanou kupředu. A již počínají mezi diváky rozepře, ve kterých zaujímají stanovisko pro zajatého nebo proti němu. Není pochyby, že při Ježíšovi rozhodla u většiny diváků o všem ta okolnost, že ho viděli svázaného. Moc zázraků ho tedy opustila! Jinak si to nemohli vyložit. Záleželo už jenom na tom, mají-li se dřívější zázraky vykládati jako mámení ďábelské nebo má-li se mysliti, že Bůh sám proroka opustil. Protože lidé, kteří na Boha mnoho nemyslí, myslívají často na ďábla, není vyloučeno, že se někdejší pomluva farizeů, jako by Ježíš vyháněl ďábla Belzebubem, nyní pokládala za pravdu, která vyšla najevo.

Pretorium mělo jako každý lepší palác vpředu nádvoří a vstupní bránu. S některého místa mohl místodržitel, stojí za mříží nebo za zděným zábradlím, mluvit k zástupu na ulici.

Pilátovi bylo asi předem hlášeno, že přivádějí obžalovaného. Dal si také podle všeho podati zprávu od tisícníka, který byl přítomen, když zajímali Ježíše. O Ježíši, zvláště o jeho vjezdu do města, jistě slyšel. Bylo třeba míti se na pozoru, neboť Jerusalelem byl nyní pln poutníků. Herodes, syn Heroda Velikého, kterého nepřestávalo boleti, že jeho rodu posadili na krk místodržitele, meškal rovněž ve městě, aby před lidem opět hrál Žida věrného Zákona. Už jednou spolupůsobil, když udávali Piláta u císaře.

Členové velerady dali Pilátovi oznámiti, že nemohou vstoupiti do pretoria z náboženských důvodů. Pilát projevil, že jim chce vyhověti, a vyšel. Vždyť nejhorší procesy nebyly pro něho ty, při kterých Židé přiváděli Žida, nýbrž ty, při kterých mu přiváděli třeba známého nebo spřáteleného Římana.

První věty rozhovoru mezi Pilátem a vůdci poselstva neměly asi ten podrážděný tón, který se do nich vkládá. Spíše znamenají nezávaznou úvodní rozmluvu, jak jest na Východě v obyčeji. Tentokráte asi farizeové teprve dbali správných forem, neboť ještě doufali, že bez dlouhých oklik vylákají na Pilátovi potvrzení rozsudku již vynesného.

Po obvyklém pozdravu, o němž se nečiní zmínka, stává se Pilát úředním a táže se:

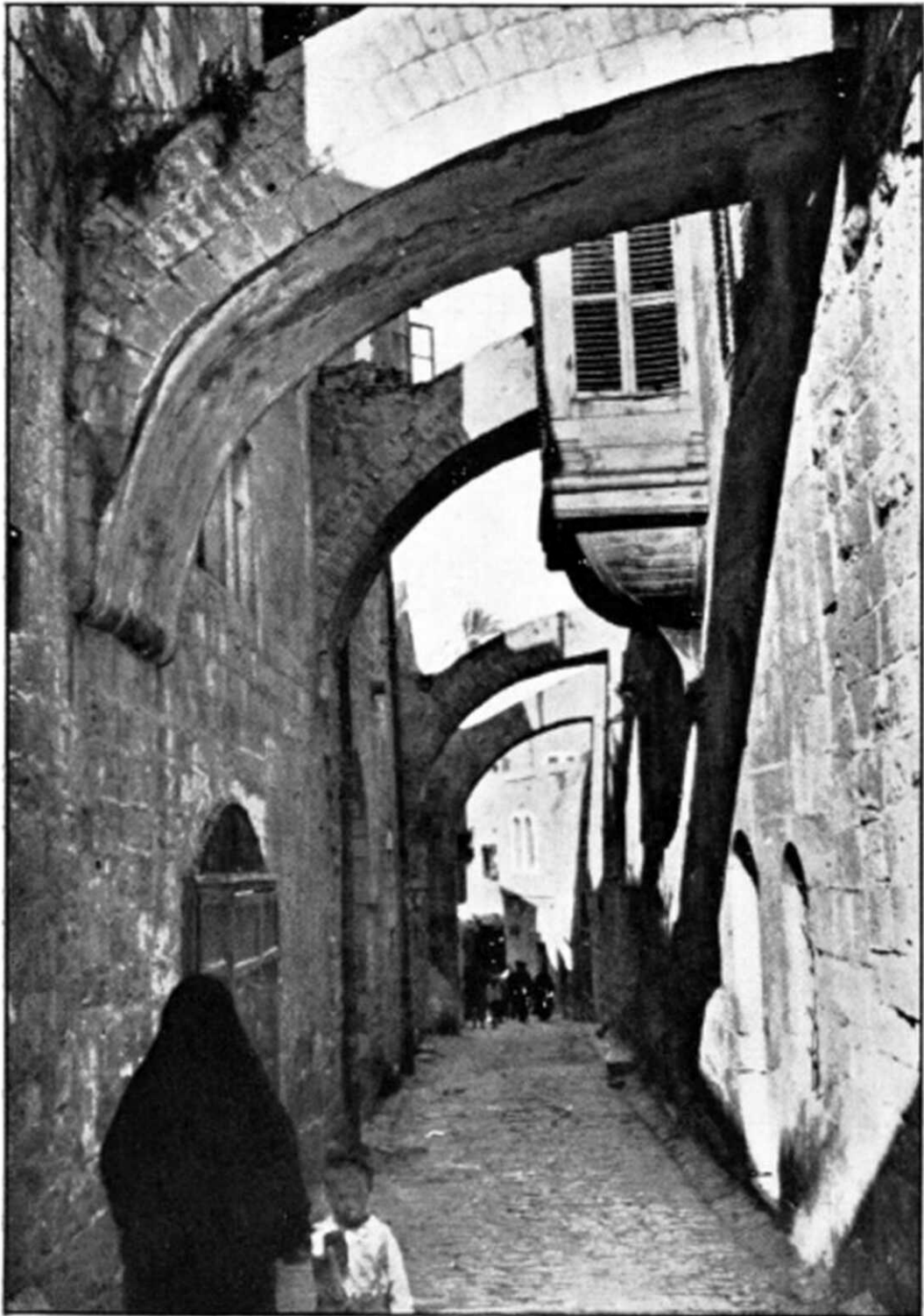
»Jakou žalobu vznášíte proti tomuto člověku?«

Židé jsou zklamáni tím, že znovu zahajuje vyšetřování. Ujišťují: »Kdyby nebyl zločinec, nebyli bychom ti ho přece vydali!« - Přece chápeš, že to nebude maličkost, jestliže my, Židé, vydáme tobě jiného Žida! A to ještě v den před velikonoce!

Pilát tuše nebo věda, že jde o otázky náboženské,

V ulici křížové cesty.

V úzkých ulicích je mnoho stínu. Základ ulice je buď pouhá na tvrdo ušlapaná hlína nebo dlažba z oblych kamenů. Do tohoto těsného prostoru si přimysleme proudění poutníků i shluk lidu, když vedli Ježíše na smrt kříže. Vpředu je žena s hustým závojem.

V ulici křížové cesty.

snazí se pod rouškou jakési úsluhy svaliti proces opět na ně.

»Vezměte ho vy a podle Zákona svého ho suďte!«

Teprve nyní se počíná vlastní útok farizeů. Upozorňují místodržitele, že jde o člověka, který zasluhuje smrti.

»Nám není dovoleno zabít nikoho!«

Prohlašují nyní také, že již skončili výslech zajatého. Jako konečný výsledek výslechu podávají v podstatě to, co Ježíš doznal na otázku: Jsi Mesiáš? Líčí ho však jako člověka s politickými cíli:

»Nalezli jsme, že tento pobuřuje národ: brání císaři dávat daně a prohlašuje se za Mesiáše, za krále!«

Jestliže by herodiáni udali v Římě, že Pilát takovou obžalobu projednával povrchně, mohlo by to mít za následek, že bude sesazen. Proto musel Pilát zahájit výslech sám; odešel od zábradlí a vstoupil do síně.

Pokládá-li se Ježíš za krále židovského, vyplývalo z toho samo sebou, že brojil proti císařským berním a že se snažil získávat stoupence. Otázka jeho království byla tedy otázkou základní.

Pilát dá přivést Ježíše; podívá se nyní na něho blíže s oním napětím, které naplňuje každého soudce, když se má s obžalovaným podrobněji zabývat.

»Ty-li jsi král židovský?«

Chtěl ho tím zaskočiti: - vím všechno! Buď ano, nebo ne! Ježíš jest v jistém smyslu králem, nemůže tedy na otázku odpovědět prostě záporně. Dává Pilátovi jinou otázku, již má být objasněn smysl slova Mesiáš-král.

»Sám-li od sebe to pravíš či jiní mluvili s tebou o mně?«

Pilát v tom slyší překrucování své otázky. Na celém světě není soudce, který by v takovém případě nemyslel, že se obžalovaný chce vyhnouti doznání.

»Jsem já snad Žid? Národ tvůj a velekněží vydali mi tebe! - co jsi učinil?«

Pilát zpřísněl. Pamatuj, že nevedeme rozmluvu o obžalobě, nýbrž že jde o obžalobu samotnou. A ta pochází od tvých soukmenovců! Já přece netoužím po tom, abych se dal poučiti o všech vašich sporných otázkách. Tys jistě učinil něco zvláštního! Nebývá jinak zvykem, aby Židé přiváděli ke mně jiné Židy!

Ježíš pokračuje:

»Království mé není z tohoto světa. Kdyby království mé bylo z tohoto světa, služebníci moji (jakožto bojovníci) by bojovali, abych nebyl vydán Židům. Ale království mé není odtud!«

Ježíš prohlašuje, že není králem ve smyslu světa, nýbrž ve smyslu duchovním.

Ježíš má před sebou agnostika. U takového jest nejvyšší moudrostí toto: Není žádné pravdy, která by byla něco více než věc lidského vkusu, než věc, kterou je možno podle libosti přijmout nebo zavrhnout! Proto Ježíš vychází z toho, co také Pilát musí uznati: Nemám vojáků, nejsem tedy světským králem!

Tato slova obžalovaného působila uklidňujícím dojmem, zejména tehdy, jestliže Pilát přijal hlášení od tisícníka, který byl přítomen, když Ježíše zajímali. Pak věděl Pilát z druhého pramene, že zajatý mluví skutečně pravdu; vždyť Ježíš poručil svým přívržencům, aby schovali meč do pochvy.

Avšak podivuhodný ten člověk se prohlašoval znovu za krále. Cožpak Ježíš opravdu neví, že u římských

úřadů nutně vzbuzuje nedůvěru, osobuje-li si někdo takové tituly? Proč neužije jiných, méně dvouznačných výrazů? Jaký smysl má přikládati si i nadále honosný titul »krále židovského«, když ho Židé sami vyobcovali ze svého společenství!

Jestliže se zajatý uvolí, aby se vzdal nebezpečně znějícího titulu »krále židovského«, věc je vyřízena. Co si jen pod tímto titulem představuje?

Pilát, zamyšlen, řekne: »Král jsi tedy přece?«

Ježíš pak odvěti určitěji:

»Tak jest, jak pravíš: já jsem král! Já jsem se k tomu narodil a proto jsem přišel na svět, abych vydal svědectví pravdě. Kdo jest z pravdy, slyší hlas můj!«

Na »onen svět«, z něhož by někdo mohl přijíti za určitým účelem na zem, aby totiž sbíral stoupence pro »ono království«, Pilát mnoho nedá. Ale přece již chápe, že Ježíš tvrdí, že dovede lidstvo poučiti o skutečné pravdě. Jediná životní zásada, o které se však Pilát sám přesvědčil, že jí lze použít, zní, že není vůbec žádné pravé, všeobecně platné pravdy! On ví, co ví. Stručně podotkne:

»Co jest „pravda“?«

Výslech se protahoval. Velekněží a starší se snažili z ulice vykonávat vliv na jeho průběh. Volali hned jednotlivě, hned ve skupinách na soudce.

Pilát přestal, aby zhlédl dojem, jakým tyto výkřiky působily na Ježíše. Ježíš však zůstal úplně klidný. To byla nová neslýchaná věc. Právě ustavičné mluvení v nepravou dobu proměňovalo jindy usedlému Římanu úřední jednání ve východních provinciích v hotová muka. Zločinci, jsouce dopadeni při samém činu, dokazovali často všemi možnými způsoby svou nevinu.

Ježíš pak byl opravdu nevinen a mlčel! Ku podivu!
»Neříkáš na to nic? - Uvaž, jak těžké obžaloby
vznášejí proti tobě!«

Pilát čeká znovu. Ne, takového člověka před svou
soudnou stolicí ještě nikdy neměl.

Pak vyjde k zábradlí a prohlásí: »Nenalézám na
tomto člověku nic, co by bylo hodno trestu!«

A teď se strhla bouře. Cože? Jeho osvobodí? On
pobuřuje lid, po celém Judsku chodí a učí, v Galilei
začal a nyní přišel také sem!

Pilát naslouchal. Jsa přese všecko znalцем lidí, na-
bývá přesvědčení, že při tomto procesu vlastní příčiny
nejsou zjevný. Židé pronásledují tohoto svého sou-
kmenovce příšerným způsobem; každému, kdo ho
chrání, hrozí stejnou nenávistí. Nemluvili snad o Ga-
lilei? Nechával Herodes, který je přece tak žárlivý na
svou vládní moc, tohoto svého poddaného volně žíti?
Tohle bude východisko! Přenechá rozhodnutí Hero-
dovi! Místodržitelé mívali totiž v obyčeji, jestliže se to
dalo snadno provésti, posílali obžalované do jejich
domovin.

Herodes byl světák, pletichář, »liška« - jak ho nazval
sám Ježíš. Podle svého náboženského založení patřil
k lidem, na jejichž soukromý život nemá »věčnost« na-
prsto žádného vlivu, kteří však při tom mají velký
smysl pro všelijaký »okultismus«.

Zaradoval se velmi, když mu Pilát nabídl rozsudek
nad Ježíšem. Tuto poctu, kterou mu činil místodržitel,
nesměl podceňovati. Kromě toho by znamenalo pro
něho nečekanou změnu, kdyby mohl býti divákem něja-
kého zázraku Ježíšova. Vždyť Ježíš byl jeho poddaný!

Předvedli Ježíše. Jak vysvítá z vypravování, chtěl se

Herodes o radost sdíletí také s dvorem. Dal se s Ježíšem do hovoru - ale pak litoval, že zahájil výslech tak slavnostně: - Ježíš nepromluvil ani slabiky. U velekněží pak stále mohutnělo přesvědčení, že jejich hodina udeřila. Bez přestání vznášeli obžaloby.

Ale Herodes byl opravdu »liška«. Ani ho nenapadlo případ rozhodnouti. Úsluha vyvážila úsluhu. Před nedávnem dal Pilát pobíti v chrámě zástup Galilejců - nečekanou pozornost v den před velikonoce bylo možno pokládati za diplomatickou omluvu. Když mu Pilát přenechal rozsudek nad tímto Galilejcem, chtěl za to místodržiteli dáti na srozuměnou, že se do této věci míchati nebude.

Ale způsob, jakým to učinil, vnukla mu jeho osobní touha pomstíti se na Ježíši. Dal ho na znamení potupy obléci bílým pláštěm a odvésti.

Evangelista vypráví stručně: »V ten den se Pilát a Herodes spřátelili; předtím totiž žili v nepřátelství.«

Ježíš a Barabáš.

Pilát pak povolav velekněze i starší a lid, prohlásil: »Přivedli jste mi toho člověka, jako by byl buřič. Hleďte, když jsem ho vyšetřoval za vaší přítomnosti, nemohl jsem nalézt, že by jediná obžaloba, kterou proti tomuto člověku vedete, byla pravdivá! Ani Herodes nic takového nenašel, vždyť ho poslal k nám zpět! Vidíte tedy, že se nedopustil ničeho, co by bylo hodno smrti. Porestám ho tedy a propustím!« (Luk. 23, 13-23; Mat. 27, 15-23; Mar. 15, 6-14.)

Ježíš se navrátil od Heroda k Pilátovi. Patrně se věc nepohnula s místa, ale postavení místodržitelovo se přece změnilo. Ať již Ježíše odsoudí či propustí, svému

soupeři na římském dvoře, ctižádostivému a prohná-
nému Herodovi zavřel ústa. Avšak Pilát se nedovedl
vzchopiti k tomu, aby se starořímskou stručností pro-
hlásil: Obžalovaný je volný; kdo se nepodrobí rozsud-
ku, bude mít co činit s vojáky! Pokusil se dosíci osvo-
bození Ježíše diplomatickou cestou.

Místodržitel povolal k sobě velekněze a starší i lid -
podobalo se to důvěrné rozmluvě s nimi. Nádherně
a věrně podle skutečnosti se nám tu podává, jak takový
člověk mluví k lidu, cítí-li při každé větě vnitřní odpor
posluchačů a nechce-li přesto upustiti od svého zá-
měru.

»Přivedli jste mi tohoto člověka jakožto buřiče lidu.
Hleďte, když jsem ho vyšetřoval za vaší přítomnosti,
nemohl jsem nalézt, že by jediná obžaloba, kterou
proti tomuto člověku vedete, byla pravdivá. Ani He-
rodes nic takového nenalezl, vždyť ho poslal zpět
k nám. Vidíte tedy, že se ničeho nedopustil, co by bylo
hodno smrti. Potrestám ho tedy a propustím!«

Tak »uklidňují« táboremí řečníci podnes: Vy jste,
já jsem, hleďte, hleďte!

I přihodilo se něco zvláštního. Toto mimořádné
soudní jednání padlo do téže doby jako obyčej, který
se každý rok opakoval: o velikonocích se totiž udělo-
vala jednomu zločinci milost. Nebyl to pouze židovský
zvyk: všude si určují lidé slavné chvíle, kdy má svět
jakoby začít znovu a kdy se na staré má zapomenouti.
Výrazem této nálady je mezi jinými také propouštění
vězňů. V listinách papyrových je zpráva o podobné
obřadnosti: egyptský místodržitel Septimius Vegetus
dává roku 85. po Kr. milost jakémusi Phibiovi, který
měl býti po právu bičován, a prohlašuje: »Chci tě da-

rovati lidu a jednati s tebou lidštěji, než by sis zaslouhoval!«

Zdá se, že určité skupiny lidí se objevily zvlášt před pretoriem, aby vyprosily propuštění jednoho vězně. Snad dali právě tito popud, aby byl navržen Barabáš. Barabáš se za vzpoury, od které ještě neuplynula dlouhá doba, dopustil vraždy. Vězeň byl »slavný«; bývají vždycky vězňové, kteří nejsou ani lepší ani horší mnohých druhých, ale zevnějšími okolnostmi se stávají »slavnými«. Snad kladli Ježíšovi opravdu za vinu vzpuru, jako by se snad byl pozdvihl proti Římu. Z toho napadla Pilátovi jistá »rovnocennost« případu Ježíšova i Barabášova. Pilát kromě toho věděl, že Ježíše vydali velekněží ze záští; proto doufal ještě v lid, kterého ctižádost a závist nezatvrdily.

»Kterého z obou chcete, abych vám propustil? Barabáše či Ježíše, který slove Mesiáš?«

Podle všeho náleželo propouštění k úkonům soudních obřadností. To souhlasí naprosto s tím, co bylo vyzkoumáno o propouštění obyčejných otroků - také to se konalo za zevnějších obřadů. Proto Pilát, aby provedl úkon amnestie, usedl na soudcovskou stolicí. Pro všechny rozsudky soudní se totiž vyžadovalo, měly-li býti platné, aby byly vyneseny »na soudné stolicí« - podobně jako v našem starém právu.

Zatím co Pilát seděl na soudné stolicí, přerušila nová, nenadálá příhoda průběh jednání. Žena Pilátova, která se podle podání jmenovala Procula, poslala posla. Bylo to něco neobvyklého. Ještě podivnější byl podnět. Vzkazovala mu: »Neměj nic s tímto spravedlivým! Dnes v noci trpěla jsem ve snu mnoho pro něho.«

Když se Pilát ubíral k výslechu, žena snad ani ještě

nevěděla, kdo se objeví před soudnou stolicí jejího chotě. Zatím se však proces stal předmětem hovoru po celém městě. Noční sny se tedy týkaly soudního jednání, které se právě konalo. Kdyby se byla objevila žena osobně, byla by tím věci jen uškodila; proto odslala posla.

Přerušení přišlo nepřátelům Ježíšovým jako na zavolanou - zatím zpracovávali dav, předříkávali mu, čeho mají jako praví Izraelité žádati. Když Pilát znovu zahájil jednání, opakoval otázku, o které se naposled jednalo, jak to bylo při soudním výslechu předepsáno:

»Kterého z obou chcete, abych vám vydal?«

»Barabáše!«

Což opravdu svého »krále« opustili? Pilát neměl o záru jejich nenávisti tušení. Proto mluví nevhodně jak jen možno; táže se: »Co tedy mám dělati s Ježíšem, tak řečeným Mesiášem?«

Tím je ještě více rozzuřil. Ze slova Mesiáš vycítili posměšek na národ židovský! Všichni křičí v divém zmatku: »Na kříž s ním!« Předříkávají Pilátovi rozsudek, opakují jej, ojediněle i ve sboru.

Ještě jednou se pokusí: »Co zlého učinil?« Přece nemohu nevinného dát přibíti na kříž!

»Na kříž s ním!«

Rozvzteklili se na nejvyšší míru. Pilát zná horkokrevné Východany. Nyní před velikonocemi jsou pohromadě po tisících, ze všech ulic a koutů, které vedou na prostranství před pretoriem, se hrnou lidé; na střeších pod modrým nebem stojí husté řady diváků.

Ježíš bičován a trním korunován.

Pilát vzal Ježíše a dal ho zbičovati. Vojáci, kteří Ježíše převzali, odvedli ho do pretoria a svolali k němu celou kohortu. Svlékli ho ze šatů a přioděli ho červeným pláštěm. Potom upletli korunu z trní a posadili mu ji na hlavu, do pravice mu dali třtinu, klekali před ním a posmívali se mu: »Zdráv buď, králi židovský!« Plivali na něho, vzali mu třtinu a bili jí do jeho hlavy. (Jan 19, 1-3; Mat. 27, 27-30; Mar. 15, 16-19.)

Častěji se stávalo, že místo trestu smrti se ukládalo obžalovanému pouze bičování, které jindy bývalo úvodním trestem k popravě; pak ovšem byl zneuctěn na celý život; bylo to něco podobného, jako když dnes k smrti odsouzený dostane cestou milosti doživotní žalář.

A tak byl Ježíš vydán vojákům, aby ho bičovali. Ti pociťovali právě tak jako místodržitel náboženské zvláštnosti Židů a odpovídali na ně pudovou nenávistí prostých a surových lidí. Měli radost, že jim byl vydán Žid, který podle znění obžaloby štvál proti Římu. Nebyla to jen poslušnost, když Ježíše bičovali.

Důtky se skládaly z kožených řemínků a ze svazků tenkých řetízků, na jejichž konci byly připevněny kovové kuličky nebo háčky. Někdy se též užívalo provazů s vetknutými třískami z kůstek. Při prvních úderech sbírala se krev pod kůží do oteklin, které však brzo popraskaly: tím se strhovalo živé maso.

Evangelisté neprodlévají dlouho u tohoto výjevu, neboť čtenáři oné doby věděli, co tento trest znamenal. O místodržiteli Albinovi (62-24) podává Flavius Josephus zprávu, že dal jakéhosi člověka tak dlouho bičovati, až »mu byly odkryty kosti«. Nezřídka se stávalo, že odsouzenec při bičování umírali.

Když pak vojáci odložili mučicí nástroje, pocítili touhu Ježíše dále trápiti. Oním pudem, který u surových lidí bez domova bývá vyvinut mnohem silněji než u jiných, vycítili, že tento trestanec jejich úderům vnitřně nepodlehl. Kolik nářku bývalo jindy, když se chystali někoho bičovati! A jak křičívali přivázaní, ještě nežli se do nich bilo, aby vzbudili soustrast, a jak potom sténali, protože už nemohli jinak! Tento muž měl do sebe opravdu něco královského. Cítili se tajemnou silou Ježíšovou znepokojeni. Proti této vytrvalosti Ježíšově zuřili dále, aby poslední královský rys na Ježíši udusili posměchem a potupami.

Posadili ho na sloupový podstavec, snad na tentýž, u kterého ho bičovali. Potom ho přiorděli starým, vyrudlým pláštěm. Jeden nápad pak vyvolal druhý. Běda, když surovci začnou v dohodě řádit! I upletli korunu z trní nebo bodláčí, které asi leželo nablízku jako palivo. Snad našli mezi tím také rákosové třtiny. Posadili mu trnovou korunu na hlavu, do pravice mu dali třtinu, klekali před ním a posmívali se mu: »Zdráv buď, králi židovský!« Řeckého »Chairé!« - »Buď zdráv!« se později u Židů užívalo jako cizího slova. Vojáci vyslovovali pozdrav asi už tehdy řecky.

Plivali na Ježíše, vytrhli mu třtinu, jeho žezlo, z ruky a bili ho do hlavy. Bylo to utrpení pro Ježíše, ale ještě větší to byl pro něho posměch: byl králem, kterého mohli bít vlastním žezlem. Zde líčení opět projevuje onen rys bezděčně odpovídající skutečnosti: protože se jejich ruce již nechtěly dotknouti nejsvětější tváře, týrali ho rákosem.

Poslední pokus Pilátův.

I vyšel Pilát opět ven před pretorium a prohlásil: »Hle, vedu vám ho ven, abyste viděli, že na něm žádné viny nenalézám!« Pak vyšel Ježíš ven, nesa na hlavě korunu trnovou a přioděn pláštěm rudým. I řekl jim Pilát: »Ejhle, člověk!« Jak ho uzřeli velekněží a jejich sluhové, křičeli: »Na kříž s ním! Na kříž s ním!« (Jan 19, 4-16; Mat. 27, 24-25; Mar. 15, 15; Luk. 23, 24-25.)

Vycházejí z diplomatických úvah, doufal Pilát, že Židy uspokojil. Dal na základě jejich žalob Ježíše zbičovati a tím doznal, že jejich názor na věc tak zcela nezavrhuje. Vždyť mohou býti spokojeni, když neškodný ten člověk byl pro několik neopatrností bičován!

Dá Ježíše přivést, takového, jaký nyní jest, jakožto posměšnou figuru krále. Ať vidí sami! »Hle, vedu vám ho ven, abyste viděli, že žádné viny na něm nenalézám!«

Pilát vyjde na místo, kde jsou velekněží - nastane ticho: »Ejhle člověk!«

Zatím přivedou Ježíše. Sotva ho však spatří velekněží a jejich sluhové, propuknou nanovo ve volání: »Na kříž s ním! Na kříž s ním!«

V tomto okamžiku se jinak vážný Říman již nedovede ovládnouti. Proti vůli mu uklouzne z úst: »Vezměte si ho tedy vy a ukřižujte! Já na něm žádné viny nenalézám!«

»My máme Zákon a podle toho Zákona musí umřít, neboť se prohlásil za Syna Božího.«

Nemohu jinak! - prohlásil jim Pilát. My také nemůžeme, zazní mu v odpověď: musíš ho dát popravit, jsi soudce! A na smrt musí! Nyní teprve se vytasí velekněží s pravou žalobou: - nejde o politického zločince, nýbrž o rouhače! A tu nikdy nemůžeme ustoupiti!

Ve shromážděních, jejichž členové jsou úplně ovládnáni nějakou vášní, vycítuje každý účastník tajemným způsobem více, nežli vidí a slyší. Tak se vede i Pilátovi. Ví v nitru, že teprve nyní vyšla najevo příčina, pro kterou vzplanula nenávist Židů proti Ježíši.

Syn Boží! Je tomu sice už dávno - ale přece v tom okamžiku napadnou Pilátovi všechny ty pohanské zkazky o bozích, kteří nepoznání putují po zemi; o tom mu kdysi vypravoval domácí učitel v Itálii právě tak jako jiným žákům. A vždycky se končily tyto povídky tím, že lidé špatně zacházeli s bohy nebeskými a že pak za to byli potrestáni! Nyní se mu dostal ten svět, jehož bytí stále popíral, najednou do strašlivé blízkosti. Jímá ho hrůza z nadpřirozena, jaká nutně přepadává každého nevěrce, dokud se neoddá víře.

Pilát se zamyslí nad obžalovaným, který byl uvnitř: - Nejenom nenávist Židů, též klid a majestát tohoto obžalovaného mají do sebe něco nadlidského! Celý duševní svět Pilátův se zakolísal. Již dal Ježíše dovésti zpět. Musí se ho zeptati. Podívá se na něho, nejistě, bázlivě, a táže se zaražen, slova mu vážnou, tak jako se mluvívá v takových chvílích:

»Odkud jsi ty?«

Ježíš mu pověděl již dříve, že přišel z jiného světa, aby vydal svědectví pravdě, a napomenul ho, aby si svědectví toto poslechl. Pilát poučení hrdě odmítl. Tentokráte opět Ježíš odmítá výpověď.

Pilát se cítí uražen - bázeň se rozprchne: - byl v něm toliko pudový stesk po božském, které cítil tak zblízka, ale nebylo v něm pokorné ochoty je přijmouti.

»Se mnou tedy nechceš mluvit? Nevíš, že mám moc tebe ukřižovati a moc tebe propustiti?« Zní to pevně a

určitě, v tvrdé a rytmické větné skladbě římského práva.

Pilát zdůrazňuje svou moc. Ježíš ji uznává, ale varuje, aby jí nezneužil.

»Neměl bys žádné moci nade mnou, kdyby ti nebyla dána shůry« - v těch slovech tkví odpověď na otázku, odkud jest Ježíš. - »Proto také ten, který mě tobě vydal, má větší hřích!« - Ty jsi náhodou zapleten do toho procesu, protože jsi místodržitel; druzí vyvolali tento proces ze zášti ke mně!

Tato tajemná odpověď, pronesená s nepochopitelným klidem, posílí Piláta v rozhodnutí, že popravu nepřipustí. Židé to na něm vidí hned, když k nim přichází. Ještě jednou se pokusí opřít se jejich vzteku. Jan pouze vypráví, jak tato poslední zkouška sil dopadla. Židé zanechají obžaloby pro rouhání a hrozí přímo udáním u císaře.

»Osvobodíš-li tohoto, již nejsi přítel císařův! Každý, kdo se činí králem, protíví se císaři!«

Tato rána zasáhla. Dobré vztahy ke dvoru rozhodovaly za Tiberia o osudu každého místodržitele. Aby se nově vyniklým rodinám dostalo nějakého lesku vedle starých rodů senátorských, byly vynalezeny nové tituly. Takovým titulem bylo »amicus Caesaris« - »přítel císařův«, asi tolik jako »skutečný tajný dvorní rada« nebo »císařský komoří«.

Nesmí již tedy Pilát o ničem dále uvažovati. Jak se po takovémhle udání ospravedlní? Snad bude opakovati to, co obžalovaný říkal o svém království a na co se ho potom tázal? Může-li vůbec kdy prozraditi v Římě tajemné pocity, které choval při tomto procesu?

S těmito myšlenkami vystoupí na soudný stolec na dlážděném prostranství.

Po těchto slovech počíná Jan psáti jiné věci, než se mu vynořují v jeho vzpomínkách - »bylo to v den před velikonoce, v době okolo hodiny šesté« - tedy dopoledne. Tak psal, zatím však viděl před sebou tento výjev: - Pod skvělým se modrým nebem mezi křiklavě ozářenými zdmi na širokém prostranství se kupí vášnivě vzrušený dav lidu. Spousta jejich hlav se pohybuje jako vlny a výkřiky zaléhají až naproti, kde jest náměstí pretoria. Někteří muži vyskakují druhým na ramena a předřikávají ostatním; kolem dokola hledí lidé na ně poslouchajíce a obracejí se pak s křikem na vladaře.

Pilát se usadí na soudné stoličce, která stojí uprostřed tribuny. Všim opovrhne v tomto okamžiku: - sebou samým, neboť zbaběle povoluje, i tímto národem, který něco zrazuje, jak dobře cítí, třebaže neví nebo nechce věděti co. S jeho rtů zazní hořce:

»Ejhle, král váš!«

»Pryč s ním!«

»Pryč s ním!«

»Na kříž!« volají stále divočeji.

Pokyne jim, nastane ticho: »Krále vašeho mám ukřižovati?«

Což pořád ještě nechápe, že tohoto člověka nesmí nazývati jejich králem?

»Máme jen jednoho krále, císaře!«

Pilát se dívá na zuřící davy: v těchto lidech se probudil odpor, který nemá naprosto nic společného s tím, co říkají. Tohoto člověka, který jest synem jejich národa, nenávidí více než pohana! Pilátovi je ta věc něčím záhadným. Tuší nějak, že tu jest zatažen do zápasu, který podrobuje lidi do služeb mimolidských mocí.

A tak hrdý Říman, který nedávno ještě povýšeně prohlásil, že není pravdy v pravém slova smyslu, a tím odmítal každou víru v Boha a v bohy, jest dohnán k úkolu, který podle jeho světového názoru nemá smyslu.

Dá zavolati otroka - ten mu nastaví umyvadlo a lije mu přes prsty vodu. Židé znají tento obřad. I nastane na náměstí ticho. Dav se cítí v tomto okamžiku vítězem a rád Pilátovi vše pokud možná usnadní. Je slyšeti slova: »Nejsem vinen krví tohoto člověka! Vy to zodpovíte!«

Jeden z davu vyrazí pronikavý výkřik; sta a sta jiných jej opakuje s neuvěřitelnými posunky a výrazy tváře. Výkřik se podobá plameni, který vše zapálí.

Volají na Piláta:

»Krev jeho na nás a na naše děti!«

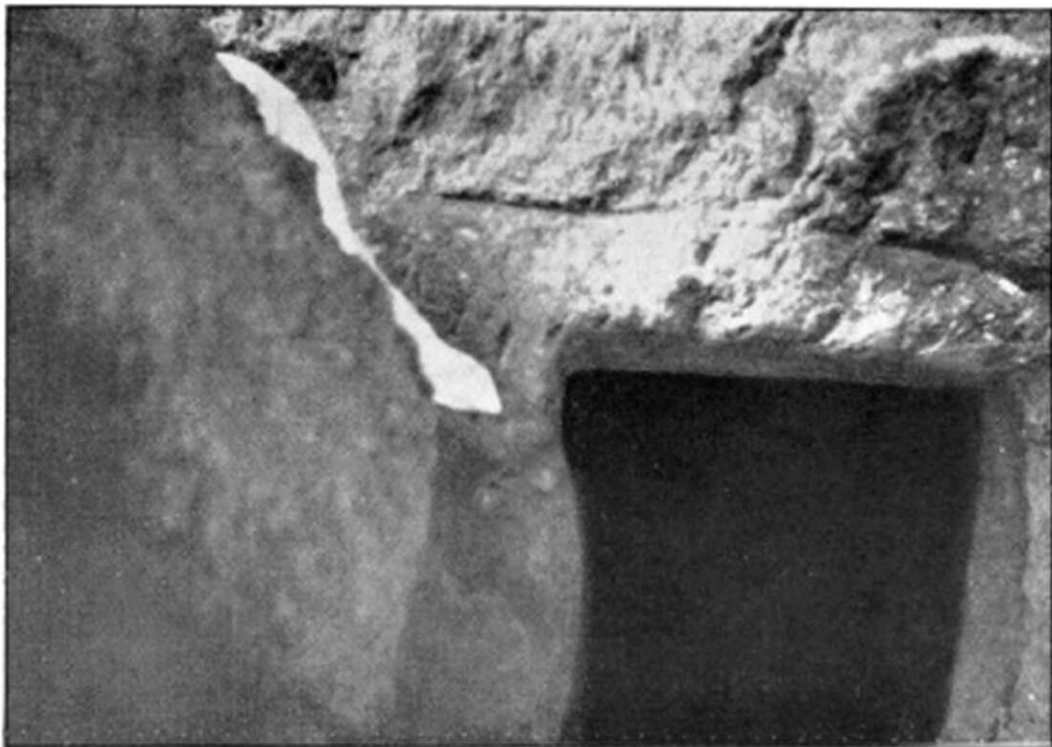
Tresty smrti na kříži. (Přehled.)

Když byl Ježíš odsouzen, vrátili mu šaty. Náleželo k výkonu poprav, aby byl veden na popraviště ve vlastním oděvu.

Smrt na kříži byla smrt nejbolestnější a prováděla se způsobem nejpotupnějším. Třebaže se neporušoval žádný z hlavních ústrojů tělesných, umírali odsouzení při plných silách pouhými bolestmi. Bez obrany byli vydáni zevlujícím divákům a při tom nemohli pro přemíru muk zůstat nepohnuti, ačkoliv jim každý sebe nepatrnější pohyb působil nové bolesti. Poněvadž bývali většinou napřed bičováni, trápila je kromě toho následkem předchozí ztráty krve příšerná žízeň. K tomu ještě přistupují obyčejné metly Východu, vystupňované k nejhorším mukám. Hotové roje moskytů a much

Hroby z dávné doby.

Pohled z předsíně hrobové na vchod do vlastní hrobní kobky, k níž se sestupuje po schodech. Stojíme přímo před vchodem. Vidíme »uzavírací kámen«, jak ční dovnitř ze své vyhloubeniny na skalní stěně. Mezi skálu a kámen je vsunuta rouška. Přejdeme-li ze slunečního světla do stínu předsíně, připadá nám tma taková, že se zdá, jako by obyčejné fotografování ani nebylo možné. Aby se přece dosáhlo zřetelnější hranice mezi kamenem a skalou, bylo použito roušky. Ale bylo to zcela zbytečné. Zřetelně vidíme rýhu vyrytou opětovným odvalováním a přivalováním kamene. Zde před vchodem se můžeme zastavit a dívat se zkoumavě do nitra hrobu, jako Jan za jitra velikonočního.

Hroby z dávné doby.

se shromažďují kolem rozdrásaného těla; divocí psi přerušovali obvyklé toulky a dávali si navzájem znamení štěkotem; supové dlící ustavičně nablízku lidských sídel se slétali v hejna. Výkřiky odsouzenců byly hned výkřiky bolesti nad útrapami, hned kletby a nadávky divákům, hned divoké volání po smrti, která pro ně znamenala osvobození. Všechno to bylo prvním čtenářům evangelia známo z vlastního názoru.

Smrt na kříži byl způsob popravky, kterého se vyjma u Židů používalo ve všech sousedních zemích - v trestním právu židovském tomu odpovídalo kamenování. Ukřižování Ježíše se tedy dělo podle římského trestního řádu. Odsouzenec si musel odnésti kříž sám na popraviště. Za popraviště se vždycky volilo místo nablízku městských bran, aby si z toho lidé, kteří půjdou mimo, vzali výstražný příklad. Tento trest znamenal takovou potupu, že se ho užívalo jen proti otrokům a těžkým zločincům z provincií. Teprve v divokých dobách rozpadu říše se na tuto smrt vydávali i občané římsí.

Trest smrti na kříži sám mohl býti proveden různým způsobem. Obrazy nám většinou představují, jak Ježíše kladou na kříž již hotový, který leží na zemi, a tam ho přibíjejí. Avšak odsouzenci se často přibíjeli na kříž vztyčený. Zvláštní význam pro způsob, jakým se Ježíš vyjadřuje o své smrti na kříži, má postup, který jest uprostřed mezi oběma, které jsme uvedli. Odsouzeného přibili na zemi za ruce na příčný trám, potom ho na něm vytáhli a pak připevnili trám na kmen. Bolesti bývaly tak pro ukřižovaného pokud možná ještě větší, ale tento postup usnadňoval popravcům práci; celé tělo, které by se bylo jinak na rovné zemi křečovitě zkroutilo, viselo tak vlastní tíhou s kmene.

U dvou posledních způsobů ukřižování nabývá výraz »vytáhnouti do výše«, jak se místo slova »ukřižovati« říkalo, zcela hmatatelný, děsivě-životný význam! Je to rys lidem vlastní, že pro věci, které vlastně znamenají hanbu celého lidského pokolení, vynalézají způsoby vyjadřovací, které zahalují. Takovéto mluvy použil i Ježíš, hovoře o »povýšení« Syna člověka.

Obyčeje Řeků, kteří měli zjevnou zálibu ve všelikých spolcích, se také u Židů hojně napodobovaly. Byly »městské spolky«, které odpovídají asi tak našim spolkům dobročinným a které si určily za povinnost konati skutky lásky. K povinnostem lásky se počítaly: účast na návštěvách při zásnubách, svatbách, na návštěvách smutečních a při obřizce. Spolek se pak ujímal zastoupení svých členů; vysílal potřebné účastníky a tito se postarali o dary stavu přiměřené. Prokazovati služby z lásky lidem vedeným na popraviště hodilo by se zcela dobře do oboru působnosti takového spolku. Je možné, že plačící ženy, které se výslovně označují jakožto občanky Jerusalema, náležely do takového městského spolku, zvaného »chaburat ir«. Pak byly v pravém slova smyslu zástupkyněmi žen jerusalemských a slova Ježíšova se týkala veškerých žen hlavního města.

Cesta křížová.

Potom vyvedli Ježíše z města, aby ho ukřižovali. Ve chvíli, kdy opouštěli město, potkali muže z Kyreny jménem Šimona, otce Alexandrova a Rufova. Toho přinutili nésti za Ježíšem kříž. Šlo za ním také velké množství lidu, mezi nimi i ženy, které projevovaly zármutek a kvílely nad Ježíšem. (Mar. 15, 20-21; Mat. 27, 31-32; Luk. 23, 26-32; Jan 19, 16-17.)

Ukřižování se provádělo hned po rozsudku. Přinesli kříž a Ježíš jej musil vzít na ramena. Přijal jej důstojně a s klidem, takže vojáci znovu cítili, že tento Ježíš Nazaretský vlivem jakési tajemné vnitřní síly zůstal ještě nezdolán. Jaké to bývaly jindy výjevy, když odsouzcenci spatřovali kříž!

Ale nebylo jim vůbec ani třeba rozpomínati se na dřívější popravu; s Ježíšem byli ukřižováni ještě dva zločinci. Zda by je byli ukřižovali v ten den i tehdy, kdyby Ježíš nebyl býval odsouzen, není jisto. Mnozí se domnívají, že je schválně vyvedli, aby Ježíši byla dána pečeť zločince. Ale pokořovalo to Ježíše právě tak, jestliže se ani nemyslí na nic zvláštního a jestliže se vycházelo prostě z praktických hledisk a »všechny popravu se vykonaly pohromadě«.

I postupoval průvod od pretoria ulicemi města až ke bráně. Všechno to se dělo ve starém Jerusalemě, který se zajisté podobal středověkému městu u nás, nikoli však městu modernímu.

V touž dobu přicházely poslední zástupy poutníků; všechny ulice již byly nabity lidmi. A k tomu se ještě naskytlo takové divadlo: Ježíš Nazaretský je zajat a odsouzen a nyní bude ukřižován! - Odsoudil ho tedy i místodržitel, nejenom farizeové! K davu, který kráčí

spolu již od místa rozsudku - při takových událostech nikdy nechybějí lidé, kteří chtějí býti diváky - druží se nové zástupy, které přibíhají z postranních ulic.

Jakéhosi pojmu o tomto výjevu nabudeme, pozorujeme-li v Jerusalemě pouliční život, když se děje něco zvláštního. Za takových okolností ovšem lidé nejsou klidnými diváky, nýbrž vše spolu prožívají. Na to, aby se »udržel pořádek« v lídnyými pokyny, není ani pomyslení. Jenom karabáčem se tu něco svede. Uličníci proklouznou mezi dospělými, ani nevíme jak; dospělí vrážejí do sebe, činíce ustavičné poznámky. Na všech schodech vedoucích ke dveřím stojí hustě namačkání, tlačí dolů ty, kteří chtějí nahoru, anebo ti je zase strhují za šaty dolů. Z okének domů vystrkují hlavy, naklábnejší se přes zábradlí na střeách a dívají se do ulice jako do divoce se zmítajícího proudu bystřiny.

Postupovati kupředu na povel je tu nemožno. Nutno tedy souditi, že Ježíši trvala krátká cesta na Kalvarii nepoměrně dlouho.

Tím přirozeněji zapadnou do toho události, o kterých nám vypráví evangelium. Vojáci poznali, že Ježíš, byv zbičován a trním korunován, zeslábl na smrt a nebyl s to nésti těžký kříž na popraviště. Že se několikrát pod tíhou zhroutil, nesmí nikoho zarážeti.

V úzkých uličkách se sešlapanou dlažbou, různými výstupky a všelijakými kluzkými odpadky může se totéž přihoditi i tomu, kdo není zesláblý ani břemenem obtížený.

U brány, když vyšli z Jerusalema, měli vojáci větší volnost pohybu. Tam stáli lidé, kteří tou dobou šli náhodou z venkova do města a tam se zdrželi.

Vojáci nyní chtěli, aby kříž nesl dále někdo jiný.

Buď, že Šimon byl první, kterého tam spatřili, buď, že je jiným způsobem na sebe upozornil, snad dojmem, jako by ho celá ta věc nikterak netěšila - takoví lidé musí v podobných případech často trpěti spolu - zkrátka, vojáci vyzvali právě jeho, aby nesl za Ježíšem kříž. Výraz zní »rekvirovali ho k tomu«, jak se slova toho užívá ve vojenské mluvě. Byla to »rekvisice« osoby k určitému výkonu. Proto se muselo bez odkladu poslechnout.

Šimon byl z Kyreny v Africe. Divíme se tomu na první pohled. Ale v oné krajině žilo, jak lze dokázat, mnoho Židů; měli zvláštní čtvrt. Nemáme však vůbec pojmu o stěhování obyvatelstva uvnitř hranic římské říše, neboť se domníváme, že se lidé dřívějších dob, neznajíce železnic, nedostali dále než my, dokud jsme železnic nepoužívali. U 76 obyvatel ulice musea Apolloniova se r. 71-72 po Kr., tedy v době, kdy žilo ještě velmi mnoho vrstevníků Ježíšových, při zkoumání »domovské příslušnosti« zjistilo, že ne méně než čtyři »odcestovali«, tři do Itálie a jeden dokonce do Indie.

Snad se právě tím, že kříž byl odevzdán Šimonovi, naskytla ženám příležitost, aby se přiblížily k Ježíši. U všech přirozeně cítících národů jest právem žen, aby před odsouzeným dávaly promlouvati svému srdci. Tyto ženy byly občankami města Jerusalema; není vyloučeno, že byl, jak jsme podotkli, jakýsi spolek, který prokazoval popravenému poslední služby. Ženy se chovaly jako při smutečních nářcích nad nebožtíkem: bily se v prsa a bědovaly. Stala se však věc, které se nenadály. Ježíš se obrátil k nim; když mu byli sňali kříž, mohl to učiniti. Tento výjev tedy dřívější do jisté

míry předpokládá. Ježíš se pak snažil povznésti jejich přirozený soucit k ošklivosti nad hříchy, které jemu, nevinnému působily taková muka a uvrhovaly ty, kteří nelitovali, v ještě větší bídu.

»Dcery jerusalemské! Nelkejte nade mnou, lkejte samy nad sebou a nad dítkami svými. Hle, přijdou dnové, kdy řeknou: Blaženy neplodné a životy, které nerodily, a prsy, které nekojily! Tehdy počnou volati k horám: Padněte na nás! a k pahrbkům: Přikryjte nás! Neboť děje-li se toto na dřevě zeleném, co se teprve bude dít na suchém!«

Ježíše přibíjejí na kříž.

Dovedli ho pak na místo, kteréž slove Golgota, »místo lebčí«. Tam mu podali víno, smíšené s myrhou; upil jen maličko, ale odmítl vypíti všechno. Bylo okolo hodiny třetí, když ho přibíjeli na kříž. S ním také ukřižovali dva lotry, jednoho po pravici a druhého po levici. (Mar. 15, 22-27; Mat. 27, 33-38; Luk. 23, 33-34; Jan 19, 17-24.)

Od brány již nebylo daleko na popraviště, které bylo, zcela podle římského obyčeje, blízko města. Pahrbek měl podle tvaru název Golgota - »místo lebčí«.

Ženy, které kvílely nad Ježíšem, mohly snad zůstatí jemu nablízku a byly to možná tytéž ženy, které daly vojákům víno smíšené s myrhou. Izraelité, kteří obyčejně mísili víno s vodou, znali nicméně též všelijaké prostředky, kterými bylo možno zvýšiti jeho ostrost a opojnost. Takovému vínu, ve kterém se rozpouštěla myrha, se připisoval účinek »narkotický«, jak by se dnes řeklo. Ježíš, aby neurazil dárce, maličko upil; ale nevpil je; chtěl trpěti za plného vědomí.

Pak mu svlékli šaty. Třebaže měl Ježíš na sobě rou-

cho z krve, působilo mu to asi nesnesitelné bolesti. Poté ho ukřižovali podle jednoho ze shora uvedených způsobů. Pak ukřižovali také oba zločince, jednoho po pravici, jednoho po levici.

Podle římského zvyku označovala se při popravě na tabulce vina odsouzeného. Nápis pak nesli zvlášť před odsouzencem nebo mu jej pověsili na krk. U Ježíše nebylo snadné udati »zločin« několika slovy. Ježíš nebyl odsouzen na základě obžaloby, pro kterou by bylo možno použití stručné formule z římského zákoníka. Pilát si zvolil východisko, které by ho chránilo na všechny strany, a dal mu napsati na desku: »Ježíš Nazaretský, král židovský« - »Ježíš Mesiáš-král!«

Pilát věděl, že tímto králem rozuměli zvláštního krále. Nyní se pomstil za to, že mu vyrvali rozsudek. Ať uvidí napsanou zvláštní obžalobu! Nápis byl připevněn v hebrejštině, latině a řečtině. Každá staniční tabulka na palestinských železnicích připomíná dnes zvláštním způsobem tabulku nad křížem Kristovým: udávají jména míst písmem arabským, anglickým a hebrejským.

Farizeové si všimli dvojznačnosti, s jakou nápis byl sestaven; v objevování nedostatků formy byla jejich síla. Zdaž nebyl tímto nadpisem celý židovský národ zesměšňován? Ihned se odebralo k Pilátovi poselstvo a žádalo, aby vina Ježíšova byla udána přesněji. »Nepiš: král židovský, nýbrž: Tento pravil, že jest král židovský!«

Pilát dal na tabulku napsati zrovna to, z čeho Ježíše obžalovali; co ještě chtějí? I odpověděl Pilát s římskou stručností a rázností, která nepřipouštěla odporu: »Co jsem napsal, napsal jsem!« Podobně jako praví Pilát:

»Co jsem napsal, napsal jsem!« oznamuje v starožidovském podobenství král poddaným, kteří o to prosí, že jim úplně promíjí daně, řka: »Co minulo, minulo.«

Zatím co se poselstvo ubíralo k Pilátovi, provedli vojáci úkon, který zakončoval život Ježíšův pro tento svět: rozdělili si podle zvyku a obyčeje mezi sebou jeho šaty.

Poněvadž se na popravu vztahoval »vojenský řád«, byli každému, kdo byl ukřižován, přiděleni čtyři vojáci. Podle toho si také vždy čtyři dělili mezi sebe šaty toho, kterého ukřižovali. Vojáci, kteří ukřižovali Ježíše, rozdělili si čtyři jednotlivé kusy: sandály, pás, plášť, svrchní roucho. Kdyby byla bývala obyčejným kusem látky, byli by suknicí Ježíšovu, jeho spodní roucho, rozstříhali na čtyři kusy. Byla pak ta suknice od vrchu v celku utkaná. Tato poznámka je podána tak, jak to dovede jen člověk, který u toho stál a se díval, jak vojáci tahají suknicí sem a tam a hledají na ní šev. Žádná nálada duševní jim v tom nebránila. Ze šatu v celku utkaného se skládal též, jak vypráví Flavius Josephus, oděv veleknězův.

I metali o suknicí los. Kostky náležely tehdy k výzbroji vojáků stejně jako asi tabák a karty v poslední válce. Skrze pohany, kteří o tom všem nic nevěděli, naplnila se slova Písma, která praví: Rozdělili sobě roucha má a o šat můj metali los.

Ježíš na kříži.

Ježíš však pravil: »Otče, odpusť jim; neboť nevědí, co činí!« I stál tu lid dívaje se, a lidé, kteří šli kolem, potřásali hlavou říkouce: »Ty jsi tedy ten, který boříš chrám a ve třech dnech jej zase postavíš! Sestup s kříže a zachraň se sám.« (Luk. 23, 35-46; Mat. 27, 39-49; Mar. 15, 29-36; Jan 19, 25-30.)

Ježíš visel na kříži. Katané skončili své dílo. Ale každý věděl, že jeho bolesti stále vzrůstaly. Odsouzenci v přemíře útrap proklínali sebe i celý svět. Avšak Ježíš měl jen prosbu za ostatní, prosbu, na které jeho srdci tolik záleželo, že se snažil Boha na nebesích, dříve nežli ji přednesl, příznivě nakloniti slovem »Otče!« - »Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí!«

Jim! Nikoho nevyjímal! Proto konal tuto modlitbu zvláště za ty, kteří odpuštění nejvíce potřebovali, za vůdce národa. Za důvod, aby jim Bůh byl milostiv, udal: »Nevědí, co činí!« Velekněží a farizeové byli zaslepeni nenávistí!

Taková byla modlitba Ježíšova, která stoupala k nebesům. Něco jiného však znamenala jeho slova v uších těch, kteří poslouchali. I nyní, po odsouzení, tváří v tvář smrti, Ježíš tím znovu prohlašoval, že jest Syn Boží. Pohlédl k nebi, tam, kde mohly býti jen bytosti duchové, a zvolal: Otče! - Rovněž ujišťoval, že jest nevinný a jiní vinni: *Odpusť jim!* A znovu dosvědčoval své božství slovy, kterými se snažil vinu vinníků umenšiti: Nevědí, co činí!

Tato modlitba za odpuštění byla však zase ještě podnětem, že Ježíš byl znovu zasypan výsměchem a potupami. Jakási úzkost nepřátele dosud zdržovala. Když ho zajímali, ukázal Ježíš ještě svou moc - kdož ví, ne-

nabude-li náhle opět svých bývalých sil. Nyní pak prozrazoval sám, že už nedoufá v osvobození. Teď se cítí velekněží úplně bezpečni, tak bezpečni, že zjevně připouštějí dřívější zázraky.

»Jiným pomohl, sám sobě pomoci nemůže! Mesiáš! Král izraelský! Ať sestoupí nyní s kříže, abychom uvěřili v něho! Doufal v Boha, ať mu nyní pomůže, má-li v něm zalíbení! Vždyť pravil: Syn Boží jsem!«

Velekněží a zákoníci stáli odděleně od davu »obecného lidu«; také nemluvili přímo k Ježíši. Avšak jejich slova byla zvláště vybrána se zřetelem na ty, kteří stáli kolem.

Byli jiní, kteří se spíše náhodou dostali nablízko kříže. Jejich posměch působil Ježíši tím více trpkosti, čím byl kratší. Stavěli se před něj, dívali se na něho bezbranného drzými pohledy a posmívali se mu: »Ty jsi tedy ten, který boříš chrám a ve třech dnech jej zase postavíš! Sestup s kříže a zachraň se sám!«

Pohanští vojáci se přidali, následující příkladu Židů: »Jsi-li král židovský, pomoz sobě sám!«

Dokonce jeden z obou zločinců, kteří byli ukřižováni s ním, začal přizvukovati. Přes všechny bolesti cítil ještě jakési uspokojení, mohl-li slyšeti neb sám pronášeti slova výsměchu. Pudem, který bývá v duších lotrů mnohem bezpečnější než v lidech, kteří vyrostli v poklidném životě, poznal, že Ježíš jest jistě nevinný. Ale proč je dobrý také ještě teď? Na tuto otázku neměl odpovědi. »Odpusť jim!« volal Ježíš! Proti tomu se lotr vzepjal. Neodpouštět: pomstít se na těch, kteří stojí pod námi! »Jsi-li Mesiáš, pomoz sobě i nám!«

Druhý zločinec viděl a slyšel totéž. Ale působil na něho jinak: vnitřek duše tohoto lotra byl ještě měk-

ký jako vnitřek tvrdého jádra. A když uslyšel Ježíše prositi Otce nebeského, aby odpustil nepřátelům, roz-
tál vzdor v jeho duši. I on byl jako jeho soudruh muž
skutečnosti; ale viděl hlouběji, neboť měl ještě touhu
po dobrotě a lásce. Před ním se vše spojovalo v jeden
pevný řetěz: Ježíš visí na kříži a snáší muka vnitřní
silou, které zločinec nikdy míti nemůže. Nevinný člo-
věk obyčejného ražení byl by kdekoho ujišťoval o své
nevině a byl by Boha úpěnlivě prosil, aby ji vynesl na
světlo! Ale Ježíš prosí, aby Bůh odpustil jiným, prosí
o to ve stavu, kdy takové prosby napadnou člověku,
jen když je míní opravdu a upřímně. Jsou-li však jeho
slova pravdivá, pak jest více než člověk, pak Bůh, jak
sám pravil, jest opravdu jeho Otec!

Jediný, kdo se nepokrytě zastal Ježíše, byl bývalý
loupežník. Pokáral druhá za jeho rouhavé řeči.

»Ani ty se Boha nebojíš, třebaže trpíš stejná muka!
Nám se tak děje zajisté po právu; dostáváme, čeho
jsme si zasloužili; ale tento nic zlého neučinil!«

Tato slova již v sobě uzavírala svědectví o Kristu.
Vyznání přineslo lotru záplavu vnitřní milosti a odha-
lilo mu poslední závoje, které zastíraly tajemství: Obrá-
til se - každý pohyb mu působil nevýslovné bolesti! -
k Ježíši a prosil ho: »Ježíši, rozpomeň se na mne, až
přijdeš do království svého!«

Až přijdeš do království svého! Věřil ve všemohouc-
nost zdánlivě bezmocného, neprosil však, aby byl osvo-
bozen od trestu, nebo o úlevu v bolestech, nýbrž jen
o trochu lásky! Poznal, že Ježíš zemře před ním. Slíbí-li
mu Ježíš před skonem, že naň na onom světě nezapo-
mene, rád za ním půjde.

Slavně, jako kdysi, když mluvil sedě na pahorku nebo

pod stromem nebo v lodičce, prohlásil Ježíš, vise na kříži: »Vpravdě, pravím tobě: Ještě dnes budeš se mnou v ráji!«

Tajemná slova! Zemřeme oba, nežli nastane nový den! Nejen já, nýbrž i ty! Ale na onom světě budeme opět pospolu jako zde!

První dvě slova Ježíšova na kříži mají jakousi vzájemnou vnitřní souvislost; smíme se zajisté domnívati, že co do času následovala dosti rychle za sebou.

Ježíš visel plné tři hodiny na kříži. Zatím se udála s celým světem okolo kříže úžasná změna. V hodinu šestou se setmělo a až do hodiny deváté ležely tmy nad celou zemí. Novější racionalisté se domnívali, že něco objevili, když poukázali na to, že v čas úplňku nemůže nastati zatmění slunce. To bylo starému Origenovi, ba možná že již apoštolům právě tak dobře známo, neboť tyto úkazy přírodní se v jižních krajinách již po tisíci-letí pozorovaly.

Největší část roku leží kraj pod jasným nebem v záplavě světelné záře. Jakým dojmem asi působilo na všechny, když se v dobu pravého poledne počaly rozplývati obrazy horských výšin, když mizely stíny blízkých městských hradeb a když kříž čněl vzhůru jako v nějaké sluji plné temnoty. Židy i pohany jímala úzkost.

Nikdy se u národa, jehož soudnictví svými kořeny ještě tkví v pospolitosti, nebrání příslušníkům přistupovati k umírajícímu. Proto pustili také matku Ježíšovu ke kříži; a vedle ní stál Jan, učedník, který se nyní bez bázně hlásil k Ježíši.

O šaty se rozdělili, Ježíš už neměl moci nad svým majetkem. Kdo bude nyní pečovati o jeho matku? Doprovázela ho na cestě utrpení, trpíc s ním každou bo-

lest, zároveň ji tím mírníc i naplňujíc novou trpkostí, které zakoušejí jen lidé, kteří milují jiné více než sebe samy a přece jim nemohou pomoci.

Nyní však byl čas, aby se rozloučil s těmi, kteří se mu nestali nevěrnými a kteří ho neopustili. Ježíš pohlédl dolů na svou matku a pravil jí: »Ženo, hle, syn tvůj!« Pohled, který přešel od ní k Janovi, objasnil tato slova, pohled očí krví podlitých, v němž se láska s láskou loučila. Oko Ježíšovo spočinulo na Janovi. Pravil k němu: »Hle, matka tvá!«

Nyní opustil Ježíš všechno.

Zvolna jako vzácná pryskyřice kanula srážející se krev z jeho ran, přetékejíc přes sebe samu; řinula se po kmeni na zem a rozlévala se černou sítí žil na všechny strany světa. Jako ze dvou pramenů, které vznikaly v nebi, kapala z ran na rukou vzduchem na zem. Kam až se tato krev za několik málo hodin dostala! Kameny na ulicích jerusalemských ji vsákly do sebe; lpěla na kovových součástkách a na řemení římské výzbroje; byla vtisknuta jako strašná pečeť na dlaždice místa soudního a označovala cesty, kterými Ježíš kráčel; kožené sandály vznešených a bosé nohy žebráků se jí tam dotýkaly.

Děsivá tma byla jen slabým obrazem toho, co se zatím dalo v duši Ježíšově. Nejstrašnějším způsobem tam probíhalo to, co působí vlastní trpkost smrti: umírající se vnitřně odlučuje od toho, co ho zevně opouští. Od prvního okamžiku plnil Ježíš vždy vůli Otcovu, a láska k Otci vzrůstala nyní v utrpení nejenom od hodiny k hodině, nýbrž od vteřiny ke vteřině nad veškeré pomýšlení lidské. Za svištění důtek a za úderů kladiv, za palčivých bolestí a za posměchu lidí slyšel hlas Otcův

jako cosi sladkého a vše pronikajícího. Byl jako pták, chovaný sice za mříží, který však přesto jása bez ustání vstříc slunci. Jeho vůle byla přes veškeré vnější donucení svobodnější než u kteréhokoli člověka; vždyť pro toto tajemné spolužití s Bohem ho odsoudili jako rouhače.

I stala se věc, která i jemu jako člověku zůstala tajemstvím, tajemstvím tak hrozným, že ho nepochopil. Pocit blízkosti milujícího Otce se ztrácel v děsné, mučivé nejistotě. V jeho nejhlubším nitru, kam největší tělesné bolesti nemohly proniknouti, planula tato bolest. Bůh se cítil Bohem opuštěn!

Byla to bolest, která tajemným způsobem činila konec všem tělesným útrapám a zároveň je opět stupňovala, touto opuštěností se stávaly něčím novým. Všechno pro něho mizelo v této bolesti; - suroví vojáci, kteří ho hlídali, velekněží, kteří se mu posmívali, zvedaví diváci, kteří si všímali každé změny, ba i drahá matka a věrný učedník mu byli nyní vzdáleni. Ježíš volal: »Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil!«

Byl to výkřik, který zachvěl všemi dobrými a který ho ničil v očích nepřátel více, nežli všechnem posměch. Jásali vítězně: Nyní ztratil sílu, aby se přetvařoval!

»Eli, Eli lamma sabakthani!« zněla slova. Evangelisté to uvádějí, neboť jinak neporozumíme tomu, co následuje. Slovo »Eli« - »Bože můj«, které Ježíš pronesl dvakrát za sebou, znělo totiž jako »Eliáš«. Eliáš byl důležitou postavou ve víře prostého lidu netoliko jako předchůdce Mesiášův, nýbrž i jako pomocník ve všech tísních. Dosud sjednocuje slavnost sv. Eliáše jako žádná jiná na hoře Karmelu všechna vyznání.

Ježíš zatím zvolal: »Žízním!«

Žízeň Ježíšova dostoupila zajisté ztrátou krve, když ho bičovali a přibíjeli na kříž, a tím, že visel na kříži, nejvyššího stupně. Umíratí žízni jest bolestnější než umíratí hlady. Na jazyku a v dutině ústní se tvoří puchýře; člověka se zmocní hrozný neklid, neboť šťávy nemohou v těle dobře prouditi.

Vojáci uslyšeli, co Ježíš zvolal. Odpovídá to tehdejšímu poměrům, vzali-li s sebou na dobu hlídky nějaký nápoj. Vinný ocet byl, jak četné texty dokazují, nejen u římských vojáků, nýbrž i u Židů oblíbeným, laciným nápojem. Keramion octa byl podle egyptských listin čtyřikrát levnější nežli stejné množství vína. Přiběhl voják - vojáci se usadili mimo plochu, na kterou kapala krev a kde se rozlévala po zemi - namočil houbu do vinného octa, houby se snad užívalo jako zátky, připevnil ji na třtinu nebo na násadu a tak ji podal Ježíšovi k ústům. Byl to přece snad jen surový žert, když řekl: »Ať se napije! Uvidíme, přijde-li Eliáš a sejme-li ho s kříže!«

Ihned potom zvolal Ježíš: »Dokonáno jest!« Toto slovo znělo jinak než dřívější výkřiky. V tesknosti, která objímala věky, cítil se Otcem opuštěn - nyní poznal, že mu Otec nikdy nebyl tak blízko jako v těchto okamžicích; podle úradku Otcova zakusil ve své duši, pokud to bylo Synu Božímu možné, stav nitra hříšníkovy, stav odloučenosti od Boha.

Ještě jednou dosvědčil Ježíš, že všechna muka podstoupil dobrovolně. Ale vše bylo tak trpké, že nyní, když vše pominulo, již déle žíti nemohl. Za tajemného odloučení od Otce již nitrem odumřel. Co nyní přicházelo, bylo jako něžné večerní červánky po bouři, klid po práci: - a návrat!

»Otče, v ruce tvé odevzdávám ducha svého!«

Jsa opuštěn, Ježíš se už takřka neodvažoval nazývati Boha svým Otcem. Nyní se dostalo slovo to opět na jeho rty, bylo jako začátek shledání. Zvolal hlasem velikým: »V ruce tvé o d e v z d á v á m ducha svého!« Slovo, které obyčejně překládáme »poroučeti«, je vzato z mluvy právnické a znamená »odevzdati v úschovu«, aby byla později vydána tatáž věc, nikoli jen věc stejné hodnoty. Jakýsi první zásvit příštího zmrtvýchvstání chvěje se kolem tohoto výroku.

Vzývav takto s důvěrou naposled svého Otce, sklonil hlavu a skončil. Dokonce i smrt byla u něho činem vykonaným ze svobodné vůle.

Znamení a svědectví při smrti Ježíšově.

A hle, opona chrámová se roztrhla ve dvě půle od shora až dolů; země se otřásla, skály se rozpukly, a hroby se otevřely, a těla mnohých zesnulých vstala; vyšedše po jeho vzkříšení z hrobů, přišli do svatého města a ukázali se mnohým. Semík, který stál u Ježíše, vida, že takovým způsobem umíral, pravil: »Opravdu, Syn Boží byl tento!« Také všichni, kteří byli přítomni tomuto divadlu, uzřevše to, bili se v prsa a vraceli se do města. (Mat. 27. 51-56; Mar. 15, 38-41; Luk. 23, 47-49; Jan 19. 31-37.)

Dílo bylo dokonáno, závoj staré úmluvy byl roztrhán. Židům i pohanům to Otec znameními ohlašoval.

Opona chrámová se roztrhla. Byla opona vnitřní mezi svatyní a velesvatyní, a vnější, mezi nádvořím a svatyní. Poněvadž šlo o znamení pro izraelský národ jakožto pospolitost náboženskou, byla to asi opona vnitřní. Velesvatyně v chrámu se nyní stala místem, které už nic neznamenal. V okamžiku, kdy duše Je-

žíšova opustila chrám těla, opustil Bůh chrám jerusalemský.

Země se otřásla; zemětřesení vyvolalo v každém, kdo věděl o odsouzení, které se právě dokonávalo, vnitřní neklid. Následkem otřesů pukaly skály; kameny, které uzavíraly hroby, se odsunuly a uvolnily přístup do hrobů. Tak třeba rozuměti větě: hroby se otevřely. Jako by je svolávaly trouby k soudu, mrtví vstávali z hrobek. Nyní nebo po vzkříšení přišli do města a ukázali se mnohým.

Největší vzrušení působily tyto události u těch, kdož byli shromážděni u kříže. Tma jim sama sebou vykládala, co znamenala - pak následovalo zemětřesení, které na skalnatém vršku působilo obzvláštním dojmem: Temné znamení kříže se pohybovalo na obloze!

Dozor na výkon ukřižování byl podle vojenského řádu svěřen setníku, centurionovi. Tento se neposadil k vojákům, jsa důstojníkem. Celá jeho pozornost byla obrácena k tomu, co slyšel a co viděl. Stejně asi jako Pilát cítil, že za touto nenávisť Židů dorážejí mimo lidské síly - naproti tomu Ježíš se jevil jako člověk, který podstoupil smrt ze svobodného rozhodnutí. Mocnosti nebeské se projevovaly v současných úkazech přírodních. Jistě prožíval nyní tento důstojník okamžiky, ve kterých se ho zmocňoval onen děs, který cítil Pilát, když uslyšel, že se Ježíš prohlašoval za Syna Božího. Avšak setník prošel s odvahou těmito hrůzami a pronikl do oblasti víry: »Vpravdě, tento člověk byl Syn Boží!«

Diváci, kteří vydrželi u kříže, postupně zmlkali. Stále nevyhnutelněji se jim ukazovalo, že ten, který umíral na kříži, dává podnět ke všem těmto strašlivým

úkazům přírodním. Bili se v prsa; bylo to jakoby ujištění, že, pokud na nich jest, popravu již neschvalují. Pak utíkali do města, jako se prchá před těžkou bouřkou do domů.

Bázeň a děs, který se zmocnil všech, zjednal věrným, kteří provázeli Ježíše na popraviště, úplnou volnost pohybu. Netoliko jeho matka a Jan, nýbrž i jiní známí, kterým zprvu asi dovolovali dívat se jen z dále, mohli nyní bez překážky přistoupiti ke kříži. Tak se zajisté vysvětlí, že u prvních tří evangelistů čteme, že se dívali z dále, kdežto Jan praví, že stáli u kříže.

Přátelé pohřbívají Ježíše.

Poněvadž byl den před slavností, přistoupili Židé, aby nezůstala těla na kříži i v sobotu, k Pilátovi prosíce ho, aby se jim zlámaly hnáty a aby je snali s kříže. (Jan 19, 31-42; Mat. 27, 57-61; Luk. 23, 50-56; Mar. 15, 42-47.)

Podle obyčeje židovského se museli popravení ihned pochovati. Protože byl Ježíš popraven v předvečer slavnosti velikonoční - svátek se počínal nikoli o půlnoci, nýbrž o západu slunce - jevil se tento příkaz ještě naléhavějším. Avšak i bez ohledu na to záleželo farizeům na tom, aby poslední stopy po Ježíši byly pokud možno brzy zahlazeny. Objevilo se tedy u Piláta poselstvo a prosilo, aby mrtvoly byly odklizeny; v Palestině beztoho zdomácněl, jak se zdá z ohledu na náboženské city Židů, obyčej, že se ukřižovaní, kteří jinak žili často ještě jeden nebo dva dny, usmrcovali tím, že se jim rozlámaly hnáty. Vojáci dostali tedy rozkaz usmrtiti tři odsouzence na kříži. Rozlámali oběma lotrům hnáty a teprve potom šli k Ježíšovi.

Z klidu Ježíšova se ještě nedalo souditi o jeho smrti. Přihlédše však blíže, poznali, že umřel. Rozkaz byl rozkaz. Aby byla úplná jistota, přistoupil jeden z vojáků a zajel hrotem kopí s pravé strany do jeho srdce. »Ihned vytekla krev a voda« - vypráví Jan. Kdyby byla Ježíše zabila teprve rána kopím, bylo by toto bodnutí mělo jiné následky. Výslovně připojuje Jan, že byl toho sám svědkem. Jan tedy neopustil kříže, dokud Ježíš nebyl sňat.

Takřka v tutéž dobu, kdy vojáci dostali rozkaz rozlámati odsouzencům hnáty, předstoupil asi Josef z Arimatie před Piláta. Tento muž byl členem rady; náležel k zástupcům velkostatkářů, jak by se tomu bylo říkalo na starých zemských sněmech. Do té chvíle nevyznával zjevně víru v Ježíše z bázně před členy své strany. Nyní mluvil s Pilátem, chtěje si vyžádati tělo Ježíšovo. Čas naléhal; až vojáci odejdou, hodí se mrtvoly prostě do nějaké jámy a ta se zasype.

Pilát měl právo vydati tělo Ježíšovo někomu, kdo by ho o to poprosil. Josef z Arimatie zastihl místodržitele v náladě, ve které byl zvlášt nakloněn vyhověti prosbě ve prospěch nevinně odsouzeného. I v jeho paláci nastaly tmy a podlaha praskala pod záchvěvy zemětřesení.

Josef z Arimatie mluvil s Pilátem, když tento již byl vydal rozkaz vojákům, a dříve, nežli mu tito ohlásili smrt Ježíšovu. Pilát byl »překvapen«, když uslyšel, že Ježíš už umřel. Probudila se v něm zajisté znovu hrůza, kterou zažil dopoledne: - Dnes se ještě tázal onoho člověka: Odkud jsi? Vrátil se snad nyní tam, odkud přišel? Je mu třeba vědět, co se vlastně při jeho smrti dalo. Setník sám ať podá zprávu.

Josefovi mrtvé tělo »daroval«. Pilát sice mohl žádati vysoké výkupné. Tentokrát nepožadoval nic, třebaže všichni tihle úředníci z nově vyniklých rodů jinak dobře uměli v takových případech z věci vytlouci peníze.

Mužové, kteří mají odvahu uvnitř své strany míti vlastní mínění, vzájemně se za zvláštních příležitostí dohovořují. I přišel k Josefovi z Arimatie druhý člen velerady, radní Nikodem, který kdysi byl vedl s Ježíšem noční rozhovor. Josef dal ve své zahradě za městem vytesati hrob. Všichni staří národové na Východě měli v obyčeji, že se starali o hrob, příbytek po smrti, skoro více než o dům, ve kterém bydleli za živa; ještě pořád jsou na Východě lidé, kteří si dají připraviti hrob již předem.

Tento svůj hrob postoupil Josef Ježíši. Byl totiž nablízku místa, kde byl ukřižován; tak bylo možno pochovati Ježíše ještě před západem slunce. Nehrozilo tedy nebezpečí, že by farizeové, odvolávající se snad na den sváteční, který nastával, zapověděli uložiti ho do hrobu.

Jako Josef poskytl hrob, chtěl Nikodem snést v hojné míře vše, co náleželo ke vznešenému pohřbu. Jeho sluhové přinesli asi 100 liber (30 kilogramů) drahocenných mastí, smíšeninu to myrhy a aloe. I sňali tělo Ježíšovo s kříže, položili je do klína jeho nejsvětější matky a odnesli je ke hrobu.

Slunce již bylo nízko na obloze, blížilo se již na západě města k horstvům, která se tam ploše rozprostírala. Ženy utvořily Ježíšovi průvod, pochování samo bylo věcí mužů. Dnešní pohřební zvyky nám vysvětlují slova, která budí naši pozornost: »Ženy seděly

naproti hrobu.« Není totiž obyčejem, aby se ženy dívaly, jak ukládají nebožtíka do hrobu; zůstanou na nějakém volném místě mimo hřbitov a čekají, až se muži vrátí. To však nevylučuje, že by si nebyly ještě zvláště prohlédly vnitřek hrobky, nežli byl Ježíš pochován, a že by se nebyly smluvily, že po svátku doplní a dokonají to, co udělali muži, tím, že přidají drahocenné masti.

Nepřátelé zapečetí hrob Ježíšův.

Druhého pak dne, v den, který je po svátku, dostavili se velekněží a zákoníci k Pilátovi a prohlásili: »Pane! Rozpomenuli jsme se, že ten buřič, jsa ještě živ, řekl: Po třech dnech vstanu!« (Mat. 27, 62-66.)

Velekněžím a farizeům se donesla zpráva o tom, co se po smrti Ježíše na kříži ještě stalo: - Josef z Arimatie a Nikodem, dva mužové velerady, pochovali Ježíše. Hrob byl v zahradě Josefově, nebyl tedy veřejně přístupný!

Nyní najednou znají jiný výklad slov Ježíšových o tom, »že zničí chrám a znovu jej postaví«, a vědí, že tím Ježíš předpověděl své zmrtvýchvstání. Nevěří tomu sice, ale obávají se, aby učedníci za zdmi zahrady nepřipravili nový podvod.

Objeví se znovu u Piláta. Tentokráte si vedli jako lidé, kteří v překotu událostí něco včas neuvážili: »Pane, rozpomenuli jsme se, že ten buřič, jsa ještě živ, řekl: Po třech dnech vstanu! Rozkaž tedy hlídati hrob až do třetího dne, aby učedníci jeho nepřišli a neukradli mrtvé tělo a neřekli lidu: Vstal z mrtvých! A byl by poslední podvod horší než první!«

Ted se báli farizeové dokonce i mrtvého ukřižovaného! Vždyť Pilátovi na tom nemuselo záležeti, učiní-li se směšnými. Po římsku stručně zněla jeho odpověď: »Máte stráž! Jděte a zabezpečte si hrob, jak za dobré uznáte!«

Jistě při tom potlačoval úsměv: - Zvláštní lidé, tihle Východané!

Velební a farizeové nabyli tak na základě úředního dovolení volného přístupu ke hrobu Ježíšovu. Tento postup byl zároveň poličkem ve tvář Josefa z Arimatie, který měl odvahu veřejně se hlásiti k odsouzenému. Jistě i zahradníka neméně pobouřilo, že musel strpěti, aby se v jeho oblasti usadili římsí vojáci.

Farizeové zapečetili hrob. To se snadno vykonalo. Hrob, jak vysvítá ze zpráv o zmrtvýchvstání, se podobal hrobkám, které u Jerusalema dosud najdeme: z jakési předsíně bylo možno se dostat do vlastní hrobní komory. Tato komora se zavalila kamenem velikosti důkladného mlýnského žernovu, a tak se uzavřel vchod. Farizeům šlo tedy o to, zabrániti, aby někdo neodvalil potajmu kámen a neodnesl mrtvého. Zapečetili kámen, přes skálu a kamennou uzávěru natáhli stuhy, nanесли na ně pečetní hmotu a vytiskli tam úřední pečeť. Pak dostali vojáci rozkaz státi u hrobu na stráži.

Tehdy zapečetovati bývalo více v obyčeji nežli dnes. Mluví se dokonce o tom, jak se »zapečetovaly« pytle se zbožím. Pečeť velebněžská náležela k úřadu velebněžzovu jako žezlo králi.

VZKŘÍŠENÍ JEŽÍŠOVO

Hrob, který zapečetili, je prázdný.

A hle, nastalo zemětřesení veliké. Anděl Páně sestoupil s nebe a přistoupiv odvalil kámen a posadil se naň. Obličej jeho pak zářil jako blesk a roucho jeho bylo bílé jako sníh. I zachvěli se strážní strachem a stali se jako mrtví. (Mat. 28, 2-4.)

Ráno v Jerusalemě: - Hromady domů počínají odrážeti barvy nebes. Je tomu, jako by zdivo zevnitř svítilo, nejdříve tmavou rudohnědou barvou, pak se zjasní v hustou zlatou žluť nebo v zářivou bělost. Hranice světla a stínu na hranách se zostřují.

V touž dobu vystupuje z hnědi ranního šera okolí města. Zdi kolem zahrad se zjasní na straně obrácené k východu, za nimi zřetelně vidíme cypřiše, stojící jako černé prapory směřující k růžově šedému nebi v pozadí, a nižší olivy se vynořují jako stříbrné bledé oblaky.

Tak bylo i onoho rána, kdy strážci netrpělivě čekali na hodinu, kdy se vrátí do kasáren. Nesmyslnější služba jim dosud nikdy nebyla uložena! Něco takového bylo možno jenom v téhle židovské zemi! Hodiny hlídek jistě neuplynuly bez rozličných drsných řečí.

Zatím se vrátila duše Ježíšova z pouti k spravedlivým Staré úmluvy do komory hrobní. Jestliže se člověk, blízky smrti, znenadání uzdraví, a za časného rána, probouzeje se z hlubokého spánku, pocítí v nejhlubším nitru tento šťastný obrat, je to zároveň hluboké vzrušení i blažený klid, kterých slovy nelze popsati. Jak má nedostatečná řeč lidská obsáhnouti, co cítil Ježíš, když vystupoval jako Syn člověka z hrobu!

Apoštolové jsou natolik střízliví, že se vyhýbají líčení věcí, kterých neviděli. Mluvíce o vzkříšení Ježíšově, počínají onou událostí, při které byli přítomni jako svědkové obyčejní lidé.

Strážci vyčkávali, až uplyne doba hlídky; i počala se země třásti: - nadzemská postava se přiblížila ke hrobu a odvalila kámen. Tvář nebeského posla plála jako blesk, a jeho roucho se třpytilo jako sníh. Strážci se lekli. Chvěli se a hrůzou ztratili vládu nad sebou.

Evangelista oznamuje jen toto. V každém případě se zachovali vojáci, když anděl zmizel, tak, jak se chovají muži v podobných okolnostech. Snaží se zprvu vše označiti za klam, - ale kámen byl odvalen a těla již nebylo v hrobě. To byly skutečnosti.

Ženy přijdou ke hrobu.

A když pominula sobota, Maria Magdalena a Maria matka Jakubova a Salome nakoupily vonných věcí, aby přijdouce pomazaly Ježíše. Časně zrána, v první den po sobotě, když slunce již vyšlo, ubírají se ke hrobu. Cestou praví k sobě vespolek: »Kdo nám odvalí kámen od vchodu hrobového?« (Mar. 16, 1-8; Mat. 28, 1-10; Luk. 24, 1-11; Jan 20, 1-2.)

Přátelé Ježíšovi se od Ježíše netoliko odloučili, nýbrž se zčásti i rozprchli. Kromě toho byli ve městě, jehož obyvatelstvo smýšlelo o nich nepřátelsky. Vyjítí z domu znamenalo již do jisté míry odvážný čin. Vždyť v těchto těsných koutech východních měst nesčetné zraky pozorují každého, kdo nepatří do čtvrti.

Za této nálady nedocházelo ke společným usnesením; díváme-li se na věc s lidské stránky, jest příznačné, že ženy, které se prostě dávají vésti city k zemřelému

mu Mistru, zůstávají ještě spíše semknuty v jednotu než muži.

Na Velký pátek večer neměly ženy již kdy na úsluhy lásky. Umínily si však, že to dohoní v sobotu, v den po dni zákonného klidu. Některé nakoupily ještě v sobotu po západu slunce vonných věcí, ať už to byly prášky z vonné pryskyřice či vonné oleje. Tedy v neděli, v první všední den podle tehdejšího počítání, vydaly se za nejčasnějšího rána ke hrobu.

Slunce vychází v dubnu asi kolem šesté hodiny nad horou Olivetskou. V tu dobu panuje zvláštní nálada. Na ulicích spočívá ještě studený, takřka rosou proniklý vzduch. První osli, s měchy naplněnými vodou, přicházejí cupitavými kroky od pramenů za městem: - prach se vzdouvá, hlasy vedoucích znějí čerstvě a jasně, nevykřičeně. Ženy s plnými koši zeleniny na hlavě jdou za soumary. V toto ráno po dni odpočinku byl ruch větší než jindy. Otvíraly se boudy a bazary, lidé rozkládali zboží a potraviny, rozdělávali ohníčky, a psi odbíhali do ústraní.

Některé z žen cestou ke hrobu zamířily k bazarům, kde bylo možno dostat vonné věci a oleje.

Maria Magdalena došla ke hrobu první. Vyrázila s ostatními, avšak nedávajíc se ničím zdržovati, vyšla ihned za město. Ona, která milovala Pána ještě více než ostatní, jistě toužila po tom, aby směla prodlet chvíli sama u jeho mrtvého těla.

Ženy nevěděly, že ke hrobu byla postavena stráž. Když kráčely s vonnými věcmi ulicemi, měly jen tuto jedinou starost: »Kdo nám odvalí kámen od vchodu?« Nepostávali tu ještě zahálčiví lidé, kteří by k tomu byli ochotni za bakšiš.

Vchod do zahrady, kterým vojáci unikli, byl otevřen. Přišedše blíže, poznaly, že kámen byl odvalen. S pocitem, že jsou obklopeny nepřátelskými lidmi, spěchaly ke hrobu jako k místu, kde věděly, že budou chráněny. A nyní Mistru ani v hrobě nedali pokoje!

Maria Magdalena byla u hrobu mnohem dřív, než tam dorazily tyto ženy; proto jest ona první, která pamatuje na to, že nutno apoštolům ihned podati zprávu. Běžela nazpět do města a donesla Petrovi a Janovi zvěst. V její představě se stala nejhorší možnost skutečností: »Vzali Pána z hrobu a nevíme, kam ho položili!«

Ostatní ženy, které přišly ke hrobu později, pobýly tam déle. Postavily nádoby s vonnými oleji a schránky drahocenných prášků na zem, sehnuly se a vstoupily pak z předsíňky do vlastního prostoru hrobového. I zachvátila je nová hrůza. Najednou stáli před nimi dva muži, odění v bílá roucha. Zjev působil v těsné hrobové komoře, kde neprodyšné skalní stěny uzavíraly prostor kolem dokola, jinak než pod širým nebem. Lekly se třpytících se postav a sklopily před nimi zraky k zemi.

Z úst anděla však zaznělo jim vstříc: »Nebojte se! Hledáte Ježíše Nazaretského, kterého ukřižovali! Vstal z mrtvých, není ho tuto! Hle, zde je místo, kdež ho položili! Rozpomeňte se, kterak vám předpověděl, když byl ještě v Galilei, že Syn Boží bude vydán v ruce hříšníků a ukřižován a třetího dne vstane z mrtvých! Jděte tedy hned a oznamte učedníkům jeho a především Petrovi, že vás předcjde do Galileje! Tam ho uvidíte, jak vám předpověděl!«

Ženy vyběhly z hrobové komory, jako by prchaly;

byly bez sebe, chvěly se a třásly. Nezbývalo jim nic než vyhledati učedníky. Že našly hrob otevřený, musily jim oznámiti v každém případě.

O tom, kdy došly k učedníkům, se nic bližšího nepraví. Odpovídalo to zcela spleti ulic a uliček východního města, které nadto nebylo jejich rodným městem, jestliže nepotkaly na zpáteční cestě Petra ani Jana. Tito se zatím na zprávu Magdaleninu vypravili ke hrobu. Možná, že také potkaly nejprve jiné učedníky, nikoli Petra a Jana. Vždyť zprávy o vzkříšení způsobem podání dávají ještě pocítiti rozzechvění onoho rána. Uvádějí se jen jednotlivé výjevy, které nejsou zřetelně proti sobě ohraničeny.

Apoštolové a učedníci ovšem nevěřili rozrušeným ženám, které k nim přiběhly.

Petr a Jan u hrobu.

Petr však a druhý učedník vyšli z domu a vydali se ke hrobu. Spěchali tam oba, ale druhý učedník běžel rychleji než Petr a dorazil ke hrobu před ním. Nachýliv se, uží uvnitř ležeti prostěradla, avšak nevejde. Zatím dojde také Šimon Petr, který ho provázel. (Jan 20, 3-10; Luk. 24, 12.)

Maria Magdalena donesla zprávu: »Vzali Pána z hrobu!« Snad mluvila pouze s Petrem a Janem. Tito dva se na její zvěst vydali ihned ke hrobu. V hloubi jejich nitra cosi nového obživlo. Pospíchali tam a nepromluvili cestou slova. Jan první dorazil ke hrobu. Je to vpravdě lidské a hodí se ke klidné povaze Janově, že vstupuje jen do předsíňky a že se do vlastní hrobové komory jen naklání. Zde se něco stalo! Neodvažuje se takřka zjistiti skutkovou podstatu beze svědků.

Petr, který přichází za ním, je čilejší a odhodlanější.

Vejdou nyní spolu do hrobové komory. Jako dva lidé, kteří tím více zbystří svou pozornost, čím více je pro ně v sázce, prohlédnou všechno. Plátina leží před nimi tak, jak byla ovinuta kolem údů, jenže svými záhyby již nic neobjímají; a rouška, která byla vícekrát otočena kolem hlavy, ukazuje ještě, ležíc na jednom místě skleslá, závity navzájem do sebe zasunuté; - to chce Jan zdůraznit slovy »choris« a »entetyligmenon«. Pohled na to působil dojmem, jako by se bylo mrtvé tělo Ježíšovo náhle proměnilo ve vzduch. Stalo se tedy tělo, nabývající znovu života, tělem oslaveným a na prostoru nezávislým.

Není zmínky ani o jednom slově, jež by si byli vyměnili - pohlédnou na sebe a pohledy si rozumějí.

I nastane také v jejich duši cosi jako vzkříšení; víra, která dřímala, nejsouc sama sebe vědoma, se probudila, to, co je tak mocně pohánělo ke hrobu, nyní se provaluje, poznávají, že Ježíš vstal z mrtvých, a toto poznání se jim stává vycházejícím sluncem, které ozáří vše, co s Ježíšem prožili, novým světlem: - jeho zázraky, jeho řeči o utrpení a smrti, o zmrtvýchvstání, i slova o zradě na Mistrovi!

Rozruch, který tímto okamžikem nastal v duších apoštolů a který za střídavých nálad trval až do seslání Ducha Svatého, můžeme pouze tušiti, ale nikdy jej úplně neprocítíme. Vše, čím byl průlom křesťanství jednotlivým hledajícím duším, nebylo pro ně jen zážitkem vnitřním, nýbrž i vnějším. Ten, se kterým se stýkali jako s člověkem, ukázal se nyní z jiného světa jako Syn Boží a Pán všehomíra.

V životě lidském bývají dni, které se rovnají celým rokům; takové byly všechny dni, které prožívali apo-

štolové od vjezdu do Jerusalema, i ty, které je ještě čekaly.

Ježíš se zjevuje Marii Magdaleně.

Maria stála před vchodem hrobovým a plakala. Jak plakala, naklonila se, aby se podívala směrem ke hrobu. I uvidí dva anděly seděti v rouše bílém, jednoho tam, kde ležela hlava mrtvého Ježíše, druhého tam, kde spočívaly jeho nohy. Řekli jí: »Ženo, proč pláčeš?« Dí jim: »Protože vzali Pána a nevím, kam ho položili!« To pověděvši obrátila se nazpátek; i spatřila Ježíše samého - ale nevěděla, že to jest Ježíš. (Jan 20, 11-18.)

Maria Magdalena byla opět sama u hrobu v zahradě. Slunce mezitím bylo vystoupilo na oblohu a ozařovalo všechny kouty zahrady, která byla po způsobu takovýchto sadů osázena stromy a křovinami se stále zeleným listím. Magdalena byla ve stavu, do něhož ženy snadno upadávají: vše, co k ní přistupuje zvenčí, pozbývá síly a významu, dokud to nemá vztah k její bolesti.

Stála tedy před hrobem a plakala. Představme si třeba matku stojící u spáleniště, pod jehož popelem je pohřbeno její dítě - jak trne a pláče bez cíle, projevujíc v tom oddanost vystupňovanou až k otupělosti. Takoví lidé zůstávají na místě neštěstí. Je to snad spíše neklid bolesti než uvážený čin vůle, když se naklání, aby nahlédla do hrobu. I spatří uvnitř dva anděly; jeden jest v hlavách kamenné lavice, která tam, jak se zdá, je poněkud vyvýšena; druhý stojí v nohách.

Andělé se táží: »Ženo, proč pláčeš?«

Magdalena vidí svět jenom skrze své slzy a nezná nic než jediný výkřik nářku: »Vzali Pána a nevím, kam ho položili!«

Co je těmto dvěma do ní, vždyť ani nevědí, proč tak pláče! Aníž se tam dobře podívala, obrátí se, majíc v úmyslu prohledati nyní zahradu. Vidí teď někoho před sebou státi, avšak jako žena, které se stal život jediným pláčem, nevzhledne. - Jakýsi hlas se táže: »Ženo, proč pláčeš? Koho hledáš?«

Koho hledáš? - tato otázka zasáhne její duši. Oživne. Člověk, kterého si ještě ani pořádně neprohlédla a který k ní nejde blíž, je určitě zahradník! Rázem se jí zmocnila myšlenka plná nedůvěřivosti. Snad se tomuto člověku nezdál pohřeb Ukřížovaného v hrobě pánově jakýmsi znesvěcením a snad proto neodklidil mrtvé tělo? Takovéto podezření mohlo vzniknouti snáze, než si myslíme. Takoví zahradníci si vykračují jako páni v sadech jim svěřených a ohrazují se proti jakémukoliv zásahu do své pravomoci. Magdalena osloví domnělého hlídače s naléhavým důrazem:

»Pane, vzal-li jsi ho, pověz mi, kam jsi ho položil, a já ho opět vezmu!«

Neznámý, který stál před ní, opravdu »odnesl tělo«; vždyť je to sám Ježíš, který se jí ukazuje, aby ji přesvědčil o tom, že vstal z mrtvých.

»Maria!«

Jako by ji napomínal. Jen se na mne lépe podívej! Už se zase byla pozpůsobu bezradně plačících žen od něho zcela odvrátila.

Tato slova, pronesená hlasem, který ji probouzí v samé hloubi srdce, nyní stačí; vyrazí ze sebe jen jediné slovo: »Rabboni!« - »Mistře!«

Potom pozdraví tak, jak činívala před jeho utrpením a smrtí. Ježíš ji laskavě upozorňuje, že minuly dřívější časy, kdy jako člověk mezi nimi dlíval. Brzo se také

jeho nynější stav změnil v jiný. »Nezachycuj mne! Vždyť jsem ještě nevstoupil k Otci! Ale jdi k bratřím svým a oznam jim: Vstupuji k Otci svému a Otci vašemu, k Bohu svému a k Bohu vašemu.«

Magdalena přichází k učedníkům po druhé, tentoráte neméně, ale zcela jinak rozrušena než po prvé: Viděla jsem Pána!«

A pak začala vypravovati.

První pokus popřítí zmrtvýchvstání Ježíšovo.

Když ženy odcházely, hle, někteří ze strážce přišli do města a oznámili velekněžím všechno, co se stalo. Ti pak se shromáždili se staršími ke schůzi a radili se. (Mat. 28, 11-15.)

Když se vojáci z leknutí vzpamatovali, utekli ze zahrady. Povolali je za strážce hrobu. Mrtvé tělo pak, které měli hlídati, v tutéž dobu z hrobu zmizelo. Podle lužebního řádu mělo dojít k vyšetřování. Proto bylo nejlépe, aby sami udali, že zasáhla vyšší moc. Vždyť velekněží beztoho jistě tušili, že se s tímto mrtvým tělem budou dít zcela zvláštní věci; jinak by jim přece ani v snu nenapadlo, aby dali mrtvé tělo Ukřižovaného hlídati.

Nyní šlo nepřátelům Ježíšovým o to, aby tyto nebezpečné jiskry ihned udusili. Jako před umučením koupili za peníze zrádce, zjednávali si nyní velekněží lidi, kteří by popřeli zmrtvýchvstání. Ovšem, musili nabídnouti více než třicet stříbrných, když vojákům navrhovali: »Řekněte: zatím co jsme v noci spali, přišli učedníci jeho a ukradli tělo. - A doslechne-li se o tom místodržitel, zastaneme se vás a postaráme se, abyste neměli nepříjemností!«

Pohled s vrcholu hory Olivetské směrem k jihu do krajiny betlemské.

Vršek na obzoru je starý hrad Herodium, místo, kde je pochován Herodes. Jeho mrtvolu tam odváželi v průvodu nevídané nádhery. Ježíš, vznášeje se k nebesům, pohlédl ještě jednou zpět na své rodiště.

Pohled s vrcholu hory Olivetské směrem k jihu do krajiny betlemské.

To byl první »přirozený« výklad zmrtvýchvstání, který byl vynalezen. Na Ježíše se pak také v Jerusalemě za několik neděl zapomnělo. Kdyby sestoupení Ducha Svatého nebylo roztrhlo předivo lží, kterým obestřeli Ježíše, a kdyby je zjevení pravdy nadpřirozené v Církvi ustavičně netrhalo, byl by býval Ježíš touto lží již dávno znovu a navždy pohřben.

Na cestě do Emauz.

Téhož dne šli dva z učedníků Ježíšových do osady jménem Emauzy, která byla vzdálena od Jerusalema šedesát stadií. A ti hovořili spolu o všech věcech, které se udály. Zatím co tak spolu hovořili a hleděli si vše v mysli srovnati, Ježíš, přiblíživ se k nim, bral se s nimi. Ale oči jejich byly drženy, takže ho nepoznávali. (Luk. 24, 13-35; Mar. 16, 12-13.)

Evangelista Lukáš nám zůstavil zprávu, která nám dává nahlédnouti do vnitřního stavu učedníků Ježíšových. Nejde sice o dva apoštoly, nýbrž o dva učedníky v širším slova smyslu. Ale vypravování je tak neobyčejně živé, že zprávou Lukášovou nám proznívá zpráva původní.

Oba tito učedníci opustili v den Vzkříšení město Jerusalema a ubírali se do Emauz. Kráčeli cestou, majíce nad sebou zářivě modrou oblohu a kolem sebe krajinu se skalisky a úrodnými kotlinami. Neviděli však z toho všeho nic; jejich myšlenky dlely u událostí posledních dnů. Jedno se jim zdálo jisté: - že již nemá smyslu déle čekati v Jerusalemě na poslední, nenadálý obrat v osudu Ježíšově. Ale rovněž tak uznávali, že nebylo všechno úplně vyjasněno. Cestou rozmlouvali o všem tom a hleděli si utvořiti dostatečné vysvětlení událostí jerusalemských.

Zatím je Ježíš na cestě dohonil. Nepoznali ho; pro ně byl jedním z nesčetných poutníků, kteří se nyní po úzkých, bílých horských stezkách a po širokých silnicích pro soumary ubírali k domovu. Východní zdvořilost zakazovala odmítnouti jeho doprovod. Avšak nedovedli vyhostiti ze svých tváří výraz smutku a zajisté také jinak projevovali rozervanost, jaká bývá u hluboce zarmoucených lidí. I začal neznámý sám: »Jaké jsou to řeči, které cestou vedete, spolu rokujete?«

Již způsobem, kterým se tázal, získal cizinec jejich důvěru, stali se hovornějšími.

S výkřikem údivu počal Kleofáš: »Což jsi jediný cizinec v Jerusalemě, který jsi neseznal, co se tam v těchto dnech stalo?«

Ježíš chtěl slyšeti z vlastních jejich úst, co si o něm nyní mysli: »Co tedy?«

Nyní následovala první zpráva o »životě Ježíšově«:

Zpráva vyjadřuje podivuhodně pravou jejich náladu. Ukazuje nám tehdejší rozpoložení mysli u učedníků. Milují Ježíše ještě pořád, avšak úplně se již vzdali naděje, že on je Mesiáš. Ve svých bolestných rozporech však jsou vůči cizímu poutníku spíše ochotni přičísti sobě samým vinu na velkém zklamání, než by na Ježíše dali dopustiti:

»Co se stalo Ježíši Nazaretskému, jenž byl prorok, mocný v činu i slově před Bohem i před lidem! Kterak velekněží a radní naši ho vydali, aby byl odsouzen k smrti, a dali ho ukřižovati! - V nás však se již probouzela naděje, že on jest, který spasí Izraele. Ale nyní jest již třetí den, co se to stalo. Ovšem, některé ženy nás poděsily; vyšlyt zrána ke hrobu a nenalezše těla, vrátily se a oznámily, že se jim zjevili andělé a zvěsto-

vali, že Ježíš opět žije. Někteří z našich odešli pak ke hrobu; shledali jej opravdu tak, jak ženy pravily; jeho však nespatriili!«

Slova Kleofášova znějí jako zpráva vyšetřovací komise, která sice nedovede všechno vysvětliti, ale je přesvědčena, že vykonala, co jest v silách lidských.

»Některé ženy« - toto slovo je v ústech těchto Východanů podezříváním výpovědí. Přesto se aspoň něco z jejich tvrzení ukázalo pravdivým: Tělo mrtvého zmizelo. Zcela určitými údaji zpráva začala; končí se bez vlastního závěru - otázky by teprve začínaly tam, kde učedníci končí.

»Což jsi jediný cizinec v Jerusalemě?« Tak oslovil Kleofáš cizince, čině po východním obyčeji posunky a snad se i zastaviv. I počne také Ježíš s výkřikem údivu.

»Ó bláhoví! Jak dlouho u vás trvá, než uvěříte všemu, co hlásali proroci! Zdaž nebylo určeno, aby Mesiáš toto vytrpěl a tak vešel do slávy své?«

Je vidět, že neznámý poutník se velmi dobře vyzná v Písmu. Začíná Mojžíšem, postupuje od jednoho proroka k druhému a poukazuje vždy na místa, která předpovídají Mesiáše jakožto muže bolesti.

Hluboko v srdcích posluchačů začíná doutnati naděje: Snad se přece zmýlili, když si události vykládali po svém. Jest jim, jako by do nich proudila z Ježíše záplava blaženosti. Až příliš brzo došli na místo, kde je jim třeba zahnouti na vedlejší cestu. Ježíš chce jíti dále; co jiného může ostatně dělat? Nejdříve ho musí pozvat k sobě, teprve potom může jíti za nimi!

Učedníci ho teď mají za zákoníka, který není tak proslulý jako druzí a není tak pyšný jako mnozí, ale je zato tím osvícenější.

Zvou ho, užívající při tom pravých na Východě obvyklých rčení: »Zůstaň s námi! Blíží se večer a den se již nachýlil!«

Týchž slov se stále ještě užívá. Už tehdy, když pokleslo největší vedro, tedy ve tři hodiny, mluví se o tom, že se »den nachýlil«. To se říká zejména, když někdo má pozvati hosta - pak slušnost žádá takovou malou nadsázku.

Cizinec povolí. V domě nebo před domem se společnost usadí. Chystá se večeře; hostu se dostane čestného místa.

I vezme Ježíš do rukou chléb, vyřkne nad ním slova požehnání, ulomí z něho a dá jim. Třeba se domnívati, že se tu neopakovala poslední večeře; vždyť tito učedníci tenkrát ve večeřadle nebyli.

Teď poznávají Mistra. Ale ihned se dovídají, že nový život Mistrův je podroben jiným zákonům. Zmizí jim s očí.

Ježíš počíná kolem sebe shromažďovati roztroušené učedníky: Tento účinek opětovných zjevení se často přehlíží.

Oba učedníci asi dosti brzo odcestovali z Jerusalema; vědí jen o prvních událostech tohoto dne: o tom, jak ženy šly ke hrobu, a o tom, jak Petr a Jan prohlédli hrob. Nyní se tam spěšně vracejí. Radostí zapomínají na veškerou únavu.

Pozdě večer se navrátili do města. Zastihli všechny věrné pohromadě. Opatrně jim otvírali dveře. Ale pak se na ně vrhli s radostným zvoláním: »Pán vstal skutečně! Ukázal se Šimonovi!« Tak se oba emauzští ani nedostali k tomu, aby přednesli svou zvěst.

Pak se oba učedníci jali vypravovati; také měli svůj

zážitek. Ostatní poslouchají jejich zprávu, jsou v duchu s nimi na cestě, dívají se plni závidění do jejich zářících očí, oni se stali středem shromáždění.

Zjevení na večer velikonoční.

Zatím co učedníci (z Emauz) ještě vyprávěli, zjevil se Ježíš, stanul mezi nimi a řekl jim: »Pokoj vám!« Zděsili se a báli se; neboť se domnívali, že vidí ducha. (Luk. 24, 36-43; Jan 20, 19-23.)

Zatím co učedníci ještě vyprávěli, ukáže se Ježíš shromážděným, a to způsobem, který nejjasněji dává poznání jeho nového způsobu bytí. - Objevuje se při zavřených dveřích; najednou ho tedy lze spatřit v prázdném vzduchu.

Zjevení pak také působilo zcela jinak, než třeba první účinkovalo na Magdalenu. Učedníci se děsí a domnívají se, že vidí ducha. Ježíš je upokojuje a dává pochopiti, že mezi nimi dlí v téměř těle, které bylo odneseno do hrobu.

»Proč se děsíte a proč chováte pochybnosti v srdcích svých?«

Zatím co se naň z dálky vyjeveně dívají, přistupuje blíž k nim, vztahuje ruce a praví: »Vizte ruce mé a nohy mé! Já to jsem! Dotýkejte se mne a přesvědčte se, neboť duch nemá masa a kostí, jakož na mně vidíte!«

V hloubi duše hnulo se poznání, co by to znamenalo, kdyby to byla skutečnost. Pak by pohasla veškerá jiná skutečnost tohoto světa. Zvláštní strach dovede člověka v takových okamžicích, které ukazují náhle v novém světle cestu daleko před ním se prostírající,

učiniti nanejvýš nedůvěřivým k tomu, co vnímá vlastními smysly. Ježíš jim domlouvá! Pohleďte na mne! Vidíte přece rány na ruce a na nohu! - Dotýkejte se mne! Ducha se nemůžete nikdy dotknouti!

Nakonec se dokonce otáže: »Máte něco k jídlu?«

I podali mu kousek pečené ryby: - jedli tedy předtím ryby. Byl to asi dojemný pohled: bývalí rybáři, kteří v Jerusalemě, cizím městě, sedí pohromadě a koupili si ryby. Není jinak možné, nežli že je každé sousto dusilo.

Ponenáhlu mizelo zděšení. A teprve nyní je pozdravil Ježíš opravdu slavnostně a dal jim na srozuměnou, že i napříště mají zůstat jeho apoštoly.

»Pokoj vám!«

Tato slova slyšíme v Palestině na dráze, v autu i na silnici. Když je tehdy pronášel Ježíš, dostalo se jim vyššího smyslu; on opravdu mohl dáti, co si druzí jen navzájem přejí. A protože mu již nebylo prodlévati na zemi, poručil apoštolům, aby tento pokoj nesli do světa. Všechn nepokoj pocházel z hříchu; všem těm, kteří cítili hřích jako břímě, měli nyní toto břemeno odejmouti. Dechl na ně a pravil:

»Jako mne poslal Otec, i já posílám vás. - Přijměte Ducha Svatého! Komukoli odpustíte hříchy, odpouštějí se jemu; komukoli zadržíte, zadrženy jsou!«

Ježíši bylo, protože byl vševědouce, již předem známo, kteří lidé hříchů opravdu litovali a tak byli hodni nebeského pokoje. Apoštolové však si o tom teprve musili utvořiti úsudek, a to bylo jen tehdy možné, když se jim jednotlivec vyznal sám. To se děje ve svátosti pokání.

Pochybovatný Tomáš.

Tomáš, jeden z dvanácti, zvaný též Didymus, nebyl s nimi, když přišel Ježíš. Tedy druzí učedníci mu řekli: »Viděli jsme Pána!« Ale on pravil: »Dokavad neuzřím na rukou jeho rány hřebů a nevložím prst v místa hřebů a ruku v jeho bok, neuvěřím!« (Jan 20, 21-30.)

Tomáš zvaný též Didymus, nebyl přítomen, když se zjevil Ježíš večer dne velikonočního.

Způsob, jakým se zde udává dvojné jméno, dosvědčuje nám na posledních listech evangelií ještě jednou v jedné podrobnosti dějepisnou pravost zpráv. Řecké listiny egyptské nedokazují jen, že dvojí jména bývala tehdy oblíbená - druhé jméno se v nich cituje, ba totéž jméno Didymus se tam častěji vyskytuje.

Tomuto Tomášovi tedy oznamovali učedníci plni radosti: »Viděli jsme Pána!« Ale Tomáš se nedal zatáhnouti do kruhu jášajících učedníků. S tvrdou umíněností prohlašoval: »Dokavad neuzřím na rukou jeho rány hřebů a nevložím prst na místo hřebů a ruku v jeho bok, neuvěřím!«

Srovnáme-li tento výrok Tomášův a vůbec celé jeho chování po vzkříšení s několika málo jinými místy, která na něho poukazují, nutno doznati: Buď byli tito rybáři prostě geniální v znázorňování povah, aneb dosáhli takovéto životné pravdivosti, protože byli pravdymilovní a vyprávěli to, co sami zažili. Tomáš se projevuje znovu jako samostatný, ve své samostatnosti až k umíněnosti náchylný myslitel. Už nedoufá, že Ježíš vstane, a domýšlí nyní také důsledně: Není-li Ježíš více na zemi, nejsme ani my učedníci více společenstvím! Snad proto nebyl přítomen, když se Ježíš po prvé zjevoval.

A nyní, když se sešel s ostatními učedníky, opět se projevuje jeho povaha. Tihle muži příliš rychle uvěřili. »Viděli jsme ho!« Viděti nestačí, třeba-li rozhodnouti, máme-li před sebou ducha nebo skutečného člověka! Vypravují mu pak sice: Ježíš nám přece ukázal rány na ruku a na nohou! Tomáš řekne: »Dokavad neuzřím na ruku jeho rány hřebů a nevložím prst na místo hřebů a ruku v bok jeho, neuvěřím!« Tato slova projevují názornost, jakou milují lidé umínění, když prohlašují své stanovisko. Prsty do ran hřebů, které jako železné prsty provrtaly ruce - ruku do velké rány v boku, která se široko rozvírá!

Tento druh lidí nevymřel! Nynější »lidé daných skutečností« mohou v tomto apoštolovi uctívati svého patrona. Mají-li se dostat ven z toho, do čeho se zamotali, je jim třeba jako Tomášovi zvláštní milosti Boží, hodící se právě pro jejich povahu: - jim se musí všechno postavit před zrak se zřejmostí, vypočítanou takřka pro děti.

I když chtěl Ježíš z milosti přivoditi tyto podmínky, přece sám pro to stanovil dobu, a Tomáš si musil tuto milost nejprve zasloužiti tím, že se opět přidružil k apoštolům.

Po osmi dnech se Ježíš učedníkům zjevil znovu. V tu dobu také odcházeli poslední poutníci z velikonoční slavnosti do rodných krajů. Snad se apoštolové sešli, aby se poradili o cestě domů. Při dalším zjevení, o kterém se nám vypravuje, jsou učedníci v Galilei a podle všeho zdání se již roztrousili.

Osm dní! Snadno se přehlédne, co těchto osm dní uzavírá v sobě duševních otřesů a napětí. Na dně jejich srdce se asi vše přesunulo, nejenže se jim události po-

sledního týdne jevíly v jiném světle, každé slovo, každý zážitek dřívějších dnů zněl jim zcela nově. Radovali se a stýskalo se jim, cítili se opět sjednoceni s Ježíšem, a přece též jím opuštění. Časem pak zajisté v nich vystávalo tušení, že vše, co s Mistrem zažili, bylo mnohem nádhernější, nežli kdy pomyslili; ale zároveň je páčila trpká lítost - nebyliť ho hodni!

Takto spolu seděli, naslouchali, jestliže šli kolem pod nimi lidé vzrušeně rozmlouvajíce, a cítili úlevu, když přešli. Dveře zůstávaly zavřeny.

Najednou stanul Ježíš mezi nimi:

»Pokoj vám!«

Potom prvním slovem se obrátil k Tomáši: »Vlož prst svůj sem a viz ruce mé! Vztáhni ruku svou a vlož ji v bok můj, a nebudiž jako nevěřící, ale jako věřící!«

Tomáš zůstal i nyní, když se poddal milosti, logikem. Z této jeho slabosti vyrostla nyní jeho síla. I tentokráte věc domyslíl: - on jest první, který oslavenému Mistru prokazuje slavným způsobem božskou poctu. Pronesl stručná, ale vše v sobě uzavírající slova: »Pán můj a Bůh můj!«

Pln dobroty varuje ho Ježíš, aby dále umíněně nespoléhal na osobní podmínky pro přijetí milosti: »Protože jsi viděl, Tomáši, uvěřil jsi! Blahoslavení, kteří nevidí a přece uvěří!«

Malby znázorňující tuto událost nás často svádějí k tomu, že si jako závěr všeho toho vytvoříme v mysli obraz, na němž se Tomáš dotýká rány v boku Ježíšově. Tomáš svou nevěrou trpěl - dosvědčují to jeho podrážděná slova - nyní pak zjevil Ježíš svou vševědoucnost, poukázav na trpká slova pochybovačova. Byla by to bývala tvrdošíjnost zatvrzelého nevěrce, kdyby se byl

Tomáš odvážil přiblížit se k Ježíši a rukama se zkoumavě dotkl jeho ran. Slova: »Pán můj a Bůh můj!« mají zajisté za základ týž pocit, který setník kdysi vyjádřil slovy: »Pane, nejsem hoden!« Slova Ježíšova po vyznání Tomášově rovněž nasvědčují tomu, že apoštol rány sice viděl, ale že se jich nedotýkal. A učinil-li to přesto, už to při slovech »Pán můj a Bůh můj!« neznamenalo, že by byl Tomáš věc zkoumal tak, jak si toho prve byl žádal, nýbrž že se klaněl oslavenému tělu Ježíšovu.

Jest vůbec velmi poučné, srovnáme-li mezi sebou zprávy o zjeveních Ježíšových po jeho vzkříšení. Posiluje nás to v přesvědčení, že jde o události historické. Stačí, poukážeme-li třeba jen na tuto okolnost: K Marii Magdaleně praví Ježíš, když ho chce uchopiti: Nedoťkej se mne! Tomáše však vyzývá, aby vložil ruku v jeho bok.

Zjevení u jezera Tiberiadského.

Potom zjevil se Ježíš učedníkům u jezera Tiberiadského; to se stalo takto: Byli spolu Šimon Petr, Tomáš zvaný též Didymus, Natanael z Kány Galilejské a synové Zebedeovi a ještě dva jiní učedníci. I řekl k nim Šimon Petr: »Jdu lovit ryby.« Oni mu pak řekli: »Půjdeme s tebou také.« (Jan 21, 1-23.)

Zvláštní nálada spočívá na zjevení Ježíšově u jezera. Všechno je jiné než v Jerusalemě. Život, který vedli apoštolové jako rybáři, nežli byli po prvé povoláni, se opět vynořuje; tyto dni jsou jakýmsi prázdninami, dříve než se nadobro rozešli do všech zemí římské říše.

Jak asi na ně ukazovali všichni spoluobčané, když se navrátili domů po ukřižování Ježíše, podobni jsouce

dobrodruhům, kteří se dali dobrodruhem ještě větším vytrhnouti z těžkého, ale přece též poctivého povolání! Přiliš vysoko směřovali, a to se jim vymstilo!

Apoštolům ovšem bylo v srdci jinak, než se tito lidé domnívali! Když si vyjeli na starých člunech na jezero, uvědomovali si jasněji než jindy: Už nikdy nemohou být těmi rybáři, kterými byli. Vrátily se dřívější pohyby rukou, mužové, kteří na sebe byli zvyklí, opět v tichosti spolupracovali - avšak myšlenky jejich byly právě proto volné, a vzpomínky na dobu, kdy se také Ježíš na témž člunu s nimi plavil přes jezero, vracely se jim s tím větší živostí. Domovina se jim stala něčím jiným, stala se jim krajem, který jim připomínal už jenom Ježíše, už ne vlastní jejich život: - zde místo bohatého rybolovu, tam byly rozmnoženy chleby, tam na těch svazích bylo kázání horské, na tomto místě je Ježíš povolal: - lehkověrné rybářské hlavy, tak jim nyní přezdívali, ale jejich srdce hořelo lítostí, že neuvěřili ještě více! Nahlédli do života prostšího, nezávislejšího na vnějších prostředcích a podmínkách, a zároveň cennějšího než tohle ubohé rybaření na jezeře. Již nedovedli nikdy vyjít k vodě s tajemným napětím, jako tomu bývalo dříve, a podle toho, jak se vydařil lov, vrátiti se domů buď plni rozmrzelosti nebo radosti.

Jednoho večera pravil Petr k učedníkům, kteří meškali v jeho domě: »Jdu lovit ryby!« Ihned odpověděli: »Půjdeme s tebou!«

Bylo pohromadě půl tuctu lidí, že stačili právě na dva čluny s visacími sítěmi. Koncem dubna či začátkem května, kdy se to událo, léto v kotlině jezerní již nastalo. Voda mívá tou dobou někdy již teplotu kolem třiceti stupňů; vzduch zůstává i v noci naplněn dusným vedrem.

Na témž jezeře chodil kdysi Ježíš po vlnách, utišil bouři - nyní byli sami.

Křižovali po vodě, vyhledávali to i ono staré místo, kde kdysi učinili dobrý lov; ale nyní se zdálo, že se už ani za rybáře dobře nehodí. Za svítání zamířili unaveni a s prázdným člunem k pobřeží.

Na břehu viděli státi člověka. Na Východě má člověk ustavičně diváky. Ježíš se staví jako člověk, který jim s účastí přihlíží, a osloví je veselým tónem: »Lidičky, máte něco k snědku?« Oslovil je výrazem, jež evangelista po řecku vyjadřuje »paidia« - »hoši«. V jiných okolnostech mohlo by se slovo překládati výrazem »lidičky«. Rybáři, kteří nic neulovili, a myslivci, kteří nic nezastřelili, bývají málo přístupni zábavným rozhovorům. Aníž by se dali do rozmluvy, prohlásí uředníci suše: »Ne!« Mívát i Východan v životě chvílky, kdy mu hovornost selhává.

Cizinec je však nepustí: »Vrzte síť na pravou stranu, pak něco ulovíte!«

Zdá se, že neznámý rozumí rybářství. Jeho rada zní tak určitě!

Vrhli tedy síť a manévrovali. Provazy, na kterých visely síť, se začaly pohybovati. Když je chtěli vytáhnouti, nebyli již s to všechno vyzvednouti jako obyčejně a vzíti do člunu.

Jan byl první, kterému napadlo, že neznámý není nikdo jiný než Ježíš.

»Pán je to!« dí Petrovi, který nyní podle své povahy neměl pro nic smyslu než pro své řemeslo. Jak jsme již poznamenali, zůstávají touto roční dobou na jezeře Genesaretském voda i vzduch i v noci teplé. Rybáři si vlastní šaty obyčejně svléknou a berou na sebe lehkou

rybářskou halenu. Pás pak odkládají. Je-li třeba, jsou takto rychle pohotovi, aby se mohli potápěti. (Viz obrázek »Rybáři na jezeře«.)

Titíž Východané, kteří se při práci zbaví vždy všeho šatstva, varují se toho, aby se v takovém stavu objevovali před lidmi, jimž nejsou rovni. Když Jan pravil: Pán je to! byl Petr »nahý«, tedy ne zcela oblečený. Nejen aby mohl bezpečněji plovati, nýbrž i z tohoto citu slušnosti přepásal si Petr - to chce asi Jan říci - nežli se vrhl do vody, rybářskou halenu pásem, aby pevně přiléhala k bedrům.

Učedníci jeli za ním s člunem; byli sotva sto metrů vzdáleni od země. Síť, kterou jindy vezli v člunu, vlekli nyní ve vodě za sebou.

Jakmile vystoupili, viděli při Ježíši na zemi ohniště a nad ohništěm ryby a vedle chléb. Lidé rádi pekou ryby na pobřeží. Ježíš se nedal poznati. Bylo to, jako by chtěl učedníky cvičiti pro budoucnost: - měli se naučiti, aby si byli vědomi jeho blízkosti, aniž by s ním mohli mluvit jako s jedním ze svých. Ježíš dále vystupoval jako přívětivý cizinec.

»Přineste z těch ryb, které jste ulovili nyní!« pravil, stoje u ohně.

Nyní, když byl Pán poručil, týž Petr, který předtím vše nechal ležet a běžet, převzal opět vedení. Vstoupil do člunu; pomocí druhých vytáhli síť výš a dopravili ryby na břeh, nechávající je, pokud to šlo, ještě ve vodě plovati. Učedníci zůstali nyní, kdy se jim Ježíš zjevoval jako cizinec, mnohem klidnější nežli ve večerádle jerusalemském. Na celém vypravování spočívá podivuhodné kouzlo. Vše je zapomenuto; jako by žádný z nich už nevěděl nic o smrti a o ukřižování ani

o tom, že člověk na břehu jest z jiného světa. Bývalé časy jako by se byly vrátily.

A tak nevezmou hned potřebné ryby, aby je upekli, nýbrž vyprazdňují síť a počítají ryby. Ulovili sto třiapadesát velkých ryb! Jan poznamenává výslovně, že se na síti přesto neobjevily trhliny. Mluví tu z něho odborník: - sítě byly staré, snad se jich za jejich nepřítomnosti vůbec nepoužívalo, a tak se asi zkazily.

Potom se opět posadili k jídlu. Sám Ježíš jako hostitel jim rozdělával z chleba a z ryb.

Petr ustanoven hlavou Církve.

Když posnídali, otázal se Ježíš Šimona Petra: »Šimone, synu Janův, miluješ mne více nežli tito?« Petr odpověděl: »Ovšem, Pane, vždyť vš, že tě miluji!« I řekl Ježíš: »Pasiž beránky mé!« (Jan 21, 15-17.)

Když byli pojedli, zůstali pohromadě. Snad očekávali učedníci zčásti, že Ježíš už je neopustí. I otázal se Ježíš Petra: »Šimone, synu Janův, miluješ mne více než tito?«

Otázku tuto Petr téměř ani nečekal. Jak by ho byla táž otázka dříve těšila! A jak rychle by byl za sebe odpověděl pevným ano! Avšak on nezapomněl na zapření. Snad se už vůbec nedovedl podívati na oheň a nemysliti při tom na noc na vnitřním nádvoří paláce.

I odpoví upřímně, ale přece skromně: »Ovšem, Pane, vždyť ty víš, že tě miluji!« Petr se chrání, aby srovnával svou lásku s láskou ostatních.

Ježíš odpoví: »Pasiž beránky mé!«

Ježíš se sám nazval pastýřem; nyní odevzdává Petrovi »beránky své«, ustanovuje ho tedy nejvyšším

vůdcem nové Církve. Tím je zároveň naznačeno, že Mistr v dohledné době zmizí navždy.

Ježíš se táže ještě jednou:

»Šimone, synu Janův, miluješ mne?«

Co má Petr říci? Už při první odpovědi se mu bylo mnoho přemáhati. On, který zradil Pána, má přede všemi prohlásiti, že ho miluje! Ještě skromněji praví nyní:

»Ovšem, Pane, vždyť ty víš, že tě miluji!«

»Pasiž beránky mé!«

Ježíš se táže po třetí:

»Šimone, synu Janův, miluješ mne?«

Čeho chce Mistr dosíci tím, že víckrát opakuje tutéž otázku? Snad mu nevěří? Co si asi myslí ostatní učedníci? Petr ztrácí ještě více jistotu: »Pane, ty všechno víš, ty víš také, že tě miluji!«

»Pasiž ovce mé!«

Petr dlel myšlenkami u svého pádu; Ježíš mu nyní zaslíbí, že přijde čas, kdy bude moci napravit tuto svou chybu. Život, který zde žili jako rybáři, život se strastmi a slastmi boje se živly, pro ně navždy pominul. Přijde doba, kdy pro Ježíše budou nuceni podstoupiti věci, které člověku, jaký jest, jsou mnohem těžší. Bude jednou nucen nastavit ruce poutům jako Mistr a umřítí stejnou smrtí!

»Vpravdě, vpravdě pravím tobě: Dokud jsi byl mladší, opasoval jsi se sám a chodil jsi, kam se ti chtělo. Když však zestárneš, vztáhneš ruce své a jiný tě opáše a povede, kam se ti chtít nebude!«

I svému náměstku bude Ježíš neviditelný a nepřístupný. Již nyní mu to ohlašuje.

Ježíš za tohoto poučování ušel kus cesty podél bře-

hu. Petr nyní spatřil, jak za nimi jde Jan. Proč asi Ježíš ustanovil právě jeho tak slavnostním způsobem za nejvyššího pastýře nad svým stádem? Přece ho zradil! K čemu asi byl ustanoven Jan, který Pána nezradil?

S napětím otázal se Petr: »Pane, co s tímto?«

Ježíš mu odpověděl tak, že to byla zčásti výpověď, zčásti odepření výpovědi. Nikomu nepomohlo, staral-li se o povolání druhého, místo aby se staral o své: »Chci-li, aby takto zůstal, dokavad nepřijdu, co ti po tom?« - Ty půjdeš za mnou na smrt kříže, ten zajde smrtí přirozenou!

Jan při tomto zjevení nic nepraví, že by Ježíš byl náhle zmizel. Je tomu tak, jako by byl tentokráte od nich odešel podobně, jako se dříve od nich vzdaloval k modlitbě o samotě. Také pro samého Ježíše byla tato zjevení v Galilei do jisté míry posledním pobytem v ušší domovině, dříve než vstoupil na nebesa.

Apoštolové vysláni do světa.

Jedenáct odešlo pak do Galileje a odebralo se na horu, kam Ježíš jim uložil. Uzřevše ho, poklonili se mu; někteří však ještě pochybovali. I přistoupil k nim Ježíš a pravil: »Dána jest mi veškerá moc na nebi i na zemi!« (Mat. 28, 16-20.)

Všechna dosavadní zjevení Ježíšova měla společné to, že Ježíš učedníky překvapil. Tentokráte se setkávají jako lidé, kteří si umluvili schůzku. Nevíme, kterou horu jim Ježíš označil. Slovo »hora« má v jižních jazycích již samo o sobě neurčitější význam než u nás. Jindy Ježíš nejsa viděn čekal na okamžik, kdy mezi ně vstoupí, kdežto nyní to byli učedníci, kteří vyčkávali

jeho příchodu. Najednou jim přišel v ústrety. Nikdy se jim Ježíš v této době neobjeoval jako někdo, jenž sestupuje s nebe, nýbrž vždy jako někdo, jenž dlí na zemi, ale není viditelný. Mezi svědky byli někteří, kdož »ještě pochybovali«. Vidíme, že i tehdejší lidé se nadpřirozenu do jisté míry vzpírali a že je nepřijímali nikterak beze všeho za skutečnost.

Ježíš se jim zjevil, vystupuje při tom s takovou velebností, jež jim ukazovala Syna člověka jakožto pána světa. Už tedy nebude důvěrných hovorů; ta doba již minula a jeho věrní toho už nepotřebovali. Tím, že se jim rozmanitým způsobem zjevoval, posílil v nich vědomí, že jest vždycky s nimi, ať ho vidí či nevidí. A nyní oznamoval apoštolům slavnostně, že byli povoláni, aby vydali po všem světě svědectví o něm, o jeho životě, učení, utrpení, smrti a vzkříšení. Jemu byl Otec všechno odevzdal, a on je opět ustanovil posly všem národům všech časů.

»Dána jest mi veškerá moc na nebi i na zemi. Jděte tedy, učte všechny národy a křtíte je ve jménu Otce, i Syna i Ducha Svatého! A učte je zachovávatí všechno, cožkoli jsem přikázal vám. Aj, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání světa!«

Byla to řeč nová. Dána jest mi veškerá moc na nebi i na zemi! - když byl trpěl a umřel, má nárok, aby mu holdovali všichni národové. Už nebylo vyvoleného národa, nýbrž jenom pospolitost národů vykoupených Synem člověka, lidstvo, které bylo jedno při hříchu dědičném a které se opět sjednotilo při vykoupení! - Učte všechny národy!

Přijmou-li národy zvěst o novém království, bude třeba je do něho včleniti: - křtíte je ve jménu Otce

i Syna i Ducha Svatého! Po křtu bude třeba nově přijaté nabádati k novému životu, k životu podle učení Ježíšova: »Učte je zachovávat všecko, cožkoli jsem přikázal vám!«

To byl nejfantastičtější příkaz, který kdy byl dán na zemi. Stojí tu na hoře hlouček Galilejců: - vidíme nebo tušíme na západě širé moře a za tím mořem mateřské země i provincie všemocné římské říše. Hledíme na východ - tam hory stále blednou a blednou, a pak začíná poušť; odtamtud přicházejí karavany; jsou ztuhlé a vyschlé vedrem a zdrsňelé jemným pískem a vůdcové vyprávějí o zemích za pouští. Podél úpatí těchto hor se putuje do Egypta, staré to země pohádek a kouzel. Všechny tyto země se hemží bohy a bohyněmi: - jejich chrámy jsou všude nejnádhernější budovy, kněží těchto chrámů jsou všude nejučenější a nejvlivnější lidé.

Tito galilejští rybáři, shromáždění na hoře, dostávají tedy rozkaz: Jděte do všech těchto zemí! Vstupte před národy i řekněte: Vaši bohové jsou sny, které jste si sami vysnili, ale my víme o Synu Božím, který opravdu žil! Lidé ho přibili na kříž!

Ježíš věděl, co praví, věděl to lépe než kdokoliv, který čte zachovaná slova. Apoštolové se asi ještě více ulekli ohromnosti tohoto úkolu nežli nyní my, když jej vidíme vyplněný. Nebylo to jen slavnostní zaslíbení, nýbrž i odpověď na tázavé a zdráhavé pohledy, když Ježíš končil slovy: »Aj, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání světa!«

Poslední zjevení Ježíše v Jerusalemě. Nanebevstoupení.

Po svém utrpení ukázal jim Ježíš rozmanitými důkazy, že je na živu. Zjevoval se jim po čtyřicet dní, mluvě o království Božím. Tenkrát pak, když s nimi stoloval, poručil jim, aby neodcházel z Jerusalema, nýbrž aby očekávali toho, kterého zaslíbil Otec. Poté je vyvedl ven k Bethanii, pozdvihl rukou svých a požehnal jim. Pak je opustil a vznesl se k nebesům. (Luk. 24, 44-49; Skut. 1, 2-8.)

Nastal den, kdy rybáři naposled vytáhli na břeh člu-ny a odnášeli domů sítě. Bylo to před slavností Let-nic, v dobu, kdy na výšinách judských již začínala letní vedra a kdy se žala poslední bleděžlutá obilní pole. Tehdy se opět dostavili do Jerusalema.

Jerusalem, velkoměsto tehdejší doby, na »aféru« Je-žíše Nazaretského již zapomněl. Nikdo si nevšiml ma-lého hloučku Galilejců, který vcházel branami. Snad se někteří ze známých na ně dívali s jistou útrpností; tihle dobromyslní lidé nejdéle vytrvali po boku pro-roka nazaretského.

Naposled se jim Ježíš zjevil ve večeřadle, ve kterém byl ustanovil svátost lásky. Jeho řeči skýtají nyní zpět-ný pohled na dějiny světa, jak se rozvíjely před očima Božíma. - »Když jsem ještě byl s vámi« - jak zvlášt-ně asi zněla tato slova! - »pravil jsem vám, že se musí naplniti všechna slova v zákoně Mojžíšově, v pro-rocích a žalmech, která jsou psána o mně.«

Proroctví o životě Mesiáše byla tedy naplněna. Ještě se měly uskutečniti předpovědi o tom, jak se svět pro-mění jeho smrtí výkupnou. »Je třeba, aby ve jménu mém bylo hlásáno všem národům pokání na odpuště-ní hříchů. Vy pak budete svědky těch věcí. Hle, já

sešlu na vás toho, jehož Otec můj zaslíbil! Proto zůstaňte ve městě, dokud nebudete opatřeni mocí s výsosti!«

Často si představujeme, že apoštolové snášeli tuto samotu poměrně lehce, neboť předtím vlastními smysly spatřili Ježíše. Ve skutečnosti však byla tato nepřítomnost Ježíšova pro ně něčím obzvlášť bolestným: síla Ducha Svatého je musela posilovati, aby to vůbec snesli.

Čtyřicátého dne po zmrtvýchvstání se Syn člověka loučil se zemí. Ježíš se ubíral z večeřadla na horu Olivetskou; šel tedy naposled touž cestou jako večer před utrpením. Opět sestupovali po uličních schodištích a přišli do rokliny údolí Kedronského. Ježíš viděl zahradu Olivetskou - podél ní vystupovali na výšinu. Dni kolem Letnic se sobě podobají: slunce sesílá paprsky s oblohy bez mráčku, na obilních polích je již sklizeno, rozplemenilo se po nich bodláčí a trní, tmavé ovocné stromy stojí v záplavě světla a lesku. Široké náměstí chrámové se pronikavě třpytí.

Ježíš požehnal naposled družině věrných. Pak uzřeli, jak se odpoutal od země; vlastní mocí se před nimi vznosl do výše.

S hory Olivetské viděl Ježíš daleko dokola místa, jež jeho pobyt na zemi od narození až k smrti byl posvětil. Na východě na výšině se táhla v bleděhnědých odstínech poušť judská, za ní viděl brázdou jordánskou, na západě spatřil venku před hradbami města horu Kalvarii, na jihu nivy betlemské.

Tento obzor se stával tím objemnější, čím výše vystupoval. Viděl pod sebou nesčetné horské hřbety judské, podobné zkamenělému moři; města a vesnice se

třpytily na jejich svazích i v kotlinách mezi nimi; potom se ukázalo jezero Genezaretské s věncem osad kolem dokola modrých vod; shlédl Nazaret, vznášeje se vysoko nad rovinou Jezreelskou. Památná místa jeho života se tím více sblížovala, čím výše vystupoval, a všechna splynula takřka v jedno: v zemi Izraelskou, v zemi Spasitelovu.

Učedníci zapomněli na vše, co bylo kolem nich. Stále se ještě snažili, zbystřující pohled, zachytit zásvit z Mistra. Dva poslové z nebes je museli povolati zpět na svět.

»Muži galilejští! Proč tu stojíte hledíce na nebe? Ten Ježíš, kterého jste viděli vstupovati na nebesa, přijde jednou odtamtud, jak jste ho viděli do nebe vyjít!«

Apoštolové se vrátili do Jerusalema - plni radosti.
- Naučili se nyní tolik: - věděli, že Ježíš jim byl nablízku i tehdy, když ho neviděli.

OSOBNÍ A VĚCNÝ REJSTŘÍK

- Abraham:** uctíván jako praotec národa 343; uviděl Ježíše a Ježíš Abrahama 348; přítel Boha 401; »v lůně Abrahamově« 403.
- Albinus:** náměstek 562.
- Almužna** okázale a zjevně udělená 233.
- Alžběta:** zvěst o narození Janovu 13; návštěva Mariina 22/23.
- Amen, Amen, pravím vám** 117.
- Anděl:** u Zachariáše 14; u Marie 19; u Josefa 35; u pastýřů 43; při útěku do Egypta 57; při návratu z Egypta 63; slouží Ježíši na poušti 107; při smrtelné úzkosti Kristově 525; odvalí kámen od hrobu 593; zjeví se ženám u hrobu 594; »andělé vystupující a sestupující na Syna člověka« 117.
- Anna:** prorokyně 50.
- Annás:** velekněz, dal vybíratí desátek kněžími 226; vysloužilý velekněz vyslýchá Krista 535.
- Antipater, otec Herodův** 9.
- Apoštolové:** jejich výběr 204; jako mužové namáhavé práce a počestnosti 206; první vyslání 288; pomocníky při rozmnožení chlebě 293; na území pohanů 310; napomenutí pro svárliвість 486; ctižádost Jakubova a Janova 420; smýšlení po vzkříšení 611; rozeslání do světa 617.
- Aretas:** nepřítel Heroda Antipy 136; šejk beduinský 374.
- Archelaus:** syn Herodův, nepokoje před jeho nastoupením na trůn 61; jeho cesta do Říma 62; ukrutný 63; narážka Ježíšova o cestě Archelaově do Říma 430; sesazen s trůnu 75, 82.
- Augustus, císař římský** 38.
- Bajky o lišce** 215.
- Barabáš** 558.
- Beránek Boží** 111.
- Betanie:** vzkříšení Lazara 436, 447, 404; Ježíš pomazán při hostině 432.
- Betlem:** celková poloha 36; pastviny 37; bezvýznamný za Kristových dob 52; krajina betlemská a její vztah k Bibli 37; obyvatelé sezonními dělníky 65;
- Betsaida:** domovina Petrova, Ondřejova a Filipova 114, pláč nad B. 321.
- Blahoslavenství** 223.
- Blázen** 230.
- Bodláčí:** roste na rolích 264; u jezera Genezaretského 240.
- Bouře:** bouře na Genezaretském jezeře 277; varovné znamení před bouří 279; čas bouří 279; Ježíš viděl (v noci), že proti nim vanul vítr 277; dva zázraky utišení bouře 277, 280.
- Božství Ježíšovo:** viz »Svědectví Ježíšovo o sobě«.
- Břevno a tříska** 236.
- Celníci:** 192; modlí se celník 369; kartely celníků v Athénách 386.
- Cena maximální** 426.
- Cesarea Filipova** 309.
- Cesarea, sídlo Pilátovo** 548.
- Cesta** 237.
- Cesty:** Mariina do Betlema 41; Ježíšova 248; obyčejně v době Ježíšově 289; daleké cesty v době Ježíšově 573.
- Cimbuří chrámové** 105.
- Cisterny** 329.
- Církev:** volba apoštolů 204; zaslíbení primátu 312; Petr hlavou

- 614; shromažďujte všechny národy 361.
 Císař: 453.
- Člověk:** cena člověka v očích Ježíšových 260.
- Daně:** peníz daně 452; rozmluva o dani 453.
- Dávky:** v době Ježíšově velmi tíživé 85; egyptská soustava dávková v Palestině 226.
- Desátek:** 225, 226; karavany 442; zdůrazňován farizeji 463.
- Deštičky** na psaní 29.
- Deštivá doba** 370; nálada po době dešťů 262, 370; pozdní deště 415; poušť po dešti 377; Ježíšovo líčení bouře 240; v době dešťů je těžký útek 470; velká voda je důvodem, proč byla odložena činnost sv. Jana Křtitele 108; modlitba v chrámě a dešť 327, 331.
- Děti:** bezdětnost — trest 13; Kristus jim žehná 416; dětský život v době Ježíšově 417; odložené děti co by otroci 254; »Děrátko« 499.
- Dluhy:** věřící je odpouští 245.
- Dlužní úpisy, duplikáty** 393.
- Dlužníci:** 395, 396; dlužník se zbavuje dluhů tím, že dá do dražby majetek, ženu i děti 399; »byl předán mučitelům« 400.
- Dni: přehled** 248; »den se nachýlil!« 604; nádeníci 258.
- Dobrota Ježíšova:** při prvním setkání s Janem a Ondřejem 112; při setkání s Nathanaelem 114; vůči Nikodemovi 129; vůči Samaritánce 144; u Bethesdy 198; ke hříšnici 246; k dětem 417; k Zacheovi 422; k učedníkům na cestě do Emauz 604; při zjevení u jezera Tiberiadského 610.
- »Dokonáno jest!« 584.
- Dosti:** 501; dosti = »chalaz« 211.
- Drachma:** ztracená 378; penízem v dívčím věně 378.
- Duch Svatý:** jeho příslibení 620.
- Dům:** palestinský 170; jednoduchý selský 365; stavba domů 170; dvůr velmi důležitý 171; společný dvůr 171; dvůr hlídán 171; na skále, na písku 240.
- Důvěra:** viz nedůvěra.
- Dveře:** úzká brána 239.
- Dvůr:** viz »dům«.
- Đábel:** otec lži 347; vrah lidí od počátku 347; při pokoušení Ježíše 101; jako »rozsevač« 271; vyhnání ďábla 165; Jidáš »ďábel« 307, Petr 316.
- Ecce homo** 563.
- Efrem, městečko** na okraji pouště Judské 418.
- Egypt:** jiné poměry proti Palestině 63; útočiště uprchlíků 57; vzor pro panství Římanů na východě 77, 226; pohanská náboženství 79.
- Egyptská soustava dávková** v Palestině 226.
- Ejhle člověk!** 563.
- Eliáš:** národní světec 311; předchůdce Vykupitele 110; sv. Jan, »prvním« Eliášem nazýván 321.
- Eliseus, prorok** 286.
- Emauzy** 601.
- Eucharistie:** její příslibení 303; její ustanovení 492.
- Farizeové:** jejich život 86, 185; strana lidu 186; hlavním základem jejich — zákon 187; nepřístupnost k ženám 191; styk s nefarizeji 190; zvláště lehký rozvod s ženou nefarizejskou

- 191; průběh boje proti Ježíšovi 192; pýcha farizeů při modlitbě 369; Ježíšova poslední řeč proti nim 460.
- Fasael:** zabit svým bratrem Herodem 9.
- Filip:** povolání 114; střízlivý, rozvážný člověk 115, 295, 444.
- Filip, syn Herodův (H. Velkého)** 135.
- Fikovník (v Judsku)** 324, útočištěm pro modlíci se a studující 116, puči velmi pozdě 415.
- Flavius Josef** 71.
- Gabriel:** před Zachariášem 15; u Marie 19.
- Galilea:** krajina 147; národ 149; osídlena částečně pohany 150; údaje o místech v Galilei: četné, v Judsku velmi řídké 250; Galilejské jezero 147; rozloučení Kristovo s Galilei 321; podobenství galilejské 261.
- Galilejec:** pobití Galilejců ve chrámě 557; nářky na jejich nářečí 150; hrdý, a přece jím bylo pohrdáno 151.
- Garizim, hora s chrámem** 142.
- Germáni:** ve službě Herodesa 11.
- Gethsemani:** poloha 523; Ježíšova smrtelná úzkost 523.
- Golgata: (Hora lebek)** 574.
- Had:** na poušti předobraz Ježíšův 133; trampoty s hady 366.
- Herodes Antipas:** povaha 135; zajetí Jana Křtitele 134; jeho nenávisť k Beduinům 374; snažil se vypuditi Ježíše ze svého území 374; o velikonoční slavnosti 557; Ježíš jemu předveden 557.
- Herodes Veliký:** králem 9; jeho soustava zpravodajská 51, 53, 58; úklady proti Antipatrovi 60; vraždění nemluvnat 58; výhodná poloha jeho paláce 37, 58; navštěvuje císaře Augusta 59; poslední dny jeho vlády 61; měl deset žen 60; vzpoura za jeho nemoci 61; poprava jeho syna Antipatra 61; nepokoje při smrti Herodově 62.
- Herodiáni** 452.
- Herodias** 135.
- Hlas Otce nebeského:** při křtu Ježíšově 100; při Proměnění P. 320; při řeči Ježíšově v chrámě 446.
- Hodina:** »hodina má« 349; »jasná hodina« 406; »dvanáct hodin« 406; hodina tmy 530.
- Horečka:** všeobecné označení pro horké nemoci 153; nemocný po horečce velmi slabý 166; spánek po klesnutí teploty 406; tchyně Petrovy 166.
- Hořčice, zrno hořčičné** 272; strom hořčičný, jen na břehu jezera Genezaretského 272; seje se pouze venku, poněvadž v zahradách je zakázáno 272.
- Hospodyně křesťanská** 274.
- Hrabivost: farizeů** 400; Jidášova 478.
- Hrob Ježíšův:** poloha 588; zapečetění 590; stráž proti Josefu z Arimatie 590; prázdný 591; ženy přišly 592, 594; Petr a Jan u hrobu 595; Marie Magdalena 597.
- Hroby: obilné: obilny o velikonočních** 464.
- Hřichy: hřichy světa** 111; vyznání hřichů 90; Ježíš odpouští hřichy 174; propůjčuje apoštolům moc odpouštět hřichy 606; hříšnice při večeři 244; hříšník, otrok hřichu 339.
- Hvězda mudrců** 54.
- Chaberim, jméno strany** 190.
- Chaire, pozdrav** 562.
- Chata: »tři stánky stavětic«** 319.

Chléb: hlavním jídlem 295; pravidla pro jeho uchování 296; podáván hostům 490; sebrání zbytků po hostině 296; ze tří měřic mouky 273; za 200 denárů 295; Ježíš, chléb duší 305; rozmnožení chlebů 293; smysl rozmnožení chlebů u Ježíše; smysl rozmnožení chlebů u Židů 305.

Chlévy: jeskyně co chlévy a přibytky 42.

Chrám: jerusalemský chrám v očích pohanů 11; význam pro lid 11; bohoslužba 12; chrámová služba 12; pořádek služby kněží 13; dvanáctiletý Ježíš 67; izraelský chrám proti pohanskému 84; Mesiáš se má zjevití se střechy chrámové 106; pohled na chrám s hory Olivetské 126; čištění chrámu 125, 127; stavby na chrámu v době Kristově 129; Ježíš v chrámě 334; »Zrušte chrám tento!« 128; slavnost posvěcení chrámu 371; odchod Ježíšův z chrámu 466; večerní nálada na nádvoří 466; proroctví o zboření 467; chrám v Garizim 143; chrám v Egyptě 79; egyptské chrámové účty 80.

Jakub, patriarcha 140.

Jakub: při proměnění 318; svědek smrtelné úzkosti Ježíšovy 522.

Jan apoštol: první setkání s Ježíšem 112; svědek Proměnění 318; připravuje velikonoční večeři 481; svědek smrtelné úzkosti 522; pod křížem 581; svědek probodění boku 587; jde k hrobu a věří 595.

Jan Křtitel: zvěstování jeho narození 13; posvěcení při návštěvení 23; narození 28; vy-

stoupí jako Křtitel 88; zvěstování Vykupitele 90; křest Ježíšův 98; opouští Jordán při rozvodnění 108; označuje Ježíše jako »beránka Božího« 111; zajat 134; »první Eliáš« 321; Ježíš ukazuje na jeho svědectví 202.

Jaro: na Jordáně 108; u jezera Genezaretského 291.

Jericho — Bethanie: cesta 405, 407, 412; podobenství o deseti drachmách 427.

Jerusalem: 143; velkoměsto 324; místa zavraždění proroků 375, 465; oznámení rozboření 467; předzvěst zkázy 473.

Jesle: podoba 44, 45.

Jezero Genezaretské: krajina 147; jasno za měsíčních nocí 299; pravidla plavby 299; zjevení Ježíše 610.

Ježíš: »Znamení, jemuž bude od-píráno« 49; rozvoj Ježíše-člověka 67; »Syn Zákona« 68, 69, 74; tři dni ztracen, tři dni v hrobě 70, Ježíš dělník 74; sám v Nazaretě 75; křest 98; odpouští hříchy ochrnutému 173, Magdaleně 247; Ježíš a farizeové 190; jeho život hádankou pro lid 193; Ježíš zákonodárce: »Já však pravím vám« 229; tesař 285; na vlnách 298; nálada před rozmnožením chle-bů 291; první předpověď utrpení 315; obviněn z posedlosti 335; viděl Abrahama 348; vyšel od Boha jako od svého Otce 347; označen jako »Samaritán« 347; »pastýř« 358; o slavnosti posvěcení chrámu 371; ve východním Jordánsku 374; před brobem Lazarovým 413; vjezd do Jerusalema 443; Ježíš a pohané 444; Ježíš, syn Davidův 443,

- 459; Ježíš, pán Davidův 459; Ježíš, Mistr 461; Ježíš vševědoucí, zrada Jidášova 489; duševní utrpení na hoře Olivetské 522; Ježíš před Herodem 549; Ježíš před Kaifášem 540; prohlašuje se Synem Božím 540; veden k Herodovi 549; odsouzení 567; smrt na kříži 567; opuštěnost na kříži 567; žízeň na kříži 582; napájen octem 583; znamení a svědkové při smrti 584; poslední Ježíšův příchod před Nanebevstoupením 619.
- Jho:** »Mé jho je sladké a břímě mé je lehké« 211.
- Jidáš:** zvolen za apoštola 204; v Kafarnaum 307; v Bethanii 434; vyjednává zradu 478; zatvrzuje se 491; Ježíš ho označuje jako zrádce 488, 491; polibek 528; zoufalý 545; vrací »peníze krve« 545.
- Jméno Ježíš:** zvěstováno matce od anděla 19; okolnosti při udílení jména 46; jméno Vykupitele: »Ten, který přijíti má« 90; Syn člověka, Syn Davidův, Král židovský, Král Izraele, Syn Boží 116.
- Jordán:** Jaro 108.
- Josef:** »spravedlivý« 34, starosti »ženichae P. Marie 33; poučení od anděla 35; ve vyhnanství 63; Ježíš dělník 74; smrt 75.
- Josef z Arimatie u Piláta 587.**
- Kafarnaum:** »město Ježíšovo« 284; kletba 321; poutnické karavany 326.
- Kaifáš:** zet Annášův 535; Ježíš před ním 537.
- Kámen:** »kámen, jež zavrhl stavitel« 451.
- Kamenování Ježíše:** v Nazaretě se pokoušejí 287; o slavnosti stánků 349; o slavnosti posvěcení chrámu 373.
- Káně:** vlast Nathanaelova 120; svatba 121.
- Karavana 51; život karavan 248.**
- Kazání Ježíšovo viz »učitel«.**
- Kázání na Hoře; životní poměry posluchačů 224, 225; nálada Kristových posluchačů 224 až 225.**
- Klíče království nebeského 312.**
- Kobylky luční, potravou 88.**
- Kohout; chování v nádvoří 534.**
- Koinosis = druhové 177.**
- Komáři: cedíte komáry 463.**
- Kostky u vojáků 576.**
- Koš 294.**
- Král židovský 553; = mesiáš 52, 553, 555.**
- Království Boží viz »království nebeské«.**
- Království Kristovo: vjezd do Jerusalema 438, 443; podobenství o deseti minách 427; podobenství o vinařích 448; dary mudrců 55; Ježíš-král posmívaný 561.**
- Krev: Nového zákona 492; Ježíšova na kříži prolitá 581; Kristův krvavý pot 526.**
- Krmení vepřů ve východním Jordánsku 381.**
- Křest: Janův, nová ceremonie 109; »křest ohněm« 91; křest Ježíšův 98; Janova činnost 109; křest v Duchu Svatém 617; 130.**
- Křesťanství: není hnutím nemajetných vrstev 176,**
- Kříž, ukřižování: 2000 ukřižovaných 62; »povýšení« 133; kříž = trůn 446; způsob ukřižování 567; křížová cesta 571; muka ukřižování 567; nápis na kříži 575; Ježíš na kříži 577;**

- snědí s kříže 588; obraz městský 572.
- Kvas 273.
- Kvitanice 234, 393.
- Láska k nepřátelům: přikázána 232; nepřátelé Kristovi u kříže 578.
- Lazar: vzkříšení 404; velerada ustanoví ho zabítu 432.
- Léto v Palestině 329; sucho 137; žně 308.
- Lid galilejský 149.
- Lidové umění 207.
- Lidovost: v řečech Ježíšových 214; v podobanstvích 401.
- »Lilák« Herodes 375, 557.
- Lotr na kříži 578.
- Lucinus, sběratel darů pro bohyni 289.
- Lůžko 198.
- Magnificat 25.
- Machaerus 135.
- Machna — rovina — žitná pole 145.
- Malomocenství 154.
- Mamon 391.
- Manna: Vykupitel jako dárce manny 220, 303; předobraz Eucharistie 305.
- Manželství: Mojžíšovo ustanovení 457.
- Maria: její dům v Nazaretě 18; zvěstování 17; slib panenství 19; život v Bohu 21; navštívení 21; mlčení 27; rozjímání 27, 45; návrat z návštěvy u Alžběty 32; zasnoubení s Josefem 32; na cestě do Betlema 41; narození Ježíšovo 38; očišťování Panny Marie 47; útěk do Egypta 57; život s Ježíškem v Nazaretě 66; ztráta Ježíše v chrámě 69; život v ústraní po odchodu Ježíše z Nazareta 121; na svatbě v Káni 122; svědkyně zamítnutí Ježíšova v Nazaretě 288; pod křížem 580; snímání s kříže 588.
- Maria Magdalena: pomázení při hostině 244; jde k hrobu 592; u hrobu 594; Ježíš se jí zjevuje 597.
- Maria, sestra Marty: jak se chová při příchodu Ježíšově 412; pomázení Ježíše při hostině 433; Maria a Jidáš na hostině 434.
- Marta: zármutek pro Lazara 410; domácí paní 411; víra v božství Ježíšovo 411.
- Mesiánské povolání Ježíšovo: dvanáctiletý Ježíš 67; začátek při křtu 98; příprava postem na poušti 101; Maria je pod jeho Zákonem 67, 122; Ježíšovo posláni nesouhlasí s přáním lidu 92; mínění přátel 326; »Dokonáno jest« 583.
- Mesiáš: znamení odporu 49; jeho úloha podle přání lidu 92; očekáván jako přemožitel Římanů 93; Beránek Boží 111; vylíčení jeho působení pod obrazem chrámového zřídla 138; očekáván jako divotvůrce 218, 337; vykladač Zákona 220; skrytý život Mesiášův (podle Tryfona) 219; lid ho pokládá za pozemského mesiáše 219; Ježíšovo stanovisko k pozemsko-národním přáním a nadějím 218; Ježíš se před lidem vyhýbá titulu »Mesiáš« 221; dárce manny 303; jeho původ je tajemstvím 304, 336; před apoštoly se prohlašuje mesiášem 315; »vždy zůstane na živu« 447; zakazuje učedníkům o tom mluvit 315; dárce vody 338; pochází z Betlema 335; Ježíš prohlášen mesiášem 436; Mesiáš — Pán a

- zároveň syn Davidův 459; falešní mesiášové v době Ježíšově 218.
- Mešní oběť: založení 492; vyplňuje touhu lidstva 494.
- Metochoi, Metechontes 177.
- Město: život lidí vzájemně se stýkajících 283, 284; veřejné mínění v městě (Nazaret) 284; »Svaté město« 105.
- Mile 232.
- Milosrdenství Boží: podobenství o ztracené ovci 376; o ztracené drachmě 378; o marnotratném synu 379.
- Mina, podobenství o deseti minách 427.
- Mincovní monopol římských císařů 454.
- Míra 251.
- Mírnost: Ježíš příkladem 209; mírnost Ježíšova vůči synům Zebedeovým 420; vůči Saduceům 455; vůči Jidášovi 528.
- Místa: první místa 153.
- Místnost pro hosty 480.
- Mlat 91.
- Mlčení Ježíšovo: před Kaifášem 540; před Herodem 557; před Pilátem 564.
- Modlitba: Zachariáše 14; obvyklá na veřejných místech 234; v pokoji 235; nad nemocným 156; dlouhé modlitby Židů 363; pohanů 363; v podobenství o neodbytném příteli 364; v podobenství o nesvědomitém soudci 367; o farizeji a celníku 368; Ježíše na poušti 103; před volbou apoštolů 238; před Proměněním 319; před vzkříšením Lazara 413; »Otče náš« 363; při podobenstvích 260; při rozmnožení chleba 293; v noci 362; na hoře Olivetské 522; při stole 296.
- Mojžíš 319, 354, 404, 458, 619.
- Mrva a trám 236.
- Mudrci: u Heroda 50; jejich dary 55.
- Muž svobodný (odznaky: prsten a sandály) 382.
- Nanebevstoupení Páně 619.
- Národ židovský: za Heroda 9, 59; boj proti Římu 77; přání jeho vzhledem k Mesiáši 90; Ježíšovo chování k němu 218; za farizeů 185; sociální rozdíly: otroci atd. 254.
- Narození Ježíše 38.
- Násilí proti Kristovi: v Nazaretě 287; o slavnosti stánků 337; o slavnosti Posvěcení chrámu 371.
- Následování Krista 316.
- Nathanael 114.
- Nazaret: poloha, jakožto místa s vodou 17; špatný zvuk Nazareta 17, 115; postavení posluchačů při Ježíšově řeči 285; chování obyvatelstva předehrou k utrpení v Jerusalemě 288.
- Nebe: podobenství o království nebeském 262; tajemství nebeská 311; »síly nebeské« 473; jako odměna 223.
- Nedůvěra: u učedníků (bouře) 282; u Petra 300; boj Ježíšův proti nedůvěře v Boha 364.
- Nekajícnost farizeů 464.
- Nemoci 153: slepota, nachlazení, oční nemoce 153; horečka 153; lidové prostředky 156; nemoc = trest za hříchy 157; nemocný u Betsaidy 197.
- Neobřezaní 11.
- Neohroženost Ježíšova: 127, 172, 228, 333, 339, 341, 343, 371, 450, 458, 459, 538, 539, 553, 565.

- Nepřístupnost:** u Ježíše 188; u farizeů 188.
- Nevěra:** příčina ve vůli 134; při zaslíbení Eucharistie 300; o slavnosti stánků 342.
- Nevína Ježíšova:** dokázána Jidášem 545; Pilátem 556, 558, 563; lotrem 579; setníkem u kříže 585.
- Nikodem:** noční rozmluva s Ježíšem 129; k dobru Ježíšovu se dovolává zákona 340; při pohřbu Ježíšově 588.
- Noc východní** 50.
- Nouze:** vypovídání cizinců při hladu 380.
- Nucený osev plodin** 387.
- »Nutilie Šimona 571.
- Obcování Ježíšovo s lidmi:** Nikodem 129; Samaritánka 140; Petr 183; hříšnice 244; Nazaretští 284; rozmnožení chlebě 293; Saducejští 455.
- Obětování Ježíše** 46.
- Obět Nového zákona** 492.
- Obchod:** formy obchodu za Ježíše 391.
- Obchodní lhůty** 425, 426.
- Obchodníci holuby** 128.
- Obrození duchem** 130.
- Obřady při pohřbu** 588.
- Obřizka Kristova** 46.
- Oděv:** boháčů 401; rozdělení roucha Ježíšova 576.
- Odměna:** »Dostali již odměnu svou« 233.
- Odpouštění:** jak často? 398.
- Odřeknutí** 317.
- Odsouzení Ježíše:** veleradou 563; Pilátem 567.
- Olej** 389.
- Oliva (v Judei)** 322; řeč o olivovém stromu, révě a fíku 324.
- Olivetská hora:** Pohled na Jerusalem (Ježíš) 126, 439; večer v zahradě Olivetské 475.
- Omilostnění** 558.
- Ondřej sv.:** po prvé se setká s Ježíšem 112; při rozmnožení chlebě 295.
- Opona chrámová se roztrhla** 584.
- Oповáživost Petrova** 514.
- Opuštěnost Páně na kříži** 582.
- Osel, jediný dopravní prostředek na poušti** 57; »oslice přivázaná a oslátka u ní« 437; smlouva o nájmu osla 438.
- Otázky žáků:** část vyučování 71.
- Otče, odpusť jim!** 577.
- Otčenáš** 362.
- Otevřenost Ježíšova:** vůči Marii 122; vůči Nikodemovi 129; vůči Simonovi na hostině 245; vůči Petrovi 316; vůči Jidášovi 491; vůči farizeům 372, 462; vůči Pilátovi 554, 565.
- Otroci:** otroctví v době Ježíšově 254; počítání jako dobytek po kusech 255; počet otroků 255; ochrana izraelských otroků 257; cena otroků 257; dražba na kamení 257; bezprávní pohánění otroci 257; otroci jako majetek s půdou spojený 259; základem pro hypoteky 255; otrok hříchu 346.
- Ovce:** »Ovce slyší hlas můj« 372; ztracená ovečka 376.
- Pachtování:** vůbec 384; naličování ve spolecích 385; pachtýři a velkostatkáři 384; řemeslníci jako pachtýři 385; svátka pachtýřů 385; georgos = pachtýř = fellach 384.
- Palestina:** Galilea 147; Judea 322; údolí Jordánu 108; betlemský kraj 36.
- Palivo:** pro vojsko 531.
- Palmy:** v údolí Cedronu 442;

- starý zvyk mávání palmovými ratolestmi 442.
- Pastýři:** »oddělte ovce od kozlů« 476; u Ježíška 44; potulní pastýři bez domova 45; »lidé, přebývající pod širým nebem« 43; znali krajiny betlemské 44; náleželi k lidem, jimiž se opovrhovalo 43.
- Pečetění:** velice oblibeno 590.
- Peklo** 476.
- Penězoměnci v chrámu** 127.
- Peněžnictví** 423.
- Peníze** 429.
- Perly:** neházeti jich vepřům 237.
- Pes:** nečistým zvířetem 237.
- Petr:** první setkání s Ježíšem 114; Ježíš v jeho domě 166; uzdravení Petrovy tchyně 166; scéna před domem Petrovým (zázrak v sobotu) 167; Ježíš na lodičce Petrově 182; Petr povolán definitivně 185; v Cesareci Filipově 312; zdržuje Ježíše před utrpením 316; Ježíšem přísně zadržen 317; svědkem Proměnění 319; připravuje velikonoční večeři 481; při mytí nohou 486; nechává Jana tázati se po zrádci 486; Ježíš předpovídá, že ho P. zapře 500; svědkem smrtelné úzkosti 522; zapřel Krista 530; jde k Ježíšovu hrobu 595; opásá se při zjevení se Pána 613; ustanoven za nejvyšší hlavu církve 614; předpověď jeho mučednické smrti 615.
- Pilát:** vlada 546; nechává přinést do Jerusalema obrazy 547; staví za chrámové peníze vodovod 547; agnostik 547; nepoužil záchranné vytáčky v procesu proti Ježíšovi 549; první výalech Ježíšův 549; staví Barabáše vedle Ježíše 559; jeho žena ho varuje 559; poslední výalech Ježíšův 563; mytí rukou při rozsudku 567; ustanovuje snítí Ježíše 588; ustanovuje stříci hrob 590.
- Písmo svaté:** Ježíš se vyslovuje pro ně 229; cituje Písmo 230; 286, 335, 338, 342, 373, 444, 459, 460.
- Pláč Ježíšův na hrobě Lazarově** 412; nad Jerusalemem 439.
- Plášt jako náhrada sedla** 438.
- Plevel:** podobenství 269.
- Podnož:** »udělati podnoží nohou svých« 459.
- Podobenství:** záliba Východanů v podobenství 212; úvodní a závěrečná 211; »řetěz podobenství« 211; význam jejich v »bibli negramotných« 213; píseň se strofami 375; lidé vycvičení v poslouchání 214; skupiny myšlenek 358; Kristova: příklady pro jeho učedníky 186; příběhy ze života zvířat a rostlin 214; vyhýbají se bajkám 215; jejich přednes Ježíšem 215; o nebeském království 262; judská a galilejská 216; o ztracené ovci 376; ze života pastýřů 359; o nájemcích vinice 448; o uhelném kameni 451; o zrně hořčičném 272; o osudu církve (rozsevač) 262, 266; o zrně obilném 267; o koukoli mezi pšenicí 269; o kvasu 273; o pokladu a perle 274; o síti 275; o vzrůstu osetí 267; o vinném kmeni 509; o dobře zásobeném hospodáři 276; o dobrém pastýři 358; o nesvědomitém soudci 367; o farizeovi a celníkovi 368; o ztracené ovci 376; o ztracené drachmě 378; o chudém Lazarovi 400; o nájemcích vinice 448; o slepici a kuřeti 465; o fíkovníku 474; Kristova po-

- dobenství napodobována? 217; příklady farizeů stavěny proti podobenstvím Ježíšovým 186; Kristova z prostého života u národů východních 212, 213, 214.
- Pohané: země jejich levitsky nečistá 290; pohanství v Egyptě 63, 79; Ježíš jako jejich pastýř 360; Ježíšova cesta do krajín pohanských 338.
- Pohled Kristův 114; 451.
- Pohotovost Ježíšova: uzdravení chromého 172; peníz daně 452; vůči farizeům 461.
- Pohřeb Kristův 586.
- Poklad: podobenství 274; »nález pokladů« v Madabě 274; hledači pokladů v staré době 274.
- »Pokoj vám« 606.
- Pokora: Ježíšova v Nazaretu 74; při křtu 98; při pokušení 101; na cestách 164; 438; u dětí 416; po zázracích 170, 203; při rozmnožení chlebě 298; ve styku s celníky a hříšníky 192; při vjezdu do Jerusalema 438; při umývání nohou 485; na Olivetské hoře 515; Marie před archandělem Gabrielem 21; v Magnificat 26; na cestě do Betlema 42; při narození Ježíšově 42; pokřtění Ježíšovo 99; pokora celníkova 368.
- Pokrm a doba jídla 241; ležení při jídle, jeho vliv na zábavu 242, 485, 490; zakázáno lísti s lidmi z nižších stavů 242, 244; přístup žebráků a diváků 241, 244; jedení holýma rukama při velikonočním stole 483; žehnání jako modlitba při stole 484.
- Pokoušení Páně 101; hora Pokoušení 107.
- Pole klasů »běložlutýche« 146; »pole krve« zakoupeno velekněžími 546.
- Pomazání: při postu 236; od hříšnice 244; v Bethanii 432, ničím neobyčejným 434.
- Pomstychtivost u Východanů 232.
- Poplávání Krista Pána 541.
- Posedlost ďáblem: Ježíš obviněn, že se spolčil s ďáblem 348.
- Posuzování druhých 236.
- Potomstvo: význam mužského potomstva v Izraeli 28; duchovní, tělesné potomstvo Abrahama 343.
- Potupení Ježíše: u Kaifáše 541; u Heroda 557; vojšny 561; na kříži 577.
- Poušť: trojí význam slova 88; Judská 101; Ježíš se uchýlil na poušť 101; Ježíšova slova na poušti 106.
- Poutní slavnosti 252.
- Poutníci: zvyky karavan poutníků 69; výzva k návratu domů 71; Kafarnaum jako shromaždiště 125; výhoda poutníků jdoucích údolím Jordánu 125.
- Povolání Ježíšovo: vyplňuje vůli Otce nebeského 145; pastýř 358; v poměru k příbuzným 327.
- Pozdrav: příklad pozdravu 209; za modlitby 235; »chaire« 562; při přijetí člověka vznešeaého 23.
- Požehnaní Ježíšovo: nad vínem 484; nad chlebem 296; nad dětmi 416.
- Práce: Ježíš dělníkem 74; Ježíšovo smýšlení při práci 66.
- Prach: na cestách 249; zaprštěné nohy Ježíšovy 245; seřásti prach s nohou 290.
- Prameny: Ježíš pramen života 338.
- Právo: dvoif právo v Izraeli a v Egyptě 548.

- Pretorium** 549.
- Primát:** zaslíbení 312; slova tato prozrazují prvotní aramejský jazyk 314.
- Prohlídky:** lidí 228.
- Proměnění Páně** 318.
- Pronásledování:** Osmero blahoslavenství 227; pronásledování Ježíše v Nazaretě 287; Herodem 375; farizeji 431, 477; po smrti 589; předpověď pronásledování apoštolů 469.
- Proroci:** falešní 239.
- Přenocování venku** 204, 300.
- Příbuzní Páně** 287.
- Přísaha:** farizeové 187; učení Ježíšovo o ní 231, 462; láska Východanů k přísaze 231; přísaha v chrámě 462, 187.
- Přítel císařův** (»amicus Caesaris«) 565.
- Pšenice:** cena 394; Ježíš srovnává pšeničné zrno 445.
- Půjčky:** 393.
- Půst:** Ježíšův půst na poušti 99; jako projev zármutku 234.
- Pýcha:** u Piláta 547.
- Rabín:** propůjčení titulu jako při doktorátě 161.
- Rada, velerada:** zatykač na Ježíše 337; usnese se zabítí Ho »pro záchranu lidu« 431; žádá, aby bylo vyzraženo místo, kde se Pán zdržuje 432; výslech Ježíše před veleradou 539; Ježíš je odsouzen veleradou k smrti 541.
- Rácha** 230.
- Revisoři chrámových účtů v Egyptě** 80.
- Roční počasí a podnebí:** přehled 248; vliv na činnost Ježíšovu 251; »mlčící měsíce« v životě Ježíšově 254; květiny Palestiny podle ročního počasí 291; viz jaro, léto, zima, čas dešťů.
- Rolníci, jejich život za doby Kristovy** 224.
- Rouhání proti Kristu:** o slavnosti stánků 345; o slavnosti posvěcení chrámu 373; na kříži 578; po smrti 590.
- Rozloučení Ježíšovo:** v Nazaretě 99; s jezerem Genezaretským 321; s chrámem 466; s apoštolý ve večeradle 496; modlitba na rozloučenou 516; při vstoupení na nebesa 620.
- Rozrušení Ježíšovo:** při čištění chrámu 126; při zaslíbení Eucharistie 307; ve styku s Petrem 316; při učení 342; při vzkříšení Lazara 412; před požehnáním dětí 416; při pohledu na Jerusalema 441; úzkosti v předtuše utrpení 445; ve smrtelné úzkosti 522.
- Rozvazování řeménků u sandálů službou čistě otrockou** 91.
- Ruka:** »Otče, v ruce Tvé odevzdávám ducha svého« 584.
- Rybáři na jezeře Genezaretském** 180, 178.
- Rybolov:** postup 181; bohatý 182.
- Ryby:** potravou 296, 606; vývoz z Tarichey 150; »nečistá« ryba v jezeře Genezaretském 276.
- Řeč:** »Řeč Tvá Tě prozrazuje« 533.
- Řemínky modlitební** 461.
- Řím:** rozdíl mezi Římem a Izraelem 11; vliv Říma v době Ježíšově 77, 81, 82.
- Saduceové** 87; šlechta 186; vědecká pýcha 455; názory 455; srovnávací věda náboženská 455.
- Salome** 420.
- Samaritáni:** Samaritánka a Ježíš 140; Ježíš tupen co Samaritán 347.

- Samaři: krajina 140, 145.
 Sarepta: vdova 286.
 Sčítání lidu: 38; podle rodů 41; druhé sčítání 76, 85.
 Sebezápor 316, 420.
 Sémě: padne na skálu 264; seti na rolích s různými druhy půdy 264; prokletí osení jako tounba po pomstě 270.
 Setník u kříže 585.
 Shovívavost Boží 270.
 Shromáždění lidu u Ježíše 252.
 Sicchar 140.
 Siloe (rybník) 351; o slavnosti stánků 331.
 Simeon: v chrámě 47.
 Skromnost: apoštolům nařízena 288.
 Slavnost stánků 334, 338, 341, 342, 345, 355; nálada této doby 327; přebývání za slavnosti stánků 330; Světlo světa 341; kytice jako odznak svátků 332; rozmluva o Ježíšovi 333; sloup dýmu obětního oltáře 338; vrchol boje proti Ježíšovi 356.
 Slib: u žen závazný jen s vědomím mužovým 19.
 Slovní půtky u Východanů 337, 342.
 Sluhové: před paláci boháčů 319.
 Smrtná úzkost Ježíšova 522.
 Sobota: v židovském lidovém životě 193; seznam zakázaných prací 194; zdůrazňována od farizeů 194, 195; Ježíš často vinen z porušení soboty 194; Ježíšovo ospravedlnění se 201; vzájemné spory s Ježíšem o přikázání soboty 201; lidovýchovná cena zachovávání soboty 195; pozvání Ježíše v sobotu 196; vůbec 432; pomazání v sobotu 352; čilý život v sobotu 351; sobotní hostina 432.
 Sociální rozdíly v době Ježíšově mezi lidem 254.
 Soucit viz smilování.
 Soucit Ježíšův s nemocnými 197; s matkami 470; s Jeruselemem 439, 465; s bříšníky 173, 244, 358, 421, 580; s Jidášem 489, 528.
 Soud: Ježíšova smrt 446; poslední 475.
 Spánek: Ježíšův v lodičce 281; spánek venku 319.
 Společenstva značně rozšířena 177; Šimon, Ondřej, Jan, Jakub, členové rybářského společenstva 178.
 Spolkový život 570.
 Spor o důstojenství mezi učedníky na cestě 420.
 Správce 315, 384; v Egyptě 384; v podobenství 388.
 Stavba duchovní v přeneseném smyslu 312.
 Stéblo: »plné klasy, prázdné klasy« 265, 268.
 Stěhování: život s Ježíšem 248; pohnutí učedníků při rozmluvě o náboženství 250.
 »Stolmistr«: jeho úkol 120.
 »Stolní společnost«: u boháče 401.
 Střední stav v lidu: apoštolové, muži z lidu 176.
 Střecha: zhotovení 171; místem pobytu 171; »kdož jest na střeše, nesestupuje« 470.
 Stříbrné peníze 478.
 Studně Jakobova 140.
 Svatá Trojice: při křtu Ježíšově 100.
 Svatba: na východě 118; muži a ženy oddělení 120; svatební hostina 119; jídla 119; v Káni galilejské 121; Maria pomocnicí při ní 121, 122; sluhové pod vlivem Mariiným 124;

- »každý člověk nejprve dobré víno podává...« 125.
- Svatojanský chléb: pokrm v nouzi 381.
- Svazování a rozvazování 314.
- Svědectví Ježíšovo o sobě: dvánáctiletý 67; před Nathanaelem 117; při čištění chrámu 128; před Nikodemem 132; před Samaritánkou 144; na břehu Betsaidy 201; po rozmnožení chlebě 303; při slavnosti stánků 345; před slepým od narození 355; při slavnosti posvěcení chrámu 372; při odpuštění hříchů 171, 240; v podobenství o zlých vinařích 451; Pán Davidův 459.
- Svědkové falešní 539.
- Světlo: přichází na svět jako soudce 134; význam světla pro východ 341; Světlo světa — Ježíš 341, 351; světlo a jeho rozžihání při metení 379; proměna ve světle 447; slavnost světel při slavnosti stánků 331.
- Syn Boží: v ústech Nathanaelových 116.
- Syn člověka 174; Židé rozhořčeni tímto slovem 447.
- Synagogy: původ, význam 151; první Ježíšovo vystoupení v Kafarnaum 158; Ježíš při bohoslužbě v Nazaretě 283; kletba synagogy proti slepým od narození 354.
- Synové Zebedeovi: prosba matčina 420.
- Šimonovi druzi 176.
- Štír 366.
- Tesař: 65; Josef 66, 75.
- Tiberius 546.
- Tomáš 407.
- Tresty: za krádež 423.
- Trní: používáno jako paliva 562; Ježíš trním korunován 562.
- Třepení 461.
- Úcta k rodičům 73.
- Učedníci Ježíšovi: roztržka 306; zvláštní poučování po rozmnožení chlebě 308.
- Učitel na cestách s žáky 419; srovnání se zákonsky 160; Ježíšův poměr k zákonu 164; majestátní učení 193; Ježíš ve svých řečech a podobenstvích 210; volba obrazů 210, 214; »úžas nad způsobem Ježíšova učení« 223, 227; pomlčky v Ježíšově řeči 280; vnější přednes 337, 339; učí v Nazaretě 283; vykladačem zákona v chrámě (Slavnost stánků) 333; »jak to, že tento umí zacházeti s písmy?« 334.
- Účty, jejich falšování 393.
- Údolí Kedronu 522, 527, 620.
- Umývání jako symbol 89; mytí nohou 485; mytí rukou u Piláta 567.
- Umývání nohou při večeři 485; nohy umývali otroci 486.
- Upřímnost Ježíšova: k farizeům 173, 229, 345, 346; k Petrovi 316; k »lišákovi« Herodesovi 374; vůči Pilátovi 554, 565; při hostině 245; v řeči k farizeům 462.
- »Úroda stonásobná« 265.
- Úrok 394; obcházení zákazu úroků 394.
- Úředníci: nepoctiví 386; oznamují si navzájem revisora 386; jejich odpočty 386.
- Úředníci 39.
- Úsměv Ježíšův 115.
- Útěcha pozůstalých po zemřelém 409.
- Útěk: Ježíšův před veřejností 170; za dětí velmi obtížný 470.
- Utrpení Ježíšovo: první předpověď 315; třetí předpověď 418:

- smrtelná úzkost 522, zajetí 527; první hanobení Ježíše 541; bičování a trním korunování 561; cesta křížová 571; ukřížování 577; na kříži 577; křest utrpení 420; kalich 420, 525.
- »Úvěr stavební«, poskytovaný chudým lidem 397.
- Vdovy 367.
- Večeře: byla hlavním jídlem 241, 495.
- Velebný: roucho jeho uschovává římský místodržitel 84; velitelem policie v Judsku 136.
- Velikonoční beránek: nákup obchodníky 414; Ježíšem nařízená příprava 480; kůže jako nájemné za půjčení večeřadla 481; pečení na ohništi 483.
- Velikonoční večeře: začátek 484; pohostinská místa pro poutníky v horním patře 481; zákaz opouštět město v noci velikonoční 522.
- Velikonoce: studené velikonoční noci 531; velikonoční amnestie 558.
- Velbloudi 463.
- Víno 118: víno pro svatbu 118, 124.
- Vinohrad: v Judei 322; stopy starých teras s vinohrady 448; plody 449.
- Víra: Samaritánky 144; ochrnutí 173; apoštola Petra 300, 183, 312; apoštolů 282; slepce od narození 355; Marty 411.
- Vjezd Kristův do Jerusalema: děti cvičí obřady o slavnosti letnic 443; v chrámě 444.
- Vlečná síť 275.
- Voda: jako obraz milosti 138; muž se džbánem vody 481; nouze o vodu 137.
- Volnost Ježíšova v utrpení: zjevena na Olivetské hoře 528; zdůrazněna v podobenství o pastýři 360.
- Vůdcové lidu 460.
- Vůle dobrá nebo zlá rozhoduje 133.
- Východ: zdvořilost 22, 99, 130, 209; Východaně v době Ježíšově v Itálii 83; východní ideál jedné řeči 208.
- Východojordánské kraje: Malchus 530.
- Vykladači písma: Ježíš v chrámě 334.
- Vyznání: přináší pronásledování na zemi a odměnu v nebi 227.
- Zachariáš v chrámě 13: při narození Janově 28; chvalozpěv 30; němý 29.
- Zacheus 421.
- Zajetí Ježíše 527: římskými vojiny 529; na silnici před zahradou 528; dojem v Jerusalemě 544; obrat v náladě po zajetí 550.
- Zákon Mojžíšův: směrodatný pro všechny život 149; »syn zákona« 69; zákon v rukou učenců 156; »ale nejenom tento dav prokletý, který nezná zákon« 340; Ježíš a zákon: Ježíš odsuzuje výklad zákona farizey 233.
- Zákoníci 158: jejich metoda vyučovací 158; společný život učitelů a žáků 160; význam závěrů v jejich metodě vyučovací 159; význam citátů v jejich metodě vyučovací 160; kniha zákona = učebnice 159; mnozí jsou chudí 162; srovnání života Ježíšova se životem zákoníků 164; propůjčování titulu »rabín« 161.
- Záměna bohů: s pohany 80; s Izraelity nebyla možná 11.
- Západní vítr: 131, 137, 241, 299,

- 329, 523; dobrodinec 249, 318.
Zapření Petrovo 530.
Zaslíbení: Eucharistie 300; přimátu 312.
Zasnoubení 18.
Zasnoubení Marie s Josefem 32.
Zatmění: při ukřižování Ježíše Krista 580; jako rychlý soumrak 447.
Zatmění slunce 580.
Zatvrzelost boháčova 402.
Zázraky Ježíšovy: proměnění vody ve víno 124; uzdravení posedlého 165; uzdravení tchyně Petrovy 166; mnoho uzdravení 167; uzdravení chromého 172; uzdravení slepého od narození 349; bohatý lov ryb 182; utišení bouře 280; rozmnožení chlebů 293; Proměnění 318; vzkříšení Lazara 411; zázraky příčinou pohoršení lidu 193, 305.
Zima: v Jordánsku 89; pozdní zima 414.
Zjevení Ježíšova: ve večeradle 605; u jezera Tiberiadského 610; na hoře v Galilei 616; poslední zjevení v Jerusalemě 619.
Zkáza Jerusalema 468, 470.
Zmrtvýchvstání Ježíšovo: po prvé předpověděno 317; při třetí předpovědi utrpení 418; Ježíš pánem vzkříšení 411; Ježíš umlčí posměváčky vzkříšení 458; zjevení strážcům 592; Petr a Jan u hrobu 595; plátna, v něž byl Kristus zahalen, důkazem jeho zmrtvýchvstání 596; dojem učedníků 596, 605; zahradník podezírán od Maří Magdaleny 598; první popření zmrtvýchvstání 599.
Znamení při smrti Ježíšově 580.
Zrada Jidášova 519, 478, 527.
Zvěstování narození Páně 17.
Zvíře: je venku mezi zvěří 101.
Žebrák: jeho zmužilá obrana Krista 352; před palácem boháčovým 402.
Žehnací průpověď při vkročení do domu 290.
Žena: Maria oslovena Ježíšem 123; úsudku ženy nebylo dbáno 146; v posudku farizeů 191; nedosti spolehlivá 603; ženy a Ježíš 191; Ježíš a Samaritánka 141; ženy v průvodu Ježíšově 248; ženy jerusalemské 573; ženy u Ježíšova hrobu 592, 597.
Žitná pole 145.
Život Ježíšův: v Nazaretě 65; jako kazatele 250; pohoršením pro lid 306.
Život Josefův v Nazaretě 66.
Život Kristův: první zprávu podávají učedníci z Emauz 602.
Život Marie v Nazaretě 18, 66.
Život nastvřů: v Judsku 356; na poušti 376.
Žízeň 137.

Matouš

Kap. Verš	Str.	Kap. Verš	Str.	Kap. Verš	Str.	Kap. Verš	Str.
1 18—25	32	8 23—27	280	18 12—14	376	26 30—46	522
2 1—8	50	9 2—8	172	21—35	398	31—35	498
9—12	54	10 1—4	204	19 13—15	416	47—56	527
13—15	57	5—14	288	20 17—24	418	59-27, 1	539
16—18	58	11 20—24	321	21 1—9	436	67—68	541
19—22	63	28—30	210	10—11	443	69—75	530
23	65	13 1—3	260	14—16	443	27 3—10	544
3 1—6	88	4—9	262	33—44	448	11—14	549
11—12	90	24—30	269	22 15—22	452	15—23	557
13—17	98	31—33	272	23—33	455	24—25	563
4 1—11	101	36—43	269	41—46	459	27—30	561
5 1—11	223	44—46	274	23 1—39	460	31—32	571
17—48	228	47—50	275	24 1—2	466	33—38	574
6 1—18	233	51—52	276	3—25	468	39—49	577
7—14	362	54—58	283	25 31—46	475	51—56	584
7 1—6	233	14 3—5	134	26 1—5	477	57—61	586
7—11	362	13—21	293	6—13	432	62—66	589
13—20	237	22—33	298	14—16	477	28 1—10	592
24—27	237	16 13—20	309	17—19	480	2—4	591
8 14—15	166	20—23	315	21—25	488	11—15	599
16—17	167	17 1—13	318	26—28	492	16—20	616

Marek

Kap. Verš	Str.	Kap. Verš	Str.	Kap. Verš	Str.	Kap. Verš	Str.
1 1—6	88	4 35—41	280	12 35—37	459	55-15, 1	539
7—8	90	6 1—6	283	37—40	460	15 65	541
9—11	98	6—11	288	13 1—2	466	2—5	549
12—13	101	17—18	134	3—18	468	6—14	557
21—22	158	30—44	293	10—11	477	15	563
23—28	165	45—52	298	19—31	471	16—19	561
29—31	166	8 27—30	309	14 1—2	477	20—21	571
32—34	167	31—33	315	3—9	432	22—27	574
35—39	169	9 2—13	318	10—11	469	29—36	577
2 1—12	172	10 13—16	416	12—16	480	38—41	584
3 7—10	223	32—41	418	18—21	488	42—47	586
13—19	204	11 1—10	436	22—24	492	16 1—8	592
4 1—9	262	12 1—11	448	26—42	522	12—13	601
26—29	267	13—17	452	43—52	527		
30—32	272	18—27	455	14 66—72	530		

Lukáš

Kap. Verš	Str.	Kap. Verš	Str.	Kap. Verš	Str.	Kap. Verš	Str.
1 5—25	13	5 17—26	172	16 1—9	388	22 21—23	488
26—38	17	6 12—16	204	14—31	400	31—38	498
39—56	21	17—19	223	18 1—7	367	39—46	522
57—80	28	47—49	237	9—14	368	47—54	527
2 1—7	38, 50	7 36—50	244	15—17	416	56—62	530
8—20	42	8 1—3	248	31—34	418	63—65	541
21—38	46	4—8	262	19 1—10	421	66—71	539
41—50	67	22—25	280	11—28	427	23 2—12	549
51—52	74	9 1—5	288	28—40	436	13—23	557
3 1—6	88	10—17	293	41—44	439	24—25	563
15—18	90	18—21	309	20 9—19	448	26—32	571
19—20	134	22	315	20—26	452	33—34	574
21—22	98	28—36	318	27—40	455	35—46	577
4 1—13	101	10 13—15	321	41—44	459	47—49	584
16—30	283	11 1—13	362	45—47	460	50—56	586
31—32	158	5—8	365	21 5—6	466	24 1—11	592
33—37	165	13 18—21	272	7—24	468	12	595
38—39	166	31—33	374	22 1—6	477	13—35	601
40—41	167	15 1—7	376	7—13	480	36—43	605
42—44	169	8—10	378	14—18	484	44—49	619
5 1—11	182	11—32	379	19—20	492	Skut. 1, 2—8	619

Jan

Kap. Verš	Str.	Kap. Verš	Str.	Kap. Verš	Str.	Kap. Verš	Str.
1 19—28	109	7 11—36	333	13 21—30	488	19 16—17	571
29—34	111	37—52	338	31—38	498	17—24	574
35—42	112	8 12—20	341	14 1—31	502	25—30	577
43—51	114	21—59	342	15 1—25	509	31—37	584
2 1—11	121	9 1—41	349	25-16, 33	502	31—42	586
12—22	125	10 1—21	358	17 1—26	516	20 1—2	592
3 1—21	129	22—39	371	18 1	522	3—10	595
4 4—42	140	11 1—16	404	2—11	527	11—18	597
5 1—47	197	17—27	409	12—14	535	19—23	605
6 1—15	293	28—44	411	15—18	530	21—30	607
16—21	298	45—57	430	19—24	535	21 1—23	610
22—59	300	12 1—11	432	25—27	530	15—17	614
60—71	306	12—19	436	28—38	549		
7 2—9	326	20—36	443	19 1—3	561		
10	327	13 1—20	485	4—16	563		

O B S A H

<i>Radostné zvěsti v těžkých dobách</i>	STRANA
Za dnů Heroda krále.	9
Zvěst o narození Janovu.	13
Anděl zvěstuje narození Vykupitelovo.	17
Návštěva Mariina u tety Alžběty.	21
Narození Jana Křtitele.	28
Sňatek Panny Marie s Josefem.	32
 <i>Ježíšovo narození a mládí</i>	
Území betlemské a jeho vztahy k Bibli.	36
Ježíšovo narození.	38
Pastýři přicházejí k Ježíškovi.	42
Obřezání a obětování Ježíšovo.	46
Příchod mudrců do Jerusalema.	50
Mudrcové se klanějí Dítěti.	54
Útěk do Egypta.	57
Vraždění nemluvňátek.	58
Zmatky při smrti Herodově. (Přehled.)	59
Návrat.	63
Život v Nazaretě.	65
Dvanáctiletý Ježíš v chrámě.	67
Ježíš řemeslníkem v Nazaretě.	74
 <i>Veřejné působení Jana Křtitele. Počátek působení Ježíšova</i>	
Zápas mezi Římem a Izraelem.	77
Jan Křtitel.	88
Mesiáš přichází.	90
Úloha Mesiášova podle přání lidu.	92
Pokřtění Ježíšovo.	98
Pokoušení Ježíšovo.	101
Jaro u Jordánu. (Přehled.)	108
Poselstvo z Jerusalema.	109
Beránek Boží.	111
První učedníci Ježíšovi.	112
Na cestě do Galileje.	114
Svatby na Východě. (Přehled.)	118
Svatba v Káně galilejské.	121
Vyčištění chrámu.	125
Rozmluva s Nikodemem.	129
Uvěznění Jana Křtitele.	134
Nedostatek vody v Palestině.	137
Ježíš u studnice Jakobovy.	140

Ježíš působí v Galilei

STRANA

Krajina galilejská. (Přehled.)	147
Lid galilejský. (Přehled.)	149
Choroby a jejich léčení. (Přehled.)	153
Ježíš po prvé mluví v Kafarnau. Ježíš a zákoníci. (Přehled.)	158
Uzdravení posedlého.	165
Uzdravení tchyně Petrovy.	166
Uzdravení mnohých v sobotu večer.	167
Ježíš o samotě.	169
Domy v Palestině. (Přehled.)	170
Uzdravení člověka ochrmutého.	172
Počátky křesťanství.	175
Život rybářů na jezeře Genezaretském. (Přehled.)	180
Bohatý rybolov.	182
Ježíš. Farizeové. Lid. (Přehled.)	185
Odloučenost Ježíšova. Odloučenost farizeů. (Přehled.)	188
Sobota v životě židovského národa.	193

Na slavnosti v Jerusalemě

Uzdravení nemocného u rybníka Bethesdy.	197
Volba apoštolů.	204
Povaha lidu a lidová výmluvnost na Východě. (Přehled.)	207
Řeči a podobenství Ježíšova. (Přehled.)	214
Ježíš a pozemsko-národní mesiánské naděje jeho doby. (Přehled.)	218

Z kázání horského

Osmero blahoslavenství.	223
Varuj se zlého pro Boha.	228
Čiň dobré z lásky k Bohu.	233
Zvol si správnou cestu.	237
Hostiny na Východě. (Přehled.)	241
Hříšnice při hostině.	244
Cesty a poměry. (Přehled.)	248
Spodní vrstvy společenské v době Ježíšově: otroci, čeledínové, sluhové, nádeníci. (Přehled.)	254
Chování lidu v době, kdy Ježíš mluvil v podobenstvích. (Přehled.)	260
Podobenství o království nebeském.	262
Ježíš vykládá podobenství o rozsevači.	265
Podobenství o vzrůstu osení.	267
Podobenství o koukolu mezi pšenici.	269
Podobenství o zrnu hořčičném a kvasu.	272
Podobenství o pokladu a o perle.	274
Podobenství o síti.	275

	STRANA
Podobenství o dobře zásobeném hospodáři.	276
Bouře na jezeře Genezaretském. (Přehled.)	277
Utišení bouře.	280
Ježíš v Nazaretě.	283
Vyslání apoštolů.	288

Vrchol působení v Galilei a rozhodnutí

Velikonoční nálada na jezeře Genezaretském. (Přehled.)	291
Rozmnožení chlebě.	293
Ježíš kráčí po vlnách.	298
Veliké zaslíbení v synagoze.	300
Rozkol v družině Ježíšově.	306

Poslední léto v Galilei

Zvláštní poučování učedníků. (Přehled.)	308
Vyznání Petrovo v Cesarei Filipově.	309
První předpověď utrpení.	315
Proměnění.	318
Loučení s Jezerem Genezaretským.	321
Krajina judská. (Přehled.)	322

Slavnost stánků před utrpením

Odchod karavany poutníků z Kafarnaum.	326
Nálada na slavnosti stánků. (Přehled.)	327
Vystoupení Ježíše Krista uprostřed slavnosti.	333
Ježíš, pramen života.	338
Ježíš, světlo světa.	341
Ježíš, Syn Boží.	342
Slepý od narození.	349
Život pastýřů v Judsku. (Přehled.)	356
Ježíš, dobrý pastýř.	358

Po slavnosti stánků

Nová modlitba.	362
Nový duch modlitby.	364
Podobenství o neodbytném příteli.	365
Podobenství o nesevědomitém soudci.	367
Podobenství o farizeovi a celníku.	368
Doba dětí. (Přehled.)	370
Ježíš na slavnosti Posvěcení chrámu.	371
Ježíš a Herodes Antipas.	374
Píseň o Božím slitování.	375
Podobenství o ztracené ovci.	376

STRANA

Podobenství o ztracené drachmě.	378
Podobenství o marnotratném synu.	379
Velkostatkáři a pachtýři.	384
Nevěrný správce.	388
Formy obchodního styku za doby Ježíšovy.	391
Podobenství o dvou dlužnících.	398
Boháč a chudý Lazar.	400
Vzkříšení Lazara.	404
Rozmluva se sestrami Lazarovými.	409
Vzkříšení mrtvého.	411
Dozvuky zimy. (Přehled.)	414
Ježíš žehná dětem.	416
Na cestě do Jerusalema. Třetí předpověď utrpení.	418
Zacheus.	421
Bankovníctví v době Kristově.	423
Podobenství o deseti minách.	427
Nálada za příchodu Ježíše do Judska.	430
Ježíš pomazán při hostině v Bethanii.	432

Vjezd Ježíše do Jerusalema

Ježíš provoláván před městem za Mesiáše.	436
Ježíš pláče nad Jerusalemem.	439
Vjezd do města. Prosba pohanů.	443

Poslední boje v chrámě

Podobenství o zlých nájemcích vinice.	448
Peníz daňový.	452
Lidé, kteří se posmívali zmrtvýchvstání.	455
Mesiáš, Pán Davidův.	459
Nárek vítěze v chrámu. Farizeové svůdci lidu.	460

Ježíš ohlašuje zrušení staré úmluvy

Loučení.	466
Proroctví o zkáze Jerusalema.	468
Proroctví o konci světa. Předzvěsti.	471
Poslední soud.	475
Záměry Boží a rozhodnutí lidská.	477

Poslední večeře

Příprava k velikonoční hostině.	480
Slova úvodní.	484
Umývání nohou.	485
Označení zrádce a jeho odchod.	488
Oběť a obětní hostina Nové úmluvy.	492

<i>Řeči Ježíšovy na rozloučenou</i>	STRANA
Stav duše Ježíšovy při loučení.	496
Poslední napomenutí: Vytrvejte v lásce!	498
Láska spojuje s Otcem.	502
Láska spojuje s Ježíšem, Synem Božím.	509
Láska spojuje s Duchem Svatým.	512
Ježíš odevzdává modlitbou učedníky do rukou Otcových.	516

Utrpení a smrt Ježíšova

Ježíš se ubírá na horu Olivetskou. Smrtné úzkosti.	522
Zajetí Ježíše.	527
Zapření Petrovo.	530

Výslechy před židovským soudním dvorem

Předběžný výslech u Annáše.	535
Výslech před veleradou.	539
První hanobení Ježíše.	541

Výslechy před soudem římským - Utrpení

Ježíše odvádějí k římskému místodržiteli. Konec Jidášův.	544
Pontius Pilatus, římský místodržitel v době Kristově. (Přehled.)	546
První výslech před Pilátem. Ježíš před Herodem.	549
Ježíš a Barabáš.	557
Ježíš bičován a trním korunován.	561
Poslední pokus Pilátův.	563
Tresty smrti na kříži. (Přehled.)	567
Cesta křížová.	571
Ježíše přibíjejí na kříž.	574
Ježíš na kříži.	577
Znamení a svědectví při smrti Ježíšově.	584
Přátelé pohřbívají Ježíše.	586
Nepřátelé zapečetí hrob Ježíšův.	589

Vzkříšení Ježíšovo

Hrob, který zapečetili, je prázdný.	591
Ženy přijdou ke hrobu.	592
Petr a Jan u hrobu.	595
Ježíš se zjevuje Marii Magdaleně.	597
První pokus popřítí zmrtvýchvstání Ježíšovo.	599
Na cestě do Emauz.	601
Zjevení na večer velikonoční.	605
Pochybovačný Tomáš.	607
Zjevení u jezera Tiberiadského.	610

	STRANA
Petr ustanoven hlavou Cirkve.	614
Apoštolové vysláni do světa.	616
Poslední zjevení Ježíše v Jerusalemě. Nanebevstoupení.	619

S E Z N A M O B R Á Z K Ů

U paláce Herodova.	24
Leskynní bydliště.	24
Betlem s Pastýřského pole. Snímek 1.	40
Betlem s Pastýřského pole. Snímek 2.	48
Pohled od chrámu Narození Páně na protilehlou stráně.	56
Ulice ve starém Nazaretě.	64
Hoch asi dvanáctiletý.	72
Pohled s cimbuří chrámového do údolí Kedronského.	104
Obřadní umývání před modlitbou.	104
Galilea — pohled na rovinu Iezreelskou.	152
Oráč při práci.	168
Při mláčení.	168
Rybáři s vlečnou sítí při práci.	184
Oslí s košem ručním a s koši pro náklad na soumary.	200
Vysočina Judská.	328
Slepec u cesty.	344
Pohled skrze zdi dvora na vchod do domu, vestavěného do hory.	392
Pastýř, kráčeující před svým stádem. (>Jdou za jeho hlasem.<)	408
Pohled s nejvyššího vrcholku hory Olivetské na temeno, ležící před ním, s územím Betfage a Bethanie.	424
Horské sedlo u Betfage.	440
Fikovník s plody.	440
Pohled ze dvora tureckých kasáren na náměstí chrámové a Omarovu mešitu.	456
Obdělávaná terasa s hlídací věží.	472
Pohled se svahu hory Olivetské na Jerusalem.	472
Na cestě od večerádkla do údolí Kedronu.	504
Pohled se starého schodiště do údolí Kedronu.	504
Cesta k hoře Olivetské. Pohled s dolejšího mostu kedronského na nový chrám hory Olivetské.	520
V zahradě na hoře Olivetské.	520
Údolí Kedronu (pohled s hořejšího mostu kedronského dolů do údolí).	536
V ulici křížové cesty.	552
Hroby z dávné doby.	568
Pohled s vrcholu hory Olivetské směrem k jihu do krajiny betlemské.	600

FRANTIŠEK MICHAEL WILLAM
ŽIVOT JEŽÍŠE KRISTA
V KRAJI A LIDU IZRAELSKÉM

Podle IV. vydání německého originálu

přeložil Dr. Antonín Stříž

Vyšlo jako VI. sv. knihovny

náboženských spisů VER SACRUM

DRUHÉ, OPRAVENÉ VYDÁNÍ

vydalo v lednu 1941 nakladatelství

Vyšehrad, s. s. r. o., Praha II, Václavská 12

Vytiskly Č. A. T. Českomoravské akciové

tiskařské a vydavatelské podniky v Praze